

РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 910/2014 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА**от 23 юли 2014 година****относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО**

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ,

като взеха предвид Договора за функционирането на Европейския съюз, и по-специално член 114 от него,

като взеха предвид предложението на Европейската комисия,

след предаване на проекта на законодателния акт на националните парламенти,

като взеха предвид становището на Европейския икономически и социален комитет ⁽¹⁾,

в съответствие с обикновената законодателна процедура ⁽²⁾,

като имат предвид, че:

- (1) Изграждането на доверие в онлайн средата е ключов фактор за икономическото и социалното развитие. Липсата на доверие, по-конкретно поради впечатлението за липса на правна сигурност, кара потребителите, предприятията и публичните органи да се колебаят при извършването на електронни трансакции и при въвеждането на нови услуги.
- (2) Целта на настоящия регламент е да се повиши доверието в електронните трансакции на вътрешния пазар, като се предостави обща основа за надеждно взаимодействие по електронен път между гражданите, предприятията и публичните органи, чрез което ще се увеличи ефективността на обществените и частните онлайн услуги, електронния бизнес и електронната търговия в Съюза.
- (3) Директива 1999/93/ЕО на Европейския парламент и на Съвета ⁽³⁾ обхваща електронните подписи, но не предоставя цялостна трансгранична и междусекторна рамка за сигурни, надеждни и лесни за използване електронни трансакции. С настоящия регламент се разширяват и задълбочават достиженията на посочената директива.
- (4) В съобщението на Комисията от 26 август 2010 г., озаглавено „Програма в областта на цифровите технологии за Европа“, беше констатирано, че разпокъсаността на цифровия пазар, липсата на оперативна съвместимост и растящата киберпрестъпност са основните пречки пред навлизането на цифровата икономика в един благоприятен цикъл на развитие. В Доклада за гражданството на ЕС за 2010 г., озаглавен „Премахване на пречките за упражняване на правата на гражданите на ЕС“, Комисията подчерта също необходимостта да се разрешат основните проблеми, които възпрепятстват гражданите на Съюза да се възползват от предимствата на цифровия единен пазар и трансграничните цифрови услуги.
- (5) В заключенията си от 4 февруари 2011 г. и от 23 октомври 2011 г. Европейският съвет прикани Комисията да съдейства за изграждането на цифров единен пазар до 2015 г., да ускори напредъка в ключови области на цифровата икономика и да насърчи цялостната интеграция на цифровия единен пазар чрез улесняване на трансграничното използване на онлайн услуги, и по-специално — чрез улесняване на сигурни електронна идентификация и електронно удостоверяване на автентичност.

⁽¹⁾ ОВ С 351, 15.11.2012 г., стр. 73.

⁽²⁾ Позиция на Европейския парламент от 3 април 2014 г. (все още непубликувана в Официален вестник) и решение на Съвета от 23 юли 2014 г.

⁽³⁾ Директива 1999/93/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 1999 г. относно правната рамка на Общността за електронните подписи (ОВ L 13, 19.1.2000 г., стр. 12).

- (6) В заключенията си от 27 май 2011 г. Съветът прикани Комисията да допринесе към цифровия единен пазар чрез създаването на подходящи условия за взаимно трансгранично признаване на ключовите фактори, като електронна идентификация, електронни документи, електронни подписи и услуги по електронно доставяне, и за оперативно съвместими услуги на електронното управление в целия Европейски съюз
- (7) Европейският парламент в резолюцията си от 21 септември 2010 г. относно доизграждането на вътрешния пазар по отношение на електронната търговия⁽¹⁾ подчерта значението на сигурността на електронните услуги, и по-конкретно на електронните подписи, както и на необходимостта от създаване на публична ключова инфраструктура на общоевропейско равнище, и призова Комисията да създаде Портал на европейските заверяващи органи, за да се гарантира трансгранична оперативна съвместимост на електронните подписи и да се повиши сигурността на трансакциите, извършвани по интернет.
- (8) С Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета⁽²⁾ от държавите членки се изисква да установят „звена за единичен контакт“ (ЗЕК), чрез които да се гарантира, че всички процедури и формалности, свързани с достъпа до и упражняването на дейност по предоставяне на услуги, могат да бъдат лесно изпълнени от разстояние и по електронен път чрез съответното ЗЕК и със съответните компетентни органи. При редица онлайн услуги, достъпът до които се осъществява чрез ЗЕК, се изискват електронна идентификация, електронно удостоверяване на автентичност и електронен подпис.
- (9) В повечето случаи гражданите не могат да използват своята електронна идентификация за удостоверяване на идентичността си в друга държава членка, тъй като националните схеми за електронна идентификация в тяхната държава не се признават в други държави членки. Тази електронна бариера не позволява на доставчиците на услуги да се възползват в пълна степен от преимуществата на вътрешния пазар. Взаимното признаване на средствата за електронна идентификация ще улесни трансграничното предоставяне на редица услуги на вътрешния пазар и ще спомогне предприятията да извършват трансгранична дейност, без да се сблъскват с множество пречки при взаимодействието си с публичните органи.
- (10) С Директива 2011/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета⁽³⁾ се установява мрежа от национални органи, отговорни за електронното здравеопазване. С цел повишаване на безопасността и непрекъсваемостта на трансграничното здравно обслужване от мрежата се изисква да разработва насоки за трансграничен достъп до електронни здравни данни и услуги, включително чрез подкрепа за „общи мерки за идентифициране и удостоверяване на автентичност с цел да се улесни възможността за предаване на данни при трансгранично здравно обслужване“. Взаимното признаване на електронната идентификация и електронното удостоверяване на автентичност е ключов фактор за превръщането на трансграничното здравно обслужване на европейските граждани в реалност. Когато хората пътуват с цел лечение, достъпът до тяхната здравна документация трябва да е възможен в държавата, където се извършва лечението. Това изисква солидна, сигурна и надеждна правна рамка по отношение на електронната идентификация.
- (11) Настоящият регламент следва да се прилага в пълно съответствие с принципите, свързани със защитата на личните данни, съгласно Директива 95/46/ЕО на Европейския парламент и на Съвета⁽⁴⁾. В това отношение, предвид принципа на взаимно признаване, установен с настоящия регламент, удостоверяването на автентичност за онлайн услуга следва да засяга обработването само на тези данни за идентификация, които са подходящи, от значение и не надхвърлят необходимото за получаването на достъп до тази онлайн услуга. Освен това доставчиците на удостоверителни услуги и надзорните органи следва да съблюдават изискванията по Директива 95/46/ЕО във връзка с поверителността и сигурността на обработването.
- (12) Една от целите на настоящия регламент е да се премахнат съществуващите бариери пред трансграничната употреба на използваните в отделните държави членки средства за електронна идентификация, за да се удостовери автентичност поне за обществените услуги. С него не се цели намеса по отношение на системите за управление на електронната самоличност и свързаните с тях инфраструктури, установени в държавите членки. Целта на настоящия регламент е да се гарантира, че при достъпа до трансгранични онлайн услуги, предлагани от държавите членки, е възможно да се осъществят сигурна електронна идентификация и сигурно електронно удостоверяване на автентичност.

⁽¹⁾ ОВ С 50 Е, 21.2.2012 г., стр. 1.

⁽²⁾ Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 г. за услугите на вътрешния пазар (ОВ L 376, 27.12.2006 г., стр. 36).

⁽³⁾ Директива 2011/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2011 г. за упражняване на правата на пациентите при трансгранично здравно обслужване (ОВ L 88, 4.4.2011 г., стр. 45).

⁽⁴⁾ Директива 95/46/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 24 октомври 1995 г. за защита на физическите лица при обработването на лични данни и за свободното движение на тези данни (ОВ L 281, 23.11.1995 г., стр. 31).

- (13) Държавите членки следва да запазят правото си да използват или да въвеждат, за целите на електронната идентификация, средства за достъп до онлайн услуги. Те следва също да могат да решават дали да привлекат частния сектор в предоставянето на такива средства. Държавите членки следва да не бъдат задължени да уведомяват Комисията за своите схеми за електронна идентификация. Изборът дали да уведомят Комисията за всички или за някои от използваните на национално равнище схеми за електронна идентификация при достъп най-малкото до обществени онлайн услуги или специфични услуги, или да не уведомяват за някои от тях, зависи изцяло от държавите членки.
- (14) В настоящият регламент трябва да се определят някои условия във връзка с това, кои средства за електронна идентификация трябва да се признават, както и по какъв начин следва да става уведомяването за схемите за електронна идентификация. Тези условия следва да спомогнат за изграждането на необходимото доверие между държавите членки по отношение на използваните от тях схеми за електронна идентификация, както и за взаимното признаване на средствата за електронна идентификация, попадащи в обхвата на схемите, за които е извършено уведомяване. Принципът на взаимно признаване следва да се прилага, ако схемата за електронна идентификация на уведомяващата държава членка отговаря на условията за уведомяване и уведомлението е публикувано в *Официален вестник на Европейския съюз*. Принципът на взаимно признаване обаче следва да се отнася единствено за удостоверяването на автентичност за онлайн услуга. Достъпът до тези онлайн услуги и окончателното им доставяне на заявителя следва да бъдат тясно обвързани с правото на получаване на такива услуги според условията, определени в националното законодателство.
- (15) Задължението за признаване на средства за електронна идентификация следва да се отнася само до тези средства, чието ниво на осигуреност на самоличността съответства или надвишава нивото, необходимо за въпросната онлайн услуга. Освен това посоченото задължение следва да се отнася само за случаите, когато въпросният орган от публичния сектор прилага ниво на осигуреност „значително“ или „високо“ по отношение на достъпа до тази онлайн услуга. Държавите членки следва да могат и напред, в съответствие с правото на Съюза, да признават средства за електронна идентификация с по-ниски нива на осигуреност на самоличността.
- (16) Нивата на осигуреност следва да характеризират степента на надеждност на средството за електронна идентификация при установяване на самоличността на дадено лице, като по този начин се гарантира, че лицето, претендиращо, че има определена самоличност, действително е лицето, на което е приписана тази самоличност. Нивото на осигуреност зависи от степента на надеждност, което средството за електронна идентификация предоставя по отношение на претендираната или заявена самоличност на дадено лице, като се вземат под внимание процесите (например доказване на самоличността и проверка, и удостоверяване на автентичността), управленските дейности (например издаването на средства за електронна идентификация от страна на даден субект и процедурата за издаване на такива средства) и извършваните технически проверки. Съществуват различни технически определения и описания за нива на осигуреност в резултат от финансирани от Съюза широкомащабни пилотни проекти, стандартизационни и международни дейности. По-конкретно широкомащабните пилотни проекти STORK и ISO 29115 се отнасят, наред с другото, за нива 2, 3 и 4, които следва да бъдат отчетени в максимална степен при установяване на минимални технически изисквания, стандарти и процедури за нива на осигуреност „ниско“, „значително“ и „високо“ по смисъла на настоящия регламент, като същевременно се осигури последователно прилагане на настоящия регламент, по-специално по отношение на нивото на осигуреност „високо“ във връзка с доказването на самоличността при издаване на квалифицирани удостоверения. Установените изисквания следва да бъдат неутрални по отношение на технологиите. Постигането на необходимите изисквания за сигурност следва да бъде възможно посредством различни технологии.
- (17) Държавите членки следва да насърчават частния сектор да ползва на доброволна основа средства за електронна идентификация в рамките на схема за идентификация, за която е извършено уведомяване, когато възникне такава нужда за онлайн услуги или електронни трансакции. Възможността да се използват такива средства за електронна идентификация би позволила на частния сектор да разчита на електронна идентификация и електронно удостоверяване на автентичност, които вече се използват широко в редица държави членки най-малко при обществените услуги, и би облекчила трансграничния достъп на предприятията и гражданите до онлайн услуги. За улеснение на трансграничното използване от частния сектор на такива средства за електронна идентификация предоставяната от всяка държава членка възможност за удостоверяване на автентичност следва да бъде на разположение на доверяващите се страни от частния сектор, установени извън територията на тази държава членка, при същите условия, които се прилагат спрямо доверяващите се страни от частния сектор, установени в тази държава членка. Следователно, по отношение на доверяващите се страни от частния сектор, уведомяващата държава членка може да определи условия за достъп до средството за удостоверяване на автентичност. Тези условия за достъп може да дават информация дали средството за удостоверяване на автентичност, отнасящо се до схемата, за която има уведомление, понастоящем е предоставено на разположение на доверяващи се страни от частния сектор.
- (18) В настоящия регламент следва да се предвиди, че уведомяващата държава членка, страната, издаваща средството за електронна идентификация, и страната, ръководеща процедурата по удостоверяване на автентичност, носят отговорност при неизпълнение на съответните си задължения по настоящия регламент. Независимо от това настоящият регламент следва да се прилага в съответствие с националните правила относно отговорността. Поради това той не засяга тези национални правила, например по отношение на определянето на щетите или приложимите процедурни правила, включително тежестта на доказване.

- (19) Сигурността на схемите за електронна идентификация е основен фактор за надеждно трансгранично взаимно признаване на средствата за електронна идентификация. В този контекст държавите членки следва да си сътрудничат по отношение на сигурността и оперативната съвместимост на схемите за електронна идентификация на равнището на Съюза. В случай че схемите за електронна идентификация правят необходимо използването отверяващите се страни на национално равнище на специален хардуер или софтуер, трансграничната оперативна съвместимост изисква тези държави членки да не налагат наверяващите се страни, установени извън тяхната територия, такива изисквания и свързани с тях разходи. В този случай следва да се обсъдят и разработят подходящи решения в границите на обхвата на рамката за оперативна съвместимост. Въпреки това техническите изисквания, които произтичат от свойствени за националните средства за електронна идентификация характеристики и които е вероятно да засегнат притежателите на такива електронни средства (например смарткарти), са неизбежни.
- (20) Сътрудничеството между държавите членки следва да спомага за техническата оперативна съвместимост на схемите за електронна идентификация, за които е извършено уведомяване, за да се осигури високо равнище на доверие и сигурност, отговарящо на степента на риск. Обменът на информация и споделянето на добри практики между държавите членки с оглед на взаимното признаване между тях следва да спомагат за това сътрудничество.
- (21) С настоящия регламент следва да се установи и обща правна рамка за използването на удостоверителни услуги. Той обаче не следва да създава общо задължение за използването им или да създава точка за достъп за всички съществуващи удостоверителни услуги. По-специално той не следва да обхваща предоставянето на услуги, използвани изключително в рамките на затворени системи между определен набор от участници, които не оказват въздействие върху трети страни. Например системи, установени във фирмени или публични администрации за управлението на вътрешни процедури, които използват удостоверителни услуги, не следва да подлежат на изискванията по настоящия регламент. Единствено предоставяни на обществеността удостоверителни услуги, които оказват въздействие върху трети страни, следва да отговарят на изискванията, предвидени в настоящия регламент. Настоящият регламент не следва да обхваща и аспектите, свързани със сключването и действителността на договори или други правни задължения, когато в националното право или в правото на Съюза са предвидени изисквания по отношение на формата. Освен това той следва да не засяга националните изисквания за формата, които се отнасят до публичните регистри, и по-конкретно търговските и поземлените регистри.
- (22) С цел да се допринесе за общото им трансгранично използване, удостоверителните услуги следва да се допускат като доказателство при съдебни производства във всички държави членки. Правната сила на удостоверителните услуги се определя от националното право, освен ако в настоящия регламент не е предвидено друго.
- (23) Доколкото настоящият регламент създава задължение за признаване на удостоверителна услуга, тази удостоверителна услуга може да бъде отхвърлена само ако носителят на задължението не може да я прочете или провери поради технически причини извън неговия пряк контрол. Това задължение само по себе си обаче не следва да налага на публичен орган да се слобива с хардуера и софтуера, необходими за техническото разчитане на всички съществуващи удостоверителни услуги.
- (24) В съответствие с правото на Съюза държавите членки могат да запазят националните си разпоредби или да въведат такива по отношение на удостоверителните услуги, доколкото тези услуги не са напълно хармонизирани с настоящия регламент. Удостоверителните услуги, които обаче отговарят на изискванията на настоящия регламент, следва да могат да се движат свободно на вътрешния пазар.
- (25) Държавите членки следва да запазят правото си да определят други видове удостоверителни услуги в допълнение към съдържащите се в изчерпателния списък на удостоверителни услуги, предвиден в настоящия регламент, за целите на признаването им на национално равнище като квалифицирани удостоверителни услуги.
- (26) С оглед на темповете на развитие на технологиите настоящият регламент следва да възприеме подход, който е открит към иновациите.
- (27) Настоящият регламент следва да бъде неутрален по отношение на технологиите. Произтичащите от него правни последици следва да могат да се постигнат с всякакви технически средства, при условие че са спазени изискванията на настоящия регламент.

- (28) С цел да се повиши доверието особено на малките и средните предприятия (МСП) и на потребителите във вътрешния пазар и да се насърчи използването на удостоверителни услуги и продукти, следва да се въведат понятията „квалифицирани удостоверителни услуги“ и „доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги“, за да се определят изисквания и задължения, които гарантират висока степен на сигурност на всички използвани или предоставяни квалифицирани удостоверителни услуги и продукти.
- (29) В съответствие със задълженията по Конвенцията на Организацията на Обединените нации за правата на хората с увреждания, одобрена с Решение 2010/48/ЕО на Съвета ⁽¹⁾, и по-специално член 9 от Конвенцията, хората с увреждания следва да могат да използват удостоверителни услуги и продукти за крайния потребител, използвани при предоставянето на тези услуги, на равни начала с останалите потребители. Следователно когато това е практически осъществимо, предоставяните удостоверителни услуги и използваните при предоставянето на тези услуги продукти за крайния потребител следва да бъдат достъпни за хората с увреждания. Оценката за практическата осъществимост следва да включва, наред с другото, съображения от техническо и икономическо естество.
- (30) Държавите членки следва да определят надзорен орган или надзорни органи, които да извършват надзорните дейности по настоящия регламент. Освен това държавите членки следва да могат да вземат решение, при взаимно споразумение с друга държава членка, за определянето на надзорен орган на територията на тази друга държава членка.
- (31) Надзорните органи следва да си сътрудничат с органите по защита на данните, например като ги уведомяват за резултатите от одитите на доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги, при които има основания да се смята, че са нарушени правилата за защита на личните данни. Предоставянето на информация следва по-конкретно да обхваща инциденти, свързани със сигурността, и пробиви в защитата на личните данни.
- (32) Всички доставчици на удостоверителни услуги следва да бъдат задължени да използват добри практики по отношение на сигурността съобразно рисковете, свързани с тяхната дейност, така че да се стимулира доверието на потребителите в единния пазар.
- (33) Разпоредбите относно използването на псевдоними в удостоверенията следва да не възпрепятстват държавите членки да изискват идентификация на лицата в съответствие с правото на Съюза или националното право.
- (34) Всички държави членки следва да спазват общи основни изисквания по отношение на надзора, за да се гарантира съпоставимо ниво на сигурност на квалифицираните удостоверителни услуги. С цел да се улесни последователното прилагане на тези изисквания в целия Съюз, държавите членки следва да приемат съпоставими процедури и да обменят информация за своите надзорни дейности и най-добри практики в областта.
- (35) Прямо всички доставчици на удостоверителни услуги следва да се прилагат изискванията на настоящия регламент, и по-специално изискванията по отношение на сигурността и отговорността за осигуряването на дължимата грижа, прозрачност и отчетност по отношение на техните операции и услуги. Същевременно обаче, като се взема предвид видът на услугите, предоставяни от доставчиците на удостоверителни услуги, е целесъобразно да се прави разграничение по отношение на тези изисквания между доставчиците на квалифицирани и неквалифицирани услуги.
- (36) Установяването на режим на надзор за всички доставчици на удостоверителни услуги следва да гарантира равни условия за сигурността и отчетността на извършваните от тях операции и услуги и така да допринесе за защитата на потребителите и функционирането на вътрешния пазар. Доставчиците на неквалифицирани удостоверителни услуги следва да подлежат на облекчена и ответна последваща надзорна дейност, обоснована от естеството на извършваните от тях услуги и операции. Поради това надзорният орган следва да няма общо задължение да извършва надзор на доставчиците на неквалифицирани услуги. Надзорният орган следва да предприема действия само когато е получил информация (например от самия доставчик на неквалифицирани удостоверителни услуги, от друг надзорен орган, чрез уведомяване от потребител или делови партньор или въз основа на собствено разследване), че доставчик на неквалифицирани удостоверителни услуги не спазва изискванията на настоящия регламент.

⁽¹⁾ Решение 2010/48/ЕО на Съвета от 26 ноември 2009 г. относно сключването от Европейската общност на Конвенцията на Организацията на Обединените нации за правата на хората с увреждания (ОВ L 23, 27.1.2010 г., стр. 35).

- (37) С настоящия регламент следва да се предвиди отговорност за всички доставчици на удостоверителни услуги. По-конкретно с регламента се установява режимът на отговорност, съгласно който всички доставчици на удостоверителни услуги следва да носят отговорност за щети, причинени на физическо или юридическо лице поради неспазване на задълженията по настоящия регламент. С цел да се улесни извършването на оценката на финансовия риск, който доставчиците на удостоверителни услуги може да се наложи да поемат или за който следва да осигурят покритие чрез застрахователни полици, с настоящия регламент се дава възможност на доставчиците на удостоверителни услуги да поставят, при определени условия, ограничения върху използването на предоставяните от тях услуги и да не носят отговорност за щети, произтичащи от използването на услуги, надхвърлящи тези ограничения. Клиентите следва да бъдат предварително и надлежно информирани за тези ограничения. Тези ограничения следва да са разпознаваеми от трета страна, например чрез включване на информацията относно ограниченията в условията, при които се предоставя услугата, или по друг разпознаваем начин. С цел тези принципи да получат реално изражение, настоящият регламент следва да се прилага в съответствие с националните разпоредби относно отговорността. Поради това настоящият регламент не засяга тези национални разпоредби, например относно определението за щети, намерение, небрежност или съответните приложими процесуални разпоредби.
- (38) Уведомяването за пробиви в системите за сигурност и оценките на риска за сигурността са от съществено значение за предоставянето на адекватна информация на засегнатите страни в случай на пробив на сигурността или нарушаване на целостта на системите.
- (39) За да се даде възможност на Комисията и на държавите членки да направят оценка на ефективността на въведения с настоящия регламент механизъм за уведомяване в случай на пробиви, надзорните органи следва да предоставят обобщена информация на Комисията и на Агенцията на Европейския съюз за мрежова и информационна сигурност (ENISA).
- (40) За да се даде възможност на Комисията и на държавите членки да направят оценка на ефективността на въведения с настоящия регламент механизъм за засилен надзор, от надзорните органи следва да се изисква да докладват за своите дейности. Това би спомогнало за улесняване на обмена на добри практики между надзорните органи и би гарантирало проверката по отношение на последователното и ефикасно прилагане на основните изисквания за надзор във всички държави членки.
- (41) За осигуряване на устойчивост и трайност на квалифицираните удостоверителни услуги и за стимулиране на доверието на потребителите в тяхната непрекъснатост надзорните органи следва да проверяват наличието и правилното прилагане на разпоредбите относно плана за осигуряване на непрекъснатост на обслужването в случаите, когато доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги прекъснат дейността си.
- (42) За улесняване на надзора върху доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги, например когато даден доставчик предлага услугите си на територията на друга държава членка, където не подлежи на надзор, или когато компютрите на даден доставчик се намират на територията на държава членка, различна от неговата държава по установяване, следва да се създаде система за взаимопомощ между надзорните органи на държавите членки.
- (43) С цел да се гарантира съответствието на доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги и предоставяните от тях услуги с установените в настоящия регламент изисквания, орган за оценяване на съответствието следва да извършва оценяване на съответствието, а изготвените доклади за оценяване на съответствието следва да се изпращат от доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги до надзорния орган. В случаите, когато надзорният орган изисква от доставчик на квалифицирана удостоверителна услуга да изпрати доклад за оценяване на съответствието *ad hoc*, надзорният орган следва да спазва в частност принципите на доброто управление, включително задължението да посочи мотиви за решенията си, както и принципа на пропорционалност. Поради това надзорният орган следва да мотивира надлежно решението си, изискващо оценяване на съответствието *ad hoc*.
- (44) Целта на настоящия регламент е да се осигури съгласувана рамка, така че да се предложи високо ниво на защита и правна сигурност на удостоверителните услуги. В това отношение, когато разглежда оценяването на съответствието на продукти и услуги, Комисията следва по целесъобразност да се стреми към единодействие със съществуващите европейски и международни схеми в областта, като например Регламент (ЕО) № 765/2008 на Европейския парламент и на Съвета⁽¹⁾, с който се определят изискванията за акредитация на органите за оценяване на съответствието и надзор на пазара на продуктите.

⁽¹⁾ Регламент (ЕО) № 765/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 9 юли 2008 г. за определяне на изискванията за акредитация и надзор на пазара във връзка с предлагането на пазара на продукти и за отмяна на Регламент (ЕО) № 339/93 (ОВ L 218, 13.8.2008 г., стр. 30).

- (45) За да се позволи ефикасен процес на започване, който следва да доведе до включването на доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги и предоставяните от тях квалифицирани удостоверителни услуги в доверителни списъци, следва да се насърчават предварителните контакти между евентуалните доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги и компетентния надзорен орган с оглед улесняването на надлежни проверки, водещи до обезпечаването на квалифицирани удостоверителни услуги.
- (46) Доверителните списъци са съществени елементи за доверието между стопанските субекти, тъй като отразяват квалифицирания статут на даден доставчик на услуги, който подлежи на надзор.
- (47) Доверието в онлайн услугите и удобството при ползването им са изключително важни, за да могат потребителите напълно да се възползват от електронните услуги и съзнателно да разчитат на тях. За тази цел следва да се създаде марка за доверие на ЕС, за да се обозначават квалифицираните удостоверителни услуги, предоставяни от доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги. Такава марка за доверие на ЕС за квалифицирани удостоверителни услуги ще доведе до ясно разграничение на квалифицираните удостоверителни услуги от другите удостоверителни услуги, като по този начин се способства за прозрачността на пазара. Използването на марка за доверие на ЕС от доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги следва да бъде на доброволна основа и не следва да поражда други изисквания освен предвидените в настоящия регламент.
- (48) Наред с високата степен на сигурност, необходима за гарантиране на взаимното признаване на електронни подписи, в някои конкретни случаи, например в контекста на Решение № 2009/767/ЕО на Комисията ⁽¹⁾, следва да се приемат и електронни подписи с по-ниска степен на сигурност.
- (49) С настоящия регламент следва да се установи принципът, че правната сила на електронен подпис не може да бъде оспорена на основание, че той е в електронна форма или че не отговоря на изискванията за квалифицирания електронен подпис. Правната сила на електронните подписи обаче се определя от националното право, с изключение на включените в настоящия регламент изисквания квалифицирания електронен подпис да има същата правна сила като саморъчния подпис.
- (50) Тъй като компетентните органи в държавите членки понастоящем използват различни формати на усъвършенствани електронни подписи, за да подпишат своите документи по електронен път, необходимо е в държавите членки да се осигури възможност за техническа обработка на определен брой формати на усъвършенствани електронни подписи при получаването на документи, подписани електронно. По подобен начин когато компетентните органи в държавите членки използват усъвършенствани електронни печати, ще бъде необходимо да се осигури възможност за техническа обработка на определен брой формати на усъвършенствани електронни печати.
- (51) Следва да се предостави възможност титулярят на електронния подпис да възлага обслужването на устройства за създаване на квалифицирани електронни подписи на трета страна, при условие че са въведени подходящи механизми и процедури, гарантиращи, че титулярят разполага с едноличен контрол върху използването на данните, свързани със създаването на електронния му подпис, и че при използването на устройството са изпълнени изискванията по отношение на квалифицирания електронен подпис.
- (52) Създаването на електронни подписи от разстояние, при което средата на създаване на електронен подпис се управлява от доставчик на удостоверителни услуги от името на титуляря на електронния подпис, се очаква да се развие поради многобройните икономически предимства, които предоставя. При все това, с цел да се гарантира, че тези електронни подписи получават същото правно признаване като електронните подписи, създавани в среда, изцяло управлявана от потребителя, доставчиците, които предлагат услуги на електронен подпис от разстояние, следва да прилагат специфични процедури за сигурността на управление и административната сигурност и да използват надеждни системи и продукти, включително сигурни електронни канали на комуникация, с цел да се гарантира надеждността на средата на създаване на електронния подпис и да се гарантира, че тази среда е използвана единствено под контрола на титуляря на електронния подпис. В случай на квалифициран електронен подпис, създаден чрез устройство за създаване на електронен подпис от разстояние, следва да се прилагат изискванията, приложими за доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги, които са изброени в настоящия регламент.

⁽¹⁾ Решение 2009/767/ЕО на Комисията от 16 октомври 2009 г. за определяне на мерки, улесняващи прилагането на процедури с помощта на електронни средства чрез единични звена за контакт в съответствие с Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно услугите на вътрешния пазар (ОВ L 274, 20.10.2009 г., стр. 36).

- (53) Спирането на валидността на квалифицираните удостоверения е установена оперативна практика на доставчиците на удостоверителни услуги в редица държави членки и се различава от отмяната по това, че води до временна загуба на валидност на дадено удостоверение. От съображения за правна сигурност е необходимо статутът на спиране на валидността на удостоверение винаги да е ясно отбелязан. За тази цел доставчиците на удостоверителни услуги следва да поемат отговорност ясно да отбелязват статута на удостоверението и, в случай че валидността му е спряна — точния срок на спиране. Настоящият регламент не следва да налага на доставчиците на удостоверителни услуги или на държавите членки да използват спирането, а по-скоро в регламента следва да се предвидят правила за прозрачност по отношение на условията, при които е възможно да се прибегва до него.
- (54) Трансграничната оперативна съвместимост и признаването на квалифицираните удостоверения е предварително условие за трансграничното признаване на квалифицираните електронни подписи. Във връзка с това квалифицираните удостоверения не следва да подлежат на каквито и да било задължителни изисквания, надхвърлящи изискванията, предвидени в настоящия регламент. На национално равнище обаче включването в квалифицирани удостоверения на специфични данни, като например уникални идентификатори, следва да бъде позволено, при условие че тези специфични данни не възпрепятстват трансграничната оперативна съвместимост и признаването на квалифицираните удостоверения и електронните подписи.
- (55) Сертифицирането на сигурността на информационните технологии на базата на международни стандарти като ISO 15408 и други подобни методи за оценка и механизми за взаимно признаване е важен инструмент за проверка на сигурността на устройствата за създаване на квалифициран електронен подпис и следва да се насърчава. Иновативните решения и услуги, като подписването чрез мобилни устройства и подписването в облак, обаче са основани на такива технически и организационни решения за устройствата за създаване на квалифициран електронен подпис, за които все още може да не са налице стандарти за сигурност или за които първото сертифициране на сигурността на информационните технологии е в процес на извършване. Равнището на сигурност на такива устройства за създаване на квалифициран електронен подпис може да бъде оценено чрез използване на алтернативни процеси само когато не са налице такива стандарти за сигурност или когато първото сертифициране на сигурността на информационните технологии е в процес на извършване. Тези процеси следва да са съпоставими със стандартите за сертифициране на сигурността на информационните технологии, доколкото техните равнища на сигурност са равностойни. Тези процеси могат да бъдат улеснени чрез партньорски проверки.
- (56) В настоящия регламент са определени изискванията за устройствата за създаване на квалифицирани електронни подписи с оглед да се осигури функционалността на усъвършенстваните електронни подписи. Настоящият регламент не следва да обхваща цялата системна среда, в която действат тези устройства. Поради това обхватът на сертифицирането на устройствата за създаване на квалифицирани електронни подписи следва да бъде ограничен до хардуера и системния софтуер, използвани за управлението и защитата на данните за създаване на електронен подпис, които са създадени, съхранявани или обработвани в устройството за създаване на електронен подпис. Както е описано подробно в съответните стандарти, обхватът на задължението за сертифициране не следва да включва приложения за създаване на електронен подпис.
- (57) С цел да се осигури правна сигурност относно валидността на подписа от съществено значение е да се уточнят подробно компонентите на квалифицирания електронен подпис, които следва да се подложат на оценяване от доверяващата се страна, извършваща валидирането. Освен това, чрез уточняването на изискванията към доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги, които могат да предоставят квалифицирана услуга по валидиране на доверяващи се страни, които не желаят или не са в състояние да извършват сами валидиране на квалифицирани електронни подписи, следва да се стимулират инвестициите в подобни услуги от страна на частния и публичния сектор. Двата елемента следва да направят валидирането на електронни подписи лесно и удобно за всички страни на равнището на Съюза.
- (58) Когато за дадена трансакция се изисква квалифициран електронен печат от юридическо лице, квалифицираният електронен подпис на упълномощения представител на юридическото лице следва да се приема равностойно.
- (59) Електронните печати следва да служат като доказателство, че даден електронен документ е издаден от юридическо лице, като гарантите надеждния произход и целостта на документа.
- (60) Доставчиците на удостоверителни услуги, които издават квалифицирани удостоверения за електронен печат, следва да изпълнят необходимите мерки, за да могат да установят самоличността на физическото лице, представляващо юридическото лице, на което е предоставено квалифицирано удостоверение за електронен печат, когато установяването на самоличността е необходимо на национално равнище в контекста на съдебно или административно производство.

- (61) Настоящият регламент следва да осигури дългосрочното съхраняване на информация, за да се осигури правната валидност на електронните подписи и електронните печати за продължителен период от време и да се гарантира, че те могат да бъдат валидирани независимо от бъдещи промени в технологиите.
- (62) С цел да се гарантира сигурността на квалифицираните електронни времеви печати, настоящият регламент следва да изисква използването на усъвършенстван електронен печат или усъвършенстван електронен подпис, или на други равностойни методи. Може да се предвиди, че е възможно иновациите да доведат до нови технологии, които могат да осигурят равностойно ниво на сигурност за времевите печати. Винаги когато се използва метод, различен от усъвършенстван електронен печат или усъвършенстван електронен подпис, доставчикът на квалифицирани удостоверителни услуги следва да докаже в доклада за оценяване на съответствието, че този метод осигурява равностойно ниво на сигурност и е съобразен със задълженията, определени в настоящия регламент.
- (63) Електронните документи са важни за по-нататъшното развитие на трансграничните електронни трансакции на вътрешния пазар. С настоящия регламент следва да се установи принципът, че правната сила на електронен документ не може да бъде оспорена на основание, че той е в електронна форма, с цел да се гарантира, че електронна трансакция няма да бъде отхвърлена единствено на основание, че даден документ е в електронна форма.
- (64) При разглеждането на формати на усъвършенствани електронни подписи и печати Комисията следва да се основава на съществуващите практики, стандарти и законодателство, и по-специално на Решение 2011/130/ЕС на Комисията ⁽¹⁾.
- (65) Освен при удостоверяването на автентичността на документ, издаден от юридическо лице, електронните печати могат да се използват за удостоверяване на автентичността на цифровите активи на юридическо лице, като софтуерен код или сървъри.
- (66) Особено важно е да се предвиди правна рамка, която да улеснява трансграничното признаване на съществуващите национални правни системи, свързани с услугите за електронна препоръчана поща. Тази рамка би могла да открие и нови пазарни възможности за доставчиците на удостоверителни услуги от Съюза за предлагане на нови паневропейски услуги за електронна препоръчана поща.
- (67) Услугите по удостоверяване на автентичността на уебсайт осигуряват средство, с което посетител на уебсайт може да бъде уверен, че зад уебсайта стои реален и легитимен субект. Тези услуги допринасят за изграждането на доверието в осъществяването на стопанска дейност онлайн, тъй като потребителите ще имат доверие в уебсайт, чиято автентичност е била удостоверена. Предоставянето и използването на услугите по удостоверяване на автентичността на уебсайт са изцяло на доброволна основа. Въпреки това, с цел удостоверяването на автентичността на уебсайт да се превърне в средство за повишаване на доверието, за подобряване на работата на потребителя с уебсайта, както и за увеличаване на растежа в рамките на вътрешния пазар, настоящият регламент следва да установи минимални задължения за сигурност и отговорност за доставчиците и техните услуги. За тази цел бяха взети предвид резултатите от съществуващите инициативи на сектора, като например форума на сертифициращите органи/браузъри — CA/B Forum. В допълнение настоящият регламент не следва да възпрепятства използването на други средства или методи за удостоверяване на автентичността на уебсайт, които не попадат в обхвата на настоящия регламент, нито следва да попречи на доставчиците от трета държава на услуги по удостоверяване на автентичността на уебсайт да предоставят своите услуги на потребители в Съюза. При все това услугите по удостоверяване на автентичността на уебсайт, извършвани от доставчика от трета държава, следва да бъдат признати за квалифицирани в съответствие с настоящия регламент само ако има сключено международно споразумение между Съюза и държавата на установяване на доставчика.
- (68) Съгласно разпоредбите на Договора за функционирането на Европейския съюз (ДФЕС) относно установяването на понятието „юридически лица“ остава на субектите свободата да избират правно организационната форма, която смятат за подходяща за осъществяването на своята дейност. Следователно „юридически лица“ по смисъла на ДФЕС означава всички образувания, учредени или регламентирани съгласно правото на държава членка, независимо от тяхната правна форма.
- (69) Институциите, органите, службите и агенциите на Съюза се насърчават да признават електронната идентификация и удостоверителните услуги, обхванати от настоящия регламент, за целта на административното сътрудничество, като се възползват по-специално от съществуващите добри практики и резултатите от текущите проекти в областите от обхвата на настоящия регламент.

⁽¹⁾ Решение 2011/130/ЕС на Комисията от 25 февруари 2011 г. за установяване на минимални изисквания за трансграничната обработка на документи, подписани електронно от компетентните органи съгласно Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно услугите на вътрешния пазар (ОВ L 53, 26.2.2011 г., стр. 66).

- (70) С цел допълване на някои подробни технически аспекти на настоящия регламент по гъвкав и бърз начин, в съответствие с член 290 ДФЕС на Комисията следва да се делегира правомощието да приема актове във връзка с критериите, които трябва да бъдат спазвани от органите, отговарящи за сертифицирането на устройства за създаване на квалифициран електронен подпис. От особена важност е по време на подготвителната си работа Комисията да проведе подходящи консултации, включително на експертно равнище. При подготовката и изготвянето на делегирани актове Комисията следва да осигури едновременното и своевременно предаване на съответните документи по подходящ начин на Европейския парламент и на Съвета.
- (71) С цел да се осигурят еднакви условия за изпълнение на настоящия регламент на Комисията следва да бъдат предоставени изпълнителни правомощия, по-конкретно за определяне на референтните номера на стандартите, чието използване ще създаде презумпция за съответствие с някои изисквания, предвидени в настоящия регламент. Тези правомощия следва да се упражняват в съответствие с Регламент (ЕС) № 182/2011 на Европейския парламент и на Съвета ⁽¹⁾.
- (72) При приемането на делегирани актове или актове за изпълнение Комисията следва да взема надлежно предвид стандартите и техническите спецификации, разработвани в рамките на европейските и международните организации и органи по стандартизация, по-специално Европейския комитет по стандартизация (CEN), Европейския институт за стандарти в далекосъобщенията (ETSI), Международната организация по стандартизация (ISO) и Международния съюз по далекосъобщения (ITU), с оглед на това да се гарантират високо ниво на сигурност и оперативна съвместимост на електронната идентификация и удостоверителните услуги.
- (73) С оглед на правната сигурност и яснота Директива 1999/93/ЕО следва да бъде отменена.
- (74) За да се гарантира правна сигурност за стопанските субекти, които вече използват квалифицирани удостоверения, издадени на физически лица в съответствие с Директива 1999/93/ЕО, е нужно да се предвиди достатъчно дълъг преходен период. По подобен начин следва да се установят преходни мерки за устройства за създаване на надежден подпис, чието съответствие е било определено в съответствие с Директива 1999/93/ЕО, както и за доставчиците на удостоверителни услуги, издаващи квалифицирани удостоверения преди 1 юли 2016 г. На последно място, необходимо е също на Комисията да се предоставят средства да приема актове за изпълнение и делегирани актове преди тази дата.
- (75) Датите на прилагане, определени в настоящия регламент, не засягат съществуващите задължения, които държавите членки вече имат по силата на правото на Съюза, и по-специално по Директива 2006/123/ЕО.
- (76) Доколкото целите на настоящия регламент не могат да бъдат постигнати в достатъчна степен от държавите членки, а следователно, с оглед обхвата на действието, могат да бъдат постигнати по-добре на равнището на Съюза, Съюзът може да приеме мерки в съответствие с принципа на субсидиарност, уреден в член 5 от Договора за Европейския съюз. В съответствие с принципа на пропорционалност, уреден в същия член, настоящият регламент не надхвърля необходимото за постигането на тези цели.
- (77) Проведена беше консултация с Европейския надзорен орган по защита на данните в съответствие с член 28, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 45/2001 на Европейския парламент и на Съвета ⁽²⁾ и той даде становище на 27 септември 2012 г. ⁽³⁾,

⁽¹⁾ Регламент (ЕС) № 182/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 2011 г. за установяване на общите правила и принципи относно реда и условията за контрол от страна на държавите членки върху упражняването на изпълнителните правомощия от страна на Комисията (ОВ L 55, 28.2.2011 г., стр. 13).

⁽²⁾ Регламент (ЕО) № 45/2001 на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2000 г. относно защитата на лицата по отношение на обработката на лични данни от институции и органи на Общността и за свободното движение на такива данни (ОВ L 8, 12.1.2001, стр. 1).

⁽³⁾ ОВ С 28, 30.1.2013 г., стр. 6.

ПРИЕХА НАСТОЯЩИЯ РЕГЛАМЕНТ:

ГЛАВА I

ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Член 1

Предмет

С оглед да се гарантира правилното функциониране на вътрешния пазар, като същевременно се цели постигане на подходящо равнище на сигурност на средствата за електронна идентификация и удостоверителни услуги, с настоящия регламент:

- a) се определят условията, при които държавите членки признават средствата за електронна идентификация на физически и юридически лица, които средства попадат в обхвата на дадена схема за електронна идентификация на друга държава членка, за която е извършено уведомяване;
- б) се определят правилата за удостоверителните услуги, по-специално за електронни трансакции; и
- в) се установява правна рамка за електронните подписи, електронните печати, електронните времеви печати, електронните документи, услугите за електронна препоръчана поща и услугите по удостоверяване автентичността на уебсайтове.

Член 2

Обхват

1. Настоящият регламент се прилага за схеми за електронна идентификация, за които е извършено уведомяване от държава членка, както и за установени в Съюза доставчици на удостоверителни услуги.
2. Настоящият регламент не се прилага за предоставянето на удостоверителни услуги, използвани единствено в рамките на затворени системи, произтичащи от националното право или от споразумения между определен кръг от участници.
3. Настоящият регламент не засяга националното право или правото на Съюза, свързано със сключването и действителността на договори или други правни или процедурни задължения по отношение на формата.

Член 3

Определения

За целите на настоящия регламент се прилагат следните определения:

- 1) „електронна идентификация“ означава процес на използване на данни в електронна форма за идентификация на лица, които данни представляват по уникален начин дадено физическо или юридическо лице, или физическо лице, представляващо юридическо лице;
- 2) „средство за електронна идентификация“ означава материална и/или нематериална единица, която съдържа данни за идентификация на лица, която се използва за удостоверяване на автентичност за онлайн услуга;
- 3) „данни за идентификация на лица“ означава набор от данни, които позволяват да се установи самоличността на физическо или юридическо лице, или на физическо лице, представляващо юридическо лице;
- 4) „схема за електронна идентификация“ означава система за електронна идентификация, при която средства за електронна идентификация се издават на физически или юридически лица, или физически лица, представляващи юридически лица;

- 5) „удостоверяване на автентичност“ означава електронен процес, който позволява електронната идентификация на физическо или юридическо лице или потвърждаването на произхода и целостта на данни в електронна форма;
- 6) „доверяваща се страна“ означава физическо или юридическо лице, което разчита на електронна идентификация или удостоверителна услуга;
- 7) „орган от публичния сектор“ означава държавен, регионален или местен орган, публичноправна организация или сдружение, съставено от един или повече такива органи или от една или повече такива публичноправни организации, или частен субект, на който поне един от тези органи, организации или асоциации са възложили да предоставя обществени услуги, когато действа при условията на това възлагане;
- 8) „публичноправна организация означава организация, както е определено в член 2, параграф 1, точка 4 от Директива 2014/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета ⁽¹⁾;
- 9) „титуляр на електронен подпис“ означава физическо лице, което създава електронен подпис;
- 10) „електронен подпис“ означава данни в електронна форма, които се добавят към други данни в електронна форма или са логически свързани с тях, и които титулярят на електронния подпис използва, за да се подписва;
- 11) „усъвършенстван електронен подпис“ означава електронен подпис, който отговаря на изискванията, посочени в член 26;
- 12) „квалифициран електронен подпис“ означава усъвършенстван електронен подпис, който е създаден от устройство за създаване на квалифициран електронен подпис и се основава на квалифицирано удостоверение за електронни подписи;
- 13) „данни за създаване на електронен подпис“ означава уникални данни, които се използват от титуляря на електронния подпис за създаването на електронен подпис;
- 14) „удостоверение за електронен подпис“ означава електронен атестат, който свързва данните за валидиране на електронен подпис с физическо лице и потвърждава най-малко името или псевдонима на това лице;
- 15) „квалифицирано удостоверение за електронен подпис“ означава удостоверение за електронни подписи, което се издава от доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги и отговаря на изискванията, предвидени в приложение I;
- 16) „удостоверителна услуга“ означава електронна услуга, обикновено предоставяна срещу възнаграждение, която се състои във:
 - а) създаването, проверката и валидирането на електронни подписи, електронни печати или електронни времеви печати, услуги за електронна препоръчана поща, както и удостоверения, свързани с тези услуги; или
 - б) създаването, проверката и валидирането на удостоверения за автентичност на уебсайт; или
 - в) съхраняването на електронни подписи, печати или удостоверения, свързани с тези услуги;
- 17) „квалифицирана удостоверителна услуга“ означава удостоверителна услуга, която отговаря на приложимите изисквания, определени в настоящия регламент;

⁽¹⁾ Директива 2014/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 февруари 2014 г. относно възлагането на обществени поръчки и за отмяна на Директива 2004/18/ЕО (ОВ L 94, 28.3.2014 г., стр. 65).

- 18) „орган за оценяване на съответствието“ означава орган съгласно определението в член 2, точка 13 от Регламент (ЕО) № 765/2008, който е акредитиран в съответствие със същия регламент като компетентен да извършва оценяване на съответствието на доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги и на предоставяните от този доставчик квалифицирани удостоверителни услуги;
- 19) „доставчик на удостоверителни услуги“ означава физическо или юридическо лице, което предоставя една или повече удостоверителни услуги като доставчик на квалифицирани или на неквалифицирани удостоверителни услуги;
- 20) „доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги“ означава доставчик на удостоверителни услуги, който предоставя една или повече квалифицирани удостоверителни услуги и е получил квалифицирания си статут от надзорен орган;
- 21) „продукт“ означава хардуер, софтуер или съответните компоненти на хардуер или софтуер, предвидени да се използват при предоставянето на удостоверителни услуги;
- 22) „устройство за създаване на електронен подпис“ означава конфигуриран софтуер или хардуер, който се използва за създаването на електронен подпис;
- 23) „устройство за създаване на квалифициран електронен подпис“ означава устройство за създаване на електронен подпис, което отговаря на изискванията, предвидени в приложение II;
- 24) „създател на печат“ означава юридическо лице, което създава електронен печат;
- 25) „електронен печат“ означава данни в електронна форма, които се добавят към други данни в електронна форма или са логически свързани с тях, за да се гарантират произходът и целостта на последните;
- 26) „усъвършенстван електронен печат“ означава електронен печат, който отговаря на изискванията, посочени в член 36;
- 27) „квалифициран електронен печат“ означава усъвършенстван електронен печат, който е създаден от устройство за създаване на квалифициран електронен печат и се основава на квалифицирано удостоверение за електронен печат;
- 28) „данни за създаване на електронен печат“ означава уникални данни, които се използват от създателя на електронния печат за създаването на електронен печат;
- 29) „удостоверение за електронен печат“ означава електронен атестат, който свързва данните за валидиране на електронен печат с юридическо лице и потвърждава името на това лице;
- 30) „квалифицирано удостоверение за електронен печат“ означава удостоверение за електронен печат, което се издава от доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги и отговаря на изискванията, предвидени в приложение III;
- 31) „устройство за създаване на електронен печат“ означава конфигуриран софтуер или хардуер, който се използва за създаването на електронен печат;
- 32) „устройство за създаване на квалифициран електронен печат“ означава устройство за създаване на електронен печат, което отговаря *mutatis mutandis* на изискванията, предвидени в приложение II;
- 33) „електронен времеви печат“ означава данни в електронна форма, които свързват други данни в електронна форма с конкретен момент във времето и представляват доказателство, че последните данни са съществували в съответния момент;
- 34) „квалифициран електронен времеви печат“ означава електронен времеви печат, който отговаря на изискванията, предвидени в член 42;

- 35) „електронен документ“ означава всяко съдържание, съхранявано в електронна форма, по-специално текстови или звуков, визуален или аудио-визуален запис;
- 36) „услуга за електронна препоръчана поща“ означава услуга, която позволява предаването на данни между трети страни по електронен път, предоставя доказателство във връзка с обработката на предаваните данни, включително доказателство за изпращането и получаването на данните, и защитава предаваните данни срещу риск от загуба, кражба, повреда или непозволені изменения;
- 37) „квалифицирана услуга за електронна препоръчана поща“ означава услуга за електронна препоръчана поща, която отговаря на изискванията, предвидени в член 44;
- 38) „удостоверение за автентичност на уебсайт“ означава удостоверение, което позволява да се удостовери автентичността на уебсайт, като го свързва с физическото или юридическото лице, на което е издадено удостоверението;
- 39) „квалифицирано удостоверение за автентичност на уебсайт“ означава удостоверение за автентичност на уебсайт, което се издава от доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги и отговаря на изискванията, предвидени в приложение IV;
- 40) „данни за валидиране“ означава данни, които се използват за валидиране на електронен подпис или електронен печат;
- 41) „валидиране“ означава процеса на проверка и потвърждаване на валидността на електронен подпис или печат.

Член 4

Принцип на вътрешния пазар

1. Предоставянето на удостоверителни услуги на територията на държава членка от доставчик на удостоверителни услуги, установен в друга държава членка, не подлежи на ограничения на основания, които попадат в обхвата на настоящия регламент.
2. Продуктите и удостоверителните услуги, които отговарят на изискванията на настоящия регламент, са разрешени за свободно движение в рамките на вътрешния пазар.

Член 5

Обработка и защита на данни

1. Обработката на лични данни се извършва в съответствие с Директива 95/46/ЕО.
2. Без да се засяга правната сила, дадена на псевдонимите съгласно националното право, няма забрана за използване на псевдоними при електронни трансакции.

ГЛАВА II

ЕЛЕКТРОННА ИДЕНТИФИКАЦИЯ

Член 6

Взаимно признаване

1. Когато националното право или административната практика изискват електронна идентификация чрез средства за електронна идентификация и удостоверяване на автентичност за достъпа до дадена услуга, предоставяна онлайн от орган от публичния сектор в една държава членка, средствата за електронна идентификация, издадени в друга държава членка, се признават в първата държава членка за целите на трансграничното удостоверяване на автентичност за тази онлайн услуга, при условие че са изпълнени следните условия:
 - а) средствата за електронна идентификация се издават в рамките на схема за електронна идентификация, включена в списъка, публикуван от Комисията съгласно член 9;

- б) нивото на осигуреност на средствата за електронна идентификация съответства на ниво на осигуреност, равно или по-високо от нивото на осигуреност, изисквано от съответния орган от публичния сектор, за онлайн достъпа до тази услуга в първата държава членка, при условие че нивото на осигуреност на тези средства за електронна идентификация съответства на ниво на осигуреност „значително“ или „високо“;
- в) съответният орган от публичния сектор използва ниво на осигуреност „значително“ или „високо“ по отношение на онлайн достъпа до тази услуга.

Това признаване се извършва не по-късно от 12 месеца след като Комисията публикува списъка, посочен в първа алинея, буква а).

2. Средствата за електронна идентификация, издадени в рамките на схема за електронна идентификация, включена в списъка, публикуван от Комисията съгласно член 9, които съответстват на ниво на осигуреност „ниско“, могат да бъдат признати от органи от публичния сектор за целите на трансгранично удостоверяване на автентичност за услугите, предоставяни онлайн от тези органи.

Член 7

Допускане за уведомяване относно схеми за електронна идентификация

Дадена схема за електронна идентификация се допуска за уведомяване съгласно член 9, параграф 1, ако всяко едно от следните условия е изпълнено:

- а) средствата за електронна идентификация в рамките на схемата за електронна идентификация са издадени:
- i) от уведомяващата държава членка;
 - ii) по поръчение на уведомяващата държава членка; или
 - iii) независимо от уведомяващата държава членка и са признати от тази държава членка;
- б) средствата за електронна идентификация в рамките на схемата за електронна идентификация могат да бъдат използвани за достъп до най-малко една услуга, която е предоставяна от орган от публичния сектор и която изисква електронна идентификация в уведомяващата държава членка;
- в) схемата за електронна идентификация и издаваните по нея средства за електронна идентификация отговарят на изискванията на поне едно от нивата на осигуреност, предвидени в акта за изпълнение, установени в член 8, параграф 3;
- г) уведомяващата държава членка гарантира, че данните за идентификация на лицето, представляващи по уникален начин въпросното лице, се приписват на физическото или юридическото лице, посочено в член 3, точка 1, в момента на издаване на средството за електронна идентификация в рамките на тази схема в съответствие с техническите спецификации, стандарти и процедури за съответното ниво на осигуреност, установени в акта за изпълнение, посочен в член 8, параграф 3;
- д) страната, издаваща електронното средство за идентификация в рамките на тази схема, гарантира, че средството за електронна идентификация се приписва на лицето, посочено в буква г) от настоящия член, в съответствие с техническите спецификации, стандарти и процедури за съответното ниво на осигуреност, установени в акта за изпълнение, посочен в член 8, параграф 3;
- е) уведомяващата държава членка осигурява възможност за удостоверяване на автентичност онлайн, така че всяка доверяваща се страна, установена на територията на друга държава членка, да може да потвърди данните за идентификация на лицето, получени в електронна форма.

За доверяващи се страни, различни от органи от публичния сектор, уведомяващата държава членка може да определи условия за достъп до това удостоверяване на автентичност. Трансграничното удостоверяване на автентичност се предоставя безплатно, когато се извършва във връзка с онлайн услуга, предоставяна от орган от публичния сектор.

Държавите членки не налагат никакви специфични несъразмерни технически изисквания за доверяващи се страни, които възнамеряват да извършват такова удостоверяване на автентичност, когато тези изисквания пречат на оперативната съвместимост на схемите за електронна идентификация, за които е извършено уведомяване, или сериозно я възпрепятстват;

- ж) най-малко шест месеца преди уведомяването по член 9, параграф 1 уведомяващата държава членка предоставя на останалите държави членки за целите на задължението по член 12, параграф 5 описание на въпросната схема в съответствие с процедурните условия, установени в посочените в член 12, параграф 7 актове за изпълнение;
- з) схемата за електронна идентификация отговаря на изискванията, установени в акта за изпълнение, посочен в член 12, параграф 8.

Член 8

Нива на осигуреност на схеми за електронна идентификация

1. Схемата за електронна идентификация, за която е извършено уведомяване съгласно член 9, параграф 1, включва определяне на нива на осигуреност „ниско“, „значително“ и/или „високо“, приписвани на средства за електронна идентификация, издавани в рамките на тази схема.
2. Нивата на осигуреност „ниско“, „значително“ и „високо“ отговарят съответно на следните критерии:
 - а) ниво на осигуреност „ниско“ се отнася за средство за електронна идентификация в контекста на схема за електронна идентификация, което предоставя ограничена степен на надеждност на претендираната или заявената самоличност на дадено лице, и се характеризира с препратка към съответни технически спецификации, стандарти и процедури, включително технически проверки, чиято цел е да се понижи значително рискът от злоупотреба или промяна на самоличността;
 - б) ниво на осигуреност „значително“ се отнася за средство за електронна идентификация в контекста на схема за електронна идентификация, което предоставя значителна степен на надеждност на претендираната или заявената самоличност на дадено лице и се характеризира с препратка към съответни технически спецификации, стандарти и процедури, включително технически проверки, чиято цел е да се понижи значително рискът от злоупотреба или промяна на самоличността;
 - в) ниво на осигуреност „високо“ се отнася за средство за електронна идентификация в контекста на схема за електронна идентификация, което предоставя по-висока степен на надеждност на претендираната или заявената самоличност на дадено лице, отколкото средствата за електронна идентификация с ниво на осигуреност „значително“, и се характеризира с препратка към съответни технически спецификации, стандарти и процедури, включително технически проверки, чиято цел е да се предотврати злоупотреба или промяна на самоличността.
3. До 18 септември 2015 г., като отчита съответните международни стандарти и при спазване на параграф 2, Комисията установява посредством актове за изпълнение минимални технически спецификации, стандарти и процедури, по отношение на които за целите на параграф 1 се определят нива на осигуреност „ниско“, „значително“ и „високо“ за средства за електронна идентификация.

Тези минимални технически спецификации, стандарти и процедури се установяват въз основа на надеждността и качеството на следните елементи:

- а) процедурата за доказване и проверка на самоличността на физически или юридически лица, подаващи искане за издаване на средство за електронна идентификация;

- б) процедурата по издаване на поисканото средство за електронна идентификация;
- в) механизма за удостоверяване на автентичност, чрез който физическото или юридическото лице използва средството за електронна идентификация, за да потвърди своята самоличност на доверяваща се страна;
- г) субекта, издаващ средството за електронна идентификация;
- д) всеки друг орган, имащ отношение към заявлението за издаване на средството за електронна идентификация; и
- е) техническите спецификации и спецификациите за сигурността на издаваните средства за електронна идентификация.

Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 9

Уведомяване

1. Уведомяващата държава членка уведомява Комисията за следната информация и без излишно забавяне съобщава за всички последващи изменения в нея:

- а) описание на схемата за електронна идентификация, включително нивата на осигуреност и издателя или издателите на средството за електронна идентификация в рамките на схемата;
- б) приложимия режим на надзор и информация за режима на отговорност по отношение на следното:
 - i) страната, която издава средството за електронна идентификация; и
 - ii) страната, която извършва процедурата по удостоверяване на автентичността;
- в) органа или органите, отговарящи за схемата за електронна идентификация;
- г) информация за субекта или субектите, които управляват регистрацията на уникалните идентификационни данни на лицата;
- д) описание как са спазени изискванията, установени в актовете за изпълнение, посочени в член 12, параграф 8;
- е) описание на удостоверяването на автентичността, посочено в член 7, буква е);
- ж) условията за спиране или отмяна на схемата за електронна идентификация, за която е извършено уведомяване, или на удостоверяването на автентичност, или на съответните застрашени части.

2. Една година след датата на прилагане на актовете за изпълнение, посочени в член 8, параграф 3 и член 12, параграф 8, Комисията публикува в *Официален вестник на Европейския съюз* списък на схемите за електронна идентификация, за които е извършено уведомяване съгласно параграф 1 от настоящия член, и свързаната с тях основна информация.

3. Ако Комисията получи уведомление след изтичане на срока, посочен в параграф 2, тя публикува в *Официален вестник на Европейския съюз* измененията на списъка, посочен в параграф 2, в рамките на два месеца от датата на получаване на уведомлението.

4. Държава членка може да подаде в Комисията искане схема за електронна идентификация, за която същата държава членка е извършила уведомяване, да бъде заличена от списъка по параграф 2. Комисията публикува в *Официален вестник на Европейския съюз* съответните изменения на списъка в рамките на един месец от датата на получаване на искането на държавата членка.

5. Комисията може посредством актове за изпълнение да определи обстоятелствата, форматите и процедурите по отношение на уведомленията по параграф 1. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 10

Пробив в сигурността

1. Ако схемата за електронна идентификация, за която е извършено уведомяване съгласно член 9, параграф 1, или удостоверяването на автентичност, посочено в член 7, буква е), са нарушени или частично застрашени по начин, който засяга надеждността на трансграничното удостоверяване на автентичност на тази схема, уведомяващата държава членка незабавно спира или отменя това трансгранично удостоверяване на автентичност или съответните застрашени части и информира другите държави членки и Комисията.

2. Когато пробивът или застрашаването на сигурността, посочени в параграф 1, бъдат отстранени, уведомяващата държава членка възобновява трансграничното удостоверяване на автентичност и без неоснователно забавяне информира другите държави членки и Комисията.

3. Ако пробивът или нарушаването на сигурността, посочени в параграф 1, не бъдат отстранени в рамките на три месеца от спирането или отмяната, уведомяващата държава членка информира другите държави членки и Комисията за прекратяването на схемата за електронна идентификация.

Комисията публикува без неоснователно забавяне съответните изменения на списъка по член 9, параграф 2 в *Официален вестник на Европейския съюз*.

Член 11

Отговорност

1. За неспазване на задълженията си по член 7, букви г) и е) при трансгранична трансакция уведомяващата държава членка носи отговорност за щети, нанесени умишлено или поради небрежност на физическо или юридическо лице.

2. Страната, издаваща средството за електронна идентификация, носи отговорност за щети, нанесени умишлено или поради небрежност на физическо или юридическо лице поради неизпълнение на задължението по член 7, буква д) при трансгранична трансакция.

3. Страната, извършващ процедурата по удостоверяване на автентичност, носи отговорност за щети, нанесени умишлено или поради небрежност на физическо или юридическо лице поради неспособност да гарантира правилното функциониране на удостоверяването на автентичност по член 7, буква е) при трансгранична трансакция.

4. Параграфи 1, 2 и 3 се прилагат в съответствие с националните правила относно отговорността.

5. Параграфи 1, 2 и 3 не засягат отговорността — съгласно националното право — на страните по трансакция, при която се използват средства за електронна идентификация, попадащи в обхвата на схемата за електронна идентификация, за която е извършено уведомяване съгласно член 9, параграф 1.

Член 12

Сътрудничество и оперативна съвместимост

1. Националните схеми за електронна идентификация, за които се извършва уведомяване съгласно член 9, параграф 1, са оперативни съвместими.

2. За целите на параграф 1 се установява рамка за оперативна съвместимост.

3. Рамката за оперативна съвместимост отговаря на следните критерии:
 - а) има за цел да е технологично неутрална и не допуска дискриминация между специфичните национални технически решения за електронна идентификация в рамките на дадена държава членка;
 - б) спазва европейските и международните стандарти, когато това е възможно;
 - в) улеснява спазването на принципа за защита на личния живот още при разработването; и
 - г) гарантира, че личните данни се обработват в съответствие с Директива 95/46/ЕО.
4. Рамката за оперативна съвместимост се състои от:
 - а) задаване на минимални технически изисквания във връзка с нивата на осигуреност съгласно член 8;
 - б) категоризиране на националните нива на осигуреност на схемите на електронна идентификация, за които е извършено уведомяване, по нива на осигуреност съгласно член 8;
 - в) задаване на минимални технически изисквания за оперативна съвместимост;
 - г) задаване на минимален набор от данни за идентификация на лицето, представляващи по уникален начин физическо или юридическо лице, които са достъпни посредством схеми за електронна идентификация;
 - д) процедурни правила;
 - е) механизми за уреждане на спорове; и
 - ж) общи оперативни стандарти за сигурност.
5. Държавите членки си сътрудничат по следните въпроси:
 - а) оперативна съвместимост на схеми за електронна идентификация, за които е извършено уведомяване съгласно член 9, параграф 1, и на схеми за електронна идентификация, за които държавите членки имат намерение да направят уведомяване; и
 - б) сигурност на схемите за електронна идентификация.
6. Сътрудничеството между държавите членки се състои от:
 - а) обмяна на информация, опит и добри практики във връзка със схемите за електронна идентификация, и по-специално във връзка с техническите изисквания, свързани с оперативната съвместимост и нивата на осигуреност;
 - б) обмяна на информация, опит и добри практики във връзка с използването на нивата на осигуреност на схемите за електронна идентификация съгласно член 8;
 - в) партньорска проверка на схемите за електронна идентификация, попадащи в обхвата на настоящия регламент; и
 - г) анализ на значимите новости в сектора на електронната идентификация.

7. С оглед постигането на висока степен на доверие и сигурност, отговарящи на степента на риск, до 18 март 2015 г. Комисията установява посредством актове за изпълнение процедурните условия, необходими за улесняване на сътрудничеството между държавите членки, посочено в параграфи 5 и 6.

8. С цел да се установят еднакви условия за изпълнение на изискването по параграф 1, до 18 септември 2015 г. Комисията, като спазва критериите по параграф 3 и като отчита резултатите от сътрудничеството между държавите членки, приема актове за изпълнение относно рамка за оперативна съвместимост съгласно установеното в параграф 4.

9. Актовете за изпълнение, посочени в параграфи 7 и 8 от настоящия член, се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

ГЛАВА III

УДОСТОВЕРИТЕЛНИ УСЛУГИ

РАЗДЕЛ 1

Общи разпоредби

Член 13

Отговорност и тежест на доказване

1. Без да се засяга параграф 2, доставчиците на удостоверителни услуги носят отговорност за щети, нанесени умишлено или поради небрежност на физическо или юридическо лице поради неизпълнение на задълженията по настоящия регламент.

Тежестта на доказване, че щетите са били нанесени умишлено или поради небрежност от страна на доставчик на неквалифицирани удостоверителни услуги, пада върху физическото или юридическото лице, подало иск във връзка с щетите, посочени в първа алинея.

Наличието на умисъл или небрежност от страна на доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги се презюмира, освен ако този доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги докаже, че посочените в първа алинея щети са настъпили без умисъл или небрежност от страна на същия доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги.

2. Когато доставчици на удостоверителни услуги информират надлежно и предварително своите клиенти относно ограниченията върху използването на предоставяните от тях услуги и когато тези ограничения са разпознаваеми за трети страни, доставчиците на удостоверителни услуги не носят отговорност за щети, произтичащи от използване на услугите по начин, превишаващ посочените ограничения.

3. Параграфи 1 и 2 се прилагат в съответствие с националните правила относно отговорността.

Член 14

Международни аспекти

1. Удостоверителните услуги, предоставяни от доставчици на удостоверителни услуги, установени в трета държава, се признават за равностойни от правна гледна точка на квалифицираните удостоверителни услуги, предоставяни от доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги, установени в Съюза, ако удостоверителните услуги с произход от трета държава са признати съгласно споразумение, сключено между Съюза и въпросната трета държава или международна организация в съответствие с член 218 от ДФЕС.

2. Споразуменията, посочени в параграф 1, гарантират по-специално, че:
- а) изискванията, приложими спрямо доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги, установени в Съюза, и предоставяните от тях квалифицирани удостоверителни услуги, са спазени от доставчиците на удостоверителни услуги в третата държава или международните организации, с които е сключено споразумението, и от предоставяните от тях удостоверителни услуги;
 - б) квалифицираните удостоверителни услуги, предоставяни от доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги, установени в Съюза, са признати за равностойни от правна гледна точка на удостоверителни услуги, предоставяни от доставчици на удостоверителни услуги в третата държава или международна организация, с която е сключено споразумението.

Член 15

Достъпност за хора с увреждания

Когато това е практически осъществимо, предоставяните удостоверителни услуги и използваните при предоставянето на тези услуги продукти за крайния потребител следва да бъдат достъпни за хора с увреждания.

Член 16

Санкции

Държавите членки определят правилата относно санкциите, приложими при нарушаване на настоящия регламент. Предвидените санкции са ефективни, пропорционални и възпиращи.

РАЗДЕЛ 2

Надзор

Член 17

Надзорен орган

1. Държавите членки определят надзорен орган, установен на тяхна територия, или, при наличие на взаимно споразумение с друга държава членка, надзорен орган, установен във въпросната друга държава членка. Този орган е отговорен за изпълнението на задачите по надзора в определящата държава членка.

На надзорните органи се предоставят необходимите правомощия и достатъчни ресурси за изпълнението на техните задачи.

2. Държавите членки съобщават на Комисията наименованията и адресите на определените от тях надзорни органи.

3. Функцията на надзорния орган е следната:

- а) да осъществява надзор върху доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги, установени на територията на определящата държава членка, за да се гарантира, посредством предварителни и последващи действия по надзора, че тези доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги и предоставяните от тях квалифицирани удостоверителни услуги отговарят на изискванията, предвидени в настоящия регламент;
- б) при необходимост да предприема действия по отношение на доставчици на неквалифицирани удостоверителни услуги, установени на територията на определящата държава членка, посредством последващи действия по надзора, когато получи информация, съгласно която се твърди, че тези доставчици на неквалифицирани удостоверителни услуги или предоставяните от тях удостоверителни услуги не отговарят на изискванията, предвидени в настоящия регламент.

4. За целите на параграф 3 и при спазване на предвидените в него ограничения задачите на надзорния орган включват по-конкретно:

- а) да си сътрудничи с други надзорни органи и да им оказва съдействие в съответствие с член 18;
- б) да анализира докладите за оценяване на съответствието, посочени в член 20, параграф 1 и член 21, параграф 1;
- в) да информира други надзорни органи и обществеността за пробиви в сигурността или нарушаване на целостта в съответствие с член 19, параграф 2;
- г) да докладва на Комисията за своите основни дейности в съответствие с параграф 6 от настоящия член;
- д) да извършва одити или да изисква от орган за оценяване на съответствието да проведе оценяване на съответствието на доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги в съответствие с член 20, параграф 2;
- е) да си сътрудничи с органите по защита на данните, по-специално като без неоснователно забавяне ги информира за резултатите от одитите на доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги, при които има предполагаеми нарушения на правилата за защита на личните данни;
- ж) да предоставя квалифициран статут на доставчици на удостоверителни услуги и на предоставяните от тях услуги и да отнема този статут в съответствие с членове 20 и 21;
- з) да информира органа, отговорен за националния доверителен списък, посочен в член 22, параграф 3, за своите решения за представяне или отнемане на квалифициран статут, освен в случаите, когато въпросният орган е и надзорен орган;
- и) да проверява наличието и правилното прилагане на разпоредбите относно плана за осигуряване на непрекъснатост на обслужването в случаите, когато доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги прекъснат дейността си, включително относно начините за запазване на достъпа до информацията в съответствие с член 24, параграф 2, буква з);
- й) да изисква от доставчиците на удостоверителни услуги да отстранят всяко неизпълнение на изискванията, посочени в настоящия регламент.

5. Държавите членки могат да изискват от надзорния орган да изгражда, поддържа и актуализира инфраструктура за удостоверяване в съответствие с условията по националното право.

6. Всяка година до 31 март всеки надзорен орган изпраща на Комисията доклад относно основните си дейности през предходната календарна година, наред с обобщена информация относно уведомленията за нарушения, получени от доставчици на удостоверителни услуги, в съответствие с член 19, параграф 2.

7. Комисията предоставя на държавите членки годишния доклад, посочен в параграф 6.

8. Комисията може да определи посредством актове за изпълнение форматите и процедурите по отношение на доклада, посочен в параграф 6. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 18

Взаимопомощ

1. Надзорните органи си сътрудничат с оглед обмен на добри практики.

Всеки надзорен орган, при получаване на обосновано искане от друг надзорен орган, му осигурява помощта, необходима за последователното осъществяване на дейностите на надзорните органи. Взаимопомощта може да обхваща по-специално искания за информация, както и надзорни мерки, като искания за извършване на проверки, свързани с докладите за оценяване на съответствието, както е посочено в членове 20 и 21.

2. Надзорен орган, до който е изпратено искане за помощ, може да откаже да го изпълни на някое от следните основания:

- a) надзорният орган не е компетентен да предостави исканата помощ;

- b) исканата помощ не е пропорционална на надзорните функции, изпълнявани от надзорния орган в съответствие с член 17;

- v) при условие че исканата помощ би била несъвместима с настоящия регламент.

3. При необходимост държавите членки могат да разрешат на съответните си надзорни органи да провеждат съвместни разследвания, в които участват служители на надзорни органи от други държави членки. Механизмите и процедурите за осъществяването на тези съвместни действия се договарят и установяват от съответните държави членки съгласно националното им право.

Член 19

Изисквания за сигурност, които се прилагат към доставчиците на удостоверителни услуги

1. Доставчиците на квалифицирани и неквалифицирани удостоверителни услуги предприемат подходящи технически и организационни мерки за управление на рисковете за сигурността на предоставяните от тях удостоверителни услуги. При тези мерки се вземат предвид най-новите технически достижения, за да се гарантира, че равнището на сигурност е пропорционално на степента на риска. В частност се предприемат мерки за предотвратяване и свеждане до минимум на въздействието на инциденти, свързани със сигурността, и за информиране на заинтересованите страни относно нежеланите последици от такива инциденти.

2. В случай на пробив в сигурността или нарушаване на целостта, които имат съществено въздействие върху предоставяната удостоверителна услуга или върху съхраняваните лични данни, доставчиците на квалифицирани и неквалифицирани удостоверителни услуги уведомяват за това без излишно забавяне, но при всички случаи в срок от 24 часа от момента, в който са узнали за настъпилото събитие, надзорния орган и, когато е приложимо, други компетентни органи, например компетентния национален орган в областта на информационната сигурност или органа по защита на данните.

Когато има вероятност пробивът в сигурността или нарушаването на целостта да окажат негативно въздействие върху физическо или юридическо лице, на което е предоставена удостоверителната услуга, доставчикът на удостоверителни услуги уведомява без излишно забавяне за пробива в сигурността или нарушаването на целостта и въпросното физическо или юридическо лице.

При необходимост, и особено ако пробивът в сигурността или нарушаването на целостта засягат две или повече държави членки, уведоменият надзорен орган информира надзорните органи в останалите засегнати държави членки и ENISA.

Ако прецени, че разгласяването на пробива в сигурността или нарушаването на целостта е в обществен интерес, уведоменият надзорен орган информира обществеността или изисква от доставчика на удостоверителни услуги да направи това.

3. Веднъж годишно надзорният орган представя на ENISA обобщение на уведомленията за пробиви в сигурността и нарушения на целостта, получени от доставчиците на удостоверителни услуги.

4. Комисията може посредством актове за изпълнение:

- а) да уточни допълнително мерките, посочени в параграф 1; и
- б) да определи форматите и процедурите, включително сроковете, приложими за целите на параграф 2.

Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

РАЗДЕЛ 3

Квалифицирани удостоверителни услуги

Член 20

Надзор над доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги

1. Доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги са обект на одит най-малко веднъж на 24 месеца за тяхна собствена сметка от орган за оценяване на съответствието. Целта на одита е да се потвърди, че доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги и предоставяните от тях квалифицирани удостоверителни услуги отговарят на изискванията, посочени в настоящия регламент. Доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги представят на надзорния орган съответния доклад за оценяване на съответствието в срок от три работни дни след като го получат.

2. Без да се засяга параграф 1, надзорният орган може по всяко време да извърши одит или да поиска от орган за оценяване на съответствието да направи оценяване на съответствието на доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги за тяхна собствена сметка, за да потвърди, че те и предоставяните от тях квалифицирани удостоверителни услуги отговарят на изискванията, посочени в настоящия регламент. Ако има съмнение, че са нарушени правилата за защита на личните данни, надзорният орган уведомява за резултатите от своите одити органите по защита на данните.

3. Ако надзорният орган поиска от доставчика на квалифицирани удостоверителни услуги да вземе мерки, за да изпълни неизпълнените от него изисквания по настоящия регламент, и ако този доставчик не предприеме необходимите действия, ако е приложимо, в определения от надзорния орган срок, надзорният орган, като вземе под внимание по-специално степента, продължителността и последиците от това неизпълнение, може да отнеме квалифицирания статут на този доставчик или на съответната предоставяна от него услуга и да информира посочения в член 22, параграф 3 орган, за да може той да актуализира доверителните списъци по член 22, параграф 1. Надзорният орган уведомява доставчика на квалифицирани удостоверителни услуги за отнемането на неговия квалифициран статут или на квалифицирания статут на съответната услуга.

4. Посредством актове за изпълнение Комисията може да определи референтните номера на следните стандарти:

- а) за акредитацията на органите за оценяване на съответствието и за доклада за оценяване на съответствието, посочени в параграф 1;
- б) за правилата за извършване на одит, според които органите за оценяване на съответствието ще извършват своето оценяване на съответствието на доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги, както е посочено в параграф 1.

Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 21

Начало на предоставянето на квалифицирана удостоверителна услуга

1. Когато доставчици на удостоверителни услуги без квалифициран статут възнамеряват да започнат да предоставят квалифицирани удостоверителни услуги, те изпращат на надзорния орган уведомление за намерението си заедно с доклад за оценяване на съответствието, съставен от органа за оценяване на съответствието.

2. Надзорният орган проверява дали доставчикът на удостоверителни услуги и предоставяните от него удостоверителни услуги отговарят на изискванията, посочени в настоящия регламент, и по-специално на изискванията за доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги и за предоставяните от тях квалифицирани удостоверителни услуги.

Ако надзорният орган прецени, че доставчикът на удостоверителни услуги и предоставяните от него удостоверителни услуги отговарят на изискванията, посочени в първа алинея, надзорният орган предоставя квалифициран статут на доставчика на удостоверителни услуги и на предоставяните от него удостоверителни услуги и информира посочения в член 22, параграф 3 орган, за да може той да актуализира доверителните списъци по член 22, параграф 1 в срок от три месеца след уведомяването съгласно параграф 1 от настоящия член.

Ако проверката не приключи в тримесечен срок от уведомяването, надзорният орган информира доставчика на удостоверителни услуги, като посочва причините за забавянето и срока, в който трябва да приключи проверката.

3. Доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги могат да започнат да предоставят квалифицирани удостоверителни услуги, след като квалифицираният статут бъде отбелязан в доверителните списъци, посочени в член 22, параграф 1.

4. Комисията може да определи посредством актове за изпълнение форматите и процедурите за целите на параграфи 1 и 2. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 22

Доверителни списъци

1. Всяка държава членка създава, поддържа и публикува доверителни списъци, които съдържат информация за доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги, за които носи отговорност, както и за предоставяните от тези доставчици квалифицирани удостоверителни услуги.

2. Държавите членки създават, поддържат и публикуват по сигурен начин предвидените в параграф 1 доверителни списъци, които са подписани и подпечатани по електронен път във форма, подходяща за автоматизирана обработка.

3. Държавите членки уведомяват без излишно забавяне Комисията за органа, натоварен със създаването, поддържането и публикуването на националните доверителни списъци, за мястото, където се публикуват тези списъци, за удостоверенията, които се използват за подписване или подпечатване на доверителни списъци, както и за всички последващи промени в тях.

4. Комисията предоставя на обществеността чрез сигурен канал информацията, посочена в параграф 3, подписана и подпечатана по електронен път и във форма, подходяща за автоматизирана обработка.

5. До 18 септември 2015 г. Комисията посредством актове за изпълнение уточнява информацията, посочена в параграф 1, и определя техническите спецификации и форматите на доверителните списъци за целите на параграфи 1—4. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 23

Марка за доверие на ЕС за квалифицирани удостоверителни услуги

1. След като посоченият в член 21, параграф 2, втора алинея квалифициран статут бъде отбелязан в доверителния списък по член 22, параграф 1, доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги могат да използват марката за доверие на ЕС, за да обозначат по прост, разпознаваем и ясен начин предоставяните от тях квалифицирани удостоверителни услуги.
2. Когато използват марката за доверие на ЕС за квалифицираните удостоверителни услуги, посочени в параграф 1, доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги правят необходимото на уебсайта им да присъства линк към съответния доверителен списък.
3. До 1 юли 2015 г. Комисията определя посредством актове за изпълнение спецификациите относно формата, и по-конкретно представянето, състава, размера и оформлението на марката на доверие на ЕС за обозначаване на квалифицирани удостоверителни услуги. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 24

Изисквания към доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги

1. При издаването на квалифицирано удостоверение за удостоверителна услуга доставчикът на квалифицирани удостоверителни услуги проверява чрез подходящи средства и в съответствие с националното право самоличността и, ако е приложимо, всички специфични данни за физическото или юридическото лице, на което се издава квалифицираното удостоверение.

Информацията, посочена в първа алинея, се проверява от доставчика на квалифицирани удостоверителни услуги пряко или чрез трета страна в съответствие с националното право:

- a) чрез личното присъствие на физическото лице или на упълномощен представител на юридическото лице; или
- б) дистанционно, чрез средство за електронна идентификация, като за целта преди издаването на квалифицираното удостоверение е било осигурено физическото присъствие на физическото лице или на упълномощен представител на юридическото лице и въпросното средство отговоря на изискванията на член 8 по отношение на нивата на осигуреност „значително“ или „високо“; или
- в) чрез удостоверение за квалифициран електронен подпис или за квалифициран електронен печат, издадено в съответствие с буква а) или б); или
- г) чрез използване на други признати на национално равнище методи за идентификация, които дават ниво на осигуреност, равностойно на физическото присъствие по отношение на надежността. Равностойното ниво на осигуреност се потвърждава от орган за оценяване на съответствието.

2. Доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги:

- a) информира надзорния орган относно всяка промяна в предоставянето от него на квалифицирани удостоверителни услуги, включително за намерението да преустанови тези дейности;
- б) наема персонал и, ако е приложимо, подизпълнители, които притежават необходимите експертни знания, надеждност, опит и квалификация и са преминали подходящо обучение относно правилата за сигурност и защита на личните данни, и прилага съответстващи на европейските или международните стандарти административни и управленски процедури;
- в) във връзка с риска от отговорност за нанесени щети в съответствие с член 13 поддържа достатъчни финансови ресурси и/или сключва подходяща застраховка за отговорност в съответствие с националното право;

- г) преди встъпването в договорни отношения информира по ясен и разбираем начин всяко лице, което иска да използва квалифицирана удостоверителна услуга, за точните условия и ред за използване на тази услуга, включително за всякакви ограничения, свързани с използването ѝ;
- д) използва надеждни системи и продукти, които са защитени срещу промяна, и гарантира техническата сигурност и надеждност на поддържаните от тях процеси;
- е) използва надеждни системи за съхранение на предоставените му данни във вид, позволяващ проверка, така че:
 - i) те да са публично достъпни за извличане само в случаите, когато е получено съгласието на лицето, за което се отнасят данните;
 - ii) само упълномощени лица да могат да въвеждат информация и да внасят промени в съхраняваните данни;
 - iii) да може да бъде проверена автентичността на данните;
- ж) взема подходящи мерки срещу подправяне и кражба на данни;
- з) записва и съхранява на разположение за подходящ срок, включително след като доставчикът на квалифицирани удостоверителни услуги е преустановил дейността си, цялата имаща отношение информация във връзка с данните, издадени и получени от доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги, и по-специално с оглед предоставяне на доказателство при съдебни производства и осигуряване на приемственост при предоставянето на услугата. Тези записи могат да бъдат направени по електронен път;
- и) в съответствие с разпоредбите, подложени на проверка от надзорния орган съгласно член 17, параграф 4, буква и), разполага с актуализиран план за осигуряване на непрекъснатост на обслужването в случай на прекратяване на дейността;
- й) осигурява законосъобразна обработка на лични данни в съответствие с Директива 95/46/ЕО;
- к) в случай на доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги, които издават квалифицирани удостоверения — създава база данни с удостоверения и редовно я актуализира.

3. Ако доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги, който издава квалифицирани удостоверения, реши да отмени удостоверение, той регистрира тази отмяна в неговата база данни с удостоверения и публикува отменения статут на удостоверението своевременно, но във всички случаи в срок до 24 часа след като бъде получено искането. Отмяната става валидна веднага след като бъде публикувана.

4. Във връзка с параграф 3 доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги, които издават квалифицирани удостоверения, предоставят на всяка доверяваща се страна информация относно валидността или отмяната на издадените от тях квалифицирани удостоверения. Тази информация се предоставя на разположение по всяко време и дори след срока на валидност на удостоверението най-малко въз основа на удостоверение по автоматизиран начин, който е надежден, безплатен и ефикасен.

5. Комисията може да определи посредством актове за изпълнение референтните номера на стандартите за надеждни системи и продукти, които отговарят на изискванията по параграф 2, букви д) и е) от настоящия член. Съответствието с изискванията по настоящия член се презюмира, когато надеждните системи и продукти отговарят на тези стандарти. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

РАЗДЕЛ 4

Електронни подписи

Член 25

Правна сила на електронните подписи

1. Правната сила и допустимостта на електронния подпис като доказателство при съдебни производства не могат да бъдат оспорени единствено на основание, че той е в електронна форма или че не отговаря на изискванията за квалифицирани електронни подписи.
2. Правната сила на квалифицирания електронен подпис е равностойна на тази на саморъчния подпис.
3. Квалифицираният електронен подпис, основан на квалифицирано удостоверение, издадено в една държава членка, се признава за квалифициран електронен подпис във всички други държави членки.

Член 26

Изисквания към усъвършенстваните електронни подписи

Усъвършенстваният електронен подпис отговаря на следните изисквания:

- а) свързан е по уникален начин с титуляря на подписа;
- б) може да идентифицира титуляря на подписа;
- в) създаден е чрез данни за създаване на електронен подпис, които титулярят на електронния подпис може да използва с висока степен на доверие и единствено под свой контрол; и
- г) свързан е с данните, които са подписани с него, по начин, позволяващ да бъде открита всяка последваща промяна в тях.

Член 27

Електронни подписи в публичните услуги

1. Ако за използване на онлайн услуга, предлагана от орган от публичния сектор или от негово име, дадена държава членка изисква усъвършенстван електронен подпис, същата държава членка признава усъвършенствани електронни подписи, усъвършенствани електронни подписи, основани на квалифицирано удостоверение за електронни подписи, и квалифицирани електронни подписи поне във форматите или с използване на методите, определени в актовете за изпълнение, посочени в параграф 5.
2. Ако за използване на онлайн услуга, предлагана от орган от публичния сектор или от негово име, дадена държава членка изисква усъвършенстван електронен подпис, основан на квалифицирано удостоверение, същата държава членка признава усъвършенствани електронни подписи, основани на квалифицирано удостоверение, и квалифицирани електронни подписи поне във форматите или с използване на методите, определени в актовете за изпълнение, посочени в параграф 5.
3. За трансгранично използване при онлайн услуга, предлагана от орган от публичния сектор, държавите членки не изискват електронен подпис с равнище на сигурност, по-високо от това на квалифицирания електронен подпис.
4. Комисията може да определи посредством актове за изпълнение референтните номера на стандартите за усъвършенствани електронни подписи. Съответствието с изискванията относно усъвършенстваните електронни подписи, посочени в параграфи 1 и 2 от настоящия член и в член 26, се презюмира, когато усъвършенстваният електронен подпис отговаря на тези стандарти. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

5. До 18 септември 2015 г. и като отчита съществуващите практики, стандарти и правни актове на Съюза, Комисията, посредством актове за изпълнение, определя референтните формати на усъвършенстваните електронни подписи или референтните методи, когато се използват алтернативни формати. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 28

Квалифицирани удостоверения за електронни подписи

1. Квалифицираните удостоверения за електронни подписи отговарят на изискванията, предвидени в приложение I.
2. Квалифицираните удостоверения за електронни подписи не подлежат на каквото и да било задължително изискване, което надхвърля изискванията, предвидени в приложение I.
3. Квалифицираните удостоверения за електронни подписи могат да включват допълнителни незадължителни специфични данни. Тези данни не засягат оперативната съвместимост и признаването на квалифицираните електронни подписи.
4. Ако квалифицирано удостоверение за електронни подписи бъде отменено след първоначалното активиране, то губи валидността си от момента на отмяната и неговият статут не може да бъде възстановен при никакви обстоятелства.
5. Държавите членки могат да определят национални правила относно временното спиране на валидността на квалифицирано удостоверение за електронен подпис при спазване на следните условия:
 - а) ако квалифицирано удостоверение за електронен подпис бъде временно спряно, то губи валидността си за срока на спирането;
 - б) срокът на спирането се отбелязва ясно в базата данни за удостоверенията, а статутът на спряното удостоверение е видим за срока на спирането в рамките на услугата, предоставяща информация за статута на удостоверението.
6. Комисията може да определи посредством актове за изпълнение референтните номера на стандартите за квалифицирани удостоверения за електронен подпис. Съответствието с изискванията, предвидени в приложение I, се презюмира, когато квалифицираните удостоверения за електронен подпис отговарят на тези стандарти. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 29

Изисквания към устройствата за създаване на квалифициран електронен подпис

1. Устройствата за създаване на квалифициран електронен подпис отговарят на изискванията, предвидени в приложение II.
2. Комисията може да определи посредством актове за изпълнение референтните номера на стандартите за устройства за създаване на квалифициран електронен подпис. Съответствието с изискванията, предвидени в приложение II, се презюмира, когато устройството за създаване на квалифициран електронен подпис отговаря на тези стандарти. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 30

Сертифициране на устройствата за създаване на квалифициран електронен подпис

1. Съответствието на устройствата за създаване на квалифициран електронен подпис с изискванията, предвидени в приложение II, се сертифицира от съответните публичноправни или частни организации, определени от държавите членки.

2. Държавите членки съобщават на Комисията наименованията и адресите на публичноправната или частната организация, посочена в параграф 1. Комисията предоставя тази информация на разположение на държавите членки.

3. Посоченото в параграф 1 сертифициране се основава на едно от следните условия:

- а) процес на оценка на сигурността, осъществен в съответствие с един от стандартите за оценка на сигурността на продукти на информационните технологии, включени в списъка, изготвен в съответствие с втората алинея; или
- б) процес, различен от посочения в буква а), при условие че при него са използвани съпоставими равнища на сигурност и че посочената в параграф 1 публичноправна или частна организация е уведомила Комисията за въпросния процес. Този процес може да се използва само при липса на стандартите, посочени в буква а), или когато посоченият в буква а) процес на оценка на сигурността се извършва в момента.

Комисията изготвя посредством актове за изпълнение списък на стандартите за оценка на сигурността на продукти на информационните технологии, посочени в буква а). Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

4. На Комисията се предоставя правомощието да приема делегирани актове в съответствие с член 47 за установяване на конкретните критерии, на които трябва да отговарят определените органи, посочени в параграф 1 от настоящия член.

Член 31

Публикуване на списък на сертифицираните устройства за създаване на квалифициран електронен подпис

1. Държавите членки уведомяват Комисията без излишно забавяне и не по-късно от един месец след приключване на сертифицирането за устройствата за създаване на квалифициран електронен подпис, които са сертифицирани от посочените в член 30, параграф 1 организации. Те също така уведомяват Комисията без излишно забавяне и не по-късно от един месец след отмяна на сертифицирането за устройствата за създаване на квалифициран електронен подпис, които вече не отговарят на условията за сертифициране.

2. Въз основа на получената информация Комисията изготвя, публикува и поддържа списък на сертифицираните устройства за създаване на квалифициран електронен подпис.

3. Комисията може да определи посредством актове за изпълнение форматите и процедурите за целите на параграф 1. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 32

Изисквания към валидирането на квалифицирани електронни подписи

1. В процеса на валидиране на квалифициран електронен подпис се потвърждава валидността на квалифицирания електронен подпис, при условие че:

- а) удостоверението в подкрепа на подписа към момента на подписването е било квалифицирано удостоверение за електронен подпис, отговарящо на приложение I;
- б) квалифицираното удостоверение е издадено от доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги и е било валидно към момента на подписването;
- в) данните за валидиране на подписа съответстват на данните, предоставени от доверящата се страна;

- г) уникалният набор от данни, представляващи титуляря на електронния подпис в удостоверението, е надлежно предаден на доверяващата се страна;
- д) ако към момента на подписването е бил използван псевдоним, то това е ясно указано на доверяващата се страна;
- е) електронният подпис е създаден от устройство за създаване на квалифициран електронен подпис;
- ж) целостта на подписаните данни не е застрашена;
- з) изискванията по член 26 са били изпълнени към момента на подписването.

2. Използваната за валидиране на квалифицирания електронен подпис система предоставя на доверяващата се страна правилния резултат от процеса на валидиране и ѝ позволява да открие евентуални проблеми, свързани със сигурността.

3. Комисията може да определи посредством актове за изпълнение референтните номера на стандартите за валидиране на квалифицирани електронни подписи. Съответствието с изискванията, предвидени в параграф 1, се презюмира, когато валидирането на квалифицирани електронни подписи отговаря на тези стандарти. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 33

Услуга по квалифицирано валидиране на квалифицирани електронни подписи

1. Услугата по квалифицирано валидиране на квалифицирани електронни подписи може да се предоставя единствено от доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги, който:

- а) извършва валидиране в съответствие с член 32, параграф 1; и
- б) дава възможност на доверяващите се страни да получат резултата от процеса на валидиране по автоматизиран начин, който е надежден и ефикасен и носи усъвършенстван електронен подпис или усъвършенстван електронен печат на доставчика на услугата по квалифицирано валидиране.

2. Комисията може да установи посредством актове за изпълнение референтните номера на стандартите за услугата по квалифицирано валидиране, посочена в параграф 1. Съответствието с изискванията, определени в параграф 1, се презюмира, когато услугата по валидирането на квалифицирани електронни подписи отговаря на тези стандарти. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 34

Услуга по квалифицирано съхраняване на квалифицирани електронни подписи

1. Услугата по квалифицирано съхраняване на квалифицирани електронни подписи може да се предоставя единствено от доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги, който използва процедури и технологии, позволяващи надеждността на квалифицирания електронен подпис да се разшири извън срока на технологична валидност.

2. Комисията може да установи посредством актове за изпълнение референтните номера на стандартите за услугата по квалифицирано съхраняване на квалифицирани електронни подписи. Съответствието с изискванията, определени в параграф 1, се презюмира, когато услугата по квалифицирано съхраняване на квалифицирани електронни подписи отговаря на тези стандарти. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

РАЗДЕЛ 5

Електронни печати

Член 35

Правна сила на електронните печати

1. Правната сила и допустимостта на електронния печат като доказателство в съдебни производства не могат да бъдат оспорени единствено на основание, че той е в електронна форма или че не отговаря на изискванията за квалифицирани електронни печати.
2. Квалифицираният електронен печат се ползва от презумпция за цялост на данните и точност на произхода на тези данни, за които се отнася квалифицираният електронен печат.
3. Квалифицираният електронен печат, основан на квалифицирано удостоверение, издадено в една държава членка, се признава за квалифициран електронен печат във всички други държави членки.

Член 36

Изисквания към квалифицираните електронни печати

Квалифицираният електронен печат отговаря на следните изисквания:

- а) свързан е по уникален начин със създателя на печата;
- б) може да идентифицира създателя на печата;
- в) създаден е чрез данни за създаване на електронен печат, които създателят на електронния печат може да използва с висока степен на доверие и единствено под свой контрол; и
- г) свързан е с данните, за които се отнася, по начин, позволяващ да бъде открита всяка последваща промяна в тях.

Член 37

Електронни печати в публичните услуги

1. Ако за използване на онлайн услуга, предлагана от орган от публичния сектор или от негово име, дадена държава членка изисква усъвършенстван електронен печат, същата държава членка признава усъвършенствани електронни печати, усъвършенствани електронни печати, основани на квалифицирано удостоверение за електронни печати, и квалифицирани електронни печати поне във форматите или с използване на методите, определени в актовете за изпълнение, посочени в параграф 5.
2. Ако за използване на онлайн услуга, предлагана от орган от публичния сектор или от негово име, дадена държава членка изисква усъвършенстван електронен печат, основан на квалифицирано удостоверение, същата държава членка признава усъвършенствани електронни печати, основани на квалифицирано удостоверение, и квалифицирани електронни печати поне във форматите или с използване на методите, определени в актовете за изпълнение, посочени в параграф 5.
3. За трансгранично използване при онлайн услуга, предлагана от орган от публичния сектор, държавите членки не изискват електронен печат с ниво на сигурност, по-високо от това на квалифицирания електронен печат.
4. Комисията може да установи посредством актове за изпълнение референтните номера на стандартите за усъвършенстваните електронни печати. Съответствието с изискванията относно усъвършенстваните електронни печати, посочени в параграфи 1 и 2 от настоящия член и в член 36, се презюмира, когато усъвършенстваният електронен печат отговаря на тези стандарти. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

5. До 18 септември 2015 г. и като отчита съществуващите практики, стандарти и правни актове на Съюза, Комисията посредством актове за изпълнение определя референтните формати на усъвършенстваните електронни печати или референтните методи, когато се използват алтернативни формати. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 38

Квалифицирани удостоверения за електронни печати

1. Квалифицираните удостоверения за електронни печати отговарят на изискванията, предвидени в приложение III.
2. Квалифицираните удостоверения за електронни печати не подлежат на каквито и да било задължителни изисквания, които надхвърлят изискванията, предвидени в приложение III.
3. Квалифицираните удостоверения за електронни печати могат да включват допълнителни незадължителни специфични данни. Тези данни не засягат оперативната съвместимост и признаването на квалифицираните електронни печати.
4. Ако квалифицирано удостоверение за електронен печат бъде отменено след първоначалното активиране, то губи валидността си от момента на отмяната и неговият статут не може да бъде възстановен при никакви обстоятелства.
5. Държавите членки могат да определят национални правила относно временното спиране на валидността на квалифицирани удостоверения за електронни печати при спазване на следните условия:
 - а) ако квалифицирано удостоверение за електронен печат бъде временно спряно, то губи валидността си за срока на спирането;
 - б) срокът на спирането се отбелязва ясно в базата данни за удостоверенията, а статутът на спиране е видим за срока на това спиране в рамките на услугата, предоставяща информация за статута на удостоверението.
6. Комисията може да установи посредством актове за изпълнение референтните номера на стандартите за квалифицирани удостоверения за електронни печати. Съответствието с изискванията, предвидени в приложение III, се презюмира, когато квалифицираното удостоверение за електронен печат отговаря на тези стандарти. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

Член 39

Устройства за създаване на квалифицирани електронни печати

1. Член 29 се прилага *mutatis mutandis* към изискванията за устройства за създаване на квалифицирани електронни печати.
2. Член 30 се прилага *mutatis mutandis* към сертифицирането на устройства за създаване на квалифицирани електронни печати.
3. Член 31 се прилага *mutatis mutandis* към публикуването на списък на сертифицираните устройства за създаване на квалифицирани електронни печати.

Член 40

Валидиране и съхраняване на квалифицирани електронни печати

Членове 32, 33 и 34 се прилагат *mutatis mutandis* към валидирането и съхраняването на квалифицирани електронни печати.

РАЗДЕЛ 6

Електронни времеви печати

Член 41

Правна сила на електронните времеви печати

1. Правната сила и допустимостта на електронния времеви печат като доказателство в съдебни производства не могат да бъдат оспорени единствено на основание, че той е в електронна форма или че не отговаря на изискванията за квалифициран електронен времеви печат.
2. Квалифицираният електронен времеви печат се ползва от презумпцията за точност на указаните от него дата и час и за цялост на данните, с които са обвързани датата и часът.
3. Квалифицираният електронен времеви печат, издаден в една държава членка, се признава за квалифициран електронен времеви печат във всички държави членки.

Член 42

Изисквания към квалифицираните електронни времеви печати

1. Квалифицираният електронен времеви печат отговаря на следните изисквания:
 - а) обвързва датата и часа с данните по начин, който до голяма степен изключва възможността за незабелязана промяна на данните;
 - б) основава се на източник на точно време, свързан с координираното универсално време; и
 - в) подписан е с усъвършенстван електронен подпис или е подпечатан с усъвършенстван електронен печат на доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги или с друг равностоен метод.
2. Комисията може да установи посредством актове за изпълнение референтните номера на стандартите за обвързване на датата и часа с данните и за източниците на точно време. Съответствието с изискванията, посочени в параграф 1, се презюмира, когато обвързването на датата и часа с данните и източника на точно време отговарят на тези стандарти. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

РАЗДЕЛ 7

Услуги за електронна препоръчана поща

Член 43

Правна сила на услугите за електронна препоръчана поща

1. Правната сила и допустимостта на данните, изпращани и получавани чрез използване на услуги за електронна препоръчана поща, не могат да бъдат оспорени като доказателство в съдебни производства единствено на основание, че са в електронна форма или че не отговарят на изискванията за квалифицирана услуга за електронна препоръчана поща.
2. Данните, изпращани и получавани чрез използване на услуги за електронна препоръчана поща, се ползват от презумпцията за цялост на данните, за изпращане на тези данни от идентифицирания изпращач, тяхното получаване от идентифицирания получател и за точност на указаните чрез квалифицираната услуга за електронна препоръчана поща дата и час на изпращане и получаване на данните.

Член 44

Изисквания към квалифицираните услуги за електронна препоръчана поща

1. Квалифицираните услуги за електронна препоръчана поща отговарят на следните изисквания:
 - а) предоставят се от един или повече доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги;
 - б) гарантират с високо ниво на доверие идентификацията на изпращача;
 - в) гарантират идентификацията на получателя преди доставянето на данните;
 - г) изпращането и получаването на данни е обезпечено чрез усъвършенстван електронен подпис или усъвършенстван електронен печат на доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги по начин, който изключва всякаква възможност за незабелязана промяна на данните;
 - д) всяка промяна на данните, необходима за целите на изпращането или получаването на данните, се обозначава ясно за подателя и за получателя на данните;
 - е) датата и часът на изпращане и получаване, както и всяка промяна на данните се указват чрез квалифициран електронен времеви печат.

Ако данните се предават между двама или повече доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги, изискванията по букви а) — е) се прилагат към всички доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги.

2. Комисията може да установи посредством актове за изпълнение референтните номера на стандартите за процесите на изпращане и получаване на данни. Съответствието с изискванията, посочени в параграф 1, се презюмира, когато процесите на изпращане и получаване на данни съответстват на тези стандарти. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

РАЗДЕЛ 8

Удостоверяване автентичността на уебсайтове

Член 45

Изисквания към квалифицираните удостоверения за автентичност на уебсайтове

1. Квалифицираните удостоверения за автентичност на уебсайтове отговарят на изискванията, предвидени в приложение IV.
2. Комисията може да установи посредством актове за изпълнение референтните номера на стандартите за квалифицираните удостоверения за автентичност на уебсайтове. Съответствието с изискванията, предвидени в приложение IV, се презюмира, когато дадено квалифицирано удостоверение за автентичност на уебсайт отговаря на тези стандарти. Тези актове за изпълнение се приемат в съответствие с процедурата по разглеждане, посочена в член 48, параграф 2.

ГЛАВА IV

ЕЛЕКТРОННИ ДОКУМЕНТИ

Член 46

Правна сила на електронните документи

Правната сила и допустимостта на електронен документ като доказателство в съдебни производства не могат да бъдат оспорени единствено на основание, че той е в електронна форма.

ГЛАВА V

РАЗПОРЕДБИ ОТНОСНО ДЕЛЕГИРАНЕ НА ПРАВОМОЩИЯ И АКТОВЕ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ

Член 47

Упражняване на делегирането

1. Правомощието да приема делегирани актове се предоставя на Комисията при спазване на определените в настоящия член условия.
2. Правомощието да приема делегирани актове, посочено в член 30, параграф 4, се предоставя на Комисията за неограничен срок, считано от 17 септември 2014 г.
3. Делегирането на правомощия, посочено в член 30, параграф 4, може да бъде оттеглено по всяко време от Европейския парламент или от Съвета. С решението за оттегляне се прекратява посоченото в него делегиране на правомощия. То поражда действие в деня след публикуването на решението в *Официален вестник на Европейския съюз* или на по-късна, посочена в решението дата. То не засяга действителността на делегираните актове, които вече са в сила.
4. Веднага след като приеме делегиран акт Комисията го нотифицира едновременно на Европейския парламент и на Съвета.
5. Делегиран акт, приет съгласно член 30, параграф 4, влиза в сила само ако Европейският парламент или Съветът не са представили възражения в срок от два месеца след нотифицирането на акта на Европейския парламент и Съвета или ако преди изтичането на този срок и Европейският парламент, и Съветът са уведомили Комисията, че няма да представят възражения. Този срок се удължава с два месеца по инициатива на Европейския парламент или на Съвета.

Член 48

Процедура на комитет

1. Комисията се подпомага от комитет. Този комитет е комитет по смисъла на Регламент (ЕС) № 182/2011.
2. При позоваване на настоящия параграф се прилага член 5 от Регламент (ЕС) № 182/2011.

ГЛАВА VI

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Член 49

Преглед

Комисията прави преглед на прилагането на настоящия регламент и докладва на Европейския парламент и на Съвета не по-късно от 1 юли 2020 г. Комисията преценява по-специално дали обхватът на настоящия регламент или конкретни негови разпоредби, включително член 6, член 7, буква е), членове 34, 43, 44 и 45, е подходящо да се изменят, като се отчетат придобитият по време на прилагането на настоящия регламент опит и развитието на технологиите, пазара и правната уредба.

Посоченият в първа алинея доклад се придружава, ако е необходимо, от законодателни предложения.

Освен това след доклада по първа алинея Комисията представя на Европейския парламент и на Съвета на всеки четири години доклад относно напредъка в постигането на набелязаните в настоящия регламент цели.

Член 50**Отмяна**

1. Директива 1999/93/ЕО се отменя, считано от 1 юли 2016 г.
2. Позоваванията на отменената директива се считат за позовавания на настоящия регламент.

Член 51**Преходни мерки**

1. Устройствата за създаване на защитени подписи, чието съответствие е било определено съгласно член 3, параграф 4 от Директива 1999/93/ЕО, се считат за устройства за създаване на квалифицирани подписи съгласно настоящия регламент.
2. Квалифицираните удостоверения, издадени на физически лица в съответствие с Директива 1999/93/ЕО, се считат за квалифицирани удостоверения за електронни подписи съгласно настоящия регламент до изтичане на срока им.
3. Доставчик на услуги по сертифициране, който издава квалифицирани удостоверения съгласно Директива 1999/93/ЕО, представя на надзорния орган доклад за оценяване на съответствието в най-кратък срок, но не по-късно от 1 юли 2017 г. До представянето на такъв доклад за оценяване на съответствието и до приключването на оценяването му от надзорния орган този доставчик на услуги по сертифициране се счита за квалифициран доставчик на удостоверителни услуги съгласно настоящия регламент.
4. Ако доставчик на услуги по сертифициране, който издава квалифицирани удостоверения съгласно Директива 1999/93/ЕО, не представи на надзорния орган доклад за оценяване на съответствието в посочения в параграф 3 срок, този доставчик на услуги по сертифициране не се счита за доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги съгласно настоящия регламент, считано от 2 юли 2017 г.

Член 52**Влизане в сила**

1. Настоящият регламент влиза в сила на двадесетия ден след публикуването му в *Официален вестник на Европейския съюз*.
2. Настоящият регламент се прилага от 1 юли 2016 г. с изключение на следното:
 - а) член 8, параграф 3, член 9, параграф 5, член 12, параграфи 2 — 9, член 17, параграф 8, член 19, параграф 4, член 20, параграф 4, член 21, параграф 4, член 22, параграф 5, член 23, параграф 3, член 24, параграф 5, член 27, параграфи 4 и 5, член 28, параграф 6, член 29, параграф 2, член 30, параграфи 3 и 4, член 31, параграф 3, член 32, параграф 3, член 33, параграф 2, член 34, параграф 2, член 37, параграфи 4 и 5, член 38, параграф 6, член 42, параграф 2, член 44, параграф 2, член 45, параграф 2 и членове 47 и 48 се прилагат, считано от 17 септември 2014 г.;
 - б) член 7, член 8, параграфи 1 и 2, членове 9 — 11 и член 12, параграф 1 се прилагат от датата на прилагане на актовете за изпълнение, посочени в член 8, параграф 3 и член 12, параграф 8;
 - в) член 6 се прилага, считано от три години от датата на прилагане на актовете за изпълнение, посочени в член 8, параграф 3 и член 12, параграф 8.
3. Когато схемата за електронна идентификация, за която се извършва уведомяване, е включена в списъка, публикуван от Комисията по силата на член 9, преди датата, посочена в параграф 2, буква в) от настоящия член, признаването на средствата за електронна идентификация в рамките на въпросната схема по силата на член 6 се извършва не по-късно от 12 месеца след публикуването на схемата, но не преди датата, посочена в параграф 2, буква в) от настоящия член.

4. Независимо от параграф 2, буква в) от настоящия член дадена държава членка може да реши, че средствата за електронна идентификация в рамките на схемата за електронна идентификация, за която се извършва уведомяване по силата на член 9, параграф 1 от страна на друга държава членка, се признават в първата държава членка, считано от датата на прилагане на актовете за изпълнение, посочени в член 8, параграф 3 и член 12, параграф 8. Съответните държави членки информират Комисията. Комисията оповестява публично тази информация.

Настоящият регламент е задължителен в своята цялост и се прилага пряко във всички държави членки.

Съставено в Брюксел на 23 юли 2014 година.

За Европейския парламент

Председател

M. SCHULZ

За Съвета

Председател

S. GOZI

ПРИЛОЖЕНИЕ I

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ КВАЛИФИЦИРАНИТЕ УДОСТОВЕРЕНИЯ ЗА ЕЛЕКТРОННИ ПОДПИСИ

Квалифицираните удостоверения за електронни подписи съдържат:

- а) указание най-малко във форма, подходяща за автоматизирана обработка, че удостоверението е издадено като квалифицирано удостоверение за електронен подпис;
- б) набор от данни, които еднозначно представляват издалия квалифицираното удостоверение доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги, който набор включва най-малко държавата членка по установяване на доставчика и:
 - за юридическо лице: наименованието и, където е приложимо, регистрационния номер според официалните регистри,
 - за физическо лице: името на лицето;
- в) най-малко името на титуляря или псевдоним; ако се използва псевдоним, той се посочва ясно;
- г) данни за валидиране на електронния подпис, които съответстват на данните за създаване на електронния подпис;
- д) информация за началото и края на срока на валидност на удостоверението;
- е) идентификационен код на удостоверението, който е уникален за доставчика на квалифицирани удостоверителни услуги;
- ж) усъвършенстван електронен подпис или усъвършенстван електронен печат на издаващия доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги;
- з) място, където удостоверението, което поддържа усъвършенствания електронен подпис или усъвършенствания електронен печат, посочени в буква ж), е на разположение безплатно;
- и) място на услугите, до което се отправят искания за проверка на валидността на квалифицираното удостоверение;
- й) когато данните за създаване на електронен подпис, свързани с данните за валидиране на електронен подпис, се намират в устройство за създаване на квалифициран електронен подпис, това съответно се указва най-малко във форма, подходяща за автоматизирана обработка.

ПРИЛОЖЕНИЕ II

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ УСТРОЙСТВАТА ЗА СЪЗДАВАНЕ НА КВАЛИФИЦИРАН ЕЛЕКТРОНЕН ПОДПИС

1. Устройствата за създаване на квалифициран електронен подпис гарантират чрез подходящи технически и процедурни средства най-малко, че:
 - а) поверителността на данните за създаване на електронен подпис, използвани за създаването на електронния подпис, е разумно гарантирана;
 - б) данните за създаване на електронен подпис, използвани за създаването на електронния подпис, на практика се срещат само веднъж;
 - в) данните за създаване на електронен подпис, използвани за създаването на електронния подпис, са обезпечени в достатъчна степен и не могат да бъдат извлечени, а електронният подпис е надеждно защитен срещу подправяне чрез използване на наличната към момента технология;
 - г) данните за създаване на електронен подпис, използвани за създаването на електронния подпис, могат да бъдат надеждно защитени от законния титуляр на електронния подпис срещу използване от други лица.
 2. Устройствата за създаване на квалифициран електронен подпис не изменят данните, които ще бъдат подписвани, и не пречат за представянето им на титуляря на електронния подпис преди подписване.
 3. Генерирането или управлението на данни за създаване на електронен подпис от името на титуляря на електронния подпис може да се извърши единствено от доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги.
 4. Без да се засяга точка 1, буква г), доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги, които управляват данни за създаване на електронен подпис от името на титуляря на електронния подпис, могат да дублират данните за създаване на електронен подпис единствено с цел съхраняване на резервно копие, ако са спазени следните изисквания:
 - а) сигурността на дублираните набори от данни е на равнището на сигурността на оригиналните набори от данни;
 - б) броят на дублираните набори от данни не превишава минимума, необходим за осигуряване на непрекъснатост на обслужването.
-

ПРИЛОЖЕНИЕ III

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ КВАЛИФИЦИРАНИТЕ УДОСТОВЕРЕНИЯ ЗА ЕЛЕКТРОННИ ПЕЧАТИ

Квалифицираните удостоверения за електронни печати съдържат:

- а) указание най-малко във форма, подходяща за автоматизирана обработка, че удостоверението е издадено като квалифицирано удостоверение за електронен печат;
- б) набор от данни, които еднозначно представляват издалия квалифицираното удостоверение доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги, който набор включва най-малко държавата членка по установяване на доставчика, и:
 - за юридическо лице: наименованието и ако е приложимо, регистрационния номер според официалните регистри;
 - за физическо лице: името на лицето;
- в) най-малко името на създателя на печата и ако е приложимо, регистрационния номер според официалните регистри;
- г) данни за валидиране на електронния печат, които съответстват на данните за създаване на електронния печат;
- д) информация за началото и края на срока на валидност на удостоверението;
- е) идентификационен код на удостоверението, който е уникален за доставчика на квалифицирани удостоверителни услуги;
- ж) усъвършенстван електронен подпис или усъвършенстван електронен печат на издаващия доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги;
- з) място, където удостоверението, което поддържа усъвършенствания електронен подпис или усъвършенствания електронен печат, посочени в буква ж), е на разположение безплатно;
- и) място на услугите, до което се отправят искания за проверка на валидността на квалифицираното удостоверение;
- й) когато данните за създаване на електронен печат, свързани с данните за валидиране на електронен печат, се намират в устройство за създаване на квалифициран електронен печат, това съответно се указва най-малко във форма, подходяща за автоматизирана обработка.

—

ПРИЛОЖЕНИЕ IV

ИЗИСКВАНИЯ КЪМ КВАЛИФИЦИРАНИТЕ УДОСТОВЕРЕНИЯ ЗА АВТЕНТИЧНОСТ НА УЕБСАЙТОВЕ

Квалифицираните удостоверения за автентичност на уебсайтове съдържат:

- а) указание най-малко във форма, подходяща за автоматизирана обработка, че удостоверението е издадено като квалифицирано удостоверение за автентичност на уебсайтове;
 - б) набор от данни, които еднозначно представляват издалия квалифицираното удостоверение доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги, като наборът включва най-малко държавата членка по установяване на доставчика, и:
 - за юридическо лице: наименованието и ако е приложимо — регистрационния номер според официалните регистри,
 - за физическо лице: името на лицето;
 - в) за физически лица: най-малко името на лицето, но което е издадено удостоверението, или псевдоним. Ако се използва псевдоним, той се посочва ясно;
 - за юридически лица: най-малко наименованието на юридическото лице, на което е издадено удостоверението, и ако е приложимо — регистрационния номер според официалните регистри;
 - г) елементи на адреса, включително най-малко град и държава, на физическото или юридическото лице, на което е издадено удостоверението, и ако е приложимо — регистрационния номер според официалните регистри;
 - д) наименованието на домейна или наименованията на домейните, поддържани от физическото или юридическото лице, на което е издадено удостоверението;
 - е) информация за началото и края на срока на валидност на удостоверението;
 - ж) идентификационен код на удостоверението, който е уникален за доставчика на квалифицирани удостоверителни услуги;
 - з) усъвършенстван електронен подпис или усъвършенстван електронен печат на издаващия доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги;
 - и) място, където удостоверението, което поддържа усъвършенствания електронен подпис или усъвършенствания електронен печат, посочени в буква з), е на разположение безплатно;
 - й) място на услугите по проверка на валидността на удостоверенията, до което се отправят искания за проверка на валидността на квалифицираното удостоверение.
-

Въпроси за тест №2

1. За затворения тип клиенти **е характерно**...
Вярно
2. С кой тип клиенти **е препоръчително** да внасяме емоционални детайли в облеклото си?
Сетивен
3. За възприемащия тип клиенти...
Вярно
4. За решаващия тип клиенти **не е характерно**...
Грешно
5. От кой тип клиенти са хората, които се движат...
Решителен
6. Възприемащия тип клиенти...
Вярно
7. Затвореният тип клиент **не се чувства**...
Грешно
8. Творческата личност...
Вярно
9. За затворения тип клиент е характерно, че се страхува...
Вярно
10. Подготовката за извършване на...
Непрекъснато обогатяване на знанията
11. Активното слушане...
Да дадем знак на клиента, че...
12. Тихият, прагматичен клиент е интровертен
Вярно

13. Когато продаваме на интровертен клиент трябва...

Вярно

14. Приветливият и общителен клиент **не се страхува** да...

Грешно

15. За общителния клиент **е характерно**, че...

1, 2 + 3 са верни

ISA - програма за решения за оперативна съвместимост на европейските публични администрации 2010-2015

Гражданите и бизнеса очакват ефективни публични услуги в цяла Европа. [ISA – това е програма за решения за оперативна съвместимост на европейските публични администрации](#). Тя отговаря на тази потребност, чрез ефикасни и ефективни трансгранични обществени услуги между европейските публични администрации.

НАРЕДБА ЗА УДОСТОВЕРЕНИЯТА ЗА ЕЛЕКТРОНЕН ПОДПИС В АДМИНИСТРАЦИИТЕ

В сила от 13.06.2008 г.

Приета с ПМС № 97 от 16.05.2008 г.

Обн. ДВ. бр.48 от 23 Май 2008г.

Глава първа. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. С наредбата се уреждат условията, редът и политиките за придобиване, използване, подновяване и прекратяване на удостоверения за електронен подпис в администрациите.

Чл. 2. При условията и по реда на наредбата се придобиват, използват, подновяват и прекратяват следните удостоверения за електронен подпис в администрациите:

1. удостоверения за универсален електронен подпис, които могат да се използват от лица с право да правят електронни изявления от името на администрацията;

2. удостоверения за универсален електронен подпис, които могат да се използват от лица, овластени да изпращат направени от лица по т. 1 електронни изявления от името на администрацията и само за нуждите на изпращането;

3. удостоверения за електронен подпис за вътрешноведомствени нужди в рамките на вътрешна инфраструктура на публичния ключ на администрацията или за всички администрации, които могат да се използват от всички служители на администрацията за нуждите на възлагането, изпълнението и контрола по изпълнението на задачи;

4. удостоверения за електронен подпис за вътрешноведомствени нужди, издадено от външен доставчик на удостоверителни услуги, които могат да се използват от всички служители в администрацията за нуждите на възлагането, изпълнението и контрола по изпълнението на задачи;

5. удостоверения за идентифициране на сървърите, които могат да се използват от администрациите за осигуряване на защитени електронни комуникации за изпращане на електронни изявления до администрациите и за идентифициране на сървърите, на които са разположени интернет страниците и информационните им системи;

6. удостоверения за осигуряване на интегритет и право на авторство върху софтуерен код или върху файлове, съдържащи друга информация или изпълним код, които могат да се използват от администрациите по изключение.

Чл. 3. Удостоверение за универсален електронен подпис се издава от доставчик на удостоверителни услуги, регистриран от Комисията за регулиране на съобщенията, и се предоставя за ползване на еднолични държавни органи, на членове на колективните

държавни органи, на служители или лица в администрациите, работещи по трудово или служебно правоотношение, по граждански договор и на лица на кадрова военна служба.

Чл. 4. (1) Право да правят електронни изявления от името на администрациите имат лицата, които притежават валидно удостоверение за универсален електронен подпис и са овластени по силата на закон или са надлежно овластени.

(2) Право да изпращат електронни изявления по ал. 1 от името на администрациите имат лицата, които притежават валидно удостоверение за универсален електронен подпис и са овластени със заповед на ръководителя на администрацията.

(3) Право да правят електронни изявления в рамките на съответната администрация имат лицата, които притежават валидно удостоверение за електронен подпис, независимо дали е издадено за вътрешноведомствени нужди в рамките на вътрешна инфраструктура на публичния ключ (ИПК) за конкретната администрация или за всички администрации или е издадено от доставчик на удостоверителни услуги.

(4) Извън случаите по ал. 1 и 2 право да правят електронни изявления от името на администрациите за нуждите на предоставянето на вътрешни електронни административни услуги имат лицата, които притежават валидно удостоверение за електронен подпис, издадено в рамките на вътрешна ИПК за всички администрации или издадено от доставчик на удостоверителни услуги.

Чл. 5. (1) По изключение по реда на наредбата могат да се издават удостоверения за универсален електронен подпис с титуляри физически лица - служители в администрациите, след писмено разпореждане на ръководителите на съответните администрации.

(2) Условието и редът за използване на удостоверения за електронен подпис и други удостоверения, използващи технологии на ИПК при обмен на документи през единната среда за обмен на електронни документи, се определят с наредбата по чл. 41, ал. 2 от Закона за електронното управление.

Чл. 6. (1) Общата организация, ръководството и контролът по изпълнението на наредбата се извършва от директора на дирекцията или ръководителя на звеното, отговарящо за информационно обслужване и информационните технологии в съответната администрация.

(2) Ръководителят на администрацията овластява със заповед директора на дирекцията, съответно ръководителя на звеното или друго лице, което да го представлява пред доставчика на удостоверителни услуги при издаване и управление на удостоверенията.

Чл. 7. Удостоверенията за универсален електронен подпис и удостоверенията за електронен подпис се заявяват за издаване за срок една година считано от датата на издаването.

Глава втора.

ИЗДАВАНЕ, ПОЛЗВАНЕ, ПОДНОВЯВАНЕ И ПРЕКРАТЯВАНЕ НА УДОСТОВЕРЕНИЯ ЗА ЕЛЕКТРОНЕН ПОДПИС

Раздел I.

Издаване на удостоверения за електронен подпис

Чл. 8. (1) Издаването на удостоверения за универсален електронен подпис от вида по чл. 2, т. 1, 2 и 4 на служителите в администрациите се извършва въз основа на подадено искане по образец съгласно приложението до ръководителя на съответната администрация, в което се посочва желаният брой и вид удостоверения. Искането се подписва от директора на дирекцията, където работи служителят, съответно от ръководителя на звеното, когато служителят не работи в дирекция.

(2) Искането се комплектува с документите за издаване на удостоверение за електронен подпис, изисквани от доставчика на удостоверителни услуги.

(3) Когато доставчиците на удостоверителни услуги изискват подаването на регистрационни бланки за комплектуване на искането по ал. 1, те се попълват от лицата, за които ще бъдат издадени удостоверения от вида по чл. 2, т. 1, 2 и 4.

(4) Обобщени справки, съдържащи информацията от регистрационните бланки, се изготвят от овластени лица по смисъла на чл. 6, ал. 2.

(5) Искането по ал. 1 и приложенията към него се изпращат със служебна бележка до директора на дирекцията или ръководителя на звеното по чл. 6 в съответната администрация за съгласуване, който може да изисква допълнителна информация от лицето, на което следва да се издаде удостоверение.

(6) След одобрение от ръководителя на администрацията лицето по чл. 6, ал. 2 изпраща одобрените искания заедно с приложенията към тях за изпълнение на доставчика на удостоверителни услуги, а за неодобрените уведомява ръководителя на звеното заявител.

Чл. 9. (1) Удостоверения за универсален електронен подпис по чл. 2, т. 1 и 2 се издават от доставчика на удостоверителни услуги по искане на администрациите на физически лица, работещи по граждански договор и овластени да правят електронни изявления и да представляват администрацията, и на лицата, овластени да изпращат електронни изявления от името на администрацията.

(2) Издаването на удостоверения за универсален електронен подпис по чл. 2, т. 1 и 2 се извършва по искане на овластеното лице до ръководителя на администрацията. Към искането освен необходимите документи, изисквани от доставчика на удостоверителни услуги, задължително се прилага и заверено копие от заповедта на ръководителя на администрацията, с която лицето заявител е овластено да прави електронни изявления и да представлява администрацията. Когато заповедта е издадена в електронна форма, се прилага препис, възпроизведен на хартиен носител.

(3) Предаването на издадените удостоверения за универсален електронен подпис и приемането им от физическите лица, на които са издадени персонално, се извършва при доставчика на удостоверителни услуги.

Чл. 10. (1) Издаването на удостоверения за електронен подпис по чл. 2, т. 3 на служителите в администрациите за вътрешноеведомствени нужди се извършва въз основа на подадено искане по образец съгласно приложението до ръководителя на съответната администрация, в което се посочва желаният брой удостоверения. Към искането се прилага списък на всички служители от администрацията, на които следва да се издаде удостоверение.

(2) Искането по ал. 1 се съгласува предварително с лицата по чл. 6, ал. 1.

Чл. 11. (1) Удостоверения от вида по чл. 2, т. 5 и 6 се издават от доставчика на удостоверителни услуги въз основа на одобрено от ръководителя на администрацията искане, направено от директора на дирекцията или ръководителя на звеното по чл. 6, по образец съгласно приложението. Искането се комплектува с изискваните от доставчика документи и се представя на доставчика от лицето по чл. 6, ал. 2.

(2) Предаването на издадените удостоверения от вида по чл. 2, т. 5 и 6 и приемането им от лицата по чл. 6, ал. 2 се извършва при доставчика на удостоверителни услуги.

Чл. 12. (1) Овластените по чл. 6, ал. 2 лица предоставят лично на доставчика на удостоверителни услуги всички необходими документи за издаване на удостоверения за електронен подпис и получават лично от него справка с извадки от публичния регистър на доставчика за издадените удостоверения.

(2) Овластените лица по чл. 6, ал. 2 са длъжни да пазят в тайна информацията относно личните данни на физическите лица, станала им известна във връзка с издаването и управлението на удостоверенията за електронен подпис.

Чл. 13. (1) В дирекцията или звеното по чл. 6 се води и поддържа списък на всички видове издадени удостоверения за електронен подпис, съдържащ следната информация:

1. данни, идентифициращи доставчика на удостоверителни услуги, ако са издадени удостоверения по чл. 2, т. 1, 2 и 4; ако са издадени удостоверения по чл. 2, т. 3, се посочва и дали ИПК е вътрешна или за всички администрации;

2. вид и номер на удостоверенията за електронен подпис;

3. имената и длъжността на служителите, съответно имената на лицата, работещи по граждански договор, които са овластени да правят, съответно да изпращат, изявления от името на администрациите;

4. обема на представителната власт по отношение на правото да се правят или изпращат електронни изявления от администрациите;

5. наименованието на дирекцията, съответно звеното, в което работи служителят;

6. дата на издаване на удостоверенията и период на валидност;

7. статус на издадените удостоверения;

8. името и длъжността на овластеното лице по смисъла на чл. 6, ал. 2;

9. номера и датата на заповедта за овластяване по смисъла на чл. 6, ал. 2;

10. номера и датата на заповедта за овластяване по смисъла на чл. 9.

(2) Директорът на дирекцията или ръководителят на звеното по чл. 6 или

овластено от него лице отразява всяка промяна в данните, водени в списъка, въз основа на информация, получена от доставчика на удостоверителни услуги или от организацията или звеното, поддържаща вътрешната инфраструктура на публичния ключ за издадени, продължени или прекратени удостоверения.

Чл. 14. Директорът на дирекцията или ръководителят на звеното по чл. 6 уведомява дирекцията, отговорна за управление на човешките ресурси в администрацията, и ръководителите по чл. 8, ал. 1 за издадените удостоверения за електронен подпис по чл. 2, т. 1 - 4 веднага след тяхното издаване.

Раздел II.

Използване и подновяване на удостоверения за електронен подпис

Чл. 15. Използването на удостоверения за електронен подпис по чл. 2, т. 1 - 4 се извършва в съответствие със Закона за електронния документ и електронния подпис (ЗЕДЕП), подзаконовите нормативни актове по прилагането му, правилата и процедурите на доставчика на удостоверителни услуги (неговия наричник на потребителя), наредбата и другите правила, установени за администрациите за работа с електронни документи.

Чл. 16. (1) Удостоверенията за електронен подпис по чл. 2, т. 1 - 4 са лични. Овластено лице има право да прави електронни изявления от името на администрацията само в рамките на правомощията му, произтичащи от длъжността, съответно от предоставената му представителна власт.

(2) Лице, имащо право да подписва с електронен подпис по чл. 2, т. 3 и 4, не може да предоставя правата за достъп до средствата за създаване на електронен подпис, когато те се съхраняват на работния компютър на лицето и този компютър се използва и от други лица.

(3) Лице, имащо право да подписва с универсален електронен подпис по чл. 2, т. 3 и 4, не може да предоставя на други лица държането на предоставеното му устройство за сигурно създаване на подписа, върху която е записан частният ключ за създаване на подписи (смарт карта, USB токен, др.). Използването на устройството става чрез поставянето му в карточетящото устройство (карточетец) или в друго устройство чрез съответен интерфейс и достъпът до частния ключ се осъществява посредством ПИН или биометричен идентификатор.

(4) Лице, което има право на електронен подпис, не може при никакви обстоятелства да прави достояние на други лица персоналния си идентификационен номер (ПИН) за достъп до частния ключ за подписване освен в случаите по чл. 18, ал. 3 и чл. 22, ал. 2 и 3.

Чл. 17. (1) В администрациите могат да се използват информационни системи, които позволяват автоматично подписване на електронни документи в случаите на обслужване на заявки за вътрешни електронни административни услуги и в случаите на автоматично генериране на изявления от администрациите за нуждите на електронни

административни услуги, предоставяни на гражданите и организациите.

(2) Автоматично подписване се извършва чрез използване на механизъм за сигурно създаване на подпис с минимални изисквания за сигурност EAL 4 по Общите критерии за оценка за сигурност на информационни технологии, версия 2.1 и сл. (Common Criteria for Information Technology Security Evaluation - CC 2.1), приета от Международната стандартизираща организация (ISO) в международния стандарт ISO/IEC 15408:1999.

(3) Автоматичното подписване се извършва съответно:

1. от името на лице по чл. 4, ал. 1 - за изявленията, правени от името на администрацията;

2. от името на лице по чл. 4, ал. 2 - за нуждите на изпращане на подписани от лица по т. 1 електронни изявления.

(4) Когато поддръжката на програмно-техническите средства по ал. 1 и 2 е възложена на външна организация, в договора се указва точно лицето, от чието име ще се извършва подписването.

(5) Ръководителите на администрациите възлагат на служител с необходимата квалификация да отговаря за поддръжката на програмно-техническите средства, осигуряващи автоматичното подписване. Настройката, инсталирането на частни ключове и удостоверения, привеждането в експлоатация и преустановяването на програмно-техническите средства за автоматично подписване се документира надлежно и се извършва под контрола на директора на дирекцията, съответно на ръководителя на звеното по чл. 6.

Чл. 18. (1) Подновяването на издадените удостоверения за електронен подпис по чл. 2, т. 1, 2 и 4 се извършва съгласно процедурата на доставчика и по реда на чл. 8, съответно чл. 9.

(2) Подновяване на издадени удостоверения се извършва чрез политика за подновяване на срока ("renewal").

(3) Когато ключът или сигурността при използването му е компрометирана или срокът на валидност на ключовете изтече, удостоверението се прекратява по реда на чл. 22 и сл., а когато са приемани криптирани документи от служителя, те заедно с ПИН за достъп до частния ключ се предават с протокол на директора на дирекцията или ръководителя на звеното по чл. 6, ал. 2. Служителят прави отбелязване в списъка по чл. 13 и предава устройството за сигурно създаване на подписа, ако е в негово държане, и ПИН-а в запечатан плик на директора на дирекцията, отговаряща за управление на човешките ресурси, който ги прилага към личното досие на служителя. В този случай на служителя се издава ново удостоверение за електронен подпис с нова двойка ключове на ново устройство.

(4) Подновяването на удостоверения по чл. 2, т. 3 се извършва по реда на чл. 10.

Чл. 19. (1) Подновяването на удостоверения по чл. 2, т. 1, 2 и 4 се извършва по реда на чл. 9 съобразно условията и процедурите на доставчика на удостоверителни услуги.

(2) Документите, които трябва да се представят пред доставчика на удостоверителни услуги за подновяване на удостоверение за електронен подпис, са описани в официалните страници на доставчиците на удостоверителни услуги.

Чл. 20. (1) Подновяването на удостоверения се извършва само за същото удостоверение за електронен подпис преди изтичане на срока му на валидност и при условие че не са променени данните към момента на издаване на първоначалното удостоверение.

(2) При промяна на данните или изтичане срока на валидност на старото удостоверение е необходимо да се направи заявка за издаване на ново удостоверение съгласно чл. 8 и 9.

Чл. 21. Подновяването на удостоверения по чл. 2, т. 5 и 6 се извършва по реда на чл. 11.

Раздел III. Прекратяване

Чл. 22. (1) Прекратяването на действието на удостоверение за електронен подпис настъпва в следните случаи:

1. при изтичане срока на валидност на удостоверението, освен ако то е подновено по реда на чл. 18 и сл.;

2. при прекратяване на трудовото или служебното правоотношение на лицето, както и при оттегляне на представителната власт на овластеното лице;

3. при прекратяване действието на договора между администрацията и доставчика на удостоверителни услуги за удостоверенията по чл. 2, т. 1, 2, 4 - 6;

4. при загубване, кражба, повреждане или унищожаване на частния ключ и/или на носителя, върху който е записан; в този случай лицето е длъжно незабавно да уведоми директора на дирекцията или ръководителя на звеното по чл. 6 и доставчика на удостоверителни услуги за прекратяването му;

5. при смърт или поставяне под запрещение на физическото лице - служител или овластено лице;

6. при промяна на личните или служебните данни на лицето, имащи отношение към идентификацията, овластяването или служебното му положение;

7. при направено писмено искане от страна на администрацията до доставчика на удостоверителни услуги;

8. при съмнение за компрометиране на частния ключ служителят незабавно съобщава това на директора на дирекцията или ръководителя на звеното по чл. 6 и на доставчика на удостоверителни услуги за спиране действието на удостоверението;

9. при установяване, че удостоверението е издадено въз основа на неверни данни.

(2) Лицата, за които е отпаднало основанието за ползване на удостоверението за електронен подпис, са длъжни да предадат незабавно носителя, върху който е записан частният ключ, на директора на дирекцията или ръководителя на звеното по чл. 6 заедно с ПИН за достъп, когато с удостоверения публичен ключ са изпращани криптирани съобщения към лицето, за което е отпаднало основанието за ползване на удостоверението. Той прави отбелязване в списъка по чл. 13 и предава носителя и ПИН за достъп в запечатан плик на директора на дирекцията, отговорна за управление на човешките ресурси, за прилагане към личното досие на служителя.

(3) При прекратяване на трудовото или служебното правоотношение предаването на носителя на частния ключ (картата или друг) се удостоверява със заверка (подпис) от директора на дирекцията или ръководителя на звеното по чл. 6 върху обходния лист.

Чл. 23. (1) Директорът на дирекцията, отговорна за управление на човешките ресурси, уведомява незабавно директора на дирекцията или ръководителя на звеното по чл. 6, като му предоставя данни за лицето и датата на освобождаване или данни за промяна на неговия статут (длъжност, ранг, промяна във вида на правоотношението и др.) за направата на съответни уведомления към доставчика на удостоверителни услуги, касаещи статуса на удостоверението по чл. 2, т. 1, 2 и 4, или съответно за промяна на статуса на удостоверението по чл. 2, т. 4, както и за отбелязване в списъка по чл. 13.

(2) Лицето по чл. 6, ал. 2 изпраща незабавно съответно уведомление до доставчика на удостоверителни услуги за наличието на основание за прекратяване действието на удостоверението по чл. 2, т. 1, 2 и 4. Съобщаването може да се извърши по факс, чрез електронно съобщение или съобразно процедурите, установени от доставчика.

Чл. 24. (1) Прекратяването на удостоверения за електронен подпис от вида по чл. 2, т. 1, 2 и 4 на служителите в администрациите и на лицата по граждански договор се извършва от лицето по чл. 6, ал. 2 при спазване изискванията на Закона за електронния документ и електронния подпис и на правилата на доставчика на удостоверителни услуги.

(2) Към искането се прилагат документите, изисквани от доставчика на удостоверителни услуги.

(3) Когато доставчиците на удостоверителни услуги изискват регистрационни бланки за комплектуване на искането по ал. 1, те се попълват при спазване на изискванията на чл. 13.

Чл. 25. Прекратяването на удостоверения за електронен подпис от вида по чл. 2, т. 3 на служителите в администрациите и на лицата по граждански договор се извършва незабавно от лицата по чл. 6, ал. 1 при настъпване на основанията за това.

Раздел IV.

Съхраняване на частните ключове и уведомяване

Чл. 26. (1) Лицата, на които са издадени удостоверения за електронен подпис съгласно наредбата, са длъжни да пазят и да не разкриват данните, осигуряващи достъп до частния ключ (ПИН), да опазват от повреждане или унищожаване носителя (смарт карта или друг носител), на който е записан частният ключ, и да не допускат други лица да правят изявления от техния профил при използване на подписи по чл. 2, т. 3.

(2) Лице, което ползва електронен подпис, няма право да настройва компютърна система, от която подписва електронни изявления, да запаметява персоналния идентификационен номер за достъп до частния ключ.

(3) Всеки, който има съмнение, че неговият или частният ключ на друг служител е компрометиран, е длъжен незабавно да предприеме действия по чл. 22, ал. 1, т. 8.

Глава трета. ПРОВЕРКА НА ЕЛЕКТРОННИ ПОДПИСИ

Чл. 27. (1) Лицата, които проверяват електронни подписи по чл. 2, т. 1 и 2, са длъжни да използват сигурен механизъм за проверка на подписите и придружаващите ги удостоверения.

(2) Лицата, които извършват проверка на универсален електронен подпис, трябва да прилагат комбинация от софтуер и хардуер, която гарантира, че:

1. данните за проверка на използването на електронния подпис съответстват на данните, визуализирани пред лицето, извършващо проверката;

2. подписът е надлежно проверен и резултатите от тази проверка са визуализирани пред лицето, извършващо проверката;

3. съдържанието на подписаното изявление може да бъде надлежно установено;

4. авторството и валидността на удостоверението за електронен подпис към момента на проверката са надлежно проверени;

5. резултатите от проверката и идентичността на автора са правилно възпроизведени;

6. всички промени, свързани със сигурността, могат да бъдат установени.

Допълнителни разпоредби

§ 1. По смисъла на наредбата:

1. "Смарт карта" е материален електронен носител, състоящ се от пластмасово тяло и чип, на който се съхранява по сигурен начин частният ключ за създаване на електронен подпис.

2. "Компрометиране на частния ключ" е събитие, при което частният ключ става достояние на трети лица, независимо от обстоятелствата, при които това е станало.

3. "Регистриращ орган" е звено, натоварено от доставчика на удостоверителни услуги с осъществяването на дейностите му по приемане, проверка, одобряване или отхвърляне на искания за издаване на удостоверения за електронен подпис, регистриране на подадените искания до доставчика за издаване и внасяне на промени в статуса на удостоверенията, осъществяване на съответни проверки за установяване на самоличността, съответно идентичността на титуляря и автора, както и на специфични данни за тях с допустимите средства, и в съответствие с политиките и практиките за предоставяне на съответните удостоверителни услуги, предаване на съответните носители, върху които са записани удостоверенията и частните ключове за създаване на електронните подписи, ако двойката ключове се генерира при доставчика, и сключва договори за предоставяне на удостоверителни и други криптографски, информационни и консултантски услуги с титулярите от името на доставчика. Регистриращият орган може да бъде обособено звено в рамките на доставчика на удостоверителни услуги или

да бъде звено в рамките на юридическо лице, различно от доставчика, на което са делегирани права да осъществява дейностите от името на доставчика.

Заклучителни разпоредби

§ 2. Наредбата се приема на основание чл. 37 от Закона за електронното управление.

§ 3. Наредбата влиза в сила от деня на влизане в сила на Закона за електронното управление.

Приложение към чл. 8, ал. 1, чл. 10, ал. 1 и чл. 11, ал. 1

ДО
РЪКОВОДИТЕЛЯ
НА

Уважаеми/а господин/госпожо

Във връзка с

.....

.....

(описание на възникналата необходимост от ползване на УЕП)

Моля да възложите издаването/подновяването на бр.

удостоверения за електронен подпис от вида

Необходимо е да ни бъдат предоставени и бр. четци.

Приложения:

1. Заповед на № от (оригинал).

(име на ръководителя на звеното)

2. Попълнени бланки за регистрация (оригинали) - броя.

3. Обобщена справка, съдържаща информацията от бланките за регистрация, на хартиен и електронен носител.

4. Други

ДИРЕКТОР НА ДИРЕКЦИЯ:

РЪКОВОДИТЕЛ НА ЗВЕНО:

(...../подпис)

(име)

ОНТОЛОГИЯ

на авторските права в Интернет

дипломна работа на Ясен Василев Праматаров,
специалност "Философия", Ф№ 01499

Научен ръководител проф. Александър Андонов

Онтология на авторските права в Интернет

1. Увод	3
2. Теза	6
3. Разлика между лицензия и патент	9
4. Организации за защита на и от авторски права – история и концепции	15
5. Видове софтуерни лицензи – несвободни и свободни; EULA и GNU GPL; freeware и public domain	17
6. Copyright и Copyleft – история и концепции	44
7. Развитие на софтуера със затворен код и на свободния софтуер	50
8. Начин на действие на софтуерните лицензии и патенти	52
9. Патентите върху софтуерни технологии – история и концепции	57
10. Последни промени в законите, касаещи софтуерните патенти	64
11. Протести срещу въвеждането на софтуерни патенти	65
12. Какво може да бъде патентовано като софтуерна технология	70
13. Какво не може да бъде патентовано и начини за запазването му	71
14. Заключение – развитието на софтуерните технологии, лицензиите и патентите им	73
15. Използвана литература	76
16. Бележки	

1. Увод

Действието на авторското право се възприема като естествено продължение на съзидателното авторско действие. Има две основни разбирания защо авторското право е "правилното нещо", наследяващо творчеството. Едното е икономическо и утилитарно, според него е правилно след създаването на творбата да има начин авторите да бъдат възнаградени за труда си и е правилно този начин да бъде подсигурияването на някакви тотални права върху творбата. Без такива права се приема, че трудът им ще бъде откраднат и някой друг ще присвои тоталитарни права върху него. Другото разбиране е морално, според него авторът е неразривно свързан с творбата си и нарушаването на тази връзка наранява автора. И понеже само авторът може да прецени как споделянето на творбата е най-безболезнено за него, морално е правото за пълно разпореждане с начините на разпространение на творбата да е негово.

Но това са само теории, на практика авторското право действа по друг начин. Дори и да има нещо принципно общо с душевността или с възнаграждението, в начина на действие на авторското право тези две предпоставени разбирания нямат голямо място. Авторското право подсигуриява пазарен монопол. Авторското право се доказва пред и гарантира от държавата, затова в същността си то е форма на държавен монопол. Исторически то е възникнало като държавен механизъм за управление на отпечатването на книги. В развитието си авторското право се е доближило до идеала на изложените по-горе разбирания - дава някакви възнаграждения на авторите и ги защитава морално. Въпреки критиките, според които тези победи на авторското право са резултат от

намаляване на общата вреда от него.

Всичко това се отнася до авторското право в конвенционалния му вид - право върху материални произведения. Независимо дали самата авторова творба е материална или не, авторското право се простира само и единствено върху материалните ѝ проявления - конкретния запис на изпълнение на симфонията, конкретната отпечатана партида книги. Винаги то се простира до материалното, основен принцип е, че идеи не могат да бъдат обект на авторско право. Обяснението е просто - преди никога не е било възможно идеите да бъдат продавани. Съответно - не е имало нужда от държавен контрол на пазара на идеите.

Има разлика между конвенционалното авторско право и авторското право в Интернет и тя е именно в това, че в Интернет обект на авторско право не могат да бъдат материални произведения. Когато човек напише една история на лист хартия, може да го размаха на улицата, като казва "това е мое, аз ще реша кой, как и кога да го прочете". Но ако същият този човек измисли друга такава история и я разкаже на децата си, а те я разкажат на всички деца на улицата, не може да излезе и да твърди, че той трябва да решава кой, как и къде да разказва историята. Защото тя е негова, но няма лист, който да размаха. Всички пак ще казват кой е измислил историята и може би много ще уважават автора, но всеки сам ще реши дали да разкаже историята на децата си или не.

Това са две на пръв поглед малко различаващи се разбирания за собственост върху творба, но всъщност изграждат цели два свята - единият се гради на авторското право, а другият се опитва да живее въпреки него. В Интернет почти всички истории са от втория вид и макар да е възможно и легално да се наложи парадигмата на първия вид истории, тя нарушава същността на световната мрежа, уврежда идеята за споделяне на информация и в крайна сметка не работи добре. Авторското право следва да бъде "право на автора", но в среда, която се променя

постоянно не може да има прекалено дълги срокове на това право, каквито се приемат за нормални при материалните произведения.

В Интернет конвенционалното разбиране за авторско право има проблем. Той може да бъде игнориран, защото интернет-средата позволява противоречията. Но не може да бъде решен тотално в полза на това конвенционално авторско право. Проблемът на авторското право в Интернет е философски. По-точно решението му е философско, защото именно философията може да борави с противоречията свойски, за разлика от правната теория, например. Като всяко философско решение, то представлява по-скоро подробно изследване, проследяване, "следене" на проблема, негово съзвучие, а не застинало правило, нарушаващо баланса на изследвания проблем и силово променящо го.

2. Теза

Това изследване има за цел определяне на авторското право в Интернет. За постигането ѝ ще бъдат търсени разликите между конвенционалното авторско право и авторското право в Интернет. Тези разлики ще бъдат проследявани с разглеждане особеностите на авторското право в Интернет, проследяване развитието на принципите на авторството като обществено явление – неговото публично доказване, гарантиране и преотстъпване, както и с проучване на възможните конфликти на прилагането без промяна на конвенционалното авторско право към средата на Интернет.

Авторското право дава на създателите на определени видове продукти, като например литературни, записи на музика и филми и др. икономическите предимства, позволяващи им да управляват начините на използване на тези техни продукти, например пресъздаване и копиране, разпространение на копията по различни начини, включително представянето им пред публика. Освен това, авторските права осигуряват на авторите публичното им разпознаване като такива и възможността да противостоят на промяната на продуктите им.

В рамките на изследването ни често продуктът, защитен от авторско право ще бъде наричан “лицензиран продукт”, а текстът на споразумението на авторското право - “лицензия”. Терминът “лиценз” ще бъде използван за означаване на копието от лицензията, даващо на придобилия го потребител правата и задълженията, упоменати в лицензията.

Тъй като за защита на авторските права на интернет-продуктите, явяващи се основен наш обект на изследване тук, се използват много и

различни лицензи, ще направим разграничение на видовете такива лицензи според някои техни основни характеристики. Тези видове не са легално разграничени, поне не всички от тях, но в общностите на използващите интернет-продукти са широко навлезли и тъй като изследването ни е философско, не строго правно, ще се занимаваме преимуществено с тях, тоест с понятията на интернет-общността, не толкова с правните понятия.

Най-често въпросните интернет-продукти са компютърни програми, наричани още “софтуер”, програмно осигуряване или компютърни приложения, тоест данни, разпространяеми през Интернет и машинно-разбираеми. Но в много случаи тези продукти са написани на говорим език и представляват художествени изкази, предназначени за възприемане от хора - такива продукти са например техническата и друга документация, литературните и музикални произведения и др. под.

Тъй като в интернет-общността периодично се възстановява дискусията по въпроса дали художествените произведения и документацията са софтуер или не и окончателен отговор на този въпрос не е даден, а и понеже тази тема е много обширна за границите на малкото ни изследване, казвайки “софтуер” и интернет-продукти, ще визираме всички продукти, които могат да се създават, разпространяват и използват в средата на Интернет.

Другата основна тема, свързана с авторските права, е тази за патентите върху интернет-продукти. Патентът представлява правна защита на автора на нововъведение, откритие, имащо пазарна стойност и позволяваща на този откривател да се възползва от пазарно преимущество за определен срок от време.

Относно патентоването на интернет-продукти и по-общо на софтуер (тъй като Интернет и “компютърни програми” не са едно и също нещо) дълго време съществува спор. Този спор може да се обобщи в проблема

дали е правилно, уместно, законно да се патентоват алгоритми (каквото представляват всъщност компютърните програми), след като те, като математически модели, са същностни за съществуването на самата интернет-общност и на софтуера като такъв.

Ще разгледаме историята на развитието на тези понятия и обществени дискусии, както и на правната теория, касаеща ги.

3. Разлика между лицензия и патент

Общо определение

Ако потърсим най-общото определение на разликата между лицензия и патент, бихме стигнали до това, че лицензията се отнася към краен продукт, докато патентът – към метод.

Лицензирането защитава авторските права върху такъв резултат от работата на автора, който може да бъде продаден и произведен отново,, върху крайния продукт на едно насочено към пазара производство.

Патентът, от своя страна, защитава правата на автора върху определен начин на достигане до такъв продукт, върху метода на изработка на продукта, при това тази защита винаги е ограничена във времето.

Не е задължително да има друга връзка между лиценз и патент, освен случайното съвпадение. Един продукт може да е лицензиран, но технологията му на производство да не е патентована, както и да е патентована само частично, тоест една малка, но приета за съществена част от тази технология да е патентована. И обратно, напълно нормално е да няма лицензи върху даден продукт, но начинът на производството му да е такъв, че да изисква заплащане на патентна такса при прилагането му с цел производство на продукта.

Особености на софтуерните лицензии и патенти

Авторските права, които се явяват обект на защита от лицензиите, се простират върху продукти по следния начин, уреден у нас в Закона за

авторското право и сродните му права:

Чл. 3. (1) Обект на авторското право е всяко произведение на литературата, изкуството и науката, което е резултат на творческа дейност и е изразено по какъвто и да е начин и в каквата и да е обективна формаⁱ

Изразите “изразено по какъвто и да е начин” и “в каквата и да е обективна форма” тук са достатъчни, за да бъдат включени всички продукти, изпълващи средата на световната мрежа, тъй като несъмнено са изразени и са изразени в обективна форма, доколкото ние като субекти ги възприемаме, тоест доколкото изобщо ни интересуват.

Все пак, продуктите, които ние разглеждаме, именно тези, които могат да се разпространяват, използват, дори да се създават в средата, осигурявана от Интернет, също попадат изрично в класификацията на закриляните от закона обекти:

1. литературни произведения, включително произведения на научната и техническата литература, на публицистиката и компютърни програми;ⁱⁱ

Всъщност всеки от конкретно споменатите в чл.3 на закона 13 вида продукти би могъл да бъде интернет-продукт, понеже всеки от тях може да бъде във форма, преносима през мрежата. С изключение, навярно, на

6. произведения на архитектурата;ⁱⁱⁱ

Макар законодателят да не е упоменал за какви произведения на архитектурата точно иде реч, тоест дали това са и, например, графични или математически представяния на архитектурен обект, можем да приемем, че в тази точка става дума за самите архитектурни съоръжения.

Но и някои от продуктите на архитектурата попадат в частта на интернет-преносимите, защото в ал.3 се казва:

(3) Обект на авторското право може да бъде и част от произведение по ал. 1 и 2, както и подготвителните скици, планове и други подобни.^{iv}

Що се отнася до патентите, те нямат общо с авторските права. Обектът на патентите не може да бъде обект на авторско право:

Чл. 4. Не са обект на авторското право:

...

2. идеи и концепции;

Следва да заключим, че така определени, лицензиите и патентите са непроменливи във всичките си проявления, включително и що се отнася до защитата на продуктите и технологиите, свързани с Интернет, която е тема на изследването ни.

Но в Интернет и конкретно в софтуерните проекти и технологии проличават някои особености на лицензирането и патентоването, които следва да отбележим, тъй като са пряко свързани с основния проблем на изследването. Конкретно, тези особености се свеждат до това какво може и трябва да се лицензира и/или патентова и какво не може и съответно не трябва. Когато казваме, че “не трябва” имаме предвид легална забрана, тоест “не може” тук съвпада с тази забрана.

Наскоро беше провокиран обществен дебат в интернет-средите, свързан с евентуалното приемане в Европейския съюз на законова уредба, занимаваща се със софтуерните патенти. В САЩ подобни правила действат от известно време и основният закон от тях е известен като DMCA (Digital Millenium Copyright Act, приет през 1998г.), уреждащ

въпросите на лицензирането и някои особени случаи на използване на софтуерни технологии.

По-точно DMCA се занимава с ограничаването на преодоляването на технологии за защита на данните, както и разработването на технологии, работещи срещу тази защита. Затова DMCA има отношение както към лицензирането на продукти, така и към патентоването на идеи. В същността си DMCA представлява законова защита на авторското право, разпростираща се до правото на копиране на информация. Целта на закона е да се ограничава разпространението най-вече на художествени продукти - музикални произведения, филми, електронни книги и др. Самият закон е инициран и постоянно подкрепян от американските звукозаписна и филмова индустрия. Донякъде и от издателствата на електронни книги. Според DMCA потребителят няма право да копира и разпространява информацията, съдържаща се в носителите на тези художествени произведения. Самите носители често са защитени срещу копиране и законът DMCA се разпростира и до забрана за преодоляване на тези защиты. Тази забрана се простира до забрана за публикуване и използване на изобретени технологии за преодоляване на въпросните защиты.

Изключение в тези ограничения на DMCA е “правото на първия потребител” (“Right of First Sale”), което разрешава на закупилия продукта да прави каквото иска с него, стига да не го разпространява. Това включва промени в съдържанието, правене на резервни копия за лично ползване, преобразуване в друг формат на данните и др. Гаранция за правото на промяна и копиране на продукта е притежанието на оригинален законно закупен продукт.

Първият път, когато е приложена пълната сила на DMCA е в известния “случай Скляр”. Руският програмист Дмитрий Скляр разработва в Русия програма, която премахва защитата на продукта E-Book на

компанията Adobe, защитаващ електронни книги. Използвайки програмата на Скъяров, потребителите могат да премахват софтуерното ограничение за копиране и да правят резервни копия на законно притежаваните от тях E-Book електронни издания.

В Русия продуктът на Скъяров, между другото достъпен свободно в Интернет, е напълно законен, но в САЩ не е заради закона DMCA. Когато Скъяров отива в Щатите, през 2001г., той е арестуван, излежава 5 месеца в ареста е пуснат на Коледа през същата година, след като подписва споразумение с американския Департамент на правосъдието, съгласно което се задължава да свидетелства в дело срещу работодателя му в Москва.

Въпреки че продуктът на Скъяров е написан за използване от потребители, които имат право да правят резервни копия на тези електронни книги, тоест закупили ги потребители, той е задържан, защото програмата, която е написал може да бъде използвана нелегално. Отзвукът в интернет-средите е голям – предпоставката, че човек може да бъде обвинен, защото негов продукт може да бъде използван по незаконен начин е на практика скандален дори за такава област като Интернет, където правните граници все още се изследват. Много организации и отделни влиятелни личности се изказват в подкрепа на Скъяров и против нелогичните ограничения на DMCA. Законът продължава да действа и има и други подобни на “случая Скъяров” прецеденти, защото DMCA се явява основното средство на звукозаписната и филмова индустрия в САЩ за съдебно преследване на кражбите на техните продукти.

Неуместността на тези ограничения на DMCA донякъде бива изместена от налагащото се използване на свободни лицензии от авторите на художествено съдържание за техните творби, както и от отказване от част от авторските права с лицензии от типа “creative commons”, създадени специално за художествено съдържание и разглеждани по-

долу. Но тези по-адекватни лицензии се прилагат върху продукти, предимно разпространявани в Интернет. Продуктите на поддръжниците на DMCA продължават да използват ограниченията, описани в него.

Втората голяма пречка на DMCA за развитието на интернет-продуктите е ограничаването на “честното ползване” (“fair use”). Става дума за случая, когато изследователи цитират в книгите си думи от книга на друг автор, върху която нямат авторски права или например радио- и телевизионните водещи използват части от песен или филм за илюстрация. Това е известно в тълкуването на законите за авторските права като “право на цитиране” и винаги е било осигурявано на авторите. Винаги достъпът до цитатите е бил свободен, още повече, че упоменаването на оригиналния автор е благоприятно за разпространението на продукта му.

При DMCA това “право на цитиране”, право на “честно ползване” е отказано – при него всяко ограничение, което производителят наложи върху продукта си е абсолютно и преодоляването му, независимо дали става дума за производство на нелегално копие, личен архив или за изваждане на цитат, е незаконно. Стига се дотам, че изобретяването на математически методи, софтуерни технологии преодоляващи тези защиты се оказва незаконно и подсъдно. Така DMCA оказва по-вредно за интернет-технологиите влияние дори от патентоването на основни технологии.

Налагащото се мнение на противниците на DMCA е, че законите трябва да бъдат създавани от прависти и интерпретирани от съдилищата. А не трябва да бъдат писани от издателски къщи и софтуерни компании.

Проблемът на дискусията “за и против софтуерните патенти” и отчасти на тази “за и против закони от типа на DMCA” е дали трябва да се позволява софтуерни технологии да се патентоват, но същината на

въпроса се състои в това какво от тези технологии може да се позволи да се патентова. И по-точно как да се определя границата на разрешаване на това патентоване.

4. Организации за защита на и от авторски права – история и концепции

През последните няколко години, според информация от статистики в Интернет, Европейското патентно бюро (EPO, European Patent Office) е регистрирало повече от 30 000 патенти, които практически са софтуерни патенти. Това е в разрез с действащите патентни закони в ЕС. Затова е разбираем обширният дебат за приемане на поправки в законодателството, за да бъде легализирано софтуерното патентоване.

Също така не са редки нарушенията на софтуерни лицензи. И докато упражняването на контрол върху правилното използване на затворените комерсиални продукти е по-лесно, понеже при тях всяко легално използване е регистрирано с договора за покупка, при свободните продукти проследяването на нарушенията е далеч по-трудно. Най-голямата опасност тук е в “затварянето на код”. Това представлява вземане на част от продукт с отворен изходен код и включването на този практически безплатен програмен код в продукт със затворен комерсиален лиценз. Така производителят печели качество, без на практика да влага почти никакъв ресурс. Освен това и представлява кражба, защото авторът на свободния продукт е забранил включването му в несвободен такъв. Откриването на такива нарушения не винаги е лесно и често наличието на код, който е бил затворен, не е очевидно.

Някои от организациите, защитаващи от неправомерно използване на интернет-продуктите и нарушаване на лицензиите, както и поддържащи

място за обществено обсъждане на основни проблеми на интернет-правото, са Фондацията за свободен софтуер (FSF, Free Software Foundation), Фондацията за свободна информационна инфраструктура (FFII, Foundaton for a Free Information Infrastructure), Фондацията за свободни протоколи (FPF, Free Protocols Foundation), Фондация Електронна граница (EFF, Electronic Frontier Foundation).

Първата организация, поела позиция по темата за основна своя цел, е FSF, създадена от Ричард Столман, автора на понятието copyleft и лиценза GNU GPL.

5. Видове софтуерни лицензии

(несвободни и свободни, EULA и GNU GPL, freeware и public domain)

Най-общо лицензиите могат да бъдат разделени на свободни и несвободни, според наличието и големината на ограниченията върху начина на използване на продуктите, тяхната промяна и разпространение, на отворени и затворени, според степента на достъпност до начина на работа на продукта, и на собственически и общодостъпни, според степента на достъпност до функционалността им.

Разделение според

1. използване, промяна и разпространение:

- свободни
- несвободни

2. достъпност до начина на работа:

- отворени
- затворени

3. достъпност до крайна функционалност:

- общодостъпни
- собственически

Отделно ще разгледаме още няколко вида лицензии: изискващи съгласието на потребителя и неизискващи такова съгласие. Първите понякога се наричат лицензии тип EULA (End User License Agreement,

Лицензно споразумение с крайния потребител). При тях категорично условие за достъп до функционалността на продукта е изричното съгласие на потребителя с дадени условия. За вторите пример може да бъде GNU GPL, който не изисква такова изрично съгласие.

Накрая ще разгледаме лицензиите freeware, както и случая с продукти, в които няма никакво регламентиране на авторското право, известен като “поставяне в public domain”, които ще наричаме “обществени продукти”.

4. наличие на допълнително изрично споразумение:

- лицензии с допълнително споразумение с крайния потребител (EULA)
- лицензии без допълнително споразумение

5. безплатни лицензии (freeware),

6. продукти за обществено ползване (public domain).

Това разделение практически обхваща целия спектър от използвани лицензии и начини за защита на или отказване от авторски права. Даден конкретен лицензен текст може да включва особеностите на повече от един от тук изброените видове лицензии. Също така някои от тези видове са взаимноизключващи се, например един продукт със свободен лиценз не може да бъде затворен. Когато има такова противоречие, ще се постараям да определим и изследваме и него.

Да разгледаме по-отблизо всеки от така разграничените видове лицензии. За всеки вид ще предложим кратък пример за известна лицензия или продукт, илюстриращ добре спецификата.

5.1.1. Свободни лицензи

Най-краткото и същевременно прецизно определение на свободните лицензи е това, че те гарантират четири свободи, свързани с продуктите:

- свобода на използване за всякакви цели,
- свобода на изучаване и промяна на продукта,
- свобода на разпространение,
- свобода на разпространение на променените версии.

Тези четири свободи всъщност се гарантират на потребителя на продукта, но за да се подчертае, че именно продуктът е такъв, че да може легално потребителят да се възползва от тези свободи, тоест че продуктът се явява носител на тази сигурност на правната възможност за употреба на тези свободи, затова тези продукти се наричат самите “свободни”. И съответно лицензиите, които определят свободите за тях, се наричат “свободни лицензи”. Когато става дума конкретно за софтуерни продукти, носещи гаранциите на такава лицензия, говорим за “свободен софтуер”.

Така определени, свободите на свободните лицензи не пречат директно на действието на пазарните механизми. Свободен софтуер може да се купува и продава, може да се разработва, така че няма проблем един свободен продукт да бъде конкурентен на един несвободен такъв. Дори се наблюдават някои големи предимства. Тук изложеното подреждане не е по степен на важност, защото не някоя от характеристиките на свободния софтуер го прави “по-свободен”, а

всичките, налични заедно.

Свобода на използване

Свободните лицензии осигуряват на собствениците си възможността да използват съответните лицензирани продукти по какъвто начин намерят за добър. Предпоставката за тази свобода в лицензията е, че каквито и неправомерни ползвания на продукта да съществуват, тяхното ограничение не следва да бъде в самия текст на споразумението, а в наказателните закони и тези граници следва да се управляват по други начини, не чрез принудително съгласие със забрани в лицензни споразумения. Смята се, че такива забрани могат единствено да попречат на нормални употреби на продукта в някои маргинални случаи, а не да прекратят злоупотребите.

Освен това, свободата на използването има и морална страна – изискването за липса на ограничения на използването премахва възможността от дискриминиране на определен вид потребители, на хора. А такава дискриминация от страна на несвободните лицензии не е нещо екзотично – много несвободни продукти са забранени за използване от някои лица, като разграничението се прави най-често на принципа на гражданството и националната принадлежност. Много продукти, например, създадени от компании в САЩ и защитени от несвободни затворени лицензии, са забранени за използване в страни в Близкия изток, някои страни в Южна Америка, доста често разграничението се основава на присъствието на дадена страна в списъка със страни, които САЩ смята за подпомагащи тероризма. Съществуват и други дискриминации в някои несвободни лицензии, основаващи се на расов или полов признак. Теоретично могат да бъдат приложени всякакви ограничения, тъй като

целта на лицензните споразумения на несвободните продукти е по-доброто реализиране на тези продукти на пазара, не изграждане на обществена нагласа на търпимост и гарантиране на свободи. Докато и свободните, и несвободните продукти могат да бъдат реализирани пазарно и също така и двата вида могат да бъдат съобразени с изграждането на дадена социална нагласа, то разликата между тях е в целта им. Целта на несвободните лицензии е осигуряване на някакъв вид печалба и ресурсно предимство на издаващия лицензите, докато целта на свободните лицензии е да запазят свободите на автора за опериране с продукта и да ги предадат на всеки следващ използващ или доразвиващ го.

Едните наблягат на пазарната реализация и градят социална нагласа инцидентно, а другите наблягат на изграждането на социална нагласа и се реализират на пазара инцидентно.

Свободата на използване на свободните продукти осигурява безпроблемното им използване независимо от расова, полова, национална и друга принадлежност.

Свобода на промяна

В своето епохално за развитието на свободния софтуер и на отворения код съчинение “Катедралата и базарът” Ерик Реймънд (Eric Raymond) дефинира няколко правила за качествено развитие на една програма. Тези правила, разбира се, са свързани с особеността на свободния софтуер и в частност на отворения код, именно – достъпността до изходния код на продукта, тоест, казано не толкова програмистко-технически, удобната за промяна от човек форма на продукта. Едно от тези правила казва, че “повече очи виждат по-добре” и затова всеки свободен проект се стреми да се популяризира сред потребителите. Особеността на свободните проекти, заложена в лицензията им, делегира

на потребителите почти всички права на автора, първоначалния разработчик и по този начин потребителите се превръщат едновременно в потребители и разработчици. Или поне имат пълната възможност да станат разработчици. Достъпността до изходния код на една програма и правото на всеки да прави изменения в него или разрешението да се правят промени в един художествен текст или документация позволява на въпросната програма или текст да бъде винаги “проект”. Многозначително е самото название на тези продукти - “проекти”. Когато говорим за проекта за интернет-продукт с несвободен лиценз, имаме предвид подготовката за окончателното му издаване, след което поправките и допълненията му, ако изобщо се осъществят, се наричат именно поправки, надстройки, разширения. При свободния проект нещата не стоят така статично – при него винаги най-доброто е това, което се пише в момента, защото основата на съществуването на свободния интернет-продукт е неговата постоянна променливост и развитието му към по-удобен, красив, функционален междинен резултат-продукт. При свободните проекти няма “окончателни версии” и дори една версия да твърди в документацията си, че е “окончателна”, това идва да каже, че е стабилен междинен резултат, издаван за удобство на тези потребители, които не желаят или нямат възможност да следят постоянното развитие на проекта и искат функционалност и удобство тук и сега.

Изказвана е критика на този начин на разработка, свеждаща се до това, че софтуер, създаван от неограничен брой разработчици е по-несигурен от писания от щатни служители под закрилата на фирмената тайна. Аргументът е, че ако изходният код на една програма е публично видим, то видими са и неговите грешки и недоброжелателен потребител би имал възможността да се възползва от грешките в разпространен продукт с отворен код, за да атакува системите, които го използват.

В защита общността на свободния софтуер и отворения код показва,

че именно пълният достъп до вътрешната организираност на продукта, възможността да се види кое как действа и всяко нещо да се промени е най-мощният механизъм за контрол на грешките в кода. Когато кодът на една програма е достъпен в целия свят, чрез свързаността на Интернет, много малко вероятно е всеки забелязал грешката да е недоброжелателен саботьор на компютърни системи, нещо повече – всички открили грешката да са се уговорили да не я издават никъде. Практиката показва, че програмистите, които създават тези сложни програми и/или помагат в създаването им дори само като следят и докладват за грешки, са далеч по-опитни от тези, чиято цел е разбиването на системи.

В средите на привържениците на свободния софтуер откриването на грешка в програма се смята за нещо добро, защото много бързо, понякога в рамките на часове, грешката е поправена, кодът е подобрен и новата версия е налична за изтегляне от Интернет и инсталиране. Все по-често това обновяване е автоматизирано до достатъчна степен, за да бъде удобно за потребителя, без да го задължава и ограничава работата му, препоръките се публикуват своевременно и за потребител, който не е “откъснат от света”, тоест все пак участва в работата на Интернет, проблемът със сигурността на свободните системи, които използва, е сведен до възможния минимум. Това обновяване на програмите се улеснява от автоматичните системи, съществуващи за дистрибуциите на GNU/Linux операционната система, например. Дори когато има вълна от съобщения за критични грешки и сериозни пропуски в сигурността на основни програми, това не е повод за безпокойство, напротив, най-често показва, че екип от специалисти по сигурността и проследяването на грешки се е заел с основно преглеждане на изходния код на съответната програма.

За разлика от тази бърза реакция на съобщенията за грешки при свободните проекти, положението с възстановяването на качеството на

продуктите със затворен код при откриване на грешка е, меко казано, отчайващо. Понякога минават години, без важен проблем със сигурността на затворен несвободен софтуер да бъде решен. Щатните специалисти, задължавани да четат своя код, без да търсят съдействие от голяма общност, постоянно “погребват” грешките си, които естествено всеки програмист прави при писането на безброй редове код, и ако тези грешки бъдат открити в крайния продукт от някого, дори при добра воля от страна на фирмата-разработчик тяхното поправяне е трудно.

Пример за предимството на свободата за промяна:

Доскоро дълги години за потребителите на компютърни програми съществуваха основно два уеб-браузъра (четци на интернет-страници, от английски browse - прелиствам) – Internet Explorer на Microsoft и Netscape Navigator на Netscape. И докато програмата на Microsoft беше (и е) част от операционната система на компанията и потребителят, за да я използва, трябваше да си купи и инсталира въпросната операционна система на компютъра си, то уеб-четецът Netscape съществуваше във версии и за други операционни системи. Тоест, ако човек използва Линукс система, може да се радва на възможността да преглежда интернет-страници по удобен начин с Netscape Navigator.

Голямата пречка пред проектите за дистрибуции на GNU/Linux все пак беше, че въпросната програма е несвободен продукт със затворен код, собственост на корпорацията Netscape. Повечето линукс-дистрибуции включваха Navigator, поради липса на толкова добър свободен графичен браузър, естествено с уговорката, че въпросният продукт не е свободен и върху него не се простират лицензиите, характерни за другите програми в дистрибутива.

Ерик Реймънд (Eric Raymond) в своето съчинение “Катедралата и

базарът” дава за пример работата по съгласуване с Netscape на отварянето на изходния код на брауъра Netscape Navigator и публикуването му под свободен лиценз. С течение на годините “около” този изходен код се оформи група от разработчици и потребители, които дотолкова подобриха оригиналния код на Netscape, че днес неговият наследник, проектът за брауър с отворен код Mozilla е една от най-добрите програми за визуализиране на интернет-страници. На основата на нейното ядро, машината за интерпретиране на уеб-страници Gecko, са изградени повечето от най-добрите уеб-четци днес – самата Mozilla, освен това Galeon, Firefox и много други.

“Отварянето” на изходния код на Navigator го спаси от незавидната съдба да бъде забравен като все по-усложняващ се и с все повече грешки продукт. Гарантираната от свободния лиценз свобода на промяна на изходния му код превърна проекта Mozilla в един от най-успешните настолни софтуерни продукти.

Свобода на разпространението

Първото от предимствата на свободния продукт е, че той няма ограничения върху начина на разпространението си. Не е нужно да получим опакована кутия от производителя, за да можем да използваме продукта. Всъщност и при свободния продукт могат да се поставят изисквания за начина на разпространение, но това, което същностно го прави свободно достъпен, което се гарантира от първата свобода, е изразено в изискването продуктът да е наличен на достъпно място. Не на всички “места”, а на достъпно такова. Това в практически всички случаи е напълно достатъчно.

Например, даден разработчик на свободен продукт издава версия на продукта си и я “поставя” на това достъпно място. Въпросното място не е възможно най-достъпното, но в примера ни то е единственото, което

разработчикът може да си позволи. Направил това, той може да реши да продава продукта си, като го доставя по всякакви други начини. Например първоначално е поставил продукта си в Интернет, но го продава, като го доставя опакован до дома на клиента. Разработчикът не е в нарушение на свободния лиценз, защото е предоставил продукта си на достъпно място. Практиката показва, че точно такива схеми, като описаната, са ефективни за кратък период от време, защото ако интересът към продукта се увеличи, клиентите, имащи възможност да осигурят друг вид достъпност до продукта, стават негови разпространители и продуктът става все по-леснодостъпен, от което страда комерсиалната схема на разработчика с доставката до дома. Ако ли пък интересът към продукта си остане нисък, разработчикът може да продължи да печели пари от цената на доставката, но тъй като интересът така или иначе е останал нисък, съответно и клиентите му няма да се увеличат, а това не води до финансов успех на начинанието.

Колкото и странно да звучи, именно обречеността на планирането на дългосрочна печалба от свободния продукт е стимул за неговия все по-голям успех. Защото косвено за качеството на продукта се съди не толкова по номера на версията му, а по името му и по постоянното доказване, че по усъвършенстването на продукта се работи. Защото, както вече забелязахме, в света на свободния софтуер винаги най-доброто е това, което се пише в момента. Гаранцията, че щом като има интерес към продукта, той ще става все по-добър и по-добър подобрява шансовете на всеки свободен продукт на пазара и директно повишава конкурентоспособността на един активно развиващ се такъв продукт.

Пример за предимството на свободата за разпространение:

Комплектуваните, готови за използване софтуерни продукти е прието да се наричат “дистрибуции”. Тези дистрибуции най-често са базирани на

Линукс ядро на операционна система и включват много софтуер на проекта GNU (безкраен акроним на “GNU is Not Unix”, целящ да покаже, че GNU софтуерът е подобен на доказалия се Unix, но не е Unix, който е затворен собственически продукт, а е написан наново като свободен софтуер). Заради Линукс-ядрото и GNU-софтуера тези дистрибуции се наричат общо GNU/Linux.

Днес съществуват стотици различни дистрибуции на GNU/Linux операционни системи, като от тях могат да се отделят няколко десетки познати и разпространени. Също така според начина на управление (инсталиране, обновяване, изтриване) на различните програми в тях, те могат да се разделят основно на три вида – системи без управление на зависимостите между програмите (тук попада дистрибуцията Slackware), и системи с управление на зависимостите между програмите. Въпросните зависимости са нещо важно, защото може дадена програма да не може да работи без друга, затова тази друга трябва да бъде инсталирана заедно с първата и т.н. От този втори вид дистрибуции има основно два вида, различаващи се според системите за управление на инсталираните програми – APT (Advanced Package Tool, разработен от дистрибуцията Debian GNU/Linux на проекта Дебиан) и RPM (Redhat Package Management, разработен от дистрибуциите RedHat и Caldera).

Всички тези и много други GNU/Linux дистрибуции са възможни благодарение на свободата за разпространение на софтуера. Нещо повече, те с всеки ден стават все по-добри и продължават да са достъпни за потребителите именно защото GNU/Linux системите са съставени от свободни програми, изискващи свобода на разпространението си; затова компактдискете с готови за инсталиране дистрибуции могат да бъдат изтеглени от мрежата и единствената цена на тези дискове, искана от разпространяващите ги фирми е цената на носителя с включен интернет-достъп за изтеглянето данните и труда за производството на дисковете.

Свобода на изучаването

Пряко следствие от възможността за използване за каквато и да е цел и свободата на промяна, за която е необходим достъп до вътрешната структура на продукта, е липсата на ограничения върху изучаването на начина на действие на свободния продукт. При много от несвободните продукти не само, че не е известен изцяло или в някаква степен начинът им на действие, но и често изучаването на този начин на действие и/или публикуването на такива изследвания е незаконно и може да се преследва, заради ограничения в текстовете на лицензиите на тези продукти.

При свободните продукти изискването за липса на ограничение върху възможността за изучаване на начина на действие на продукта предполага достъп до вътрешната структура на продукта. За да може потребителят да използва продукта като учебен примерен материал, на него му е нужно не само описание от разработчика на начина на действие, но и, което е по-важно, пълен достъп до вътрешната организация на продукта, представена в достъпна форма. Това изискване се среща под формата на необходимост от достъп до изходния код на програмата (ако става дума за програмен продукт), представен в четим от човек вид. Това последно уточнено изискване е наложено от практиката и не следва само от тази свобода на свободните продукти, а и от една друга – тази за промяна на продукта. Защото много по-трудно, много по-ограничаващо е да се променя даден проект, ако имаме само описанието на външните му действия, само на резултата от използването му, видим отвън.

Достъпността до вътрешната организация на свободния продукт е свързана с голямата популярност на свободните софтуерни продукти в академичните среди, а също и с развитието, което претърпяват в началото много от основните свободни софтуерни проекти именно в

университетите. Това развитие продължава и до днес – най-показателният пример е ядрото Линукс за операционна система, което е започнато като проект на студента (по това време) Линус Торвалдс, основано на учебното ядро Миникс на професор Таненбаун. Първоначалното развитие на ядрото протича именно благодарение на колегите на Торвалдс.

Пример за предимството на свободата на изучаването.

Правото на използване на продукта за обучение и свободното му изучаване са свързани с историята на създаването и развитието на операционната система UNIX, масово използвана за сървъри в големите фирми и в университетите. Американската компания AT&T, по-точно подразделението ѝ “Лаборатории Бел” (Bell Labs) създава началната версия на системата. Дълго време AT&T продава лицензи за операционната система не само на фирми, но и на много университети и други учебни заведения. Особеност на тези лицензи е, че достъпът до вътрешната организираност на кода в системата не е силно ограничен, а напротив – клиентите са стимулирани да участват в проследяването на грешки и в доработването на системата, за да съответства тя по-добре на техните нужди. Естествено, “тайната” на тази организираност се запазва, имащите достъп до кода са подписали споразумения, ограничаващи “изнасянето” на начина на действие навън, към други продукти. UNIX не е свободен продукт и това ограничение е съвсем естествено за несвободен комерсиален продукт. Интересното за нас в случая с UNIX е, че се забелязват наченки на принципите на действие на свободната разработка, макар и в ограничените кръгове на закупилите лицензи и подписалите ограничаващи споразумения за запазване на фирмена тайна.

Всъщност лицензите, предлагани на университетите са били с драстично по-ниска цена от тези, предназначени за корпоративни клиенти – цената на академичния лиценз е около \$100, а на корпоративния -

\$21000. Целта на този пазарен ход на AT&T е била да привлече възможно повече разработчици сред изследователите в университетите, за да може продуктът да удовлетворява по-добре нуждите на корпоративните клиенти, които се явяват само потребители, не активни разработчици. Смята се, че ниската цена на лиценза за университети е следствие на стремежа на компанията-монополист на телекомуникационните услуги в САЩ по това време да намали тежестта на съдебните обвинения в монопол върху престижа си. Но дори и това да е вярно, резултатът от тази ценова и лицензна политика на собственика на UNIX е благоприятен за развитието на софтуера, за неговата по-голяма използваемост. На практика, компанията-собственик на авторското право използва това свое право за да ограничава достъпа до вътрешността на системата, но не за да забранява този достъп тотално, както много други производители са правили по-късно. Клиентите на компанията, закупувайки лиценз, получават и в някаква степен достъп до изходния код на операционната система и освен това получават възможност да връщат на компанията доработки с поправки и нови функционалности.

Така потребителите се доближават до ролята и на производители. Но това доближаване е много малко и е силно контролирано – както казахме, всеки е подписвал споразумения, съгласно които въпросният код, който му е предоставян, е получавал статут на вътрешна фирмено-академична тайна и при евентуално публикуване на части от кода на нарушителя може да се предяви съдебно обвинение.

Причината първоначалните собственици на авторските права върху UNIX, именно AT&T да изберат такава стратегия за разпространение на операционната си система е не в странен пазарен алтруизъм, а в простия факт, че по това време в компютърния бранш са се продавали компютри, а не програми. Големите печалби са идвали от продажбите на т.нар. “големи машини”, заемащи цели стаи и вършещи изумителни изчисления за

времето си. В сравнение с ресурсите, вложени за производството им, тези, вложени в производството на софтуер за тях са били нищожни. Днес, особено що се отнася до персоналните компютри и софтуера за работни станции, положението е обратното – продават се лъскави програми, за да могат да работят с които хората се сдобиват с компютри.

След премахването на телекомуникационния монопол на AT&T и нейното отслабване, всички тези по-евтини и по-свободно разпространявани копия на UNIX и изходния му код подпомагат появата на различни варианти на операционната система, като най-известният е този, разработен в Университета в Бъркли и известен като Berkley Software Distribution или BSD, по-късно дал началото на свободните *BSD операционни системи, за които е бил пренаписан “начисто” всеки затворен и несвободен софтуер като свободен такъв с отворен код. Доказалата се ефективност на UNIX системите е била основен тласък да се започне разработката на системи, които външно работят по подобен начин, но вътрешно са други, тоест изходният им код е свободен; писан е с такава цел, защото потребителите са имали нужда от функционалността на доказалия се UNIX, но не са имали достъп до вътрешната му организираност, не са имали право да възпроизвеждат UNIX и да го използват както сметнат за добре.

Доближението до свободната разработка, наблюдавано при UNIX, колкото и малко да е то, е ускорило процесите на развитие на свободния софтуер и отворения код. Макар и силно ограничено, това “отваряне на кода” от AT&T донякъде е проправило пътя на определеното след време разбиране за “свободен софтуер” и “отворен код”. Даденият пример с UNIX няма общо пряко със свободните интернет-продукти, защото UNIX нито е свободен, нито е интернет-продукт, но определено това развитие на нещата се е оказало условие за съществуването на интернет-продуктите, каквито ги познаваме днес, защото UNIX с посочения си начин на

разпространение и същевременно с високото си качество провокира създаването на свободния софтуер и UNIX-подобните свободни операционни системи, а и въпросният Интернет води началото си от същите тези университетски среди, в които се е използвал и доработвал UNIX.

Свобода на разпространение на променените версии

Една от основните свободи, осигурявани от свободните лицензии, също така е тази за разпространение на променени версии на продуктите. Естествено, щом разполагаме с удобния за промяна от човек изходен код на програмата, не е проблем да създадем променена версия, която по-добре да решава конкретния ни проблем, по-добре да изпълнява това, за което сме я предвидили. И докато това очевидно повишава ефективността на продукта, на преден план излиза въпросът дали това е легално, тоест дали може потребителят безнаказано да прави променени версии на продуктите.

Понеже за специалистите в областта е ясно, че дори потребителят да не разполага с удобна за правене на промени форма на продукта, ако е достатъчно квалифициран, може да направи промени и в продукт с “неудобна” за промени форма, изкуственото ограничаване на създаването на производни версии е ненужно. Нещо повече, когато правенето на промени в продукта се разреши изрично, започва да действа еволюционният принцип на естествения отбор. За това трябва и тези променени версии да бъдат легално разпространяеми.

С други думи, когато някой някъде направи по-добра за него версия, разпространи я и тя се окаже по-добра за други, накрая се окаже по-добра за всички, тогава въпросният продукт по естествен начин е осъществил развитието си в по-висока версия.

Пример за предимството на свободата на разпространение на променените версии

Много от интернет-продуктите са създадени с конкретна цел и проблемът, който те решават е често пъти рядко срещан и трудно повторим. Но свободата на промяна и на разпространение на променените версии е осигурила полето, в което днес съществуват много и различни свободни проекти, понякога решаващи много близки проблеми, нерядко дори съвсем еднакви в предназначението си, но отличаващи се по нещо друго. Голямото разнообразие от свободни продукти и лесното дублиране на решенията се подчинява на приетия принцип “може да се направи по повече от един начин”.

Благодарение на тази особеност на свободните продукти потребителите им могат да съчетаят така използваните от тях решения, че да изберат и настроят програмите, работещи на компютъра им по уникален, удобен именно на тях начин.

Освен това тази свобода гарантира нещо много важно – възможността за създаване на производни версии. Производни версии, известни като “разклонения” (forks) са такива програми, които се отличават малко от други, от които са взели повечето или дори почти всичкия изходен код. Разпространяват се под друго име, за да не пречат на разработката на оригиналния продукт, но внасят промени, които са били невъзможни преди по ред причини, като нежелание на оригиналните разработчици, бавни темпове на разработка на оригиналния проект, и др.

Пета свобода

През 2003г. Брандън Робинсън (Branden Robinson) от проекта Дебиан предлага пета свобода, освен тук описаните четири определени от GNU GPL. Това пето изискване към свободните лицензии гласи:

- свобода на всеки да запази в тайна личността си, данните си, включително продуктите, които притежава и промените в продукти на други автори.

Целта на тази поправка е да изключи от определението на свободните лицензии тези, ограничаващи конфиденциалността на информацията и използването на кодиращи алгоритми. Особено след терористичните атаки в САЩ американското лицензно право започна да бъде тълкувано по начини, ограничаващи поверителността на данните. Също така се забелязва увеличаване броя на продуктите, използващи в лицензното си споразумение такива ограничения. Дори за иначе свободни продукти може да бъде добавено изискването за намаляване на поверителността на данните. За да бъдат предпазени свободните продукти от такива допълнителни ограничения, дискусия в рамките на проекта Дебиан беше открита. Но до момента няма консенсус както относно необходимостта от такова решаване, така и по самото решение.

5.1.2. Несвободни лицензии

Най-кратко казано, несвободни са тези лицензии, които не попадат в категорията на свободните; двата вида взаимно се изключват. Достатъчно е една от свободите, гарантирани от свободните лицензии да не е предоставена на потребителя, за да попада въпросният лиценз в групата на несвободните. Най-последователни в определянето на свободните лицензии, съответно в изключващото определяне на несвободните, са Фондацията за свободен софтуер (FSF, Free Software Foundation) и проектът Дебиан с неговите Насоки за свободния софтуер (DFSG, Debian Free Software Guidelines). Много други проекти, като например проектът за GNU/Linux дистрибуция на свободна операционна система Gentoo,

заимстват директно определението за свободен софтуер на проекта за дистрибуция Дебиан (Debian project), дадено в DFSG.

Един несвободен софтуер може да бъде с отворен или затворен код, собственически или общодостъпен, със или без изрично допълнително споразумение. Това, което той не може да бъде, разбира се, е да е свободен софтуер. Най-разпространеният несвободен софтуер и такъв със затворен код и изрично допълнително споразумение EULA (разглеждано по-долу).

5.2.1. Отворени лицензии

Продуктите под отворен лиценз се наричат така заради достъпността до изходния код на програмата (най-често става дума за компютърна програма, но може продуктът да е и документация – особеността отново е, че текстът е достъпен за четене). Разликата между отворените и свободните лицензии е, че отворените лицензии не винаги и не съвсем категорично застават в подкрепа на правото на потребителя на свободна промяна на всички части от програмата или документацията. Понятието “отворен код”, откъдето идва наименованието на тези лицензии, се е зародило в средите на привържениците на свободния софтуер и впоследствие е довело до обособяването на общност на “отворения код”, съставяна от привърженици на това по-слабо защитаващо свободата на промяна на продукта и по-бизнесориентирано лицензиране.

На бизнес-средите никога не е звучало добре словосъчетанието “свободен софтуер”, особено произнесено на английски (free software), тъй като “free” означава както свободен, така и безплатен. А дори и най-малката възможност за объркване на бизнес-продукт с вложени в него много средства с “нещо безплатно” е неприемлива за големите компании. И макар създателят и най-ревностен пропагандатор на идеята за свободен

софтуер, Ричард Столман (Richard Stallman), да повтаря, че става дума за свобода, не за цена, макар дори в създадения от него и поддържан от Фондацията за свободен софтуер (Free Software Foundation) лиценз GNU GPL да се казва, че в свободния софтуер “свободен” е като в “свобода на словото”, а не като в “безплатна бира” (“free” as in speech, not as in beer”), възможността за объркване на клиентите е една от причините бизнесът дълго време да е резервиран по отношение на масирана подкрепа на такъв софтуер.

5.2.2. Затворени лицензии

Затворените продукти, за разлика от тези под отворен лиценз, известни още като “затворен код” представляват такива продукти, чието лицензно споразумение забранява достъпа до вътрешната организираност на продукта. Най-често, когато става дума за софтуер, затворените продукти са такива, които се разпространяват без изходния им код, който би се явявал удобна за променяне тяхна форма. Така тези продукти за силово защитени от промяна. Освен това, лицензното им споразумение също забранява промяната им и разпространяването на променените версии. Това ги поставя в по-общата категория на несвободните продукти.

Продуктите със затворен код могат да бъдат собственически или общодостъпни, безплатни и т.н, но не попадат в категориите на продуктите с отворен код и свободния софтуер. Най-често това са продуктите на големите софтуерни компании, всяка монополист в сектора си, но могат да бъдат и малки проекти, каквито са например повечето shareware-продукти, явяващи се конкретизация на категорията на продуктите със затворен код. Никой, освен производителите на затворения продукт не знаят как той вътрешно действа, защото начинът му на работа е фирмена тайна, не се публикува и изучаването му е забранено от ограничителния лиценз.

5.3.1. Общодостъпни продукти

Според достъпа до крайната им функционалност, продуктите могат да бъдат общодостъпни, което означава, че нямат ограничения върху начина на използването им. Обикновено се прави разлика с т.нар. “собственически” продукти, при които собственикът на авторското право използва силата на законите за авторско право, за да ограничава начина на използване. Тези ограничения липсват при общодостъпните продукти.

5.3.2. Собственически лицензи

Собственически лицензи, съответно собственически продукти (текстове, медия, програми, формати на документи) се наричат тези,, които принадлежат на отделен правен субект и именно тази принадлежност е водеща при използването им. Такива продукти могат да носят със себе си множество ограничения, включващи дори забрани за използване от определени групи хора според някакъв признак, също така вътрешни ограничения във функционалността на продуктите, проявяващи се при нарушаване на други ограничения или изтичане на определено време.

Собственическите продукти според достъпността до начина им на работа могат да бъдат както отворени, така и затворени. Но отнесени към свободата на използването им, те спадат към несвободните. Защото дори даден собственически лиценз да разрешава свободно разпространение и начин на използване, не е възможно да не ограничава свободата за промяна на продукта и в същото време да запазва възможността на автора на тези промени да се възползва от правото си да делегира други права на използващите новия продукт, различни от описаните в

първоначалния лиценз. Получава се така, че дори един собственически продукт да позволява промени в себе си от потребителите, последните не могат да станат и автори на продукта.

Видовете собственически лицензии варират от такива, които са крайно забранителни, разрешаващи само основни действия с продуктите, свързани най-вече с прякото им използване до такива, които разрешават почти всичко, разрешено в, да кажем, свободните лицензии, но не защитават правата на авторите на промени. В началото на така описаната скала крайно забранителните собственически лицензии са затворени и несвободни, а в края ѝ – отворени несвободни.

5.4.1. Лицензии с допълнително споразумение с крайния потребител (EULA)

По своето определение лицензните споразумения за защита на авторските права се занимават изключително и само с правата върху разпространението. Строго погледнато, лицензията не се занимава с начина, по който продуктът се използва. Най-често това е въпрос на други правни разпоредби, често различни за различното местно законодателство. Традиционно, крайният потребител винаги е разполагал със свободата да използва законно закупения от него продукт, със заплатено лицензно право, по какъвто начин намери за добър. Никой, например не ограничава клиента, закупуващ чаша, да я използва именно за чаша, а не, например, за ваза. В случаите, когато различната употреба на продукта застрашава чужди права или по някакъв начин нарушава законите, предмет на специални законови разпоредби е ограничаването на това неправилно и незаконно използване.

Но в сферата на софтуерните лицензии има изключения от това правило и тези изключения са известни като лицензии от типа EULA.

Съкращението идва от “End User Licence Agreement”, “Споразумение с крайния потребител”. Този тип лицензии се различава от другите по това, че изисква конкретно, изрично съгласие от страна на потребителя със споразумение, според което той може да използва софтуера по естествения му начин. Такова споразумение в лицензиите на другите, конвенционални продукти, не съществува – например когато потребителят закупува музикален компактдиск, не се изисква от него да се съгласява, че ще го използва за да слуша записаната на него музика.

При лицензиите с изрично споразумение (EULA) има голямо противоречие, което до днес не е разрешено, макар такива лицензии да продължават да се използват от някои големи производители на софтуер, като например Microsoft. Противоречието при EULA се състои в това, че ако потребителят има право да използва нормално съвсем законно закупения от него продукт, то тогава изискването за съгласие с изрично споразумение, най-често “предлагано” в момента на инсталиране на продукта на компютърната система или при неговото първо стартиране, е незаконно. Незаконно, защото при отказ от съгласие с това допълнително споразумение продуктът не може да бъде инсталиран или се самопроменя до технически неизползваем, нищо че потребителят е закупил правото да го използва.

Единственото, което може да бъде обект на такова изрично допълнително споразумение е всичко, несвързано пряко с използването на продукта, а с възпроизвеждането, разпространението и промяната му. Но е факт, че в почти всички случаи EULA се прилага именно за ограничаване на условията, при които продуктът се използва.

Лицензите с изрично допълнително споразумение са несвободни, защото при всички случаи ограничават софтуерната свобода, независимо дали става дума само за разпространение или за използването на

продукта. Тези продукти могат да бъдат отворени и със затворен код, собственически или общодостъпни, но най-често това са несвободни затворени собственически продукти.

5.4.2. Лицензии без изрично споразумение

Това са тези лицензии, които не съдържат описаното по-горе споразумение с крайния потребител (EULA) и така не ограничават допълнително начина на използване, разпространение и промяна на продукта. Ако има ограничения върху разпространението и/или промяната на продукта, то тези ограничения са включени в текста на самия лиценз, като се основават и на общите правила, указани в съответния закон за авторските права. Когато няма такива ограничения или те са по-малки, това е упоменато в лицензията и я прави повече или по-малко “свободна”. Затова свободните лицензи са без допълнително споразумение. Но неналичието на EULA не прави задължително продукта свободен софтуер. Лицензи без допълнително споразумение могат да бъдат от всеки един от класифицираните тук видове.

Продуктите, които са за общо ползване (public domain), разглеждани по-долу, нямат такова споразумение, но пък те нямат изобщо лиценз.

Свободните продукти, като конкретен случай, изключващ възможността за ограничаване на начина на използване на софтуера, винаги с лиценз без изрично допълнително споразумение.

5.5. Безплатни лицензии (freeware)

Безплатните лицензии са пределно прости като условия и гаранции – те просто дават право на потребителя да използва продукта, без да

заплаща пари за това и без предварително да заплаща самия лиценз. Гаранциите, които дават, са никакви и най-често такива продукти са резултат от опитите на млади и не много опитни програмисти да бъдат забелязани от големите производители на софтуер и приети на работа от тях. Какъвто и всъщност да е мотивът за написването им, тези продукти често са или малки проекти, или много слабо поддържани, с много малко поправки и много бавно внедряване на нови технологии. През 90-те години се забелязва най-голямата популярност на безплатните лицензи, обяснима с факта, че най-често безплатни програми са писани за Windows, а именно тези години са най-успешни в развитието на неговия производител. Средният потребител на настолни компютърни програми е основният и на практика единственият потребител на тези безплатни програми. Ниското качество и бавното подобрене на версиите, ако изобщо го има, се компенсира от безплатното разпространение на продукта.

Програмите с безплатен лиценз страдат от бавното си развитие, причинено от липсата на опит у крайно малкия им брой разработчици (много често – само един), липсата на начин за участие в разработката от страна на потребителите и, разбира се, ограниченият им бюджет, който за затворените продукти е важен фактор за развитието.

Разновидност на безплатните продукти са така наречените “изоставени програми” (abandonware), които представляват продукти, които преди време са били защитени с несвободен затворен лиценз, но неговият срок е изтекъл, без лицето-собственик на авторските права да го преиздаде в нова версия или ако собственикът е бил фирма, тя е фалирала и прехвърлянето на правата върху този продукт не е уредено. Така тези продукти остават в Интернет, заради особеността на мрежата да пази всякакви остарели данни – случайно или в резултат от целенасоченото събиране на такива програми. Изоставените продукти не

са защитени от лиценз и са общодостъпни, но носят недостатъка на продуктите под безплатен лиценз – не са изменяеми, защото няма достъп до изходния им код. А понеже най-често такива програми са много остарели, на практика в общия случай могат да бъдат само колекционирани.

Още един вид софтуерни лицензии са “лицензиите с условие” (shareware). Shareware е такава лицензия, която разрешава разпространението и/или използването при определени условия, като тези условия могат да варират от заплащане на такса за отключване на пълните възможности на продукта до нещо съвсем несвързано с пари, като например да бъде поканен авторът на празненство (partyware лицензии), да бъде изказана съпричастност към някаква социална идея и много други. Най-често условието е заплащане на парична такса. Тези продукти не са свободни, най-често не са отворени и почти винаги спадат към несвободните и затворени продукти. Това, което ги отличава от наложилия се вид собственически продукти е възможността да бъдат използвани за ограничено време или с намалена функционалност (demo, demoware).

Като цяло shareware-лицензиите и всички freeware-лицензии се смятат за изигравалите най-голяма роля за понижаване на качеството на разпространявания софтуер в Интернет. Защото финансовата изгода и последващото качествено развитие на продуктите в нови версии е най-малко. Изключение тук правят случаите, в които големи производители на софтуер издават пробни копия на продуктите си, наричани “demo”, демонстрационни, явяващи се на практика shareware-продукти с ограничение във времето на използване или с ограничена функционалност. Тези продукти спомагат за по-доброто приемане на “пълната версия”, която се разпространява като затворен собственически несвободен продукт. В почти всички други случаи е правило този софтуер

да е с ниско качество и да отстъпва много на комерсиалните си аналози, а също и на свободните такива. Набирайки голяма популярност, особено сред потребителите на Windows, shareware-продуктите често запълват търсенето на някои малки и немного сложни програми, като поставят на заден план много по-качествените свободни аналози. Все пак, в последните години се наблюдава силен отлив от shareware-продуктите за сметка на свободни продукти.

5.6. Продукти за общо ползване (public domain)

Разликата между продуктите за общо ползване и тези със свободни лицензии, при които също се отказва авторско право е, че при първите изцяло липсва лицензия, тоест няма никакви условия на това снемане на авторските права, характерно и за public domain, и за свободните лицензии. При свободните лицензии това снемане е регламентирано с условията продуктът да остане свободен, докато при т.нар. “public domain” няма никаква гаранция какво ще стане с продукта, както и никакви указания в какъв вид да е предоставен. Продуктът просто “е” там, навън.

Един продукт за общо ползване може да бъде свободен софтуер, ако са изпълнени изискванията за достъп до вътрешната му организираност. Може да бъде и несвободен, ако такъв достъп липсва. Най-характерното, все пак, за продуктите в public domain е, че не са защитени от авторски права. Това означава, че нямат както copyleft, така и copyleft, тоест нямат никаква защита и са “предоставени” за общо и свободно ползване. Доколко са свободен софтуер или не, доколко са отворени или затворени, зависи от това каква част от тях и доколко е била “предоставена”. В общия случай промяна на лиценза към по-свободен и съответно промяната към по-голяма отвореност на кода е трудно осъществима. При тези продукти по-лесно е движението в обратна посока – поради липсата на каквито и да

са ограничения, при наличие на изходен код е много по-лесно продуктът да бъде затворен и направен несвободен, отколкото при неналичие на изходния код да бъде издирен оригиналният автор и да бъде убеден да публикува освен продукта и изходния му код.

Понякога някои автори предпочитат да оставят без никакъв лиценз текстовете на интернет-страниците си или, по-рядко, художествени произведения. Все пак, за такова съдържание има специални лицензи, например в последно време все по-разпространени стават лицензиите “creative commons”, които са предназначени конкретно за автори на не-софтуерни интернет-продукти. Въпросните лицензи съчетават много от изброяваните тук характеристики в няколко различни комбинации. За отбелязване в случая е, че стремежът към запазване на авторството върху продукта, характерно за повечето лицензи “creative commons”, те не спадат към свободните и copyleft лицензи. Но са добър заместител на оставянето в public domain, защото в повечето си разновидности защитават използването на името на автора, нещо, което понякога е важно за художествените среди.

6. Copyright и Copyleft – история и концепции

6.1. Copyright

Буквалният превод на термина “copyright” е “право на копиране” и именно той е най-близък до смисъла на “copyright”, отнесен до продукти в Интернет. Това е така, защото начинът по който се разпространяват продуктите в Интернет е именно копиране. А авторските права върху тези продукти представляват права на управление на начините, по които продуктът се разпространява, тоест, в случая на разпространение в Интернет, по които продуктът се копира.

Аналогично на ситуацията с други, не-интернетски продукти, международното право гарантира на носителя на авторските права върху продукти в Интернет защита, целяща всъщност най-вече комерсиален успех на носителя на правата. Тоест, както при другите продукти, ако един продукт в Интернет е със защитени авторски права, тоест има “copyright”, издателят на лиценза, гарантиращ тези права може да използва изключително продукта по какъвто начин прецени, за да постигне комерсиална изгода. Също така, този носител на правата може да предявява правни претенции към лица, които счита за нарушители на условията на лицензния текст, защитаващи комерсиалните му права. Всичко това е съвсем нормално за пазарните отношения, но могат да се появят проблеми, когато така очертаната схема се прилага за продукти, различаващи се коренно от “класическите” продукти на съвременния пазар. Въпросните разлики са много, неостаряването, неизносването, запазването на качество при копиране са само някои от тях и всъщност

всички тези разлики могат да се обобщят от една обща характеристика на продуктите в Интернет, неналична в другите продукти – тези продукти са данни. Информация, начин на действие, алгоритъм, по който да се направи нещо. Не самото това нещо, а само начинът, по който то се създава.

По малко странна логика съвременният пазар е възприел интернет-продуктите като най-нормални продукти, неразличаващи се коренно от които и да са други и съответно се е опитвал и се опитва да налага същите правила при работата с тях, каквито би приложил към всеки друг продукт.

Но особеността на интернет-продуктите е обусловила появата на алтернативни начини на разпространение, дори на продаване на тези продукти. Днес, при наличието на разграничение между свободен и несвободен софтуер, можем лесно да различим как се е променяло разбирането за интернет-продуктите и да видим връзката между особеностите на тези продукти и наличието и развитието не само на лицензии от “класически” вид, но и на тези, задаващи границите на свободността на продуктите в Интернет.

Всъщност “copyright” е авторско право в тоталния му смисъл – същността на авторското право, както се разбира юридически то, е в правото да се ограничават останалите лица от използването на същото това право. Носителят на авторското право може да ограничава другите в тяхното използване на продукта, да задава еднаквост на продукта във времето, като забранява промяната му, да задава начина за повторно лицензиране, съответно тотално да премахва възможността за такова, тоест да отказва на другите възможността да управляват границите на продукта като носители на авторско право. По това “copyright” се различава от “copyleft” и въщност тук най-добре се вижда, че именно “copyright” е авторското право и “copyleft” е фактически “отказ от авторско

право”. Но отказ не в полза на друго лице, а отказ по принцип – цялостно снемане на авторските права върху продукта, на правата, които разбираме, като говорим за “copyright” и които описахме преди малко.

6.2. Copyleft

Copyleft е механизъм, позволяващ на автора на даден продукт да го обяви и запази като свободен софтуер. Особено за copyleft-лицензиите е, че те защитават не само крайния продукт, но и в голяма степен начина му на работа, защото изискване на тези лицензии е всяка производна версия – доработка или нов продукт, основаващ се на първоначалния, да бъде също така защитена от copyleft-лиценз, най-често същия, като този на първоначалния продукт. Така copyleft-лицензиите имат много общо с идеята на патентоването – ако даден метод, използван в свободен софтуер под copyleft-лиценз е уникален и революционен спрямо подобните си в други продукти, той остава защитен от лиценза и практически така copyleft-лицензирането работи по начин, вземащ най-ценното от двете схеми на защита, лицензирането и патентоването, без да поставя ограниченията, характерни и за двете.

Copyleft работи като лиценз, защото се прилага към крайни продукти и защото запазва правата на създателите на тези продукти. Особеностите се състоят в това, че copyleft всъщност набляга на свободата на продукта, тук разбира се като свобода на всеки потребител да бъде и автор. Продуктът не е ограничен от забрани за промяна, разпространение и начин на използване,

Copyleft използва уредбата на законите за авторското право, като обръща действието на лицензията – авторските права не се защитават “от името” на автора или друг собственик на лиценза, а изцяло “от името” на самия продукт. По този начин авторските права биват защитавани от

самите себе си, продуктът е гарантирано неуязвим от атаки и претенции, основани на авторското право, като във същото време продължава постоянно да е в съгласие със законите за авторско право и чисто формално да се определя като вид лицензия, като вид защита на авторското право.

Разрешават се всички действия спрямо продукта, с изключение на тези, насочени към ограничаване на действието на свободния му лиценз. Потребителят може да променя програмата, начина на разпространение и използването му, цената му, може да прави производни версии, но при никакви условия не може да променя лицензните условия както на оригиналния продукт, така и на производната версия.

Разбира се, това крайно ограничително условие, отнасящо се до непроменливостта на лиценза, е характерно само за лицензиите, задаващи границата на свободността в лицензирането. Понякога могат да се наблюдават леки изключения от правилото, като например лицензията за документация GNU FDL (Free Documentation License), която съдържа условия за частична непроменливост на съдържанието на продукта, текста. Това се смята от много наблюдатели за отстъпление от идеята за цялостна отвореност и за гарантиране на свободата на потребителя-разработчик. Но се изработва компромисно разбиране, според което тези непроменливи части в съдържанието на продукта всъщност запазват неизменяем образа на първоначалния автор, а се оказва, че това е важно за създателите на технически и художествени текстове, към които е насочен лицензът FDL.

6.3. История на авторските права върху интернет-продукти.

Да видим как се е зародила и развивала във времето идеята за продуктите в Интернет да се прилагат принципно същите лицензии, както

за всички други продукти.

Историята на авторското право и законата му защита се простира далеч назад във времето, но тук ще споменем само някои от по-важните за развитието на информационните технологии моменти от историята на авторското право.

1908-1909г.г. - Подписана е Бернската конвенция за защита на литературни и художествени произведения. Претърпява две ревизии – през 1928г. В Берлин се подписва промяна, определяща срок за правата до 50 години след смъртта на автора. През 1948г. В Рим се приема промяна, за първи път отчитаща морални права на авторите и изпълнителите.

1956-57г.г. - Във Великобритания влиза в сила Copyright Act (Закон за авторското право), който отчита и защитава правата върху филми и предавания.

1961г. - Подписана е Римската конвенция. Тя защитава правата на изпълнители, продуценти на звукозаписи и на излъчващите в ефира. Първата по-сериозна законова крачка към ограничение на незаконното разпространение на звукозаписи (“пиратството”).

1971г. - Женевска конвенция за защита на производителите на звукозаписи от непозволено копиране на продуктите им.

1967-70г.г. - Създадена е Световната организация за интелектуална собственост.

1976г. - Четвъртата ревизия на Copyright Act (Закон за авторското право) на САЩ добавя правата за “честно ползване” (позволяващо използването на цитати) и на “първия собственик” (позволяващо създаването на копия и промяната на продукта, при условие че се притежава легално оригинален продукт).

1984г. - Ричард Столман създава Фондацията за свободен софтуер (Free Software Foundation, FSF), която е първата организация, заставаща срещу използването на авторски права.

1988г. - САЩ подписват Бернската конвенция.

1990г. - Copyright Act на САЩ е променен, за да забранява отдаването под наем на софтуер.

1995-96г.г. - В Европа и САЩ периодът на валидност на авторските права е удължен до 70 години след смъртта на автора за печатните произведения. За звукозаписите ограничението остава 50 години. 50 years [p.m.a.](#) (post mortem auctoris, “след смъртта на автора”)

1998г. - В САЩ е приет DMCA

2001г. - Европейската директива за авторски права (Directive 2001/29/EC), уеднаквяваща законите за авторско право в 15-те държави-членки е одобрена от Европейския парламент и Европейския съвет е.

7. Развитие на софтуера със затворен код и на свободния софтуер

Докато развитието на софтуера със затворен код протича по начин, характерен за другите, несофтуерни продукти, използващи конвенционални лицензи, то това на свободния софтуер търпи силен растеж през последните години.

Показателен за развитието на интернет-продуктите е мащабът им на използване в мрежата. Според изследванията на Netcraft (<http://www.netcraft.com>) през месец май 2004г. са открити 50 550 965 уеб-сайта. 40 милиона са били преди само 13 месеца, през април 2003г. Това е огромен растеж, като се има предвид, че за да нарасне от 30 на 40 милиона сайта, на мрежата са й били необходими 21 месеца.

За сравнение – първото проучване на мрежата, направено от Netcraft е от месец август 1995г. и е открило в нея едва 18 957 сървъра.

От всички тези 50 милиона и половина системи повечето се управляват от програми под свободен лиценз. Нещо повече, огромна част от тях, повече от 2/3, а именно 67.05% са системи с уеб-сървър Apache, един от най-успешните свободни проекти. След месец февруари 1996г. Сървърът Apache е на първо място в тези статистики и постоянно печели предимство. След месец ноември 1997г. До второто място се добира уеб-сървърът IIS на Microsoft, задминавайки друга комерсиална реализация със затворен код – SunONE на компанията Sun Microsystems.

Други изследвания показват увеличаване на интереса към производителите и разпространители на свободен софтуер от страна на малки и големи компании за внедряване в ИТ-отделите им, също така през 2003г. се наблюдаваше повишен интерес към цялостни решения със

свободен софтуер за управление на електронни общини. Например през 2003г. няколко германски града решиха да започнат цялостно мигриране на компютърните си системи към GNU/Linux решения. Първа в това беше общинската управа на Мюнхен.

Всички изследователи отбелязват растеж в популярността и разпространеността на решения и продукти със свободни лицензи, както и свързаното с това нарастване броя на активно разработващите такива продукти, съответно – и на тяхното качество.

8. Начин на действие на софтуерните лицензии и патенти

Лицензиите и патентите служат, за да гарантират развитието, осигурявайки наличието на интерес и полза у развиващите. Под “лицензии” тук разбираме несвободните и затворени лицензии. Те имат за цел да защитят правата на собствениците им (в първия момент – авторите им) да налагат ограничения върху използването им.

Патентите, от своя страна, защитават същото, но отнесено към специфичен метод на достигане на продукта.

Казано кратко, несвободните и, в част от случаите, затворените лицензии помагат на собственика си да ограничава използваемостта на крайния продукт, а патентите – на начин на постигането му.

Интенцията е това ограничаване да е от полза на собственика, имащ възможност да изисква възнаграждение за създаденото и на общността, очакваща от така стимулирания собственик други продукти. На практика как даден собственик използва лицензиите и патентите си не влиза в интересите ни, но си струва да отбележим, че легално той не е задължен да следва тези две ползи – нито своята, нито тази на общността. Стимулът за следване на тези ползи се управлява от правилата на конкурентните бизнес-отношения – патентите имат срок, след който “изтичат” и губят забранителната си сила и съответно всеки производител може да се възползва от допреди защитената технология, за да произвежда продуктите и да се конкурира на пазара; а лицензиите, които нямат ограничение на действието си във времето (по-скоро нямат задължително такова; могат да си задават сами ограничения на действието си в самите себе си, но наличието на строго зададени такива ограничения не е определящо за тях), могат да бъдат закупувани и продавани съгласно установените пазарни правила. Приема се разбирането, че продукт, който

може да бъде развит и усвоен по по-добър начин, ще намери нормалния си път до по-удачно използване на лиценза си, съответно дори и от позагрижен за него собственик. Но, отново, това далеч не е правило. Защото “нормалността” на пазарните отношения се осигурява от имащите интерес и проявяващите този интерес субекти, а не от особености, залегнали в самия продукт. Има много примери за сполучливи софтуерен продукт, например, които не са били усвоени достатъчно добре именно заради ограничения в лицензиите им, използвани по неподходящ начин от собствениците на тези лицензии. И, в някои случаи, дори на пазара да е имало интерес към продукта и/или към промяна на лицензните условия, които го ограничават, той не е бил развиван единствено заради категоричното решение на собственика му. Това няма пряка връзка с известните правила на конкуренцията на пазара, но може да бъде обяснено с дългосрочна пазарна стратегия на собственика, включваща ограничаване и дори премахване на използваемостта на дадения, най-често “остарял” продукт.

За пример можем да посочим случая с операционната система OS/2, разработвана от IBM, но впоследствие останала на заден план, изместена от поддръжката на IBM за техния вариант на UNIX-подобна система AIX, а също и за Windows (най-вече за крайни клиентски станции). Въпреки спирането на разработката на OS/2, дълго време, до ден днешен, продължава интересът към нея, например в Русия, където програмисти и малки фирми дълго време разработват приложни програми и подобрения за операционната система. И въпреки засиления интерес, въпреки интереса от страна на общността на свободния софтуер и отворения код, въпреки шумно обявената в мрежата електронна петиция, подписана от много любители на OS/2 от цял свят, IBM не са отговорили на искането изходният код на OS/2 да бъде публикуван като отворен и системата –

като свободна за изследване, промени, доработки и разпространение. Показателното тук е, че в никакъв случай не става дума за софтуер, който все още носи печалби на собственика си. Единствената причина да не бъде OS/2 свободен софтуер може да се търси в решението на IBM породено от някакъв техен дългосрочен план; OS/2 отдавна не се продава, не се подобрява (официално, от IBM) и на практика единственото, отличаващо го от неизползваемия, “мъртъв” софтуер, е интересът към него от страна на все още използващите го. Нормалният стимул за развитие на приемника на този интерес е ограничен от категорично и необосновано фирмено решение на IBM. Този факт е още по-интересен на фона на мащабната подкрепа на IBM за свободния софтуер и дори официалната разработка от името на фирмата на софтуер с отворен код (например развойната среда Eclipse и много други).

С този пример искахме да илюстриране липсата на категорична зависимост на решенията на отделния пазарен субект от движението на интересите в пазара.

От своя страна, свободните лицензии и повечето от отворените лицензии гарантират развитието, предпоставяйки интереса на общността. Когато няма интерес у общността към един проект, той изчезва от ползрението на всички, които биха го използвали. Дори авторът да има интерес да го развива, той де факто е “мъртъв”, защото в общността на свободния софтуер и отворения код всеобщото се явява едновременно предпоставка и цел на развитието. Личният, частен интерес излиза извън вниманието на общността и ако той се окаже водещ, то и продуктът и неговото развитие слизат от сцената. И тук отново, както при несвободните лицензии и патентите, частният интерес има пълна свобода на начините на проявлението си, но, за разлика от тях, не е определящ.

Общността не се интересува от това кой е собственикът, а от това кой

е създателят. Така авторите на свободен софтуер намират заслужено признание, дори биха могли да получат и материална и каквато решат, че искат и заслужават, изгода от продукта си. Но собствениците, които не полагат усилия да бъдат и автори, да създават нови свободни продукти и/или да подобряват съществуващите или пък да подпомагат по някакъв начин авторите, не се радват на благосклонността на членовете на общността и на нея като цяло, изразена чрез организациите, представляващи я.

Създателите на знания, технологии, на култура откриват, че в модела на свободния софтуер не зависят вече от ограниченията на предишен начин на производство и промоция на творбите им и единственото условие за успех на начинанието им е качеството на работата им, използваемостта на продукта им и естествено пораждащия се от тези две предпоставки интерес у другите хора. Липсва необходимостта да се преодоляват пречки от чужд на заниманието им характер, не е нужно авторът да проявява знания и умения в различни области на съвременния пазар. Производството, рекламирането и разпространението на продукта вече са част от друг механизъм, вграден в начина на съществуване на общността на свободния софтуер и авторът не е нужно да се занимава с тях, а вместо това може да отдели повече ресурси за подобряване на идеите си. В конвенционалния начин на производство, характерен за затворените комерсиални продукти, авторите са изолирани. Не само от процеса на производство, планиране, подобрене, реклама и разпространение, но и нещо повече – изолирани са от колегите си, от другите, които работят в същите или близки области по сходни или просто интересни на авторите проекти. Фирмената тайна на затворените проекти обхваща не само технологичните подробности около производството на продукта, но и ограничава общуването на създателят на нови продукти, носителите на

нови идеи, с тяхната си общност – научна, художествена.

При свободния софтуер такова ограничение не издържа, защото точно споделянето на идеи между разработчиците и изследователите, съвместното придвижване на продуктите към желаната по-добра оперативност е същностният начин на работа на това общество. Авторите могат да разработват най-различни проекти, да изследват най-различни области, но свободата на връзките и обменената информация между тях не е забранена, не е и пречка на работата им – дори именно тази свобода на общуването често може да им помогне в конкретната работа по техния проект. Макар тези ползи да не са задължителни, едно нещо със сигурност е повлияно благоприятно пряко от тази свобода и това е известността на отделния проект, интересът към него – това, което в конвенционалния начин на разработка се осигурява от рекламните кампании. А продукт, за който нищо не се знае, не се използва от никого; конкретно що се отнася до софтуера, такъв софтуер е “мъртъв”, строго погледнато, все едно че никога не е бил създаван. Такъв продукт е тотално чужд на целта си – да бъде използваем и използван. Свободата на софтуера предпазва от такива мъртви, неизползваеми продукти – дори и дадена програма, документация, дадена технология да не е използвана пряко в производството или при използването на други продукти, тя е достъпна за изследване, доработка, за обучение; идеите, заложи в нея могат да се внедрят в по-мощабни бъдещи проекти. По този начин никой откъс от програмен код, защитен от свободен лиценз, не е окончателно “мъртъв” и ненужен – гарантираната му достъпност го прави възможно използваем в бъдеще, а свободата да бъде използван за всякакви цели разширява максимално полето на евентуалното му бъдещо приложение.

Поне в софтуерната индустрия, това е най-ефективният начин за разработка, най-икономичният начин на използване на ресурсите на

създателите на софтуер.

9. Патентите върху софтуерни технологии – история и концепции

Патентът дава на изобретател изключителните права за определен период от време да възпрепятства другите да създават, използват и продават продукти, в които е използвано изобретението му без неговото разрешение. Патентите се отнасят до съществени функционални и технологични промени в известни ни или нови продукти. Кое точно подлежи на патентоване е труден въпрос. Изобретението трябва да бъде ново, а това означава и да не засяга вече съществуващи продукти, да не прави съществуването им незаконно поради наличието на близка до него вътрешна технологична особеност. Правилният начин на използване на патентоването, който е и в същината на идеята за прилагане на патенти, е такъв, който подпомага откритията, но не може да се използва за пазарна и правна атака на вече съществуващи продукти, които, макар и съдържащи непатентовани идеи, все пак съдържат “предишни”, стари идеи.

Повечето патенти всъщност се отнасят до малки подобрения, базираци се на съществуващи технологии, представляващи развитие, не революционно подобрение. Всеки следващ патент в такава верига представлява нова конкретизация на технологията, подвид на тази технология. Проблем с патентите се наблюдава, когато се прави опит да се обобщи първоначалната технология и да се “изземе” правото на предишна част от нея, която, естествено, е предхождаща по време и най-вероятно вече има изградени върху нея продукти; само по себе си това е смяна на нивата на действие на защитата на новите идеи и води до точно противоположен резултат – накърняване на правата на предишни изобретатели. Или, което е още по-лошо – на правата на всички

потребители, защото въпросната по-обща технология може да бъде същностна за осъществяването на някаква основна дейност на потребителите на продуктите.

Затова най-важното при патентите е, че те са в услуга на общността на създателите и потребителите на технологии и продукти, само когато защитават или изцяло нова технология, несвързана пряко с който и да е съществуващ продукт, или конкретна особеност на вече известна технология, явяваща се неин подраздел. Всъщност, и в двата случая става дума за две неща: 1) патентова се нещо ново и 2) патентова се такова нещо, без което може всеки съществуващ до момента продукт.

Конкретните изисквания и условия на патентите са различни при различните правни реализации, тъй като патентното право е регионално. Има разлика между, да кажем, правата, осигурявани от патентите във Великобритания и тези в Република България. Британското патентно право, например, гарантира на изобретателя, получил патент за изобретението си, 20 години пазарно предимство, което в някои случаи, например когато става дума за изобретения със стойност за медицината, може да бъде удължено с още 5 години чрез т.нар. Сертификат за допълнителна защита (Supplementary Protection Certificate).

Като цяло, макар да има много възможности за неправомерно използване на патентите, те са добър начин за даване на предимство на създателя на нова идея. Освен всичко друго, патентите могат да бъдат полезни и за образованието, защото ако една технология е вътрешно-корпоративна, тя е тайна за обществото, но ако бъде патентована, всичко, което я описва, става публично достъпно и може да бъде използвано в работата на други изследователи и откриватели. Патентът върху нея, разбира се, ограничава директното ѝ използване в нова технология, преди да е изтекъл срокът му на действие, но в никакъв случай не ограничава

разбирането, изучаването му от специалисти.

При прилагането на конвенционалното патентно право върху софтуерните технологии, обаче, има проблеми. Софтуерът, строго погледнато, не е продукт, затова има мнение, че не може да се лицензира. Но по отношение на патентоването му, отново намираме разногласия. Има мнение, че софтуерът, като пределно близък с математиката, не може да бъде патентован, защото това засяга всичко, имащо общо с математиката, а то, разбира се, е много. Основата на това противоречие с мнението, че всичкият софтуер трябва да се подложи на същите правни норми, на които се подлага всичко друго е, че софтуерът често се разглежда като продукт и така се отдалечава от същността си, именно, че е алгоритъм, начин на достигане до решение, а това си е чиста математика. Когато мислим софтуера като продукт, като “програмен продукт”, а не просто като “програма”, това объркване става лесно допустимо и проблемите със софтуерните патенти изчезват.

Но понеже не крайният “програмен продукт” се патентова, а става дума именно за “програмата”, за начинът, по който действа продуктът, за технологията, а тя, при софтуера е винаги математически алгоритъм, проблем има. Наистина, всяка технология може да бъде представена математически, но особеното при програмите е, че те са именно този начин на представяне, те представляват именно такъв математически изказ. При програмите, софтуера, най-общо казано интернет-технологиите и продуктите, математическото описание е едновременно и технологията, и самият “продукт”.

Затова компютърните програми са “нещо различно”, когато става дума за лицензиране и патентоване. При всеки друг вид производство технологията е ограничена физически от някакви чисто природни закони.

При технологиите за производство на шевни машини, например, изобретателят е ограничен от стоящата пред него задача, именно – да усъвършенства машина, която основно шие, а не прави нещо друго. При програмите основната цел е решаването на проблеми. Различни проблеми – различни програми, но програмирането е едно и също. Дори ако приемем, че може да има ограничение в софтуерната технология за разрешаване на задачата за обработка на текст, която се решава от текстообработващите програми, отново тази специфика е на нивото на конкретната реализация на основната задача – обработката на текст. По-общо погледнато, всяка част от процеса на решаване на тази задача може да е същностна за някоя друга такава задача, решавана от друга програма – по-голяма и по-сложна или по-малка и по-проста.

Ако се върнем към примера с шевните машини, ще кажем, че патентоването на софтуерни алгоритми за полето на интернет-продуктите е това, което е, например, металообработването за производството на шевни машини. Отливането на игла е нещо същностно за шевната машина, независимо каква е нейната конкретна конструкция, защото наличието на игла е необходимо за осъществяване на процеса на шиене. Също така за създаването на програма, която обработва текст, може да са нужни много алгоритми, които самите са много по-обща за програмирането и математиката, но за конкретната програмистка задача “обработка на текст” може да са необходими.

И така, докато е напълно приемливо Исак Сингер да патентова производството на игла с дупка на върха, нещо същностно за неговия проект за шевна машина, но определено не нещо необходимо за всякаквите други механични проекти (всъщност патентът принадлежи на Елиас Хауи, който дори успява да осъди Сингер, но е факт, че първото масово производство на шевни машини е именно на Сингер), то патентоването на производството на игли е недопустимо, защото е

същностно за работата на всички изобретатели и производители на шевни механизми, а и освен това е известно отдавна и използвана от векове технология на производство на известен и широко употребяван продукт, какъвто е именно иглата.

Оставайки в примера с шевната машина на Сингер, патентоването, например, на панела със задачи от Microsoft е недопустим теоретично ход, защото такъв панел се използва от повечето модерни графични операционни системи и настолни компютърни среди. Това е част от функционалността на широко разпространен софтуер, която е както открита отдавна, така и широко използвана. На практика не би трябвало да се дава постфактум пазарно предимство на един от участниците в конкурирането, базирано на изключително право на използване на стара, наложена, същностна за работата на конкурентите технология. Но предимството е факт, системният панел със задачи е патентован в САЩ от Microsoft. И това е само един от многото патенти на софтуерния гигант. Патентовани са такива основни елементи от работата на интернет-страниците, каквито са например “бутоните”, “прогрес-индикаторите” и много други. Да, вярно е, до днес все още притежателите на тези патенти не са започнали да предявяват изключителните си правата над тези широко използвани технологии, но това принципно не е важно, случайност е, защото легално вече много съществени за Интернет технологии могат да бъдат “затворени” от изисквания за патентни такси.

Не само разпространеността на тези технологии би трябвало да ги предпази от патентоване, а и именно това, че програмните алгоритми са математически формули, а те не би следвало да се патентоват. Програмният “продукт” се ограничава до опаковка и носител, другото, съдържанието, което често се припознава като “продукт”, всъщност е само алгоритъм, математика. Единственото “физическо”, “технологично” в този

“продукт” е носителят, опаковката, но те все пак не са истинският продукт. Истинският продукт тук е чист алгоритъм.

Единственото технологично ограничение на софтуера е времето, необходимо за да извърши изчислението и машинната платформа, на чиято основа се извършват изчисленията и се четат и записват данните. Тези две ограничения са взаимно свързани, но изобщо не са решаващи за съществуването на софтуера.

Много от най-известните автори на книги за програмиране казват, че изписването на кода на една програма, въвеждането ѝ и записването ѝ в компютър са най-незначителните и най-странични занимания, свързани с програмирането. Основата му всъщност е измислянето на алгоритъма, комбинирането на готови формули – знае се, че много рядко се стига до ново откритие в математиката на програмирането, почти винаги става дума за адекватно комбиниране на готови малки формули, предходено от човешкото разбиране на проблема от програмиста и измислянето на решение. Ако върху някои от тези малки, но основни формули, части на цялостния алгоритъм и самите тези алгоритми, софтуерни технологии, според закона подлежащи на патентоване, са патентовани, в някои конкретни случаи задачата на програмирането може да стане нерешима. Поне нерешима без откриването на нова технология, нова математика. А това първо не е толкова лесно и често явление, и второ е много далеч встрани от конкретната цел на бъдещата програма. Което води до спиране на софтуерното развитие, изкуствено забавяне на решаването на проблеми. Дори до намаляване броя и качеството на използваните от крайния потребител конкретни настолни програми, а това би се отразило негативно и върху цялата софтуерна индустрия, инициирала приемането на въпросните софтуерни патенти на първо място.

Затова е спорно доколко е правилно да се допуска патентоване на компютърни програмни алгоритми. В някои части на света вече действат правни норми, уреждащи такова патентоване. Наскоро в Европейския съюз влезе в сила закон, който позволява патентоване на компютърни програми. Но това негово приемане беше предхождано от дълга и широко оповестена дискусия в Интернет за ползите и вредите от такова патентоване. Струва си да се отбележи, че този дебат не беше провокиран и популяризиран от официални институции на Европейския съюз, а от вътрешни за самата интернет-общност структури и отделни известни личности. Най-силен тласък на дискусията дадоха хора и организации, представители на движението на свободния софтуер, както и някои от компаниите за отворен код. Малко преди да влезе за гласуване крайният вариант на законопроекта, много от най-известните сред общността на свободния софтуер сайтове поставиха на първите си страници предупреждения, че са затворени заради патентни нарушения на новия закон. Някои от “нарушените” патенти звучаха едновременно смешно и заплашително, например патент за изобразяване на бутон в уеб-страница. Тези предупреждения, разбира се, бяха фалшиви и представляваха начинът, по който въпросните сайтове концентрираха вниманието за последен път преди окончателното гласуване на законопроекта. Днес вече този закон е реалност, но е вярно и това, че протестите на общността на свободния софтуер са допринесли много за правилното доработване на законопроекта, премахването на вредни за разбирането за софтуера и използването му клаузи. Затова този закон, макар и занимаващ се със спорна тематика, каквато е патентоването на софтуерни технологии, има заложили много ограничения на прилагането си и те го правят не толкова опасен за Интернет, колкото би било едно директно пренасяне на конвенционален закон за патентите.

10. Последни промени в законите, касаещи софтуерните патенти

На 19 Май 2004г. Free Software Foundation – Europe публикува отворено писмо със заглавие “Софтуерни патенти. Лош ден за Европа и Германия”. В него се съобщава за решение на Съвета на Европа, засягащо “компютърни открития” (“computer implemented inventions”).

Заявената цел на директивата е да легализира 30 000 патента върху компютърен софтуер, които Европейското патентно бюро вече е раздало. Патентите не могат да бъдат “върнати”, а броят им е внушителен, затова се предприема стъпка за легализирането им.

През миналата 2003г. Европейският парламент след дълго обсъждане прие директива за софтуерните патенти, но с много поправки, които на практика намаляваха до минимум опасността, изложена от нас по-горе. Тези поправки бяха изработени в резултат на силното лобиране на личности и компании от софтуерния бранш, разбиращи важността на проблема.

Директивата на Съвета на Европа трябва да получи одобрение от Европейския парламент. Ако парламентът този път гласува тази версия на директивата, по този начин изключвайки дълго изработваните поправки, става възможно целият софтуерен сектор да бъде блокиран от наличието на над 30 000 патента, огромна част от тях отнасящи се до неща, съществени за Интернет и информационните технологии, каквито са например “преноси на електронно подписани документи през Интернет” - патентът за това вече се държи от фирма от Стокхолм, SignOn. Веднъж влезли в сила промените в законовата уредба на софтуерното патентно право, тази фирма може да предяви претенции към почти всички фирми и правителствени организации във цяла Европа.

И дори и даден притежател на патент да се откаже от използването му и да предостави технологията за свободно ползване, пречката в

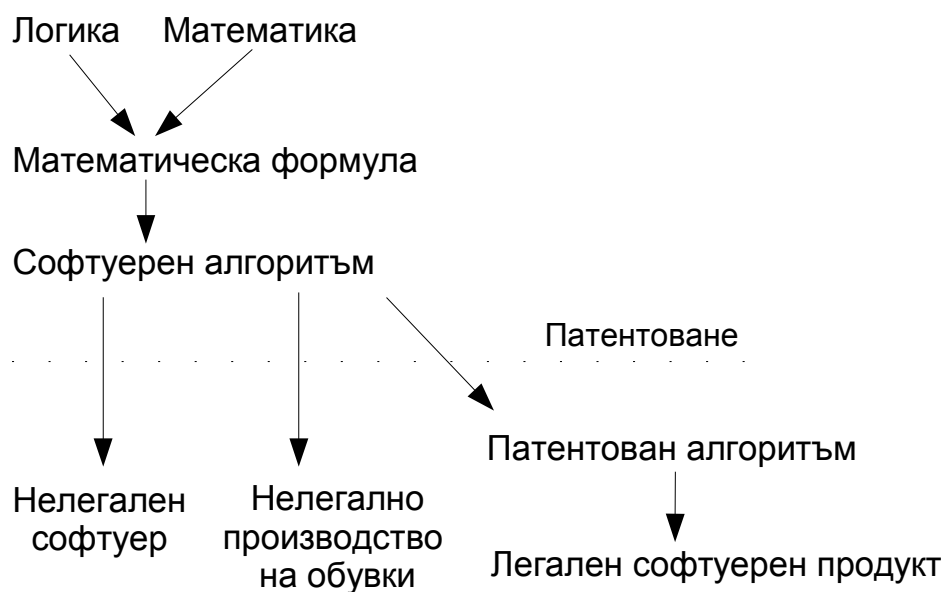
развитието, принципната противоречивост е налице.

11. Протести срещу въвеждането на софтуерни патенти

Както споменахме по-горе, срещу въвеждането на софтуерни патенти има реакция, която е достатъчно силна и аргументирана, за да успее да внесе поправки в легалното уреждане на софтуерното патентоване. Тези промени са достатъчно големи, за да смятат някои наблюдатели, че целта на протестите е постигната, особено като се има предвид практическата невъзможност да бъде наложено на пазара на крайни софтуерни продукти едно разбиране, според което софтуерът не може да бъде продукт и това, което всъщност се продава, е само носителят на софтуера – дискове, поставени в цветна опаковка. Ясно е, че сами по себе си тези носители, в някои случаи придружени от напечатан на хартия наръчник и рекламни материали на продавача, не са софтуер, не са компютърна програма, но поради невъзможността да бъдат прилагани патентните правила върху тази само външна, случайна проявеност на софтуера, съществува стремеж да се разреши патентоването на начините на производство на софтуерния продукт като цяло, като нещо, което може да даде пазарно преимущество на фирмата-разработчик.

И понеже е абсурдно да се твърди, че патентите върху софтуерния продукт биха били ценни за разработчиците, ако се разпростираха само върху носителя, опаковката, затова вниманието на софтуерния пазар се насочва към патентоване на начините на писане на програми. Въпреки, че всъщност и самият носител не може да се патентова софтуерно, защото той е продукт и следва да се лицензира, а това, което може да се патентова при него не е софтуерна технология, а технология на производство на опаковки. И въпреки, че начините на писане на програми също е принципно неприемливо да се патентоват, защото представляват

математически алгоритми и много лесно може да се достигне до случаи, в които такъв софтуерен патент иззема нещо от предишна технология, с която по някаква случайност споделя един и същи математически алгоритъм.

Фиг.1. След приемането на патент върху алгоритъм, всяко производство, което го използва и не заплаща такса, е нелегално.

Един от най-изявените програмисти и теоретици на програмирането,, професор Доналд Кнут (Donald Knuth), пише до патентното бюро на САЩ:

...In the period 1945-1980, it was generally believed that patent law did not pertain to software. However, it now appears that some people have received patents for algorithms of practical importance...

...I am told that the courts are trying to make a distinction between mathematical algorithms and nonmathematical algorithms. To a computer scientist, this makes no sense, because every algorithm is as mathematical as anything could be. An algorithm is an

abstract concept unrelated to physical laws of the universe.^v

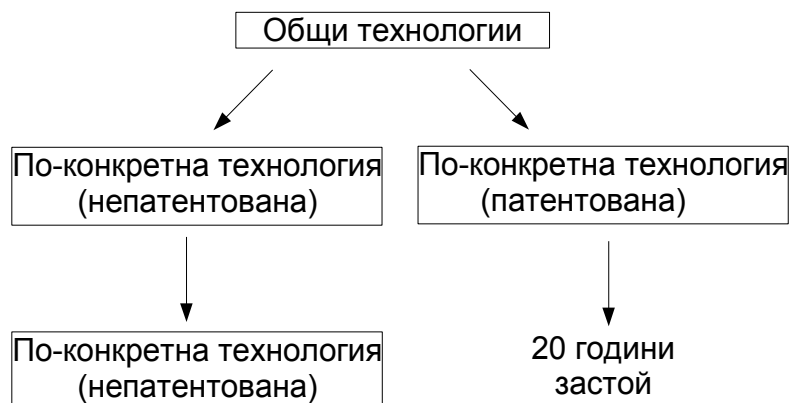
...В периода 1945-1980г.г. битуваше разбиране, че патентното право не е свойствено за софтуера. Въпреки това, днес става ясно, че някои хора са получили патенти за алгоритми с голямо практическо значение...

...Научавам, че съдът се опитва да направи разлика между математически алгоритми и нематематически алгоритми. За един учен от компютърните науки това е безсмислено, защото всеки алгоритъм е математически. Алгоритъмът е абстрактно понятие и не е свързан с физичните закони на вселената.^{vi}

Можем да се доверим на професор Кнут за това кое може науката да отстъпи на корпоративния бизнес и кое остава същностно за нейното функциониране. Разбираме, че има неща (алгоритмите), необходими на науката за нейните изследвания, които е неприемливо да бъдат патентовани. Дори аргументът, че могат да се патентоват, защото патентът защитава пазарното предимство, а чистата наука не се състезава в полето на пазарите не върши работа в случая, защото пред съвременната наука са открити много области, в които конкретизацията е сравнително малка и в тях един патент може да забави много новите открития, конкретизацията на знанията в тях. Защото често стимул за усъвършенстването на често скъпите маргинални технологии на новите клонове на науката е именно пазарът на продукти, базирани на предишни разработени технологии. И ако лицензирането на тези продукти не е пречка за измислянето на по-усъвършенствани технологии, съответно на нови продукти, които да не носят бремето на лицензите на тези предишни продукти, то патентоването на сравнително нова технология затваря всички възможности за подобряването ѝ, съответно за създаването на по-усъвършенствани продукти.

И когато става дума за пределно абстрактни технологии, каквито са софтуерните, това “затваряне” представлява отрязване на основни

пътища пред развитието на софтуера и теорията на програмирането.

Фиг.2. Влияние на патентите върху технологиите с оглед на развитието им

А след 20 години забрана за свободно използване, много малко са софтуерните технологии, които биха били изобщо използвани...

Компанията Епъл (Apple computer) публикува писмо, в което предлага решение на един съвсем реален проблем - "блокирането" на Интернет, какъвто го познаваме, от патенти върху използваните от мрежата технологии.

..."While the current draft patent policy does state a preference for royalty-free standards, the ready availability of a RAND option presents too easy an alternative for owners of intellectual property who may seek to use the standardization process to control access to fundamental Web standards."...

..."Макар в момента проектът за патентна политика да съдържа предпочитане на безплатните стандарти, наличието на разумна и недискриминираща (RAND, Reasonable And Non-Discriminative) възможност предоставя прекалено лесна алтернатива за притежаващите интелектуална собственост, търсещи начин да

използват процеса на стандартизация, за да контролират достъпа до основни уеб-стандарти.”...

Епъл разбират опасността от патентоване на същности за съществуването на Интернет технологии, каквито са, например, протоколите за пренос на данни, на които се гради цялата мрежа от физическото си ниво нагоре. “Разумно и недискриминиращо” тук означава да не се ограничава достъпа по друг начин, освен чрез изискването за заплащане на определена такса. Но това е ограничение, което би разрушило Интернет. Затова Епъл настояват за безплатност на стандартите и техните имплементации – дори да бъде решено да има патенти, за използването на интернет-стандартите и достъпа до реализирани на тяхна основа услуги да не се заплаща. В писмото се подчертава, че не може да бъде позволено на софтуерните патенти да влияят на развитието на интернет-стандартите и технологиите.

Както споменахме при общото описание на действието на патентите, неправомерно е един патент да защитава нещо, което е вече известна и използвана технология, защото целта на патентите е да защитават и да дават пазарно предимство на новото, на уникалното. Независимо дали е конкретизация на съществуваща технология или коренно ново нещо.

А в случая на софтуерните патенти само малката вероятност лесно да се намери пример за такъв действащ конфликт, основаващ се на нови патентни защиты и стари, общоприети или дори същности за съществуването на дадена общност и действието в нея неща прави аргумента против принципа на софтуерното патентоване неважен.

12. Какво може да бъде патентовано като софтуерна технология

В законите за патентно право се казва, че всеки, който изобрети или открие нов и полезен процес, машина, начин на производство или химическо съединение или всякакво ново и полезно тяхно подобрене, може да получи патент за това свое откритие.

Тази формулировка е практически непроменена от времето на Патентния закон от 1793г.

Дава се патент за откритие, което е полезно; съответно се отказва, например, за откритие с незаконно приложение или за вредно вещество.

Може да се патентова начин за осъществяване на идея. Не самата идея, но конкретна реализация, достатъчно разбираемо и подробно описана.

Издаването “всеки, който” означава, че патент се дава на човек, не на организация или фирма, за която работи откривателят. Все пак е възможно работодателят да получи патента и случаите за това са когато за откриването е използван негов ресурс или когато открилият технологията е бил нает специално за да търси такова откритие. В тези случаи съдът по правило дава патента на работодателя.

Също важна част от определението е това, че откритието трябва да бъде ново и полезно. Недопустимо е да се отдават патенти за технологии, вече известни и използвани, независимо, че регистрираният патента може да е първият, искащ изключителни права за прилагане на технологията. Така теоретично се избягва възможността да се патентоват неща, съществени за заниманието, в чиято област е патентът. На практика това е трудно постижимо, защото съвременните технологии са много и разнообразни и детайлното им познаване, нужно на съда за вземане на

решение, е трудна задача.

13. Какво не може да бъде патентовано и начини за запазването му

Съгласно общоприетото патентно право изключения от възможните обекти на патенти са:

- природни закони;
- абстрактни идеи;
- мисловни процеси;
- печатни материали (целта е да се избегне ненужното патентоване – печатните произведения следва да бъдат защитавани с лицензии за авторско право, не с патенти);
- компютърен софтуер;
- бизнес-методи.

Въпреки петото изключение, компютърните програми могат да бъдат косвено ограничени от патентите. Казва се, че софтуерът не подлежи на патентоване. Но софтуерът е продукт, той се лицензира. А всичко, което изгражда този продукт, всички алгоритми в него подлежат на патентоване. Поради особеността на компютърната програма, която е едновременно и продукт, и метод на производството си, начин за достигане до продукта, тоест до самата нея, съществува проблем при патентоването на софтуер.

Съществуват мнения че софтуерът не може да се патентова, защото попада сред второто и третото изключение от възможните за патентоване неща, именно той се явява комбинация от абстрактни идеи и мисловни процеси. В доказването на това се взема под внимание, че софтуерният алгоритъм е математически алгоритъм, а математически алгоритми,

отново заради тези две изключения, не могат да се патентоват.

Споровете какво точно може да се патентова и какво – не не са достигнали до окончателно решение на въпроса. Трудността се увеличава от разликите в законодателствата на отделните страни. Докато в едно конвенционално производство тези разлики са често лесно пренебрежими, тъй като продуктите по-трудно се разпространяват масово зад граница, при интернет-продуктите положението е коренно обратно – при тях истинското разпространение е именно през граница, в Интернет.

14. Заключение – развитието на софтуерните технологии, лицензиите и патентите им

Най-общо казано, авторските права върху краен продукт се защитават от лицензиите, а правата върху използването на технологии – от патенти. И докато при авторското право нещата могат да бъдат достатъчно познати, да приличат на ситуацията при лицензирането на неинтернет продуктите, то при патентоването на интернет-технологии и изобщо на информационни технологии се наблюдават трудности, които могат да бъдат опасни за самия свят на информационните технологии.

При лицензирането имаме два основни вида авторски права, защитавани съответно от споразумения `copyright` и споразумения `copyleft`. `Copyleft` се явява фактически легален отказ от авторски права, тотално снемане на действието на авторските права, като това се осъществява с методите и средствата на лицензното право. И именно и само затова `copyleft` е вид лицензиране.

`Copyleft` е крайната форма на свободна лицензия, поставя ограничения при разпространението свободата да се запазва. Ограничавайки разпространяващия, осигурява свободата на потребителя, който едновременно може да бъде и автор на продукта.

Използвайки особеностите на самото лицензиране, `copyleft` и свободните лицензии обръщат нещата, като насочват ресурсите от използването на продуктите към самите автори и потребители. Докато в класическата схема на несвободните затворени лицензии главният ресурс отива в компанията-производител, правеща по-нов и по-качествен продукт само за да запази това “връщане” на ресурс, при свободните лицензии

лицензираният продукт няма абсолютно отграничен “автор”, защото всеки потребител получава пълните права на оригиналния автор. По този начин работата на общността, използваща продукта по подобряването му осигурява приток на ресурс към самата нея, към потребителите и разработчиците. Този ресурс се изразява в наличието и достъпността на все по-качествен продукт и спестяването на финанси, които иначе биха били използвани за закупуване на бавно и несигурно подобряващ се комерсиален еквивалент на продукта.

Работата по подобряване на свободни софтуерни продукти е прието да се нарича “връщане на общността” и има основно морални подбуди. Уникалното на тази взаимозависимост е, че дори даден потребител да ни иска да се възползва от правата си да бъде и автор и не “връща на общността”, а само използва ресурса, който му е предоставя, свободният софтуер няма да прекрати развитието си, докато има, макар и малка, общност на поддържащите го. Тоест дори да бъде нарушен моралният принцип потребителят да се “отблагодарява”, разработвайки, то този потребител не бива изолиран, защото естеството на свободния лиценз включва свобода на използването, която не позволява дискриминации от какъвто и да са вид на начина на използване на продукта.

И докато при софтуерното лицензиране правилата да са открити и работещи отдавна, то в сферата на патентното право има много проблеми, свързани с патентоването на софтуерни технологии. В някои държави, САЩ и Япония, патентоването е позволено да се простира и върху компютърните технологии. В САЩ това вече е довеждало неведнъж до проблеми, например широка известност придоби през 2002г. случаят с компанията Barnes Noble, която беше принудена да промени изцяло изгледа и функционалността на интернет-страниците си, защото

конкументната компания Amazon беше патентовала пазаруването през интернет (“one-click” shopping technology). И до днес Amazon е най-големият продавач на стоки в реално време през Интернет.

На фона на тези интересни примери и факта, че в Европа има вписани вече 30 хиляди патента върху компютърни технологии, голяма част от които са същностни за работата в Интернет, каквато я познаваме, можем да очакваме, че развитието на проблема със софтуерните патенти в Европа ще бъде интересно. Възможно е Европейският парламент да не одобри новия проект за патентна директива, също така най-вероятно е повечето собственици на патенти да се откажат от искане за заплащане на всяка реализация на технологията, която ограничават, за сметка на някакъв друг вид компенсирание. Разбира се, възможно е и всички патентовани досега технологии да бъдат постепенно изоставени и специалистите да открият коренно различни, нови начини за работа в Интернет. Но последното е малко вероятно; големи открития се правят рядко, още по-рядко се правят често.

Сигурното е, че софтуерното патентоване е проблем и пред всички субекти в Интернет предстои осъзнаването му.

декември 2005г.

София

15. Използвана литература

1. Аристотел, „Атинската политика“, С., Христо Ботев, 1993г.
2. Доганов, Калоян „Теоретични импликации на софтуерната революция“, 2001г. <<http://revolution.sourceforge.net>>
3. Закон за авторското право и сродните му права, ДВ 25.VI.1993г.
4. Лок, Джон „Два трактата за управлението на държавата“, С, Гал-Ико, 1996г.
5. Монтескьо, Шарл „За духа на законите“, С., Наука и изкуство, 1986г.
6. Русо, Жан-Жак „За общественния договор или принципи на политическото право“ С., Наука и изкуство, 1988г.
7. Хегел, Георг „Философия на правото“, С., Гал-Ико, 2002г.
8. Хобс, Томас „Левиатан“ С., Наука и изкуство, 1970г.
9. DiBona, Chris and others „Open Sources: Voices from the Open Source Revolution“, O'Reilly, 1999
10. Hunter, Christopher „Copyright and Culture, Annenberg School for Communication“, University of Pennsylvania, 2000
11. Knuth, Donald „Letter to the Patent Office“, 2003 <<http://lplf.ai.mit.edu/Patents/knuth-to-pto.txt>>
12. Koepsell, David „The Ontology of Cyberspace: Philosophy, Law, and the Future of Intellectual Property“, Open Court Publishing Company, 2000
13. Litman, Jessica „Digital copyright: Protecting Intellectual Property on the Internet“, Prometheus Books, 2001
14. Lessig, Lawrence „Free Culture“, The Penguin Books, 2004
15. Lessig, Lawrence „Code as Law 2“ <<http://codebook.jot.com>>

16. Moglen, Eben „Anarchism Triumphant: Free Software and the Death of Copyright“, First Monday, 1999
17. Moglen, Eben „Legal Fictions and Common Law Legal Theory Some Historical Reflections“, Tel-Aviv University Studies in Law, 1989
18. Moglen, Eben „The Invisible Barbecue“, Columbia Law Review 945, 1997
19. Palmer, Tom "Are Patents and Copyrights Morally Justified?: The Philosophy of Property Rights and Ideal Objects," Harvard Journal of Law and Public Policy, vol. 13, no. 3 (Summer 1990)
20. Raymond, Eric S „The Cathedral & the Bazaar“, O'Reilly, 2001
21. Stallman, Richard M. „The Right to Read“, 1996
<<http://www.gnu.org/philosophy/right-to-read.html>>
22. Vaidhyanathan, Siva „Copyrights and Copywrongs: The Rise of Intellectual Property and How It Threatens Creativity“, New York: New York University Press, 2001
23. Williams, Sam „Free as in Freedom: Richard Stallman's Crusade for Free Software“, O'Reilly, 2002

- i Закон за авторското право и сродните му права, ДВ 25.VI.1993г., чл.3 (1)
- ii Пак там, чл.3 (1) 1.
- iii Пак там, чл.3 (1) 6.
- iv Пак там, чл.3 (3)
- v Letter to the Patent Office From Professor Donald Knuth
- vi мой превод

ЗАКОН ЗА ЕЛЕКТРОННАТА ТЪРГОВИЯ

В сила от 24.12.2006 г.

Обн. ДВ. бр.51 от 23 Юни 2006г., изм. ДВ. бр.105 от 22 Декември 2006г., изм. ДВ. бр.41 от 22 Май 2007г.

Слайд 1

Предмет на регулиране

Законът за електронната търговия урежда обществени отношения, свързани с осъществяването на електронна търговия.

Електронна търговия по смисъла на закона е предоставянето на услуги на информационното общество.

Услуги на информационното общество, това са услуги, които обикновено са възмездни и се предоставят от разстояние чрез използването на електронни средства след изрично изявление от страна на получателя на услугата.

Извън предметния обхват на ЗЕТ са услуги на информационното общество, свързани със:

1. установяването и събирането на публичните вземания;
2. (изм. - ДВ, бр. 41 от 2007 г.) защитата на личните данни, включително в областта на електронните съобщения;
3. споразуменията, решенията и съгласуваните практики по смисъла на чл. 9 от Закона за защита на конкуренцията;
4. нотариалната дейност и други професионални дейности, свързани с осъществяване на публични функции;
5. процесуалното представителство;
6. хазартните игри.

Слайд 2

Принципи за предоставяне на услуги на информационното общество

Услугите на информационното общество се предоставят свободно, освен ако в закон е предвидено друго.

Слайд 3

Доставчик и получател на услуги на информационното общество

Доставчик на услуги е физическо или юридическо лице, което предоставя услуги на информационното общество.

Получател на услуги е физическо или юридическо лице, което ползва услуги на информационното общество с професионална или друга цел, включително за нуждите на търсене на информация или предоставяне на достъп до нея.

Доставчикът е длъжен да предоставя безпрепятствен, пряк и постоянен достъп на получателите на услугите и на компетентните органи до следната информация:

1. името или наименованието си;
2. постоянния си адрес или седалището и адреса си на управление;
3. адреса, на който упражнява дейността си, ако е различен от адреса по т. 2;
4. данни за кореспонденция, включително телефон и адрес на електронна поща, за осъществяване на пряка и навременна връзка с него;
5. данни за вписване в търговски или друг публичен регистър;

6. информация за органа, осъществяващ контрол върху дейността му, когато тази дейност подлежи на уведомителен, регистрационен или лицензионен режим;
 7. когато осъществява регулирана професия - информация за камарата, професионалния съюз или организацията, в която доставчикът членува или е регистриран, професионалното звание и държавата, в която то е предоставено, както и препратка към приложимите разпоредби относно правото на упражняване на занаята или професията и указания за достъпа до тях;
 8. съответно указание, ако е регистриран по Закона за данък върху добавената стойност;
 9. друга информация, предвидена в нормативен акт.
- Когато при предоставянето на услуги на информационното общество се посочват цени, те трябва да се обозначават по ясен и разбираем начин. Доставчикът на услуги е длъжен да указва дали цените включват данъци, такси и разноски, които формират крайната цена.

Слайд 4

Търговски съобщения

Търговски съобщения по смисъла на ЗЕТ са рекламни или други съобщения, представящи пряко или косвено стоките, услугите или репутацията на лицето, извършващо търговска или занаятчийска дейност или упражняващо регулирана професия.

Не представляват търговски съобщения самостоятелното използване на:

1. информация, осигуряваща директен достъп до дейността на лицето, като наименованието на неговия домейн или адрес на електронна поща;
2. съобщения за стоките, услугите или репутацията на лицето, информацията за които е събрана по независим начин, без за това да е заплатено.

Търговските съобщения, които са част от услуга или представляват услуга на информационното общество, трябва да отговарят на следните изисквания:

1. да бъдат лесно разпознавани като търговски;
2. да позволяват ясна идентификация на физическите или юридическите лица, от името на които са направени;
3. да определят ясно и недвусмислено условията за ползване на промоционни предложения, като отстъпки, премии и подаръци, ако включват такива;
4. да осигуряват лесен достъп до ясни и недвусмислени условия за участие в състезания и игри с обявени награди, ако съдържат такава информация;
5. да съдържат и информацията, предвидена в други нормативни актове.

Слайд 5

Непоискани търговски съобщения /спам/

Доставчик на услуги, който изпраща непоискани търговски съобщения по електронната поща без предварително съгласие на получателя, е длъжен да осигури ясното и недвусмислено разпознаване на търговското съобщение като непоискано още с постъпването му при получателя.

Комисията за защита на потребителите води електронен регистър на електронните адреси на юридическите лица, които не желаят да получават непоискани търговски съобщения, по ред, определен с наредба на Министерския съвет.

Забранено е

- изпращането на непоискани търговски съобщения на електронни адреси, вписани в регистъра.
- изпращането на непоискани търговски съобщения на потребители без

- предварителното им съгласие.

Слайд 6

Задължения на доставчиците при сключване на договори чрез електронни средства

1. Задължение за предоставяне на информация

При предложение за сключване на договор чрез електронни средства доставчикът на услуги предварително информира получателя на услугата по ясен, разбираем и недвусмислен начин относно техническите стъпки по сключването на договора и тяхното правно значение, дали договорът ще бъде съхраняван от доставчика на услугата и какъв е начинът за достъп до него, техническите средства за установяване и поправяне на грешки при въвеждането на информация, преди да бъде направено изявлението за сключване на договора, езиците, на които договорът може да бъде сключен.

2. Задължения при изявление за сключване на договор

Доставчикът на услуги осигурява подходящи, ефективни и достъпни технически средства за установяване и поправяне на грешки при въвеждане на информация, преди получателят на услугата да направи изявление за сключване на договора.

Доставчикът на услуги без неоправдано забавяне потвърждава чрез електронни средства получаването на изявлението за сключване на договора.

Слайд 7

Искове за защита на потребителите

Комисията за защита на потребителите и сдруженията за защита на потребителите предявяват иски за преустановяване или забрана на действия и търговски практики по ЗЕТ, които са в нарушение на колективните интереси на потребителите, и иски за обезщетение при условията и по реда на глава девета, раздел III от Закона за защита на потребителите.

ЗАКОН за електронния документ и електронния подпис

(Обн., ДВ, бр. 34 от 6.04.2001 г., в сила от 7.10.2001 г., изм., бр. 112 от 29.12.2001 г., в сила от 5.02.2002 г., бр. 30 от 11.04.2006 г., в сила от 12.07.2006 г., бр. 34 от 25.04.2006 г., в сила от 1.01.2008 г. (*) - изм., бр. 80 от 3.10.2006 г., в сила от 3.10.2006 г., бр. 38 от 11.05.2007 г., (*) бр. 53 от 30.06.2007 г., в сила от 30.06.2007 г., изм. и доп., бр. 100 от 21.12.2010 г., в сила от 1.07.2011 г.)

Глава първа

ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Приложно поле

Чл. 1. (1) Този закон урежда електронния документ, електронния подпис и условията и реда за предоставяне на удостоверителни услуги.

(2) Този закон не се прилага:

1. относно сделки, за които законът изисква квалифицирана писмена форма;
2. когато държането на документа или на екземпляр от него има правно значение (ценни книжа, товарителници и други).

Глава втора

ЕЛЕКТРОНЕН ДОКУМЕНТ И ЕЛЕКТРОНЕН ПОДПИС

Електронно изявление

Чл. 2. (1) Електронно изявление е словесно изявление, представено в цифрова форма чрез общоприет стандарт за преобразуване, разчитане и визуално представяне на информацията.

(2) Електронното изявление може да съдържа и несловесна информация.

Електронен документ

Чл. 3. (1) Електронен документ е електронно изявление, записано върху магнитен, оптичен или друг носител, който дава възможност да бъде възпроизведено.

(2) Писмената форма се смята за спазена, ако е съставен електронен документ.

Автор и титуляр на електронното изявление

Чл. 4. Автор на електронното изявление е физическото лице, което в изявлението се сочи като негов извършител. Титуляр на електронното изявление е лицето, от името на което е извършено електронното изявление.

Адресат на електронното изявление

Чл. 5. Адресат на електронното изявление може да бъде лице, което по силата на закон е длъжно да получава електронни изявления или за което въз основа на недвусмислени обстоятелства може да се смята, че се е съгласило да получи изявлението в електронна форма.

Посредник при електронното изявление

Чл. 6. (1) (Доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Посредник при електронното изявление е лице, което по възлагане от титуляря, автора или адресата изпраща, получава, записва или съхранява електронно изявление или извършва други услуги, свързани с него.

(2) Посредникът при електронното изявление е длъжен да:

1. разполага с техническо и технологично оборудване, което да осигурява надеждност на използваните системи;
2. поддържа персонал, притежаващ необходимите експертни знания, опит и квалификация;
3. осигурява условия за точно определяне на времето и източника на предаваните електронни изявления;
4. използва надеждни системи за съхраняване на информацията по т. 3;
5. (изм. - ДВ, бр. 38 от 2007 г., бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) съхранява информацията по т. 3 в срок от една година.

(3) Посредникът при електронното изявление отговаря за причинените вреди от неизпълнение на задълженията му по ал. 2.

Грешка при предаване на електронно изявление

Чл. 7. Титулярят носи риска от грешки при предаване на електронно изявление, освен ако адресатът не е положил дължимата грижа.

Потвърждаване на получаването на електронното изявление (Загл. изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.)

Чл. 8. (1) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Потвърждаване на получаването на електронно изявление не е необходимо, за да се смята, че е получено от адресата, освен ако страните са уговорили друго. Ако страните са уговорили, че се изисква потвърждаване на получаването и не е посочен срок за това, потвърждаването трябва да бъде извършено в разумен срок.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.).

(3) Потвърждаването на получаването не удостоверява съдържанието на електронното изявление.

Време на изпращане на електронното изявление

Чл. 9. Електронното изявление е изпратено с постъпването му в информационна система, която не е под контрола на автора.

Време на получаване на електронното изявление

Чл. 10. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) (1) Електронното изявление е получено с постъпването му в посочената от адресата информационна система. Ако адресатът не е посочил конкретна информационна система, изявлението е получено с постъпването му в която и да е информационна система на адресата, а ако адресатът няма информационна система - с изтеглянето му от адресата от информационната система, в която изявлението е постъпило.

(2) Ако е уговорено потвърждаване, електронното изявление е получено с изпращането на потвърждаване от адресата за получаването му.

Време на узнаване на електронното изявление

Чл. 11. Смята се, че адресатът на електронното изявление е узнал съдържанието му в разумен срок след неговото получаване.

Място на изпращане и получаване на електронното изявление

Чл. 12. (1) Електронното изявление се смята изпратено в мястото на дейност на неговия титуляр.

(2) Електронното изявление се смята получено в мястото на дейност на неговия адресат.

(3) Ако титулярят или адресатът на изявлението има повече от едно място на дейност, за място на дейност се смята това, което е в най-тясна връзка с изявлението и неговото изпълнение, като се държи сметка за обстоятелствата, които са били известни на титуляря и на адресата или са

били взети предвид от тях по всяко време преди или при извършване на изявлението.

(4) Ако титулярят или адресатът няма място на дейност, взема се предвид неговото постоянно местопребиваване.

Електронен подпис

Чл. 13. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) (1) Електронен подпис е всяка информация в електронна форма, добавена или логически свързана с електронното изявление, за установяване на неговото авторство.

(2) Усъвършенстван електронен подпис е електронен подпис, който:

1. дава възможност за идентифициране на автора;
2. е свързан по уникален начин с автора;
3. е създаден със средства, които са под контрола единствено на автора, и
4. е свързан с електронното изявление по начин, който осигурява установяването на всякакви последващи промени.

(3) Квалифициран електронен подпис е усъвършенстван електронен подпис, който отговаря на изискванията на чл. 16.

(4) Електронният подпис по ал. 3 има значението на саморъчен подпис. Страните могат да уговорят, че ще признават стойността на електронния подпис по ал. 1 и 2 на саморъчен в отношенията помежду си.

Тайна на данните за създаване на електронния подпис

Чл. 14. Никой освен автора няма право на достъп до данните за създаване на електронния подпис.

Оспорване на електронния подпис

Чл. 15. (1) Лицето, посочено като титуляр или автор на електронното изявление, не може да оспори авторството спрямо адресата, ако изявлението е подписано с електронен подпис, когато:

1. изявлението е отправено чрез информационна система, предназначена да работи в автоматичен режим, или
2. изявлението е извършено от лице, на което е предоставен достъп до начина на идентифициране.

(2) Алинея 1, т. 2 не се прилага от момента, в който адресатът получи уведомление, че електронното изявление не изхожда от автора и адресатът има достатъчно време да съобрази поведението си с уведомлението.

(3) Алинея 1 не се прилага, когато адресатът на изявлението не е положил дължимата грижа.

Глава трета

КВАЛИФИЦИРАН ЕЛЕКТРОНЕН ПОДПИС

(Загл. изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.)

Раздел I

Общи положения

Определение

Чл. 16. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) (1) Квалифициран електронен подпис е усъвършенстван електронен подпис, който:

1. е придружен от издадено от доставчик на удостоверителни услуги удостоверение за

квалифициран електронен подпис, отговарящо на изискванията на чл. 24 и удостоверяващо връзката между автора и публичния ключ за проверка на подписа, и

2. е създаден посредством устройство за сигурно създаване на подписа.

(2) Изискванията към алгоритмите за създаване и проверка на квалифицирания електронен подпис се определят с наредба на Министерския съвет.

(3) Квалифицирани електронни подписи са:

1. усъвършенстваните електронни подписи на Комисията за регулиране на съобщенията, с които тя подписва актовете, издавани въз основа на правомощията ѝ по закон;

2. усъвършенстваните електронни подписи на доставчиците на удостоверителни услуги.

Устройство за сигурно създаване и проверка на квалифициран електронен подпис

Чл. 17. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) (1) Когато създават квалифициран електронен подпис, авторите използват устройство за сигурно създаване на подписа, което гарантира, че:

1. данните за създаване на електронния подпис могат да се използват само при създаването му и тяхната сигурност е надеждно защитена;

2. данните за създаване на електронния подпис не могат да бъдат извлечени и подписът е защитен срещу подправяне;

3. данните за създаване на електронния подпис могат да бъдат защитени от автора срещу използването им от други лица;

4. съдържанието на изявлението е достъпно за автора и остава непроменено до създаването на електронния подпис.

(2) Лицата, които извършват проверка на квалифициран електронен подпис, прилагат механизъм, който гарантира, че:

1. данните за проверка на електронния подпис съответстват на данните, визуализирани пред лицето, извършващо проверката;

2. подписът е надлежно проверен и резултатите от тази проверка са визуализирани пред лицето, извършващо проверката;

3. съдържанието на подписаното изявление може да бъде надлежно установено;

4. авторството и валидността на удостоверението за електронен подпис към момента на проверката са надлежно проверени;

5. резултатите от проверката и идентичността на автора са правилно възпроизведени;

6. използването на псевдоним е ясно обозначено;

7. всички промени, свързани със сигурността, могат да бъдат установени.

Чл. 18. (Отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.).

Раздел II

Доставчици на удостоверителни услуги

Дейност на доставчиците на удостоверителни услуги

Чл. 19. (1) Доставчик на удостоверителни услуги е лице, което:

1. (доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) издава удостоверения по чл. 24 и 40 и води регистър за тях;

2. предоставя на всяко трето лице достъп до публикуваните удостоверения.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Доставчикът на удостоверителни услуги може да предоставя услуги по създаване на частен и публичен ключ за квалифициран електронен подпис.

(3) (Нова - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Доставчикът на удостоверителни

услуги е лице, осъществяващо публични функции.

Чл. 20. (Отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.).

Изисквания към дейността на доставчиците на удостоверителни услуги

Чл. 21. (1) Доставчиците на удостоверителни услуги осъществяват своята дейност, като:

1. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) поддържат разполагаеми средства или разполагат със застраховка, които им осигуряват възможност за извършване на дейностите в съответствие с изискванията на този закон, включително покриват вредите от неизпълнение на задълженията им по този закон;

2. (отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.);

3. разполагат с техническо оборудване и технологии, които осигуряват надеждност на използваните системи и техническа и криптографска сигурност на осъществяваните чрез тях процеси;

4. (изм. и доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) поддържат персонал, притежаващ необходимите експертни знания, опит и квалификация за извършване на дейността, по-специално в областта на технологията на квалифицираните електронни подписи, както и добро познаване на процедурите за сигурност; персоналът осъществява задълженията си, като спазва административни и управленски процедури, установени в съответствие с общоприети стандарти;

5. осигуряват условия за точно определяне на времето на издаване, спиране, възобновяване и прекратяване на действието на удостоверенията;

6. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) осигуряват мерки срещу подправяне на удостоверенията, а когато предлагат услугата създаване на частен и публичен ключ, осигуряват поверителността на процеса по създаване на данните;

7. използват надеждни системи за съхраняване и управление на удостоверенията, които осигуряват:

а) (доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) само надлежно овластени служители да имат достъп за внасяне на промени в статуса на удостоверенията;

б) (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) установяване на автентичността на информацията;

в) възможност за ограничен достъп до публикуваните удостоверения;

г) възникването на технически проблеми във връзка със сигурността да става незабавно достояние на обслужващия персонал;

д) (отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.);

8. (доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) осигуряват поддържането на сигурен и надежден регистър и възможност за незабавно спиране и прекратяване на действията на удостоверенията;

9. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) уведомяват предварително Комисията за регулиране на съобщенията за започването на дейност по чл. 19, ал. 1;

10. (нова - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) съхраняват цялата информация, отнасяща се до удостоверенията за квалифициран подпис, от момента на получаването ѝ за срок 10 години.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Министерският съвет приема наредба по ал. 1, т. 1 и 3.

(3) Доставчикът на удостоверителни услуги не може да използва съхраняваната от него информация за цели, различни от тези, свързани с неговата дейност. Той може да предоставя на трети лица само съдържащата се в удостоверенията информация.

Задължения на доставчика на удостоверителни услуги

Чл. 22. Доставчикът на удостоверителни услуги е длъжен:

1. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) да издава удостоверение по искане на всяко лице, като предварително го информира дали е акредитиран;

2. да информира лицата, желаещи да им бъде издадено удостоверение, за условията за издаване и използване на удостоверението, включително за ограниченията на неговото действие, както и за процедурите за подаване на жалби и за решаване на спорове;

3. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) когато издава удостоверения, да проверява чрез допустимите средства самоличността, съответно идентичността, на автора и на титуляря на квалифицирания електронен подпис и ако е необходимо - други данни за тези лица, включени в удостоверението;

4. (доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) да публикува издаденото удостоверение, така че трети лица да имат достъп до него съгласно указанията на автора, съответно на титуляря;

5. да не съхранява или копира данни за създаване на частни ключове;

6. да предприема незабавни действия във връзка със спирането, възобновяването и прекратяването на действието на удостоверението при установяване на съответните основания за това;

7. незабавно да уведомява автора и титуляря за обстоятелства относно валидността или надеждността на издаденото удостоверение;

8. (отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.).

Отношения с титуляря

Чл. 23. Отношенията между доставчика на удостоверителни услуги и титуляря се уреждат с писмен договор.

Раздел III

Удостоверения за квалифициран електронен подпис (Загл. изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.)

Удостоверение

Чл. 24. (1) (Изм. - ДВ, бр. 34 от 2006 г., бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Удостоверението е електронен документ, издаден и подписан от доставчика на удостоверителни услуги, който съдържа:

1. указание, че удостоверението е издадено за квалифициран електронен подпис;

2. наименованието и адреса на доставчика на удостоверителни услуги, както и указание за държавата, в която е установил своята дейност;

3. името или псевдонима на автора на електронния подпис;

4. особени атрибути, свързани с автора, ако удостоверението се издава за конкретна цел, както и ако доставчикът поддържа политика за издаване на удостоверения с вписване на такива атрибути;

5. публичния ключ, съответстващ на държания от автора частен ключ за създаване на квалифицирания електронен подпис;

6. усъвършенствания електронен подпис на доставчика на удостоверителни услуги;

7. срока на действие на удостоверението;

8. ограниченията на действието на подписа по отношение на целите и/или на стойността на сделките, ако удостоверението е издадено с ограничения на удостоверителното действие;

9. уникалния идентификационен код на удостоверението;

10. указание за акредитацията на доставчика, когато той е акредитиран.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.).

(3) (Отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.).

(4) Титулярят и авторът са длъжни да уведомяват незабавно доставчика на удостоверителни услуги за настъпили промени в обстоятелствата, посочени в удостоверението.

(5) Промените на обстоятелствата, посочени в удостоверението, не могат да бъдат противопоставени на трети добросъвестни лица.

Издаване на удостоверение

Чл. 25. (1) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Доставчикът на удостоверителни услуги издава удостоверение по писмено искане на автора.

(2) Искането по ал. 1 се удовлетворява, ако:

1. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) изхожда от автора или от надлежно овластено от него лице;

2. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) информацията относно автора, представена за включване в удостоверението, е вярна и пълна, и

3. частният ключ:

а) (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) се държи от автора;

б) (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) е технически годен да бъде използван за създаване на квалифициран електронен подпис, и

в) (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) съответства на публичния ключ, така че чрез публичния ключ може да се удостовери, че определен квалифициран електронен подпис е създаден с частния ключ.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Ако се иска вписване в удостоверението на титуляр, от името на когото ще се извършват изявленията, искането се удовлетворява, ако са спазени изискванията на ал. 2, т. 2 и 3, и:

1. искането изхожда от титуляря или от надлежно овластено от него лице, и

2. информацията относно титуляря, представена за включване в удостоверението, е вярна и пълна.

(4) (Отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.).

(5) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Доставчикът на удостоверителни услуги издава незабавно удостоверението посредством публикуването му в регистъра на удостоверенията.

(6) (Нова - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Авторът, съответно титулярят, може да възрази, ако издаденото удостоверение съдържа грешки или непълноти, в тридневен срок от публикуването му в регистъра. Те се отстраняват незабавно от доставчика чрез издаване на ново удостоверение без заплащане на възнаграждение, освен ако се дължат на предоставяне на неверни данни. При липса на възражение се смята, че съдържанието на удостоверението е прието.

Спиране и възобновяване на действието на удостоверението

Чл. 26. (1) Освен ако е уговорено друго, доставчикът на удостоверителни услуги има право да спре действието на издадено от него удостоверение за необходимия според обстоятелствата срок, но за не повече от 48 часа, ако съществува основателно съмнение, че действието на удостоверението следва да бъде прекратено.

(2) Освен ако е уговорено друго, доставчикът на удостоверителни услуги е длъжен да спре действието на издадено от него удостоверение за необходимия според обстоятелствата срок, но за не повече от 48 часа:

1. (изм. и доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) по искане на автора или титуляря, съответно на автора, без да е длъжен да се увери в самоличността или в представителната власт на автора;

2. по искане на лице, за което според обстоятелствата е видно, че може да знае за нарушения на сигурността на частния ключ, като представител, съдружник, служител, член на семейството и др.;

3. по искане на Комисията за регулиране на съобщенията.

(3) При непосредствена опасност за интересите на трети лица или при наличие на достатъчно данни за нарушение на закона председателят на Комисията за регулиране на съобщенията може да задължи съответния доставчик на удостоверителни услуги да спре действието на

удостоверението за необходимия според обстоятелствата срок, но за не повече от 48 часа.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Доставчикът на удостоверителни услуги незабавно уведомява автора и титуляря за спирането на действието на удостоверението.

(5) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Спирането на действието на удостоверението се извършва чрез временното му вписване в списъка на прекратените удостоверения.

(6) Действието на удостоверението се възобновява:

1. с изтичането на срока на спиране;
2. (доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) от доставчика на удостоверителни услуги - при отпадане на основанието за спиране или по искане на автора или титуляря, след като доставчикът на удостоверителни услуги, съответно Комисията за регулиране на съобщенията, се е уверил/а, че той е узнал причината за спирането, както и че искането за възобновяване е направено вследствие на узнаването.

(7) (Нова - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Възобновяването на действието на удостоверението заличава правните последици на спирането.

Прекратяване действието на удостоверението

Чл. 27. (1) Действието на удостоверението се прекратява:

1. с изтичането на срока;
2. при смърт или поставяне под запрещение на физическото лице - доставчик на удостоверителни услуги;
3. при прекратяване на юридическото лице на доставчика на удостоверителни услуги без прехвърляне на дейността на друг доставчик на удостоверителни услуги.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Доставчикът на удостоверителни услуги е длъжен да прекрати действието на удостоверението по искане на титуляря или на автора след като се увери в самоличността им и в представителната власт на автора.

(3) Доставчикът на удостоверителни услуги прекратява действието на удостоверението при:

1. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) смърт или поставяне под запрещение на автора или на титуляря;
2. (доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) прекратяване на юридическото лице на титуляря, когато удостоверението е издадено с вписване на титуляр;
3. (доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) прекратяване на представителната власт на автора по отношение на титуляря, когато удостоверението е издадено с вписване на титуляр;
4. установяване, че удостоверението е издадено въз основа на неверни данни.

(4) (Нова - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Прекратените удостоверения в случаите по ал. 3 се вписват в списъка на прекратените удостоверения, воден от доставчика на удостоверителни услуги. Доставчикът вписва в списъка удостоверенията с прекратено действие незабавно след узнаване за възникването на съответното обстоятелство.

Регистър на удостоверенията

Чл. 28. (1) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Доставчикът на удостоверителни услуги води електронен регистър, в който публикува удостоверенията за електронен подпис, които използва в дейността си като доставчик, издадените удостоверения и списъка на прекратените удостоверения.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Доставчикът на удостоверителни услуги не може да ограничава достъпа до регистъра освен по искане на автора и само по отношение на удостоверението за неговия подпис.

- (3) Доставчикът на удостоверителни услуги публикува в регистъра по ал. 1 и информация за:
1. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) условията и реда за издаване на удостоверение, включително за правилата за установяване идентичността на титуляря на квалифицирания електронен подпис;
 2. процедурите за сигурност на доставчика на удостоверителни услуги;
 3. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) начина на използване на квалифицирания електронен подпис;
 4. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) условията и реда за използване на квалифицирания електронен подпис, включително изискванията за съхраняване на частния ключ;
 5. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) условията за достъп до удостоверението и начина на проверка на квалифицирания електронен подпис;
 6. цената за получаване и използване на удостоверение, както и цените на останалите услуги, предоставяни от доставчика на удостоверителни услуги;
 7. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) отговорността на доставчика на удостоверителни услуги и на титуляря на квалифицирания електронен подпис;
 8. (изм. и доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) условията и реда, по които авторът, съответно титулярят прави искане за прекратяване действието на квалифицирания електронен подпис.

(4) Редът за водене на регистъра по ал. 1 се урежда с наредба на Министерския съвет.

Раздел IV

Отговорност

Отговорност на доставчика на удостоверителни услуги

Чл. 29. (1) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Доставчикът на удостоверителни услуги отговаря пред автора, съответно пред титуляря на квалифицирания електронен подпис и пред всички трети лица за вредите:

1. от неизпълнение на изискванията по чл. 21 и на задълженията по чл. 22 и 25;
2. от неверни или липсващи данни в удостоверението към момента на издаването му;
3. които са им причинени в случай, че по време на издаването на удостоверението лицето, посочено като автор, не е разполагало с частния ключ, съответстващ на публичния ключ;
4. (изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) от алгоритмичното несъответствие между частния ключ и публичния ключ, вписван в удостоверението.

(2) Недействителни са уговорките, с които се изключва или ограничава отговорността на доставчика на удостоверителни услуги за небрежност.

(3) Доставчикът на удостоверителни услуги не отговаря за вреди, причинени от използване на удостоверението извън пределите на вписаните в него ограничения на неговото действие.

Отговорност на автора и на титуляря към трети лица (Загл. изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.)

Чл. 30. (1) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Авторът отговаря спрямо третите добросъвестни лица, когато при създаването на двойката публичен и частен ключ е използвал алгоритъм, който не отговаря на изискванията на наредбата по чл. 16, ал. 2.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Авторът отговаря спрямо третите добросъвестни лица, ако:

1. не изпълнява точно изискванията за сигурност, определени от доставчика на удостоверителни услуги;
2. не поиска от доставчика на удостоверителни услуги прекратяване действието на удостоверението, когато е узнал, че частният ключ е бил използван неправомерно или съществува опасност от неправомерното му използване.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Авторът отговаря спрямо третите добросъвестни лица за неверни изявления, направени пред доставчика на удостоверителни услуги и имащи отношение към съдържанието или към издаването на удостоверението.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Когато удостоверението е издадено с вписан титуляр, той отговаря за неизпълнението от страна на автора на задълженията по ал. 1 - 3.

Отговорност на титуляря и на автора към доставчика на удостоверителни услуги

Чл. 31. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Авторът, съответно титулярят, отговаря спрямо доставчика на удостоверителни услуги, ако авторът е предоставил неверни данни, съответно е премълчал данни, имащи отношение към съдържанието или към издаването на удостоверението, и когато не е държал частния ключ, съответстващ на посочения в удостоверението публичен ключ.

Раздел V

Регулиране и контрол

Правомощия на Комисията за регулиране на съобщенията

Чл. 32. (1) Комисията за регулиране на съобщенията има следните правомощия:

1. осъществява контрол над доставчиците на удостоверителни услуги относно надеждността и сигурността на удостоверителните услуги;
2. (отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.);
3. разработва, съгласува и предлага за приемане от Министерския съвет проекти на наредбите по този закон.

(2) В изпълнение на своите функции Комисията за регулиране на съобщенията има право:

1. на свободен достъп в подлежащите на контрол обекти;
2. да проверява документите за квалификация на служителите на доставчици на удостоверителни услуги;
3. да изисква сведения и документи, свързани с осъществяването на контрола;
4. да определя лица, които да извършват проверка за спазване от доставчиците на удостоверителни услуги и на изискванията по чл. 17 и чл. 21, ал. 1.

(3) Комисията за регулиране на съобщенията поддържа и публикува списък на лицата по ал. 2, т. 4.

(4) Дейността на доставчиците на удостоверителни услуги и редът за прекратяване на дейността им, изискванията относно формата на удостоверенията, издавани от доставчиците на удостоверителни услуги, изискванията за съхраняване на информация за услугите, предоставени от доставчиците на удостоверителни услуги, изискванията за съдържанието, формата и източниците във връзка с разкриваната информация от доставчиците на удостоверителни услуги, изискванията към лицата по ал. 2, т. 4, както и условията и редът за включването им в списъка по ал. 3 се определят с наредба на Министерския съвет.

Спиране на дейността по издаването на удостоверения за квалифициран електронен подпис

Чл. 32а. (Нов - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) (1) Комисията за регулиране на съобщенията може с решение да спира осъществяването на дейността на доставчик на удостоверителни услуги по издаването на удостоверения за квалифициран електронен подпис при нарушение на закона и на подзаконовите нормативни актове до отстраняване на нарушенията.

(2) Обжалването на решението по ал. 1 не спира неговото изпълнение.

Глава четвърта

АКРЕДИТАЦИЯ И КОНТРОЛ

(Загл. изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.)

Чл. 33. (Отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.).

Акредитираща институция

Чл. 34. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация" акредитира доставчици на удостоверителни услуги.

Правомощия на Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация" по отношение на доставчиците

Чл. 35. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) (1) Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация":

1. акредитира доставчиците на удостоверителни услуги;
2. отказва акредитиране на доставчици на удостоверителни услуги, когато те не отговарят на необходимите изисквания;
3. отнема акредитацията на доставчиците на удостоверителни услуги.

(2) Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация" издава удостоверения на акредитираните доставчици на удостоверителни услуги.

Акредитация на доставчиците на удостоверителни услуги

Чл. 36. (Изм. - ДВ, бр. 30 от 2006 г., бр. 34 от 2006 г., бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Секторната схема за доброволна акредитация на доставчиците на удостоверителни услуги, условията и редът за акредитация, отказът от акредитация, както и отнемането на акредитация се уреждат с наредба на изпълнителния директор на Изпълнителна агенция "Българска служба за акредитация".

Чл. 37. (Отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.).

Прекратяване на дейността на доставчик на удостоверителни услуги

Чл. 37а. (Нов - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Прекратяването на дейността на доставчик на удостоверителни услуги се урежда с наредбата по чл. 32, ал. 4.

Регистър на доставчиците на удостоверителни услуги

Чл. 38. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) (1) Комисията за регулиране на съобщенията води регистър на всички доставчици, установили се на територията на Република България, които са я уведомили за започване на дейността си по чл. 19, ал. 1 и за акредитираните доставчици.

(2) Регистърът на доставчиците на удостоверителни услуги е публичен.

(3) Комисията за регулиране на съобщенията публикува в регистъра базовите и оперативните удостоверения за електронен подпис на доставчиците на удостоверителни услуги и базовите и оперативните си удостоверения по чл. 16, ал. 3, т. 1.

(4) (В сила от 21.12.2010 г. - ДВ, бр. 100 от 2010 г.) Воденето, съхраняването и достъпът до регистъра се уреждат с наредба на Комисията за регулиране на съобщенията, която се обнародва в "Държавен вестник".

Държавни такси

Чл. 39. (1) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) За акредитация на доставчиците на удостоверителни услуги и за издаването на удостоверения по чл. 35, ал. 2 се

събира държавна такса.

(2) Размерът на държавната такса се определя с тарифа, одобрена от Министерския съвет.

Удостоверения за време

Чл. 40. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) (1) Доставчикът на удостоверителни услуги може да издава удостоверение за времето на представяне на електронен подпис, създаден за определен електронен документ.

(2) Удостоверението за време е подписан от доставчика на удостоверителни услуги електронен документ, който съдържа поне:

1. идентификатора на политиката за издаване на удостоверения за време, съдържаща се в наръчника на потребителя на доставчика на удостоверителни услуги, издал удостоверението за време;
2. представения на доставчика електронен подпис на подписания електронен документ;
3. идентификаторите на алгоритмите, използвани за създаването на електронния подпис;
4. времето на представяне на електронния подпис;
5. уникалния идентификационен номер на удостоверението за време;
6. удостоверението за квалифицирания електронен подпис на доставчика на удостоверителни услуги, издал удостоверението за време, или съответна препратка към него.

(3) Удостоверението за време има официална удостоверителна сила след вписването му във воден от доставчика регистър за издадените удостоверения за време. Изискванията за водене и съхраняване на регистъра се определят с наредбата по чл. 28, ал. 4.

(4) Доставчикът на удостоверителни услуги публикува в регистъра по ал. 3 и приложимата за удостоверенията за време информация за обстоятелствата по чл. 28, ал. 3.

(5) Изискванията към удостоверенията за време, формата и правилата за тяхното издаване се определят с наредбата по чл. 32, ал. 4.

(6) Доставчикът публикува в регистъра по чл. 28 удостоверенията за електронен подпис, използвани в дейността му по издаване на удостоверения за време.

Глава пета

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕЛЕКТРОННИЯ ДОКУМЕНТ И НА КВАЛИФИЦИРАНИЯ ЕЛЕКТРОНЕН ПОДПИС ОТ ДЪРЖАВАТА И ОБЩИНТЕ (Загл. изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.)

Чл. 41. (Отм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.).

Съхраняване на електронни документи

Чл. 42. Държавните органи и органите на местното самоуправление са длъжни да съхраняват електронните документи в нормативно установените срокове за съхраняване на документи.

Глава шеста

ЗАЩИТА НА ЛИЧНИТЕ ДАННИ

Задължения за защита на личните данни

Чл. 43. (1) Защитата на личните данни, събирани от доставчиците на удостоверителни услуги за нуждите на извършваната от тях дейност, и защитата на водените регистри се уреждат със закон.

(2) Режимът по ал. 1 се прилага и по отношение на личните данни, известни на Комисията за регулиране на съобщенията, която при изпълнение на задълженията си наблюдава дейността на доставчиците на удостоверителни услуги.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Доставчиците на удостоверителни услуги събират лични данни за автора и за титуляря на подписа само доколкото са необходими за издаването и поддържането на удостоверения за електронен подпис.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Лични данни могат да се събират само лично от лицето, за което се отнасят, или с неговото изрично съгласие.

(5) Събраните данни не могат да се използват за цели, различни от посочените в ал. 3, освен с изричното съгласие на лицето, за което се отнасят, или ако това е позволено със закон.

Глава седма

ПРИЗНАВАНЕ НА УДОСТОВЕРЕНИЯ, ИЗДАДЕНИ ОТ ДОСТАВЧИЦИ НА УДОСТОВЕРИТЕЛНИ УСЛУГИ, УСТАНОВЕНИ В ДРУГИ ДЪРЖАВИ

Основания и ред

Чл. 44. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) (1) Удостоверения за квалифициран електронен подпис, издадени от доставчици на удостоверителни услуги, установени в други държави - членки на Европейския съюз, или в държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, се признават за равностойни на удостоверения, издадени от български доставчик на удостоверителни услуги.

(2) Удостоверения за квалифициран електронен подпис, издадени от доставчици на удостоверителни услуги, установени в други държави съгласно националното законодателство на тези държави, се признават за равностойни на удостоверения, издадени от български доставчик на удостоверителни услуги, ако е изпълнено някое от следните условия:

1. задълженията на доставчика на удостоверителни услуги, издал удостоверението, и изискванията към неговата дейност съответстват на изискванията, предвидени в този закон, и доставчикът на удостоверителни услуги е акредитиран в държава - членка на Европейския съюз, или в държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство;

2. доставчик на удостоверителни услуги, установен в държава - членка на Европейския съюз, или в държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство, се е задължил да отговаря за действията и бездействията на установения в друга държава доставчик на удостоверителни услуги в случаите по чл. 29, или

3. удостоверението или доставчикът на удостоверителни услуги, издал удостоверението, е признат съгласно влязъл в сила международен договор между Европейския съюз и трети държави или международни организации или съгласно международен договор между Република България и трета държава.

(3) Условието по ал. 2, т. 1 и 2 се установяват от Комисията за регулиране на съобщенията чрез публикуването в отделни списъци във водения от нея регистър по чл. 38 на:

1. чуждестранните доставчици на удостоверителни услуги, чиито удостоверения са признати при условията на ал. 2;

2. наименованието на поелия отговорността доставчик при условията на ал. 2, т. 2, както и условията, при които е поета отговорността.

Глава осма

АДМИНИСТРАТИВНО НАКАЗАТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Наказания

Чл. 45. (1) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) Който извърши или допусне извършването на нарушение по чл. 19, ал. 1, чл. 21, ал. 1 и 3, чл. 22, чл. 24, ал. 1, чл. 25, ал. 2, 3 и 5, чл. 26, ал. 2, 3, 4, 5 и 6, чл. 27, ал. 2 и 3, чл. 28, ал. 1, 2 и 3, чл. 29, ал. 1, чл. 30, ал. 1 се наказва с глоба от 1000 до 50 000 лв., ако деянието не съставлява престъпление.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) В случаите по ал. 1 на юридическото лице или на едноличния търговец се налага имуществена санкция в размер от 5000 до 100 000 лв.

Установяване на нарушенията, съставяне на актове и издаване на наказателни постановления

Чл. 46. (1) Актовете за констатираните нарушения се съставят от лица, упълномощени от председателя на Комисията за регулиране на съобщенията, а наказателните постановления се издават от него или от упълномощено от него длъжностно лице.

(2) При констатиране на нарушенията съставителите на актове могат да изземват и задържат веществените доказателства, свързани с установяване на нарушенията, по реда на чл. 41 от Закона за административните нарушения и наказания.

(3) Съставянето на актовете, издаването, обжалването и изпълнението на наказателните постановления се извършват по реда на Закона за административните нарушения и наказания.

ДОПЪЛНИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА

§ 1. По смисъла на този закон:

1. "Квалифицирана писмена форма" е форма за действителност или доказване на изявлението, при която законът предвижда допълнителни изисквания към писмената форма, като нотариална заверка на подписа, нотариален акт, саморъчно изписване на изявлението, участие на свидетели или длъжностни лица при извършване на изявлението и др.

2. "Асиметрична криптосистема" е система за криптиране на информация, която позволява да се създават и използват двойка криптографски ключове, включваща частен ключ и алгоритмично свързан с него публичен ключ, със следните характеристики:

а) чрез единия ключ може да се криптира съдържанието на дадено електронно изявление, а чрез другия ключ да се декриптира;

б) чрез използването на публичния ключ може по несъмнен начин да се установи дали преобразуването на първоначалното електронно изявление е извършено чрез използване на съответния му частен ключ и изменяно ли е електронното изявление след преобразуването;

в) ако се знае единият ключ, е практически невъзможно да се открие другият ключ.

3. "Криптографски ключ" е низ от символи, който се използва в алгоритъм за преобразуване на информация от разбираем в шифриран вид (криптиране) или обратно - от шифриран в

разбираем вид (декриптиране).

4. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) "Публичен ключ" е единият от двойка ключове, използван в асиметрична криптосистема, който е достъпен и може да се използва за проверка на електронен подпис.

5. "Частен ключ" е единият от двойка ключове, използван в асиметрична криптосистема за създаване на електронен подпис.

6. (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) "Устройство за сигурно създаване на подписа" е конфигуриран софтуер или хардуер, използван за въвеждане на данните за създаване на подписа.

7. "Данни за създаване на подписа" са уникална информация, като кодове или криптографски ключове, използвани от подписващото лице за създаване на електронен подпис.

8. (Нова - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) "Данни за проверка на подписа" са уникална информация, като кодове или публични криптографски ключове, използвани от проверяващото лице за проверка на електронен подпис.

9. (Нова - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) "Устройство за сигурна проверка на подписа" е конфигуриран софтуер или хардуер, използван за проверка на електронен подпис.

10. (Нова - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) "Базово удостоверение за електронен подпис" е удостоверение за електронен подпис, издадено от доставчик на удостоверителни услуги сам на себе си, удостоверяващо публичния ключ, използван за проверка на подписаните от доставчика на удостоверителни услуги оперативни удостоверения за електронен подпис.

11. (Нова - ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.) "Оперативно удостоверение за електронен подпис" е удостоверение за електронен подпис, издадено от доставчик на удостоверителни услуги сам на себе си и подписано с електронен подпис, придружен от базово удостоверение за електронен подпис. Оперативното удостоверение удостоверява публичния ключ, използван за проверка на подписаните от доставчика на удостоверителни услуги удостоверения за електронен подпис и удостоверенията за време на потребителите.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 2. В Закона за далекосъобщенията (обн., ДВ, бр. 93 от 1998 г.; изм., бр. 26 от 1999 г., бр. 10 и 64 от 2000 г.) в чл. 22 се създава ал. 4:

"(4) Държавната комисия по далекосъобщения регистрира и контролира дейността по предоставяне на удостоверителни услуги, свързани с електронния подпис, по ред, определен със закон."

§ 3. Този закон влиза в сила 6 месеца след обнародването му в "Държавен вестник".

§ 4. Министерският съвет подготвя наредбите, предвидени в този закон, в срок 5 месеца от обнародването му и ги приема в едномесечен срок след влизане на закона в сила.

§ 5. Изпълнението на закона се възлага на Министерския съвет и на Държавната комисия по далекосъобщения.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ към Закона за изменение и допълнение на Закона за далекосъобщенията (ДВ, бр. 112 от 2001 г., в сила от 5.02.2002 г.)

.....
§ 78. (1) В Закона за електронния документ и електронния подпис (ДВ, бр. 34 от 2001 г.) навсякъде думите "Държавната комисия по далекосъобщения" се заменят с "Комисията за регулиране на съобщенията".

.....
(*ЗАКОН за изменение на Закона за търговския регистър

(ДВ, бр. 80 от 2006 г., в сила от 3.10.2006 г.)

§ 1. В § 56 от преходните и заключителните разпоредби думите "1 октомври 2006 г." се заменят с "1 юли 2007 г.".

.....
(*ЗАКОН за изменение на Закона за търговския регистър

(ДВ, бр. 53 от 2007 г., в сила от 30.06.2007 г.)

§ 1. В § 56 от преходните и заключителните разпоредби думите "1 юли 2007 г." се заменят с "1 януари 2008 г.".

.....
ЗАКОН за изменение и допълнение на Закона за електронния документ и електронния подпис

(ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 1.07.2011 г.)

.....
Допълнителна разпоредба

§ 40. Този закон въвежда изискванията на Директива 1999/93/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 1999 г. относно правната рамка на Общността за електронните подписи, изменена с Регламент (ЕО) № 1137/2008.

Преходни и заключителни разпоредби

§ 41. (1) Регистрираните от Комисията за регулиране на съобщенията доставчици на удостоверителни услуги се смятат за акредитирани по смисъла на този закон.

(2) Комисията за регулиране на съобщенията вписва в регистъра по чл. 38, ал. 1 служебно съответните обстоятелства, свързани с акредитацията на регистрираните до влизането в сила на този закон доставчици на удостоверителни услуги.

§ 42. Всички удостоверения за усъвършенстван и универсален електронен подпис, издадени до влизането в сила на този закон, се приравняват на удостоверения за квалифициран електронен подпис.

.....
§ 52. Комисията за регулиране на съобщенията приема наредбата по чл. 38, ал. 4 в срок до 1 март 2011 г.

§ 53. Подзаконовите нормативни актове по прилагането на закона се привеждат в съответствие с изискванията на този закон в срок до 1 юли 2011 г.

§ 54. Законът влиза в сила от 1 юли 2011 г. с изключение на разпоредбата на § 31 относно чл. 38, ал. 4, която влиза в сила от деня на обнародването му в "Държавен вестник".

Директива 2000/31/ЕС на Европейския парламент и на Съвета

от 8 юни 2000

относно някои правни аспекти на услугите на информационното общество,
в частност електронната търговия, във вътрешния пазар (Директива за
електронната търговия)

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ,

Като взеха предвид Договора за създаване на Европейската общност и в
частност чл. 47, ал. 2, чл. 55 и 95 от него,

Като взеха предвид предложението на Комисията¹,

Като взеха предвид мнението на Икономическия и социален комитет²,

Действайки в съответствие с процедурата, установена в чл. 251 от Договора³,

Като се има предвид, че:

- (1) Европейският съюз се стреми да създава все по-тесни връзки между държавите и населението на Европа, да осигурява икономически и социален прогрес; в съответствие с чл. 14, ал. 2 от Договора, вътрешният пазар представлява област без вътрешни граници, където свободното движение на стоки, услуги и свободата на установяване са гарантирани; развитието на услугите на информационното общество в областта без вътрешни граници са от изключителна важност за премахването на бариерите, разделящи населението на Европа.
- (2) Развитието на електронната търговия в рамките на информационното общество предлага значителни възможности за повишаване на заетостта в Общността, в частност в малките и средни предприятия, и ще стимулира икономическото развитие и инвестициите в нововъведенията от страна на европейските компании, освен това може да повиши конкурентноспособността на европейската индустрия, при положение, че всеки има достъп до Интернет.
- (3) Правото на Общността и характеристиките на правния ѝ ред са значително преимущество, което предоставя възможност на европейските граждани и бизнес-организации да се възползват, без да се съобразяват с границите, от възможностите, които предлага електронната търговия; тази Директива, следователно, има за цел да осигури високо ниво на правна интеграция в

¹ ОJ С 30, 5.2.1999, р. 4

² ОJ С 169, 16.6.1999, р. 36

³ Мнение на Европейския парламент от 6 май 1999 (ОJ С 279, 1.10.1999, р. 389), Обща позиция на Съвета от 28 февруари 2000 (ОJ С 128, 8.5.2000, р. 32) и Решение на Европейския парламент от 4 май 2000 (все още не е публикувано в "Официален вестник на Европейските общности").

Общността, за да се създаде в действителност област без вътрешни граници по отношение на услугите на информационното общество.

- (4) Важно е да се гарантира електронната търговия да се възползва изцяло от вътрешния пазар и, следователно, както и в Директивата на Съвета 89/552/ЕЕС от 3 октомври 1989 за съгласуване на някои разпоредби, предвидени в законите, подзаконовите актове и административните разпоредби на държавите-членки във връзка с дейностите на телевизионно разпространение⁴, да се постигне високо ниво на интеграция в Общността.
- (5) Развитието на услугите на информационното общество в Общността е затруднено от редица правни пречки за успешното функциониране на вътрешния пазар, което прави упражняването на свободата на установяване и свободата на предоставяне на услуги по-малко привлекателни; пречките произтичат от съществуващите различия в законодателството и от правната несигурност по въпросите за приложимото национално право към тези услуги; при липса на координация и синхронизиране на законодателството в съответните области, пречките могат да бъдат оправдавани в светлината на прецедентното право на Съда на Европейските общности; правна несигурност съществува относно това, доколко услугите, произхождащи от дадена държава-членка, могат да се контролират от други държави-членки.
- (6) От гледна точка на целите на Общността, на чл. 43 и чл. 49 от Договора и на вторичното право на Общността, тези пречки следва да се отстранят чрез съгласуване на някои национални закони и чрез разясняване на нивото на Общността на определени правни концепции дотолкова, доколкото това е необходимо за успешното функциониране на вътрешния пазар; засягайки само специфични въпроси, които повдигат проблеми на вътрешния пазар, Директивата е съобразена изцяло с необходимостта принципът на субсидиарност, залегнал в чл. 5 от Договора, да бъде спазен.
- (7) За да се гарантира правната сигурност и доверието на потребителите, Директивата трябва да предвиди ясна и обща рамка, която да обхване определени правни аспекти на електронната търговия във вътрешния пазар.
- (8) Директивата има за цел да създаде правна рамка, която да осигури свободното движение на услуги на информационното общество между държавите-членки, а не да хармонизира наказателното право в тази област.
- (9) Свободното движение на услугите на информационното общество може в много случаи да бъде специфично отражение в правото на Общността на един по-общ принцип, а именно свободата на словото, прогласен в чл. 10, ал. 1 от Конвенцията за защита на човешките права и основните свободи, ратифицирана от всички държави-членки; по тази причина Директивите относно предоставянето на услуги на информационното общество следва да гарантират, че тази дейност може да се осъществява свободно съгласно чл. 10, ал. 1, предмет единствено на ограниченията, предвидени в ал. 2 на същия член и в чл. 46, ал. 1 от Договора; тази Директива не цели да засегне

⁴ OJ L 298, 17.10. 1989, р. 23. Директива, изменена от Директива 97/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета (OJ L 202, 30.7.1997, р. 60)

фундаменталните национални правила и принципи относно свободата на словото.

- (10) В съответствие с принципа на пропорционалност, мерките, предвидени в тази Директива, са строго ограничени до необходимия минимум за постигане на целта, която е успешното функциониране на вътрешния пазар; при необходимост от действия на нивото на Общността и с цел да се гарантира област, която в действителност е без вътрешни граници що се отнася до електронната търговия, Директивата трябва да гарантира високо ниво на защита на целите от общ интерес, в частност защитата на малолетните и човешкото достойнство, защитата на потребителите и на здравеопазването; съгласно чл.152 от Договора защитата на здравеопазването е съществен компонент от някои други политики на Общността.
- (11) Директивата не накърнява нивото на защита, в частност на здравеопазването и на интересите на потребителите, така както са установени в актове на Общността, между които Директивата на Съвета 93/13/ЕЕС от 5 април 1993 относно несправедливите условия в потребителските договори⁵ и Директива 97/7/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 1997 за защита на потребителите при дистанционни договори⁶, които представляват много важен елемент в защитата на потребителите при договорните отношения; тези директиви се прилагат в тяхната цялост и спрямо услугите на информационното общество; законодателството на Общността, изцяло приложимо спрямо услугите на информационното общество, включва също така и Директива на Съвета 84/450/ЕЕС от 10 септември 1984 относно подвеждащата и сравнителна реклама⁷, Директива на Съвета 87/102/ЕЕС от 22 декември 1986 за сближаване на законите, подзаконовите актове и административните разпоредби на държавите-членки относно потребителските кредити⁸, Директива на Съвета 93/22/ЕЕС от 10 май 1993 относно инвестиционните услуги в областта на ценните книжа⁹, Директива на Съвета 90/314/ЕЕС от 13 юни 1990 относно пакетните пътувания, почивки и екскурзии¹⁰, Директива 98/6/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 1998 относно защитата на потребителите при обозначаването на цените на предлаганите им продукти¹¹; Директива на Съвета 92/59/ЕЕС от 29 юни 1992 относно

⁵ ОJ L 95, 21.4.1993, р. 29

⁶ ОJ L 144, 4.6.1999, р. 19

⁷ ОJ L 250, 19.9.1984, р. 17 Директивата е изменена от Директива 97/55/ЕС на Европейския парламент и на Съвета (ОJ L 290, 23. 10. 1997, р. 18)

⁸ ОJ L 42, 12. 2. 1987, р. 48 Директивата е изменена от Директива 98/7/ЕС на Европейския парламент и на Съвета (ОJ L 101, 1. 4. 1998, р. 17)

⁹ ОJ L 141, 11.6.1993, р. 27 Директивата е изменена от Директива 97/9/ЕС на Европейския парламент и на Съвета (ОJ L 84, 26.3.1997, р. 22)

¹⁰ ОJ L 158, 23.6.1990, р.59

¹¹ ОJ L 80, 18.3.1998, р. 27

общата безопасност на продуктите¹², Директива 94/47/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 октомври 1994 за защита, в съответствие с някои аспекти на договорите, на покупката на правото на ползване на недвижими имоти за определен период от време¹³, Директива 98/27/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 19 май 1998 относно превантивните мерки при защитата на интересите на потребителите¹⁴, Директива на Съвета 85/374/ЕЕС от 25 юли 1985 за сближаване на законите, подзаконовите актове и административните разпоредби относно отговорността за дефектни продукти¹⁵, Директива 1999/44/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 май 1999 относно някои аспекти на продажбата на потребителски стоки и свързаните с това гаранции¹⁶, предстоящата Директива на Европейския парламент и на Съвета относно дистанционния маркетинг на потребителски финансови услуги и Директива на Съвета 92/28/ЕЕС от 31 март 1992 относно рекламирането на медицински продукти¹⁷; тази Директива не следва да накърнява Директива 98/43/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 6 юли 1998 относно сближаване на законите, подзаконовите актове и административните разпоредби на държавите-членки, свързани с рекламата и спонсорството на тютюневи изделия¹⁸, приети в рамките на вътрешния пазар, или Директивите за защитата на здравеопазването; тази Директива допълва информационните изискванията, предвидени в горепосочените Директиви и в частност в Директива 97/7/ЕС.

- (12) Необходимо е някои дейности да бъдат изключени от приложното поле на Директивата въз основа на това, че свободата да се предоставят услуги в тази област, не може да бъде гарантирана на този етап от Договора или от съществуващото вторично законодателство; изключването на тези дейности не прекратява осъществяването на което и да е от средствата, доказали се необходими за успешното функциониране на вътрешния пазар; данъците, особено ДДС, с които се облагат голям брой от услугите, регламентирани в тази Директива, следва да се изключат от приложното й поле.
- (13) Директивата не цели установяването на правила, предвиждащи данъчни задължения, нито пък си възлага разработването на мерките на Общността относно фискалните аспекти на електронната търговия.
- (14) Защитата на индивидите от гледна точка на обработката на личните им данни е изцяло регламентирана в Директива 95/46/ЕС на Европейския

¹² OJ L 228, 11.8.1992, p. 24

¹³ OJ L 280, 29.10.1994, p. 83

¹⁴ OJ L 166, 11.6.1998, p. 51 Директивата е изменена от Директива 1999/44/ЕС на Европейския парламент и на Съвета (OJ L 171, 7.7.1999, p. 12)

¹⁵ OJ L 210, 7.8.1985, p. 29 Директивата е изменена от Директива 1999/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета (OJ L 141, 4.6.1999, p. 20)

¹⁶ OJ L 171, 7.7.1999, p. 12

¹⁷ OJ L 113, 30.4.1992, p.13

¹⁸ OJ L 213, 30.7.1998, p. 9

парламент и на Съвета от 24 октомври 1995 относно защитата на индивидите във връзка с обработката на личните им данни и на свободното движение на тези данни¹⁹ и в Директива 97/66/ЕС на Европейския парламент и Съвета от 15 декември 1997 относно обработката на личните данни и защитата на неприкосновеността в телекомуникационния сектор²⁰, които са изцяло приложими към услугите на информационното общество; тези Директиви са установили вече правната рамка на Общността в областта на личните данни и, следователно, не е необходимо такива въпроси да се регулират в Директивата, за да се осигури успешното функциониране на вътрешния пазар и в частност свободното движение на личните данни в държавите-членки; изпълнението и прилагането на Директивата следва да се осъществява в пълно съответствие с принципите на защита на личните данни, особено относно непоисканата търговска комуникация и при отговорността на посредниците; Директивата не може да предотврати анонимното използване на откритите мрежи като Интернет.

- (15) Конфиденциалността на комуникацията е гарантирана в чл. 5 на Директива 97/66/ЕС; съгласно Директива 97/66/ЕС, държавите-членки трябва да забранят всякакво следене и записване на комуникацията от лица, които не са изпращачи или получатели, освен ако не са легално упълномощени за това.
- (16) Изключването на хазартната дейност от обсега на Директивата се отнася само за игри на шанса, лотарии и сделки с наддаване, които включват облози с монетарна стойност; то не се отнася до промоционните състезания или игри, при които целта е да се поощри продажбата на стоки или услуги и където заплащането, в случай че го има, служи само за придобиване на промоцираните стоки или услуги.
- (17) Определение на услугите на информационното общество вече съществува в правото на Общността, в Директива 98/34/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 юни 1998, установяваща процедурата за предоставяне на информация в областта на техническите стандарти и регламенти и относно правилата за услугите на информационното общество²¹ и в Директива 98/84/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 20 ноември 1998 относно правната защита на услугите, базирани на или включващи достъп под условие²²; определението включва всяка услуга, която нормално се извършва срещу заплащане, от разстояние, чрез електронни средства за обработка (включително чрез дигитална компресия) и съхраняване на данни, и по индивидуална молба от страна на получателя на услугата; услугите, посочени в списъка на Приложение V на Директива 98/34/ЕС, които не съдържат обработка и съхранение на данни, не се включват в това определение.
- (18) Услугите на информационното общество обхващат широк спектър от търговски дейности, осъществявани он-лайн; тези дейности могат, в

¹⁹ OJ L 281, 23.11.1995, p. 31

²⁰ OJ L 24, 30.1.1998, p. 1

²¹ OJ L 204, 21.7.1998, p. 37 Директивата е изменена от Директива 98/48/ЕС (OJ L 217, 5.8.1998, p. 18)

²² OJ L 320, 28.11.1998, p. 54

частност да представляват продажба на стоки он-лайн; дейности като доставка на стоки или предоставяне на услуги оф-лайн не се регламентират от Директивата; услугите на информационното общество не са ограничени единствено до услугите на он-лайн договарянето, а се разпростират също така и спрямо услугите, доколкото те представляват търговска дейност, които не се заплащат от този, който ги получава, като такива, свързани с предлагането на информация или търговска комуникация он-лайн, или такива, предлагащи механизми за търсене, достъп и извличане на данни; услугите на информационното общество включват също така и услуги, включващи предаването на информацията чрез комуникационни мрежи при предаване на достъп до комуникационни мрежи или при базиране на информацията, предоставена от получателя на услугата; телевизионното разпространение по смисъла на Директива ЕЕС/89/552 и радиоразпространението не са услуги на информационното общество, защото те не се предоставят по индивидуална молба; обратно на това, услугите, предоставяни от място до място, като получаване на видео по поръчка или предлагане на търговска комуникация по електронна поща са услуги на информационното общество; използването на електронна поща или на еквивалентна индивидуална комуникация, например от физически лица, действащи извън тяхното занимание, бизнес или професия, включително използването ѝ за сключване на договори между такива лица, не представляват услуги на информационното общество; договорната връзка между работник и работодател не е услуга на информационното общество; дейностите, които по естеството си не могат да се извършват от разстояние и по електронен път, като извършването на одит на дружествени сметки или предоставянето на лекарски съвет, който изисква физически преглед на пациента, не представляват услуги на информационното общество.

- (19) Мястото, където е установен доставчикът на услугите се определя в съответствие с прецедентното право на Съда на Европейските общности, от което следва, че принципът на установяването включва фактическото осъществяване на търговска дейност от фиксирано място за неопределен период от време; това изискване се спазва и когато дружеството е създадено за определен период от време; мястото на установяване на дружеството, предоставящо услуги чрез страница в Интернет не е мястото, където се намира технологията за поддръжка на страницата му или мястото откъдето страницата е достъпна, а мястото, където се извършва търговската дейност; в случай, че доставчикът има няколко места на установяване, важно е да се определи от кое от тях въпросната услуга се предоставя; в случаите, в които е трудно да се определи от кое от местата на установяване се извършва тази услуга, счита се, че това е централното място на търговска дейност на доставчика спрямо тази определена услуга.
- (20) Определението “получател на услугата” включва всички видове ползване на услугите на информационното общество, както от лицата, предоставящи информация в отворените мрежи като Интернет, така и от лицата, търсещи информация в Интернет по частни или професионални причини.
- (21) Приложното поле на регламентация не накърнява бъдещата хармонизация в Общността на услугите на информационното общество и на

законодателството, което ще бъде прието на национално ниво в съответствие с правото на Общността; приложното поле включва само изискванията към дейностите он-лайн, като он-лайн предоставяне на информация, он-лайн рекламиране, он-лайн пазаруване, он-лайн сключване на договори и не се отнася до правните изискванията на държавите-членки относно стоките, като стандартите за безопасност, задълженията към опаковката на стоките или отговорността за стоките, или изискванията на държавите-членки относно доставката и транспорта на стоките, включително разпространението на медицински продукти; приложното поле не включва осъществяването на правото на предпочитително изкупуване от страна на държавните институции на някои стоки, като произведения на изкуството.

- (22) Контрол върху услугите на информационното общество се осъществява от източника на дейност, за да се гарантира ефективна защита на целите от публичен интерес; за постигането ѝ, необходимо е компетентните институции да гарантират такава защита не само за своите граждани, но и на всички граждани на Общността; за да се подобри взаимното доверие между държавите-членки, необходимо е ясно да се формулира това задължение на държавите-членки, откъдето услугата произхожда; още повече, за да може да се гарантира ефективно свободата да се предоставят услуги и правната сигурност за доставчиците и получателите на услугите, такива услуги на информационното общество следва по принцип да бъдат предмет на регулиране от правото на държавата-членка, в която доставчикът на услугата е установен.
- (23) Директивата не цели установяването на допълнителни международни частноправни норми относно конфликта на законите, нито пък да регламентира юрисдикцията на съдилищата; разпоредбите относно приложимото право, определени от правилата на международното частно право, не трябва да ограничават свободното предлагане на услугите на информационното общество така, както са регламентирани в Директивата.
- (24) В контекста на Директивата, въпреки правилото за контрол при източника на услугите на информационното общество, държавите-членки могат съгласно условията, залегнали в Директивата, да предприемат мерки, ограничаващи свободното движение на услугите на информационното общество.
- (25) Националните съдилища, в това число и гражданските съдилища, които разглеждат гражданскоправни спорове, могат да предприемат мерки, ограничаващи свободното предоставяне на услуги на информационното общество, в съответствие с правилата, залегнали в Директивата.
- (26) Държавите-членки могат, съгласно условията, залегнали в Директивата, да прилагат националните си наказателни и наказателно-процесуални норми, с цел да предприемат всички следствени и други действия, необходими за разкриване и разследване на престъпленията, без да е необходимо да се уведомява Комисията за извършването на тези действия.

- (27) Директивата, съвместно с бъдещата Директива на Европейския парламент и на Съвета относно дистанционния маркетинг на потребителски финансови услуги, спомага за изграждането на правна рамка за предоставянето он-лайн на финансови услуги; Директивата не си възлага регламентацията на бъдещите инициативи в областта на финансовите услуги, в частност относно хармонизацията на кодексите за поведение в тази област; възможността на държавите-членки, съгласно Директивата, при определени обстоятелства да ограничат свободата на предоставяне на услуги на информационното общество с цел да се защитят потребителите, също така включва и мерките в областта на финансовите услуги, в частност мерките за защита на инвеститорите.
- (28) Задължението на държавите-членки да не правят достъпа до дейността на доставчика на услуги на информационното общество предмет на предварителна оторизация, не се отнася до пощенските услуги, които са регламентирани в Директива 97/67/ ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 15 декември 1997 относно общите правила за развитието на вътрешния пазар на пощенски услуги в Общността и подобряване на качеството на тези услуги²³, включващи физическото доставяне на отпечатаното електронно съобщение, и не се отнася до схемите за доброволна акредитация, в частност за доставчиците на удостоверителни услуги във връзка с електронните подписи.
- (29) Търговската комуникация е особено важна за финансирането на услугите на информационното общество и за развитието на голямо разнообразие от нови и безплатни услуги; в интерес на потребителите и на справедливото търгуване търговската комуникация, включително намаленията, промоционните оферти, състезанията и игрите, трябва да отговаря на изискванията за прозрачност; тези изисквания не накърняват Директива 97/7/ЕС; Директивата не засяга съществуващите директиви относно търговска комуникация и, в частност Директива 98/43/ЕС.
- (30) Изпращането на непоискана търговска комуникация по електронна поща може да бъде нежелано от потребителите и доставчиците на услуги на информационното общество и може да наруши безпроблемното функциониране на интерактивните мрежи; Директивата не разглежда въпроса за съгласието на получателя за определени видови непоискана търговска комуникация, но този въпрос е регламентиран вече, в частност в Директива 97/7/ЕС и в Директива 97/66/ЕС; създаването на подходящи филтриращи инициативи от страна на индустрията в държавите-членки, които разрешават непоисканата търговска комуникация чрез електронна поща, следва да се поощри и улесни; в допълнение, необходимо е при всички случаи, непоисканата търговска комуникация да бъде ясно установена като такива, за да се подобри прозрачността и да се улесни функционирането на инициативите от страна на представителите на индустрията; непоисканата търговска комуникация по електронна поща не трябва да води до допълнителни разходи за получателя й.

²³ OJ L 15, 21.1.1998, p.14

- (31) Държавите-членки, позволяващи изпращането на непоискана търговска комуникация по електронна поща, от доставчици на услуги, установени на територията им, без предварителното съгласие на получателя на услугата, трябва да гарантират, че доставчиците на услугите преглеждат редовно и спазват възможностите, предоставени от регистрите за “отписване”, в които физическите лица, които не желаят да получават такава информация, могат да се регистрират.
- (32) За да се премахнат бариерите за развитието на трансграничните услуги в Общността, които лицата с регламентирани професии могат да предлагат в Интернет, необходимо е да се гарантира съответствие в Общността на правилата, целящи, в частност защитата на потребителите или здравеопазването; кодексите за поведение ще са най-добрият начин за определяне на правилата за професионална етика, приложими към търговската комуникация на нивото на Общността; написването на такива кодекси или адаптирането им там, където това е необходимо, следва да се поощри без да се накърнява автономията на професионалните организации и асоциации.
- (33) Директивата допълва правото на Общността и националното законодателство във връзка с регламентирани професии, като съдържа съгласувани правила, приложими в тази област.
- (34) Всяка държава-членка трябва да промени законодателството си, съдържащо изисквания, особено към формата на договорите, които могат да затруднят сключването на договори чрез електронни средства; прегледа на законодателството, нуждаещо се от такива промени, следва да бъде систематичен и да включва всички необходими стадии и действия от договорния процес, включително и вписването на договора; резултатите от тези промени трябва да направят договорите, сключвани по електронен път, работещи; правният ефект на електронните подписи е регламентиран в Директива 1999/93/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 1999 относно правната рамка на Общността за електронни подписи²⁴; потвърждаване на получаването от доставчика на услугата може да приеме формата на он-лайн предоставяне на услугата, за която е платено.
- (35) Директивата не накърнява възможността на държавите-членки да имат или установяват общи или специфични правни изисквания към договорите, които могат да бъдат изпълнявани чрез електронни средства, и в частност изисквания към сигурните електронни подписи.
- (36) Държавите-членки могат да налагат ограничения при използването на електронни договори по отношение на договорите, изискващи участието на съдилища, държавни институции или на лица с публични функции; тази възможност се отнася и за договорите, изискващи участието на съдилища, държавни институции или на лица с публични функции, които имат действие спрямо трети лица, както и за договорите, които по закон изискват нотариална заверка.

²⁴ OJ L 13, 19.1.2000, p.12.

- (37) Задължението на държавите-членки да премахнат пречките пред използването на електронните договори се отнася само за тези пречки, които произтичат от законови изисквания, а не за тези, които имат практически характер и правят невъзможно използването на електронните средства в определени случаи.
- (38) Задължението на държавите-членки да премахнат пречките пред използването на електронните договори, трябва да се осъществява в съответствие с правните изисквания към договорите, предвидени в правото на Общността.
- (39) Изключенията от разпоредбите относно договорите, сключвани предимно чрез електронни средства или чрез еквивалентна индивидуална комуникация, предвидени в Директивата, във връзка с информацията, която се предоставя и разпределението на поръчките, не трябва да правят възможно, като резултат, заобикалянето на тези правила от доставчиците на услуги на информационното общество.
- (40) Както съществуващите, така и зараждащите се различия в законодателството на държавите-членки и съдебната им практика относно отговорността на доставчиците на услуги, действащи като посредници, пречат за безпроблемното функциониране на вътрешния пазар, в частност като пречат на развитието на трансграничните услуги и нарушават конкуренцията; доставчиците на услуги са задължени, при дадени обстоятелства, да действат с цел да предотвратят или прекратят неправомерни дейности; Директивата следва да даде необходимата основа за развитието на бързи и надеждни процедури за отстраняването и прекратяването на достъпа до неправомерна информация; такива механизми могат да се разработят на базата на доброволни споразумения между всички заинтересовани страни и следва да се поощряват от държавите-членки; в интерес на всички страни е, при предоставянето на услуги на информационното общество, такива процедури да се приемат и прилагат на практика; разпоредбите на тази Директива по отношение на отговорността, не следва да прекратяват развитието и ефективното функциониране от различните заинтересовани страни на техническите системи за защита и идентификация и на техническите средства за контрол, станали възможни в резултат на дигиталните технологии в рамките, залегнали в Директива 95/46/ЕС и 97/66/ЕС.
- (41) Директивата съхранява баланса между различните интереси, които са въввлечени, и установява принципите, на които се базират договорите с представителите на индустрията и тези, на които се базират стандартите.
- (42) Освобождаването от отговорност, предвидено в Директивата, се отнася само за случаите, в които дейността на доставчика на услугите на информационното общество е ограничена до техническите процеси на функциониране и предоставяне на достъп до комуникационните мрежи, по които информацията, дадена от трети страни, се предава или съхранява временно, с единствената цел да се направи предаването по-ефективно; тази дейност е от чисто техническо, автоматизирано и пасивно естество, което предполага, че доставчикът на услуги на информационното общество не

притежава нито знанието, нито има контрола върху информацията, която предава или съхранява.

- (43) Доставчикът на услугите може да се възползва от освобождаването съгласно 'mere conduit' и 'caching', когато той по никакъв начин не е въввлечен в предаването на информацията; това, наред с други неща, изисква той да не променя информацията, която предава; тези изисквания не включват дейностите от техническо естество, които се извършват в процеса на предаването, защото те не нарушават ненакърнимостта на информацията, която се предава.
- (44) Доставчик на услугите, който съзнателно помогне на някой от получателите на неговите услуги да извърши той неправомерно действие, излиза извън пределите на 'mere conduit' и 'caching' и в резултат на това не може да се възползва от освобождаването от отговорност, предвидено за тези дейности.
- (45) Ограничаването на отговорността на доставчиците на услуги, които действат като посредници, предвидено в Директивата, не влияе върху възможността да се предприемат различни видове превантивни мерки; такива мерки могат, в частност да бъдат разпорежданията на съда или на административните органи за предотвратяване или прекратяване на нарушения, включително за отстраняване на неправомерна информация или прекратяване на достъпа до нея.
- (46) За да може да се възползва от ограниченията на отговорността, доставчикът на услугите на информационното общество, който съхранява информация, след узнаването за съществуването на неправомерни действия, трябва да действа незабавно за премахването или прекратяването на достъпа до тази информация; премахването или прекратяването на достъпа следва да се осъществи при съблюдаване на принципа на свободата на словото и на правилата, установени в тази връзка в националните законодателства; Директивата не ограничава възможността на държавите-членки да налагат специфични изисквания, които да се изпълняват незабавно, преди премахването или прекратяването на достъпа до информацията.
- (47) Забранява се на държавите-членки да налагат на доставчиците на удостоверителни услуги да осъществяват контрол само относно задълженията от общ характер; това не се отнася до задълженията за осъществяване на наблюдение в някои конкретни случаи и в частност не се отнася до разпорежданията на националните държавни органи в съответствие с националното законодателство.
- (48) Директивата не се отнася до възможността държавите-членки да изискват от доставчиците на удостоверителни услуги, които съхраняват информация, предоставена им от получателя на услугата, да осъществяват добросъвестно задълженията си, съгласно националното законодателство, с цел да се разкрият и предотвратят някои видове неправомерни дейности.
- (49) Държавите-членки и Комисията следва да поощряват изготвянето на кодекси за поведение; това не трябва да нарушава доброволния характер на

тези кодекси и възможността на заинтересованите страни свободно да решават дали да се придържат към тях или не.

- (50) Важно е предложената Директива за хармонизация на някои аспекти на авторското право и сродните му права в информационното общество и тази Директива да влезнат в сила в рамките на един период от време, с цел да се установи ясна правна рамка на нивото на Общността относно отговорността на посредниците при нарушаване на авторските и сродните им права.
- (51) Изисква се от всяка държава-членка, където е необходимо, да промени всеки закон, който може да попречи на използването на извънсъдебни средства за решаване на спорове чрез електронни канали; резултатът от тези изменения следва да направи функционирането на такива схеми възможно и ефективно както в правния мир, така и на практика, дори извън границите им.
- (52) Ефективното упражняване на свободите на вътрешния пазар прави необходимо гарантирането на ефективен достъп на потърпевшите до средствата за решаване на споровете; вредите, които могат да бъдат претърпени във връзка с услугите на информационното общество се характеризира както с бързината си, така и с географския си обхват; във връзка с тези специфични характеристики и с оглед необходимостта националните органи на власт да не застрашават взаимното доверие, което те следва да имат по между си, Директивата изисква от държавите-членки да гарантират съдилищата да могат да предприемат определени действия; държавите-членки се запознават с необходимостта да предоставят достъп до съдебните процедури чрез съответни електронни средства.
- (53) Директива 98/27/ЕС, която се прилага към услугите на информационното общество, предвижда механизъм за осъществяване на превантивни мерки, целящи защитата на колективните интереси на потребителите; този механизъм ще подпомогне свободното движение на услуги на информационното общество чрез осигуряване на високо ниво на защита на интересите на потребителите.
- (54) Санкциите, предвидени в Директивата, не накърняват никакви други санкции или обезщетения, предвидени в националното законодателство; държавите-членки не са длъжни да предвидят санкции с наказателно-правен характер за нарушаване на националните норми, приети в съответствие с Директивата.
- (55) Директивата не засяга законодателството относно договорните задължения при потребителските договори; съответно, Директивата не може да води до намаляване на защитата на потребителя, предоставена му от императивните норми във връзка с договорните задължения в правото на държавата-членка, където е обичайното му местожителство.
- (56) Относно ограниченията, предвидени в Директивата, във връзка с договорните задължения при договори, сключени от потребители, тези задължения следва да се тълкуват като съдържащи информация по

основните клаузи на договора, включително правата на потребителите, които имат решаващо значение върху практиката на съдилищата.

- (57) Съдът на Европейските общности систематично постановява, че държавата-членка запазва правото си да предприеме действия срещу доставчик на услуги, установен в друга държава, но насочващ цялата или почти цялата си дейност в първата държава-членка, ако изборът на място на установяване е направен само с цел да се избегне законодателството, което би било приложимо към доставчика, ако се беше установил на територията на първата държава-членка.
- (58) Директивата не се прилага спрямо услуги, предоставяни от доставчици на услуги, установени в трета за Общността държава; но имайки предвид глобалния характер на електронната търговия добре е да се гарантира правилата на Общността да са в съответствие с международните норми; Директивата не накърнява резултатите от дискусиите по правни въпроси, проведени в рамките на международните организации (сред които СТО, ОИСР, Унситрал).
- (59) Въпреки глобалния характер на електронните комуникации, необходима е координация на националните правни разпоредби в Европейския съюз, с цел да се избегне фрагментация на вътрешния пазар, и за да се установи необходимата Европейска правна рамка; такава координация би следвало, освен това, да подпомогне изграждането на обща и стабилна позиция при преговорите на международните форуми.
- (60) За да се позволи безпрепятствено развитие на електронната търговия, правната рамка трябва да бъде проста и ясна, предвидима и в съответствие с нормите, приложими на международно ниво, така, че да не въздейства негативно върху конкурентноспособността на европейската индустрия и да не възпрепятства развитието на иновациите в този сектор.
- (61) Ако пазарът, в контекста на глобализацията, всъщност функционира чрез електронни средства, Европейският съюз и други основни извън-европейски зони следва да провеждат консултации по между си, с оглед да се разработят съответстващи си закони и процедури.
- (62) Сътрудничеството с трети държави в областта на електронната търговия следва да се засили, особено с държавите, кандидатстващи за членство в Европейския съюз, развиващите се страни и другите търговски партньори на Европейския съюз.
- (63) Приемането на тази Директива не възпрепятства държавите-членки да взимат под внимание различните социални и културни аспекти, които са част от настъпването на информационното общество; в частност, това не трябва да пречи на мерките, които държавите-членки могат да приемат в съответствие с правото на Общността, за да постигнат социални, културни и демократични цели, отчитайки лингвистичното им многообразие, националните и регионални особености, както и културното им наследство, и за да осигурят и поддържат обществен достъп до възможно най-широк кръг от услуги на информационното общество; във всеки случай, развитието

на информационното общество гарантира, че гражданите на Общността имат достъп до европейското културно наследство в дигитална среда.

- (64) Електронната комуникация предлага на държавите-членки отлични средства за предоставяне на обществени услуги в културната, образователна и лингвистична област.
- (65) Съветът, в резолюцията си от 19 януари 1999 относно потребителските аспекти на информационното общество²⁵, подчерта, че защитата на потребителите в тази област заслужава особено внимание; Комисията ще се запознае със степента, в която съществуващите правила за защита на потребителите осигуряват защита в недостатъчна степен в контекста на информационното общество и ще определи, където е необходимо, пропуските в законодателството и тези въпроси, които изискват допълнителни мерки; ако е необходимо, Комисията следва да изработи допълнителни и специфични предложения за премахване на недостатъците, които съответно ще бъдат отбелязани,

ПРИЕХА ТАЗИ ДИРЕКТИВА:

ГЛАВА I

Общи разпоредби

Член 1

Цели и приложно поле

1. Директивата цели да подпомогне успешното функциониране на вътрешния пазар, като гарантира свободното движение на услугите на информационното общество между държавите-членки.
2. Директивата сближава, доколкото е необходимо за постигане на целите, посочени в ал.1, националните норми относно услугите на информационното общество във връзка с вътрешния пазар, установяването на доставчиците на услугите, търговската комуникация, електронните договори, отговорността на посредниците, кодексите за поведение, извън съдебното решаване на спорове, съдебните действия и сътрудничеството между държавите-членки.

²⁵ OJ L 23, 28.1.1999, p. 1

3. Директивата допълва правото на Общността, приложимо към услугите на информационното общество, без да се накърнява нивото на защита, в частност на здравеопазването и интересите на потребителите, така както са регламентирани в актовете на Общността и в националното законодателство, чрез което те се прилагат, доколкото това не ограничава свободата за предоставяне на услуги на информационното общество.
4. Директивата не създава допълнителни международни частноправни норми, нито се занимава с юрисдикцията на съдилищата.
5. Директивата не се прилага:
 - (а) в областта на данъчното облагане;
 - (б) относно въпросите във връзка с услугите на информационното общество, регламентирани в Директива 95/46/ЕС и 97/66/ЕС;
 - (в) относно въпросите, свързани със споразумения и практики, подчинени на картелното право;
 - (г) относно посочените по-долу дейности във връзка с услугите на информационното общество:
 - дейности на нотариуси или на лица с еквивалентни професии, дотолкова, доколкото те имат директна и специфична връзка с осъществяването на държавна власт;
 - процесуално представителство на клиентите и защита на техните интереси пред съдилищата;
 - хазартни дейности, които включват облози с монетарна стойност в игри на шанса, включително лотарии и сделки с наддаване.
6. Директивата не променя мерките, предприети на нивото на Общността или на национално ниво, в съответствие с правото на Общността, целящи поощряването на културното и лингвистичното разнообразие и осигуряващи защитата на плурализма.

Член 2

Определения

За целите на настоящата Директива посочените по-долу определения имат следния смисъл:

- (а) “услуги на информационното общество” (“information society services”): услуги по смисъла на чл. 1, ал. 2 от Директива 98/34/ЕС, изменена с Директива 98/48/ЕС;

(б) “доставчик на услуги” (‘service provider’): физическо или юридическо лице, предоставящо услуги, свързани с информационното общество;

(в) “установен доставчик на услуги” (‘established service provider’): доставчик на услуги, ефективно извършващ икономическа дейност с установено място за неопределен срок. Само по себе си наличието и употребата на технически средства и технологии, необходими за предоставяне на услугата, не е критерий за определяне на установеното място на дейност на доставчика на услуги;

(г) “получател на услугата” (‘recipient of the service’): физическо или юридическо лице, което с професионална или друга цел използва услуги на информационното общество, и в частност услуги за търсене на и за достъп до информация;

(д) “потребител” (‘consumer’): физическо лице, действащо за постигането на цели, които са извън неговата търговия, бизнес или професия;

(е) “търговска комуникация” (‘commercial communication’): форма на комуникация, създадена с цел да представя пряко или косвено стоките, услугите или имиджа на компанията, организацията или личността, извършваща търговска, индустриална или занаятчийска дейност или упражняваща регламентирана професия. Не представлява търговска комуникация:

- информацията, осигуряваща директен достъп до дейността на компанията, организацията или лицето, базовата страница в Интернет или електронния му адрес;
- комуникацията във връзка със стоки, услуги или имиджа на компанията, организацията или личността, извършена по необвързващ начин и особено когато е без финансова престация.

(ж) “регламентирана професия” (‘regulated profession’): всяка професия по смисъла на чл. 1(d) от Директива на Съвета 89/48/ЕЕС от 21 декември 1988 относно общата система за признаване на дипломите за висше образование, издадени след приключването на професионално образование или обучение с продължителност поне 3 години²⁶ или на чл. 1(f) от Директива на Съвета 92/51/ЕЕС от 18 юни 1992 относно втората обща система за признаване на професионално образование и обучение, допълваща Директива 89/48/ЕЕС²⁷;

(з) “област на координиране” (‘coordinated field’): хармонизиране на изискванията, приложими към доставчиците на услуги на информационното общество и към тези услуги в държавите-членки на Общността, независимо дали са от общ характер или са създадени специално за тях;

(з)1. Областта на координиране се отнася до изискванията, които доставчикът на услугите трябва да спазва, във връзка с:

²⁶ OJ L 19, 24.1.1989, p.16

²⁷ OJ L 209, 24.7.1992, p. 25, последно изменена с Директива на Комисията 97/38/ЕС (OJ L 184, 12. 7.1997, p. 31)

- дейността по услугите на информационното общество, като изискванията във връзка с квалификацията, оторизацията или уведомяването;
- извършването на дейности във връзка с услугите на информационното общество, като изисквания във връзка с поведението на доставчика на услугите, изисквания относно качеството или естеството на услугата, включително тези приложими към рекламата и договорите или изисквания относно отговорността на доставчика на услугите;

(з)2. Областта на координиране не включва изисквания относно:

- стоките;
- доставката на стоките;
- услугите, предоставяни не чрез електронни средства.

Член 3

Вътрешен пазар

1. Всяка държава-членка осигурява услугите на информационното общество, предоставяни от доставчик на услуги, установен на територията ѝ, да спазва изискванията, предвидени в националното законодателство на тази държава, които влизат в обсега на областта на координиране.
2. Държавите-членки не могат, по причини от областта на координиране, да ограничат свободата на предоставяне на услуги на информационното общество от друга държава-членка.
3. Ал. 1 и 2 не се прилагат спрямо областите, посочени в Приложението.
4. Държавите-членки могат да предприемат мерки, с които да изключат приложението на ал. 2 по отношение на определен вид услуги на информационното общество, при спазване на следните изисквания:

(а) мерките следва да бъдат:

(а)1. необходими по една от следните причини:

- обществен ред, в частност превенция, разследване, разкриване и преследване на наказателни деяния, включително защита на непълнолетни и борба срещу подбуждане към омраза на основата на раса, пол, религия или националност, и нарушаване на човешкото достойнство на човека,
- защита на общественото здравеопазване,

- обществена сигурност, включително защита на националната сигурност и отбрана,
- защита на потребителите, включително инвеститорите;

(а)2. предприети срещу определени услуги на информационното общество, накърняващи целите, предвидени в точка (а)1. или криещи сериозен риск за накърняването на тези цели;

(а)3. пропорционални на целите;

(б) преди предприемането на въпросните мерки, без да се накърняват съдебните процедури, включително предварителните процедури и действия, извършвани в процеса на наказателното разследване, държавите-членки трябва:

- да изискват държавите-членки по ал. 1 да предприемат мерки, когато последните не са предприели такива, или предприетите мерки са неадекватни,
- да уведомяват Комисията или държавите-членки по ал. 1 за намерението си да предприемат такива мерки.

5. Държавите-членки могат, при спешност, да се отклонят от условията, предвидени в ал. 4 (б). В този случай, Комисията и държавите-членки по ал. 1 следва да бъдат уведомени в най-кратък срок за тези мерки, като се посочи причината поради която държавата-членка счита случая за спешен.

6. Без да се накърнява възможността на държавите-членки да предприемат съответните мерки, Комисията следва, в най-кратък срок, да провери съответствието на предприетите мерки с правото на Общността; ако се стигне до заключение, че мерките не съответстват на правото на Общността, Комисията изисква от държавата-членка да се въздържа от всякакви предложени мерки или незабавно да спре осъществяването на съответните мерки.

ГЛАВА ВТОРА

ПРИНЦИПИ

Раздел I: Установяване и изисквания за информация

Член 4

Принцип на недопускане на предварителна оторизация

1. Държавите-членки приемат, че започването и осъществяването на дейност на доставчик на услуги на информационното общество не може да бъде обект на предварителна оторизация или на друго изискване с подобен ефект.

2. Ал.1 не накърнява схемите на оторизация, които не са специално и изключително насочени към услугите на информационното общество или които са регламентирани в Директива 97/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 10 април 1997 относно съвместната рамка за обща оторизация и индивидуални лицензи в областта на телекомуникационните услуги²⁸.

Член 5

Предоставяне на обща информация

1. В допълнение към другите информационни изисквания, предвидени в правото на Общността, държавите-членки предвиждат доставчиците на услуги да предоставят лесен, директен и постоянен достъп на получателите на услугите и компетентните органи най-малко до следната информация:
- (а) име на доставчика на услугите;
 - (б) адреса на доставчика на услугите, където е установен;
 - (в) други подробности за начина на връзка с доставчика, включително електронния му адрес, който дава възможност за бърза връзка и пряка и ефективна комуникация с него;
 - (г) когато доставчикът е вписан в търговски или друг публичен регистър, указва се в кой регистър е извършено вписването и под кой номер; или някакво еквивалентно средство на идентификация от този регистър;
 - (д) когато дейността е обект на схема на оторизация, предоставя се информация относно съответния контролен орган;
 - (е) относно регламентираните професии:
 - професионалната организация или институция, в която лицето е регистрирано;
 - професионалната титла и държавата, където е била получена;
 - препратка към приложимите професионални правила в държавата-членка на установяване и средствата за достъп да тях;
 - (ж) идентификационния номер, указан в чл. 22, ал. 1 на шестата Директива на Съвета 77/388/ЕЕС от 17 май 1977 за хармонизацията на законите на държавите-членки относно данъците върху оборота – Обща система за ДДС: единна основа на облагане²⁹, когато доставчикът на услугата извършва дейност, която се облага с ДДС.

²⁸ OJ L 117, 7.5.1997, p.15

²⁹ OJ L 145, 13.6.1977, p. 1 Директива изменена от Директива 1999/85/ЕС (OJ L 277, 28.10.1999, p. 23)

2. В допълнение към другите изисквания за информация, предвидени в правото на Общността, държавите-членки гарантират най-малкото там, където услугите на информационното общество се предлагат срещу заплащане, цената им да се определя ясно и недвусмислено и, в частност да указва включени ли са в нея данъците и разходите за доставка.

Раздел 2: Търговска комуникация

Член 6

Предоставяне на информация

В допълнение към другите изисквания за информация, предвидени в правото на Общността, държавите-членки предвиждат търговската комуникация, която е част от, или представлява услуга на информационното общество, да отговаря поне на следните изисквания:

- (а) търговската комуникация трябва да бъде ясно определена като такава;
- (б) физическите и юридическите лица, от името на които се извършва търговската комуникация да са ясно определени и идентифицирани като такива;
- (в) промоционните оферти като отстъпки, премии и подаръци, когато са разрешени в държавите-членки, в които е установен доставчикът на информационни услуги, да са определени ясно като такива и условията, на които трябва да отговарят за да бъдат използвани, да са лесно достъпни и представени ясно и недвусмислено;
- (г) промоционните състезания и игри в случаите, когато са разрешени в държавите-членки, в които е установен доставчикът на информационни услуги, да са определени ясно и представени недвусмислено.

Член 7

Непоискана търговска комуникация

1. В допълнение към другите изисквания, предвидени в правото на Общността, държавите-членки, разрешаващи непоискана търговска комуникация чрез електронна поща, гарантират, че такава търговска комуникация, предоставяна от доставчик на услуги, установен на тяхна територия, е ясно и недвусмислено определена като такава още с получаването ѝ от получателя.
2. Без да се накърнява Директива 97/7/ЕС и Директива 97/66/ЕС, държавите-членки предприемат мерки, гарантиращи, че доставчиците на услуги, осъществяващи непоискана търговска комуникация чрез електронна поща се информират редовно и спазват регистрите за "отписване", в които физическите лица, нежелаещи получаването на такава комуникация, могат да се регистрират.

Член 8

Регламентирани професии

1. Държавите-членки предвиждат използването на търговска комуникация, която е част от или представлява услуга на информационното общество, предоставяна от лице с регламентирана професия, разрешена в съответствие с предвидените професионалните правила отнасящи се до, в частност независимостта, достойнството и честта на професията, професионалната тайна и честното отношение към клиентите и другите членове на професията.
2. Без да се накърнява автономията на професионалните организации и асоциации, държавите-членки и Комисията поощряват професионалните асоциации и организации да приемат кодекси за поведение на нивото на Общността, за да се определи видът информация, която може да бъде предоставяна за целите на търговската комуникация, в съответствие с правилата, посочени в ал.1.
3. При изготвянето на предложения, отразяващи инициативите на Общността, които могат да станат необходими за успешното функциониране на вътрешния пазар във връзка с информацията по ал.2, Комисията взема предвид кодексите за поведение, приложими на нивото на Общността, и действа в тясно сътрудничество със съответните професионални асоциации и организации.
4. Директивата се прилага в допълнение към Директивите на Общността относно достъпа до и извършването на дейности от лица с регламентиран професии.

Раздел 3: Договори, сключени чрез електронни средства

Член 9

Правила относно договорите

1. Държавите-членки осигуряват правните им системи да разрешават сключването на договори по електронен път. Държавите-членки гарантират, в частност, че законовите изисквания относно договорния процес не създават пречки при използването на договори, сключени електронно и не ограничават правното действие и валидност на тези договори на основание, че са били сключени чрез електронни средства.
2. Държавите-членки могат да предвидят, че ал.1 не се прилага относно всички или определени договори, попадащи в някоя от следните категории:
 - (а) договори, с които се създават или прехвърлят вещни права върху недвижима собственост, без договорите за наем;

- (б) договорите, които по закон изискват съдебна намеса или действия от страна на държавните органи или на лица с професии, упражняващи държавна власт;
 - (в) предоставяне на обезпечения чрез поръчителство и залог върху ценни книжа от лица, извършващи дейност извън тяхната търговия, бизнес и професия.
 - (д) договори в областта на семейното и наследственото право.
3. Държавите-членки уведомяват Комисията за категориите договори, предвидени по ал.2, относно които те не прилагат правилото на ал.1. На всеки пет години, държавите-членки предоставят на Комисията доклад за приложението на ал.2, в който се излагат причините поради които държавите считат за необходимо да се придържат към категорията по ал.2 (б), относно която не се прилага ал.1.

Член 10

Информация, която следва да се предоставя

1. В допълнение към другите изисквания за информация, предвидени в правото на Общността, държавите-членки предвиждат, освен ако не е уговорено друго между страните, които не са потребители, че поне следната информация се предоставя от доставчика на услугата по ясен, разбираем и недвусмислен начин, преди получателят на услугата да е възложил поръчката си:
 - (а) информация за различните технически етапи, през които се преминава, за да бъде сключен договора;
 - (б) дали сключеният договор е вписан от доставчика на услугата и дали е достъпен;
 - (в) техническите средства за идентифициране и поправяне на входящи грешки преди възлагане на поръчката;
 - (г) езиците, които могат да се използват за сключване на договора.
2. Държавите-членки осигуряват, освен ако не е уговорено друго между страните, които не са потребители, доставчикът на услугата да определи някое от кодексите за поведение, към които се придържа, и да предостави информация за това, как да се извършват електронни справки за тезикодекси.
3. Общите условия и клаузи на договора, предоставяни на получателя, трябва да бъдат достъпни по начин, който позволява съхраняването и възпроизвеждането им.

4. Ал. 1 и 2 не се прилагат спрямо договори, сключени единствено чрез размяна на съобщения по електронна поща или чрез еквивалентна комуникация между физически лица.

Член 11

Възлагане на поръчката

1. Държавите-членки гарантират, освен ако друго не е предвидено между страните, които не са потребители, в случаите, когато получателят на услугата възлага поръчката си чрез технологични средства, да се прилагат следните принципи:
 - доставчикът на услугата трябва да потвърди, чрез електронни средства и без неоправдано забавяне, получаването на поръчката от страна на получателя;
 - поръчката и потвърждаването на получаването и се считат за получени, ако страните, до които те са адресирани, имат възможност за достъп до тях.
2. Държавите-членки осигуряват, освен ако друго не е предвидено между страните, които не са потребители, доставчикът на услугата да предостави на разположение на получателя на услугата адекватни, ефективни и достъпни технически средства, позволяващи му да идентифицира и поправя входящи грешки във входящата електронна информация, преди възлагането на поръчката.
3. Първата хипотеза на ал. 1 и хипотезата на ал. 2 не се прилагат спрямо договори, сключени изключително чрез размяна на съобщения по електронна поща или чрез еквивалентна индивидуална комуникация..

Раздел 4: Отговорност на посредниците - доставчици на услуги

Член 12

‘Mere conduit’

1. Когато предлаганата информационна услуга включва прехвърляне в комуникационна мрежа, предоставена от получателя на услугата или предоставянето на достъп до комуникационна мрежа, държавите-членки предвиждат, че доставчикът на услугата не е отговорен за предадената информация, в случай, че доставчикът:
 - (а) не инициира предаването;
 - (б) не избира получателя на предаването; и
 - (в) не избира или променя информацията, която се предава.

2. Извършването на предаването и предоставянето на достъп съгласно ал.1 включва автоматично, посредническо и временно съхраняване на предадената информация дотолкова, доколкото това се прави с единствената цел за осъществяване на предаването в комуникационна мрежа, и при положение, че информацията не се съхранява за срок по-дълъг от обикновено необходимия при такова предаване.
3. Този член не засяга възможността съдилищата или административните органи, в съответствие с правните системи на държавите-членки, да изискват от доставчика на услугата да прекрати или предотврати нарушения.

Член 13

‘Caching’

1. Когато предлаганата информационна услуга включва прехвърляне в комуникационна мрежа на информация, предоставяна от получателя на услугата, държавите-членки гарантират, че доставчикът на услугата не носи отговорност при автоматично, посредническо и временно съхраняване на информацията, извършвано с единствената цел да направи по-ефективна външното информационно предаване към други получатели на услугата, по тяхно желание, при положение, че:
 - (а) доставчикът не променя информацията;
 - (б) доставчикът спазва изискванията за достъп до информация;
 - (в) доставчикът спазва правилата относно актуализирането на информацията, по начин всеобщо признат и използван в индустрията;
 - (г) доставчикът не се намесва при правомерно използване на технологии, всеобщо признати и използвани в индустрията, за получаване на данни относно използването на информацията; и
 - (д) доставчикът действа незабавно за премахване и отстраняване на достъпа до информация, която е съхранил, с узнаването на обстоятелството, че информацията е била отстранена от мрежата при първоначалния източник на предаването, или достъпът до нея е бил отказан, или че съд или административен орган е наредил такова отстраняване или отказване.
2. Този член не засяга възможността съдилищата или административните органи, в съответствие с правните системи на държавите-членки, да изискват от доставчика на услугата да прекрати или предотврати нарушения

Член 14

Базиране

1. При извършване на услуга на информационното общество, съдържаща съхраняване на информация, предоставена от получателя на услугата, държавите-членки гарантират, доставчикът на услугата да не носи отговорност за съхранената по желание на получателя на услугата информация, при условие, че:

(а) доставчикът не знае за неправомерната дейност или информация и относно исковите за вреди, няма представа за фактите и обстоятелствата, които правят неправомерната дейност или информация очевидна; или

(б) доставчикът, при узнаването на тези обстоятелства, действа незабавно за прекратяването или за ограничаването на достъпа до информацията.

2. Ал. 1 не се прилага, когато получателя на услугата действа под властта или контрола на доставчика.

3. Разпоредбите на този член не засягат възможността съдилищата или административните органи, в съответствие със законодателството на държавите-членки, да изискват от доставчика на услуги да прекрати или предотврати нарушение, нито пък оказват влияние върху възможността държавите-членки да приемат правила за отстраняването или ограничаването на достъпа до информация.

Член 15

Липса на задължение за наблюдение

1. Държавите-членки не налагат общо задължение за доставчиците, при предоставянето на услуги, регламентирани в чл. 12, 13 и 14, да извършват наблюдение над информацията, която прехвърлят, нито пък им налагат общо задължение да търсят активно факти и обстоятелства, навеждащи на извършването на неправомерна дейност.

2. Държавите-членки могат да предвидят задължения за доставчиците на услуги на информационното общество да информират съответно компетентните държавни органи за извършени неправомерни действия или информация, предоставена от получателите на услугите им, или да предвидят задължение да се доведе до знанието на компетентните власти, по тяхна молба, информация, разкриваща самоличността на получателите на услугите им, с които те са сключили договори за съхраняване на информация.

ГЛАВА III

ПРИЛАГАНЕ

Член 16

Кодекси за поведение

1. Държавите-членки и Комисията поощряват:
 - (а) изготвянето на кодекси за поведение на нивото на Общността от представители на търговията, професионалните и потребителските асоциации и организации, целящи подпомагането на точното и безпроблемно прилагане на чл. 5 – чл.15.
 - (б) предоставянето на Комисията на проекти за кодекси за поведение на национално ниво и на нивото на Общността.
 - (в) достъпността на кодексите за поведение на езиците на Общността чрез електронни средства;
 - (г) обръщение към държавите-членки и Комисията от страна на представителите на търговията, професионалните и потребителски асоциации и организации относно оценката на кодексите им за поведение и ефекта им върху практиката, навиците и обичаите на електронната търговия;
 - (д) изготвянето на кодекси за поведение относно защитата на малолетните и човешкото достойнство.
2. Държавите-членки и Комисията окуражат включването на асоциации и организации, представляващи потребителите, в написването и прилагането на практика на кодекси за поведение, засягащи интересите им и съставени съгласно ал. 1 (а).

Член 17

Извънсъдебно решаване на спорове

1. Държавите-членки гарантират, в случай на несъгласие между доставчика на услуги на информационното общество и получателя на услуги, законодателството им да не пречи на използването на механизми за извънсъдебно решаване на спорове, предвидени съгласно националното право за решаване на спорове, включително чрез съответните електронни средства.
2. Държавите-членки окуражават организациите за извънсъдебно решаване на спорове, в частност на потребителски спорове, да извършват дейността си по начин, който осигурява адекватни процедурни гаранции за страните.
3. Държавите-членки окуражават организациите за извънсъдебно решаване на спорове да информират Комисията за най-важните решения, които те приемат относно услугите на информационното общество и да предоставят

всякаква друга информация за практиката, използването или обичаите във връзка с електронната търговия.

Член 18

Съдебни действия

1. Държавите-членки гарантират съдебните действия, предвидени съгласно националното им законодателство във връзка с услугите на информационното общество, да позволяват бързо приемане на мерки, включително превантивни мерки, целящи прекратяване на предполагаеми нарушения и предотвратяване на по-нататъшно нарушаване на засегнати интереси.
2. Приложението на Директива 98/27/ЕС се допълва, както следва:

“11. Директива 2000/31/ЕС на Европейския парламент и на Съвета на Европейския съюз от 8 юни 2000 относно някои правни аспекти на услугите на информационното общество, в частност електронната търговия, във вътрешния пазар (Директива за електронната търговия) (ОJ L 178, 17.7.2000, р.1).”

Член 19

Сътрудничество

1. Държавите-членки трябва да разполагат с адекватни средства за надзор и разследване, необходими за ефективното прилагане на Директивата и предвиждат доставчиците на услуги да им предоставят необходимата информация.
2. Държавите-членки следва да си сътрудничат с други държави-членки; те назначават едно или няколко лица за контакт, а информация за тях се предоставя на другите държави-членки и на Комисията.
3. Държавите-членки трябва, по най-бързия начин и в съответствие с националното им законодателство, да сътрудничат и предоставят информация, поискана от други държави-членки или от Комисията, включително чрез съответните електронни средства.
4. Държавите-членки определят лица за връзка, които да са достъпни поне чрез електронни средства и от които получателят и доставчикът на услугата могат:
 - (а) да получават обща информация за правата и задълженията си по договора, а също и относно жалбите и механизмите за обезщетения, достъпни при спор, както и практическите аспекти при използването на тези механизми;

(б) да получават информация за органите, асоциациите и организациите, които могат да предоставят повече информация или практическо съдействие.

5. Държавите-членки поощряват уведомяването на Комисията за всяко по-значително административно или съдебно решение, прието на тяхна територия по спорове във връзка с услугите на информационното общество и практиката и обичаите относно електронната търговия. Комисията уведомява другите държави-членки за тези решения.

Член 20

Санкции

Държавите-членки определят санкциите, които се налагат при нарушаване на националните разпоредби, приети във връзка с приложението на Директивата и предприемат всички мерки, гарантиращи прилагането ѝ на практика. Предложените санкции следва да бъдат ефективни, съответни и възпиращи.

ГЛАВА IV

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Член 21

Преразглеждане

1. Преди 17 юли 2003 и след това на всеки две години, Комисията предоставя на Европейския парламент, Съвета и Икономическия и Социален Комитет доклад по приложението на Директивата, придружен, където е необходимо, с предложения за адаптирането ѝ към правните, техническите и икономическите развития в областта на услугите на информационното общество, в частност от гледна точка на превенцията на престъпността, защитата на малолетните, защитата на потребителите и правилното функциониране на вътрешния пазар.
2. При разглеждане на необходимостта за адаптиране на Директивата, докладът, в частност следва да анализира необходимостта от предложения във връзка с отговорността на доставчиците на хипервръзки и на локални инструменти за услуги), процедури за уведомяване и поемане на отговорността в резултат на приемане на съдържанието. Докладът също така анализира необходимостта от допълнителни условия за освобождаване от отговорност по член 12 и 13, в светлината на техническото развитие и възможността да се прилагат принципите на вътрешния пазар към непоисканата търговска комуникация чрез електронна поща.

Член 22

Транспониране

1. Законите, подзаконовите актове и административните разпоредби, които приемат държавите-членки съгласно тази Директива, трябва да влязат в сила не по-късно от 17 януари 2002. Те уведомяват Комисията съответно за това.
2. Приемането на мерките по ал. 1 от държавите-членки включва препратка към тази Директива. Начините и особеностите на препратката се определят от държавите-членки.

Член 23

Влизане в сила

Директивата влиза в сила в деня на публикуването ѝ в Официален вестник на Европейските общности³⁰.

Член 24

Адресати

Тази директива е адресирана към държавите-членки.

Приета в Люксембург на 8 юни 2000.

За Европейския парламент:

Президент: Н. Фонтайн

За Съвета:

Председател: Г. Оливейра
Мартинс

ПРИЛОЖЕНИЕ

ИЗКЛЮЧЕНИЯ ОТ ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЧЛЕН 3

Предвиденото в чл. 3(3), чл. 3(1) и чл. 3(2) не се прилага по отношение на:

- авторското право и сродните му права, правата, предвидени в Директива 87/54/ЕЕС³¹ и Директива 96/9/ЕС³², както и права на индустриалната собственост,

³⁰ Директивата е публикувана в Официален вестник на Европейските общности на 17 юли 2000г.

³¹ OJ L 24, 27.1.1987, p. 36

³² OJ L 77, 27.3.1996, p.20

- емисията на електронни пари от институции относно които държавите-членки са приложили някое от изключенията, предвидени в чл. 8 (1) на Директива 2000/46/ЕС³³,
- Чл. 44 (2) от Директива 85/611/ЕЕС³⁴,
- Чл. 30 и Раздел IV от Директива 92/49/ЕЕС³⁵, Раздел IV от Директива 92/96/ЕЕС³⁶, чл. 7 и чл. 8 от Директива 88/357/ЕЕС³⁷ и чл. 4 от Директива 90/619/ЕЕС³⁸,
- свободата на страните да избират приложимото към договора си право,
- договорните задължения при потребителските договори;
- формалните изисквания за действителност на договорите, създаващи или прехвърлящи вещни права, към които се прилагат задължителните изисквания на правото на държавата-членка, където недвижимият имот се намира,
- допустимост на непоисканата търговска комуникация по електронна поща.

³³ Все още не е публикувана в Официалния вестник

³⁴ OJ L 375, 31.12.1985, р.3 Директивата е изменена последно с Директива 95/26/ЕС (OJ L 168, 18.7.1995, р. 7).

³⁵ OJ L 228, 11.8.1992, р. 1 Директивата е изменена последно с Директива 95/26/ЕС

³⁶ OJ L 360, 9.12.1992, р. 2 Директивата е изменена последно с Директива 95/26/ЕС

³⁷ OJ L 172, 4.7.1988, р. 1 Директивата е изменена последно с Директива 92/49/ЕС

³⁸ OJ L 330, 29.11.1990, р. 50 Директивата е изменена последно с Директива 92/96/ЕС

**ДИРЕКТИВА 1999/93/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ
И НА СЪВЕТА**

от 13 декември 1999 година

**относно правната рамка на Общността за електронните
подписи**

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ
СЪЮЗ,

като взеха предвид Договора за създаване на Европейската
общност, и по-специално член 47, параграф 2, и членове 55 и 95
от него,

като взеха предвид предложението на Комисията ⁽¹⁾,

като взеха предвид становището на Икономическия и социален
комитет ⁽²⁾,

като взеха предвид становището на Комитета на регионите ⁽³⁾,

в съответствие с процедурата, предвидена в член 251 от
Договора ⁽⁴⁾

като имат предвид, че:

- (1) На 16 април 1997 г. Комисията представи на Европейския парламент, на Съвета, на Икономическия и социален комитет и на Комитета на регионите съобщение за европейската инициатива в областта на електронната търговия.
- (2) На 8 октомври 1997 г. Комисията представи пред Европейския парламент, Съвета, Икономическия и социален комитет и Комитета на регионите, съобщение за гарантиране на сигурността и доверието в електронните комуникации — към европейска рамка за електронни подписи и кодиране.
- (3) На 1 декември 1997 г. Съветът покани Комисията да представи, възможно най-бързо, предложение за Директива на Европейския парламент и на Съвета относно електронните подписи.
- (4) Електронните комуникации и търговия налагат „електронните подписи“ и свързаните с тях услуги относно удостоверяване на данни; различаващите се правила по отношение на правното признаване на електронните подписи и акредитацията на доставчици на удостоверителни услуги в държавите-членки могат да бъдат значителна пречка за използването на електронните комуникации и електронната търговия; от друга страна, ясна рамка на Общността относно условията, по отношение на електронните подписи, ще засили доверието в новите технологии и ще стимулира общото им приемане; законодателството в държавите-членки следва да не затруднява свободното движение на стоки и услуги на вътрешния пазар.

⁽¹⁾ ОВ С 325, 23.10.1998 г., стр. 5.

⁽²⁾ ОВ С 40, 15.2.1999 г., стр. 29.

⁽³⁾ ОВ С 93, 6.4.1999 г., стр. 33.

⁽⁴⁾ Становище на Европейския парламент от 13 януари 1999 г. (ОВ С 104, 14.4.1999 г., стр. 49), Обща позиция на Съвета от 28 юни 1999 г. (ОВ С 243, 27.8.1999 г., стр. 33) и Решение на Европейския парламент от 27 октомври 1999 г. (все още непубликувано в *Официален вестник*). Решение на Съвета от 30 ноември 1999 г.

▼B

- (5) Следва да се насърчава вътрешната функционалност на продуктите за електронни подписи; в съответствие с член 14 от Договора, вътрешният пазар представлява обща зона без вътрешни граници, в рамките на която е гарантирано свободното движение на стоки; трябва се спазват основните изисквания, специфични за продуктите за електронен подпис, с цел да се гарантира свободното движение в рамките на вътрешния пазар и да се изгради доверие в електронните подписи, без да се накърнява Регламент (ЕО) № 3381/94 на Съвета от 19 декември 1994 г., с който се определя режимът в Общността за контрол на износа на стоки с двойна употреба⁽¹⁾ и Решение 94/942/ОВППС на Съвета от 19 декември 1994 г. относно съвместните действия, предприети от Съвета по отношение на контрола върху износа на стоки с двойна употреба⁽²⁾.
- (6) Настоящата директива не хармонизира предоставянето на услуги по отношение поверителността на информацията, когато те са обект на национални разпоредби, отнасящи се до обществената политика или обществената сигурност.
- (7) Вътрешният пазар гарантира свободно движение на хора, в резултат на което на гражданите и на пребиваващите в Европейския съюз все повече се налага да имат взаимоотношения с властите в държавите-членки, освен тези, в които те пребивават; наличието на електронни комуникации може да бъде от значителна полза в това отношение.
- (8) Бързото технологично развитие и международния характер на Интернет налагат един подход, отворен към различни технологии и услуги, които дават възможност за удостоверяване на данни по електронен път.
- (9) Електронните подписи ще имат широко приложение при различни обстоятелства, което ще доведе до създаване на широк диапазон от нови услуги и продукти, свързани с или използващи електронните подписи; определянето на такива продукти и услуги следва да не бъде ограничено до издаването и управлението на удостоверения, но следва също да включва всякакви други услуги и продукти, използващи електронните подписи или сродни услуги, като например регистрационни услуги, услуги за отбелязване на времето, справочни услуги, изчислителни или консултантски услуги, свързани с електронните подписи.
- (10) Вътрешният пазар дава възможност на доставчиците на удостоверителни услуги да разработят своите презгранични дейности, с оглед нарастването на тяхната конкурентоспособност, като по този начин предоставят на потребителите и предприятията нови възможности за обмен на информация и извършване на електронна търговия по сигурен начин, независимо от границите; за да се стимулира предоставянето на услуги за издаване на удостоверения в рамките на цялата Общност посредством открити мрежи, доставчиците на удостоверителни услуги следва да бъдат свободни да предоставят своите услуги без предварително разрешение; предварително разрешение означава не само разрешение, на основата на което на въпросният доставчик на удостоверителна услуга следва да бъде издадено решение от националните органи, преди да му бъде позволено да предоставя своите удостоверителни услуги, но също така и други мерки, имащи същия ефект.

⁽¹⁾ ОВ L 367, 31.12.1994 г., стр. 1. Регламент, изменен с Регламент (ЕО) № 837/95 (ОВ L 90, 21.4.1995 г., стр. 1).

⁽²⁾ ОВ L 367, 31.12.1994 г., стр. 8. Решение, последно изменено с Решение 99/193/ОВППС (ОВ L 73, 19.3.1999 г., стр. 1).

▼B

- (11) Организацията за доброволна акредитация, с цел постигане на по-високо ниво на предоставяните от тях удостоверителни услуги, могат да предложат на доставчиците на удостоверителни услуги, подходяща рамка за по-нататъшно развитие на техните услуги до степен на доверие, сигурност и качество, изисквани от развиващия се пазар; подобни организации следва да насърчават развитието на най-добрите постижения сред доставчиците на удостоверителни услуги; последните следва да имат свободата да спазват и да се възползват от подобна схема за акредитация.
- (12) Удостоверителни услуги могат да бъдат предложени от обществена институция, или от юридическо или физическо лице, когато то е установено в съответствие с националното законодателство; като има предвид, че държавите-членки следва да не забраняват на доставчиците на удостоверителни услуги да действат извън схема за доброволна акредитация; следва да бъде гарантирано, че подобна схема за акредитация не намалява конкуренцията за услуги за издаване на удостоверения.
- (13) Държавите-членки могат да решат как да гарантират контрола по отношение на спазването на разпоредбите, предвидени в настоящата директива; настоящата директива не изключва установяването на системи за контрол в частния сектор; настоящата директива не задължава доставчиците на удостоверителни услуги да поискат да бъдат контролирани в рамките на схема за акредитация.
- (14) Важно е да бъде постигнат баланс между нуждите на потребителите и нуждите на бизнеса.
- (15) Приложение III обхваща изискванията за устройства за създаване на защитени подписи, които да гарантират функционалността на усъвършенстваните електронни подписи; той не обхваща цялата системна среда, в която действат тези устройства; функционирането на вътрешния пазар изисква от Комисията и от държавите-членки да действат бързо, за да дадат възможност да се определят органите, на които е възложено да оценяват доколко устройствата за създаване на защитени подписи съответстват на приложение III; с цел да бъдат посрещнати нуждите на пазара, оценката на съответствието трябва да бъде своевременна и ефективна.
- (16) Настоящата директива допринася за използването и правното признаване на електронните подписи в рамките на Общността; не се изисква регулаторна рамка за електронните подписи, използвани изключително в рамките на системите, които са основани на доброволно договаряне по силата на частното право между определен брой участници; свободата на страните да се договарят помежду си относно условията, при които те ще приемат електронно подписани данни, следва да бъде уважавано, доколкото това е позволено от националното законодателство; правната сила на електронните подписи, използвани в такива системи и тяхната допустимост като доказателствени средства при съдебно производство, следва да бъдат признати.
- (17) Настоящата директива няма за цел да хармонизира националните правила относно договорното право, и по-специално сключването и изпълнението на договори, или други формалности от недоговорно естество, касаещи подписите; поради тази причина разпоредбите относно правната сила на електронните подписи, следва да не засягат изискванията на националното право относно формата за сключване на договори или правила, определящи кога е сключен договора.

▼B

- (18) Съхранението и копирането на данни за създаване на подпис може да представлява заплаха за правната валидност на електронните подписи.
- (19) Електронните подписи ще бъдат използвани в публичния сектор в държавните администрации и тези на Общността и при комуникации между такива администрации, както и с гражданите и стопански субекти, например при обществените поръчки, данъчното облагане, социалното осигуряване, здравеопазването и правосъдието.
- (20) Хармонизираните критерии, свързани с правната сила на електронните подписи ще запазят съгласувана правна рамка за цялата Общност, националният закон установява различните изисквания за правната валидност на саморъчния подпис; като имат предвид, че удостоверенията могат да бъдат използвани за потвърждаване на самоличността на лицето, подписващо по електронен път; усъвършенстваните електронни подписи, основани на квалифицирани удостоверения имат за цел по-висока степен на сигурност; усъвършенстваните електронни подписи, които са основани на квалифицирани удостоверения, създадени от устройства за създаване на защитени подписи, могат да бъдат считани за правно равностойни на ръчните подписи само ако са спазени изискванията за саморъчните подписи.
- (21) С цел да се допринесе за общото приемане на методите за електронно удостоверяване трябва да бъде гарантирано, че електронните подписи могат да бъдат използвани като доказателствено средство при съдебни производства във всички държави-членки; правното признаване на електронните подписи следва да се базира на обективни критерии, а не да се свързва с разрешаването на доставчиците на удостоверителни услуги; националното законодателство урежда правните области, в които могат да бъдат използвани електронните документи и електронните подписи; настоящата директива не накърнява правомощията на национален съд да издаде решение относно съответствието с изискванията на настоящата директива и не засяга националните правила относно липсата на ограничения при съдебно разглеждане на доказателствата.
- (22) Доставчиците, предоставящи удостоверителни услуги на обществото се подчиняват на национални правила по отношение на отговорността.
- (23) Развитието на международната електронна търговия изисква международни договорености, ангажиращи трети страни; с цел да гарантира вътрешното взаимодействие в международен аспект, споразуменията с трети страни могат да бъдат от полза за многостранни правила относно взаимното признаване на удостоверителните услуги.
- (24) За да се повиши доверието на потребителите в електронните комуникации и електронната търговия, доставчиците на удостоверителни услуги трябва да спазват законодателството в областта на защита на личните данни и правото на личен живот.
- (25) Разпоредбите относно използването на псевдоними в удостоверенията следва да не възпрепятстват държавите-членки да изискват идентификация на лицата в съответствие със законодателството на Общността или националното законодателство.
- (26) Мерките, необходими за прилагането на настоящата директива се приемат в съответствие с Решение 1999/468/ЕО на Съвета от 28 юни 1999 г. за определяне на

▼B

процедурите за упражняване на измълнителните правомощия по прилага нето, предоставени на Комисията ⁽¹⁾.

- (27) Две години след нейното прилагане, Комисията ще направи преглед на настоящата директива за да гарантира *inter alia* че напредването на технологиите или промените в правната обстановка не са създали пречки пред постигането на целите, постановени в настоящата директива; тя следва да проучи приложенията на свързаните с нея технически аспекти и да представи доклад по този въпрос пред Европейския парламент и Съвета.
- (28) В съответствие с принципите на субсидиарност и пропорционалност, определени в член 5 от Договора, целта за създаване на хармонизирана правна рамка за предоставяне на електронни подписи и свързаните с това услуги, не може да бъде ефективно постигната от държавите-членки и следователно може да бъде много по-добре осъществена от Общността; настоящата директива не надвишава необходимото за постигане на тази цел,

ПРИЕХА НАСТОЯЩАТА ДИРЕКТИВА:

Член 1

Обхват

Целта на настоящата директива е да улесни използването на електронни подписи и да спомогне за тяхното правно признаване. Тя установява правна рамка за електронните подписи и определени услуги за издаване на удостоверения, с цел да гарантира успешното функциониране на вътрешния пазар.

Тя не обхваща аспектите, свързани със сключването и валидността на договорите или други правни задължения, при които има изисквания относно формата, предвидени в националното законодателство или в законодателството на Общността, нито засяга правилата и ограниченията в националното законодателство или това на Общността, уреждащи използването на документи.

Член 2

Определения

За целите на настоящата директива:

1. „електронен подпис“ означава данни в електронна форма, които се добавят към или са логически свързани с други електронни данни, и които се използват като метод за удостоверяване;
2. „усъвършенстван електронен подпис“ означава електронен подпис, който отговаря на следните изисквания:
 - а) той е свързан единствено с титуляра на подписа;
 - б) той може да идентифицира титуляра на подписа;
 - в) той е създаден чрез използването на средства, които титулярът на електронния подпис може да държи изцяло и единствено под свой контрол; и
 - г) той е свързан с данните, за които се отнася по начин, позволяващ да бъде открита всяка последваща промяна в тях.

⁽¹⁾ ОВ L 184, 17.7.1999 г., стр. 23.

▼B

3. „титуляр на електронния подпис“ означава лице, което притежава устройство за създаване на подписи и действия или от свое собствено име или от името на физическото или юридическо лице или организация, която представлява;
4. „данни за създаването на подпис“ означава уникални данни като кодове или частни криптографски ключове, които се използват от титуляра на подписа за създаването на електронен подпис;
5. „устройство за създаване на подпис“ означава конфигуриран софтуер или хардуер, използван за въвеждане на данните за създаване на подпис;
6. „устройство за създаване на защитен подпис“ означава устройство за създаване на подпис, който отговаря на изискванията, установени в приложение III;
7. „данни за проверка на подписа“ означава данни като кодове или публични криптографски ключове, които се използват за проверка на електронния подпис;
8. „устройство за проверка на подписа“ означава конфигуриран софтуер или хардуер, използван за въвеждането на данните за проверка на подписа;
9. „удостоверение“ означава електронна атестация, която свързва данните за проверка на подписа с дадено лице и потвърждава самоличността на това лице;
10. „квалифицирано удостоверение“ означава удостоверение, което отговаря на изискванията, установени в приложение I и се издава от доставчика на удостоверителни услуги, който отговаря на изискванията, определени в приложение II;
11. „доставчик на удостоверителни услуги“ означава организация, юридическо или физическо лице, което издава удостоверения или предоставя други услуги, свързани с електронните подписи;
12. „продукт за електронен подпис“ означава хардуер или софтуер, или съответни компоненти от същия, които са предвидени за използване от доставчика на удостоверителни услуги за предоставянето на услуги, свързани с електронните подписи или са предвидени да бъдат използвани за създаването на или проверката на електронни подписи;
13. „доброволна акредитация“ означава всяко разрешение, с което се определят права и задължения, специално отнасящи се за предоставянето на удостоверителни услуги, които се дават по искане на съответния доставчик на удостоверителни услуги, от обществен или частен орган, на който е възложено разработването и надзора за спазването на тези права и задължения, когато доставчика на удостоверителни услуги няма право да упражнява правата, произтичащи от разрешението докато не е получил решението на този орган.

*Член 3***Пазарен достъп**

1. Държавите-членки не включват предоставянето на удостоверителни услуги като обект на предварително разрешаване.
2. Без да се засяга разпоредбите на параграф 1, държавите-членки могат да въведат или да поддържат схеми за доброволно акредитиране, имащи за цел по-високи нива на предоставяне на удостоверителни услуги. Всички условия, свързани с подобни схеми, трябва да бъдат обективни, прозрачни, пропорционални и не дискриминационни. Държавите-членки не могат да ограничават

▼B

броя на акредитираните доставчици на удостоверителни услуги по причини, които попадат в обхвата на настоящата директива.

3. Всяка държава-членка гарантира установяването на подходяща система, която да позволява надзор върху установените на нейната територия доставчици на удостоверителни услуги и издава квалифицирани удостоверения на обществеността.

4. ►**M1** Съответствието на устройствата за създаване на защитен подпис с изискванията, определени в приложение III, се определя от подходящите обществени и частни органи, определени от държавите-членки. Комисията установява критериите, на база на които държавите-членки преценяват дали даден орган следва да бъде определен в тази връзка. Тази мярка, предназначена да измени несъществени елементи на настоящата директива чрез допълването ѝ, се приема в съответствие с процедурата по регулиране с контрол, посочена в член 9, параграф 3. ◀

Определянето на съответствието с изискванията, определени в приложение III направено от органите посочени в първа алинея, е признато от всички държави-членки.

5. Комисията може, в съответствие с процедурите, определени ►**M1** в член 9, параграф 2 ◀, да изготви и публикува в *Официален вестник на Европейските общности*, референтните номера на общоприетите стандарти за продукти за електронен подпис. Държавите-членки приемат, че когато продуктът за електронен подпис отговаря на тези стандарти, има съответствие с изискванията, установени в приложение II, буква е) и приложение III.

6. Държавите-членки и Комисията работят заедно за насърчаване на развитието и употребата на устройства за проверка на подписи с оглед на препоръките за проверка на защитени подписи, определени в приложение IV и в полза на потребителите.

7. Държавите-членки могат да поставят допълнителни изисквания към използването на електронните подписи в обществения сектор. Такива изисквания са обективни, прозрачни, пропорционални и недискриминационни и са свързани само с конкретните характеристики на въпросното приложение. Такива изисквания не могат да представляват пречка за презграничните услуги за граждани.

*Член 4***Принципи на вътрешния пазар**

1. Всяка държава-членка прилага националните разпоредби, които е приела съгласно настоящата директива по отношение на доставчиците на удостоверителни услуги, установени на нейната територия и относно услугите, които те предоставят. Държавите-членки не могат да ограничават предоставянето на удостоверителни услуги, с произход от друга държава-членка в областите, предмет на настоящата директива.

2. Държавите-членки гарантират, че продуктите за електронен подпис, които отговарят на изискванията на настоящата директива, са разрешени за свободно движение на вътрешния пазар.

*Член 5***Правна сила на електронните подписи**

1. Държавите-членки гарантират, че усъвършенстваните електронни подписи, които се основават на квалифицирано удосто-

▼B

верение и които са създадени от устройство за създаване на защитени електронни подписи:

- а) отговарят на правните изисквания за подпис по отношение на данните в електронна форма по същия начин както и ръчния подпис отговаря на тези изисквания по отношение на документите на хартиен носител; и
- б) са допустимо доказателство при съдебни производства.

2. Държавите-членки гарантират, че правната сила и допустимост на електронния подпис като доказателство при съдебни производства не може да бъде оспорена единствено на основание, че той е:

- в електронна форма, или
- не се основава на квалифицирано удостоверение, или
- не се основава на квалифицирано удостоверение, издадено от акредитиран доставчик на удостоверителни услуги, или
- не е създаден от устройство за създаване на защитени подписи.

*Член 6***Отговорност**

1. Като минимум, държавите-членки гарантират, че с издаването на удостоверение, като квалифицирано удостоверение за обществеността, или като гарантира такова удостоверение за обществеността, доставчикът на удостоверителни услуги носи отговорност за вреди, причинени на организация, юридическо или физическо лице, което основателно разчита на това удостоверение:

- а) по отношение на точността по времето на издаването му, на цялата информация, съдържаща се в квалифицираното удостоверение и по отношение на факта, че удостоверението съдържа всички подробности, предвидени за квалифицирано удостоверение;
- б) като уверение, че по време на издаването на удостоверения, титулярът на подписа, идентифициран в квалифицираното удостоверение е притежавал данните за създаване на подпис, отговарящи на данните за проверка на подписа, дадени или идентифицирани в удостоверения;
- в) като уверение, че данните за създаване на подпис и данните за проверка на подписа могат да бъдат използвани по начин, който се допълва в случаите, когато и двете са създадени от доставчика на удостоверителни услуги;

освен ако доставчикът на удостоверителни услуги докаже, че той не е действал небрежно.

2. Като минимум, държавите-членки гарантират, че доставчикът на удостоверителни услуги, който е издал удостоверение като квалифицирано удостоверение за обществеността и не е регистрирал отмяната му, носи отговорност за вреди, причинени на организация, юридическо или физическо лице, което основателно разчита на удостоверението, освен ако докаже, че не е действал небрежно.

3. Държавите-членки гарантират, че доставчикът на удостоверителни услуги може да посочи в квалифицирано удостоверение ограниченията по отношение на използването на това удостоверение, при условие че ограниченията се признават по отношение на трети страни. Доставчикът на удостоверителни услуги не носи отговорност за вреди, произтичащи от използването на квалифицирано удостоверение, които превишават ограниченията, посочени в него.

▼B

4. Държавите-членки гарантират, че доставчикът на удостоверителни услуги може да укаже, в квалифицирано удостоверение, ограничение за стойността на сделките, за които може да бъде използвано удостоверение, при условие че ограничението се признава по отношение на трети страни.

Доставчикът на удостоверителни услуги не носи отговорност за вреди, произтичащи от превишаването на това ограничение.

5. Разпоредбите на параграфи 1—4 не накърняват Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 г. относно неравноправни клаузи в потребителските договори ⁽¹⁾.

*Член 7***Международни аспекти**

1. Държавите-членки гарантират, че удостоверенията, които са издадени като квалифицирани удостоверения за обществеността от доставчици на удостоверителни услуги, установени в трети страни, се признават като юридически равностойни на удостоверения, издадени от доставчици на удостоверителни услуги, установени на територията на Общността ако:

- а) доставчикът на удостоверителни услуги изпълнява изискванията, установени в настоящата директива и е акредитиран по схема за доброволна акредитация, установена в държава-членка; или
- б) доставчикът на удостоверителни услуги, установен в рамките на Общността, който изпълнява изискванията, определени в настоящата директива, дава гаранция за удостоверения; или
- в) удостоверението или доставчикът на удостоверителни услуги е признат в съответствие с двустранно или многостранно споразумение между Общността и трети страни или международни организации.

2. За да улесни презграничните удостоверителни услуги с трети страни и правното признаване на усъвършенстваните електронни подписи с произход от трети страни, Комисията прави предложения, когато е необходимо, за постигане на ефективно прилагане на стандартите и международните споразумения, приложими към удостоверителни услуги. И по-специално, когато е необходимо, тя ще представи предложения пред Съвета за подходящи мандати за преговаряне по двустранни и многостранни споразумения с трети страни и международни организации. Съветът взема решение с квалифицирано мнозинство.

3. Когато Комисията бъде информирана за трудности, с които предприятията в Общността са се сблъскали по отношение на достъпа до пазари в трети страни, тя може, ако е необходимо, да направи предложение пред Съвета за подходящ мандат за преговори по сходни права за предприятия от Общността в тези трети страни. Съветът взема решение с квалифицирано мнозинство.

Мерките, предприети съгласно настоящия параграф, не засягат задълженията на Общността и на държавите-членки по съответните международни споразумения.

*Член 8***Защита на личните данни**

1. Държавите-членки гарантират, че доставчиците на удостоверителни услуги и националните органи, отговарящи за акредитация или надзор, спазват изискванията, установени в Директива

⁽¹⁾ ОВ L 95, 21.4.1993 г., стр. 29.

▼B

95/46/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 24 октомври 1995 г. относно защитата на физическите лица при обработването на лични данни и за свободното движение на тези данни ⁽¹⁾.

2. Държавите-членки гарантират, че доставчикът на удостоверителни услуги, който издава удостоверения на обществеността, може да събира лични данни само директно от субекта на данните или след изричното разрешение на субекта на данни и само доколкото това е необходимо за издаването и поддържането на удостоверения. Данните не могат да се събират и обработват с друга цел без изричното съгласие на субекта на данните.

3. Без да се засяга правната сила, дадена на псевдонимите по силата на националния закон, държавите-членки не възпрепятстват доставчиците на удостоверителни услуги да посочват в удостоверението псевдоним, вместо името на титуляра на подписа.

▼M1*Член 9***Процедура на комитет**

1. Комисията се подпомага от Комитета по електронните подписи.

2. При позоваване на настоящия параграф се прилагат членове 4 и 7 от Решение 1999/468/ЕО, като се вземат предвид разпоредбите на член 8 от него.

Срокът, предвиден в член 4, параграф 3 от Решение 1999/468/ЕО, се определя на три месеца.

3. При позоваване на настоящия параграф се прилагат член 5а, параграфи 1—4 и член 7 от Решение 1999/468/ЕО, като се вземат предвид разпоредбите на член 8 от него.

▼B*Член 10***Задачи на комитета**

Комитетът изяснява изискванията, определените в приложенията към настоящата директива, критерии, посочени в член 3, параграф 4 и общопризнатите стандарти за продукти за електронен подпис, установени и публикувани в съответствие с член 3, параграф 5, в съответствие с процедурата, установена в член 9, параграф 2.

*Член 11***Нотифициране**

1. Държавите-членки нотифицират Комисията и другите държави-членки относно следното:

- а) информация за националните схеми за доброволна акредитация, включително и всякакви допълнителни изисквания съгласно член 3, параграф 7;
- б) имената и адресите на националните органи, отговарящи за акредитация и надзор, както и на органите, посочени в член 3, параграф 4;
- в) имената и адресите на всички акредитирани национални доставчици на удостоверителни услуги.

⁽¹⁾ ОВ L 281, 23.11.1995 г., стр. 31.

▼B

2. Всяка информация, предоставена съгласно параграф 1 и промените по отношение на тази информация се съобщава от държавите-членки в най-кратък срок.

*Член 12***Преглед**

1. Комисията ще прегледа действието на настоящата директива и ще докладва за нея на Европейския парламент и на Съвета най-късно до 19 юли 2003 г.

2. Прегледът *inter alia* оценява дали следва да бъде променен обхватът на настоящата директива, отчитайки развитието на технологиите, пазара и правото. Докладът включва, по-специално, оценка на аспектите на хармонизирането, изготвена на базата на придобития опит. Когато е необходимо, докладът се придружава от законодателни предложения.

*Член 13***Прилагане**

1. Държавите-членки въвеждат в сила необходимите закони, подзаконови и административни разпоредби, за да се съобразят с настоящата директива преди 19 юли 2001 г. Те незабавно информират Комисията за това.

Когато държавите-членки приемат тези мерки, в тях се съдържа позоваване на настоящата директива или то се извършва при официалното им публикуване. Условието и редът на позоваване се определят от държавите-членки.

2. Държавите-членки съобщават на Комисията текста на основните разпоредби от националното законодателство, които те приемат в областта, уредена с настоящата директива.

*Член 14***Влизане в сила**

Настоящата директива влиза в сила в деня на публикуването ѝ в *Официален вестник на Европейските общности*.

*Член 15***Адресати**

Адресати на настоящата директива са държавите-членки.

*ПРИЛОЖЕНИЕ I***Изисквания за квалифицирани удостоверения**

Квалифицираните удостоверения трябва да съдържат:

- а) указание, че удостоверението е издадено като квалифицирано удостоверение;
- б) идентификацията на доставчика на удостоверителни услуги и държавата, в която същият е установен;
- в) името на титуляра на подписа или псевдоним, който се идентифицира като такъв;
- г) осигуряване на специфична характеристика на титуляра на подписа, която се включва, ако е необходимо, в зависимост от целта, за която е предназначено удостоверение;
- д) данни за проверка на подписа, които отговарят на данните за създаването на подписа под контрола на титуляра на подписа;
- е) указание за началото и края на периода на валидност на удостоверение;
- ж) код за идентичността на удостоверения;
- з) усъвършенствания електронен подпис на доставчика на удостоверителни услуги, който го издава;
- и) ограниченията за възможностите за използване на удостоверение, ако е приложимо; и
- й) ограничения на стойността на сделките, за които може да се използва удостоверение, ако е приложимо.

ПРИЛОЖЕНИЕ II

Изисквания за доставчика на удостоверителни услуги, издаващ квалифицирани удостоверения

Доставчиците на удостоверителни услуги трябва:

- а) да демонстрират надеждността, необходима за предоставянето на удостоверителни услуги;
- б) да гарантират, че функционирането на бърз и сигурен указател и сигурна и незабавна услуга за анулиране;
- в) да гарантират, че датата и часът на издаването или анулирането на удостоверение, могат да бъдат точно определени;
- г) да проверят, с подходящи средства в съответствие с националното законодателство, самоличността и ако е приложимо, всякакви специфични данни за лицето, на което се издава квалифицираното удостоверение;
- д) да наемат персонал, който притежава експертни знания, опит и квалификация, необходими за предоставяните услуги, и по-специално компетентност на управленско ниво, опит и знания в областта на технологията на електронния подпис и познаване на правилните процедури за сигурност; те също трябва да прилагат административни и управленски процедури, които са подходящи и отговарят на признатите стандарти;
- е) да използват надеждни системи и продукти, които са защитени срещу промяна и да осигурят техническата и криптографска сигурност на процеса, поддържан от тях;
- ж) да вземат мерки срещу фалшифициране на удостоверения и в случаите, където доставчикът на удостоверителни услуги предоставя данни за създаване на подпис, да гарантират поверителността по време на процеса на предоставяне на подобни данни;
- з) да поддържат достатъчно финансови ресурси, за да функционират в съответствие с изискванията, установени в директивата, и по-специално да поемат риска от отговорност за вреди, например, чрез получаване на подходяща застраховка;
- и) да записват цялата информация, касаеща квалифицираното удостоверение, за подходящ период от време, и по-специално с оглед предоставяне на доказателство за издадено удостоверение за целите на съдебните производства. Подобни записи могат да бъдат направени по електронен път;
- й) да не съхраняват или копират данни за създаване на подпис на лицето, на което доставчикът на удостоверителни услуги е предоставил услуги за управление на ключа;
- к) преди да влязат в договорно отношение с лице, което иска да получи удостоверение, за да поддържа електронния си подпис, те трябва да информират това лице с трайни съобщителни средства за точните срокове и условия във връзка с използването на удостоверение, включително за всякакво ограничение за неговото използване, за съществуването на организация за доброволна акредитация и за процедурите за подаване на жалби и разрешаване на спорове. Такава информация, която може да бъде предадена по електронен път, трябва да бъде в писмена форма и на лесно разбираем език. Съответни части от тази информация трябва също да бъдат предоставени при поискване на трети лица, които разчитат на удостоверения;
- л) да използват надеждни системи за съхранение на удостоверения във вид, позволяващ проверка, така че:
 - само упълномощени лица могат да въвеждат информация и да правят промени,
 - може да бъде проверена автентичността на информацията,
 - удостоверенията са публично достъпни за намиране само в случаите, когато е получено съгласието на притежателя на удостоверение и
 - всякакви технически промени, компрометиращи тези изисквания за сигурност са очевидни за оператора.

*ПРИЛОЖЕНИЕ III***Изисквания за устройства за създаване на защитени подписи**

1. Устройствата за създаване на защитен подпис трябва, чрез подходящи технически и процедурни средства, да гарантират най-малко, че:
 - а) данните за създаване на подпис, използвани за създаването на подпис могат на практика да се срещнат само веднъж и че тяхната секретност да бъде достатъчно добре гарантирана;
 - б) да се гарантира в достатъчна степен, че данните за създаване на подпис, използвани за създаването на подпис не могат да бъдат извлечени и подписът е защитен срещу подправяне, като се използва наличната сега технология;
 - в) данните, използвани за създаването на подпис да могат да бъдат надеждно защитени от легитимния титуляр на подписа срещу използване от други лица.
2. Устройствата за създаване на защитен подпис не трябва да изменят данните, които ще бъдат подписвани или да възпрепятствуват прегледането им от легитимния титуляр на подписа преди самото подписване.

*ПРИЛОЖЕНИЕ IV***Препоръки за проверка на защитен подпис**

По време на процеса на проверяване на подписа, следва да бъде гарантирано в достатъчна степен, че:

- а) данните, използвани за проверка на подписа съответстват на данните, показани на проверяващия;
- б) подписът се проверява надеждно и резултатите от проверката се показват на екрана правилно;
- в) проверяващият може, както е необходимо, да установи надеждно съдържанието на подписаните данни;
- г) автентичността и валидността на удостоверение, изисквано по време на проверката на подписа се проверяват надеждно;
- д) резултатите от проверката и самоличността на титуляра на електронния подпис са показани правилно на екрана;
- е) използването на псевдоним е ясно указано; и
- ж) всякакви промени, свързани със сигурността могат да бъдат открити.

Домейн имена и търговски марки

Съгласно чл.9 от Закона за търговските марки и географските обозначения (ЗТМГО), “Марката е знак, който е способен да отличава стоките или услугите на едно лице от тези на други лица и може да бъде представен графично. Такива знаци могат да бъдат думи, включително имена на лица, букви, цифри, рисунки, фигури, формата на стоката или на нейната опаковка, комбинация от цветове, звукови знаци или всякакви комбинации от такива знаци”

На първо място следва да се има предвид, че домейн имената действително могат да представляват обозначения, способни да отличават стоките и услугите на едни физически или юридически лица, от тези на други такива. Но както вече се отбеляза домейн името може да се състои само от ограничено число словесни и изобразителни средства, докато марката може да бъде изразена в по – широка форма. Това могат да бъдат „думи, букви, цифри, рисунки, фигури ...или всякакви комбинации от такива знаци. Освен това за домейн имената не е свойствено цветовото различие. В същото време чл.11 на ЗТМГО установява императивни разпоредби по отношение възможността за регистрация в качеството на търговска марка на едно или друго словесно обозначение. Като абсолютни основания за отказ от регистрация на марка, законът посочва случаите, в които тя се състои от знаци или означения, станали обичайни в говоримия език или в установената в Република България търговска практика, когато когато знаците или означенията указват вида, качеството, количеството, предназначението, стойността, географския произход на стоките и т.н. Не се допуска регистрация на марка, която противоречи на обществения ред или на добрите нрави, която въвежда в заблуждение относно естеството, качеството, географския произход на стоките и услугите, марка, която се стои от съкращения или наименования на международни междуправителствени организации и др. Подобно ограничение се открива и в Общите условия за регистрация и поддръжка на домейни в областта . и подобластите на Регистър БГ, където в т.5.4, озаглавена “Неподходящи интернет имена” е посочено, че в качеството на интернет имена (вече беше отбелязано, че регистърът възприема този термин вместо домейн име) не могат да бъдат

регистрирани нецензурни и/или обидни думи или словосъчетания, противоречащи на обществения интерес и добрите нрави. Също така, когато желаното за регистрация домейн име може да доведе до объркване регистрантът трябва да избере друго име.¹

В тази посока на разсъждение може да се отбележи и факта, че предвид екстериториалния характер на Интернет, домейн имената не могат да се отнесат към търговските марки, характеризиращи се с признака териториална обособеност. Нормативните актове, уреждащи търговските марки позволяват множество регистрации на една и съща марка в различни географски местоположения, както и за различни стоки и услуги, където е малко вероятно объркване. Обратно, само един човек може да притежава правата върху регистрирано домейн име за цялото интернет пространство. В този смисъл определен брой физически и юридически лица могат да претендират за права върху конкретно домейн име, например "e e". Това име може да бъде регистрирана търговска марка за канцеларски материали във Великобритания, то може да бъде име на художествена галерия в Пекин, на кухненски прибори и т.н., разсъждава "e e. Може да има различни субекти, които имат еднакви права върху тази марка и в други страни, независимо дали те работят в същата сфера или не. Това е така, защото правото върху търговска марка има териториален характер. Само един от тези субекти, обаче ще бъде в състоянието да регистрира името "e e".

И спорът е за това кой получава това име и защо.²

Интересен и разнообразен се оказва отговорът на този въпрос в съдебната практика. Но тъй като детайлното разглеждане на този въпрос би ни отдалечил от настоящото изследване за същността на домейн имената като обекти на правото, ще си позволя само да отбележа, че първият спор за домейн име датира от 1994г. и е свързан с незаконната регистрация на домейн името " " ". Това всъщност е шега на един журналист, който впоследствие предава домейн името на притежателя на търговската марка „ " " срещу дарение за едно от училищата в Ню Йорк. Следващите спорове за права върху

¹

² " " " "e e, e e " . e , " " e " " e " :
" " " e [://www.ee.com/4](http://www.ee.com/4) " .

домейн имена, обаче нямат характера на шега и за това свидетелства големият брой съдебни решения, произнесени от различни национални юрисдикции.³

В контекста на въпроса за сходството между домейн имена и търговски марки стои и друг аспект и той се отнася до самата структура на домейн имената. Всяко домейн име се състои от имена от различно ниво. От техническа гледна точка домейн името е пълният интернет адрес (например "www.example.com", където домейн от първо ниво е ".com", а от второ ниво или зона е "example.com"), която позиция се поддържа като цяло и в юридическите кръгове, в това число намира своето отражение в документите на СОИС (Световната организация за интелектуална собственост).⁴

В този смисъл следва да се зададе въпросът къде трябва да се търси идентичността при съпоставката на домейн имена с търговски марки – по отношение на цялото домейн име или за домейн имената от различните нива и ако е второто – за кое от тези нива.

Очевидно е, че трябва да се направи уточнение – на какъв принцип върви съпоставката между домейн име и търговска марка – за цялото домейн име или за отделни негови нива. Това е изключително важен въпрос, тъй като в голямата си част споровете за права върху домейн имена са във връзка с претендирани права върху търговски марки, което е допълнителен аргумент в полза на тяхното функционално сходство. При решаването на тези спорове възниква необходимостта от обективна преценка за това нарушава ли регистрацията на дадено домейн име правото върху търговска марка. По този въпрос в юриспруденцията все повече се утвърждава позицията, че за сравнение между домейн име и търговска марка или друго средство за индивидуализация не следва да се взема под внимание домейнът от първо ниво, а словесното обозначение или домейнът от второ ниво.

Тази техническа особеност, отбелязва " " е "е е има две посоки. От една страна това е свързано с критериите, по които ще се оценява

³ Темата за решаването на спорове за права върху домейни е изключително актуална и нейното разглеждане би се оказало навременно, още повече в контекста на събиране и обезпечаване на доказателства относно факти и обстоятелства възникващи и развиващи се във виртуалното пространство. Затова тя заслужава специално внимание като предмет на самостоятелно изследване;

⁴ :// . . ;

функционалното сходство между домейн име и търговска марка. Дали това сходство ще се търси в цялото домейн име или в конкретна негова част. Очевидно е, че потребителят не се интересува от домейна от най – високо ниво или от неговите поддомейни, дали той ще е “. . .”, “. . .” и т. н.

Субективният интерес е насочен към ключовата дума, в случая “” е”, която съдържа определени очаквания за съдържанието, намиращо се под това домейн име. В този смисъл очертаващото се сходство във функциите между домейн име и търговска марка се състои именно във второто ниво на домейна. На второ място тази ключова дума често е част от самата търговска марка. И ако за потребителите това не е проблем, а пестене на време, то за притежателите на търговски марки, които други лица са успели да регистрират като част от домейн, това вече е проблем.⁵

Разглеждайки сходството между търговски марки и имена на домейни да погледнем от още един ъгъл, а именно през призмата на термина „словесно обозначение”. Имената на домейни са в повечето случаи словесни обозначения, те могат да бъдат изразени и с цифри или символа дефис. Търговските марки също могат да бъдат словесни. Тази прилика, обаче не ги прави идентични, защото както вече се отбеляза те изпълняват различни функции в гражданския оборот. Само факта че домейн името има словесен характер не е достатъчно за признаване на тъждественост на указаните понятия. Както отбелязва А.Осокин⁶ изправени сме пред „юридически омоними”, когато символите са тъждествени, но изпълняват различни функции в гражданския оборот. В подобни ситуации, отбелязва още той, може да се говори само за използването в домейн имената на словесни знаци, идентични с тези на търговска марка.

Според Ю. Немец⁷, домейн името не е просто буквен адрес, съответстващ на цифров адрес в мрежата. То притежава всички признаци на търговската марка, представлявайки обозначение, способно да различи стоките и услугите на едни юридически и физически лица от еднородни стоки и услуги на други. Следователно може да се говори, че определени домейн имена имат даже “тройствена природа”, изпълнявайки функцията “адресация” в мрежата,

⁵ “” е “е е, е е ” . е , “” е “” е “” :
“” “” е [:// .” е .” . / ” / 4 ” .](#)

⁶ А.А.Осокин, Правовой статус доменных имен / :// . .3. “” е “” . /;

⁷ Ю.Немец, Новый объект права интеллектуальной собственности, Хозяйство и право, №5,, 2001, с.47;

бидейки цифрова форма на изразяване на търговска марка, а така също и да съществува като “виртуална” търговска марка.

Такава позиция също изглежда крайна. Един такъв подход към разрешаване на въпроса би поставил в невъзможност регистрирането на домейн име без регистрирана търговска марка. Практиката показва, че това не е така.

На второ място търговската марка идентифицира определени стоки или услуги. Нейното използване винаги е свързано с конкретна стока или услуга, за която е регистриран този знак, докато домейн името може да съществува само за себе си, без да е обвързано с каквато и да стока или услуга. Тази особеност предполага и още един аргумент в полза на това, че домейн името и търговските марки притежават известно функционално сходство, но не могат да бъдат разглеждани като идентични. Това е фактът, че регистрацията в качеството на търговска марка се допуска за едно и също словесно обозначение по отношение на различни видове стоки и услуги и на името на различни притежатели. В този смисъл възможно е съществуването на няколко тъждествени обозначения, в качеството на търговски марки, идентифициращи стоки и услуги от различни класове съгласно Международната класификация на стоките и услугите за регистрацията на марки /Ницка класификация/⁸

Мисля, че привържениците на признаването на домейн имената за търговски марки допускат съществена логическа грешка, смесвайки понятията “търговска марка” и “словесно обозначение”. Същността на “знака” се състои в това, че един обект встъпва в качеството на представящ друг обект.

Следователно, различието на “знаците” е обусловено от различието на функциите на обозначените от тях обекти. В този смисъл различието на самите “знаци” от своя страна се обуславя от различните функции, които те изпълняват в гражданския оборот.

Затова, въпреки известните функционални прилики, изразяващи се преди всичко във свойството индивидуализация, не може да се постави знак на тъждественост между понятията търговска марка и домейн име. Не е ясно защо домейн името трябва да се разглежда като синоним на търговската марка. Въпреки това е вярно, че адреса на компютъра в Интернет предизвиква ниво на очакване за качество и произход и идентичност на стоки и/или услуги.

⁸ Виж на сайта на Българското патентно ведомство : [://www.bvpatent.com](http://www.bvpatent.com) ;

Например името “ e ” ни кара да мислим, че сайтът предлага дрехи и стоки, които ще бъдат на определено качество, което се очаква. И тъй като в този смисъл домейн имената предлагат информация за качество, произход и идентичност, те могат да функционират като търговски марки. Въпреки това домейн имената и търговските марки не трябва автоматично да се разглеждат като синоними.⁹

Последното отвежда към следващата стъпка на изследването, а именно разглеждането на домейн имената в качеството на носител на информация, който въпрос ще разгледаме в контекста на един друг обект на правото – „информацията”

⁹ " e "e e, цит. Съч;

Същност на домейн имената

1. Технологична природа на домейн имената.

Едно или друго явление, процес или събитие от действителността става предмет на правно осмисляне, по силата на това, че влиза в полето на човешките интереси. Не всяко такова явление се нуждае от признаване и контрол от страна на обществото, а само тези, които засягат общи социални интереси или блага, както е възприето да се определят обектите на правото.

Ще се съгласим с това, че всеки обект на правно регулиране има правно и извънправно битие. Всеки обект е част от обективната действителност и съществува самостоятелно, независимо от наличието или отсъствието на отнасящи се към него правни норми.¹ Обекти на правото са онези обекти от действителността, които поради своето природно битие придобиват и правно битие, правен статус подчинявайки се на правно въздействие.

Какво всъщност представлява домейнът и каква е неговата функция. На тези въпроси, които имат по – скоро технически характер няма да се спираме подробно, а само, с оглед целта на нашата работа ще очертаем неговите функции и предназначение в интернет пространството.

В качеството на форма за комуникация посредством Интернет, субектите използват даден информационен ресурс, наречен „интернет страница”, или „сайт”.²

¹ Е.Войниканис, М.Якушев, Информация. Собственост. Интернет., е е , 2004г.,с.9).

² Към основните информационни ресурси на Интернет днес могат да се отнесат : е е (, или е), електронната поща (- "), службите за съхраняване на файлове и др. Материалният (визуален) способ за фиксация на данните в Интернет са т. нар. страници (или сайтове, от англ. е – местонахождение, местоположение), създадени на основата на езика на хипертекстовите препратки (съкр. от англ. е е " – " " е). страниците се разполагат на , или на е – сървъри (от англ. е е – служи, обслужва). е – сървърите се създават от големи организации, учреждения, компании– провайдери , осъществяващи на възмездна основа включване на към мрежата на Интернет на други ползватели (физически и юридически лица). Услугата по поместване на чужд уеб – сайт, даването под аренда на части от сървърно пространство, поддържането на работоспособността на ползвателски сайт на уеб –

Сайтът представлява съвкупност от хипертекстови документи, електронни произведения и програмно обезпечение, необходимо за функционирането на посочените компоненти. Съдържанието на сайта става физически достъпно за ползвателите на Интернет след неговото публикуване на условен (виртуален) обособен „участък“ в интернет пространството, наречен „домейн“.

Системата от домейн имена / " " е е / позволява при използването на словесни обозначения /домейн имена/ интегрирани с определени номера, да се идентифицират свързаните с Интернет компютри.

За съгласуваното използване на домейните е разработена йерархическа система, основана на това, че всеки домейн влиза в домейн от по – високо ниво, обединяващ група домейни от по – ниско ниво. От практическа гледна точка под домейн от първо ниво се разбира група компютри, свързани с мрежата на една държава (национален домейн), една организация (корпоративен домейн) или към мрежа, обединена по тематиката на информационния ресурс (родов домейн). За целите на индивидуализация на тези домейни от първо ниво се използват определени буквени означения. Така например национални домейни от първо ниво са „ е”- за Германия, “ ”- за Франция, “ ”- за Италия, “ ”за България и т. н. Домейн от първо ниво е и „е ” – за Европейския съюз. Родови домейни от първо ниво за търговски организации са „ ”, за неправителствени организации е „ ”, музеи – „ е ” и т. н. За да се идентифицира конкретния компютър сред други компютри, отнасящи се към същия домейн, всеки

сървър се нарича хостинг (от англ. – домакин, стопанин). Домейна (от англ. " – област, територия) е най – голямата структурна единица на Интернет. Домейните могат да се подразделят на поддомейни, . По международно споразумение на всяка страна е отделено кодово обозначение с дължина 2-3 букви, което се нарича домейн от първо ниво, или домейн на тази страна (например зоната “ ” или България). Всеки компютър присъединен към Интернет, има I -адрес (от англ. I е е). Това е уникален адрес на компютъра в Мрежата, имащ дължина 4 байта. Обикновено първият и вторият байт определят адреса на мрежата, третият байт определя адреса на подмрежата, а четвъртият – адреса на компютъра в подмрежата. На свой ред – това е адреса на страницата в Интернет. се състои от домейна, пътя към страницата на сайта и името на файла на страницата. Като правило файловете, съдържащи уеб – страници, имат разширения . или .

компютър получава уникален I адрес, представляващ последователност от четири числа, отделени с точка. Например 82.31.4510 или 134.80.220.195.³ Идентификацията на свързания към Интернет компютър по неговия I адрес прави възможна адресацията – получаване от ползвателя на Интернет достъп до публикуваната на интересуващият го сайт информация в резултат на процеса на обезпечаване взаимодействието на неговия компютър с компютъра, на който е разположен търсеният сайт.

По-рано, за целите на адресацията е използван непосредствено I адресът, но по – късно, поради сложността човешката памет да запомни такова количество цифри е създадена вторична по отношение на цифровата система имена на домейни, в съответствие с която всеки I адрес получава име (име на домейн).

Функцията по преобразуване на домейн името в I адрес, изпълняват специални (" " е е) сървъри. Те представляват присъединени към мрежата програмно – технически устройства, съдържащи информация за домейна във вид на таблици за съпоставяне, представящи я в определена форма, съгласно приетите в Интернет технически изисквания.

След като ползвателят въведе в адресния участък на специалната програма („браузера“) дадено домейн име, сървъра определя съответстващия I адрес и обезпечаване достъпа до търсения сайт. Фундаментално условие за формирането на глобалната архитектура на Интернет е обезпечаване уникалността на домейн името, което се състои в това, че съществуването на две или повече имена на домейни с напълно съвпадащи символи технически е изключено. Регистрацията на дадено обозначение в качеството на име на домейн прави невъможна регистрацията на същото обозначение от други лица, независимо от това къде се намират те в териториалното пространство.

Исторически е възприето, че за обезпечаване универсалността на мрежата, в домейни имената се използват само букви от латинската азбука, цифри и символът „дефис“. ⁴ Максималното възможно такива символи в едно

³ . " е . -1034. " " е - е " " е . I I, 1997. (:// . е . / / 1034. е 1034); . " е . -1035. " " е -I е е " " е " . I I, 1997. (:// . е . / / 1035. е 1035);

⁴ От няколко години тече процес на интернационализиране на домейн имената и въвеждане на кирилица. За съжаление I не даде зелена светлина на домейна „бг“, поради сходство с бразилския национален

име е 63. В зависимост от това на какво ниво е домейн името, то се състои от наименованието на домейна от първо ниво, второ, трето и последващо ниво, разделени с точки, като домейнът от първо ниво се намира накрая, в ляво на домейн името.

Всеки от елементите на името на домейн може да носи в себе си информация за притежателя на правото върху домейн, в частност за неговото наименование, за страната, в която е регистриран, родът или видът дейност, която извършва.

Задължителният елемент “ ”, който в процеса на използване на името на домейн се добавя към последното, не носи каквато и да е идентифицираща функция и само указва прилагането при използването на името на домейн на специална програма (протокол) – е е .

За разбирането на правната природа на Интернет и в частност на обектите в нея е съществено да се знае за отсъствието на каквито и да е международни актове, които да обезпечават централизираното управление на тази мрежа на глобално ниво. Саморегулирането от страна на ключови субекти на интернет отношенията, разположени в различни страни, поддържа единообразието в мрежата само на техническо ниво. Преди всичко това се отнася до общи правила за създаване на домейн имена, а така също и до спазване на технически изисквания към оборудването и програмното обезпечение, използвано за функциониране на мрежата.

Универсалността на съществуването на мрежата от техническа гледна точка се поддържа на основата на договорености между участниците за използване на специални програми (протоколи), разработени от такива организации като I e e ee " e /I /, I e e e e" " e и e . Една от основните организации, които определят развитието на системата на домейн имената в мрежата е I e e " e " e " e /I / -организация с нестопанска цел, учредена по калифорнийското право, правопреемник на организацията I e e e e /I /. Пълномощията на I възникват по пътя на еволюцията, в резултат на съвместни усилия на

домейн “ ”. По настояване на Европейската комисия за интернационализиране на домейните в зоната “.e ” се очаква да бъде одобрено използването на кирилица за поддомейни в тази зона./ :// .e – e .e ".e /

различни субекти, насочени към създаване на единна система на адресация. Тя осигурява и управлението на системата от базови сървъри и на системата от домейни от най – високо ниво.⁵

I установява договорен режим с организации от различни страни, предоставящи услуги по управлението на определена зона от мрежата – национален или родов домейн, ставайки нейн администратор. Като цяло държавите не се намесват в този процес. Сред основните функции на администратора на домейна, както на първо ниво, така и на последващите нива е регистрацията на домейни имена и техническо обезпечаване функционирането на домейна. Правилата за регистрацията на имената на домейни се установяват за всяка от зоните в Интернет самостоятелно. Сред общите черти на процедурата за регистрацията в различните зони следва да се отбележи това, че политиката и правилата за регистрацията на имената на домейни се изработва в режим на саморегулиране и в този смисъл в голяма част от случаите е резултат от компромис на интересите, постигнат между различни ключови субекти на правните отношения в Интернет и преди всичко на интернет доставчиците – организации, които обезпечават достъпа до мрежата, а така също поддържат нейното постоянно функциониране.

2. Същност на домейн имената от функционална гледна точка.

Словосъчетанието „домейн име” произлиза от английските думи „домейн” – владение, територия, област и „име” – наименование, т.е. адрес от паметта в Интернет, точно идентифициращ субекта, на когото принадлежи даден сайт и информацията, съдържаща се в него. Виртуалното проявление на домейн името, в качеството на адрес на информационен ресурс, го отличава от аналогичният пощенски адрес в аналоговия свят, който изпълнява само функцията адресация.

Както и пощенския адрес, домейн името трябва да изпълни изискването за уникалност, неповторимост и това изискване се постига чрез регистрацията на домейн име, за което са създадени достатъчен брой правила, включително и на техническо ниво. От тази гледна точка самото смислово съдържание на домейн името е безразлично – то ще отведе до съответния I адрес. Но ако в

⁵ Виж. Дело T-107/06 срещу Европейската комисия, [http://eur-lex.europa.eu](#)

реалния свят съдържанието на адреса (неговото словесно обозначение) няма съществено значение, то във виртуалното пространство този факт има огромно значение и практиката на съдилищата, разглеждащи спорове за правомерността на използване в качеството на домейн име на търговски марки, фирмени имена и др., потвърждава това.

Фундаментална за Интернет категория като „домейн име” до момента не е получила общоприето правно определение не само в законодателството, но и сред средите на специалистите. В правната доктрина, в това число и българската, все още няма единен подход към определяне съдържанието на понятието домейн име в качеството му на обект на правно регулиране. В същото време националните правни системи на отделните страни, в актове на Европейския съюз и международни организации подробно регулират обществените отношения по повод на такива обекти като търговските марки и фирмени имена.

Какво е отношението на домейн имената към тези обекти, имайки предвид факта, че голямото число спорове, възникващи във връзка с регистрацията и ползването на домейн имена е свързано именно с конфликт между регистрирано домейн име и обекти на интелектуална собственост като търговските марки, например? В научните среди се изразяват различни мнения.

Като обект създаден в технологичната среда на Интернет домейнът притежава всички нейни характеристики, което се отнася по принцип за всички обекти във виртуалното пространство. От друга страна, обаче, стои социалността на домейна, в качеството му на обект, по повод на който се осъществява реално взаимодействие между субектите във виртуалната среда.

Тази двойствена природа на самото интернет пространство и в частност на обектите на социално взаимодействие в него, предпоставят два различни подхода в неговото дефинитивно интерпретиране, около които се обединяват изследователите на правната същност на домейн имената.

Съгласно единия подход, домейн имената изпълняват единствено функцията „адресация” към определен информационен ресурс и в този смисъл правното регулиране следва да се осъществява на техническо ниво, в рамките на предварително зададена програмна среда, която изключва възможността от дублиране на два еднакви домейна, като правилата за тяхното ползване, както и

възникналите спорове за права върху тях се създават и решават по пътя на саморегулацията, включваща технически стандарти и правила, създадени от организацията, упълномощена да управлява системата от домейн имена I⁶.

Според вторият подход към определяне същността на домейн имената, функцията адресация посочва само техническия аспект на това понятие, но тя не е функцията, която доминира при формирането на качествените характеристики на обекта. Нещо повече, самото домейн име няма значение за адресацията. Дори да няма домейн име, или то да се нарича по друг начин, маршрутизацията в интернет пространството ще се осъществява по същия начин, като се използва функцията на I адреса. Този подход се споделя и обосновава от " " "е е".⁷ Според нея не може да се сложи знак на равенство между домейн името и функцията адресация. Името на домейна, отбелязва тя, не е самият адрес, а е част от този адрес, който има символно – смислово значение. "Всеки ресурс в Интернет, като например уеб страница или файл има собствен адрес или е е " / / . Името на домейна е част от този адрес", коментира тя. Очевидно, "е е провежда разделение между функцията "адресиране", изпълнявана от протокола и домейн името.

Както беше отбелязано домейн името е един от елементите на по – широкото понятие е е " / / - стандартизиран набор от символи, съдържащи освен името на домейн и определен стандартен протокол, с помощта на който се извършва предаването на информационни ресурси в Интернет като :// за предаване на текстови документи, :// за предаване на файлове и др., освен това включва в себе си известната абревиатура

Очевидно е, че домейна името притежава функцията „адресация”. Но дали тази функция е единствена?

На практика функцията адресация се изпълнява от протокола /I /протоколът осъществява адресацията и преди съществуването на домейн имената/, а не от домейн името, което е само неговото словесно обозначение. Последното, обаче, притежава характеристики, които надхвърлят обикновеното

⁶ :// . " . ;

⁷ Charlotte Waelde, Lecturer in Law. University of Edinburgh, Domain names and Trade marks: What's in a name? http://www.law.ed.ac.uk/it&law/ch4_main.htm

адресиране, тъй като изпълняват индивидуализираща функция по отношение на конкретен информационен ресурс, на съдържащата се в него информация за субекти, стоки и услуги. Наличието на тези функции води до отъждествяване на домейн имената с други, съществуващи в реалното пространство обекти със сходни функционални характеристики, като търговските марки, фирмени имена и т.н. От друга страна самото домейн име, се възприема и като информационен обект, т.е не само като носител на информация, а и като самата информация, за което отбелязахме, че ще стане дума по - нататък.⁸

Посочените два подхода по своето естество са логично продължение или по – скоро отразяват наложената тенденция виртуалното пространство да се разглежда като технологична среда, която не се нуждае от специално правно регулиране. Очевидно, обаче тя е и социална среда, което на практика поставя и разглежданите въпроси, а именно за същността на обектите, създадени в тази среда и за това какъв следва да бъде подходът към тяхното правно осмисляне и правно регулиране.

Според съществуващо мнение на компютърни специалисти, мрежата представлява глобално логически, а не географски организирано пространство, където всеки опит да се ограничи разпространението на информацията или достъпът до нея от определена географска точка е неизпълним (има се предвид способността за пренасочване на пакетите информация), което от своя страна прави неизпълнимо всяко нормативно установено правило, чиято съществена черта е териториална обвързаност.

Такова разсъждение би било правилно, ако Мрежата се разглежда от техническа гледна точка и през погледа на специалиста по информационни технологии, но за юриста съществува провокация. Ако интернет пространството се разглежда като определено социално – икономическо пространство, защитено от законите на логиката, то съществува вероятност за неговото ограничаване спрямо определен кръг лица и по отношение на конкретни обекти.

⁸ При изследване на въпроса за наличието у домейн името на признаци на обект на интелектуална собственост, а именно охраняеми от закона резултати от интелектуална дейност и приравнените към тях средства за индивидуализация на юридически лица, стоки и услуги, следва да се отчете, че голямо число от домейните се използват за нетърговски цели, при това много от притежателите на права върху домейн имена са физически лица, които не са търговци по смисъла на Търговския закон.

Интернет е техническа, но и социална среда и в този смисъл следва да се внесе уточнението, че правните отношения и изобщо обществените отношения осъществявани в Мрежата се пораждат не от Интернет, като компютърна мрежа, а от обектите в нея, които по един или друг начин са свързани с тази мрежа. Тези обекти в голямата си част не са новосъздадени като изследваното от нас домейн име, но съществуването им във виртуалната, логическа среда на Интернет е качествено различно.

Обектите в тази среда, както отбелязахме по – горе проектират нейните характеристики и в този смисъл битуването им има техническа и социална страна, което ги прави уникални по своята същност. Правото, като социален регулатор се интересува от втората страна на това битуване, но то не може да реализира механизма на правно регулиране, без да отчете иманентно предпоставените, технически установени стандарти на регулация, изпълващи част от съдържанието на понятието ”саморегулиране”.

В тази връзка следва да отбележим, че докато в реалния свят субектите взаимодействат непосредствено, по повод получаването на едни или други блага или удовлетворяване на определен интерес, то във виртуалното пространство това взаимодействие е опосредствано от техническите характеристики на средата. Това е съществена особеност, която предпоставя особеностите на правното регулиране в социалната среда на Интернет, тъй като обективните изменения настъпват без субективна намеса. В този смисъл от юридическа гледна точка се проявява мултиплициране на юридически факти, осъществяван на основата на програми за трансформация на данни, чиито параметри са предварително зададени само в началото на системата.

Ето защо при формулиране на понятието за домейн имена сложността произтича от задачата в него балансирано да се отразят както техническите свойства на домейна, така и неговите юридически характеристики.

Определянето на домейн имената като област от пространството йерархически имена в Интернет или област от адресното пространство има своето основание. Но тук следва да се отбележи фактът, че употребата на определението „адресно” към термина ”пространство” е твърде абстрактно, доколкото неоправдано фокусира вниманието върху вторично свойство – наличието на функцията „адресация”, което е обусловено от йерархичната архитектура Интернет. Т.е. функцията адресация на домейн имената е

необходимо условие за ефективното функциониране на мрежата, но не е нейна самоцел.

Целта на създаването и съществуването на Интернет, първичното свойство на тази среда е публикуване и предаване на информация, за осъществяването на което способства наличието на адресация.

Затова заслужават обективна критика и определенията, които описват понятието име на домейн само чрез неговите технически характеристики, т. е. чрез системата . Така Яхин Ю.А. определя домейн името като “символен адрес на информационния ресурс в телекомуникационната мрежа, автоматично направляващ ползвателя към I адреса чрез система от сървъри”.⁹ Също Андронов. А., разбира под име на домейн ”уникално обозначение от системата домейн имена, служещи за идентификация на ресурси в мрежата Интернет”.¹⁰

Посочените дотук понятия представят домейн имената единствено чрез системата . Те, обаче, не могат да отговорят на въпроса, ако има регистриран, но неделегиран (не съпоставен с конкретен информационен ресурс) домейн, то как той ще „направлява ползвателя към I адреса” и съответно как ще идентифицира информационния ресурс.

Напълно споделям аргументите на В. Копылов в полза на тезата, че разликата във функцията „адресация” в аналоговото и виртуалното пространство се предпоставя именно от виртуалността на интернет пространството, която изменя смисъла на понятието „разпространение на информацията”.¹¹ Тази черта може да бъде добавена към особеностите на виртуалното пространство, посочени в началото на настоящата работа.

В. Копылов аргументира това по следния начин. В материалния свят под разпространение на информация се разбират „активни действия на конкретен субект, насочени към довеждане съдържанието на информацията до нейните потребители. Това може да стане както обичайно, по пощата, така и чрез отправяне до неограничен кръг лица. Този способ авторът нарича „активно разпространение на информация”. Във виртуалното пространство, наред с активното разпространение на информация, широко се използва пасивното

⁹ Яхин, Ю.А. Материали научной конференции “Домен и доменное имя”, Цит. по А.Серго, Доменное имя с точки зрения права .С.46.;

¹⁰ Андронов, А. Материали научной конференции “Домен и доменное имя”, Цит. по А.Серго, Доменное имя с точки зрения права .С.46.

¹¹ Копылов, В.А., Информационное право, М., 2005, С.81

разпространение на информация, когато субекта, желаещ да доведе информацията до други лица я разполага на своя сайт и очаква потребителите да се обърнат към нея. Колкото по – различни и съответстващи на съдържанието на информацията са домейн имената, толкова по – голяма е вероятността тя да стигне до потребителя.

Считам, че схващането за понятието домейн име единствено като “средство за адресация”, „част от адресното пространство”, „част от йерархическото пространство на Интернет” се предполага от факта, че понятията “домейн “ и “име на домейн” се възприемат като твърждествени от гледна точка на технологичния характер на обекта, което навежда на извода, че разглеждането на понятието за домейн име, трябва да бъде предпоставено от едно важно уточнение, отнасящо се до въпроса за съотношението или по – точно разграничението между тези две понятия.

Понятието домейн и домейн име се отнасят като част към цяло. Това го налага логиката на виртуалното пространство и очертаващите се характеристики на самия обект. Тук също могат да бъдат очертани различни гледни точки. Редица изследователи, сред които е и А.Г.Серго, поддържа тезата, че понятията домейн и име на домейн са синоними.¹² Този подход се възприема и в международните технически стандарти / /, определящи функционирането на международната компютърна мрежа (в частност, – 1034).¹³

От правна гледна точка домейн името е нещо повече от адрес или условно място във виртуалното пространство. Това дава основание да се отграничат двете понятия – “домейн” и “домейн име”, както и да се отбележи, че предмет на настоящото изследване е домейн името, в качеството му на обект на правно регулиране. Домейн името е част от домейна, разбира се като адрес или място за свързване, създадено от протоколите за връзка.

¹² Серго А., Доменное имя с точки зрения права, Авторское право и смежные права. 2004. №12, с.45;

¹³ . " е . -1034. " " е – е " " е . I I, 1997. (:// . е . / / 1034. е 1034); . " е . -1035. " " е –I е е " " е " . I I, 1997. (:// . е . / / 1035. е 1035);

Този подход, заложен в международните технически стандарти и заслужава да бъде отбелязан, както и заслужава да се отбележи, че българският Регистър в своите Общи условия регистрация и поддръжка на домейни в областта . и подобластите възприема различен от този подход, а именно разграничава понятията домейн и домейн име, като нарича последното „интернет име”.

С проведеното разделяне на понятията „домейн” и „име на домейн” се присъединяваме към разбирането и на други автори, занимаващи се с проблемите на правното регулиране на домейн имената. Така В. Калятин¹⁴, наред с дефиниция за домейн име, цитирана по – горе, определя домейна като “област от пространството йерархически имена в Интернет, която се обслужва от сървъри на домейн имена и се администрира централизирано”. Също така В.Наумов¹⁵, определя домейна като “обозначение, конкретизиращо пътя до информационния ресурс в телекомуникационната мрежа” и сочи, че “домейн името по своята същност е средство за индивидуализация в широк смисъл, което позволява на потребителя просто и ефективно да открива във виртуалното пространство известни му от гражданския оборот наименования”.

Всъщност следва да се отбележи, че и двата автора не се отклоняват от тезата, че домейн имената притежават основно функцията адресация, но техния принос е, че правят разграничение между домейн, в качеството на зона от програмно – техническото пространство на мрежата и домейн име, като смислово обозначение, чието функционално предназначение е индивидуализация на този домейн.

Към тази теза се присъединява и Ю.Вацковский¹⁶, който определя домейна като „област на присъединяване на устройство (група устройства) към условното йерархическо пространство на Интернет, индивидуализируема посредством I адрес”, а домейн името като „уникално символно обозначение, регистрирано в регистъра на имената и предназначено за улесняване адресацията по цифровия I адрес на устройството, присъединено към условното йерархическо пространство на Интернет мрежата”.

И все пак ако приемем, че понятията домейн и домейн име са тъждествени, то следва, че интернет пространството се състои не от домейни, т.е. виртуални участъци или съставлящите ги точки за присъединяване към мрежата на отделните компютри, а от имена на домейни, т. е. от смислови обозначения. Ако се продължи по тази логика може да се достигне до извода, че до появата на домейн имената, самите домейни, а и Интернет като мрежа не са съществували. Такова твърдение би било абсурдно, доколкото очевидно

¹⁴ Цит. Съч. С.33;

¹⁵ Наумов, В. Российская судебная практика по спорам, связанным с использованием сети Интернет, Цит. по А.Серго Доменное имя с точки зрения права ...;

¹⁶ Доменные споры. Защита товарных знаков и фирменных наименований, М., 2009, С.54;

противоречи на факта, че от момента на създаване на Интернет, функцията адресация се обезпечава от цифрови I адреси или домейни, а системата от домейн имена е създадена и се използва като спомагателна и вторична по отношение системата на I адресация и е създадена да внесе улеснение.

Такава действително е била първоначалната идея за словесно обозначаване на цифровите домейни. Но в реалния свят определени словесни обозначения притежават качеството да индивидуализират определени лица, художествени произведения, научни постижения, търговски марки, фирмени имена или едно такова словесно обозначение, само по себе си да провокира множество субективни интереси, което от своя страна му придава имуществена ценност.

Разглеждайки домейн името от тази гледна точка редица автори определят домейн имената като ново средство за индивидуализация или “нов обект на интелектуалната собственост”.¹⁷ Този въпрос ще разгледаме по – подробно в следващата част на изложението, тъй като по тази тема се води интересна дискусия сред юристите, занимаващи се с проблемите на Интернет, а и вече в тази дискусия влиза чрез трайно установяваща се практика и Европейският съд за правата на човека, където в рамките на дискреционната власт, европейските съдии аргументирано установяват определени правни положения, които ще бъдат обсъдени в хода на настоящата работа.

Сред авторите, разглеждащи домейн името като нов обект на интелектуална собственост е А.Агеенко¹⁸. Неговото виждане е, че в условията на развитие на електронната търговия домейн името е средство за индивидуализация на ситуирана в Интернет търговска дейност и е предназначено да отличава предлаганите стоки и услуги от други аналогични на електронния пазар. “Така, в случая името на домейн изпълнява същата функция като търговската марка и подобно на нея може да бъде отнесено към обектите на интелектуална собственост.”

¹⁷ Немец, Ю.Л. Новый объект права интеллектуальной собственности, Хозяйство и право, 2001, № 5, С. 18-29;

¹⁸ Агеенко, А.А., Соотношение прав на доменное имя и товарный знак в США, М. 2002, с.8, Цит. по Ю.Вацковский, Доменные споры.Защита товарных знаков и фирменных наименований, М.2009;

Мнение в тази посока изразява и В. Невзоров¹⁹, който отбелязва, че би било погрешно домейн името да се разбира като идентифициращо изключително само информацията, публикувана в Интернет и в този смисъл погрешно е да се смята, че използването на домейн име, сходно с търговска марка не нарушава правата на притежателя на марката, доколкото за нарушение може да се признае използването на сходно обозначение за идентификация в гражданския оборот на стоки, с регистрирана търговска марка, но не и информация в Интернет.

Т.е освен функцията по адресация на информационния масив, домейн имената изпълняват и функции, аналогични на функциите на търговската марка – да отличават стоките и услугите на едно лице от тези на други лица (чл.9, ал.1 Закон за търговските марки и географски означения).

Това функционално сходство се засилва с развитието в Интернет на браузърите и търсачките, които правят намирането на определени места в Интернет сравнително лесно. Повечето браузъри позволяват чрез написание на дадено име, което се търси (име на търговец, търговска марка) да се намери съответния уеб сайт, като браузъра сам добавя останалата част от домейна, т.е от адреса. Например, ако се напише името ябълка “” е”, браузърът ще добави останалата част от и потребителят директно ще получи достъп до началната страница на .” е. .²⁰

Затова много от споровете по повод регистрацията и използването на домейн имена са пряко свързани с нарушаване интересите на притежателите на права върху търговска марка. От друга страна дадено домейн име може въобще да не е свързано с друго средство за индивидуализация на конкретно лице или негова стока или услуга, а може да е самостоятелно средство за индивидуализация. Ако едно лице регистрира домейн име, което до този момент не е служило за идентификация на друго лице, стока или услуга и е въведено за първи път в гражданския оборот именно като обозначение на домейн. Информационният ресурс под този домейн добива широка популярност и се утвърждава именно под това име, което го индивидуализира, независимо от

¹⁹ Невзоров, И.В. ,О соотношении доменного имени с объектами интеллектуальной собственности., Хазяйство и право, 2006г. №1, с.106;

²⁰ Charlotte Waelde, Lecturer in Law. University of Edinburgh, Domain names and Trade marks: What's in a name? http://www.law.ed.ac.uk/it&law/ch4_main.htm;

характера (търговски или не) на сайта. Например с домейн името от второ ниво " - " ", регистрирано в зоната на домейн името от първо ниво " " се индивидуализира информационен ресурс, насочен към определена категория субекти. Около сделката и стойността на неговата продажба през 2008г. беше предизвикан голям интерес,²¹ което означава, че без да е регистрирано като търговска марка, то притежава имуществена ценност, която следва да бъде адекватно защитена и тази защита трябва да съответства на степента на защита на обектите на интелектуална собственост. Това от своя страна може да се окаже аргумент в полза на признаването на домейн името като обект на интелектуална собственост.

В интерес на обективността въпросът за това дали домейн името е ново средство за индивидуализация или не също е предмет на дискусия.

Според Е. Данилина²² „ По своята същност името на домейн в голяма част от случаите не отразява стока или услуга, а се явява адресно наименование, способстващо да се открие съответен сайт в Интернет. А сайтът, от своя страна съдържа информация за стоките и услугите. Домейнът сам по себе си не съдържа информация, индивидуализираща стоките и услугите на физически и юридически лица. И затова функцията на домейна не винаги, а по – скоро рядко съвпада с функцията на търговската марка.

Интересен е подходът в разбирането на разглеждания въпрос от З.Ю. Милютин.²³ Същността на неговите изводи се състои в това, че той поставя акцент върху адресното съдържание на домейн името, съпоставяйки го с функционалните характеристики на други обекти на интелектуална собственост. Той обосновава своята теза, основавайки се на международните споразумения за същността на интелектуалната собственост като съвкупност от изключителни права както от личен, така и от имуществен характер. Той прави извода съвсем коректно, че за да бъде прието домейн името в качеството на обект на

²¹ Всъщност стойността на домейн името зависи в голяма част от посещаемостта на дадения сайт. Той може да няма търговски характер, какъвто е случаят с " ". , но посещаемостта определя рейтинга на сайта , а оттам и цената на рекламните банери, което всъщност определя и цената на самото домейн име. От това се възползват т. нар. Киберскуотъри, или домейнъри, които регистрират домейн имена близки по смисъл до известни търговски марки или дори самите търговски марки, възползвайки се по този начин да създадат високорейтингов сайт или в другия случай да продадат на заинтересования субект домейн името на висока цена.

²² Данилина, Е.А. Доменное имя – это товарный знак обслуживания или новое средство индивидуализации <http://www.euro-intel.ru/152/>;

²³ Милютин, З.Ю. Соотношение доменных имен со средствами индивидуализации, М. 2005 // <http://www.euro-intel.ru/152/>;

интелектуална собственост или отнесено към средствата за индивидуализация, то трябва да бъде установено като такова в съответствие с национален нормативен акт, международен акт, ратифициран по съответния национален ред.

Възможността да се използва свой или чужд знак (търговска марка) в домейн името не означава, то може да се счита за ново средство за индивидуализация – обект на изключителни права и, че съществува необходимост от законодателна охрана на изключителни права върху домейн имена. Домейн името, продължава той може да бъде законодателно признато за една от възможните форми на използване на търговската марка, но не и признаване на тяхната еднородност. С последното можем да се съгласим, но не можем да се съгласим с останалата част от тезата на З.Милютин.

Тук е необходимо предварително да се направи едно важно уточнение, свързано с това, че съпоставянето на домейн имената с други средства за индивидуализация се основава на техните функционални характеристики, което е предмет на настоящата част от работата, а не в качеството им на обекти, по повод на които се реализират субективни права, на което ще бъде отделено внимание в следващата част на изследването.

ЕЛЕКТРОНЕН ДОКУМЕНТ

1. Същност на електронния документ

Българското законодателство не съдържа легално определение на понятието “документ”. Документът е материален носител, със фиксирани на него знаци, предаващи мисъл. Признаците на документа се изследват в процесуалното право.

В гражданският процес “документ” се използва като синоним на писмено доказателство, а в правната доктрина документът се определя като вещ, върху която с писмени знаци е материализирано изявление (Ж.Сталев, Българско гражданско процесуално право, С., 1988, с.245;

Това, което отличава електронния от хартиения документ е носителят на информацията и начина на записване, обработка, съхранение и възпроизвеждане на същата.

Термина електронен документ следва да се разглежда в контекста на по-ранния и родствен термин “ електронен обмен на данни” (е е " " е " е- I) , използван като базово понятие в Законът- модел за електронната търговия.

Първоначално този термин е нормативно установен на международно равнище през октомври 1988г във вид на стандарт на международната организация по стандартизация (I) / I (I " " , е е " " – “Електронен обмен на данни в областта на управлението, търговията и транспорта), разработен от работна група №4 (т. нар. група “WP.4) по международни търговски процедури към Европейската икономическа комисия към ООН. Практически едновременно със стандартите UN/EDIFACT, през септември 1987г. са приети “ Унифицирани правила за поведение при обмен на данни чрез телетрансмисии (UN- I е Conduct for Interchange of Trade Data by Teletransmission), съдържащи “ съгласувани правила за поведение на страните, осъществяващи такъв обмен”

Общите принципи на - I получават развитие в Законът – модел за електронна търговия , а от там в много от европейските закони, включително и в българският Закон за електронния документ и електронен подпис /ЗЕДЕП/.

Първоначално при работата над UN/ EDIFACT и UN- CID се предполага, че правните основания за електронен обмен на данни ще бъдат специални споразумения между страните за електронен обмен на данни. Структурата на договорните отношения може да бъде:

- двустранна – в електронния обмен на данни участват инициатор и адресат, сключващи помежду си споразумение за пряк обмен на данни (trading partners agreement) . За инициатор се признава всяко лице (физическо или юридическо), което или от името на което, в това число и автоматично, се формира или предава съобщение на данни;
- тристранна структура – в договорните отношения по електронния обмен на данни освен инициатора и адресата присъства и посредник (intermediary) – термина се използва в Директива 2000/31/ЕС и в ЗЕДЕП - във функциите на който влиза получаване, предаване и съхранение на данни от името на други лица, а така също и предоставяно на други услуги, имащи отношение към дадената дейност. Тристранната структура юридически се оформя със специално споразумение (third-party service agreement) . Въвеждането на специалното понятие “ посредник” е необходимо за това, за да се отграничат страните в споразумението за електронен обмен на данни от трети лица. Чл.6 ЗЕДЕП

- Многостранна структура – в договорните отношения могат да участват инициатор, посредници, адресат; няколко инициатора, посредник/ци, адресат; няколко адресати и т. н.

За да се облекчи сключването на такива специални споразумения през май 1995г. е разработено Типово споразумение на Европейската икономическа комисия за електронен обмен на данни в международната търговия. Типовото споразумение регулира всяко предаване на съобщения между страните с електронни способи, ако структурата на съобщенията съответства на стандарта UN/EDIFACT .

През 2000г. е разработен аналог на Типовото споразумение – Европейско типово споразумение за електронен обмен на данни (е" е I ee e).

ЗЕДЕП определя електронния документ като :” електронно изявление, записано върху магнитен, оптичен или друг носител, който дава възможност да бъде възпроизведено.”

Основните признаци на електронния документ, отличаващи го от хартиения са:

- Машинен носител на информацията;
- Електронна форма на представяне на информацията (специално установяване на изисквания за възпроизвеждане на информацията във вид, достъпен за възприемане от човека);
- Способност за съхраняване , обработване и предаване с помощта на електронни средства;
- Качеството на задължителен признак на електронния документ е електронния подпис

Структурата на електронния документ се състои от:

- Обща част, която съдържа информация , представляваща съдържанието на документа, информация за адресата
- Особена част на документа – състояща се от един или няколко електронни подписа.

Възможността за възпроизвеждане на електронното изявление като предпоставка за правна валидност на електронния документ(чл.3 ЗЕДЕП) се свързва с установяването на гаранции за това, че електронното изявление може да бъде да бъде възпроизведено всеки път по начина и във вида в който е било първоначално записано, без последващи изменения в него, дължащи на материалната среда на съхранение и пренос. Изискването за възпроизвеждане на информацията обикновено се свързва с представянето и в годен за еднозначно възприемане от страните вид.

В този смисъл формата на изявление може да бъде условно квалифицирана на вътрешна и външна. Формата на вътрешно представяне на електронния документ е записът на информацията, върху съответен носител (в случая електронни устройства, позволяващи записване, съхраняване, обработка, възпроизвеждане и предаване на информация), във вид на двоични числа. Формат на външно представяне на електронния документ е възпроизвеждането му на екрана на дисплея визуализацията му във вид и форма годна за възприемане от човека, без допълнителни технически приспособления.

В основата на определението, дадено от законодателя за електронен документ стои понятието “електронно изявление”, въведено в чл.2,ал.1. То е определено като” словесно изявление, представено в цифрова форма чрез общоприет стандарт за преобразуване, разчитане и визуално представяне на информацията; ал.2 – “електронното изявление може да съдържа и несловесна информация.”

Така въведени определенията за електронен документ и електронно изявление, създават известна двойственост по отношение на тяхното тълкуване и във връзка с понататъшните разпоредби на закона, и биха могли да създадат затруднения при неговото

прилагане и тълкуване, затова е нужно да бъдат изяснени. В наименованието на закона е визирано понятието ”електронен документ” . В чл.4-12 , които уреждат особените правила за авторство, изпращане, послезидици от грешка при изпращане, получаване и узнаване се визира “електронно изявление”.

Възниква въпросът дали извършването на изявление по електронен път – електронно изявление е признато от закона за действително, без да има съставен електронен документ и дали са извършени правно валидни действия, с оглед формата на действителност.

Двата термина, използвани в закона създава противоречиви схващания за същността на електронното изявление. Съществува мнение, че електронното изявление се различава от писменото изявление по това, че то не е материализирано върху материален носител. Не можем да се съгласим с това, тъй като след като е налице изявление, това означава, че съществувало намерение е било обективизирано под някаква форма. Ако не се материализира върху съответен носител, то може да се говори за намерение за изявление, а не за състояло се такова.

В случая ЗЕДЕП едва ли говори за намерение за изявление, след като урежда въпросите свързани с неговото изпращане, получаване , авторство и т. н.

По принцип в законодателството на други страни , както и в законът – модел за електронна търговия на УНСИТРАЛ не се използват понятията електронен документ и електронно изявление. Най- често се използва понятието електронно съобщение(data messag) или електронен запис. Законът модел работи с електронно съобщение, което определя като –информация , изготвена , изпратена, получена или съхранявана с помощта на електронни, оптически или други подобни средства, включително електронен обмен на данни, електронна поща. В чл.6 е визирано, че когато законодателството изисква писмена форма, тя се счита спазена и когато информацията е представена под формата на електронно съобщение, ако тя е достъпна за последващо използване. ЗЕДЕП използва аналогично изискване за електронният документ. Следователно, електронното изявление е правно валидно изявление, с правни последици, адекватни на тези, произтичащи от изявленията, извършени в устна форма , насочени към постигане на определен правен резултат.

Можем да определим електронния документ като : информация, представена посредством електронни средства за обработка , съхраняване и предаване на информацията, която може да бъде преобразувана и възпроизвеждана във форма, пригодна за еднозначно възприемане от човека, носеща реквизити за идентификация.

Както вече беше отбелязано темповете на развитие на електронните правни отношения са високи и вече може да се констатира , че периодът на “усвояване” на електронните документи е завършил и е настъпил периода на тяхното прилагане.

Действието на един закон, засягащ дадения проблем обективно поставя въпроса за това тази уредба достатъчна ли е или съществува правен вакуум, изразяващ се в отсъствието на системни законодателни актове, регулиращи електронните отношения. Необходимо ли е да бъдат стимулирани съответстващи опити в отрасловото законодателство (въпреки че можем да отчетем вече наличието на такива), такъв вероятен вакуум да бъде запълнен.

Тук няма да се занимаваме с обсъждане на това, в каква степен трябва да бъде променено или допълнено законодателството, регулиращо електронния документооборот.

Важно е обаче да отбележим, че каквото и да е законодателното регулиране в тази посока, то трябва да се основава на непротиворечива система от закони, построена на единна системна понятийна платформа, на единна терминология и тълкуване на

понятията, при отчитана факта, че съществуващото законодателство се базира на система от понятия, свойствени за традиционния (хартиения) документооборот.

Преди да се разглеждат измененията в обществените отношения, обусловени от появата на новите технологични обекти, да бъдат регулирани способите и лимитирана възможността за масово прилагане на последните, е необходимо да бъдат описани самите обекти.

Ако това не бъде изпълнено, възниква нееднозначност на тълкуването и всички последващи заключения биха загубили ефективност.

За компактност по- нататък ще наричаме аналогов документ (АД) традиционния документ непосредствено възприеман от човека, съдържащ информация, закрепена на твърд носител.

Смятаме, че от позицията на перспективата за развитие на електронния документооборот и електронните правоотношения , всички представени определения за електронен документ не са достатъчно конструктивни с оглед тяхното прилагане в практиката. Те се основават на асоциацията с традиционните документи. Може да се говори за фиксация на аналогов документ, под която се разбира състоянието на определени точки в пространството(листа хартия), в даден момент от време, тъй като аналоговия документ е неотделим от носителя.

Електронния документ е отделим от носителя. Той съществува в две форми: пасивна – съхранение и активна - предаване и обработка, в това число и визуализация при необходимост от възприемане от човека. Не може да се говори за задължителна фиксация или за състояние на електронния документ, ако се разглежда активната форма на неговото съществуване – този промеждутък от време, в течение на който той се възприема , обработва или предава.

Законодателството (в частностЗЕДЕП) не отразява динамичния характер на активното съществуване на електронния документ.

За нуждите на закона може да се приеме само статичната реализация на електронния документ в режим на съхраняване на носителя, но и тук координатите на съхранение са неопределени(в дисковото пространство). Ако се основем на това, че електронния документ е фиксиран (“записан”) на “магнитен оптичен или друг носител”(чл3,ал1ЗЕДЕП), то става недопустима например стандартната операция “дефрагментация на диска” .

В този смисъл как трябва да се разбира дублирането на файла на два диска или при предаване на документа – файлът е фиксиран на един носител, след това на друг. Такава трактовка довежда до абсурда с фиксация да се отразява изменение в пространството и времето.

Ако в основата на определенията, дадени от законите, стои работата с електронния документ, то при тази хипотеза не може да се говори за активизация на документа, за неговата обработка, предаване и съхранение – записът е преобразуване на динамична реализация в статична. Законите определения фактически изключват електронното взаимодействие.

Съществуват и други съществени въпроси свързани с понятийната база, на които липсва законодателно решение. Това са понятията “екземпляр”, “оригинал”, “копие”, “ юридическа сила” на електронния документ.

Възприетото традиционно разбиране за “оригинал” е – първият или единичен екземпляр на документа, за дубликат- вторият екземпляр на оригинала, имащ юридическа сила, копие- документ, възпроизвеждащ информацията от оригиналния документ и всички негови външни признаци , който няма юридическа сила и заверено копие- копие на документа, на което в съответствие с установения ред се допълват реквизити, придаващи му юридическа сила.

Всички екземпляри на електронния документ , подписани с електронен подпис следва да се считат оригинали. Всички екземпляри на електронния документ идентични един с друг са оригинали и имат еднаква юридическа сила.

ЗЕДЕП не дава определение и на понятието “екземпляр на електронния документ”, “оригинал”, “идентични електронни документи”, и в този смисъл са възможни различни тълкувания. Но във всички приведени примери съществуването на няколко екземпляра от електронния документ, всеки от които има юридическа сила на оригинал , е фиксирано явно. Тук не става дума за това , че по принцип оригинала може да съществува в няколко екземпляра. Важни са практическите аспекти.

В множество закони се предвижда , че при съхраняване на електронния документ (в базата данни) те трябва да бъдат във формата, в който те са били създадени, предадени или получени (Дирктива за електронната търговия).

На всички тези въпроси ЗЕДЕП не дава отговори. Законодателят не урежда въпросите свързани със съхраняването на електронните документи. В чл.6, ал2, т.4 т.5 се вменява като задължение за посредниците на електронни изявления да използват надеждни системи за съхраняване определен вид информация, свързана с електронното изявление за определен период от време, но за съхраняване на самото изявление или за съхраняване на електронния документ не се говори.

Остават неуредени и въпросите, свързани с техническата реализация на електронния документ в смисъл – позволено ли е стандартно преформатиране на файла например.

Кога възпроизвеждането е възпроизвеждане в оригинал или в копие и при какви условия. Кой отговаря за тяхната идентичност и достоверност. Кога аналоговото копие е идентично с електронния оригинал .

Преходът към масово прилагане на електронния документ в практиката води до съответстващо увеличаване на числото на конфликтните ситуации между субектите на електронния документооборот. В процеса на обмяна на електронни документи се включва голямо число субекти, осигуряващи на принадлежащите им или наети от тях програмно- технически средства за формиране и обработка, предаване и съхранение на електронни документи. Конфликтите се инициират както от технологични грешки , така и от противоречива трактовка на субектите по отношение своите функционални права и задължения, свързани с електронните документи.

Регулирането на тези права и задължения е възможно на основата на взаимни споразумения и договори между участниците(саморегулация) , въпреки че при масов обем на електронни правни отношения, сключването във всеки случай на индивидуален договор или споразумение е на практика нереално.

Намаляване на равнището на конфликтност изисква конкретно определяне на статута на електронния документ, като обект на правните отношения между субектите на информационния обмен.

Кой носи отговорност, например за нарушаване целостта на документа – авторът, владелецът на средството за формиране на документа, доставчикът , получателят на документа. Кой, за какви действия и в каква степен носи отговорност за несанкционирано изменение на документа или за нарушаване на конфиденциалността. Към кой следва да се предяви евентуална претенция, ако електронното платежно не е достигнало до адресата – например данъчната служба. Длъжен ли е данъкоплатецът да проследи цялата достатъчно дълга верига съпътстващи електронните документи. Неопределеността в тези аспекти изглежда като игнориране на функционалната връзка.

Необходима е правна регламентация на функционалната връзка между обекта, електронен документ и субектите, участващи в неговата практическа реализация.

Пряката регламентация на правата и задълженията на субектите е невъзможна както поради многообразието от конфликтни ситуации, така и поради смяната, усъвършенстването и създаването на нови информационни технологии.

От друга страна, отнасянето на електронните документи към някои правни категории би позволило да се построи моделът на взаимоотношенията между субектите на основата на известни правни норми.

Към настоящия момент в България няма единен регулаторен режим в сферата на електронното взаимодействие. Приносът на ЗЕДЕП е в това, че по отношение на електронния документ е призната неговата специфика, неговото принципно качествено отличие от традиционния, аналогов документ и е стъпка към приспособяване към новите реалности на традиционните представи за документ и естествено за преходния период към качествено нови форми на обработка на информацията.

Но въпреки тези нови принципни положения, все още отсъства общопризната теоретична трактовка на електронния документ като ново системно явление.

Разглеждането на електронния документ изцяло и само на основата на сходствата с традиционния документ е подход, който би могъл да бъде ефективен на началните етапи на използване на електронна изчислителна техника за електронно взаимодействие, когато тази техника осъществява само функционални задачи.

Развитието на електронните правни отношения в близките години ще направи дадения подход несъстоятелен и съответно ще се окаже безполезна цялата нормативно – правна база, разработена на основата на указаните предпоставки.

Необходимо е разработването на концептуален подход към правна регламентация на функционалната връзка между обекта (електронен документ) и субектите на електронното правно отношение.

От друга страна отнасянето на електронния документ към известни правни категории, създава фундаментална основа за развитие на правоотношенията на основата на известни правни категории.

2. Електронен и аналогов документ

Обективно възниква резонния въпрос – какви разлики между електронния документ и традиционния, аналогов документ стоят в основата на невъзможността за прилагане в цялост на традиционни представи.

Разбира се, понятийната база установена през дълъг период от прилагане на традиционния документ не може да опише в цялост електронния документ. Необходимо е да се формира нова, системно обвързана база понятия. От това обаче не следва невярност на проверената в практиката понятийна база на традиционния документ. Необходимо е да бъдат изследвани областта и степента на нейната приложимост.

И аналоговия и електронния документ съдържат идентифицирана информация, така че тяхното съдържателно описание е еднакво. И единият и другият е средство за осигуряване дейността на субектите. И двата документимогат да бъдат изготвени по различни технологии. Така аналоговия документ може да бъде ръкописен, машинописен, а може да бъде създаден и на основата на последните технологични достижения. Освен това, на предишните етапи на развитие на електронно изчислителната техника особени недоразумения обусловени от спецификата на технологията на изготвяне на електронния документ, не са възниквали.

Единственото, което внася различията, това е средата на функциониране на документа. Първоначално електронната форма на документа е технологичен епизод в неговия жизнен цикъл. В това си битие той се отъждествява като документ на машинен

носител. В този си вид документа съществува като електронен само в интервала между формирането и неговата разпечатка. На съвременният етап за голямо число документи, които се възприемат като електронен документ, електронната форма се установява постоянна в течение на целия жизнен цикъл на документа. Електронните документи се обработват, предават, съхраняват, а често и се създават и унищожават без участие на човека.

В такъв смисъл основната разлика между електронния и аналоговия документ се състои в тяхното предназначение за функциониране в различни среди на съществуване: електронна – среда на програмно-технически средства и аналогова – среда на субектите на правоотношенията.

Към тези две структури, съставлящи информационните правни отношения на субектите е необходимо да бъде добавена и трета – интерфейсът между аналоговата и електронната среда. Произтичащите от това особености ще бъдат разгледани по-подробно.

Има ли място човекът в електронната среда, може ли човек да възприема електронния документ.

Разпечатката на документа на хартиен носител го прави аналогов документ. Изображението на документа на екрана на монитора не се отличава съществено от проекцията на аналогов документ. В тези случаи произтича неявна подмяна на обекта: вместо изходния електронен документ говорим за производен документ, непосредствено възприеман от човека, т. е. за аналогов документ.

Това са два различни, макар и функционално свързани документа. Разпечатката е по същество конкретна технология за изготвяне на аналогов документ. Способът за използване и способът за изготвяне не е едно и също – аналоговия документ е предназначен за прилагане от човека, а електронния от компютъра.

Възниква въпросът какво възпроизвеждане има предвид ЗЕДЕП – същински електронен документ или аналогово копие, тогавана какви критерии трябва да отговаря.

Човек е принуден да се ограничи с възприемането на аналогов документ, имащ отношение към изходния електронен документ. Количествено това бъде далечно отношение: например страница текст – това е от порядъка на 1500 байта информация, тогава в паметта тя заема няколко пъти по-голям обем при графичния формат на предаване, или по-малък при използване на архивирането.

Очевидно е, че различията във физическата среда на съществуване на документа, води до принципни различия между електронния и аналоговия документ.

3. Изисквания към електронния документ.

a. Да гарантира целостта на съдържанието;

Ние говорим именно за индикация, а не за гарантиране на целостта, макар че едната и другата функция се преплитат. Целостта (като факт) се разбира като отсъствие в съдържанието на документа на несанкциониран достъп или модификация.

В аналоговия документ целостта се индицира лесно. Нарушаването на целостта на документа би било трудно без да се повреди носителя.

Необходимо е съществуването на индикатор на целостта, свързан със съдържанието на документа по начин, по който всяка модификация на съдържанието изменя състоянието на индикатора. В аналоговата среда в качеството на индикатор се използват свойствата на носителя и способите за нанасяне на символи на носителя.

В електронната среда, както беше отбелязано, носителят на активният документ по принцип не може да бъде зафиксирен. Възможността за индикация на целостта

остава задаване на функционална зависимост на елементите на съдържанието и последваща проверка (индикация) на тази зависимост.

Принципната трудност се състои в това, че или самата зависимост или значението на функцията са априорно известни на участниците в електронното взаимодействие. А това не изключва възможността трети лица недобросъвестно да нарушат целостта на документа.

b. Да гарантира достъпност на съдържанието на документа.

Способът на изобразяване на информацията трябва да съответства на действащите стандарти и установените неформални правила, осигуряващи единството на възприемане и обработка на документа.

За електронния документ достъпността е съществен фактор. Необходимо е спазването на единни стандарти за представяне на документа в цифров вид и гарантиращи съвместимостта на различните стандарти.

c. Да гарантира недостъпност на съдържанието на документа (конфиденциалност).

В предната позиция става дума за достъпност на документа спрямо елементите на средата, прилагани дадени стандарти. Често възниква необходимост от съхраняване в тайна съдържанието на документа, а често и самото му съществуване. Това се в практиката е прието да се нарича с термина "конфиденциалност" на документа.

d. Да гарантира възможност за автентификация на автора и/ или изпращача на документа.

Понятията идентификация (е ") и автентификация(" е ") са близки, затова в аналоговата среда обичайно се използва първото.

В електронната среда , изискваща еднозначност такова смислово съвместяване може да доведе до абсурдни резултати. Не случайно терминът автентификация широко се използва именно в сферата на електронните правни отношения.

Идентификацията на обекта е установяване на еквивалентност между обекта и неговият априорен образ.

С други думи идентификацията е класификация на обекта, приписването на априорно известен комплекс от характеристики. Идентификацията на документа е установяване факта на наличие в него на идентифицираща информация – наименование на получателя или изпращача на документа. На практика обикновено се налага да се установи и факта, че именно посочените субекти използват документа като средство за взаимодействие.

Трябва да се свърже документа (като предмет, вещь) към субектите, съществуващи независимо и извън документа (" – англ. – извън), т.е. автентификация на документа.

Следователно автентификацията на документа обективно потвърждаване на съдържанието се в него идентифицираща информация.

Обичайно се говори, че се изисква да се идентифицира автора на документа , но фактически се разбира автентификация на документа. Да се идентифицира автора х на документа означава , че от няколко поставени субекти- х, у , да се определи кой именно е подписал документа, кой е х. Тогава в действителност се изисква да се установи, че подписът (идентифициращата информация) на човека , упоменат в документа като х, действително принадлежи на х.

e. Да гарантира възможност за автентификация на получателя и / или адресата на документа.

Взаимодействието предполага наличието на най – малко двама участници (по принцип чрез Интернет се извършват двустранни сделки и много рядко едностранни).Често е необходимо потвърждаване не само на подателя, но и на

получателя на документа- в случаите на необходимост от потвърждаване на получаването на документа. Съществуват и случаи, когато подателя на документа може и да не се автентифицира, но е задължителна автентификацията на получателя (анонимен платеж). Но в по- голямата число от случаи оформянето на документа трябва да предвижда възможност за автентификация на всички участници в информационното взаимодействие.

f. Да гарантира възможност за автентификация на маршрута на преминаване на документа от получателя.

При електронното взаимодействие проблема за автентификацията на маршрута на електронния документ принципно е остър. По силата на възможността за отдалечен на потенциално число субекти, способни да въздействат на маршрута, многократно превишава това при аналоговия документ. В съществени ситуации може да бъде необходимо не толкова автентификацията на субектите на аналоговата среда, но и обектите на електронната среда, програмно – технически устройства използвани в процеса на формиране, обработка и предаване на електронни документи.

g. Да гарантира възможност за кратко прилагане на документа.

В аналоговата среда еквивалентните реализации са различни и осигуряването на уникалността на екземпляра по принцип е достижимо със средствата на оформяне на документа. Именно на това свойство се базират документите с еднократно действие: за да бъдат правно основание за действията на участниците в информационното отношение (субектите на електронните правотношения) е необходимо физическо наличие на документа и неговото предаване от един субект на друг. Можем да ги наречем потребими документи имайки предвид това, че при използването им те губят своята юридическа сила (правопораждащият факт, фиксиран в съдържанието на документа, може да породи правни последици само еднократно). Това предпоставя възможността за определен брой на прилагането им.

4. Оригинал и копие на електронния документ.

От позицията на възприетото виждане, че електронният документ представлява множество неразличими реализации, ще се опитаме да определим понятията “оригинал” и “ копие”

В аналоговия свят понятията оригинал и копие са достатъчно различни . Обикновено копиема има същото съдържание, но различни атрибути. Например подписът на автора е заменен с този на нотариуса, т.е. има съответни атрибути на нотариуса. Положението, че електронния документ има множество неразличими еквивалентни реализации прави значим проблема за съществуването на копие на електронния документ. На практика необходимо ли е копие на електронния документ, при възможността да се използва реализацията на оригинала.

Както беше отбелязано нашето законодателство не поставя проблема за копието на електронния документ. Но предписания по отношение на него са необходими от гледна точка на отчитането на редица специфични особености на електронния документ.

За обосноваване необходимостта от съществуването на електронно копие на електронния документ ще се ограничим с посочването на няколко причини.

Първата причина това е моралното остаряване на електронния документ, като тук се разбира не съдържанието , а неговите атрибути. За автентификацията на електронния документ се използват средства на криптографията с определен срок на действие – например електронен цифров подпис, кодове за автентификация и други.(има ли в закона или правилниците такъв срок) . Периодично тези средства се обновяват, и

криптографските ключове, съхранявани отделно от документа се оказват нищожни. Такава е специфичната характеристика на документите с неограничено действие.

Индикацията на автентичността на всяка реализация на оригинала с течение на времето е технически сложна задача. Съществуването на оригинала може да потвърди само документ копие, издаден от упълномощен за това съхранител на архива от документи, гарантиращ съответствие на съдържанието с документа – оригинал, заведен в архива с електронен подпис, загубил в дадения момент своята актуалност. Естествено документа – копие се заверява от действащия електронен подпис на съдържателя на архива (вписване).

Втората причина – физическо остаряване на документа. Загубване на възможността да бъде формално основание за правата и задълженията на субектите на електронните отношения. Това е характерно, като правило за документите с кратко действие, например платежно нареждане(подобен документ след прилагането му се погасява, губи своята юридическа сила). В аналоговата среда отметката за погасяването се поставя на оригинала.

В електронния документ присъединяването на отметка за погасяване при съблюдаване на условията за неотделимостта от изходния документ – оригинал води към друг, от позицията на правилата на средата документ – копие, потвърждаващ съществуването на оригинала в един предходен момент.

Тъждествеността на съдържанието на документа и копието е обусловена от цифровата природа на електронния документ. В аналоговата форма е достатъчна еднаквостта (не задължително тъждествеността) на съдържанието. По – широко разстояние между думите в аналоговия текст не оказва влияние на еднаквостта, но за цифровия документ различното разстояние между символите, означава два различни документа.

И в аналоговата среда оригиналът и копието са различни документи. Те са предназначени за изпълнение на различни функционални задачи. Оригиналния документ е формално основание за изменение на правоотношенията между участниците в информационното взаимодействие. Копието на документа е доказателство за съществуване на оригинал с такова съдържание.

На практика и копието може да бъде използвано в качеството на формално основание, ако с оглед обстоятелствата е достатъчно да се възприеме като достоверно доказателство за съществуването на оригинала.

В електронния документооборот, за разлика от аналоговия съществено се увеличава възможността за подправяне на документа, както и копирането и модификацията на електронните съобщения.

Можем да направим извода, имащ принципен характер за електронния документооборот, а именно извода за уникалността на всеки електронен документ като множество еквивалентни реализации. Ако това е оригинал, то въпроси не възникват, оригиналът може да бъде само един иначе машината няма да може да проведе формално преобразуване.

Ако документа е копие, то е необходимо да се осигури възможността за съпоставяне на неговото съдържание с оригинала или с копие от по- висок ранг

И така : В електронната среда не могат да съществуват два еднакви документа. Всеки електронен документ , възприеман като множество еквивалентни реализации е уникален.

Възможни са разграничаване на два типа електронни документи – изходен документ или документ оригинал и документ – копие. Те се възприемат като два различни документа, свързани със съответстващо съдържание. Съответствието

означава неразличимост (тъждественост) на определени априорно известни способности, фрагменти(части от съдържанието) на оригинала и копието.

Предназначението на документа – оригинал – формално основание за определени права и задължения на субектите на електронното взаимодействие.

Предназначение на копието- доказателство за съществуването на оригинал с такова съдържание.

5. Атрибути на електронния документ

Електронния документ, както и аналоговия е юридически факт – предвидени в закона обстоятелства, при които възникват, изменят се и се прекратяват конкретни правни отношения между субектите на електронното правоотношение.

Оформянето на документа е съвкупност от неотделими от документа признаци(атрибути) , зависещи до голяма степен от съдържанието и вида на документа. Те имат решаваща роля при осигуряване на служебните функции, необходими за признаването на документа в рамките на сферата на неговото действие като юридически факт.

Атрибутите на документа трябва да изпълняват следните функции:

- Възможност за индикация на целостта на документа;
- Достъпност на съдържанието на документа;
- Недостъпност(конфиденциалност);
- Възможност за автентификация на автора или подателя (титуляра) на документа;
- Възможност за автентификация на получателя и / или адресата на документа;
- Възможност за автентификация на междинните точки на предаване на документа;
- Възможност за гарантиране на кратното прилагане на документа.

За достигане на съответстващо качество на електронното взаимодействие, технологията по изготвянето, обработката, предаването и съпровождането на електронния документ трябва да предвижда гарантиране на функционалните цели на електронния документ – признаването на електронния документ на качеството на юридически факт. Технологията не трябва да изменя съдържанието на документа, така че задачата се свежда до осигуряване на технологичните параметри на документа, даващи формално основание за признаването му на факт, позволяващ да се реализира електронното взаимодействие.

Най – важното свойство на документа е неговата достоверност. Това е свойството на електронния документ да бъде признат от закона в качеството на юридически факт: предвидени в закона обстоятелства, при които възникват, изменят се или се прекратяват конкретни правни отношения.

ЕЛЕКТРОНЕН ПОДПИС

1. Същност на електронния подпис.

Съществен елемент на всеки документ е подписа. Неговото използване цели да гарантира истинността и целостта на документа, както и авторството на волеизявленията, извършени в него.

Развитието на съвременните средства за документооборота, на новите платежни системи е немислимо без надеждни средства за обезпечаване автентичността и целостта на документите.

В усилията за създаване на международна, обшоевропейска правна рамка, както и в националните законодателства на отделните страни, ключов въпрос като гаранция за правно валидно и надеждно осъществяване на електронния обмен на данни е използването на електронен подпис като средство за създаване на сигурност и доверие в електронната търговия и обмена на данни в откритите мрежи изобщо. Той позволява да се определи от кого произхождат данните, както и да се провери дали те не са променени, дали не е била нарушена тяхната цялост. С неговото използване се цели да се гарантира истинността и целостта на документа, както и авторството на волеизявленията, извършени в него.

Електронният подпис може да бъде определен като: **реквизит на електронния документ, представляващ сбор от данни в електронен вид (знаци, букви, числа и други символи), внедрени или функционално свързани с електронния документ с намерение за автентификация на същия.**

Като правна възможност за защита на взаимоотношенията в глобалната мрежа, електронният подпис съхранява редица от свойствата на обичайния собственоръчен подпис. На практика използването му защитава електронния документ от редица действия, като:

- отказ на волеизявителя от авторство;
- модификация на вече потвърден документ;
- подправяне на документ;
- прихващане на данните в момента на техния обмен и модифицирането им и др.

Така въведеното определение очертава два логически признака на електронния подпис:

- предметен – електронният подпис представлява данни в електронна форма, присъединени или логически асоциирани към други данни;
- функционален – с помощта на електронния подпис се автентифицират данни.

При разглеждането на същността и правната уредба на електронния подпис не можем да отделим чисто юридически или чисто правни характеристики. Тяхната взаимна обвързаност е основна черта на електронните подписи. Затова и в законодателната уредба съществуват редица технически правила, във връзка с механизмите за създаване и проверка на електронните подписи. От друга страна проблемът за правното регулиране на отношенията, свързани с електронната търговия и с използването на електронните подписи, е свързан с регулирането на използваните технологии.

Съществуват редица технически решения за подобряване нивата на сигурност в мрежата. Сред най-често използваните за гарантиране защитата на предаваната информация са протоколите за сигурност – и¹

¹ Възможности за развитие на електронен бизнес в България, изд. "Агенция Икономика" ЕООД, С., 2002г.

- **SSL (Secure Sockets Layer)** е защитна система за обмен на данни. криптира обменяните данни и не допуска те да бъдат прочетени от неупълномощени лица. Когато потребителят е в режим на , на най-долния ред на браузера се появява знак – жълт катинар (или ключ) . Сървърите с режим на са с адрес започващ с ://.

Протоколът осъществява следните функции:

1. Конфиденциалност на връзката – след предварителния диалог между страните се определя секретен ключ , който се използва за симетрична криптография.
2. Идентификация – страните се идентифицират една друга с помощта на асиметрични криптографски методи.
3. Обезпечение на надежността на връзката.

Конфиденциалността на съобщенията се осигурява посредством приемане на комбинирана схема с използване на криптография с открит и симетричен ключ.

- **SET** представлява техническа спецификация за осигуряване предаването на поверителна информация по открити мрежи, каквато е Интернет. Изработена е през 1996г. SET включва :

1. Цялостност – информацията за сметките на клиентите може да бъде предавана по обществените мрежи , без да има промени и загуби при преноса и съхраняването , тъй като използва строго кодиране.
2. Конфиденциалност – показва само необходимата за всеки участник в транзакцията информация.
3. Стандартизираност – SET стандартът дефинира всички необходими процеси – движението на транзакцията , формата на съобщенията , идентифицирането и алгоритмите на кодиране.
4. Неотменяемост – стандартът дефинира $I($ е I " е – инфраструктура на публичния ключ) , която се използва за проверка на участниците в транзакцията и за кодиране / декодиране на обменяните съобщения. Участниците се идентифицират със своя цифров подпис , гарантиращ неотхвърляне на сделката.

SET е създаден да осигури конфиденциален начин за плащане и поръчване на стоки и услуги. Цялата информация се кодира. Интегритетът на предаваните данни се осигурява чрез цифров код , който се прилага към всяко съобщение и дава възможност на получателя да провери дали съобщението не е било променено по време на преноса. Използването на цифрови сертификати дава възможност да се удостовери дали ползвателят на картата е нейния легитимен собственик.

Електронният подпис се основава на технологии за автентификация , на системи за криптиране и декодиране. Съществува няколко методи за създаване на електронен подпис:

- шифроване на електронния документ върху основата на симетричен алгоритъм
- използване на асиметричен алгоритъм за шифроване
- обработка на документа посредством хеш-функция и зашифроване на окончателния резултат с помощта на асиметричен алгоритъм.

Независимо от конкретните методи за осъществяване на електронните подписи обаче , те трябва да са технологично неутрални.

Кодирането / шифрирането/ на данни позволява да се запазва важна информация или да се предава през несигурна мрежа (като Интернет) , така че да не стане достояние на друг освен на получателя, за когото е предназначена. Методът за превръщане на ясен текст така , че да се скрие съдържанието му , се нарича шифроване. Резултатът от шифрования ясен текст в невъзможни за прочитане безсмислици е шифровият текст. Дешифрирането е процесът на превръщане на шифровия текст обратно в оригинален ясен текст. Шифрографията (") е наука за използването на математиката за шифриране и дешифриране на данни.

Шифрографският алгоритъм или шифър (код) е математическа функция , използвана в процеса на шифриране и дешифриране.² Шифрографският алгоритъм работи в комбинация с ключ – дума , цифра или фраза за шифроване на ясен текст. Сигурността на шифрованата информация зависи изцяло от силата на шифрографския алгоритъм и секретността на ключа (кода).

Симетричната (конвенционална) шифрография , наричана още секретен или симетричен ключ за шифроване работи с един ключ за кодиране и за декодиране на информацията, което не удовлетворява необходимата степен на защита на информацията .

Най – често използвана е асиметричната система за криптиране на данни , основана на двойния ключ – публичен и частен. Частният ключ се използва за генериране и кодиране на електронния подпис посредством алгоритъм. Достъп до него има само лицето , което създава електронно подписания документ. Частният ключ е свързан със съответен публичен ключ– публично достъпен код , с помощта на който адресатът на електронното съобщение може да разчете кодираното съобщение и да удостовери автентичността на електронния документ и ненакърнеността на съдържанието му.

Кодът е инструментът , който работи с шифровия алгоритъм за получаване на специфичен шифротекст. Кодовете принципно са много големи цифри. Размерът на кода при асиметричната система на кодиране и конвенционалното шифроване е абсолютно несъвместим. Пример : конвенционалният 80 – байтов код има еквивалентна сила на 1024 – байтовия публичен код.

В някои случаи в практиката се използва фибридна шифросистема , която е комбинация между двата шифроваци метода и включва сигурността и удобството на публичния код с бързината на конвенционалното шифроване.

Асиметричната система за кодиране е основният възприет метод за създаване на цифрови подписи. Те позволяват на получателя на информацията да установи автентичността ѝ, а също така да потвърди, че информацията е чиста.

В основата на математическото определение на електронен цифров подпис стои понятието “ едностранна функция със секрет”, въведена през 1975г. от американските математици У. Диффи(W.Diffie) и М.Е. Хелман(M. е ").³ Едностранната функция се нарича функция F , на която са присъщи следните свойства:

1. за всеки секретен ключ **k** и всеки подпис **s** значението на функцията **F** може да се изчисли достатъчно просто , при което за изчисление по известно **s** на значението на съобщението **m** не е задължително знаенето на ключа **k**;

² I " е " , е " е ,I ://
" .

³ Правовые аспекты использования Интернет – технологий, Книжный мир ,2002.

2. ако секретният ключ k е неизвестен , то по известно s (подпис) и m (съобщение) е невъзможно лесно да се намери ключа k ;
3. ако секретният ключ k е известен , то по известно зададено m може лесно да се изчисли s .

Използването на едностранната функция за системата електронен цифров подпис се основава върху това , че документът подписан с електронен подпис, се разглежда като числа m и s , където m е съобщение (например някаква информация в електронна форма) , а s - подпис , получен по пътя на решение на уравнението $F(k,s) = m$, в което F - е известната на всички участници в електронния документооборот едностранна функция, а k е секретният ключ.

Знаейки секретният ключ , неговият притежател може по всяко време да подпише даден документ , а доколкото публичният ключ (функцията) е известен на всички ползватели на информационната система , то всеки от тях може да провери автентичността на подписа. При това , който и да е , не знаещ частния ключ не може да изчисли k или да подпише електронния документ. В случай на изтичане на информация при предаването на данните по каналите за връзка значението на електронния цифров подпис се изменя и той става недействителен.

Доколкото обемът на предаваните електронни документи може да бъде достатъчно голям , то на практика , за да не се оперира с големи числа, подписът се изчислява не за самото съобщение m , а за някакво число , получено посредством прилагането спрямо него на специална функция , наречена хеш – функция. Това е алгоритъм , който превежда една последователност от битове в друга, по – малка(хеш резултат) , по такъв начин , че :

- записът дава един и същ хеш резултат всеки път, когато алгоритъмът се използва при въвеждане на същия запис;
- невъзможно е чрез изчисляване записът да бъде извлечен и реконструиран от хеш резултата , произведен от алгоритъма;
- невъзможно е чрез изчисления да се стигне до два записа, които водят до един и същ хеш резултат при използването на алгоритъма;

Хеш – значението на документа – това е контролната сума , изчислена с помощта на хеш – функцията , така че хеш – значението на всеки документ е уникално. При внасянето на най – малкото изменение на документа (дори с един файл) неговото хеш – значение се променя.

От техническа гледна точка електронният подпис изглежда като хеш – значение на документа , изчислено с помощта на определен известен алгоритъм и зашифрован частен ключ на подаващия данни в системата , при това електронният подпис трябва да съдържа указания за метода на изчисляване на хеш – значението , т.е. хеш – функцията.

Така получателят на документа може с помощта на публичния ключ на отправящия да разшифрова хеш – значението, указано от отправящия и да го сравни с фактическото хеш – значение на получения документ. Ако те съвпадат , то това е гаранция , че документът е бил подписан от притежателя на частния ключ и че в процеса на предаване на документа в него не са направени изменения. Тези операции се извършват със специални програми (Наредба за изискванията към алгоритмите за усъвършенстван електронен подпис (ПМС №17 от 2002г.; ДВ.,бр.15 от 8 февруари 2002г.)⁴

⁴ Наредба за изискванията към алгоритмите за усъвършенстван електронен подпис (ПМС №17 от 2002г.; обн., ДВ.,бр.15 от 8 февруари 2002г.).

С оглед спецификата на разглежданата тематика е необходимо да направим и някои уточнения по отношение на най- често употребяваните термини, свързани с функциите на електронния подпис.

1. **Автентификация** – често електронния подпис се определя като автентифициращо средство и дори се отъждествява с него. (виж долу). Най- често когато за неговото създаване не се предвижда нито конкретна технология, нито специална процедура(пр. Издаване на удостоверение) и може да бъде уговорено между страните. С автентификация функции се свързва т. нар. обикновен подпис.

Автентификацията на ЕД придава правната форма , която гарантира неговата достоверност (традиционен документооборот – аналог подписан документ) от гледна точка на връзката на конкретно лице с конкретен подпис и съгласието на това лице с подписаното изявление (отъждествяване на това лице със съдържанието на документа).

Автентификацията посредством използването на електронен подпис се осъществява на основата на : веществен признак – идентифициращото средство е определена вещ, която принадлежи на ползвателя (удостоверение за частен ключ, смарт – карта и т. н.). Възможна е автентификация по запомнящ се признак, на основата на информация, известна на ползвателя(еднократна или мнагакратна парола, кодова фраза, персонален идентификатор и др.) или личен признак, на основата на характеристики, зависещи от физическите свойства или качества на ползвателя(биометрични характеристики) към които се отнасят отпечатьци от палци, снимка на очната ретина, биометрия на гласа и т. н.

Във всички случаи идентифициращото средство, установява, че конкретно лице е негов ползвател, но това не означава " , че документа изявлението е автентифицирано, защото връзката на резултата от автентификацията не е с конкретно лице, а със съответно идентифициращо това лице средство. Възможно е идентификаторът да бъде откраднат , загубен и несанкционирано използван.

Затова правото създава различни регулаторни механизми (използването на определени алгоритми, удостоверяване на електронните подписи и пр.), които да създадат по- голяма степен на сигурност, с оглед конфиденциалността и целостта на информацията.

2. **Конфиденциалност** – само по себе си идентифициращото средство, което може да изпълнява функциите на електронен подпис, (когато закона не предвижда ограничения или специфични изисквания за неговото създаване и проверка), не винаги гарантира конфиденциалността на данните. Това се постига посредством използване на шифрографски алгоритми (симетрично криптиране, асиметрично криптиране и най- често използваната хибридна система (Наредба) Електронният подпис се основава на технологии за автентификация, на системи за криптиране и декодиране. Най- често използвана е асиметричната система за криптиране на данни, основана на двойния ключ – публичен и частен. Частният ключ се използва за генериране и кодиране на електронния подпис посредством алгоритъм. Достъпът до него има само лицето, което създава електронно подписания документ. Частният ключ е свързан със съответен публичен ключ – публично достъпен код, с помощта на който адресатът на електронното съобщение може да разчете кодираното съобщение и да удостовери автентичността на електронния документ и ненакърнеността на съдържанието му.

Конфиденциалността гарантира това, че лице, което няма съответните права, не може да има достъп до информацията, предавана в рамките на транзакцията.

Важно е да се отбележи, че електронен подпис не е тъждествен на шифроване. Не всеки шифрован текст е подпис и не всеки подпис трябва да е създаден с методите на шифрографията. Правните норми установяват особеностите на използване на една

или друга технология и възможните варианти за съчетаване с оглед нуждите на оборота и целесъобразността.

3. Цялостност – осигуряването и посредством електронен подпис е гаранция за това, че транзакцията не е подправена. Отграничаването на съдържанието на термина от разгледаните други по-горе е необходимо от гледна точка на регулирането на използваните средства.

Функцията по осигуряване целостта на данните се постига посредством използването на специална математическа функция – хеш- функция. Посредством използването и от изходния текст на съобщението се получава негов съкратен фрагмент – дайджест съобщение(е " е е) или хеш код (" е). Към този фрагмент се прилага криптографическо преобразуване чрез използването на частен ключ за подписване и открит ключ за проверка на електронния подпис. Следствие от използването на хеш функцията при внасянето и на най- малко изменение в документа(дори с един файл) неговото хеш- значение се променя. (Наредба за алгоритмите за създаване на електронен подпис)

Тази особеност в предмета на регулиране предполага създаването на йерархични модели, където условията за признаване на действителност се изменят в зависимост от вида на конкретния електронен подпис и сертификата. В едни случаи страните могат сами да избират начина на автентифицирани на волеизявленията , в други да използват конкретна процедура за подписване, съобразена със законовите изисквания за съответния вид подпис.

В зависимост от степента на защита, както и от сверата на употреба, на електронните подписи (публична, частна), и на издаваните към тях удостоверения (ако са предвидени такива), се предявяват редица специални изисквания и се предвиждат определени правни последици. Тези последици могат да бъдат ограничени до определен кръг правоотношения, или обвързани с допълнително изисквания. За индивидуализиране на отделните видове електронни подписи и сертификати се използват допълнително квалификации. Директива 1999/93 /ЕС въвежда понятията “усъвършенстван електронен подпис” (" " " е е " е), “ квалифициран сертификат” (" е е " е), “защитен механизъм за създаване на подписа”(е е " е е" е е). Българският законодател работи с понятията “усъвършенстван”, “универсален” електронен подпис, “ регистриран доставчик на удостоверителни услуги”.

Следва да отбележим, че понятията “електронен подпис” , и “ цифров подпис” са идентични. Определението “ цифров” обикновено се свързва с технологичната природа на подписа (цифрова форма , цифрово изявление).

Юридическите признаци на електронния подпис се различават от техническите, описани по – горе , тъй като правните норми могат да въведат както ограничения в използването на определени видове електронен подпис , така и да установят допълнително гаранции за тяхната достоверност в интерес на участниците в документооборота. Проблемът за правното регулиране на отношенията , свързани с електронната търговия и с използването на електронните подписи, е свързан с регулирането на използваните технологии.

От гледна точка на правото е важно технологията , която се използва , да съответства на целите , за които се използва.

Правотворческите органи решават доколко един или друг технически способ за документооборот е надежден , каква е вероятността от изопачаване на волята на страните в електронния документ , кой притежава правото да реши във всеки конкретен случай въпроса за автентичността и въз основа на какви критерии.

Като правна категория цифровият подпис съществува чрез своите юридически признаци, закрепени в нормите на правото.

Съществуват два подхода към определянето на електронния цифров подпис като правна категория. Тази нееднозначност е предопределена от сравнително малкото практика в тази насока и от традиционализма на правните системи.

Според единия подход електронният цифров подпис е аналог на собственоръчния подпис и при спазване на посочените в закона условия придобива тъждествена със собственоръчния подпис юридическа сила. Другият подход не придава адекватна юридическа сила и доказателствена стойност на двата вида подписи.⁵ Съответствеността на електронния цифров подпис и собственоръчния подпис се основава на удостоверителните функции, които те изпълняват.

Доколкото и електронният цифров подпис и собственоръчния подпис се използват за автентификация на авторството на документите, то те се разглеждат като аналогични. Но характерът на връзката между автора на документа и създадения от него електронен цифров подпис принципно се отличава от характера на връзката между автора и неговия собственоръчен подпис. За разлика от собственоръчния подпис, носещ в себе си информацията за индивидуалните признаци на автора, електронният цифров подпис позволява да се установи само факта на неговото създаване с помощта на частния ключ. Изводът за тъждеството на автора на документа с притежателя на частния ключ е основан върху предположението, че секретния ключ е известен изключително на неговия притежател. Авторите отбелязват, че по указаните по-горе причини електронният цифров подпис не може да бъде определен в нормите като юридически равнозначен на собственоръчния, защото това ще доведе до объркване на участниците в правоотношението и ще породии процесуални трудности при идентификацията на лицата, използващи електронен цифров

подпис за заверка на компютърни документи. В защита на своята теза авторите привеждат и допълнително аргументи. Те смятат, че ако се приеме като изходно положение юридическата тъждественост между електронния цифров подпис и собственоръчния подпис, това би довело до погрешно решение на редица правни проблеми, като:

- има ли право притежателя на частния ключ да приведе доказателства в потвърждение на това, че той не е автор на документа, подписан с електронен цифров подпис, ако достоверността на подписа е била удостоверена;
- смята ли се договърът за сключен, ако автентичността на електронния цифров подпис е потвърдена, но собственикът на секретния ключ не е автор на документа;
- кой в този случай носи риска от вредите.⁶

Според същите автори притежателят на ключа не би могъл да оспори авторството, тъй като електронният цифров подпис е юридически приравнен със собственоръчния, автентичността на който е била надлежно установена. Следователно, фактът на сключване на договора, подписан с електронен цифров

⁵ Вж. Правовые аспекты использования Интернет- технологий, цит.съч., с. 106-108.

⁶ Пак там.

подпис, не може да се оспори на основание на това, че притежателят на частния ключ не е автор на документа .

Посоченият подход по принцип поставя някои от проблемите, свързани с използването на електронните подписи , но много от тях не са изключително свързани с правоотношенията в киберпространството . Те са законодателно решени и не се нуждаят от допълнително нормативно обвързване.

Мислим обаче за необосновано твърдението, че доказването на автентичността на електронния цифров подпис е доказване *a priori* авторството на подписания документ.

Това би ограничило възможността за оспорване на авторство и доказване , че даден документ е бил променен така , че неговото съдържание се отличава от това , което е било подписано и волеизявлението на автора е било частично или изцяло променено.

Притежателят на частния ключ може на същите правни основания , каквито има положилият собственоръчен подпис, да оспори или потвърди авторството върху подписания документ. Противното би създавало несигурност на документооборота в мрежата , както и ако правото не признае юридическа сила на електронния цифров подпис с правни последици, адекватни на тези, произтичащи от полагане на собственоръчен подпис.

Съществува разлика и тя е по – скоро техническа в начина на доказване на автентичността на двата вида подписи. При собственоръчния подпис доказването е съпроводено от графологична експертиза , която потвърждава или отхвърля биологичната връзка между подписващото лице и положения подпис . При електронния цифров подпис съществуващата презумпцията , че притежателят на частния ключ е подписалото документа лице, може да бъде оспорена, като се докаже , че ключът (кодът) е бил узнат и използван неправомерно.

Редица от поставените въпроси намират законодателно решение в създадените международна , общеевропейска правни системи, и в националните законодателства на отделните страни, като се гарантира сигурността и защитата на транзакциите и взаимоотношенията , осъществявани по електронен път. При подхода към тези актове се предвижда , че те трябва да си приличат , макар и само в основните принципи, поради универсалността на решаваните задачи.

Следователно е необходимо да се намери баланса между националните традиции на законодателстване и необходимостта от унификация на правните норми , тъй като автономното прилагане на специфично национално законодателство ограничава възможностите на една страна за участие в глобалния пазар. В този аспект трябва да се отбележи , че отношенията, свързани с мрежата, предизвикват *две нива* на регулирането им –национално и международно.

2. Международна система на регулиране.

В *международната система* трябва да се отграничат две подсистеми: система на ООН и актове на ЕС .

В системата на ООН работата по правното регулиране на отношенията в областта на електронната търговия е съсредоточена в Комисията по международно търговско право – I . През 1996г.от тази Комисия са разработени Закон – модел за електронна търговия () и Закон – модел за електронния подпис ()– от 2000г .⁷ В тях се признава юридически статус на

⁷ :// [" /e / e .](#)

електронните документи , премахват се юридическите бариери за използването на електронни споразумения , отменя се “монопола на книжните документи”

Законът – модел за електронна търговия , приет с резолюция на Генералната Асамблея на ООН №ООН А /51/628 от 16 дек. 1996г. , визира , че ако съответното законодателство изисква наличието на подпис на лицето върху съответния документ , то това изискване се смята за изпълнено ако :

- е използван какъвто и да е било способ за идентификация на лицето , че това лице е съгласно с информацията , съдържаща се в съобщените данни;
- този способ да е както надежден , така и съответстващ на целите за които съобщението на данните е било подготвено или предадено , с отчитането на всички обстоятелства , включително и всички съответстващи договорености.

Дадената формула в действителност е много обща , тъй като не установява критериите за оценка на съответствието на метода с изредените в нея изисквания. Съответно , не могат да се дадат и по – нататъшни гаранции за юридическата сила на информацията в електронен вид.

Отговор на някои от въпросите дава Законът – модел за електронните подписи / / от2000г. Структурно документът се състои от три части : (1) критерии за надеждност и достоверност на електронните подписи; (2) обвързаността на страните по правоотношението , свързано с използването на електронните подписи; (3) признаване на подписа в чужда държава;

В закона са формулирани стандартните изисквания към електронния подпис и условията, при които на конкретен подпис , поставен под конкретен документ може да бъде призната юридическа сила:

- данните, представляващи електронен подпис , трябва да бъдат непосредствено свързани с лицето , подписващо документа, т.е. подписът да изключва неяснота за това, кой го е поставил;
- подписването , в момента когато то се извършва , да бъде под контрола единствено на подписващото лице; предполага се , че лицето само , изразявайки своята воля , подписва документа и никой не може да постави неговия подпис без негово знание; ако някой действа от името на друго лице , се прилагат общите правила за представителството;
- всяко изменение на електронния подпис , направено след подписването може да бъде разкрито;
- ако законът изисква целостта на подписания документ да бъде потвърдена с подпис , всяко изменение в него , направено след подписването , може да бъде разкрито.

Въпросът с потвърждаването на автентичността на подписа въвежда към проблема, свързан с интернационалния характер на компютърната мрежа. Ще има ли подписът , сертифициран в една държава, същата призната юридическа сила в друга държава. Законът решава този проблем ,като установява общо правило – чуждестранният подпис се признава в страната на получателя на подписания документ. Подписът с чужд произход трябва да има същата юридическа сила , ако технологиите на подписването са еквивалентни по същество(" " е " е) в страната на получателя, при установени общи критерии за еквивалентност. За признаването на чуждестранен подпис е необходимо убеждението за това ,че при неговото създаване са използвани такива методи ,

които са възприети при създаването на подписа в признаващата държава, като под това се разбират не определени технически стандарти, а общите принципи при създаването на даден електронен подпис.

Впрочем тази процедура е описана доста неясно и е неефективна, тъй като би затруднила международната търговия. Тя е твърде абстрактно описана, за да може реално да обслужва търговските взаимоотношения, поради това е трудно да бъде възприета и приложена в практиката.

Различен от този общ и принципен подход се следва в Директива 1999/93/ЕС на Европейския парламент и Съвета на Европейския съюз от 13 декември 1999г., относно рамката на Общността върху електронните подписи, в сила от 20 януари 2000г. (ЕО № 1380/99).⁸ По своето съдържание тя напомня (на I), но структурно има известни различия.

Обръща основно внимание на проблема за действителността на подписите и правата и отговорностите на страните. Актът обобщава натрупаната практика в областта на сключването на електронни сделки и създава единни и ясни критерии за признаване на чуждестранен електронен подпис. Директивите са законодателен инструмент, използван от ЕС. В тях се съдържа задължителния резултат, който държавите – членки са длъжни да постигнат в установен срок, при което формите и методите за постигането на този резултат са оставени на свободната преценка на самите държави.

Директивата дава следното решение на въпроса за тъждествеността на подписите: стриктно изброява случаите, когато е възможно признаването на чуждестранен електронен подпис, вместо възприемането на принципа за еквивалентност на технологията на подписване по същество. Възможностите за признаване са изброени както следва:

- на взаимна основа се признават подписите, създадени в държавите – членки на ЕС, доколкото те се основават на общите изисквания на Директивата.
- ако подписът е създаден в държава, която не е член на ЕС, но съответства на изискванията на Директивата, може да бъде признат в държава, която е член на ЕС; в този случай могат да се установят допълнително изисквания към подписите;
- за признаването на подписите могат да се сключват двустранни и многостранни споразумения между държавите; за Еврокомисията остава правото да регулира въпросите за унификация на техническите стандарти, за отстраняване на необосновани препятствия в международната търговия.

Не възниква съмнение, че подходът, възприет от Еврообществото е точен и строг от този, предлаган в Закона – модел за електронните подписи на UNCITRAL. Установяването на единни критерии, на които трябва да съответства електронния подпис, спомага за укрепването на единно правно и икономическо пространство в Европейското общество и осигурява допълнителни гаранции за безопасността на използваните технологии.

Трябва да се отбележи, че Директива 1999/93/ЕС е сред най-важните международни инструменти в рамките на ЕС през последните години, отнасящи

⁸ Директива 1999/93/ЕС на Европейския парламент и Съвета на Европейския съюз от 13 декември 1999 г. относно рамката на Общността върху електронните подписи, в сила от 20 януари 2000 г. (ЕО № 1380/99). По своето съдържание тя напомня (на I), но структурно има известни различия.

се до използването на електронните подписи. Този нормативен акт дава основните насоки за регулация и хармонизиране на законодателството в страните от Европейската общност по отношение на електронните документи и електронните подписи без да навлиза в националните норми на договорното право. Целта на изискванията, заложи в нея, се състои в гарантиране на това, че е достигната максимална степен на безопасност на електронния документ и свързания с него електронен подпис. Разпоредбите ѝ относно правната сила на електронните подписи не накърняват изискванията към формата, възприети в националните законодателства относно сключването на договора и правилата, определящи дали договорът е бил сключен.

Електронният подпис е дефиниран като (обикновен) електронен подпис или "несигурен", и "усъвършенстван" или (сигурен) електронен подпис.⁹ Това разграничаване е обусловено от различните технически изисквания, осигуряващи различна степен на обезпеченост на съответния електронен подпис и заедно с това различният правен режим, даващ възможност на страните да възприемат в своите национални законодателства най-подходящия вариант в съответствие с техните правни системи.

Електронен подпис (electronic signature) е определен като информация в електронна форма, придружена или логически свързана с друга електронна информация и служеща като средство за автентификация. Това е т.нар. "обикновен електронен подпис" - обикновен, защото законодателят не обвързва създаването и използването му с изисквания от технологичен характер, нито с други допълнителни условия. Той може да бъде създаден и възприет от страните в правоотношението при пълна свобода да договарят помежду си начина на автентифициране на електронното изявление.

Правното действие на електронния подпис се признава на основание на електронна форма, като допустимостта му в качеството на доказателство в процеса не може да бъде отказано на нито едно от следните основания:

- че подписът е в електронна форма;
- е основан на квалифицирано удостоверение;
- не е основан на квалифицирано удостоверение, издадено от упълномощен доставчик на удостоверителни услуги; или
- не е създаден чрез защитен механизъм за създаване на подпис.

Много по-строг режим е въведен за **Усъвършенствания електронен подпис (advanced electronic signature)** – това е електронен подпис, който отговаря на следните изисквания:

1. свързан е по уникален начин с подписващото лице;
2. способен е да идентифицира подписващото лице;
3. създаден е със средства, които подписващото лице държи единствено под свой контрол;
4. свързан е с информацията по такъв начин, че всяка последваща промяна в нея може да бъде открита.

Така определен, електронният подпис визира високата степен на защита, която е нужно да осигури по отношение на данните, предавани по електронен път. Това е необходимо и поради факта, че на електронния подпис се признава същата правна сила по отношение на електронните данни, каквато притежава саморъчният подпис по отношение на хартиения носител и има същата доказателствена сила в съдебния процес.

⁹ Вж. Димитров, Г. Режим и практическо приложение на електронните подписи - Обикновен електронен подпис. - В: Пазар и право, кн. 1, 2003 г.

С цел да се улесни на електронната търговия усъвършенстваният електронен подпис се приема като доказателство по всеки въпрос , свързан с автентификацията и ненакърнеността на комуникацията или данните и се ползва със същата правна сила в процеса като саморъчния подпис. За да бъде обаче признат за правно еквивалентен на саморъчния подпис и да има еднаква правна сила по отношение на електронните данни, каквато има саморъчният подпис спрямо хартиения носител, Усъвършенстваният електронен подпис трябва да се основава на « квалифицирано удостоверение» (определено и отговарящо на изисквания посочени в текста и Приложенията на Директивата) и да бъде създаден чрез « защитен механизъм» за създаване на подписи. Той ще има същата доказателствена сила в съдебния процес при условие , че изискванията за саморъчните подписи са спазени.

Придадената юридическа сила на Усъвършенствания електронния подпис задължава по отношение на механизмите (техническите и процедурните средства), използвани за неговото създаване и използване.Те трябва да гарантират, че данните , използвани за създаване на подписа и неговото генериране :

- да могат практически да се възпроизвеждат само веднъж и тяхната сигурност да бъде надеждно защитена;
- да не могат с достатъчна сигурност да бъдат извлечени и подписът да е защитен срещу подправяне чрез използване на наличната сега технология;
- да могат да бъдат надеждно защитени от легитимното подписващо лице срещу използването им от други лица.

Тези съображения за сигурност обуславят необходимостта от система за кодиране , при която да има възможност закодираният документ да се декодира без в него да могат да се внасят последващи промени (за системите за кодиране стана дума по- горе).

Въпреки наличието на определения и специални изисквания за сигурност, текстът на Директива 1999/93 на ЕС остава технологически неутрален – единственото изискване се състои в това да се гарантира достигане на максимална безопасност , вместо указания за конкретно устройство или метод на създаване на електронния подпис.

3. Регулиране от националното законодателство.

Второто ниво на регулиране на електронния обмен на данни и в частност на електронните подписи е националното законодателство. Докато международните актове очертават абстрактният модел на осъществяване на взаимоотношенията в електронното пространство и визират общите рамки на тяхното развитие като една виртуална възможност, националните норми конкретизират реализацията на тази възможност.

Определенията, дадени в Директивата са възприети в повечето държави в Европа.

Концептуалните основи на регулирането на правоотношенията , осъществявани по електронен път и в частност придаването на юридическа сила на на предаваните по електронен път изявления и извършваните посредством тях правно валидни действия се съдържат в Закона за електронния документ и електронния подпис (ЗЕДЕП) , приет на 22 март 2001г. (ДВ, бр.34 ,2001г), в сила от 06.10.2001г . Това е първата стъпка към осъвременяване на българското законодателството в съответствие с новите изисквания на икономическите процеси и променената бизнес среда.

ЗЕДЕП е типичен континентален закон в областта на регулирането на електронния документ и електронния подпис , където на първо място е поставена безопасността на документооборота и публичната достоверност на подписите , за което се предвиждат задължителни процедури за създаване на електронни цифрови подписи , издаване на удостоверения от доставчици на удостоверителни услуги , въвеждане на регистър на удостоверенията.

Проблемите, които ЗЕДЕП решава са свързани основно с идентификацията на страните в търговските правоотношения, правната сила на електронното изявление и електронния документ, като правно валидна форма за осъществяване на електронни сделки.

Законът урежда правния статут на електронния документ и електронния подпис , като при подготовката на текстовете са следвани предписанията на Директива 1999/93/ЕС , на модел за Закон за цифровия подпис (1996г.) изготвен от Комисията по търговия и законодателство към ООН (УНСИТРАЛ) , както и успешно прилаганите вече законодателни решения в други страни. Във връзка с прилагането на закона МС приема няколко наредби.

Въпреки, че ЗЕДЕП възприема в голяма част принципите , заложи в Директива 1999/93, законодателят подхожда самостоятелно към регулираните проблеми , отчитайки спецификите на икономическите процеси в страната и националните правни традиции .

Законодателят изгражда правната уредба на електронния подпис като използва йерархичния модел, на основата на два принципа:

- технология и инфраструктура на електронните подписи;
- сфера на приложение.

В частно правните отношения, със значението на саморъчни подписи могат да се използват – “ електронен подпис” (обикновен), и “ усъвършенстван електронен подпис”(чл.13 (1)т.1 и т.2ЗЕДЕП), а в публичната сфера правно валидно действие има използването на “ универсален електронен подпис”(чл.13,ал.1,т.3ЗЕДЕП), който се прилага и в отношенията между частни лица и публични субекти (държавен орган или орган на местно самоуправление). Универсалният електронен подпис има значението на саморъчен по отношение на всички.(чл.13,ал.3).

Изготвения първоначално на експертно ниво Проект за Закон за електронния подпис, стои по- близо до определенията дадени в Директивата . С понятието “ автентификация” е дефиниран “обикновения подпис” по смисъла на Директивата на ЕС , а с “електронен подпис”- “усъвършенстваният”

“ Автентификацията на електронното изявление разкрива самоличността на автора и съгласието му с електронното изявление” – определението дава пълна свобода на страните в правоотношението да уговорят помежду си начина на автентифициране на електронното изявление – това може да бъде както чрез електронен подпис , така и по всякой друг начин , възприет от тях , стига той да бъде достатъчно сигурен с оглед нуждите на оборота.

По- нататък в Проекта електронния подпис е определен като : “Преобразувано електронно изявление , включено , добавено или логически свързано със същото електронно изявление преди преобразуването”.

На електронния подпис е признато значението на правно валиден подпис , с което се признава неговата юридическа сила и допустимостта му като доказателство в процеса , което не се гарантира на автентифициращото средство , т. е. на обикновения електронен подпис.Тези положения не кореспондират с принципа възприет в Директивата на ЕС за признаване на правно действие на електронния документ и електронния подпис само на основание на това , че са извършени в електронна форма.

В Проектозакона , внесен за разглеждане и гласуване от НС , формулирането на понятието “ електронен подпис”и свързаните с него правнорелевантни последици, е различно от първоначалните законодателни намерения и така предложените текстове съставят окончателния вариант на Закона за електронния документ и електронния подпис.

Законът подхожда сравнително строго към електронния подпис като автентифициращ елемент , пряко свързан с електронното изявление. Придаването на правна сила на обикновения електронен подпис е за сметка на диспозитивния характер на нормите, които го уреждат.

Електронният подпис е определен в чл.13,ал.1,т.1ЗЕДЕП като – всяка информация , свързана с електронното изявление по начин , съгласуван между автора и адресата , достатъчно сигурен с оглед нуждите на оборота ,който:

- разкрива самоличността на автора;
- разкрива съгласието на автора селекtronното изявление;
- защитава съдържанието на електронното изявление от последващи промени;

Видно, използваният термин “обикновен” не е въведен легално от законодателя, но практиката е наложила това понятие с оглед отграничаването му от останалите видове електронни подписи, за която цел се използва и в настоящата работа.

Основен елемент на електронния подпис е конкретна информация (идентифициращо средство). Законът не въвежда ограничения по отношение на вида на информацията, Тя може да се състои от знаци, букви , символи, да бъде текстова, графична. За начинът на свързването и със електронното изявление обаче, страните трябва да се съобразят с въведения обективен критерии - осигуряване на достатъчно сигурност с оглед нуждите на оборота.(този критерии е относителен и се прилага отделно спрямо конкретни лица и конкретни правоотношения).

Като идентифициращо средство електронния подпис трябва да автентифицира електронното изявление – да носи информация за самоличността на автора и съгласието му с електронното изявление.

Изискването, че електронния подпис трябва да е свързан с електронното изявление по начин, защитаващ изявлението от последващи промени , предизвиква въпроси, свързани с неговото тълкуване.

Ако идентифициращото средство е известно и на двете страни – примерно , ако са договорили методът за шифроване на електронното изявление да бъде конвенционално шифроване на текста (един и същи код се използва за шифроване и разшифроване на текста), то тогава волеизявлението на отправителя не може да се счита гарантирано срещу евентуални промени в него , тъй като механизмът на създаване на електронния подпис не е под изключителния му контрол –той е съгласуван с адресата.

Изискваната от закона защита предполага използването на определени средства за идентификация (кодове, алгоритми) и изключва други, което в известна степен ограничава избора на страните и свободата на договаряне. В същия смисъл в чл. 14 е записано че “никой освен автора няма право на достъп до данните за създаване на електронен подпис” като в т.7 от “Допълнителните разпоредби” на закона е дадено определение на “ Данни за създаване на подписа” – “уникална информация, като кодове или криптографски ключове, използвани от подписващото лице за създаване на подпис”.

Текстът на чл.14 ЗЕДЕП визира електронен подпис изобщо, което включва и обикновения електронен подпис, а както вече се отбеляза, логично , адресатът има достъп до електронния подпис, тъй като е съгласуван между него и автора . Освен това,

съгласно чл.13,ал.1т.1 страните могат да съгласуват “ всяка информация”, а не само “уникална информация като кодове или криптографски ключове”.

Тези вътрешно текстови противоречия биха могли да бъдат преодолен и въведеното изискване за защитеност на съдържанието на изявленията да се разглежда в контекста на прокламираните намерения на законодателя , за създаване на условия за насърчаване на правоотношенията , осъществявани по електронен път, чрез възприемане на ограничени правила и технологично- неутрална уредба на електронните подписи.

В този смисъл разгледаните текстове не могат да се тълкуват като ограничение спрямо използването на едно или друго средство за идентификация, а има характер на предписание страните да съгласуват автентификацията на изявленията си по начин защитаващ тяхното съдържание от несанкциониран достъп на трети лица.

За гарантиране на по- висока степен на защита на електронните изявления страните могат да използват *Усъвършенственият електронен подпис* – чл.13,ал.1,т.2 ЗЕДЕП – преобразувано електронно изявление , включено , добавено или логически свързано със същото електронно изявление преди преобразуването.

Законът визира още ,че преобразуването ще се извършва чрез алгоритъм , включващ използването на частния ключ на асиметричната криптосистема. Алгоритмите, чрез които се създават данните за създаване на усъвършенстван електронен подпис (двойката криптографски ключове), както и алгоритмите , чрез които се създава самия подпис (хешираните съобщения , комбинациите между частен ключ и хеширано съобщение и псевдослучайни цифрови поредици) трябва да са признати за сигурни в практиката , да са възприети в действащи документи и международно признати спецификации. Изискванията за алгоритмите за усъвършенстван електронен подпис са определени с Наредба на МС (обн.,ДВ,бр.15 от 8 февруари 2002г.) .

Законодателят обръща изключително внимание на технологичната природа на подписа, което е видно от формулирането на определението, визиращо конкретен метод на създаване на подписа, така и от последващите текстове. Установени са изисквания по отношение механизма на създаване и проверка на подписа, като под механизъм за създаване на подписа се разбира – “ конфигуриран софтуер или хардуер, използван за въвеждане на данните за създаване на подписа”(т. 6 от Допълнителните разпоредби на ЗЕДЕП). Данните за създаване на усъвършенстван електронен подпис всъщност представляват частният ключ, а данните за проверка – публичният ключ. Апаратните и програмни средства следва да осигурят надеждни механизми за създаване и проверка на алгоритмите, а не на самия подпис.

При традиционното собственоръчно подписване на документи, създаването на подписа и подписването на документа са идентични. При електронния подпис тези действия имат двойко значение. Създаването на подписа посредством алгоритми за генериране на частен и публичен ключ отразява технологичния характер на процеса, а подписването на електронния документ – характера на възникващите правни последици (документа се счита подписан в съответствие с изискванията на законодателството). Проверката на електронния подпис по смисъла на закона е всъщност проверка на частният ключ, посредством публичния ключ. От правна гледна точка проверката може да се определи като потвърждаване автентичността на електронния подпис в електронния документ.

Алгоритъмът за създаване на подписа е под изключителния контрол на автора и никой освен него няма право на достъп до частния ключ(чл.18ЗЕДЕП). В случая по- прецизно би било да се използва термина “ титуляр на усъвършенстван електронен подпис”, вместо употребения “ автор”, тъй като “автора е лице , овластено да извършва

електронни изявления от името на титуляра на усъвършенствания електронен подпис” (чл.24,ал.1,т.3 ЗЕДЕП).

Гарантирането на връзката между публичния ключ и титуляра се осъществява от трета доверена страна , дефинирана легално в чл.19, ал.1 на закона като “доставчик на удостоверителни услуги” – лице, което издава удостоверения за усъвършенстван електронен подпис и води публичен регистър за тях (чл.28ЗЕДЕП). Изискванията по отношение дейността на доставчиците на удостоверителни услуги са детайлно уредени в ЗЕДЕП и Наредбата за дейността на доставчиците на удостоверителни услуги. Регулирането и контрола по предоставянето на удостоверителни услуги се извършва от Комисия по регулиране на съобщенията (КРС)

Основанието за възникване на правоотношенията между доставчик на удостоверителни услуги и бъдещ титуляр на усъвършенстван електронен подпис е сключването между тях на писмен договор (чл.23 ЗЕДЕП). Договорът ще бъде правно валиден и ако е съставен под формата на електронен документ.

Удостоверението за усъвършенстван електронен подпис е електронен документ, със съответни, изискуеми от закона реквизити (чл.24 ЗЕДЕП). То е електронна атестация, свързваща механизма на проверка на подписа с конкретно лице и удостоверява идентичността на това лице , т. е. връзката на титуляра с публичния ключ.

Законът урежда още процедурите по издаване, възобновяване, прекратяване действието на удостоверенията.

Ако по някакви причини удостоверението е невалидно – например, ако е с изтекъл срок или действието му е било прекратено, то документът няма автоматично да се девалидизира. В случай, че не противоречи на закона и обичайната практика той ще се счита подписан с обикновен електронен подпис, с правно валидни последици.

Тъй като ЗЕДЕП не посочва случаите, в които се използва усъвършенстван или обикновен електронен подпис и при положение, че в съответен специален закон това не е установено, страните могат да избират начина на автентифициране помежду си чрез споразумения , като отчитат характера на данните и търсената степен на защита предвид обичайната практика.

За разлика от създадената до известна степен свобода в частно правните отношения, в публичната сфера правна валидност е призната на **Универсалния електронен подпис**, с изключение когато МС е определил държавни органи, които могат да използват в отношенията помежду им друг вид електронен подпис.

В чл.33,ал.1 ЗЕДЕП , универсалният електронен подпис е определен като усъвършенстван електронен подпис, удостоверението относно който е издадено от регистриран доставчик на удостоверителни услуги. Изискванията за максимално висока сигурност предпоставят въвеждането на регистрационен режим на доставчиците. Регистрацията се извършва от Комисията по регулиране на съобщенията, която води регистър на удостоверенията за усъвършенстван електронен подпис на доставчиците. Редът за регистрацията е определен с Наредба за реда за регистрацията на доставчиците на удостоверителни услуги.

Регистрираният доставчик на удостоверителни услуги може да удостоверява датата и часа на представяне на електронен документ, подписан с универсален електронен подпис.

Пълноценното използване в практиката на универсален електронен подпис ще бъде постигнато чрез постепенното създаване на необходимата инфраструктура и с приемане на съответните актове за това (Закон за приемането и издаването на електронни документи в съдебната система, вътрешни актове на държавни органи и органи на местно самоуправление и т. н.)

Въпреки изложените критики , че ЗЕДЕП неоправдано стеснява приложното поле на договорното регулиране в сферата на създаване и използване на електронните подписи, той е пълноценна нормативно – правно база , осигуряваща развитието на електронната търговия и изобщо на електронния документооборот в България.

Средства за електронна идентификация и удостоверяване на автентичност. /Същност и правен режим/

1. Концептуална рамка на електронните удостоверявания.

Технологичната природа на електронния документ дава нови възможности за установяване на автора на електронното изявление и целостта на данните, предавани по електронен път. Това са различни средства за идентификация на лицата и удостоверяване на автентичност – електронни подиси, електронни печати, електронни времеви печати, препоръчана електронна поща, удостоверяване автентичността на уебсайт.

Правната рамка на тези средства на европейско ниво е създадена с Регламент 910/2014 Европейския парламент и на Съвета относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО.¹ В предмета на Регламента е включена и правната рамка на удостоверителните услуги, като техният обхват е разширен в сравнение с Директива 1999/93/ЕС/отм./ и обхваща създаването, проверката и валидирането не само на електронните подписи, но и на електронни печати, електронни времеви печати, услуги за електронна препоръчана поща и удостоверения, свързани с тези услуги /чл.3, т. 6, б „а” от Регламента/.

Настоящото изследване са ограничава до извеждане на общите правила и принципите за идентификация на лицата и удостоверяване на автентичност от гледна точка на придаването на доказателствена сила на средствата за идентификация и удостоверяване на автентичност/удостоверителните услуги и прилагането на разпоредбите при установяването на автентичността на електронните писмени доказателства в рамките на гражданския процес.

На първо място следва да посочим, че създадената с Регламент /ЕС/ 910/2014г. Обща правна рамка за използването на удостоверителни услуги не създава общо задължение за използването им в страните членки. Също така, извън неговото приложно поле е предоставянето на услуги, „използвани изключително в рамките на затворени системи между определен набор от участници, които не оказват въздействие върху трети страни. Например системи, установени във фирмени или публични администрации за управлението на вътрешни процедури, които използват удостоверителни услуги.

„Регламентът не следва да обхваща и аспектите, свързани със сключването и действителността на договори или други правни задължения, когато в националното право или в правото на Съюза са предвидени изисквания по отношение на формата. Освен това той следва да не засяга националните изисквания за формата, които се отнасят до публичните регистри, и по-конкретно търговските и поземлените регистри.” /т.21 от Преамбюла/.

Регламентът установява принципът, че удостоверителните услуги следва да се допускат като доказателство при съдебни производства, но „доколкото настоящият Регламент създава задължение за признаване на удостоверителна услуга, тази удостоверителна услуга може да бъде отхвърлена само ако носителят на задължението не може да я прочете или провери поради технически причини извън неговия пряк контрол.

Това задължение само по себе си обаче не следва да налага на публичен орган да се сдобива с хардуера и софтуера, необходими за техническото разчитане на всички съществуващи удостоверителни услуги. /т.23 от Преамбюла/.

Последното има важно значение при доказването в процеса в следния контекст: Удостоверяването на автентичността на електронния подпис се извършва чрез проверка на съответното удостоверение, създадено от доставчик на удостоверителни услуги /квалифицирани или неквалифицирани такива по смисъла на чл.3 от Регламента/, както и чрез проверка и потвърждаване на валидността на електронен подпис или печат /чл.3, т.41 от Регламента/.

В този смисъл, доказването на факта на авторството на електронното изявление може да бъде затруднено, ако съществуват пречки за техническото разчитане на удостоверителната услуга от страна на публичен орган или ако носителят на задължението за признаване на удостоверителната услуга не може да я прочете или провери поради технически причини извън неговия контрол.

Разбира се, това правило визира трансграничното използване на удостоверителните услуги и задължението за признаване на удостоверителна услуга, но то засяга принципен въпрос за

¹ [://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014_0910](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014_0910)

доказателствената сила на удостоверителната услуга, без значение дали удостоверяването има трансграничен характер.

Създаденото сравнително ново законодателство в посочената предметна област /някои от нормите в българското законодателство, свързано с електронната идентификация влизат в сила през 2018г./, също така промените в Закона за електронния документ и електронен подпис, свързани с прилагане нормите на Регламента за електронните удостоверителни услуги, предпоставят необходимостта да бъдат изяснени основни понятия, свързани с идентификацията на лицата и удостоверяването на автентичност, тяхната връзка с докриналното разбиране за автентичност на документа и за целите на обезпечаване и гарантиране формалната доказателствена сила на електронните документи.

2. Същност на понятията електронна идентификация, електронна идентичност, електронен идентификатор.

Електронната идентификация се свързва с установяване самоличността на лицата при тяхната дейност в електронна среда. Идентификацията е процес, който се извършва на основата на предварително определени и зададени признаци, свързани с конкретно лице и отделящи го от други.

В Регламент /ЕС/910/2014г. тези признаци са означени като „данни за идентификация на лица“, което означава „набор от данни, които позволяват да се установи самоличността на физическо или юридическо лице, или на физическо лице, представляващо юридическо лице“ /чл.3, т. 3 от Регламента/.

В българският Закон за електронната идентификация /ЗЕИ/², данните за идентификация на лица са обозначени с термина „електронна идентичност“ и съгласно легалната дефиниция в § 1, т.2 от ДР на ЗЕИ те представляват „минимална съвкупност от характеристики, представени в електронна форма, въз основа на които може да се направи еднозначно разграничаване на едно лице от други лица в електронна среда“.

В дадената дефиниция не се конкретизира дали се включват и ЮЛ, освен ФЛ, но при систематично тълкуване на нормата във връзка с очертавания в чл.1 от ЗЕИ предметен обхватна същия, а именно уреждане на обществените отношения, свързани с електронната идентификация на ФЛ, от приложното поле на легалната дефиниция за „електронна идентичност“ са изключени ЮЛ за разлика от Регламента.

В §1, т. 1 от ДР на ЗЕИ понятието „електронна идентификация“ е определено като „процес на използване на данни в електронна форма за идентификация на лица, които данни представляват по уникален начин дадено физическо лице“. В основата на дефиницията всъщност стои понятието „данни за идентификация на лица“, съгласно чл.3, т. 3 Регламента, но дефинирано от българския законодател с термина „електронна идентичност“ или „минимална съвкупност от характеристики, представени в електронна форма, въз основа на които може се направи еднозначно разграничаване на едно лице от други лица в електронна среда. /§ 1, т.2 от ДР на ЗЕИ/.

В Закона за електронната идентификация е въведено още едно легално понятие – „електронен идентификатор“, определен в чл.2, ал.1 от ЗЕИ като „уникален идентификатор на физическо лице, за който е издадено удостоверение за електронна идентичност. Съгласно ал.3 на същия текст въз основа на електронния идентификатор може да се направи еднозначно разграничаване на едно лице от други лица във виртуална среда с цел осигуряване на достъп до информационни системи или осигуряване на възможност за извършване на електронни изявления“.

Електронният идентификатор се съдържа в Удостоверение за електронна идентичност, което е „формализиран официален електронен документ, представен чрез общоприет стандарт, издаден с определен срок на валидност и съдържащ електронен идентификатор и други данни, определени с правилника за прилагане на закона“ /чл.3 от ЗЕИ/. Срокът на валидност на удостоверенията за електронна идентичност е 5 години /чл.20, ал.1, т.5 от ЗЕИ/ за разлика от режима на валидност на традиционните документи за самоличност /лична карта, шофьорска книжка/. Също така, за разлика

² Обн. ДВ. бр.38 от 20 Май 2016г., изм. ДВ. бр.50 от 1 Юли 2016г., изм. и доп. ДВ. бр.101 от 20 Декември 2016г., в сила от 21.11.2016г.

от тях едно лице може да поиска издаване на повече от едно удостоверение за електронна идентичност /чл.20, ал.1, т. 9 от ЗЕИ/.

Субект, или нормативно възприетия термин „титуляр на електронна идентичност” е физическо лице, навършило 14 годишна възраст, на което е издадено удостоверение за електронна идентичност /ч.6 от ЗЕИ/.

Министерството на вътрешните работи създава и поддържа регистър на издадените и прекратени удостоверения за електронна идентичност и регистър на електронните идентификатори, титулярите им и съответните удостоверения за електронна идентичност /чл.19, ал.1, т. 1 и т.2 от ЗЕИ/. За осъществяване на тази дейност министърът на вътрешните работи може да се подпомага от администратори на електронна идентичност, вписани в Публичен регистър, съгласно правилата, установени в Глава Трета /чл.10 и сл./ от ЗЕИ. В Публичен регистър се вписват и Центровете за електронна идентификация. Такъв Център, със статут на Дирекция се създава в Държавна агенция „Електронно управление” /ДАЕУ/, като функциите на такъв Център могат да се осъществяват и от други лица, вписани в регистъра по чл.10 от ЗЕИ /чл.9, ал.1 и ал.2 от ЗЕИ/.

За разлика от традиционните документи за самоличност, удостоверението за електронна идентичност може да бъде спирано, възобновявано или прекратявано при различни хипотези, свързани с промяна в обстоятелствата, опасност от увреждане интересите на титуляра или трети лица, по искане на самия титуляр и други. /чл.21 и чл.22 от ЗЕИ/.

Съществен въпрос, свързан с електронната идентификация е този за представителството в електронната среда, част от който засегнахме в контекста на отношението „автор – титуляр” на електронно изявление.

Законът за електронната идентификация изрично урежда електронното представителство. В Глава шеста от ЗЕИ /ДВ., бр. 38 от 2016г., в сила от 21.11.2017г./, озаглавена „Електронни овластявания” са регулирани отношенията, свързани с начина и формата на електронно упълномощаване. Законът заменя възприетия в традиционния гражданскоправен институт на представителството термин „упълномощаване” с термина „овластяване”. Независимо от това, очевидно става дума за гражданско представителство като субекти на регулираното отношение – „електронно овластяване” са упълномощител и упълномощен /пълномощник/.

Овластяването се извършва като упълномощителят вписва уникалния идентификатор на пълномощника в електронен регистър на овластяванията /чл.29, ал.1 от ЗЕИ/. Предвидени са два режима на вписване на овластяванията. Когато се извършва с цел упражняване на права чрез пълномощник пред държавен орган, организация, предоставяща обществени услуги, и лица, осъществяващи публични функции, уникалния идентификатор на пълномощника се вписва в Електронния регистър на овластяванията, воден от Министъра на вътрешните работи /чл.29, ал.1 от ЗЕИ/. Лица, извън посочените в цитираната алинея 1, също могат да предоставят възможност за упражняване на права пред тях чрез пълномощник с типизирано определяне на обема и условията за представителство по начин, определен в Правилника за прилагане на закона.

В този случай овластяването се вписва в Регистър на овластяванията, воден от центровете за електронна идентификация /съгласно чл.9, ал.3 от ЗЕИ/. При вписването упълномощителят посочва действията, за които делегира представителна власт на упълномощения, обема на представителната власт и срока на овластяването /чл.29, ал.3 от ЗЕИ/.

В чл.30 от ЗЕИ е въведена фикция, по силата на която вписването в регистъра на овластяванията се ползва със същата правна сила като писмената форма с нотариална заверка на подписите. Поради липсата на изрично посочване, следва да се счита, че под регистър на овластяване в посочената норма се разбират двата регистъра на овластявания, съответно и двата режима на овластяване. Регистърът на овластяванията не е публичен, като достъп имат само упълномощителите, „овластените лица” и администраторите.

В Преходните и заключителни разпоредби на ЗЕИ, с цел синхронизиране на разпоредбите, свързани с електронната идентификация са направени изменения и допълнения на Закона за електронното управление /ЗЕУ/. В §5, т.3 от ПЗРЗЕИ /изм. ДВ., бр.38 от 2016г., в сила от 21.11.2017г./ се изменя чл.24 от ЗЕУ, като се създава ново заглавие „Представителство” и препращаща норма, която указва, че „за ползване на електронни административни услуги чрез пълномощник упълномощителят трябва да го овласти по реда на Закона за електронната

идентификация. Със същата разпоредба на ЗЕИ /т.4/, са изменени заглавието и текста на чл.28 от ЗЕУ /в сила от 21.05.2017г./ . Разпоредбата урежда реда за проверка на идентичността на юридическите лица. Това се извършва „чрез автоматизирана проверка на техния статут в съответните регистри, в които са вписани, когато са налице технически средства за извършването”.

Задължението за служебна проверка е поставено под условие. Но текстът е неясен.

По смисъла на §1, т.2 от ДР на ЗЕИ, „електронната идентичност е минималната съвкупност от характеристики, представени в електронна форма, въз основа на които може да се направи разграничаване на едно лице от други лица в електронна среда”. В ЗЕУ не става дума за проверка на съвкупност от характеристики, а за проверка на „статут” в съответните регистри. Такива регистри са Търговски регистър, Регистър БУЛСТАТ, Централен регистър на юридическите лица с нестопанска цел и т. н. Но за проверка в тези Регистри не са необходими технически средства по смисъла на чл.28 от ЗЕУ. Остава отворен въпросът какво включва понятието „идентичност на юридическите лица” и кои регистри визира посочения текст.

В тази връзка проблеми с тълкуването създава и понятието „уникален идентификатор”. В §1, т.22. от ЗЕУ "Уникален идентификатор" е единният граждански номер на българските граждани, личният номер на чужденците, единният идентификационен код за търговците и клоновете на чуждестранните търговци и кодът по БУЛСТАТ за лицата, подлежащи на вписване в регистър БУЛСТАТ. Понятието е формулирано за целите на предоставяне на електронни административни услуги /чл.22, ал.1 ЗЕУ/. Същевременно в чл.2, ал.1 на ЗЕИ понятието „електронен идентификатор е дефиниран като „уникален идентификатор на физическо лице, за който е издадено удостоверение за електронна идентичност”.

В крайна сметка се получава натрупване на термини, дефиниции и режими за установяване на самоличност в електронна среда, които усложняват точното прилагане на нормите, свързани с удостоверяване на електронна идентичност на лицата.

По отношение на представителната власт е създаден нов текст – 24б от ЗЕУ- Автоматично установяване на законна представителна власт /ДВ., бр.50 от 2016г. , в сила от 01.01.2018г./ Той се отнася до хипотезите на предоставяне на вътрешна административна услуга от страна на първичните администратори на данни за проверка на представителната власт, когато такава произтича или може да се установи от вписвания в поддържаните от тях регистри или бази данни.

Както вече беше отбелязано, въпросите свързани с идентификацията на лицата в електронна среда е тясно свързан с друго понятие, характерно за тази среда – „автентификация”. Често тези понятия се използват в един и същ смисъл, а именно отразяват връзката на едно действие в електронна среда с конкретно лице. Независимо от това сходство, двете понятия не се покриват и това вече беше подчертано.

Нормативното обособяване на двата процеса „електронна идентификация” и „удостоверяване на автентичност” е допълнителен аргумент в тази посока. Съгласно въведената в Регламент /ЕС/ 910/2014г. легална дефиниция, понятието „удостоверяване на автентичност” означава „електронен процес, който позволява електронната идентификация на физическо или юридическо лице или потвърждаването на произхода и целостта на данните в електронна форма.”/ чл.3, т. 5 от Регламента/

Удостоверяването на автентичност за разлика от идентификацията се отнася не само до лицата, но и до данните.

Какво е отношението между идентификацията на едно лице по смисъла на разгледаните нормативни разпоредби в предметната област и установяване на авторството на електронното изявление от гледна точка на формалната доказателствена сила на електронния документ.

До доказване на противното автор на електронното изявление /електронен документ/ е лицето, което го е подписало. Съгласно чл.3, т. 10 от Регламент /ЕС 910/2014г. електронен подпис означава „данни в електронна форма, които се добавят към други данни в електронна форма или са логически свързани с тях, и които титулярът на електронния подпис използва, за да се подписва. Съгласно т. 9 от същата разпоредба „титуляр на електронен подпис означава физическо лице, което създава електронен подпис”. От друга страна „удостоверението за електронен подпис е електронен атестат, който свързва данните за валидиране на електронния подпис с физическото лице и потвърждава най – малко името или псевдонима на това лице” /чл.3, т.14 от Регламента/.

От тази гледна точка електронния подпис може да се възприеме като средство за идентификация и като средство за удостоверяване на автентичност по смисъла на Регламента.³

Идентификацията на лицата и авторството на електронните изявления е регулирано в Закона за електронното управление в контекста на предоставянето на електронни административни услуги. Съгласно чл. 5, ал.1 от ЗЕИ /Изм. - ДВ, бр. 38 от 2016 г., в сила от 21.05.2017г./ „Задълженията по тази глава възникват, ако гражданинът, съответно организацията са се идентифицирали по ред, установен в закон, когато закон изисква идентификация за предоставяне на административна услуга.”

Идентификацията, интегритета⁴ и авторството при предоставяне на електронни административни услуги е уредено в чл.22 от ЗЕУ. Съгласно ал.1 от текста, получателите на електронни административни услуги се идентифицират по ред определен със закон, освен ако със закон се допуска предоставяне на административна услуга без идентификация. Получателите на електронни административни услуги - юридически лица, се идентифицират чрез уникалния си идентификатор.⁵ Интегритетът и авторството на подадените по електронен път изявления във връзка с електронните административни услуги се установяват чрез електронен подпис при спазване на действащото в тази област законодателство, освен ако със закон е предвидено друго.

Извън тези случаи методите за установяване на интегритета и авторството на електронните изявления се урежда с наредба за общите изисквания за предоставяне на административни услуги по чл. 12, ал. 4 от ЗЕУ за съответния начин на достъп / предишна ал. 3, изм. - ДВ, бр. 38 от 2016 г., в сила от 21.05.2017 г./ - Наредба за общите изисквания към информационните системи, регистрите и електронните административни услуги / приета с ПМС № 3 от 09.01.2017 г., обн. ДВ. бр.5 от 17 Януари 2017г., в сила от 01.03.2017г./⁶

Съгласно чл. 21, ал. 1от Наредбата в случаите, когато закон изисква заявлението за електронна административна услуга да е подписано, заявлението и приложените към него документи могат да се подписват и с усъвършенстван електронен подпис, след като физическото лице се е идентифицирало по реда на Закона за електронната идентификация.

Когато в нормативен акт за предоставянето на административни услуги е предвидено установяване на авторството на изявления, но не чрез саморъчен подпис, за нуждите на предоставянето на електронни административни услуги авторството се установява чрез обозначеното в електронното изявление име, съответно наименование, на заявителя /ал.3/.

По аргумент на противното авторството на електронното изявление, при изискване на саморъчен подпис се доказва с електронен подпис, а не само с идентификация по смисъла на ЗЕИ.

При подаване на заявления за електронни административни услуги от физически лица, които са се идентифицирали електронно по реда на Закона за електронната идентификация, електронните изявления могат да се подписват с усъвършенстван електронен подпис /чл.22, ал. 5от ЗЕУ/.

За използването на електронни административни услуги удостоверенията за електронен подпис трябва да са издадени с точно посочване на името на автора на електронния подпис, а когато удостоверението съдържа данни за титуляр - и неговото име или наименование. /чл. 23 от ЗЕУ/⁷.

Съгласно посочените текстове, авторството на електронното изявление се удостоверява с полагане на електронен подпис, съгласно действащото в тази област законодателство и много ясно се очертава разликата между идентификация на лицето и удостоверяване автентичността на неговото

³ Димитров, Г. Право на информационните и комуникационни технологии. Гражданскоправни аспекти. Част I, София, Фондация „Право и Интернет”, 2014г., с. 97;

⁴ §1, т.9. от ДР на ЗЕУ "Интегритет" е характеристика на електронния документ, изразяваща се в липсата на нарушаване на неговата цялост от момента на съставянето и/или подписването му от неговия автор до момента на проверката от адресата.

⁵ §1.,т.22. от ЗЕУ "Уникален идентификатор" е единният граждански номер на българските граждани, личният номер на чужденците, единният идентификационен код за търговците и клоновете на чуждестранните търговци и кодът по БУЛСТАТ за лицата, подлежащи на вписване в регистър БУЛСТАТ.

⁶ Наредба за електронни административни услуги /отм/

⁷ Получава се разминаване между понятието „титуляр”, възприето в Регламент ЕС/910/2014г. и автор и титуляр на електронен подпис в ЗЕУ. С новата редакция на ЗЕДЕП, тези несъответствия би следвало да бъдат преодолен, като се използва само термина „титуляр”.

електронно изявление. В този смисъл е и разпоредбата на чл. 29, ал.2 от ЗЕИ, съгласно която, за да има правно валидно овластяване са необходими две кумулативни условия - идентифициране чрез електронен идентификатор на упълномощителя и подписване на овластително изявление с квалифициран електронен подпис.

Подписът може да удостоверява самоличност, когато няма изискване това се извършва по реда за идентификация. Но идентификацията не установява авторството на изявлението, кагото за за това се изисква полагане на подпис, а само самоличността на лицето.

За целите на идентификацията връзката между лицето и електронната му идентичност се извършва чрез удостоверение за електронна идентичност, което е формализиран официален електронен документ. Връзката между лицето и публичния ключ на подписа се извършва също чрез удостоверението за електронен подпис, което не е официален документ, а е издаден от доставчик на удостоверителни услуги. В този смисъл удостоверението за електронен подпис, а и съгласно даденото определение в Регламент ЕС/910/2014г., удостоверява връзката между лицето и данните за валидиране /публичен ключ/, но не съдържа идентифицираща информация /електронен идентификатор по смисъла на ЗЕИ/.

3. Същност и правен режим на електронните удостоверителни услуги.

Електронните услуги по създаване проверката и валидирането на електронни подписи, електронни печати или електронни времеви печати, услуги за електронна препоръчана поща, както и удостоверения, свързани с тези услуги; или създаването, проверката и валидирането на удостоверения за автентичност на уебсайт; или съхраняването на електронни подписи, печати или удостоверения, свързани с тези услуги са „удостоверителни услуги” по смисъла на чл.3, т. 16 от Регламент ЕС/910/2014г.

В Преамбюла на Регламента е въведено общо правило по отношение на всички удостоверителни услуги, а именно, че те следва да се допускат като доказателство при съдебни производства във всички държави членки. В случаите, когато в Регламента правната сила на конкретна удостоверителна услуга не е изрично посочена, то същата се определя от националното право /т.22 от Преамбюла/.

Тази разпоредба поставя редица въпроси, свързани с обезпечаване правната сила на удостоверителните услуги, още повече, че страните членки не са ограничени само до въведените в Регламента такива, а могат да определят и други видове удостоверителни услуги /т.25 от Преамбюла/.

Положеният собственоръчен подпис или печат, например ще бъдат част от хартиения документ докато той не бъде унищожен. Тези реквизити на документа нямат срок на валидност. При електронния подпис или електронен печат това не е така. Всяка удостоверителна услуга е свързана с издаване на удостоверение от доставчика на удостоверителната услуга. Това удостоверение свързва определени данни с дадено физическо или юридическо лице.

Съгласно възприетият правен режим на удостоверителните услуги, тези удостоверения имат срок, за който са издадени като разбира се могат да бъдат подновени по искане на титуляра. Също така те могат да бъдат спирани за определено време, както и да бъдат отменени. От друга страна доставчикът на услугата може да прекрати своята дейност.

Във всички тези случаи стои въпросът за действителността и възможността за проверка и валидиране на електронния подпис или електронен печат, още повече в случаите, когато електронно подписан документ бъде представен като доказателство в съдебно производство. Технологично е възможно един документ да бъде подписан дори при изтекъл срок на валидност на удостоверението. При разглеждане на съдебната практика по чл.184 от ГПК в рамките на настоящото изследване не бяха открити решения, от които да е видно, че в рамките на съдебното производство е поискана или направена проверка от някои от доставчиците на удостоверителни услуги.

Регламент ЕС/910/2014г. отчита тези специфични въпроси, като стремежа е да се гарантира по – висока степен на сигурност на всички използвани удостоверителни услуги. „Целта на настоящия регламент е да се осигури съгласувана рамка, така че да се предложи високо ниво на защита и правна сигурност на удостоверителните услуги /т.44 от Преамбюла/. В този контекст се въвеждат

„квалифицирани удостоверителни услуги”, което означава удостоверителна услуга, която отговаря на приложимите изисквания, определени в Регламента и се дефинира понятието „доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги.

Важен аспект на регулацията е режимът на отговорност на доставчиците на удостоверителни услуги, съгласно който те следва да носят отговорност за щети, причинени на физически или юридически лица поради неспазване на задълженията си.

Чл.13 от Регламента създава два режима за разпределяне на тежестта на доказване на щети, нанесени от доставчик на удостоверителни услуги. Тежестта на доказване, че щетите са били нанесени умишлено или поради небрежност от страна на доставчик на *неквалифицирани* удостоверителни услуги, пада върху физическото или юридическото лице, подало иск във връзка с щетите, посочени в първа алинея. Наличието на умишъл или небрежност от страна на доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги се презюмира, освен ако този доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги докаже, че посочените щети /нанесени умишлено или поради небрежност по ал.1/ са настъпили без умишъл или небрежност от страна на същия доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги.

Доставчиците могат да възприемат политика на ограничения при определени условия, върху използването на предоставяните от тях услуги. /т.37 от Преамбюла/. Те следва да информират предварително своите клиенти за ограниченията чрез публикуване на информация или по друг „разпознаваем начин”. В тези случаи доставчиците на удостоверителни услуги не носят отговорност за щети, произтичащи от използване на услугите по начин, превишаващ посочените ограничения /чл.13, ал.2 от Регламента/.

За целите на сигурността и постигане на устойчивост и трайност Регламентът съдържа разпоредби, които уреждат трайността и непрекъснатостта на квалифицираните услуги. Това са правилата относно плана за осигуряване на непрекъснатост на обслужването в случаите, когато доставчиците на квалифицирани услуги прекъснат дейността си. /т. 41 от Преамбюла/. Също така разпоредбите на Регламента са насочени към осигуряване на дългосрочно съхраняване на информация, за да се осигури правната валидност на електронните подписи и електронните печати за продължителен период от време и да се гарантира, че те могат да бъдат валидирани независимо от бъдещи промени в технологиите /т.61 от Преамбюла/.

Изискванията към доставчиците на квалифицирани услуги са подробно описани, съгласно чл.24 от Регламента с цел обезпечаване на сигурността и надеждността на предоставяните услуги.

Предвидени са и правила за прозрачност при спиране валидността на квалифицираните удостоверения /временна загуба на валидност на дадено удостоверение/. В тези случаи доставчиците на удостоверителни услуги следва ясно да отбелязват статута на удостоверението и, в случай че валидността му е спряна — точния срок на спиране. Също така са уредени въпросите, свързани с преустановяване дейността на доставчика. С оглед такава възможна хипотеза той е длъжен да записва и съхранява на разположение за подходящ срок, цялата информация имаща отношение към данните, издадени и получени от доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги, и поспециално с оглед предоставяне на доказателство при съдебни производства и осигуряване на приемственост при предоставянето на услугата. Тези записи могат да бъдат направени по електронен път. /чл.24, ал...1, б”з”от Регламента/

В този контекст е и правилото на чл.19,т. 2 от Регламента, съгласно който в случай на пробив в сигурността или нарушаване на целостта, които имат съществено въздействие върху предоставяната удостоверителна услуга или върху съхраняваните лични данни, доставчиците на квалифицирани и неквалифицирани удостоверителни услуги уведомяват за това без излишно забавяне, но при всички случаи в срок от 24 часа от момента, в който са узнали за настъпилото събитие, надзорния орган и, когато е приложимо, други компетентни органи, например компетентния национален орган в областта на информационната сигурност или органа по защита на данните. Когато има вероятност пробивът в сигурността или нарушаването на целостта да окажат негативно въздействие върху физическо или юридическо лице, на което е предоставена удостоверителната услуга, доставчикът на удостоверителни услуги уведомява без излишно забавяне за пробива в сигурността или нарушаването на целостта и въпросното физическо или юридическо лице.

Ако доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги, който издава квалифицирани удостоверения, реши да отмени удостоверение, той регистрира тази отмяна в неговата база данни с удостоверения и публикува отменения статут на удостоверението своевременно, но във всички случаи в срок до 24 часа след като бъде получено искането. Отмяната става валидна веднага след като бъде публикувана. /чл.24, ал.3 от Регламента/. Също така доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги, които издават квалифицирани удостоверения, предоставят на всяка доверяваща се страна информацията относно валидността или отмяната на издадените от тях квалифицирани удостоверения. Тази информация се предоставя на разположение по всяко време и дори след срока на валидност на удостоверението най-малко въз основа на удостоверение по автоматизиран начин, който е надежден, безплатен и ефикасен /чл.24, ал.3 от Регламента/.

Новата уредба в областта на удостоверителните услуги, както вече беше отбелязано е отразена в българското законодателство в Проекта на Закон за изменение и допълнение на Закона за електронния документ и електронен подпис, внесен в деловодството на НС на 27.06.2017г. Предлага се ново наименование на закона, което отразява разширения обхват на регулацията не само на електронните подписи, а на всички удостоверителни услуги – „Закон за електронния документ и електронните удостоверителни услуги“.

Изискванията към дейността на доставчиците на удостоверителни услуги са уредени с изменение на текста на чл. 21, с препращаща норма към изискванията, установени в чл.24 от Регламент ЕС/910/2014г. Предлагат се правила по отношение на неуреденият въпрос за срока на съхраняване на данни, който съгласно чл.24, параграф 2, б. „з“, следва да е „подходящ“, под което в Регламентът се разбира „с оглед на представяне на доказателства при съдебни производства“. Като такъв „подходящ“, срок в законопроекта е възприет 10 годишен срок, като на практика се запазва досегашното правило. Аргументът на вносителите е, че „срокът е съобразен с най – дългия срок, в който може да бъде предявена претенция пред съд преди евентуалното и погасяване поради изтекла давност“

От значение при доказването е и създадения нов чл.25а., който урежда задължението на титуляра за незабавно уведомяване на доставчика на удостоверителни услуги за настъпили промени в обстоятелствата, посочени в удостоверението. Съгласно чл.25а, ал.2 „Промените в обстоятелствата, посочени в удостоверението, не могат да бъдат противопоставени на трети добросъвестни лица“. Текстът е неясен и би създал затруднения при неговото прилагане.

4. Видове удостоверителни услуги.

Съгласно действащия Закон за електронния документ и електронен подпис удостоверителните услуги са свързани със създаването, проверката и валидирането на електронни подписи, както и издаването на удостоверения, свързани с тези услуги. С отмяната на Директива 1999/93 ЕО и приемането на Регламент ЕС/910/2014г., кръгът на възможните удостоверителни услуги се разширява, като освен изрично уредените в Регламента, съгласно т.25 от неговия Преамбюл страните членки запазват правото си да определят други видове удостоверителни услуги в допълнение към съдържащите се в изчерпателния списък на удостоверителните услуги в Регламента.

Отварянето на удостоверенията е подчинено на общата цел на европейския акт, посочена в т.2 от Преамбюла, както и на дефиницията в т.26 /от Преамбюла/ подход, открит към иновациите, с оглед на темповете на развитие на технологиите.

От гледна точка на настоящото изследване интерес представляват правилата, свързани с осигуряване на надеждността и правната сила на удостоверителните услуги, поради което детайлното разглеждане на правния режим в исторически и сравнителноправен план не е цел на настоящата работа.

В Регламента са уредени следните видове удостоверителни услуги:

1. Създаване, проверка и валидиране на електронни подписи.
2. Създаване, проверка и валидиране на електронни печати.
3. Създаване, проверка и валидиране на електронни времеви печати.
4. Услуги за електронна препоръчана поща – обикновени и квалифицирани;

5. Удостоверения, свързани с посочените услуги;
6. Създаване, проверка и валидиране на уебсайт;
7. Съхраняване на електронни подписи, печати или удостоверения, свързани с тези услуги;
8. Услуга по квалифицирано валидиране на квалифицирани електронни подписи;
9. Услуга по квалифицирано съхраняване на квалифицирани електронни подписи;

Електронен подпис.

На въпросите, свързани с правния режим на електронния подпис е отделено достатъчно внимание в правната литература. Настоящото изследване не цели задълбочен анализ на неговата технологична същност и правната регулация, а само на въпросите, свързани с използването на електронните подписи, като доказателство за автентичността на електронните документи.

Регламент ЕС/910/2014г. установява принципът, че правната сила на електронен подпис не може да бъде оспорена на основание, че той е в електронна форма или че не отговоря на изискванията за квалифицирания електронен подпис. Регламентът, потвърждава възприетия в Директива 1999/93/ЕО /отм./ подход и възпроизвежда императивното правило, съгласно което правната сила на квалифицирания електронен подпис има същата правна сила като саморъчния подпис. По отношение на правната сила на обикновения и усъвършенствания електронен подпис е дадена възможност тя да бъде определена от националното право. /т.49 от Преамбюла/. Събращението, посочено в цитирания текст е отразено в нормите на Регламента, посветени на електронния подпис /чл.25 от Регламента/.

Съгласно легалната дефиниция, дадена в чл.3, т.10 от Регламента „електронен подпис“ означава данни в електронна форма, които се добавят към други данни в електронна форма или са логически свързани с тях, и които титулярят на електронния подпис използва, за да се подписва.

Всъщност тази дефиниция на пръв поглед прави несъществено изменение на дефиницията за електронен подпис, дадена в Директива 1999/93/ЕО /отм./, съгласно която „електронен подпис“ означава данни в електронна форма, които се добавят към или са логически свързани с други електронни данни, и които се използват като метод за удостоверяване.

Така в Регламента е постигната повече яснота за функцията на електронния подпис като използваната формулировка „метод за удостоверяване“ е заменена с по – конкретната „...който титулярят на електронния подпис използва, за да се подписва“, която недвусмислено подчертава връзката между титуляра и положението от него подпис.

В чл. 13 от ЗЕДЕП електронният подпис е формулиран като всяка информация в електронна форма, добавена или логически свързана с електронното изявление, за установяване на неговото авторство”. Дефиницията ясно подчертава функцията на електронния подпис – да установи авторството на едно електронно изявление.

Тук отново се поставя въпросът за автор и титуляр, в контекста на електронния подпис. Директива 1999/93/ЕО /отм./ и Регламент ЕС/910/2014г. не използват понятието „автор“, а само „титуляр“ на електронен подпис, който, съгласно чл.3, т.9 от Регламента е „Физическо лице, което създава електронен подпис“⁸. Този подход е възприет, както вече подчертахме по отношение на всички удостоверителни услуги в Проекта за Изменение и допълнение на Закона за електронния документ и електронния подпис.

В § 6 от Проекта се прави предложение съществуващият текст на чл.13 от ЗЕДЕП да бъде изменен като дефиницията за електронен подпис, в това число и неговите видове отпада и остава само нормата, свързана с уреждане на правната сила на електронния подпис, която придобива следната редакция: „Правната сила на обикновения и усъвършенствания електронен подпис е равностойна на тази на саморъчния подпис, когато това е уговорено в отношенията между страните“.

⁸ Определението за „титуляр на електронен подпис“ е значително опростено в Регламента /този, който създава подписа/, в сравнение с това, дадено в Директива 1999/93 /ЕО /отм./, съгласно която „титуляр на електронния подпис“ означава лице, което притежава устройство за създаване на подписи и действия или от свое собствено име или от името на физическото или юридическото лице или организация, която представлява”. В последното имаше известна неяснота, тъй като не се сочи конкретно какво се разбира под това притежателят на устройството да „действа от свое или чужда име“.

Текстът цели да уреди, съгласно /т.49 от Преамбюла на Регламента/ правната сила на електронните подписи, които не са квалицирани и по смисъла на Регламента се ползват с правната сила на саморъчни подписи.

Предложената норма в Проекта на ЗИД на ЗЕДЕП представлява общо правило, като специални норми могат да указват признаване на правна сила на обикновените или усъвършенстваните подписи за конкретен случай. Така например чл. 21, ал. 1 от Наредба за общите изисквания към информационните системи, регистрите и електронните администативни услуги, за целите на установяване на интегритета и авторството се посочва, че „в случаите, когато закон изисква заявлението за електронна административна услуга да е подписано, заявлението и приложените към него документи могат да се подписват и с усъвършенстван електронен подпис, след като физическото лице се е идентифицирало по реда на Закона за електронната идентификация”.

Съгласно Регламент ЕС/910/2014г. усъвършенстваният електронен подпис е електронен подпис, който отговаря на следните изисквания:

- свързан е по уникален начин с титуляря на подписа;
- може да идентифицира титуляря на подписа;
- създаден е чрез данни за създаване на електронен подпис, които титулярят на електронния подпис може да използва с висока степен на доверие и единствено под свой контрол; и
- свързан е с данните, които са подписани с него, по начин, позволяващ да бъде открита всяка последваща промяна в тях./ чл. 3, т.11, във връзка с чл.26

от Регламента/.

Така, изискванията по отношение на усъвършенстваните електронни подписи, определени в чл.2, т. 2 от Директива 1999/93/ЕО /отм./ и възприети в чл.13, ал. 2 от ЗЕДЕП остават непроменени.

В дефинициите по чл. 3 от Регламента са посочени и понятията „квалифициран електронен подпис“, означаващ усъвършенстван електронен подпис, който е създаден от устройство за създаване на квалифициран електронен подпис и се основава на квалифицирано удостоверение за електронни подписи /т. 12/ и „квалифицирано удостоверение за електронен подпис“ - удостоверение за електронни подписи, което се издава от доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги и отговаря на изискванията, предвидени в приложение I /т.15/.

Съгласно чл.25, ал.2 от Регламента правната сила на квалифицирания електронен подпис е равностойна на тази на саморъчния подпис.

С цел гарантиране сигурността на гражданския оборот, извън изискванията за квалифициран електронен подпис, съгласно Приложение I и изискванията към устройствата за създаване на квалифициран електронен подпис в Приложение II на Регламента, е включена допълнителна императивна разпоредба. Това е текстът на чл. 28, ал.4 от Регламента, съгласно който „ако квалифицираното удостоверение за електронен подпис бъде отменено след първоначалното активиране, то губи валидността си от момента на отмяната и неговия статут не може да бъде възстановен при никакви обстоятелства.

Квалифицирано валидиране на квалифициран електронен подпис.

Във връзка с използването на квалифицираните електронни подписи Регламентът урежда и услугата по квалифицирано валидиране на квалифициран електронен подпис /чл. 33 от Регламента/ и услуга по квалифицирано съхраняване на квалифициран електронен подпис /чл.34 от Регламента/. Първата представлява „процеса на проверка и потвърждаване на валидността на електронния подпис.

По аргумент на чл.3, т. 41, във връзка с чл.3, т. 40 от Регламента на проверка за валидност могат да подлежат и обикновения и усъвършенствания електронен подпис. Това означава, че когато е уговорено в отношенията между страните да се използва обикновен или усъвършенстван подпис, за целите на установяване на автентичността на електронните изявления, те могат да уговорят и начините за проверка и потвърждаване на тяхната валидност. Това би създавало повече сигурност и гаранции, че доказателствената сила на електронните изявления в качеството им на подписани такива няма да бъде оборена в рамките на евентуално съдебно производство.

Квалифицирано съхранение на квалифициран електронен подпис.

Услугата за квалифицирано съхранение на квалифициран електронен подпис по смисъла на чл.34 от Регламента цели осигуряване използването на процедури и технологии на надеждност на квалифициран електронен подпис извън сроковете на технологична валидност, т. е. създаване на устойчивост във времето на подписа. Тази услуга, за разлика от услугата по валидиране може да се предоставя единствено от доставчик на квалифицирана удостоверителна услуга.

Електронни печати.

Независимо, че предвидените в Регламента удостоверителни услуги, извън електронния подпис нямат пряко значение във връзка с формалната доказателствена сила на електронните документи, те също имат отношение към доказването.

За разлика от електронните подписи, които са свързани с конкретно физическо лице, електронните печати се свързват само с конкретно юридическо лице. „Създател на печат” може да бъде само юридическо лице /чл.3, т. 24 от Регламента/. Удостоверението за електронен печат от своя страна е електронен атестат, който свързва данните за валидиране на електронен печат с юридическо лице и потвърждава името на това лице /чл.3, т. 29 от Регламента/.

По смисъла на чл.3, т. 25 от Регламента електронният печат удостоверява и гарантира произходът и целостта на данни в електронна форма, което отразява провъзгласената в т. 59 от Преамбюла цел: електронните печати да служат като доказателство, че даден електронен документ е издаден от юридическо лице, като гарантират надеждния произход и целостта на документа.

Удостоверителната функция на електронните печати е разширена в сравнение с тази на електронните подписи като „освен при удостоверяването на автентичността на документ, издаден от юридическо лице, електронните печати могат да се използват за удостоверяване на автентичността на цифровите активи на юридическо лице, като софтуерен код или сървъри / т. 65 от Преамбюла/.

Както и на електронния подпис, правната сила и допустимостта на електронния печат като доказателство в съдебни производства не могат да бъдат оспорени единствено на основание, че той е в електронна форма или че не отговоря на изискванията за квалифицирани електронни печати чл.35, ал.1 от Регламент.

Съгласно ал.2 на посочения текст квалифицираният електронен печат се ползва от презумпция за цялост на данните и точност на произхода на тези данни, за които се отнася квалифицираният електронен печат. Това означава, че по отношение на обикновения и усъвършенствания електронен печат, с оглед правната сигурност следва да се възприемат същите правила, както при обикновения и усъвършенствания електронен подпис.

Изискванията към „усъвършенствания електронен печат“ са идентични с тези за усъвършенствания електронен подпис и са посочени с препращаща норма на чл.3, т. 26 към член 36 от Регламента. За да има характеристиките на усъвършенстван електронен печат той трябва да:

- е свързан е по уникален начин със създателя на печата;
- може да идентифицира създателя на печата;
- е създаден е чрез данни за създаване на електронен печат, които създателят на електронния печат може да използва с висока степен на доверие и единствено под свой контрол; и
- е свързан е с данните, за които се отнася, по начин, позволяващ да бъде открита всяка последваща промяна в тях.

Съгласно дефиницията, дадена в чл.3, т.27 от Регламента „квалифициран електронен печат“ означава усъвършенстван електронен печат, който е създаден от устройство за създаване на квалифициран електронен печат и се основава на квалифицирано удостоверение за електронен печат, като в т. 30 и т. 32 от цитирания чл. 3 са дефинирани понятията за „устройство за създаване на квалифициран електронен печат” и „квалифицирано удостоверение за електронен печат”.

С оглед използването на квалифицирани удостоверения за електронен печат в съдебни и административни производства доставчиците на удостоверителни услуги, които издават квалифицирани удостоверения за електронен печат, следва да изпълнят необходимите мерки, за да могат да установят самоличността на физическото лице, представляващо юридическото лице, на което е предоставено квалифицирано удостоверение за електронен печат. /т.60 от Преамбюла/.

Това означава, че тези изисквания се отнасят до квалифицирания електронен печат и за усъвършенствания електронен печат основан на квалифицирано удостоверение. Правилото не засяга обикновения и усъвършенствания електронен печат. В този случай възниква въпросът за необходимостта от предварително уговаряне между страните за начина на установяване на самоличността на физическото лице представляващо юридическото лице, създател на печата за целите на съдебно производство. Правилата за валидиране и съхраняване, предвидени в чл.32, чл.33 и чл. 34 от Регламента, които разгледахме по – горе се прилагат и по отношение на електронните квалифицирани печати.

Електронен времеви печат.

Сходна с разгледаната удостоверителната услуга електронен печат е удостоверителната услуга „електронен времеви печат”. Чрез тази услуга може да се удостовери връзката на конкретни данни към конкретен момент и е дефинирана в чл.3, т.33 от Регламента: това са „данни в електронна форма, които свързват други данни в електронна форма с конкретен момент във времето и представляват доказателство, че последните данни са съществували в съответния момент”.

Въпросът за правната сила на електронния печат е уреден в чл.41 от Регламента като е възпроизведен текста за правната сила на електронните подписи и електронните печати.

Правната сила и допустимостта на електронния времеви печат като доказателство в съдебни производства не могат да бъдат оспорени единствено на основание, че той е в електронна форма или че не отговаря на изискванията за квалифициран електронен времеви печат. Квалифицираният електронен времеви печат се ползва от презумпцията за точност на указаните от него дата и час и за цялост на данните, с които са обвързани датата и часът.

Тъй като Регламентът не посочва изрично дефиниция за усъвършенстван електронен времеви печат, както това прави по отношение на електронните подписи и електронните печати, следва да се възприеме, че времевите печати могат да бъдат обикновени и квалифицирани. Изискванията към квалифицираните електронни печати са посочени в чл. 42, ал. 1 от Регламента:

- обвързва датата и часа с данните по начин, който до голяма степен изключва възможността за незабелязана промяна на данните;
- основава се на източник на точно време, свързан с координираното универсално време; и
- подписан е с усъвършенстван електронен подпис или е подпечатан с усъвършенстван електронен печат на доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги или с друг равностоен метод.

В съображението, изразено във връзка с регулирането на електронните времеви печати /т. 62 от Преамбюла/ се посочва: „Може да се предвиди, че е възможно иновациите да доведат до нови технологии, които могат да осигурят равностойно ниво на сигурност за времевите печати. Винаги когато се използва метод, различен от усъвършенстван електронен печат или усъвършенстван електронен подпис, доставчикът на квалифицирани удостоверителни услуги следва да докаже в доклада за оценяване на съответствието, че този метод осигурява равностойно ниво на сигурност и е съобразен със задълженията, определени в настоящия регламент”.

Препоръчана електронна поща.

Друг вид удостоверителна услуга, предвидена в регламента е услугата „препоръчана електронна поща”. Тук може да се направи аналогия с традиционната пощенска услуга. Винаги, когато се иска удостоверяване на времето на получаване на едно писмо, както и да се гарантира, че

писмото ще стигне до конкретния адресат, няма да се загуби, повреди, да бъде подменено и т. н. се използва услугата „препоръчана поща” или „препоръчана пратка”. Идентичен е смисълът на препоръчана електронна поща. Съгласно дефиницията в чл.3, т. 36 от Преамбюла услугата „позволява предаването на данни между трети страни по електронен път, предоставя доказателство във връзка с обработката на предаваните данни, включително доказателство за изпращането и получаването на данните, и защитава предаваните данни срещу риск от загуба, кражба, повреда или неправомерни изменения”. Регламента отново предвижда различни нива на сигурност на услугата, като в чл.44 определя изискванията, на които следва да отговаря „квалифицирана услуга за електронна препоръчана поща:

- предоставят се от един или повече доставчици на квалифицирани удостоверителни услуги;
- гарантират с високо ниво на доверие идентификацията на изпращача;
- гарантират идентификацията на получателя преди доставянето на данните;
- изпращането и получаването на данни е обезпечено чрез усъвършенстван електронен подпис или усъвършенстван електронен печат на доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги по начин, който изключва всякаква възможност за незабелязана промяна на данните;
- всяка промяна на данните, необходима за целите на изпращането или получаването на данните, се обозначава ясно за подателя и за получателя на данните;
- датата и часът на изпращане и получаване, както и всяка промяна на данните се указват чрез квалифициран електронен времеви печат.

Правната сила и допустимостта на данните, изпращани и получавани чрез използване на услуги за електронна препоръчана поща, не могат да бъдат оспорени като доказателство в съдебни производства единствено на основание, че са в електронна форма или че не отговарят на изискванията за квалифицирана услуга за електронна препоръчана поща. Т. е. Регламента признава правната сила както на обикновената препоръчана поща, така и на квалифицираната.

В чл.43, ал.2 от Регламента е въведена оборимата презумция за цялост на данните, за изпращане на тези данни от идентифицирания изпращач, тяхното получаване от идентифицирания получател и за точност на указанията чрез квалифицираната услуга за електронна препоръчана поща дата и час на изпращане и получаване на данните, когато тези данни се предават чрез услугата електронна препоръчана поща.

Независимо от високата степен на доверие към електронната препоръчана поща, както и гаранциите, които се създават съгласно изискванията за квалифицирана услуга за електронна препоръчана поща, следва да отбележим, че услугата не удостоверява авторството на данните /електронното изявление/, а идентифицира и представлява доказателство за изпращача, получателя, дата и час на изпращане и получаване на данните и цялостност на предаваните данни.

Въпреки ясният характер на разпоредбата, това уточнение е необходимо с оглед възприетата от българските съдилища практика за удостоверяване на авторството на електронно изявление, изпратено през обикновена електронна поща. Не случайно Регламентът борави с термините „изпращач и получател“ на електронна препоръчана поща, а не с възприетия по отношение на електронния подпис термин „титуляр“.

Общата тенденция е за автор на електронното изявление да се счита лицето от чиито електронен пощенски адрес се изпраща то. Хипотезите могат да бъдат различни. Например, страните може изрично да са уговорили помежду си адресите за електронна кореспонденция и да са възприели, че при изпращането от съответния адрес /имейл/ ще се счита, че определено физическо лице е автор на електронното изявление и го обвързва изцяло. Тогава страните носят риска от възможността за неправомерен достъп или други действия на трето лице. В този случай, съдът действително може да приеме за установено авторството.

В други случаи, обаче при липса на такава изрична уговорка между страните по отношение на автентификацията на електронното изявление, то тя не би следвало да се приеме и такава кореспонденция не може да има формална доказателствена сила.

Не би следвало да се възприема изводът, до който се стига в някои съдебни решения, че наличието на размена кореспонденция между страните означава, че страните са се съгласили с конклюдентни действия да разменят електронни изявления. Това по принцип е правилно, ако засяга

само начина на размяна, но не намерението на страните за автентификация да се презюмира на основание конклюдентни действия.

По аргумент на противното, след като Регламента изрично въвежда услугата електронна препоръчана поща за удостоверяване на определени факти с правно значение, то обикновената препоръчана поща не може да ги удостовери или поне не с достатъчна сигурност. От друга страна, Регламентът се ограничава до удостоверяване на определени факти, в които не се включва авторството на електронното изявление /данните/. И това е така, защото по смисъла на Регламента авторството се удостоверява с електронен подпис.

Удостоверяване автентичността на уебсайт.

Услугата по удостоверяване автентичността на уебсайт осигурява средство, с което посетител на уебсайт може да бъде уверен, че зад уебсайта стои реален и легитимен субект. Съгласно легалната дефиниция за „удостоверение за автентичност на уебсайт“ дадена в чл.т.38, ал. 3 от Регламента, същото означава удостоверение, което позволява да се удостовери автентичността на уебсайт, като го свързва с физическото или юридическото лице, на което е издадено удостоверението. „Квалифицирано удостоверение за автентичност на уебсайт“ означава удостоверение за автентичност на уебсайт, което се издава от доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги и отговаря на изискванията, предвидени в приложение IV.

За целите на обезпечаване на доказателствената сила на електронните изявления, страните следва да уговорят помежду начина на автентификация, като могат да изберат различните форми на удостоверяване на автентичност. За да се ползва с формална доказателствена сила, съгласно действащото гражданскопроцесуално право, електронният документ трябва да бъде подписан с електронен подпис. Ако е квалифициран електронен подпис, по силата на закона той ще има качеството на собственоръчно положен подпис. В случаите, когато страните използват обикновен или усъвършенстван електронен подпис, то е необходимо те изрично да го възприемат като такъв за целите на обмен на електронни изявления между тях. При тази хипотеза те трябва да предвидят допълнително гаранции за осигуряване надеждността на подписа, целостта на данните и възможностите за проверка на валидността на електронния подпис. Следва да се има предвид, че обикновения и усъвършенствания електронен подпис имат значение на такива само в отношенията между страните и не могат да бъдат противопоставяни на трети лица, за разлика от квалифицирания електронен подпис.

Увеличаването на броя на квалифицираните удостоверителни услуги, както и наличието на голям брой императивни разпоредби, свързани с въведените от Регламента „квалифицирани удостоверителни услуги“ и „доставчик на квалифицирани удостоверителни услуги“, говори за стремежа към създаване на условия за максимална сигурност и интегритет на електронното съдържание и гарантиране на неговата автентичност. /Цел, прокламирана и в т.28 от Преамбюла на Регламента/.

В контекста на прокламираният в т.26 от Преамбюла подход, открит към иновациите, с оглед темповете на развитие на технологиите, се дава възможност на държавите членки да определят други видове удостоверителни услуги, извън уредените в Регламента.

Този подход е необходим и същевременно обективно предпоставен от реално развиващите се обществени отношения. Включването на тези обществени отношения в предметното законодателство е стъпка напред в правното им осмисляне и формализиране в рамките на нормативни конструкции.

Електронна търговия – същност и основни модели

1. Общ анализ.

Значимостта на обществените отношения, възникващи с появата на Интернет вече у никого не предизвикват съмнения, както и обективната необходимост от тяхното правно регулиране, спецификите на което се отразяват в нормите на интернет правото, които както беше отбелязано включват норми както на публичното, така и на частното право, тъй като в еднаква степен се отнасят до интересите на държавата и отделния индивид и освен това в много от случаите това са норми на международното частно право.

Общият социално – икономически контекст, в рамките на който се идентифицира изследваният проблем се характеризира с интензивно развитие на нови икономически реалности при изоставане на тяхното правно осмисляне и законодателно регулиране, а необходимост от правно регулиране в обществото възниква там и тогава, когато възникнат нови обществени отношения и връзки, които в съответствие със своята социална значимост изискват съответната степен на нормативна осигуреност. Отчитайки тези тенденции в много страни правителствата очертават основните насоки на своята дейност във връзка с изграждане на информационното общество.

Към настоящият момент голям дял от правните отношения, опосредствани от използването на новите информационни технологии са в сферата на организацията на търговската дейност като все по – голямо значение придобива електронната търговия. Това не е случайно, тъй като при липсата на нормативна установеност механизмите на саморегулация се възпроизвеждат най – адекватно в среда от договорен характер.

Договорното право се развива през вековете по пътя на саморегулацията, съдебните решения и законодателни реформи. В традиционните търговски отношения неурегулираните сектори се развиват по- бързо, като е необходимо да се отчете и факта, че такова развитие е възможно благодарение на натрупания опит, формиран от обичая на деловия оборот в продължение на продължителен период от време.

Договорното право е относително определено и предсказуемо и в този смисъл търговските решения могат да бъдат вземани в правна среда, която гарантира високо равнище на определеност. Това ниво на определеност е важно за компаниите да бъдат убедени, че сделките , които сключват ще имат обвързващ характер. Всеки опит сериозно да се измени законодателството намалява тази степен на определеност,

вносяйки допълнително рискове. Освен това прилагането на съществуващото право към електронната среда трябва да съхрани основополагащите принципи на осъществяване на търговска дейност.

Основният правен принцип в електронната търговия се състои в това, че страните не могат да поставят под съмнение законността и действителността на сделката само на основание на това, че тя е сключена с по електронен път.

Безусловното спазване на този принцип изключително на основата на специални споразумения между страните за използването на електронни средства при сключването на сделки не винаги е възможно, което често поражда специфични юридически сложности. В частност, отсъства определеност по въпроса за това дали всички положения на такова споразумение ще имат еднаква юридическа сила в случай на съдебни разбирателства, отчитайки, че в законодателството на различни страни е предвидено правото на страните по договора да оспорят законността на предадените едни или други съобщения с мотив, че в дадения случай се изисква писмен документ или документ заверен със собственоръчни подписи на страните.

В такъв смисъл чисто договорният подход към електронния обмен на данни, наред с такива преимущества като гъвкавост и разнообразие на възможните условия, не е в състояние изцяло да преодолее правните препятствия за използването на електронен обмен на данни.

Освен това, страните по такъв договор не могат ефективно да регулират правата, задълженията и отговорността на третите лица – посредници между автора и получателя на електронни съобщения. Посредникът, който не е страна по такова споразумение всъщност е важен участник в “ електронната сделка”.

Решаването на редица въпроси на правното регулиране на електронната търговия, е свързано с едно от ключовите понятия в тази сфера, “електронен обмен на данни,” което се възприема като предаване на унифицирани по установена схема данни между различни информационни системи посредством електронна връзка. Това е базово от юридическа гледна точка понятие. Електронната търговия в юридически смисъл има широко тълкуване и обхваща въпроси, възникващи във връзка с осъществяването на отношения от търговски характер, които включват (но не се ограничават с тях) следните сделки: покупко – продажба, факторинг, лизинг, инвестиционни договори, застраховане, банкови услуги и т. н.

Регулирането на електронната търговия може да представи и до известна степен практически същността на механизма на регулиране на интернет пространството

въобще и това е другата причина , която прави актуално разглеждането на правните въпроси свързани с този вид отношения.

Промяната на икономическите отношения в света след появата на Интернет и по-скоро след неговата комерсиализация изискват адекватна реакция за гарантиране на правата на участниците в електронния пазар. Едно от първите действия за осигуряване на нови правила за търговията в мрежата е приемането на закони , отговарящи в максимална степен на променената бизнес среда и съответстващи на специфичния начин за осъществяване на електронни сделки .

За да може да се изясни сложността на въпроса, е необходимо да се отбележи , че правното пространство, свързано с глобалната мрежа, трябва да се основава на обща или еднаква правова база , предопределена от универсалността на решаваните задачи, за да се изключи неравноправното положение на субектите в правоотношенията. Това правно състояние се детерминира от обективната необходимост – да се съдейства на търговията , развитието на инвестиционната дейност и свободното придвижване на гражданите. Оттук хармонизацията на законодателството се представя като едно от възможните средства за постигането на тази цел.

Системата от правни норми, регулиращи бизнеса, в това число и електронния бизнес е многостранна. Тук следва да отбележим нормите на интернет правото, което както както беше отбелязано образуват комплексен правен институт, включващ норми от различни правни отрасли.

Усиленото развитие на електронната търговия през последните години и декларираният от правителството на РБ принцип за приоритетно развитие на използването на информационните технологии, поставят въпроса за регулирането на тази сфера.

За нормалното функциониране и развитие на електронната търговия възниква необходимостта от нормативно определяне на механизма на сключване на сделки посредством използването на Интернет и легализация на използваните способи за електронен обмен на данни и електронни разплащания. Във връзка с това възниква необходимостта от :

- Признаване на юридическа сила на сделките, сключени в електронна форма;
- Създаване на нормативни условия за електронен документооборот, т. е. потвърждаване на автентичността и авторството на електронния документ посредством използването на електронни подписи;

- Определяне на правният режим на информацията , разпространявана посредством Интернет;
- Решаване на въпросите, свързани с информационната безопасност и др;

За последните години в резултат на работата на множество специалисти, международни организации е формиран общ подход към правните проблеми , свързани с използването на информационните технологии.

Този подход се основава на виждането за това , че е необходимо да се прилагат проверени с времето методи на познание, разглеждайки сферата на информационните технологии не като изведена от контекста на реалността, а като технически и технологичен комплекс, при използването на който се установяват напълно реални обществени отношения, системно свързани с общите социално – икономически и правни категории, като техният пренос в новата среда не трябва да се абсолютизира.

Нормативната база следва да се основава на детайлна разработка на въпросите за оптималното съотношение и рационално разпределение на ресурсите на развитие на на електронните и традиционни процедури.

Юридическите и техническите въпроси свързани с електронните сделки възникват на няколко равнища. На обикновеният въпрос за това може ли да бъде признато, че електронното съобщение има юридическа сила като писмено съобщение вече е даден отговор. Отделен е въпросът за това какви електронни техники ще се приемат в качеството на юридически еквивалент на ръкописният подпис.

Решаването на тези въпроси зависи до голяма степен от изискванията на съответната правна система .

Първите сериозни стъпки в тази посока правят международните организации с разработването на типови закони.

На 30 януари 1997г. с Резолюция на Генералната Асамблея на ООН е приет разработеният през 1996г. от Комисията на ООН по международно търговско законодателство (УНСИТРАЛ) Типов закон “За електронна търговия”. Това е първата стъпка в областта на развитието на международното право регулиращо сферата на електронната търговия. Даденият документ носи рамков и препоръчителен характер и е предназначен на първо място за използване от държавите като основа за разработване на националните законодателства.

В него са заложили правните основи на дейността в сферата на електронната търговия, дадени са определения на основни понятия като “електронен документ”, “ електронен подпис”, “ автор на електронен документ”, “ информационна система”,

призната е юридическата и доказателствена сила на документите в електронна форма, предявени са условията, към електронните подписи като средство за потвърждаване на автентичността и целостта на електронния документ, разграничени са етапите на сключване на електронен договор и т. н.

Наред с нормотворческата дейност на ООН, във формирането на международното право в областта на електронната търговия активно участие взема и ЕС.

През 1998г. е прието Предложение за Директива на Европейския парламент и Съвета на ЕС “ За някои аспекти на електронната търговия на вътрешния пазар”.

Основна задача на дадената Директива е гарантиране на условията за надлежно функциониране на международната електронна търговия между държавите – членки на ЕС. В сравнение Типовия закон на УНСИТРАЛ дадената Директива представлява достатъчно обширен документ, определящ насоките за правно регулиране на значителен кръг обществени отношения в сферата на електронната търговия. Освен общите положения документа съдържа комплекс от норми детайлно регулиращи отделни аспекти на електронната търговия. В частност е регламентирана дейността на доставчиците на информационни услуги, установени са правилата за отговорността на информационните посредници и условията при които органите на съответните национални съдебни власти могат да възлагат задължения по контрол и изискване на факти , указващи незаконен характер на дейността. Достатъчно детайлно е установен механизма на сключване на електронни договори, определени са изискванията, на които трябва да отговарят, установени са правила за определяне момента на сключване на договора.

Вторият , но не по- малко важен документ формиращ европейското право за електронна търговия е приетата през декември 1999г. Директива на ЕС за “ Правните аспекти на Обществото за използване на електронни подписи” . В документа се установяват изискванията по отношение на електронните подписи, определят се принципите за тяхното използване, регулирана е дейността на сертифициращите органи, определен е редът за предоставяне на сертификационни услуги.

Посочените законодателни актове като цяло отразяват изходното условие, че електронната търговия ще се развива, ако на частният сектор бъде разрешено да разработва решения, продиктувани от конкуренцията и пазарните механизми. Същевременно международните модели осъждат всяка интервенция на държавата, която може да ограничи развитието на пазара на услугите на електронните подписи.

В частност тези документи не възприемат системата, по която организациите, предоставящи услуги свързани с електронни подписи за електронна търговия да бъдат подчинени на лицензионен режим. Директивата на ЕС изрично препоръчва на държавите – членки да не приемат задължителното лицензиране. И не на последно място те подчертават принципа на “технологичната неутралност” на правните норми определящи редът за определяне на автентичността на електронните документи – националните закони не трябва да признават каквато и да е било технология за създаване на електронни подписи.

Международните модели оставят много въпроси. Технологичната неутралност не позволява да бъде обезпечена адекватно достоверността и затова много законодателства приемат по-регулативна система.

Оставащите неуредени въпроси следва да бъдат решавани или от съдебните, или от регулативни органи, или от саморегулиращи отраслови органи, които ще установяват стандарти.

2. Електронна търговия. Същност и основни модели.

Направеният общ анализ на насоките на създадените механизми на регулация на електронните сделки не може да бъде основателно интерпретиран без да бъде отделено внимание на същността на самото явление “електронна търговия”.

Първите примери за електронна търговия могат да се открият в банковите операции и процесите, получили името “телеграфни преводи”. В този процес купувачът упълномощава банката да извърши телеграфен превод на сметката в друга банка.

Такъв процес включва движение на парични средства извън страната и обикновено се използват от големи предприятия и други самостоятелни търговски организации. Телеграфните преводи се сменят от електронните средства за предаване на финансова информация.

Първоначално от възможностите на електронната търговия се ползват главно държавните органи, крупни финансови организации и предприятия. Затова движеща сила за формирането на електронната търговия стават компаниите емитенти на кредитни карти. Фирми като “I e” използват частни търговски мрежи за връзка за санкциониране и гарантиране чистотата на финансовите операции с кредитни карти.

В средата на 80-те години търговски оперативни информационни служби - такива като "e" и "e", разрешават на своите ползватели оперативно (в диалогов режим) да придобиват стоки и услуги, след което завеждат стойността на извършените сделки в своите месечни отчети, които често се разпращат посредством дебитни карти.

Глобалният пазар на електронната търговия се развива с бързи темпове и по оценки на компанията Форестър Рисърч през 2003г. нейният размер се оценява на 1.4 трилиона долара в САЩ. За същият период в Европа тя се оценява на 340 млрд долара, като годишното нарастване на обема е в пъти повече от предходни периоди.

Наред с посочената статистика, обаче последните проучвания относно развитието на електронната търговия, изграждат становището, че виртуалните пазари няма да изместят традиционните, въпреки че преодоляват различията в географското положение. /e e " /1999/. " e " e e e).

Все по-голяма подкрепа среща и мнението, че "хибридният подход" (комбинация между виртуален и физически контакт) дава най-големи предимства за успешното развитие на електронната търговия.

За продължаване развитието на електронната търговия и компаниите и потребителите следва да бъдат уверени, че действат в безопасна среда.

В страните с преходна икономика в това число и България електронната търговия се възприема като съществен елемент от структурната реформа на икономиката, административната реформа и успешната интеграция на страната в Европейската инфраструктура за електронна търговия, обявена в документа COM /97/157 на Комисията на Европейския съюз "Европейска инициатива за електронна търговия" и в Декларацията на Бонската министерска конференция.

Ако се говори за "електронна търговия" като понятие, то трябва да отбележим обстоятелството, че на този етап отсъства единно разбиране в теорията на правото.

Съществуват много и разнообразни определения на понятието "електронна търговия". Някои автори го определят като производство, реклама и обмен на стоки, осъществявани между юридически и физически лица, посредством комуникационни мрежи / " e . I e e : e e e e . " e e ./

В този случай става дума за тясно разбиране на понятието електронна търговия. Типовият закон на УНСИТРАЛ, в чл. 1 указва, че терминът "търговия" следва да се тълкува широко, обхващайки всички отношения от търговски характер. Широко разпространение получи определението на електронната търговия като комплекс от

сделки, извършени посредством цифрови средства за връзка. е е е
е е е." е е " е е " е " . .,1998

В националната стратегия за електронна търговия, одобрена с Решение № 362 от 2000г. на МС на РБ е формулирано следното определение : “ Електронната търговия е непрекъснат процес на обработка и обмен на данни, чрез който се осъществява унифицирано и интегрирано информационно осигуряване на участниците в цялостната търговска транзакция, независимо от сферата на дейност , отрасъла, държавата и пр.” или това е всяка форма на търговска транзакция , при която участниците взаимодействат по електронен път, вместо чрез физически обмен или пряк физически контакт(дадено от Програмата I на Европейската комисия).

За целите на настоящата работата ще използваме термина “електронна търговия” в широк смисъл като “икономически процес на обмяна на стоки и услуги с помощта на електронни средства за комуникация” / е е . " е е е- : е е ,1999.- .14/

На основата на това определение можем да обобщим , че електронната търговия включва обществени отношения, установени по повод обмена на стоки и услуги посредством “електронни средства за комуникация”

Такъв подход се съгласува и с мнението на експертите на Международната търговска организация(МТО), което се основава на виждането, че електронната търговия несъществува като нещо отделно. Всички сделки, извършвани по електронен път не притежават никакви други особености, освен тази, че се опосредстват от електронни средства за телекомуникация.

Икономически електронната търговия се разглежда като отделни сегменти (модели) , в зависимост от икономическите субекти, които участват в тях и формите на взаимодействие помежду им.

Най- популярни са двете системи за електронна търговия : сектор “бизнес-бизнес” (е - - е , 2) и сектор бизнес - потребител (е - - е , 2).

Секторът бизнес – бизнес представлява широк спектър от отношения на корпоративно ниво. С помощта на различни приети международни стандарти за електронен обмен на данни като I (е " " I е " е " , е е " ") или I (I е I е е) , компаниите могат да осъществяват своята дейност , обменяйки електронни съобщения,

които имат юридическа сила. През 1997г. към вече съществуващите стандарти се прибавя още един – I (e e I e e).

Някои автори акцентират вниманието на това , че секторът бизнес – бизнес е етап от еволюцията на електронната търговия, следващ развитието на сектора бизнес – потребител. Това става в следствие от изменението на формите на възприятие на принципите на съществуване на електронната търговия.

Същността на B2B моделите се състои в това ,че с развитието на Интернет се появява възможност за създаване на обединени информационни търговски мрежи вече не на равнището на отделни компании, а на макроравнище – отделни отрасли (така нар. вертикален бизнес – модел) или група еднородни компании (хоризонтален бизнес – модел).

При това самата реализация на на B2B системата може да бъде най – различна – започвайки от различни сайтове(предоставящи информация по специализирана тематика) и системи, обединяващи в единно цяло промишлени корпорации.

Най – важната предпоставка за успешно развитие на B2B системите, което ги отличава коренно от B2C е това, че по принцип те позволяват активно да се прилагат и развиват в страни като нашата, на сегашния етап на развитие на телекомуникациите.

За успешното развитие на B2C моделите е необходимо да има голямо число частни ползватели, формиращи достатъчен покупателски интерес. В такъв смисъл е необходимо не само развитие на съответстващата мрежа, но така също и наличие на развити платежни системи, наличие на изискуемо законодателно регулиране на този вид правни отношения. Пример за успешно развиваща се концепция B2C е сайтът " [\(" " \)](#).

В случая B2B – моделът е свързането към Интернет на ограничен и по- рано известен кръг от корпоративни ползватели , участващи в реализацията на конкретен проект. При това схемата не изисква създаване на допълнителни разчетни и транспортно – логически системи (за разлика от моделите B2C.).

Отношенията от първият вид предполагат дълготрайна връзка между страните на договорна основа, докато при B2C сделките са еднократни и не обвързват страните в бъдещи отношения. При тях като правило сделките се сключват онлайн, докато в сегмента B2B само 1/3 от сайтовете позволяват сключването на сделки по интернет, а останалите целят да предизвикат транзакции офлайн.(в-к Капитал, приложение Капитал е , бр.9, март 2001г.)

В много B2B – модели ситуацията е различна , доколкото системите като правило се създават на принципа на тясна специализация и при строг подбор на потенциалния кръг от клиенти.(Виж Общи условия за участие в Първия български електронен пазар “ I I)” за машини и съоръжения [. 2 - . е.](#)

В най – общ вид реализираните по настоящем бизнес – модели могат да бъдат разделени на следните:

- 1 . Вертикални;
2. Хоризонтални;
3. Смесени;
4. Инфраструктурни (включващи програмно обезпечаване за B2B);
5. Рекламни и маркетингови;

Най- интересните модели , реализиращи в чист вид преимуществата на моделът B2B, са вертикалните и хоризонталните. Останалите, по- скоро могат да се разглеждат като модификация на аналогичен бизнес в B2C за корпоративни ползватели.

Вертикалните модели действат в границите на избрани отрасли.

Една от най – показателните компании, прилагащи даденият модел е е" е / е , която създава системата (" е" " е е) , позволяващи безопасно да се обменя информация между несъвместими информационни системи в здравеопазването. Системата поддържа широк диапазон операции, включващи въвеждането на регистри, проверка на автентичността, искане за лабораторни и диагностични тестове, попълване на клинична информация и др.

Като резултат системата свързва лечебни, фармацевтични и застрахователни компании и дава възможност за автоматизиране на процеса на обработка на документи .

В такъв смисъл вертикалните схеми позволяват да се решат специфични въпроси на конкретен отрасъл, в който е характерна взаимосвързаност между субектите – участници.

Вторият интересен модел, активно прилаган на практика е хоризонталния. Неговият смисъл е обединяване на група компании, принадлежащи към различни отрасли, но решаващи сходни задачи.

В качеството на пример може да се приведе съвместния проект е е е () и е е " () при участието на е , който се състои в прилагането на платформата е за създаването на единна система, целяща да повиши ефективността на взаимодействието на с нейните филиали.

Често тези модели се прилагат в смесен вид, като например случая с компанията е "е" (), управляващ четиридесет и седем търговски системи в четиридесет и седем отрасли, които обхващат целия спектър на делова активност, от продажбата на миещи препарати до нааучни изследвания и биотехнологии.

Изборът на конкретната бизнес – схема зависи от спектъра стоки, произвеждани от компанията, от покупателната способност на компаниите в определен отрасъл. Ако компанията произвежда много видове стоки, то следва да създаде е - сайт, който ще използват ползвателите на нейната продукция.

Ако компанията има висока покупателна способност, тя създава – сайт. Този вариант се използва от компании като е е " , , е в САЩ. Използвайки възможностите на Интернет, тези компании способстват за ръст на ефективността на сделките.

Алтернатива за останалите участници на пазара са електронните търговски площадки. Компаниите могат да не произвеждат голям асортимент от стоки, но притежават достатъчно висока покупателна способност и стават участници във вертикален електронен пазар. Ефективността от използването на електронната площадка зависи от отрасъла и от вида производствена дейност, както и от силното фрагментиране на пазара, където по принцип няма доминиращи продавачи и ползватели.

Освен в класическите B2B и B2C, съществуват и други стратегии на електронен бизнес като като например C2C (е - - е) – потребител – потребител. Това са интернет базираните търгове. Пример за подобни аукциони са е " (.e " .), " (. " .), " (. " .).

Може да се посочи и друга концепция C2B (потребител – бизнес), като в случаят инициативата се поема от потребителите под формата на търсене на стоки и услуги в зададен от потребителя периметър. Пример за това е сайтът на е . (. e .)

Новите информационни отношения намират отражение и в специфичната схема “ бизнес – държава” или “ бизнес – правителство” (е - – е е , 2), която стои в основата на концепцията за “ електронно правителство”

В такъв смисъл, компаниите, желаещи да реализират конкретни стоки и услуги в Интернет, могат да използват различни схеми на водене на електронен бизнес в зависимост от спецификата на отрасъла, в който те работят. Те могат да съчетават различните модели на електронен бизнес и схеми на традиционна делова активност.

Заедно с това, могат да бъдат отделени общи проблеми на бизнеса, свързани с процесите на обмяна на стоки и услуги, а така също и специфични проблеми, характерни именно за обмена на данни с използване на електронни средства за комуникация.

Редица официални документи, научни и публицистични работи, а така също и деловата практика позволява да се определят три основни проблема, оказващи влияние на развитието на електронната търговия, които са взаимозависими един от друг и не могат да бъдат разглеждани самостоятелно, а именно:

1. Социално – икономически – недостатъчен процент на потребителите, включени към глобалната мрежа;
2. Юридически въпроси- недостатъчна регулативна определеност на придаването на юридическа сила на действията, извършени с помощта на електронни средства за връзка;
3. Технически въпроси – гарантиране оперативността и безопасността на работата с информационните системи при осъществяване на електронна търговия.

Социално – икономическите и техническите особености до голяма степен са предпоставящи по отношение на юридическите. Това намира отражение както в развитието, така и в регулацията на електронната търговия . Както вече споменахме, повечето нормативни актове в тази област установяват и развиват конкретни технологични правила. От друга страна тази техническа специфика на проблема до голяма степен изисква нормативна определеност , с оглед сигурността и правните гаранции за гражданския електронен оборот.

В световната практика търговските трансакции се управляват от комплексна система от нормативни актове, установени от националните законодателства и инструментите на саморегулиране.

Утвърдената практика е непрекъснатият преход на утвърдилите се саморегулиращи инструменти в писани закони и правила. От друга страна държавното регулиране трябва да е интернационално координирано , тъй като прилагането на специфично национално законодателство ограничава възможностите на страната за участие в “единния глобален пазар”.

Независимо от начините и моделите на водене на електронна търговия обаче, при всички случаи нейното осъществяване се свежда до съвкупност от електронни сделки.

За практическите цели на настоящата работа е важно да се изясни какво представлява електронната сделка , отличава ли се тя принципино от традиционните гражданско – правни сделки.

Едва след отговора на този въпрос може да се отговори на въпросите свързани с правното регулиране на електронните сделки и на електронната търговия въобще.

Електронни сделки. Същност. Форма.

Необходимо да се отчете, че електронният бизнес представлява икономически процеси на пазарен обмен и разпределение на материални блага, които юридически се опосредстват от сделките. Електронната търговия всъщност се свежда до съвкупност от електронни сделки. С други думи принципите на правното регулиране на електронния бизнес се съдържат в институтите на общата и особената част на гражданското право.

За практическите цели е необходимо да се изясни какво представлява електронната сделка, отличава ли се тя принципно от традиционните сделки. Едва след отговора на този въпрос може да бъде проведен анализ на правното регулиране на електронните сделки.

Сделката е изключително правно понятие. Съгласно българската гражданскоправна теория сделката е ЮФ, съществена съставна част на който е волеизявление на едно или повече лица, пораждащо гражданскоправно действие, определено по начало от съдържанието на волеизявлението (Таджер, В., Гражданско право на НРБ, 1979г.). Тя е чрез сделките се установяват, изменят или прекратяват граждански права и задължения.

Под електронни сделки могат да се разбират сделки, сключени с помощта на електронни средства за връзка. Тя е юридическата същност на сделката не се променя и в този смисъл понятието “електронна сделка” е от юридическа гледна точка условно макар, че неговото използване да е допустимо, ако се разглежда юридическата страна на този институт. Електронните сделки, както и традиционните могат да бъдат от различен вид – възмездни, безвъзмездни, консенсуални и реални (с известна угорка), формални (съсзаконоустановени изключения) и неформални, алеаторни, комутативни, сделки под условие и т. н. Те могат да бъдат модифицирани от страните - чрез новация, цесия, делегация и т. н.

В перспектива сферите на разпространение на електронните сделки непрекъснато ще се увеличават. Има области, където главните преимущества на електронните сделки (бързина, отпадане на пространствените бариери, удобство при съхраняване на голямо количество електронни документи) еднозначно предпоставят техния избор. Сега е трудно да си представим фондовия пазар или междубанковите отношения без прилагането на електронни сделки.

В същото време не винаги е целесъобразно да се прибегва към електронна форма на сделката, тъй като за това е необходимо съответстващо програмно и техническо оборудване. Присъства и психологическия фактор – навикът подписването на важен договор да се осъществява в традиционната хартиена форма – делова традиция, ритуал. Освен това в случай на възникване на спор хартиеният носител би упростил процедурата по доказване в съда на сегашния етап (все още не е изработена нормативната база съгласно разпоредбата на чл.41, ал.2 ЗЕДЕП за приемането и издаването на електронни документи, подписани с универсален електронен подпис в съдебната система)

И на края – електронните сделки няма да извършат “преврат” в теорията или в системата на гражданското право, а ще дадат нов импулс за усъвършенстване и развитие на традиционните институти. Това обстоятелство е важно да бъде отчетено при разглеждането на правното регулиране на електронните сделки и перспективите за неговото развитие.

Създаването на законови условия и признаването на правна сила на електронните сделки, адекватна на сделките, осъществявани посредством традиционните способности на изявление, с произтичащите от тях правно релевантни последици е свързано с въпросът за формата на сделките, сключвани по електронен път.

В частност проблема се идентифицира с гарантиране сигурността на предаваната информация, със защитата на данните и идентификацията на субектите в електронната мрежа.

Под форма на сделката като правило се разбира един или друг способ за волеизявление, признат от законодателството, че е достатъчно сигурен за това да се счита, че волеизявлението се е състояло. Формата на сделките се установява от закона (формални) или по волята на страните (неформални).

Действащото българско законодателство признава две основни форми на сделките – устна и писмена, като всяка от тях има разновидности. За устната форма това са мълчанието (в строго определени случаи) и фактическите действия, от които може недвусмислено да се изведе воля (конклюдентни действия). За писмената – обикновена писмена и квалифицирана писмена форма - с нотариална заверка на подписите, нотариален акт.

Тъй като законодателството не предвижда в изрични разпоредби специална “електронна форма”, актуален става въпроса за действителността на сделките,

склучвани по електронен път. В тази посока съществуват две възможности за придаване на юридическа сила на тези сделки.

Първата от тях е електронната форма да бъде възприета като отделен нов вид на волеизявление, отличаваща се от досега съществуващите, а втората тя да бъде приравнена към една или друга от вече съществуващите форми, установени както с оглед условие за действителност (" " "), така и като условие за доказване на волеизявлението (" " е), като се вземат предвид спецификите на материализацията му в електронен вид.

ЗЕДЕП възприема и развива втората възможност, която се е наложила като общо възприет принцип в международните актове и национални законодателства. Това произтича от факта, че разменяните по електронен път изявления , не изискват радикални законодателни решения и установяване на нов вид форма на сделките, което би създадо затруднения , при нейното прилагане да бъдат ползвани всички достижения на доктрината и практиката, по отношение на действието, доказването, оспорването и признаването писмените изявления и саморъчния подпис.

Сключването на сделки в електронна форма, както и сключването им в обикновена писмена форма е само по себе си изразяване на волята на субектите с помощта на писмената реч, по пътя на съставянето на документ, изразяващ нейното съдържание, който се подписва от лицата, извършващи сделката или упълномощени от тях лица. В този смисъл чл.3, ал.2 ЗЕДЕП установява принципа, че “писмената форма се смята спазена, ако е съставен електронен документ.”

Този подход следва да се разглежда като определен способ в юридическата техника, допускащ , че под писмена форма на сделката следва да се възприемат всички способи на извършване на волеизявленията , включително по електронен път, които отговарят на условията, пряко предвидени от закона . В случая под писмена форма се разбира обикновена писмена форма. Законът не се прилага за сделки, за чиято валидност се изисква квалифицирана форма (чл.1, ал.2, т.1 ЗЕДЕП) , и когато държането на документа или екземпляр от него има правно значение – ценни книжа, товарителници и др.(чл.1, ал.2, т.2. ЗЕДЕП)

Условията, които трябва да удовлетворява електронната сделка и електронния документ са насочени към обезпечаване на традиционните функции, присъщи на писмените сделки , извършени на хартия. На това е основан т. нар. функционално – еквивалентен подход, въведен в легалния оборот от Законът – модел за електронната

търговия на УНСИТРАЛ и възприет в голяма част от националните законодателства, включително и в ЗЕДЕП.

Ефективното стимулиране на електронните сделки следва да се свързва с отстраняване на формалистичните юридически изисквания, не с тяхното пренасяне в цифров контекст.

За да могат пълноценно да бъдат използвани преимуществата на информационната икономика не следва да се търси само електронен еквивалент в контекста на съществуващите правила, като това разбира се е тясно свързано и с принципа за неутралността и автономността на страните по сделките.

Проблемът за електронните сделки между непознати лица не може да бъде решен със законодателни санкции, препятствията в основата си са технологични и икономически.

По – съществен е фактът, че към момента както показва практиката по- голям дял от електронните сделки се сключват не между непознати лица, които се срещат за пръв път онлайн, а между търговски партньори които са установили отношения по традиционния способ, чрез лично общуване.

В такъв смисъл значителна част от електронните сделки може да се извършват и да не се стига дори до разрешаване на проблема за сделките между непознати лица. Но това едва ли е правилният подход към създаване на правна среда за електронна търговия и развитие на информационни технологии.

От посочените законодателни решения в международните актове може да бъде избран най- реалистичният подход, но с няколко нови акцента.

Първият и основен принцип на реалистичната правна база е “ автономност на страните”, също известен като “ свобода на договяне”. Същността на този принцип се състои в това субектите в електронните правни отношения да разрешават въпросите за автентификацията чрез договаряне с традиционни средства при сключване на електронни сделки.

Така например, ако компания създава онлайн система за закупуване за своите доставчици тя посочва една от формите за удостоверяване на личността - ще бъде ли това обикновен идентификационен номер или криптографска технология - законът и съдът е необходимо да гарантират спазването на споразумението , постигнато вътре в тази система, независимо от това отговаря ли тази технология или не на специални технически стандарти.

Второ, доколкото целите на електронната търговия се достигат чрез създаване на среда за конкуренция и следва да се избягва прилагането на държавното лицензиране като бариера за иновациите, то вероятно електронното правителство следва да се разглежда отделно. За правителството е необходимо създаването на стандарти за идентификационни технологии, които да се използват за осъществяване както на административните функции, така и за осъществяване на сделки с частни ЮЛ и ФЛ.

Тези два елемента – частният сектор на електронна търговия и изискванията спрямо електронното правителство обхващат голяма част от електронните правни отношения.

На практика се получава така, че в контекста на електронната търговия, осъществявана в сферата “бизнес към бизнес”(B2B), проблемът с доверието между непознати лица възниква рядко, доколкото субектите не са непознати. След като бъдат установени с традиционни средства личността на субектите и доверието помежду им се осъществява онлайн сделката. Такава сделка може да доведе, а може и не до използването на електронен подпис на основата на криптографията. Ръководството по прилагане на типовия закон на УНСИТРАЛ по електронен подпис признава това установявайки в чл. 111, че “на практика решенията на юридическите проблеми, произтичащи от използването на съвременните средства на комуникация, по принцип се разрешават в самия договор”

Страните определят средствата, които ще използват при идентификация и това може да бъде както обикновена парола, така и идентификационен номер или криптографска технология.

Принципът за бизнес избора не се ограничава само до сделките В-В. Някои сделки В-Р (бизнес – потребител) са основани също на такива модели.

По принцип банковите електронни услуги са достъпни, ако клиентът има офлайн сметка. Банката и клиента вече са удостоверили личността един на друг в тази степен, в която е необходимо за традиционните способи, а така също са сключили договор с ръкописен подпис, поставен лично или посредством обмяна на документи по пощата. Дори “виртуалните банки”, при които няма офисни помещения, не откриват онлайн сметка докато подписания на хартия договор не бъде изпратен по поща или факс. Например една от лидерите на банковия онлайн пазар - Първа интернет банка, която не разполага с офиси, където клиентите могат да сключат сделка присъствайки лично,

изискват те да изпращат поручения (нареждания за плащане) в традиционен вид по пощата или факса. :// . /" / е " .

Затова всички онлайн операции между банката и клиента, при използване на системата, която банката е създала и на която клиентът се е съгласил трябва да бъдат признати за юридически обвързващи .

Всъщност тук се отразява системата на сърегулирането, при която механизмите на саморегулация се гарантират от законодателството, придавайки им обвързваща сила.

И Типовият закон на УНСИТРАЛ и Директивата на ЕС включват принципа за саморегулация или автономност на волята (бизнес избора), но той е изложен опосредствено. В първият се казва, че “ Положенията на настоящия закон могат частично да бъдат отменени, или тяхното действие може да се модифицира със споразумения, ако такива споразумения имат юридическа сила в съответствие с действащото законодателство” Преамбюла на Директивата на ЕС гласи, че “ регулативната база не е нужна за електронни подписи, използвани изключително вътре в системи,които са създадени на основата на доброволни споразумения между определен кръг участници;юридическата сила на електронните подписи използвани в такива системи и тяхната допустимост в качеството на доказателства, в хода на съдебните разбирателства трябва да се призна” (параграф 16).

В някои случаи принципът на бизнес – изборът се признава само вътре в “ частните “ системи или “ корпоративните информационни системи” или системи, които не взаимодействат със мрежите за общо ползване. Видът на комуникационната мрежа не е най – важният определящ фактор, доколкото много частни или корпоративни системи взаимодействат с мрежите за общо ползване и даже функционират вътре в тях.

Важното условие тук е – дали тази система служи за осъществяване на сделки между ограничен кръг лица, обвързани да изпълняват правилата на тази система в съответствие с договора, който те са подписали с традиционни способи.

Изключението от принципа , че технологиите използвани за идентификация не трябва да се подчиняват на строга регулация се свързва с осъществяване на функциите на електронното правителство.

За страните, в които обикновено се прилага строга система за потвърждаване на личността на тези, които осъществяват контакт с държавни органи по електронен път, е прието правителството да въвежда стандарти за идентификация на автора на документи изпращани по електронен път.

Няма изискване тези стандарти да отговарят на техническите стандарти, указани в Директивата за електронния подписна ЕС. Всяко правителство само решава на какво равнище е достатъчна определена идентификация.

Например Дания планира да въведе “ държавен сертификат за електронни услуги”, като той не съответства на изискванията на Директивата на ЕС. Но датското правителство възприема, че това е достатъчно за да се гарантира безопасността при голяма част от сделките с е- правителството.

[:// . . / е . 705 5300e9 e 7""5 69 "88e190"](http://www.danish.gov.uk/e-governance/7055300e9e756988e190)

Има няколко способа , които може да използва е- правителството: може да създаде своя собствена система за онлайн идентификация, в която то издава идентификаторът (който не може да бъде повече от парола). Може да упълномощи частна компания за това. При най – използваният вариант правителството издава стандарти и утвърждава всички частни доставчици, които съответстват на тези стандарти.

В тази посока е законодателното решение възприето в щата Илинойс. Основното положение на този документ гласи следното: “ Ако което и да е положение на закона изисква или разрешава подаването на всякаква информация, уведомления, искания или други документи в административен орган на щата, подаването на документа изпълнено в електронна форма следва да има същата сила както и подаването на документ на хартиен носител във всички случаи, когато този орган разрешава или е съгласен това да стане в електронна форма и е изпълнено в съответствие с приетите норми и споразумения.” И още:

“Всеки държавен орган има право да издава или да сключва договори за издаване сертификати за своите сътрудници и служители и лицата , осъществяващи сделки с с такива държавни органи и да предприема други действия свързани с това, включително и създаване на архиви, а също така и преустановяване на издадените сертификати, при условие че указаните действия не се извършват в съответствие с всички норми, процедури и документи установени от Департамента за централни мениджърски услуги.

Департаментът следва да има правомощия да установява норми, процедури и документи, на основание на които държавните органи могат да издават или сключват договори за издаване на сертификати.”

ЗЕДЕП възприема двата двата принципа – от една страна неутралност на технологията и автономност на волята на страните въпреки, че текстовете не са съвсем

категорични като степен на юридическа защита, която се гарантира в различните случаи и принципът на регулиране на технологиите когато субект на правните електронни отношения е правителството.

Преимуществата от създаване на система за идентификация за правителствата отделно от идентификационната система за електронна търговия са много. Защитата на личните данни и информация може да бъде повишена, ако частните лица и организации имат възможност за различни форми на онлайн идентификация, всеки от които идентифицира ползвателя в различни сфери на осъществяване на електронна дейност.

Двата принципа описани дотук – са адекватна база за широкоприлагане на електронната търговия и електронното правителство.

В САЩ например, развитието на правното регулиране на електронната търговия е държавна задача в течение на много години. Американското законодателство съзнателно избягва тоталното регулиране на интернет – търговията с помощта на нормите на правото, като оставя значително място на саморегулацията.

Нестопански организации като е е , е е " , е е е е " са в ролята на независими регулатори в сферата на електронната търговия.

Сферите, които са отнесени към държавните компетенции могат да се обособят в три посоки – защитите неприкосновеността на личността и в частност защита правата на непълнолетните, ползващи се от възможностите на електронната търговия, защита на авторските права в това число и правата върху домейните, както и въпросите свързани с данъчният режим.

Значителна роля в процеса на регулация има прецедентното право, което обаче в значителна степен е противоречиво. В резултат на това тези въпроси се разглеждат в Конгреса и са приети редица законодателни актове като " е е ", " е ", " I е е " е е " и др.

Интересен е фактът, че Конгресът установява тригодишен мораториум за по-голяма част от данъците, в сферата на интернет – търговията. По принцип САЩ не могат да се отнесат към страните с лек данъчен режим. Но по отношение на електронната търговия отделните щати и федералното правителство си съперничат по отношение създаване на благоприятен данъчен климат, което като резултат се изразява в това, че страната става фактически офшорна зона за чуждестранните компании, работещи на тези пазари.

Смятаме, че съществени изменения в данъчното законодателство и право ще стане обективна необходимост във връзка с развитието на Интернет, като особена важност има решаването на въпроса за териториалната компетентност на субектите по данъчните права.

През юни 1998г. Федералната комисия по търговия на САЩ (Federal Trade Commission) подготвя отчет пред Конгреса, в който се констатира, че процесът на саморегулиране на осъществяваните сделки в мрежата не е достигнал необходимото ниво. По оценка на комисията “ информация от личен характер” се събира в 92%от случаите на извършване на сделки в Интернет. При това само в 14% от случаите на сайта има препратка за политиката на компанията по отношение предоставяната от потребителите конфиденциална информация .

В отчета на комисията се визира , че най- голям риск в тази връзка е по отношение на непълнолетните лица, и затова приемането на закон в тази посока е необходим. Комисията се произнася в полза и на приемането на аналогичен закон, защитаващ частният живот на пълнолетните лица, само в случаите “ този отрасъл на икономиката не може самостоятелно да изработи и ефективно да прилага мерките на саморегулацията.

Като резултат от дейността на комисията е подписаният от Президентът на САЩ на 21 октомври 1998г. Закон за защита на частният живот на децата в мрежата 1998г.(Children's Online Privacy Protection Act of 1998). В съответствие с този закон операторите на интернет – сайтове, предназначени за детска аудитория са задължени да изпълнят редица условия. Те трябва да “ получат предварително, проверяемо съгласие от родителите за получаване, използване и/ или разкриване на информация от личен характер , получена от дете”.

Редица от въпросите, свързани с неприкосновеността на личния живот и събирането , използването и съхраняването на лични данни са оставени на саморегулиращите механизми, които на практика се осъществяват от различни организации, които изработват специални правила и на практика към този момент е възприет принципа на сърегулирането.

След 11 септември 2001г. обаче американското законодателство прави значителни промени и постепенно нормативното регулиране на електронния обмен на данни изобщо не само във връзка с осъществяването на електронна търговия стеснява и измества действието на саморегулацията.

Отбелязаните проблеми е невъзможно да бъдат разгледани детайлно в рамките на настоящата работа, поради тяхната специфика, но смятаме за важно да бъде осъществено задълбоченото им изучаване, което изисква комплексно изследване на всички възникващи въпроси.

Що се отнася тясно до въпроса за електронните сделки анализът на българската договорна практика може да се сведе до констатиране наличието на същите проблеми, както и в страните със значително по-развито прилагане на електронен обмен на данни, които най-общо могат да бъдат формулирани като:

- неопределеност на юридическата сила на положенията в договора, предвиждащи достатъчно неформализирана процедура за електронно сключване на сделки, в случаите на съдебноспоразумение;
- отсъствието на строги указания (или ограничения) на закона относно това, какви документи могат (или не могат) да бъдат използвани в търговския оборот във вид на електронни съобщения и изискванията към структурата и формата на такива съобщения.
- отсъствие на пряка обвързаност на посредниците по доставянето на електронни услуги, в частност в търговските системи – да съхраняват, да предоставят по запитване от страните или официалните органи, а така също и да потвърждават автентичността на създадените и предадени с тяхна помощ електронни документи;
- липса на създадени правила за установяване на действителен произход на съобщението (извън автентификацията на съобщението).

Назованите проблеми се свързват с недостатъчно юридически гарантираните сделки на финансовите и фондови пазари, извършени при помощта на частни електронни системи, в това число принадлежащи на компании, които не са юридически лица по българското законодателство.

В качество на пример могат да се приведат двустранни сделки на пазара на краткосрочни междубанкови кредити в национална валута, осъществявани посредством електронна система на частна компания.

Документът, съдържащ необходимите условия за тази сделка и потвърждаващият факт за нейното сключване има различна от познатите за практиката на българските съдилища форма: той е съставен на английски език, включва както общоприети съкращения, така и неофициален диалог (“база”) между дилърите. В качеството на аналог на собственоръчните подписи на страните служат

кодовете на ползвателите на системата и кодът на дилъра. В задълженията на системата не влиза потвърждаване на текста на съобщенията, факта, че документа произтича от конкретна страна по сделката и т.н. Едновременно с това страните не могат да предвидят самостоятелно дадени правила на двустранна основа , тъй като се подчиняват на процедурите предвидени в използваната от тях система.

Както на международно ниво несъгласуваността и противоречията в нормативните актове представляват реални правни препятствия за развитие на съвременните средства за предаване на данни в сферата на правното регулиране на търговската дейност.

В различните страни тези проблеми се решават повече или по- малко успешно. Ситуацията в България от своя страна изисква особено внимание и сериозно отношение на самите участници в сделките и държавата.

Електронно администриране в общините

Значимостта на обществените отношения, възникващи с появата на Интернет, както и декларираният от правителството на РБ принцип за приоритетно използване на информационните технологии, поставят множество въпроси, свързани с правното регулиране на тази сфера.

Общият социално-икономически контекст, в рамките на който се идентифицира посоченият проблем се характеризира с интензивно развитие на нови технологични реалности при изоставане на тяхното правно осмисляне и законодателно регулиране.

Темповете на формиране на информационното общество, скоростта на внедряване на технологиите в държавното функциониране, налагат и темповете на развитие на механизмите на регулация на електронните отношения и тяхната структура.

Информационните ресурси на органите на държавна власт и органите на местно самоуправление в мрежата са едни от най-ефективните способности за взаимодействие на властта и обществото. Това взаимодействие се отличава със сложен “технически зависим” характер на обществените отношения, свързани с ползването на държавните и общински информационни ресурси и системи.

Концептуалните основи на регулирането на отношенията осъществявани по електронен път се съдържат в Закона за електронния документ и електронния подпис, в сила от 06.10.2001г.

Това е първата стъпка към осъвременяване на българското законодателство в съответствие с новите изисквания на икономическите процеси и променената технологична среда.

В глава V от закона се съдържат общите правила за приложение на електронния документ и на универсалния електронен подпис от държавата и общините. Тези разпоредби лаконично предписват на органите на местно самоуправление, при готовност от тяхна страна да вземат решение със свои актове да приемат и издават електронни документи, подписани с електронни

подписи, като е предвидено да се приемат и съответни вътрешни правила за това. Единственото императивно задължение на органите на местно самоуправление, произтичащо от закона е, ако те приемат или издават електронни документи до външни адресати, тези документи да бъдат автентифицирани с универсален електронен подпис.

В случаите, в които се урежда вътрешен документооборот ЗЕДЕП не изключва възможността да бъдат използвани и различни от универсалния електронен подпис средства за автентификация. Посочените разпоредби се отнасят както до публичните, така и до функции от частно- правен характер, които общините изпълняват.

Отделяйки внимание на инфраструктурата на електронните подписи, законът оставя много неуредени въпроси. Такава регулация на електронния документооборот не е достатъчна за поддръжка на административни и други юридически гарантирани процеси в общините осъществявани чрез използването на компютърни средства.

Електронната община следва да използва всички преимущества на новите технологии. Тя ще съществува тогава, когато реализацията на всички функции на управление и администриране придобият юридическа сила в електронна форма.

Текущото състояние в сферата на формиране на електронните общини може да бъде характеризирано от гледна точка на определени , възприети спрямо електронното правителство критерии за оценка. Съгласно тези критерии могат да се отделят следните стадии на развитие на електронните общини, съобразно степените на електронно предоставяне на съответен вид административни услуги:

- Формиране на присъствие на общината в мрежата – на страниците на официални сайтове предлагащи на ползвателите статична информация и служещи като инструмент за връзка на общинската администрация с обществеността ;
- Интерактивно присъствие на общината в мрежата: осъществява се формален обмен на информация между ползвателите и общинската

- администрация (възможност за попълване на формуляри, изпращане он – лайн на заявления);
- Присъствие на Общината в мрежата на равнище на транзакции – ползвателите имат облекчен достъп до данните, приоритетността на които се определя от техните потребности, съществуват транзакции осъществявани он – лайн (заплащане на определени видове такси);
 - Пълно интегрирано присъствие на общините в мрежата – завършена интеграция на всички общински интернет –ресурси в рамките на един портал;

Преимуществото на такава градация се състои в това, че тя предвижда постепенно формиране на електронните общини (както и информационното общество като цяло), отчитайки реалните възможности на обществото и държавата.

При такава градация общините в България в момента се намират някъде между първия и втория стадий.

Пълно интегрирано присъствие на общините в мрежата и осъществяване на техните функции е достижимо по пътя на ликвидиране изоставането на законодателството по отношение възможностите за използване на информационно – комуникационните технологии в общинското управление.

В тази връзка и предвид посочените законови положения е необходимо да бъдат създадени електронни административни правила, които да придадат юридическа валидност на административните услуги, извършвани посредством електронни документи от общинските администрации.

Целта на електронните правила е да се осигури съответствието на тези документи с формалните изисквания на закона по отношение създаването на електронни документи, което да гарантира определеност на административните процедури. Тези процедури са основа и за осъществяване на дистанционна проверка и достъп на гражданите до информацията на общините.

Съгласно разпоредбите на Закона за електронния документ и електронен подпис тези правила могат да бъдат обективизирани с акт на органите на местно самоуправление. Съгласно Закона за местното самоуправление и местната администрация, органи на местно самоуправление са общинските съвети и в този смисъл в техните правомощия е създаването и приемането на посочените правила. Като възможност това би могло да се извърши под формата на съответна Наредба за условията и редът за извършване на административни услуги чрез използване на електронно подписани документи, която да съдържа основните параметри за реда и условията за приемане, обработка, изпращане и съхраняване на електронно подписани документи. Въз основа на този акт общинските администрации следва да приемат правилник, който да описва детайлно спецификата в процедурите по извършване и съхраняване на електронно подписани документи.

Приемането на такива актове на местно ниво ще позволи не просто да се моделират в електронен вид, извършени посредством хартиени документи действия, но и да се извършват юридически валидни действия чрез използването на електронни способности за предоставяне на административни услуги.

Самостоятелното установяване на правила за информационен обмен от всеки орган на местно самоуправление поотделно, като законодателно визиран подход обаче, ще доведе до неоправдано различие на тези правила по срокове, права и задължения на участниците.

Създаването на значителни различия в законодателството на местно равнище ще препятства развитието на деловата активност между самите органи на местно самоуправление, както и между тях и различните нива на държавна администрация. От друга страна задълженията по предоставянето на една или друга информация или услуга от един орган предполага задължение за събиране и потвърждаване на информация от други органи. При липсата на единни правила такова положение би затруднило централизацията на информационния обмен, необходима за реализацията на

механизма “ на едно гише”, както и за реализация на отговорността за нарушаване правилата на информационния обмен от участниците в тези отношения.

Посочените проблеми могат да бъдат преодолені посредством отчитане от органите на местно самоуправление на необходимостта от създаване на синхронизирани местни правила, основани на единни процедури за осъществяване на административни услуги посредством електронен обмен на данни

В заключение ще отбележа , че е – готовата община трябва да има необходимата инфраструктура (високоскоростно предаване на данни, надеждност, достъпни цени), развит местен ИТ сектор, ориентация към потребностите на гражданите.

Решаването на всички тези въпроси и намирането на решения подходящи за всяка отделна община е скъп и сложен процес. Но глобализацията и навлизането на технологиите придобиват необратим характер, което заставя общините да реагират на измененията така бързо , както и частния сектор. Това обаче е продължителен процес. Той изисква промяна в културата на взаимоотношенията на общинските администрации и данъкоплатците, както и изменение на формите на взаимодействие на държавните учреждения и органите на местно самоуправление, развитие на нови навици у всички участници в този процес.

ЕЛЕКТРОННО ПРАВИТЕЛСТВО

1. Същност на електронното правителство.

В началото на 90 – те години на ХХв. Една от най – популярните концепции за формиране на информационно общество в световен мащаб става теорията за компютъризация на публичните функции. Концепцията за такава трансформация за първи път е предложена през 1978г. от Пол Бредли и Алберт Хол в работата си „Трансформация на формите на държавните системи: публична принуда и административна юрисдикция”.¹ Разработената от тях теория получава наименованието е- (електронна държава) и скоро получава широко разпространение.

По – късно този термин претърпява корекция и се налага терминът „е-е-е” („електронно правителство”или „електронно управление”) като обемът на това понятие, съдържанието на конкретните системи на електронно управление все още са спорни на доктринално ниво.

Принципът на изграждане на електронно правителство се състои във възможността на гражданите или юридическите лица да получат административна услуга, обръщайки се към един правителствен портал, а не към отделен чиновник или ведомство. На практика тази възможност се реализира чрез изграждане на единна интегрирана система за административни услуги между всички звена на администрацията на централно и местно ниво.

В този контекст под „електронно правителство” се разбира съвкупността от органи на национално и местно ниво, средства и методи, насочени към повишаване ефективността на правителство, което се състои във високотехнологичен и бърз достъп до информация и услуги.

Формирането на системите на електронно управление е насочено към създаване на ефективен информационно – правен механизъм за реализация на правата на човека в условията на глобализация на обществото.

Въвеждането на електронно управление и дълъг процес, съпроводен с различни трудности, които се предпоставят от множество фактори. Като такива фактори могат да се посочат :

- сравнително ниското ниво на информационна култура както у гражданското общество, така и в голяма част от администрацията на национално и общинско нива;

¹ " е , „ , „ е " " " е е : " е е " " " е . – ,1978. . 143 – 150;

- консерватизмът на посочените субекти в информационния обмен;
- психологическата неподготвеност на обществото да търси и получава електронно – административни услуги;
- необходимостта от инвестиране на значителни суми от страната на държавата и общините.

Към числото на негативните фактори могат да бъдат отнесени и :

- несъвършената нормативно – законодателна база;
- недостатъчно развитие на интернет технологиите в областта на държавното управление;
- отсъствието на цялостна информационна инфраструктура на пазара на стоки си услуги, в това число в сферата на електронната търговия и т. н.

От друга страна формирането на система на електронно управление позволява:

- бърз и лесен достъп на гражданите до административни услуги;
- контролируемост на процеса на предоставяне на административни услуги;
- повишаване качеството на предлаганите административни услуги и намаляване елемента на бюрокрация в този процес;
- спазване правата на човека за свободно търсене, получаване, предаване, производство и разпространение на информация, а така също и на конфиденциалността на всяка защитена от закона информация.

Създаването на електронно правителство се реализира на етапно. Като основни етапи в тази процес могат да се посочат формиране и усъвършенстване на информационното законодателство, създаване на необходимата инфраструктура за обезпечаване на оперативно – информационното взаимодействие между органите на администрацията от различни нива и между администрацията и гражданите, създаване на съответстващите административни структури, способстващи за практическата реализация на идеята за „електронно правителство”. В този смисъл въвеждането на технологии за изпълнение на функциите за държавно управление концентрира своето въздействие върху четири функционални групи:

- Правителство – граждани, т.е. създаване на достъпен и лесен за ползване портал с непосредствен изход за висококачествени услуги на правителството;

- Правителство – правителство. Администрациите на регионално и местно ниво да упростят процедурите за получаване на информация и услуги на гражданите, а така също да усъвършенстват управленческите функции, осигуряващи ефективност и резултативност;

Достигането на целите на електронното правителство е невъзможно без системообразуваща инфраструктура за изпълнение на основното изискване към него, а именно получаване на информация и услуги в резултат на еднократно (е –) обръщане към електронното правителство.

Изграждането на посочената инфраструктура яе тясно свързана с формиране и усъвършенстване на съответната нормативна база, създаваща правни предпоставки за широко използване на информационните технологии във всички сфери на обществения живот. Основните задачи в тази посока са създаване на правна база за решаване на проблемите свързани с електронния документооборот, обезпечаване на равни права за получаване на информация чрез общодостъпни информационни системи, прилагане на средствата за криптография в сферата на гражданско – правните отношения.

През последните няколко години в България също се активизира процеса на създаване на законодателна уредба в областта на информационните технологии. Особено важно значение в този смисъл има Законът за електронния документ и електронен подпис(ДВ, бр.34 от 6 април 2001г., в сила от 5 февруари 2002), който е първа стъпка към осъвременяване на българското законодателство в съответствие с изискванията на новите икономическите процеси. Отношенията регулирани от закона са свързани основно с идентификацията на страните във виртуалното пространство, потвърждаване съдържанието на електронния документ, установяване гаранции за сигурността при обмяна на данни по електронен път чрез правната възможност за използването на електронен подпис като средство за автентификация.

Във връзка с прилагането на закона МС приема подзаконови актове – Наредба за реда за регистрация на доставчиците на удостоверителни услуги; Наредба за дейността на доставчиците на удостоверителни услуги, реда за нейното прекратяване и изискванията за предоставяне на удостоверителни услуги; Наредба за изискванията към алгоритмите за усъвършенстван електронен подпис (и трите в сила от 8 февруари 2002г.).

Основните принципи и цели за развитие на българската политика за изграждане на информационно общество, част от която са и проблемите свързани с регулиране на виртуалното пространство, са изложени в приетата с Решение № 679 на МС от 1999г. – “ Стратегия за развитие на информационно общество в РБ”.

Една от основните формулирани цели за преход към информационно общество е създаването на правна и регулаторна рамка за предоставянето на услуги в новата информационна среда, хармонизирана с тази на ЕС.

В изпълнениена тази програма са приети редица нормативни актове, имащи отношение към развитието на информационното общество – Закон за далекосъобщенията (с последните либерализирани положения, съобразени с новата регулаторна рамка на ЕС в областта на телекомуникациите), Закон за защита на личните данни, Закона за достъп до обществена информация и т. н. В редица други нормативни актове е дадена възможност определени действия да бъдат извършвани по електронен път чрез електронно подписани документи – Закон за обществените поръчки, Закон за сделките с ценни книжа, подаване на документи в НОИ, митнически декларации и т. н.

Необходимо е да бъде отбелязана и приетата с Решение № 866 на МС от 28 декември 2002г. – Стратегия за прилагане на информационните технологии в държавната администрация (Стратегия за създаване на електронно правителство), Стратегия за развитие на електронната търговия в РБ , както и Закон за електронната търговия.

Началото на процеса по внедряване на „правителство онлайн” в България е поставено през 2002 г. с приемане на Стратегия за е-правителство и за създаване на Междуведомствен съвет за координиране на дейностите по подобряване на административното обслужване и изграждане на е-правителство. С този стратегически документ са очертани: степента на готовност на Р България да осъществява електронно управление, визията и стратегическите и оперативни цели, общите принципи, организацията и управлението на процеса. Посочени са и индикатори, по които ще бъде оценявано развитието на електронното правителство у нас, а именно внедряването на 12 онлайн административни услуги за граждани и 8 – за бизнеса.

През март 2010 г. е разработена и публикувана Концепция за е- управление в България 2010–2015 г. Този документ е основа за разработване на Национална стратегия и пътна карта за електронно управление. Разработена е Обща стратегия за електронно управление в Р България 2011–2015 г., която описва модела за изграждане на електронно управление (организационен, информационен и технологичен).

До момента са предприети и съответните законодателни инициативи, осигуряващи рамката за внедряване и функциониране на електронно управление, а именно Закона за електронното управление, Закон за електронния документ и електронния подпис, Наредбата за регистрите на информационните обекти и на електронните услуги, Наредба за електронните административни услуги, Наредба за издаване, използване и прекратяване на удостоверения за електронен подпис в администрациите, Наредба за общите изисквания за оперативна съвместимост и информационна сигурност, Наредба за изискванията към единна среда за обмен на електронни документи и Наредба за вътрешния оборот на електронни документи и документи на хартиен носител в администрациите. Утвърдени са и инструкции за изграждане и функциониране на регистър на електронните услуги и информационните обекти.

2. Нормативна уредба. Закон за електронното управление и подзаконовни нормативни актове.

Законът за електронното управление има за предмет да уреди :

1. Дейността на административните органи при работа с електронни документи;
2. Предоставянето на административни услуги по електронен път, и
3. Обмена на електронни документи между административните органи.

Като централен термин в посоченото предметно съдържание на закона е понятието „електронни административни услуги”, определено като административни услуги, предоставяни на гражданите и организациите от административните органи, услугите, предоставяни от лицата, на които е възложено осъществяването на публични функции, както и обществените услуги, които могат да се заявяват и/или предоставят от разстояние чрез използването на електронни средства. Въведена е и императивната разпоредба, че административните органи, лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставящи обществени услуги, са длъжни да предоставят всички услуги в рамките на своята компетентност и по електронен път, освен ако закон предвижда особена форма за извършване на отделни действия или издаване на съответни актове.

ЗЕУ въвежда и понятията доставчик и получател на електронни услуги, които определя последователно като „административен орган, лице, осъществяващо публични функции, или организация, предоставяща обществени услуги, които предоставят електронни административни услуги на гражданите и организациите в рамките на своята компетентност (доставчик/ и гражданин или организация, които ползват електронни административни услуги /получател.

Законодателят императивно е дефинирал и изискването, че доставчиците на електронни административни услуги не могат да отказват приемането на електронни документи, издадени и подписани съгласно изискванията на Закона за електронния документ и електронния подпис и на ЗЕУ, както и да отказват издаването на електронни документи и извършването на ЕАУ.

В раздел II и III на закона са уредени начинът и редът за подаване на електронни документи, ползване на електронни административни услуги и приемане на електронни документи.

Подаването на електронни документи от гражданите и организациите се извършва: он-лайн по стандартизиран протокол чрез публично-достъпно веб-базирано приложение, чрез единната среда за обмен на документи, по други начини за подаване на електронни документи, като при всички случаи интерфейсите трябва да осигуряват извършването на електронните изявления и създаването на електронните документи в съответствие с изискванията на Закона за електронния документ и електронния подпис по лесен и разбираем начин за работа на потребителите, включително на лица с увреждания.

За използването на електронни административни услуги удостоверенията за електронен подпис трябва да са издадени с точно посочване на името на автора на електронния подпис, а когато удостоверението съдържа данни за титуляр - и неговото име или наименование.

Документите, подадени по електронен път, се приемат от лица, овластени от съответните доставчици на електронни административни услуги като след регистриране на постъпил в администрацията на административния орган входящ електронен документ се генерира и се изпраща потвърждение до заявителя за получаването му.

Потвърждението е електронен документ, който съдържа регистрационен номер, време на получаване на електронния документ, информация за достъп до електронния документ и всички приложения към него документи и при изразено желание на

заявителя се изпраща и самият електронен документ заедно с приложените документи. Потвърждението се изпраща подписано на електронната поща на подателя, освен ако изявлението се подава чрез единната среда за обмен на документи или по друг начин за съответния достъп.

По – нататък ЗЕУ урежда въпросите за вътрешния оборот на електронните и хартиени документи, както и оперативната съвместимост и стандарти и мерки за информационна сигурност. За осъществяване на тези изисквания се въвежда регистър на стандартите. Регистърът представлява единна централизирана електронна база данни, управлявана от информационна система, съдържаща техническите стандарти и тяхната приложимост. В регистъра на стандартите се вписват техническите стандарти, които трябва да се прилагат от административните органи за предоставяне на електронни административни услуги и за осигуряване на оперативна съвместимост, информационна сигурност и автоматизиран обмен на информация и документи между административните органи. Воденето, съхраняването и достъпът до регистъра на стандартите се уреждат с наредба.

Освен регистър на стандартите се въвежда и регистър на електронните услуги.

Регистърът на електронните услуги като единна централизирана електронна база данни, управлявана от информационна система, съдържаща описание чрез определен технически стандарт на всички предоставяни чрез единната среда за обмен на данни електронни административни услуги и вътрешни електронни административни услуги и съобразно стандартизираните описания на информационните обекти, вписани в регистъра на информационните обекти. Воденето, съхраняването и достъпът до регистъра на електронните услуги и определянето на стандарта се уреждат с наредба.

Общите изисквания за предоставяне на електронни административни услуги на гражданите и организациите от доставчиците на електронни административни услуги са уредени в **Наредба за електронните административни услуги /Обн. ДВ. бр.48 от 23 Май 2008г., изм. ДВ. бр.42 от 5 Юни 2009г., изм. ДВ. бр.58 от 30 Юли 2010г. /**. В наредбата се установяват още:

- техническите изисквания за осигуряване на достъп до услугите и политиките на доставчиците на електронни административни услуги за използваните графични и други интерфейси на информационните системи,

- другите начини за подаване на електронни документи от гражданите и организациите, свързани с предоставянето на електронни административни услуги по смисъла на чл. 20, ал. 1, т. 3 от Закона за електронното управление,

- форматите и задължителните реквизити, на които трябва да отговарят електронните документи, подавани до доставчиците на електронни административни услуги,

- особените начини за установяване на интегритета и авторството на подаваните по електронен път електронни изявления;

- начините за електронни разплащания по предоставянето на електронни административни услуги;

- стандартът за отчитане на единното астрономическо време за настъпването на факти с правно значение при предоставяне на електронни административни услуги.

Условията и редът за воденето, съхраняването и достъпа до регистъра на информационните обекти и до регистъра на електронните услуги, наричани по-нататък "регистрите", както и техническият стандарт за описание на информационните обектите урежда от **Наредба за регистрите на информационните обекти и на електронните услуги / Обн. ДВ. бр.48 от 23 Май 2008г., изм. ДВ. бр.58 от 30 Юли 2010г., изм. ДВ./**. Съгласно текстовете на наредбата Регистрите се водят от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията. Регистърът на информационни обекти е определен като : „база от данни, управлявана от информационна система и съдържаща формализирани технологични описания на информационните обекти, събирани, създавани, съхранявани и обработвани от административните органи в рамките на тяхната компетентност.”

Регистърът на електронните услуги е определен като: „база от данни, управлявана от информационна система и съдържаща формализирани технологични описания на електронните административни услуги и на вътрешните електронни административни услуги, предоставяни чрез единната среда за обмен на документи.

Регистрите се водят чрез поддържане на единна централизирана база от данни, като се поддържа история на вписванията.

Друг нормативен подзаконов акт, създаден в изпълнение на Закона за електронно управление е **Наредба за вътрешния оборот на електронни документи и документи на хартиен носител в администрациите /Обн. ДВ.бр.48/ 2008г., посл. Изм бр.46/2012г.**

С наредбата се уреждат общите правила за вътрешния оборот на електронни документи и документи на хартиен носител в администрациите.

Правилата се утвърждават от ръководителите на администрациите и са в съответствие със спецификата и особеностите на дейността и структурата им.

Правилата се актуализират незабавно при всяко изменение на нормативната уредба, регулираща организацията на административната дейност.

Ръководителите на администрациите осигуряват поддържането на актуални данни за водените в съответната администрация регистри чрез незабавни вписвания в регистъра на регистрите и данните по реда, предвиден в наредбата и в Инструкцията за водене, съхраняване и достъп до регистъра на регистрите и данните. Като задължение на Ръководителите на администрациите е вменено осигуряване разработването и внедряването на административна информационна система (АИС) в ръководените от тях администрации. Административните информационни системи осигуряват поддържането и обработката на данните за оборота на електронни документи и документи на хартиен носител при предоставянето на административни услуги и изпълнението на административни процедури. Процедури са всички работни процеси в администрацията или между различните администрации, които включват вътрешен оборот на документи и които не представляват предоставяне на административни услуги и вътрешни електронни административни услуги.

Административните информационни системи поддържат и осигуряват съхранението на приетите и създаваните електронни документи по ал. 2 за срок не по-малък от 20 години по начин, позволяващ възпроизвеждане на документите без загуба на данни. Създаването на електронните документи в администрацията се осигурява със средствата на АИС или на външни програмни приложения.

Административната информационна система трябва да бъде сертифицирана по реда на глава шеста от наредбата по чл. 43, ал. 2 от Закона за електронното управление.

Всички данни за факти, процеси, както и всички служебни технически данни, необходими за осъществяването на административната дейност, се поддържат със средствата и в средата на АИС. Всяко създаване на данни в АИС по ал. 1 се придружава с автоматичен запис за лицето, което е извършило създаването, и времето на извършването му. Регистрираните данни по ал. 2 не подлежат на корекция или унищожаване и се съхраняват за срок не по-малък от 20 години.

ЗАКОН ЗА АВТОРСКОТО ПРАВО И СРОДНИТЕ ПРАВА

Авторски права върху компютърни
програми и бази данни

Обекти на авторско право

- ▣ Обект на авторското право е всяко произведение на литературата, изкуството и науката, което е резултат на творческа дейност и е изразено по какъвто и да е начин и в каквато и да е обективна форма, като:
 - ▣ 1. литературни произведения, включително произведения на научната и техническата литература, на публицистиката и компютърни програми;
 - ▣ 2. музикални произведения;
 - ▣ 3. сценични произведения - драматични, музикално-драматични, пантомимични, хореографски и други;
 - ▣ 4. филми и други аудио-визуални произведения;
 - ▣ 5. произведения на изобразителното изкуство, включително произведения на приложното изкуство, дизайна и народните художествени занаяти;
 - ▣ 6. реализирани произведения на архитектурата и приложени устройствени планове;

Обекти на авторско право

- ▣ 7. фотографски произведения и произведения, създадени по начин, аналогичен на фотографския;
- ▣ 8. одобрени архитектурни проекти, одобрени проекти по устройствено планиране, карти, схеми, планове и други, отнасящи се до архитектурата, териториалното устройство, географията, топографията, музейното дело и която и да е област на науката и техниката;
- ▣ 9. графично оформление на печатно издание;
- ▣ 10. кадастрални карти и държавни топографски карти.

- ▣ Обекти на авторското право са също:
 1. преводи и преработки на съществуващи произведения и фолклорни творби;
 2. аранжimenti на музикални произведения и на фолклорни творби;
 3. периодични издания, енциклопедии, сборници, антологии, библиографии, бази данни и други подобни, които включват две или повече произведения или материали.

Не са обекти на авторското право

- ▣ 1. Нормативни и индивидуални актове на държавни органи за управление, както и официалните им преводи;
- ▣ 2. Идеи и концепции;
- ▣ 3. Фолклорни творби;
- ▣ 4. Новини, факти, сведения и данни.

Съдържание на авторското право

Неимуществвени права

- ▣ Авторът има право:
 - ▣ 1. да реши дали създаденото от него произведение може да бъде разгласено и да определи времето, мястото и начина, по който да стане това, с изключение на обектите по чл. 3, ал. 1, т. 4, 6 и 8, при които това право се уговаря по договор;
 - ▣ 2. да иска признаване на неговото авторство върху произведението;
 - ▣ 3. да реши дали произведението му да бъде разгласено под псевдоним или анонимно;
 - ▣ 4. да иска името му, псевдонима му или друг идентифициращ го авторски знак да бъдат обозначавани по съответния начин при всяко използване на произведението;
 - ▣

Неимуществени права

- ▣ 5. да иска запазване на целостта на произведението и да се противопоставя на всякакви промени в него, както и на всяко друго действие, което би могло да наруши законните му интереси или личното му достойнство;
- ▣ 6. да променя произведението си, ако с това не се нарушават права, придобити от други лица;
- ▣ 7. на достъп до оригинала на произведението, когато то се намира във владение на друго лице и когато това е необходимо с оглед упражняване на неимуществено или имуществено право, предвидено в този закон;
- ▣ 8. да спре използването на произведението поради промени в убежденията си, с изключение на реализираните произведения на архитектурата, като обезщети за претърпените вреди лицата, които законно са придобили правото да използват произведението.

Съдържание на авторското право. Имуществвени права

- ▣ Авторът има изключителното право да използва създаденото от него произведение и да разрешава използването му от други лица освен в случаите, за които ЗАПСП разпорежда друго.

- ▣ За използване по смисъла на създадено произведение се смятат действия като:
 - ▣ 1. възпроизвеждането на произведението;
 - ▣ 2. разпространението сред неограничен брой лица на оригинала или екземпляри от произведението;
 - ▣ 3. публичното представяне или изпълнение на произведението;
- ▣ 4. излъчването на произведението по безжичен път;
- ▣ 5. предаването и препредаването на произведението по кабел;

Имуществени права

- ▣ 6. публичното показване на произведение на изобразителното изкуство и на произведение, създадено по фотографски или аналогичен на него начин;
- ▣ 7. превеждането на произведението на друг език;
- ▣ 8. преработката и синхронизацията на произведението. Преработка е и приспособяването и внасянето на всякакъв вид промени в произведението, както и използването на произведението за създаване на ново, производно от него произведение;
- ▣ 9. реализирането на архитектурен проект чрез построяване или изработване на обекта, за който той е предназначен;
- ▣ 10. предлагането по безжичен път или по кабел на достъп на неограничен брой лица до произведението или до част от него по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрани от всеки от тях;
- ▣ 11. вносът и износът в трети държави на екземпляри от произведението в търговско количество, независимо дали са произведени законно или в нарушение на правото по т. 1.

Свободно използване на произведения

- ▣ Свободното използване на произведения е допустимо само в случаите, посочени в закона, при условие че не се пречи на нормалното използване на произведението и не се уврежда законните интереси на носителя на авторското право.

Времетраене на авторското право

- Авторското право се закриля, докато авторът е жив и седемдесет години след неговата смърт.
- При произведения, създадени от двама и повече автори, срокът по ал. 1 започва да тече след смъртта на последния преживял съавтор.

Авторски права върху компютърни програми

- Ако не е уговорено друго, счита се, че лицето, което законно е придобило правото да използва компютърна програма, може да зарежда програмата, да я изобразява върху екран, да я изпълнява, предава на разстояние, да я съхранява в паметта на компютър, да я превежда, преработва и да внася други изменения в нея, ако тези действия са необходими за постигане на целта, заради която е придобито правото да се използва програмата, включително и за отстраняване на грешки.

Авторски права върху компютърни програми

Лицето, което законно е придобило правото да използва компютърна програма, може без съгласието на автора и без заплащане на отделно възнаграждение:

- 1. да изготвя резервно копие от програмата, ако това е необходимо за съответния вид използване, за който е придобита програмата;
- 2. да наблюдава, изучава и изпитва начина на действие на програмата за определяне на идеите и принципите, които са залегнали в който и да е неин елемент, ако това става в процеса на зареждането на програмата, изобразяването ѝ върху екран, изпълняването ѝ, предаването ѝ на разстояние или съхраняването ѝ в компютърната памет при условие, че той има право да извършва тези действия в съответствие с чл. 70;
- 3. да превежда програмния код от една форма в друга, ако това е безусловно необходимо за получаване на информация за постигане на съвместимост на създадена компютърна програма с други програми, при условие, че необходимата за тази цел информация не е била предоставена в готов вид и че това се извършва само по отношение на онези части от компютърната програма, които са необходими за постигане на съвместимостта.

Управление и контрол на софтуерни активи от органите на държавната власт и местното самоуправление

Авторски права върху бази данни

- ▣ Носител на правото е производителят на базата данни.
- ▣ Производител на база данни е физическото или юридическото лице, което е поело инициативата и риска за инвестиране в събирането, сверяването или използването на съдържанието на база данни, ако това инвестиране е съществено в количествено или качествено отношение.
- ▣ Производителят на база данни има право да забрани:
 - ▣ 1. извличането чрез постоянно или временно пренасяне на съдържанието на базата данни или на негова съществена в количествено или качествено отношение част върху друг носител по какъвто и да е начин и под каквато и да е форма;
 - ▣ 2. повторното използване на съдържанието на базата данни или на негова съществена в количествено или качествено отношение част чрез разгласяване под каквато и да е форма, включително разпространение на копия, отдаване под наем или предоставяне по цифров път.
- ▣ Даването в заем не е извличане или повторно използване.

Авторски права върху бази данни

Прекратяване на правото

- Първата продажба на територията на държавите - членки на Европейския съюз на материално копие от база данни от носителя на правото по чл. 93в или с негово съгласие води до прекратяване на правото му да контролира по-нататъшните продажби на копието от нея на тази територия.
- Когато база данни се предава в цифрова форма, включително в комуникационна мрежа, правото по чл. 93в не се прекратява по отношение на материализираните копия от базата данни, направени от получателя със съгласието на носителя на това право.
-
-

ЗАКОН за авторското право и сродните му права

Обн., ДВ, бр. 56 от 29.06.1993 г., в сила от 1.08.1993 г., изм., бр. 63 от 5.08.1994 г., изм. и доп., бр. 10 от 27.01.1998 г., бр. 28 от 4.04.2000 г., в сила от 5.05.2000 г., доп., бр. 107 от 28.12.2000 г., изм. и доп., бр. 77 от 9.08.2002 г., в сила от 1.01.2003 г., изм., бр. 28 от 1.04.2005 г., в сила от 1.04.2005 г., бр. 43 от 20.05.2005 г., в сила от 1.09.2005 г., бр. 74 от 13.09.2005 г., в сила от 14.10.2005 г., изм. и доп., бр. 99 от 9.12.2005 г., в сила от 10.01.2006 г., изм., бр. 105 от 29.12.2005 г., в сила от 1.01.2006 г., доп., бр. 29 от 7.04.2006 г., изм., бр. 30 от 11.04.2006 г., в сила от 12.07.2006 г., доп., бр. 73 от 5.09.2006 г., в сила от 6.10.2006 г., изм., бр. 59 от 20.07.2007 г., в сила от 1.03.2008 г., бр. 12 от 13.02.2009 г., в сила от 1.01.2010 г. () - изм., **бр. 32 от 28.04.2009 г., изм. и доп., бр. 25 от 25.03.2011 г., в сила от 25.03.2011 г.**

Сборник закони - АПИС, кн. 7/93 г., стр. 7; кн. 2/98 г., стр. 7; кн. 5/2000 г., стр. 15; кн. 1/2001 г., стр. 7; кн. 9/2002 г., стр. 7; кн. 5/2005 г., стр. 11; кн. 10/2005, стр. 16;

Библиотека закони - АПИС, т. 12, р. 5, № 333

(*) (Бел. ред. - относно влизането в сила на изменението на Закона за авторското право и сродните му права с ДВ, бр. 12 от 13.02.2009 г., виж Параграф единствен от Закона за допълнение на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс (ДВ, бр. 32 от 2009 г.)

Дял първи АВТОРСКО ПРАВО

Глава първа ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Предмет на закона

Чл. 1. Този закон урежда отношенията, свързани със създаването и разпространението на произведенията на литературата, изкуството и науката.

Възникване на авторското право

Чл. 2. Авторското право върху произведения на литературата, изкуството и науката възниква за автора със създаването на произведението.

Глава втора

ОБЕКТИ НА АВТОРСКОТО ПРАВО

Закриляни обекти

Чл. 3. (1) Обект на авторското право е всяко произведение на литературата, изкуството и науката, което е резултат на творческа дейност и е изразено по какъвто и да е начин и в каквато и да е обективна форма, като:

1. литературни произведения, включително произведения на научната и техническата литература, на публицистиката и компютърни програми;

2. музикални произведения;

3. сценични произведения - драматични, музикално-драматични, пантомимични, хореографски и други;

4. филми и други аудио-визуални произведения;

5. произведения на изобразителното изкуство, включително произведения на приложното изкуство, дизайна и народните художествени занаяти;

6. (изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) реализирани произведения на архитектурата и приложени устройствени планове;

7. фотографски произведения и произведения, създадени по начин, аналогичен на фотографския;

8. (изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) одобрени архитектурни проекти, одобрени проекти по устройствено планиране, карти, схеми, планове и други, отнасящи се до архитектурата, териториалното устройство, географията, топографията, музейното дело и която и да е област на науката и техниката;

9. графично оформление на печатно издание;

10. (нова - ДВ, бр. 29 от 2006 г.) кадастрални карти и държавни топографски карти.

(2) Обект на авторското право са също:

1. преводи и преработки на съществуващи произведения и фолклорни творби;

2. аранжimenti на музикални произведения и на фолклорни творби;

3. периодични издания, енциклопедии, сборници, антологии, библиографии, бази данни и други подобни, които включват две или повече произведения или материали.

(3) Обект на авторското право може да бъде и част от произведение по ал. 1 и 2, както и подготвителните скици, планове и други подобни.

Изключения

Чл. 4. Не са обект на авторското право:

1. нормативни и индивидуални актове на държавни органи за управление, както и официалните им преводи;

2. идеи и концепции;

3. фолклорни творби;

4. новини, факти, сведения и данни.

Глава трета

НОСИТЕЛИ НА АВТОРСКО ПРАВО

Автори и други носители на авторско право

Чл. 5. Автор е физическото лице, в резултат на чиято творческа дейност е създадено произведение. Други физически или юридически лица могат да бъдат носители на авторско право само в случаите, предвидени в този закон.

Предположение за авторство

Чл. 6. (1) (Предишен текст на чл. 6, изм. и доп. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) До доказване на противното за автор на произведението се смята лицето, чието име или друг идентифициращ знак са посочени по обичайния за това начин върху оригинала на произведението, копия или екземпляри от него и/или техните опаковки.

(2) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Алинея 1 се прилага съответно и за носителите на авторското право в случаите по чл. 10, изречение първо, чл. 11, ал. 1, изречение първо и чл. 14.

Авторство на произведение, разгласено под псевдоним или анонимно

Чл. 7. (1) Произведение може да бъде разгласено под псевдоним или анонимно.

(2) До разкриване личността на автора неговото авторско право се упражнява от физическото или юридическото лице, което със съгласието на автора е

разгласило за първи път произведението.

(3) Разпоредбата на ал. 2 не се прилага, когато псевдонимът не поражда съмнение относно личността на автора.

Съавторство

Чл. 8. (1) Авторското право върху произведение, създадено от две или повече лица, им принадлежи общо независимо дали произведението е неделимо цяло или се състои от части, които имат самостоятелно значение.

(2) За всяко използване на произведението и за преработването му е необходимо съгласието на всички съавтори. При липса на съгласие между съавторите въпросът се решава от съда.

(3) След като е дадено съгласие за използване на произведението по определен начин или има решение на съда за това, никой от съавторите не може без основателна причина да се противопостави на следващото му използване по същия начин.

(4) Възнагражденията, дължими на съавторите за използване на произведението, се разпределят помежду им в дялове, определени по съгласие между тях. При липса на съгласие смята се, че всеки от съавторите има равен дял. При спор дяловете се определят от съда съобразно приноса на всеки от съавторите.

(5) Когато произведението, създадено от съавтори, се състои от части със самостоятелно значение, всеки от съавторите може да разреши самостоятелното използване на своята част, ако между съавторите не е уговорено друго и това не пречи на използването на общото произведение.

Авторско право върху преводи и преработки

Чл. 9. Авторското право върху превод или преработка принадлежи на лицето, което ги е направило, без с това да се накърняват правата на автора на оригиналното произведение. Това не лишава други лица от правото да правят самостоятелно свой превод или своя преработка на същото произведение.

Авторско право върху периодични издания и енциклопедии (Загл. доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.)

Чл. 10. (Доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Авторското право върху периодични издания и енциклопедии принадлежи на физическото или юридическото лице, което осигурява създаването и издаването на произведението. Авторското право върху включените в такова произведение отделни части, които имат характер на произведение на литературата, изкуството и науката, принадлежи на техните автори.

Авторско право върху сборници, антологии, библиографии и бази данни (Загл. изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.)

Чл. 11. (1) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Авторското право върху сборници, антологии, библиографии, бази данни и други подобни принадлежи на лицето, което е извършило подбора или подреждането на включените произведения и/или материали, освен ако в договор е предвидено друго. Авторското право върху включените в такова произведение отделни части, които имат характер на произведения на литературата, изкуството и науката, принадлежи на техните автори.

(2) За включването на произведения или части от тях в такова произведение е необходимо съгласието на техните автори, освен ако законът не предвижда друго.

Авторско право върху произведения на изобразителното изкуство и архитектурата

Чл. 12. (1) (Предишен текст на чл. 12 - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Авторското право върху произведения на изобразителното изкуство и архитектурата принадлежи на лицето, което е създадо произведението, и в случаите, когато собствеността върху произведението принадлежи на друго лице.

(2) (Нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Авторското право върху произведението на архитектурата, създадено вследствие реализацията на проекта, принадлежи на лицето, създадо архитектурния проект.

Авторско право върху портрети

Чл. 13. (Изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) (1) Авторското право върху произведение на изобразителното изкуство или произведение на фотографията, представляващо портретно изображение на друго лице, принадлежи на автора на произведението. За създаване на такова произведение се изисква съгласието на изобразеното лице.

(2) Съгласие по ал. 1 не се изисква, когато:

1. изображението е било направено в хода на обществената дейност на изобразеното лице или на публично или обществено място;

2. изображението на лицето е само детайл в произведение, показващо събрание, шествие или пейзаж;

3. изобразеното лице е получило възнаграждение, за да позира, освен ако между автора и изобразеното лице е било уговорено друго.

(3) За използването на произведение по ал. 1 между автора и изобразеното лице могат да се уговорят условия.

Авторско право върху компютърни програми и бази данни, създадени по трудово правоотношение

Чл. 14. Ако не е уговорено друго, авторското право върху компютърни програми и бази данни, създадени в рамките на трудово правоотношение, принадлежи на работодателя.

Глава четвърта

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРСКОТО ПРАВО

Раздел I

Неимуществени права

Видове неимуществени авторски права

Чл. 15. (1) Авторът има право:

1. да реши дали създаденото от него произведение може да бъде разгласено и да определи времето, мястото и начина, по който да стане това, с изключение на обектите по чл. 3, ал. 1, т. 4, 6 и 8, при които това право се уговаря по договор;

2. да иска признаване на неговото авторство върху произведението;

3. да реши дали произведението му да бъде разгласено под псевдоним или анонимно;

4. да иска името му, псевдонима му или друг идентифициращ го авторски знак да бъдат обозначавани по съответния начин при всяко използване на произведението;

5. да иска запазване на целостта на произведението и да се противопоставя на всякакви промени в него, както и на всяко друго действие, което би могло да наруши законните му интереси или личното му достойнство;

6. да променя произведението си, ако с това не се нарушават права, придобити от други лица;

7. на достъп до оригинала на произведението, когато то се намира във владение на друго лице и когато това е необходимо с оглед упражняване на неимуществено или имуществено право, предвидено в този закон;

8. да спре използването на произведението поради промени в убежденията си, с изключение на реализираните произведения на архитектурата, като обезщети за претърпените вреди лицата, които законно са придобили правото да използват произведението.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Авторът няма право да се противопостави на желанието на собственика на произведението на архитектурата да го разруши, преустрои, надстрои или пристрои, ако това се извършва в съответствие с действащите разпоредби. За уточняване на начина на извършване на промените собственикът на произведението на архитектурата може да подаде искане до организацията по чл. 40, която е длъжна да извърши консултацията.

Неотчуждимост на неимуществени права

Чл. 16. Неимуществените права по т. 2 и 4 на ал. 1 от предходния член са неотчуждими. Отчуждаването на други неимуществени права може да става само изрично и в писмена форма.

Упражняване на неимуществени права след смъртта на автора

Чл. 17. След смъртта на автора до изтичане на срока за закрила на авторското право неимуществените права, с изключение на правата по чл. 15, ал. 1, т. 6 и 8, се упражняват от наследниците на автора.

Раздел II

Имуществени права

Видове имуществени авторски права

Чл. 18. (1) Авторът има изключителното право да използва създаденото от него произведение и да разрешава използването му от други лица освен в случаите, за които този закон разпорежда друго.

(2) За използване по смисъла на ал. 1 се смятат действия като:

1. възпроизвеждането на произведението;
2. разпространението сред неограничен брой лица на оригинала или екземпляри от произведението;
3. публичното представяне или изпълнение на произведението;
4. излъчването на произведението по безжичен път;

5. (изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) предаването и препредаването на произведението по кабел;

6. публичното показване на произведение на изобразителното изкуство и на произведение, създадено по фотографски или аналогичен на него начин;

7. превеждането на произведението на друг език;

8. (доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) преработката и синхронизацията на произведението. Преработка е и приспособяването и внасянето на всякакъв вид промени в произведението, както и използването на произведението за създаване на ново, производно от него произведение;

9. реализирането на архитектурен проект чрез построяване или изработване на обекта, за който той е предназначен;

10. (нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 99 от 2005 г.) предлагането по безжичен път или по кабел на достъп на неограничен брой лица до произведението или до част от него по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрани от всеки от тях;

11. (нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г., доп., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) вносът и износът в трети държави на екземпляри от произведението в търговско количество, независимо дали са произведени законно или в нарушение на правото по т. 1.

(3) Използване по ал. 2, т. 3 до т. 8 включително е налице, когато посочените действия се извършват по начин, даващ възможност произведението да бъде възприето от неограничен брой лица.

(4) (Отм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.).

Прекратяване на правото на разпространение

Чл. 18а. (Нов - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) (1) (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) Първата продажба или друга сделка на територията на държавите - членки на Европейския съюз, с която се прехвърля собствеността върху оригинала на произведението или на екземпляр от него, извършена от носителя на авторското право или с негово съгласие, води до прекратяване на правото на разпространение върху тях на тази територия, с изключение на правото да се разрешава понататъшното им отдаване под наем.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Разпоредбата на ал. 1 не засяга правото по чл. 20 и по чл. 22а, ал. 2.

(3) Разпоредбата на ал. 1 не се отнася до случаите на предоставяне на оригинали на произведението или на екземпляри от него по цифров път, по отношение на материализираните копия от произведението, направени от получателя със съгласието на носителя на авторското право.

Право на възнаграждение за всеки вид използване

Чл. 19. Авторът има право на възнаграждение за всеки вид използване на произведението и за всяко поредно използване на същия вид.

Право на отчисление при препродажба на произведение на изкуството

Чл. 20. (Доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 99 от 2005 г.) (1) При препродажба на оригинално произведение на изкуството, когато една от страните по сделката или посредникът е търговец на произведения на изкуството, в т.ч. художествена галерия и аукционна къща, авторът на произведението има право да получи отчисление от цената на продажбата.

(2) По смисъла на този член оригинални произведения на изкуството са произведенията на графичното и пластичното изкуство като картини, колажи, рисунки, скици, гравюри, щампи, литографии, скулптурни фигури, гоблени, керамики, произведения от стъкло и фотографии, при условие че са създадени лично от автора, в т. ч. екземпляри, признати за оригинали съгласно § 4 от допълнителните разпоредби.

(3) Правото по ал. 1 е неотчуждимо, освен при наследяване.

(4) Алинея 1 не се прилага към препродажби с цена по-ниска от левовата равностойност на 300 евро.

(5) Алинея 1 не се прилага към препродажби, когато продавачът е придобил произведението направо от автора по-малко от 3 години преди датата на препродажбата и цената на препродажбата не надвишава левовата равностойност на 10 000 евро.

(6) Всеки отказ от правото по ал. 1 е недействителен.

(7) Правото по ал. 1 продължава, докато се закриля авторското право върху произведението.

Изплащане на отчисленията при препродажба на произведение на изкуството

Чл. 20а. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) (1) Отчисленията по чл. 20, ал. 1 се определят по следния начин:

1. пет на сто за частта от цената на препродажбата между левовата

равностойност на 300,01 и 3 000 евро, плюс

2. четири на сто от цената на препродажбата между левовата равностойност на 3 000,01 и 50 000 евро, плюс

3. три на сто за частта от цената на препродажбата между левовата равностойност на 50 000,01 и 200 000 евро, плюс

4. едно на сто за частта от цената на препродажбата между левовата равностойност на 200 000,01 и 350 000 евро, плюс

5. нула цяло и пет десети на сто за частта от цената на препродажбата между левовата равностойност на 350 000,01 и 500 000 евро, плюс

6. нула цяло и двадесет и пет стотни на сто за частта от цената на препродажбата, надвишаваща левовата равностойност на 500 000 евро.

(2) Ако до изплащането на отчислението продавачът и/или посредникът са заплатили какъвто и да е данък по повод препродажбата, сумата от данъка се намалява от продажната цена при прилагането на ал. 1.

(3) Отчислението се изчислява за всеки препродаден обект поотделно.

(4) Общият размер на отчислението за един обект не може да надвишава левовата равностойност на 12 500 евро.

(5) Отчислението се дължи солидарно от продавача и посредника, ако има такъв.

(6) Продавачът или посредникът, ако има такъв, е длъжен да уведоми носителя на правото по чл. 20, ал. 1 за препродажбата в двумесечен срок от нея и да му изплати в същия срок дължимото отчисление чрез организация за колективно управление на права или пряко.

(7) Носителите на авторското право и техните организации за колективно управление на права могат в срок три години след препродажбата да изискат от всеки търговец на произведения на изкуството, който е участвал в нея, да им предостави всякаква информация, която може да им е необходима за осигуряване получаването на отчислението по чл. 20, ал. 1.

(8) Продавач по смисъла на този член е физическото или юридическото лице, от чието име се извършва продажбата.

Разрешено предаване по електронна съобщителна мрежа (Загл. изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.)

Чл. 21. (1) (Доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., предишен текст на чл. 21, доп., бр. 77 от 2002 г., изм., бр. 99 от 2005 г., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Разрешението за излъчване на произведението по безжичен път включва и разрешение за предаването му по всяка друга електронна съобщителна мрежа и за предоставянето на електронен достъп до него по реда на чл. 18, ал. 2, т. 10 от същата организация без заплащане на отделно възнаграждение, при условие че предаването се извършва едновременно с излъчването, изцяло и в непроменен вид и не излиза извън територията, за която е отстъпено правото на излъчване. Не се дължи отделно възнаграждение в случаите, когато в рамките на полученото разрешение по предходното изречение първоначално предаване, съответно електронният достъп до произведението се осъществява от друга организация и това е единственият начин, по който то достига до крайния потребител.

(2) (Нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г., изм., бр. 99 от 2005 г., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Извън случаите по ал. 1 разрешение за препредаване на произведение по всички други електронни съобщителни мрежи едновременно с излъчването или предаването му, изцяло и в непроменен вид, от друга организация, се дава само чрез организация за колективно управление на авторски права, освен в случаите, когато правата за предаване на произведенията са отстъпени на доставчиците на медийни услуги в съответствие с чл. 91, ал. 5.

(3) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г., изм., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Когато автор е предоставил правото на препредаване по кабел на свое произведение на продуцент на звукозапис или на филм, или на друго аудио-визуално произведение, предприятието, предоставящо обществени електронни съобщителни мрежи и/или услуги, което препредава това произведение, дължи на автора възнаграждение отделно от всяко друго. Всеки отказ от такова възнаграждение от страна на автора е недействителен. Правото да събират това възнаграждение може да бъде предоставено от автора само на организации за колективно управление на съответната категория авторски права.

(4) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г., изм., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Възнагражденията по ал. 3 се събират само чрез организации за колективно управление на съответните категории авторски права. Размерът и начинът на плащането му се определят по споразумение между тези организации и задължените предприятия, предоставящи обществени електронни съобщителни мрежи и/или услуги.

(5) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г., изм., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Разпоредбите на ал. 2, 3 и 4 не препятстват сключването на споразумения за разрешаване препредаването на програми между радио- и телевизионните организации, осъществяващи първоначалното излъчване или предаване на собствени програми, и препредаващите предприятия. Когато правата за препредаване на произведения, включени в програмите на радио- или телевизионни организации, са им надлежно отстъпени, разрешението, дадено от организациите, включва и тези права.

Разрешено излъчване чрез включване в непрекъсната съобщителна верига (Загл. изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.)

Чл. 22. (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) (1) (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Разрешението за излъчване на произведението по безжичен път обхваща и правото то да бъде включено в непрекъсната съобщителна верига, водеща до спътник и оттам обратно до Земята чрез сигнали, носещи програми, под контрола и на отговорност на излъчващата организация, по начин, позволяващ приемането му от публиката. Допустимо е приемането на сигнала от публиката да се извършва чрез посредничеството на организация, различна от излъчващата, но само ако авторът е отстъпил на тази организация посредник правото да излъчи произведението по безжичен път, да го предаде по всякакъв вид електронни съобщителни мрежи или да го изпълни публично по друг начин. В тези случаи организацията, изпращаща сигнала до спътника, не дължи възнаграждение.

(2) Когато сигналът по ал. 1 е кодиран, разрешението се счита за дадено само при условие, че декодиращото средство се осигурява от излъчващата организация или с нейно съгласие.

Право на възнаграждение при отдаване под наем или в заем

Чл. 22а. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) (1) Когато автор на музикално или аудио-визуално произведение е предоставил правото си на отдаване под наем на звуко- и видеоносители, съдържащи произведението му, на продуцента на съответния звукозапис или филм, лицето, което отдава под наем такива носители, дължи на автора справедливо възнаграждение отделно от всяко друго. Всеки отказ от такова възнаграждение от страна на автора е недействителен. Правото на това възнаграждение може да бъде предоставено предварително от автора чрез организации за колективно управление на права или пряко.

(2) За даване в заем на произведения или екземпляри от носители, които ги съдържат, авторите им имат право на възнаграждение, дължимо от лицето, което ги дава в заем.

(3) Разпоредбите на ал. 1 и 2 не се отнасят до произведенията на архитектурата, приложните изкуства и народните художествени занаяти.

(4) Алинея 2 не се прилага при даване в заем от държавни и общински културни организации, осъществяващи дейност на библиотеки, училищни, университетски и читалищни библиотеки.

(5) Възнагражденията по ал. 2 се събират само чрез организации за колективно управление на съответните категории авторски права. Размерът и начинът на плащането им се определя по споразумение между тези организации и задължените лица.

Глава пета

СВОБОДНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПРОИЗВЕДЕНИЯ

Допустимост на свободното използване

Чл. 23. (Доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 77 от 2002 г.) Свободното използване на произведения е допустимо само в случаите, посочени в закона, при условие че не се пречи на нормалното използване на произведението и не се уреждат законните интереси на носителя на авторското право.

Свободно използване без заплащане на възнаграждение

Чл. 24. (Изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) (1) Без съгласието на носителя на авторското право и без заплащане на възнаграждение е допустимо:

1. (доп. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) временното възпроизвеждане на произведения, ако то има преходен или инцидентен характер, няма самостоятелно икономическо значение, съставлява неделима и съществена част от техническия процес и се прави с единствената цел да позволи:

- а) предаване в мрежа чрез посредник, или
- б) друго разрешено използване на произведение;

2. използването на цитати от вече разгласени произведения на други лица при критика или обзор при посочване на източника и името на автора, освен ако това е невъзможно; цитирането трябва да съответства на обичайната практика и да е в обем, оправдан от целта;

3. използването на части от публикувани произведения или на неголям брой произведения в други произведения в обем, необходим за анализ, коментар или друг вид научно изследване; такова използване е допустимо само за научни и образователни цели при посочване на източника и името на автора, освен ако това е невъзможно;

4. използването като текуща информация в периодичния печат и другите средства за масово осведомяване на речи, отчети, проповеди и други или на части от тях, произнесени на публични събрания, както и на пледоарии, произнесени в съдебни процеси, при посочване на източника и името на автора, освен ако това е невъзможно;

5. (изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) възпроизвеждането от средствата за масово осведомяване на вече разгласени статии по актуални икономически, политически или религиозни теми, в случай че такова използване не е било изрично забранено,

при посочване на източника и името на автора, освен ако това е невъзможно;

6. възпроизвеждането по фотографски, кинематографичен или аналогичен на тях начин, както и чрез звукозаписване или видеозаписване на произведения, свързани с актуално събитие, за да бъдат тези произведения използвани от средствата за масово осведомяване в ограничен обем, оправдан от целите на информацията, при посочване на източника и името на автора, освен ако това е невъзможно;

7. използването на произведения, постоянно изложени на улици, площади и други обществени места, без механично контактно копиране, както и излъчването им по безжичен път или предаването им чрез кабел или друго техническо средство, ако това се извършва с информационна или друга нетърговска цел;

8. публичното представяне и публичното изпълнение на публикувани произведения в учебни или в други образователни заведения, ако не се получават парични постъпления и не се заплащат възнаграждения на участниците в подготовката и реализирането на представянето или изпълнението;

9. (изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) възпроизвеждането на вече публикувани произведения от общодостъпни библиотеки, учебни или други образователни заведения, музеи и архивни учреждения, с учебна цел или с цел съхраняване на произведението, ако това не служи за търговски цели;

10. възпроизвеждането на вече разгласени произведения посредством Брайлов шрифт или друг аналогичен метод, ако това не се извършва с цел печалба;

11. предоставянето на достъп на физически лица до произведения, намиращи се в колекциите на организации по смисъла на т. 9, при условие че се извършва за научни цели и няма търговски характер;

12. временното записване на произведение от радио- и телевизионни организации, на които авторът е отстъпил правото да използват произведението, осъществено със собствени технически средства и за нуждите на собствените им предавания в рамките на полученото разрешение; записи, които имат важна документална стойност, могат да бъдат съхранени в официален архив;

13. използването на произведения за целите на националната сигурност, в съдебно или административно производство или в парламентарната практика;

14. използването на произведения по време на религиозни церемонии или на официални церемонии, организирани от публичната власт;

15. (изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) използването на сграда, която е произведение на архитектурата, или на план на такава сграда с цел реконструкцията ѝ, извършено след съгласуване с организация по чл. 40.

(2) Разпоредбите на ал. 1 не се отнасят до компютърните програми. За тях се прилагат разпоредбите на чл. 70 и 71.

Свободно използване със заплащане на компенсационно възнаграждение

Чл. 25. (Изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) (1) (Доп. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Без съгласието на носителя на авторското право, но при заплащане на справедливо компенсационно възнаграждение е допустимо:

1. възпроизвеждането с нетърговска цел на отпечатани произведения, с изключение на нотни материали, върху хартия или друг подобен носител чрез репрографиране или друг способ, осигуряващ подобен резултат;

2. възпроизвеждането на произведения, независимо върху какъв носител, от физическо лице за негово лично използване, при условие че не се извършва с търговска цел.

(2) Разпоредбата на ал. 1, т. 2 не се отнася до компютърните програми и архитектурните произведения. За компютърните програми се прилагат разпоредбите на чл. 70 и 71.

Обвързване на свободното използване със запазването на техническите средства за защита

Чл. 25а. (1) (Нов - ДВ, бр. 77 от 2002 г., предишен текст на чл. 25а, бр. 99 от 2005 г.) Използването на произведения по чл. 24, ал. 1 и чл. 25, ал. 1 не може да се извършва по начин, който е съпроводен с премахване, повреда, унищожаване или разстройване на технически средства за защита, без съгласието на носителя на авторското право.

(2) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Ползватели, които искат да се възползват от разпоредбите на чл. 24, ал. 1, т. 3, 9, 10, 12 и 13 и чл. 25, ал. 1, т. 1, но са възпрепятствани от технически средства за защита, могат да поискат от носителя на правото да им осигури съответния достъп в оправдана от целта степен. Тази разпоредба не се прилага в случаите, когато произведения или други обекти на закрила са станали по договорен път достъпни за неограничен брой лица по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрани от всеки от тях.

Възнаграждение при свободно използване (Загл. изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.)

Чл. 26. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., в сила от 1.01.2001 г., бр. 77 от 2002 г., бр. 99 от 2005 г., в сила от 10.06.2006 г., изм., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) (1) Авторите на произведения, артистите-изпълнители, продуцентите на звукозаписи и продуцентите на първоначалния запис на филми или други аудио-

визуални произведения имат право на компенсационно възнаграждение, когато записите се възпроизвеждат за лично използване при условията на чл. 25, ал. 1, т. 2. Право на компенсационно възнаграждение имат и авторите и издателите на всякакви отпечатани произведения, когато тези произведения се възпроизвеждат по репрографски начин за лично използване, при условията на чл. 25, ал. 1, т. 1.

(2) Всеки отказ от правото на компенсационно възнаграждение от страна на носителите на права по ал. 1 е недействителен.

(3) Възнаграждението по ал. 1, изречение първо се дължи от лицата, които:

1. произвеждат празни информационни носители;
2. внасят от трети държави празни информационни носители.

(4) Възнаграждението по ал. 1 се дължи от лицата по ал. 3 за извършените продажби на територията на страната на информационни носители, предназначени преимуществено за възпроизвеждане на произведения за лично използване от физическите лица по чл. 25, ал. 1, т. 2.

(5) Видовете информационни носители, чието преимуществено предназначение е възпроизвеждане по смисъла на чл. 25, ал. 1, за които се дължи възнаграждение по ал. 1, и размерът на възнаграждението се определят ежегодно от организациите по ал. 8, договорени с представителни организации на лицата по ал. 3 и 4, както и с други заинтересовани лица. При договаряне на видовете носители и на размера на възнагражденията се взема предвид капацитетът на запаметяване на носителите и в каква степен носителите се използват за възпроизвеждане по смисъла на чл. 25, ал. 1. Размерът на възнаграждението не може да бъде по-нисък от 1.0 на сто и по-висок от 1.5 на сто от доставната стойност съгласно счетоводния стандарт за отчитане на стоково-материалните запаси за съответните празни информационни носители. За лицата по ал. 3 могат да се предвиждат отстъпки, като техният размер и условията, при които могат да се ползват, се определят по реда на договаряне на размера на основното възнаграждение.

(6) В случай че в преговорите по ал. 5 бъде постигнато споразумение между страните, се прилагат съответно разпоредбите на чл. 40е, ал. 6, 7 и 8.

(7) В случай че не бъде постигнато споразумение между страните, се прилагат съответно разпоредбите на чл. 40е, ал. 9 - 14.

(8) Възнагражденията по ал. 1, изречение първо и по ал. 1, изречение второ се изплащат на различни за двете отделни категории права организации, създадени по реда на глава седма, раздел Ia от сдружения, които представляват различните категории правноносителите по отношение на правото им на компенсационни възнаграждения и притежават механизъм за индивидуално разпределение на тези възнаграждения между членовете си. Тези организации разпределят

възнагражденията между сдруженията, членуващи в тях. Преди разпределението 30 на сто от събраната сума се отчислява и превежда по сметката на Национален фонд "Култура". С изплащането на съответните възнаграждения по ал. 1 на организация по изречение първо се счита, че лицата по ал. 3 са изпълнили изцяло задълженията си по този член.

(9) Разпределението на събраните суми между отделните категории носители на права се извършва по следния начин:

1. на възнагражденията по ал. 1, изречение първо:

а) една втора - за авторите;

б) една четвърт - за артистите-изпълнители;

в) една четвърт - за продуцентите;

2. на възнагражденията по ал. 1, изречение второ:

а) 50 на сто - за авторите;

б) 50 на сто - за издателите.

(10) Компенсационни възнаграждения за празни информационни носители не се дължат, а в случай, че са били събрани, подлежат на връщане, когато:

1. са доставени от територията на друга държава - членка на Европейския съюз;

2. са доставени от територията на трета държава и върху тях вече е начислено, без да е предвидено възстановяване, компенсационно възнаграждение за възпроизвеждане, аналогично на това по чл. 25, ал. 1 съгласно законодателството на съответната държава - членка на Европейския съюз, или трета държава;

3. са станали предмет на сделка за износ за трети държави или доставка за друга държава - членка на Европейския съюз;

4. са закупени в страната от лице, което е придобило по законен път правото да прави такива записи и е уредило въпроса с авторските и сродните им права, свързани със записа;

5. са закупени от доставчици на аудио-визуални медийни услуги/радиоуслуги, които законно осъществяват своята дейност;

6. са закупени в страната от производители на филми и други аудио-визуални произведения;

7. са закупени от лечебни заведения, специализирани болници за рехабилитация, социални заведения и места за изтърпяване на наказания;

8. са закупени от юридически лица, еднолични търговци или физически лица, упражняващи свободни професии, чиято дейност не предполага използването им за възпроизвеждане по смисъла на чл. 25, ал. 1.

(11) В случаите, когато компенсационни възнаграждения са били събрани и подлежат на връщане, фактите и обстоятелствата, на които се основава правото на връщане, трябва да бъдат доказани от лицата, които го претендират. Исканията, заедно с доказателствата, трябва да бъдат представени на съответните организации по ал. 8 в сроковете по ал. 12. Организацията по ал. 8 разглежда исканията в едномесечен срок от тяхното получаване. Сумите, подлежащи на връщане, се изплащат от организацията по ал. 8 в срок до един месец след датата на протокола за одобряване на исканията заедно с доказателствата.

(12) Лицата, които са задължени съгласно ал. 4 да изплащат компенсационни възнаграждения, са длъжни в едномесечен срок след изтичане на всяко календарно шестмесечие да предоставят на съответните организации по ал. 8 обобщена информация за видовете и общата доставна стойност съгласно счетоводния стандарт за отчитане на стоково-материалните запаси на продадените от всеки вид носители, за които се дължи възнаграждение. Не може да се иска предоставяне на по-подробна информация от тази, необходима за целите на разпределяне на възнагражденията по ал. 1 от организацията по ал. 8. Получената информация не може да се разгласява и използва за друго освен за събиране и разпределяне на възнагражденията. Възнагражденията се изплащат на организацията, които ги събират, в срок един месец, следващ отчетния период.

Глава шеста

ВРЕМЕТРАЕНЕ НА АВТОРСКОТО ПРАВО

Общо правило

Чл. 27. (1) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Авторското право се закриля, докато авторът е жив и седемдесет години след неговата смърт.

(2) При произведения, създадени от двама и повече автори, срокът по ал. 1 започва да тече след смъртта на последния преживял съавтор.

Анонимни и псевдонимни произведения

Чл. 28. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Авторското право върху произведение, използвано анонимно или под псевдоним, продължава седемдесет години след разгласяването му за първи път. Ако в този срок авторът стане

известен, или ако псевдонимът не буди съмнение относно неговата личност се прилагат разпоредбите на предходния член.

Компютърни програми и бази данни

Чл. 28а. (Нов - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм. и доп., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Авторското право върху компютърна програма или база данни, възникнало за работодателя съгласно чл. 14, продължава 70 години след разгласяването на произведението.

Филми

Чл. 29. (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Авторското право върху филм или друго аудио-визуално произведение продължава 70 години след смъртта на последния преживял измежду режисьора, сценариста, оператора, автора на диалога и автора на музиката, ако тя е била създадена специално за филма.

Сборни произведения

Чл. 30. (1) (Предишен текст на чл. 30, изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм. и доп., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Авторското право върху енциклопедии, периодични издания и други произведения по чл. 3, ал. 2, т. 3 продължава седемдесет години след разгласяването им. Ако в този срок се установи авторът, се прилагат разпоредбите на чл. 27.

(2) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) За произведения, които се публикуват на томове, части, броеве или епизоди, срокът по ал. 1 се изчислява за всеки от тях поотделно.

Начало на сроковете

Чл. 31. Сроковете по предходните членове на тази глава започват да текат от първи януари на годината, следваща годината, в която е настъпила смъртта на автора или е създадено, съответно разгласено или публикувано произведението, съгласно чл. 27 до 30.

Наследяване на авторското право

Чл. 32. (1) След смъртта на автора авторското право преминава върху неговите наследници по завещание и по закон съгласно Закона за наследството.

(2) Авторското право се наследява до изтичане на срока на времетраенето му.

Упражняване на правата при липса на наследници

Чл. 33. (Доп. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., изм., бр. 28 от 2005 г.) Ако авторът няма

наследници или наследниците починат преди изтичането на срока на времетраене, авторското право преминава върху държавата, която го упражнява до изтичане на срока чрез Министерството на културата. В случай че починалият автор или негов наследник е бил член на организация за колективно управление на права по този закон, тези права продължават да се упражняват до края на срока на времетраенето им от тази организация, за нейна сметка.

Използване на произведение след изтичане на срока на времетраене

Чл. 34. След изтичане на срока на времетраене на авторското право произведенията могат да бъдат използвани свободно при условие, че не се нарушават права по чл. 15, т. 4 и 5, които продължават безсрочно. Органите по чл. 33 следят за спазването на тези права и по изключение могат да разрешат промени в произведението.

Закрила на непубликувани произведения

Чл. 34а. (Нов - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Всяко лице, което разгласява произведение след изтичане на срока на времетраене на авторското право, ако то не е било публикувано дотогава, се ползва с правата по чл. 18. Това му право продължава 25 години, считано от 1 януари на годината, следваща годината, в която произведението е било разгласено.

Закрила на произведения от неизвестни автори

Чл. 34б. (Нов - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) За произведения, за които срокът на закрила не се изчислява от смъртта на автора или авторите, и които не са били разгласени в срок 70 години след тяхното създаване, правната закрила по този закон се прекратява.

Глава седма

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПРОИЗВЕДЕНИЯТА

Раздел I

Общи разпоредби

Съгласие на автора за използването на произведението

Чл. 35. (Изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Произведението се използва само след предварителното съгласие на автора, освен когато този закон предвижда друго.

Договори за използване

Чл. 36. (1) С договора за използване на произведението авторът отстъпва на ползвател изключителното или неизключителното право да използва създаденото от него произведение при определени условия и срещу възнаграждение.

(2) Когато отстъпи на ползвател изключително право за използване на произведение, авторът не може сам да го използва по начина, за срока и на територията, уговорени в договора, нито да отстъпва това право на трети лица.

(3) Когато отстъпи на ползвател неизключително право за използване на произведение, авторът може сам да го използва, както и да отстъпва неизключително право върху същото произведение на трети лица.

(4) Отстъпването на изключително право по ал. 2 се извършва изрично и писмено. Ако липсва подобна уговорка, смята се, че е отстъпено неизключително право за използване на произведението.

(5) Ако в договора не е уговорен срок, смята се, че правото да се използва произведението е отстъпено за три години, а за произведения на архитектурата - за пет години.

(6) Ако в договора не е уговорена територията, на която ползвателят има право да използва произведението, смята се, че това е територията на страната, чийто гражданин е ползвателят или където се намира седалището му, ако той е юридическо лице.

Действие и срок на договора

Чл. 37. (1) Нищожен е договорът, с който авторът отстъпва правото да се използват всички произведения, които той би създал, докато е жив.

(2) Договорът за използване на произведение може да се сключи за срок до десет години. Когато този договор е сключен за по-дълъг срок, той има сила за десет години. Това ограничение не се прилага спрямо договорите за произведения на архитектурата.

Размер на възнаграждението

Чл. 38. (1) (Изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Възнаграждението на автора за всеки начин на използване на негово произведение може да бъде определено като част от приходите, получени от използването на произведението, като еднократна сума или по друг начин.

(2) Когато възнаграждението, определено като еднократна сума, се окаже явно несъразмерно на приходите, получени от използването на произведението, авторът може да иска увеличение на възнаграждението. Ако не се постигне съгласие между страните, спорът се решава от съда по справедливост.

Разваляне на договора, ако изпълнението не е започнало

Чл. 39. (1) Ако в договора, с който се отстъпва изключително право, не е уговорен срок, в който ползвателят е длъжен да започне използването на произведението, авторът може да развали договора, ако използването не е започнало в двегодишен срок от сключването му или от деня на предаването на произведението, когато това е станало след сключването на договора.

(2) Алинея 1 не се прилага за произведения на архитектурата.

Раздел Ia

(Нов - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.)

Колективно управление на права

Организации за колективно управление

Чл. 40. (1) (Доп. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Авторите могат по свое желание да образуват организации за колективно управление на авторски права, на които да отстъпят правото да договарят използването на произведенията им по един или повече начини и да събират възнагражденията, произтичащи от тези договори или от предписание на закона.

(2) Издател, на когото авторът е отстъпил освен правото за издаване и други права, може да предостави управлението на тези права на организация по предходната алинея.

(3) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Организации за колективно управление на авторски права могат да бъдат само сдружения на автори и други носители на такива права. Тези организации не могат да реализират печалба и са длъжни да разпределят и изплащат всички средства, получени от ползвателите, между носителите на права, след като удържат необходимото за своята дейност. Учредяването и функционирането на тези организации става по реда, предвиден за сдруженията с нестопанска цел.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2005 г., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Всяка организация по ал. 1 може да получава и разпределя и между носители на права, които не са нейни членове, получени за тях суми, в рамките на категориите права, начините на използване и видовете произведения, които управлява, ако това не противоречи на евентуално споразумение по чл. 40б, ал. 4 с друга организация, и доколкото някои от носителите на права, които не са нейни членове, изрично и писмено не са изразили несъгласие с това изцяло или за конкретно произведение.

(5) Организация по ал. 1 не може да откаже да приеме за член лице, което е носител на права, каквито тя управлява.

(6) Правилата за разпределение на събираните от организациите по ал. 1 възнаграждения между правоимащите се предлагат от изборен орган на управление на организацията и се утвърждават от общото събрание на членовете ѝ.

(7) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., бр. 99 от 2005 г.) Организациите по ал. 1 имат право да представляват своите членове, сродните организации от чужбина, с които са сключили договори за взаимно представителство, и техните членове пред всички правораздавателни и административни органи при защитата на поверените им за управление техни права. За защитата на тези права организациите по ал. 1 могат и от свое име да предприемат всякакви юридически действия, включително да предявяват иски по чл. 94, 94а и 95 и да искат налагане на мерки по чл. 95в, 95г, 96а, 96б и 96г.

(8) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) В случаите, в които този закон предвижда предоставянето на съгласието на авторите да става само чрез организация за колективно управление на права, организацията, която управлява съответните права, действия и от името на автори, които не са нейни членове, като при това е длъжна да уреди отношенията си с тях по същия начин, както със своите членове.

(9) (Нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Организациите по ал. 1 не могат да упражняват по занятие дейности, при които произведения се използват по смисъла на този закон.

(10) (Нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) В случаите по чл. 40б, ал. 4, т. 1, при които се касае до управление на права за публично изпълнение, излъчване, предаване и препредаване чрез електронна съобщителна мрежа и за осигуряване на достъп по електронен път на произведения по смисъла на чл. 18, ал. 2, т. 3, 4 и 5, сключването на договор с организацията, която управлява тези права, и заплащането на уговореното по този договор възнаграждение освобождават от отговорност по този закон ползвателя, както по отношение членовете на тази организация, така и по отношение на всички останали носители на права от същата категория освен тези, които изрично и писмено са изразили пред тази организация несъгласие с това изцяло или за определени начини на използване. Такова несъгласие има действие от началото на календарната година, следваща годината, през която е направено.

Регистрация и контрол

Чл. 40а. (Нов - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) (1) Министърът на културата осъществява надзор върху дейността на организациите за колективно управление на авторски права.

(2) За осъществяване на правомощията си по ал. 1 министърът на културата:

1. извършва регистрация на организациите за колективно управление на

авторски права, извършва промени и заличава регистрацията и издава удостоверения за регистрацията;

2. създава и поддържа публичен регистър на организациите за колективно управление на авторски права;

3. упражнява контрол върху дейността на организациите за колективно управление;

4. утвърждава размера на възнагражденията, събирани от организациите за колективно управление на авторски права;

5. извършва други дейности, предвидени в този закон.

(3) Министърът на културата може да делегира правомощията си по този раздел на оправомощен от него заместник-министър.

Придобиване качество на организация за колективно управление на авторски права

Чл. 40б. (Нов - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) (1) Дейност по колективно управление на авторски права се упражнява след регистрацията на дейността на организацията по чл. 40, ал. 1 по реда на този закон.

(2) Регистрацията по ал. 1 се извършва след подаване на заявление от организацията по ал. 1 - юридическо лице с нестопанска цел, регистрирано по българското законодателство, както и от чуждестранна такава организация, регистрирана по националното си законодателство в държавите - членки на Европейския съюз, и в други държави - страни по Споразумението за Европейското икономическо пространство, създадена за целите, посочени в чл. 40, ал. 1. Заявлението се подава в писмена форма до министъра на културата по утвърден от него образец, като в него се посочват категориите права, начините на използване и видовете произведения, за които ще се отнася колективното управление. Заявлението и приложените към него документи се подават на български език, като към заявлението се прилагат:

1. препис от решението на съда за първоначална съдебна регистрацията, а за чуждестранни лица - съответен документ;

2. удостоверение за актуално състояние, издадено не по-рано от един месец преди датата на подаване на заявлението, а за чуждестранни лица - съответен документ;

3. заверено копие от карта за идентификация или единен идентификационен код по БУЛСТАТ, а за чуждестранни лица - съответен документ;

4. заверено копие на списък на членовете на организацията, а за чуждестранни лица - съответен документ;

5. декларация за наличието на условията по ал. 3;

6. заверено копие от устава на организацията, а за чуждестранни лица - съответен документ;

7. заверено копие на вътрешни правила за разпределение по чл. 40, ал. 6;

8. заверени копия от договорите за взаимно представителство със сродни чуждестранни организации, ако са сключени такива;

9. списък на сродните чуждестранни организации, с които има сключени договори за взаимно представителство, с посочване на срока, територията, категориите права, начините на използване и видовете произведения;

10. заверено копие от споразумение по ал. 4 в случаите, когато е необходимо;

11. документ за платена такса за разглеждане на заявлението.

(3) Регистрация се извършва, когато организацията отговаря на следните изисквания:

1. упълномощена е от членовете си по силата на писмени договори да отстъпва от тяхно име правото на използване на произведенията им по определен начин и да събира дължимите за това възнаграждения в съответствие с уговореното в тези договори или определеното в закона;

2. ползва административен офис и има служители, наети по трудов договор, необходими за управлението на правата;

3. разполага с компютърно оборудване, лицензиран софтуер и бази данни за носителите на права и на произведенията, които позволяват извършване на разпределението и изплащане на възнагражденията;

4. приела е устав, според който:

а) се осигурява колективно управление на права по този закон;

б) всички лица, които са носители на права, каквито тя възнамерява да управлява, могат да станат нейни членове;

в) управлението на права не се извършва с цел печалба, а ако има постъпления от спомагателна дейност, те могат да се използват само за покриване разходите на организацията;

г) разпределението на приходите след приспадане на разходите за дейността по колективно управление на права и/или социални и културни фондове се извършва между носителите на права съгласно вътрешните правила за разпределение, независимо дали са членове на организацията или не;

5. урежда отношенията си с носители на права, които не са нейни членове, във връзка с разходите за дейността си по колективно управление на права и за социални и/или културни фондове по същия начин, както със своите членове.

(4) Министърът на културата извършва регистрация на дейността на организация по чл. 40, ал. 1 за управление на права, за които има вече извършена регистрация на друга организация, която през последните 5 години е събрала, разпределила и изплатила възнаграждения, само след представяне от страна на организацията, която е подала заявление за регистриране, на писмено споразумение с титуляря на първата регистрация за тези права, съответно произведения на следваща организация, в случаите, когато заявлението се отнася за:

1. публично изпълнение, излъчване, предаване и препредаване на произведения по електронна съобщителна мрежа и предлагането на достъп по електронен път до тях по смисъла на чл. 18, ал. 2, т. 3, 4, 5 и 10;

2. отдаване под наем или в заем на екземпляри от носители, съдържащи произведения по смисъла на чл. 22а, ал. 1 и 2;

3. препродажба на оригинални произведения на изкуството по смисъла на чл. 20.

(5) Споразумението по ал. 4 оправомощава само едната организация за събиране на възнаграждения от ползвателите в съответствие с утвърдения от министъра на културата, предложен от нея размер на възнагражденията, като след това тя се разплаща с останалите организации, в зависимост от представителната власт, която притежава всяка една от тях.

(6) Когато заявлението не отговаря на изискванията по ал. 2 - 4, организацията се уведомява за това, като ѝ се предоставя едномесечен срок за отстраняване на нередовностите с указание, че при неотстраняването им производството ще бъде прекратено.

(7) Заявлението по ал. 2 и приложенияте към него документи се разглеждат в тримесечен срок от подаването им, а в случаите по ал. 6 - от отстраняване на нередовностите.

(8) В срока по ал. 7 министърът на културата извършва регистрация и издава удостоверение или с мотивирана заповед отказва регистрацията и издаването на удостоверение в случаите по ал. 11.

(9) Удостоверенията по ал. 8 са безсрочни и съдържат:

1. номер и дата на издаване;
2. наименование и седалище на организацията, адрес, данни за съдебна регистрация и единен идентификационен код по БУЛСТАТ;
3. категориите права, начините на използване и видовете произведения, за които се отнася управлението.

(10) В случай, че настъпи промяна в обстоятелства, вписани в издадено удостоверение, или в обстоятелствата по ал. 2 и 3, организацията е длъжна в едномесечен срок от настъпване на промяната да уведоми министъра на културата и/или да поиска промяна в издаденото удостоверение. Към искането за промяна се представят заверени копия от съответните документи и документ за платена такса.

(11) Министърът на културата отказва регистрация, в случай че:

1. заявлението и приложените към него документи не съответстват на изискванията по ал. 2 - 4;
2. заявлението е подадено преди изтичането на 12 месеца от издаването на заповед за отказ на регистрация на същата организация;
3. в други случаи, предвидени в закона.

(12) Отказът по ал. 11 и отказът на министъра на културата за извършване на промяна в регистрация по ал. 1 може да бъде обжалван по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

Заличаване на регистрацията

Чл. 40в. (Нов - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) (1) Министърът на културата с мотивирана заповед заличава регистрацията:

1. при заличаване на съдебната регистрация на организацията по чл. 40;
2. в случай, че организацията в продължение на две години от датата на регистрацията по реда на чл. 40б не е отстъпила право за използване на произведения на членовете си;
3. ако организацията откаже да сключи договор с ползвател в рамките на утвърдения размер на възнагражденията, събирани от нея;
4. в случай, че организацията не разпределя събраните възнаграждения

съгласно изискванията на този закон;

5. в случай че организацията разпределя и заплаща на носители на права, които не са нейни членове, възнаграждения с удържки, по-големи от тези, пряко свързани с необходимите допълнителни административни разходи по разпределение и изплащане на дължимите възнаграждения;

6. при други случаи на системни нарушения по този раздел;

7. по писмена молба на организацията;

8. по решение на съда;

9. в други случаи на нарушения на този закон.

(2) При заличаване на регистрацията съгласно ал. 1 издаденото удостоверение се обезсилва.

(3) Заповедта за заличаване на регистрацията може да бъде обжалвана по реда на Административнопроцесуалния кодекс. Обжалването на заповедта не спира изпълнението.

(4) В случаите по ал. 1 организацията е длъжна в 9-месечен срок от заличаването да разпредели и изплати на авторите събраните възнаграждения, за което публикува съобщения в един централен ежедневник и на страницата си в интернет. Организацията публикува на страницата си в интернет и пълен списък на авторите, за които е събрала възнаграждения, подлежащи на изплащане. Сумите, които в 12-месечен срок от заличаването не са били изплатени, постъпват в Национален фонд "Култура".

Регистър на организациите за колективно управление на авторски права

Чл. 40г. (Нов - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) (1) Министерството на културата поддържа публичен регистър на организациите за колективно управление на авторски права. Регистърът се публикува на страницата на министерството в интернет и всяко лице може да поиска справка за вписани в него обстоятелства.

(2) В регистъра са вписват:

1. номер и дата на удостоверението;

2. наименование, седалище на организацията, адрес, данни за съдебна регистрация и единен идентификационен код по БУЛСТАТ, адрес на административен офис, адрес на управление и адрес по регистрацията, списък на членовете на изборните органи на управление, включително поименния състав и

представляващите я лица;

3. телефонен номер, електронен адрес и лице за контакт;

4. категориите права, начините на използване и видовете произведения, за които се отнася управлението;

5. основание и дата на изменение на издаденото удостоверение;

6. заличаване на регистрацията;

7. промени в обстоятелствата по т. 2 - 4.

(3) При промяна във вписани в регистъра обстоятелства организацията е длъжна да уведоми министъра на културата за това в 14-дневен срок от настъпване на промяната.

(4) Организацията за колективно управление на авторски права публикува и поддържа на страницата си в интернет:

1. списък на членовете си;

2. списък на сродните чуждестранни организации, с които има сключени договори за взаимно представителство;

3. списък на авторите, които са изразили изрично несъгласие организацията да ги представлява или да получават възнаграждения от нея, както и видовете произведения и използване, за които това несъгласие се отнася;

4. списък на автори, за които има разпределени и непотърсени възнаграждения.

Контрол върху дейността на организациите за колективно управление на авторски права

Чл. 40д. (Нов - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) (1) В срок до 31 юли на следващата година всяка организация за колективно управление, която е регистрирана по реда на този закон, представя пред министъра на културата заверено копие от годишния си финансов отчет и доклад за дейността си през изминалата календарна година, включващ:

1. преглед на развитието и резултатите от дейността на организацията за колективно управление;

2. списък на новоприетите и напусналите членове;

3. списък на сродните чуждестранни организации, с които са сключени или са прекратени договори за взаимно представителство;

4. списък на ползвателите, с които е имало действащи договори, с указание за какви видове права се отнасят;

5. информация относно размера на общата сума, която организацията за колективно управление е получила за авторски възнаграждения според начините на използване, размера на разпределените възнаграждения според начините на използване и за кой период се отнасят, размера на изплатените възнаграждения;

6. сумата, която организацията е удържала за дейността си;

7. сумата, която организацията е удържала за социални и културни фондове;

8. разходите за дарения, спонсорства и други за трети лица.

(2) Министърът на културата има право да поиска от всяка регистрирана в съответствие с чл. 40б организация за колективно управление на авторски права информация, свързана с нейната дейност по управление на права. В тези случаи министърът на културата определя срок за представяне на информацията.

(3) В случай на наличие на данни за нарушения по този раздел министърът на културата изисква становище от организацията за колективно управление на авторски права и ако е необходимо, ѝ отправя препоръка, която задължително се разглежда от организацията в определения от министъра срок. Организацията за колективно управление на авторски права е длъжна да уведоми министъра на културата за изпълнението на препоръките.

(4) В случай че бъдат констатирани нарушения по този раздел от страна на организация за колективно управление на авторски права, регистрирана по реда на този закон, министърът на културата с мотивирана заповед дава задължителни указания за отстраняването им, като определя срок за това. Организацията за колективно управление е длъжна да уведоми министъра на културата за изпълнението на указанията.

(5) При неизпълнение на задължителните указания, предписани по ал. 4, регистрацията по чл. 40б може да бъде заличена по реда на чл. 40в.

(6) Заповедта по ал. 4, с която се дават задължителни указания за отстраняване на нарушения, подлежи на обжалване по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

Размер на възнагражденията, събирани от организациите за колективно управление на авторски права

Чл. 40е. (Нов - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) (1) Организациите за колективно управление на авторски права, регистрирани по реда на чл. 40б, събират възнаграждения за отстъпване на управляваните от тях права в размери, определени по реда на този закон.

(2) Разпоредбата на ал. 1 относно възнагражденията не се прилага при управлението на права върху сценични произведения по смисъла на чл. 3, ал. 1, т. 3.

(3) Размерите на възнагражденията по ал. 1, както и тяхното изменение и допълнение се предлагат от организациите по ал. 1 и се утвърждават със заповед на министъра на културата при спазване на изискванията на този закон.

(4) Предложенията на организациите за колективно управление на авторски права за размерите на събираните от тях възнаграждения трябва да отговарят на следните изисквания:

1. да са съобразени с начините на използване на произведенията и значението им за формиране на приходите, реализирани от съответното използване;

2. да третират ползвателите от една и съща категория равнопоставено, освен в случаите, когато може да се докаже необходимост от изключение.

(5) Предложенията по ал. 3 за размерите на възнагражденията и тяхното изменение или допълнение се изготвят след предварително обсъждане със съответните представителни организации на ползватели, когато това е практически възможно. Представителна организация на ползватели е организация, която представлява по-голяма част от ползвателите на съответната категория права и за съответния вид.

(6) Утвърждаването на размерите на възнагражденията по ал. 1 и на техните изменения и/или допълнения се извършва след подаване на писмено заявление от организацията-заявител до министъра на културата съгласно утвърден от него образец. Към него се прилагат:

1. предложение за размери на възнагражденията по ал. 1 или за техните изменения и/или допълнения;

2. решение на компетентния орган на организацията, съгласно което предложението по т. 1 е прието;

3. мотивирана методика за определяне размера на предложените възнаграждения;

4. доказателства за проведено предварително обсъждане съгласно ал. 5 или за невъзможността за провеждането му;

5. икономическа обосновка на направените предложения;
6. други документи, определени съгласно изискванията на този раздел;
7. документ за платена такса.

(7) В случай че заявлението не е придружено с документите по ал. 6, организацията за колективно управление на авторски права се уведомява за това, като ѝ се предоставя 14-дневен срок за отстраняване на нередовностите с указание, че при неотстраняването им производството ще бъде прекратено.

(8) Когато обсъждането по ал. 5 завърши с писмено споразумение между страните, заверено копие от същото се прилага към заявлението за утвърждаване на предлаганите размери на възнагражденията или за тяхното изменение и/или допълнение заедно с документите по ал. 6. В този случай министърът на културата със заповед утвърждава размерите на възнагражденията или тяхното изменение и/или допълнение въз основа на предложенията на организациите по ал. 1.

(9) Когато обсъждането по ал. 5, в тримесечен срок от започване на преговорите, завърши без споразумение между страните, министърът на културата назначава със заповед петчленна експертна комисия за всеки конкретен случай, в която се включва по един представител на договарящите по ал. 5 организации и трима експерти, предложени съвместно или одобрени и от двете организации. В случай на невъзможност да бъдат излъчени съответният брой експерти в комисията, необходимият брой се допълва служебно от министъра на културата от списъка на медиаторите по чл. 40ж, ал. 2, изречение второ. Във връзка с дейността си комисията може да иска сведения, документи и съдействие от държавни органи и други лица.

(10) Комисията по ал. 9 заседава в пълен състав и взема решения с мнозинство 2/3 от своите членове. Комисията разглежда заявлението и приложените към него документи в едномесечен срок от подаването им и изготвя мотивиран доклад, подписан от всички членове на комисията. Въз основа на него министърът на културата в едномесечен срок от назначаване на комисията по ал. 9 със заповед утвърждава предлаганите размери на възнагражденията или на техните изменения и/или допълнения или отказва утвърждаването им.

(11) Когато обсъждането по ал. 5 е практически невъзможно, министърът на културата провежда обществени консултации чрез публикуването на направените предложения за размерите на възнагражденията и/или за техните изменения или допълнения на интернет страницата на Министерството на културата. В случай на обществено обсъждане в срок до 14 дни от публикуването всички заинтересовани лица могат да предоставят мотивирани писмени предложения. След изтичане на срока за получаването им министърът на културата ги изпраща на организацията по ал. 1, която е вносител на обсъжданите предложения.

(12) Организацията, която е вносител на обсъжданите предложения по ал. 11, в срок до 14 дни от получаване на писмените предложения, направени при общественото обсъждане, представя мотивирано писмено становище по тях, което се обявява на интернет страницата на организацията. В едномесечен срок от получаване на становището министърът на културата с мотивирана заповед утвърждава предлаганите размери на възнагражденията и/или на техните изменения или допълнения или отказва утвърждаването им.

(13) Заповедите на министъра на културата по ал. 8 - 10 и по ал. 12 и с мотивите към нея се публикуват на интернет страницата на Министерството на културата. Утвърдените размери на възнагражденията или на техните изменения или допълнения се публикуват на интернет страницата на съответната организация.

(14) До утвърждаване на размерите на възнагражденията и на техните изменения или допълнения договарянето и заплащането на възнагражденията се извършват съгласно действащите размери на възнагражденията. В случай че такива няма, възнагражденията се заплащат по споразумение между страните и се превеждат по открита от двете страни доверителна (екскроу) сметка. Страните се разпореждат със събраните средства в съответствие с утвърдените размери на възнагражденията.

Медиация

Чл. 40ж. (Нов - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) (1) При спор между организации за колективно управление на авторски права и ползвател и/или организация на ползватели по повод сключването или изпълнението на договор между тях по този закон всяка от страните може да направи предложение за разрешаване на спора чрез медиация.

(2) Медиатор може да бъде лице, което отговаря на общите условия по Закона за медиацията, вписано е в Единния регистър на медиаторите към министъра на правосъдието и притежава специални знания в областта на авторското право и сродните му права. Медиатор по спорове по ал. 1 може да бъде само лице, което е вписано в специален списък на медиаторите към министъра на културата, съгласуван с регистрираните организации по чл. 40б и представителните организации на ползвателите.

(3) Медиаторът започва работата си, след като постигне с двете страни писмено съгласие за това. Съгласието трябва да решава и въпроса за възнаграждението на медиатора и условията за изплащането му от страните.

(4) Медиаторът съдейства при преговорите и може да прави предложения до страните. Той не може да реши спора.

(5) В случай че при решаването на спор, свързан с колективно управление,

медиаторът е отправил писмено предложение до страните и в продължение на един месец от получаването му нито една от тях не е направила писмено възражение, се приема, че предложението е прието.

(6) Постигнатото в хода на медиацията споразумение, включително и в случаите по ал. 5, обвързва страните по спора и ги задължава за това, за което са се договорили.

(7) Започването на процедура по медиация не може да ограничи правото на всяка от страните да отнесе спора до съда. Започнала процедура по медиация спира висящо производство в съда до прекратяването ѝ.

(8) Започването на процедура по медиация не отменя задължението на ползвателя да заплати договореното по-рано възнаграждение за отстъпени права за използване на произведението от организацията за колективно управление на авторски права. Страните могат да се споразумеят ползвателят да депозира под условие в банка по време на процедурата дължимото съгласно утвърдения размер на възнаграждението до прекратяването на процедурата. В случай че бъде постигнато споразумение, депозираната сума се изравнява до размера на договореното възнаграждение и се изплаща на организацията, като остатъкът, ако има такъв, се връща на ползвателя. При прекратяването на процедурата без постигане на окончателно споразумение сумата се използва за покриване на дължимите възнаграждения.

(9) По всички други неуредени в ал. 1 - 8 въпроси се прилага Законът за медиацията.

Такси

Чл. 40з. (Нов - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) За разглеждане на заявления за регистрация, за извършване на промени в регистрация и изменение на издадено удостоверение, за заличаване на регистрация на организации за колективно управление на авторски права в случаите по чл. 40в, ал. 1, т. 7 и за разглеждане на заявления за утвърждаване на размерите на възнагражденията по чл. 40е и/или техни изменения и допълнения се събират такси в размери, определени с тарифа за таксите, които се събират в системата на Министерството на културата, одобрена от Министерския съвет.

Раздел Іб

(Нов - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.)

Особени случаи

Произведение, създадено по трудово или служебно правоотношение (Загл. изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.)

Чл. 41. (1) (Доп. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Авторското право върху произведение, създадено в рамките на трудово или служебно правоотношение, принадлежи на автора, освен ако в този закон не е предвидено друго.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Работодателят или органът по назначаването има изключително право без разрешение на автора и без заплащане на възнаграждение, доколкото в трудовия договор или в акта за назначаване не е уговорено друго, да използва така създаденото произведение за свои цели. Работодателят или органът по назначаването може да упражнява това право по начин и до степен, съответстващи на обичайната му дейност.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Когато възнаграждението на автора по времето, през което е създал произведението по ал. 1, се окаже явно несъразмерно на приходите по смисъла на чл. 38, ал. 2, реализирани от използването на произведението, авторът може да поиска допълнително възнаграждение. Ако не се постигне съгласие между страните, спорът се решава от съда по справедливост.

Произведение, създадено по поръчка

Чл. 42. (1) Авторското право върху произведение, създадено по поръчка, принадлежи на автора на произведението, освен ако в договора за възлагане е предвидено друго.

(2) Ако не е уговорено друго, поръчващият има право да използва произведението без разрешение на автора за целта, за която то е било поръчано.

Раздел II

Издателски договор

Определение

Чл. 43. С издателския договор авторът отстъпва на издателя правото да възпроизведе и разпространи произведението, а издателят се задължава да извърши тези действия и да заплати на автора възнаграждение.

Видове

Чл. 44. С издателски договор може да бъде отстъпено правото за възпроизвеждане и разпространение на вече създадено произведение или на произведение, което авторът се задължава да създаде.

Разширяване на приложното поле

Чл. 45. (1) Когато с издателски договор автор е отстъпил на издател правото на използване на произведението и по други начини освен издаване, издателят може да преотстъпва използването на произведението по тези други начини на трети лица, ако това е уговорено изрично.

(2) При преотстъпване по ал. 1 издателят е длъжен да уведомява автора писмено.

Форма

Чл. 46. Издателският договор се сключва в писмена форма.

Особени диспозитивни правила

Чл. 47. Ако в издателския договор не е предвидено друго, смята се, че:

1. на издателя е отстъпено правото само за едно издание;

2. (изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) на издателя е отстъпено правото да издаде произведението в тираж, не по-голям от десет хиляди екземпляра;

3. на автора се дължи възнаграждение в размер петнадесет на сто от цената на дребно на всеки продаден екземпляр от произведението;

4. броят на екземплярите, които издателят ще предостави на автора безплатно, не може да бъде по-малък от пет екземпляра на всяко издание;

5. издателят има право да издаде произведението на езика, на който е предадено;

6. издателят може да разпространи изданието само на територията на страната, чийто гражданин е или където се намира седалището му, ако той е юридическо лице.

Внасяне на изменения

Чл. 48. Преди да пристъпи към следващо издание, издателят е длъжен да даде на автора възможност да внесе изменения и допълнения в произведението.

Връщане на предложени за публикуване оригинали

Чл. 49. Издателят е длъжен да връща оригиналите на произведенията на изобразителното изкуство, оригинални документи, илюстрации и други оригинали, предложени му за публикуване, освен ако писмено е било уговорено друго.

Погинали екземпляри

Чл. 50. Ако възпроизведените, но непуснати в продажба екземпляри от произведението погинат изцяло или отчасти не по вина на издателя, последният може в едногодишен срок да възстанови погиналите екземпляри, без да заплаща за това възнаграждение на автора.

Прекратяване

Чл. 51. Ако не е уговорено друго, издателският договор се прекратява с изтичане на срока на договора или с изчерпване на тиража на изданието, а ако е било уговорено повече от едно издание - с изчерпване на тиража на последното издание.

Предсрочно прекратяване

Чл. 52. (1) Ако не е уговорено друго, авторът може да прекрати издателския договор едностранно, с писмено предизвестие, когато договорът е сключен за повече от едно издание и тиражът на последното издание е изчерпан, а издателят в едногодишен срок не възпроизведе и разпространи следващо издание, при условие, че авторът в същия срок е поискал от него да направи това. Тиражът се смята за изчерпан, когато непродадените екземпляри не са повече от пет на сто от тиража на изданието.

(2) В случаите по ал. 1 полученото вече от автора възнаграждение не подлежи на връщане.

Издаване за сметка на автора

Чл. 53. (1) Авторът може да възложи за собствена сметка на издател да възпроизведе и разпространи определен брой екземпляри от произведението.

(2) Авторът може да уговори с издател да възпроизведе и разпространи екземпляри от произведението, като участва в разходите по издаването и в приходите от разпространението.

Договори за възпроизвеждане и разпространение на звукозаписи

Чл. 54. (1) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Ако в договора за възпроизвеждане и разпространение на произведението под формата на звукозаписи не е предвидено друго и авторът не е отстъпил управлението на тези права на организация за колективно управление, смята се, че:

1. ползвателят е длъжен да осъществи записването до шест месеца от деня, в който авторът е предал произведението във вид, позволяващ записването, а възпроизвеждането и разпространението - до шест месеца след осъществяване на

записа;

2. на ползвателя е отстъпено правото да възпроизведе произведението в тираж не по-голям от 5000 екземпляра;

3. на автора се дължи възнаграждение в размер на съответната част от 10 на сто от цената на едро на всеки продаден екземпляр от звуконосителя, пропорционално на времетраенето на произведението му към общото времетраене на целия звуконосител;

4. ползвателят ще предостави на автора безплатно по 5 екземпляра от всяка произведена разновидност на звуконосителите.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.).

(3) (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Отстъпеното от автора право неговото произведение да бъде записано, възпроизведено и разпространено под формата на звукозаписи не включва правото записаното произведение да бъде публично изпълнявано, излъчвано по безжичен път или предавано или препредавано по кабел. За включването на тези права страните се уговарят изрично.

Раздел III

Договор за публично представяне или изпълнение

Определение

Чл. 55. С договор за публично представяне авторът на сценично произведение отстъпва на ползвател правото да представи произведението, а ползвателят се задължава да го представи и заплати на автора възнаграждение.

Диспозитивни правила

Чл. 56. Ако в договора не е предвидено друго, смята се, че:

1. авторът може да отстъпи правото на публично представяне и на други ползватели извън населеното място, в което ползвателят има седалището си;

2. срокът на действие на договора е три години;

3. ползвателят е длъжен да представи публично произведението в срок от една година от получаването му;

4. (изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) възнаграждението на автора се определя в размер петнадесет на сто от реализирания бруто приход от всяко представяне на произведението;

5. ползвателят е длъжен да дава сметка на автора два пъти годишно за броя на публичните представяния и за реализирания от тях приход;

6. авторът може да прекрати договора, когато ползвателят прекрати публичното представяне на произведението за срок, по-дълъг от една година.

Договори за използване по безжичен път или чрез кабел или друго техническо средство

Чл. 57. (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Разпоредбите на т. 1, 2 и 3 от чл. 56 се прилагат и за договори за излъчване по безжичен път или за предаване и препредаване по кабел на сценично произведение, както и на неразгласено музикално или литературно произведение. Ако в договора не е уговорено друго, смята се, че авторът е отстъпил на ползвателя правото за еднократно излъчване или предаване на произведението.

Договори за публично изпълнение

Чл. 58. (1) (Предишен текст на чл. 58, доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 99 от 2005 г., доп., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Съгласието за публично изпълнение на живо и чрез запис, за излъчване по безжичен път или предаване и препредаване по кабел на музикални или литературни произведения, които са били вече разгласени, се дава предварително и писмено от автора или упълномощена от него организация за колективно управление на авторските права, която договаря, събира и изплаща дължимите възнаграждения. Когато съгласието се дава от организация за колективно управление, ползвателят е длъжен да ѝ предоставя точен отчет за използваните произведения и техните автори.

(2) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., отм., бр. 77 от 2002 г., нова, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Договорите, с които се отстъпва правото за публично изпълнение на произведения по време на концерти, се сключват с лицата - организатори на концертите, които осигуряват мястото на провеждането, технически и други средства, участието на изпълнителите и разгласяването на концертите, независимо за чия сметка става това.

(3) (Нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Организатор по смисъла на ал. 2 е и всяко друго лице, което се афишира като такова в рекламни материали, съобщения в пресата, плакати, афиши, брошури и други.

(4) (Нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Организаторът на концерт е длъжен да постави своето наименование, лого или друг идентифициращ знак върху рекламни материали, съобщения в пресата, плакати, афиши, брошури, концертни билети и други.

Раздел IV

Договор за публикуване в периодично издание

Право на използване на поръчано произведение

Чл. 59. (1) Авторът на поръчано произведение няма право без съгласие на издателя да предлага същото произведение или части от него за публикуване в други периодични издания или като отделно издание, както и за излъчване по безжичен път преди публикуването му от издателя.

(2) Ако не е уговорено друго, ограниченията по предходната алинея не се прилагат, когато са изтекли петнадесет дни - за вестниците, и три месеца - за списанията, от датата на предаването на ръкописа и издателят не го е публикувал или не е уведомил в тези срокове автора, че ще публикува произведението с посочване на броя, в който ще бъде публикувано.

Право на повторно използване

Чл. 60. Авторът има право да използва своето вече публикувано в периодично издание произведение след датата на публикацията, освен ако писмено не е било уговорено друго.

Връщане на предложени за публикуване материали

Чл. 61. Издателите на периодичните издания са длъжни да връщат оригинали на произведения на изобразителното изкуство, оригинални документи и илюстрации, предложени им за публикуване, освен ако писмено е било уговорено друго.

Раздел V

Създаване и използване на филми и други аудио-визуални произведения

Носители на права

Чл. 62. (1) (Доп. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) Авторското право върху филм или друго аудио-визуално произведение принадлежи на режисьора, сценариста и оператора. При анимационни филми авторско право има и художник-постановчикът.

(2) Авторите на музиката, на диалога, на вече съществуващата литературна творба, по която е създадено аудио-визуалното произведение, на сценографията, на костюмите, както и на други произведения, включени в него, запазват авторското си право върху своите произведения.

(3) Продуцент по смисъла на този раздел е физическото или юридическото лице, което организира създаването на произведението и осигурява финансирането му.

Договори за създаване и използване

Чл. 63. (1) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Авторите по чл. 62 сключват с продуцента писмени договори, с които, ако не е уговорено друго или този закон не предвижда друго, се смята, че му предоставят както за страната, така и за чужбина изключителното право за размножаване на произведението, публичното му прожектиране, излъчването му по безжичен път или предаването и препредаването му по кабел, възпроизвеждането му върху видеоносители и тяхното разпространение, предлагането по безжичен път или по кабел на достъп на неограничен брой лица до него или до част от него по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрани от всеки от тях, както и правото да разрешава превода, дублирането и субтитрирането на текста.

(2) Продуцентът дължи възнаграждение на авторите по предходния член за отстъпените права. В този случай разпоредбите на чл. 41, ал. 2 и чл. 42, ал. 2 не се прилагат.

(3) Ако някой от авторите по чл. 62 се откаже да завърши своята част при създаването на филм или друго аудио-визуално произведение или не може да я завърши по независещи от него причини, той не може да възпрепятства използването на извършената от него работа за завършване на произведението. Това не го лишава от авторско право върху извършеното с всички произтичащи от това последици.

(4) Аудио-визуалното произведение се счита за завършено, когато по споразумение между режисьора и продуцента бъде установен окончателният му вариант.

(5) Всякакви изменения на окончателния вариант чрез добавяне, премахване или промяна на някои от елементите му изискват съгласието на лицата по ал. 4.

(6) (Изм. - ДВ, бр. 63 от 1994 г.) При обявяване на продуцент в несъстоятелност автор по чл. 62 има право да закупи по най-високата предложена цена изходния материал на произведението, ако в срок от 3 дни след приключване на наддаването писмено поиска това.

(7) (Изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) В случай че продуцентът не може да завърши произведението или след като го завърши иска да се освободи от изходните работни материали с първоначален запис или съответно от изходните материали на окончателния вариант на произведението, той е длъжен да ги предостави безвъзмездно на авторите по чл. 62, ал. 1.

(8) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) В срок до пет години след датата на разгласяване на произведението продуцентът или лицата, които са станали собственици на изходните материали на окончателния вариант на произведението, депозират тези материали в Националната филмотека. Това се отнася само за филми, чийто продуцент е българско физическо или юридическо лице.

Вторично използване

Чл. 64. (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.)
Продуцентът може да отстъпва на трето лице, при поемане на задълженията по чл. 65, правото да излъчва произведението по безжичен път или да го предава и препредава чрез електронна съобщителна мрежа и осигуряване на достъп по електронен път, да го възпроизвежда върху всякакви видове носители, като видеоносителите, които да разпространява или да представя за публичен показ, при което е длъжен да уведоми писмено в едномесечен срок авторите по чл. 62, ал. 1, освен ако този закон предвижда друго.

Възнаграждения

Чл. 65. (1) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., доп., бр. 77 от 2002 г., бр. 99 от 2005 г.) Режисьорът, сценаристът, операторът и композиторът, а при анимационните филми - и художник-постановчикът, имат право на справедливо възнаграждение, отделно от това по чл. 63, ал. 2 и за всеки вид използване на филма или аудио-визуалното произведение, а останалите автори, посочени в чл. 62 - ако такова възнаграждение е било уговорено. Възнагражденията за различните видове използване на произведението, предоставени от авторите на продуцента по чл. 63, ал. 1, както и начинът, по който авторът иска да ги получи в съответствие с ал. 2, трябва да бъдат определяни поотделно за всеки вид използване.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Възнагражденията за различните видове използване на произведението се дължат от съответните ползватели. Възнагражденията според желанието на авторите могат да се получават чрез продуцента или чрез организация за колективно управление на авторски права. Във втория случай продуцентът е длъжен да предвиди това в договорите, които сключва за използване на произведението.

(3) Когато предварително обявено произведение се прожектира публично с платен вход, възнаграждението е пропорционално на прихода на продуцента.

(4) (Доп. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., изм., бр. 99 от 2005 г.) Независимо от възнаграждението по ал. 2 авторите по ал. 1 имат право на процент от всеки приход на продуцента, реализиран от използването на произведението.

(5) (Нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Независимо от договора между авторите и продуцента, когато произведението се показва на

публични места, в които достъпът е свързан с плащането на входна такса или обща сума, авторите имат право на процент от приходите от всеки такъв показ. Всеки отказ от такова право на възнаграждение от страна на авторите е недействителен.

(6) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г., предишна ал. 5, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Когато използването се изразява в отдаване на екземпляри от произведението под наем или в заем, се прилагат разпоредбите на чл. 22а.

(7) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г., предишна ал. 6, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Когато използването се изразява в препредаване на произведението по кабел, се прилагат разпоредбите на чл. 21, ал. 3, 4 и 5.

Отчитане пред авторите

Чл. 66. Продуцентът е длъжен по искане на лицата по чл. 62 да им предоставя най-малко веднъж годишно сметка за приходите от всеки вид използване на произведението.

Използване на части от филм

Чл. 67. Продуцентът може да използва части от произведението или отделни кадри в обем, оправдан от рекламата за филма, без съгласието на авторите и без заплащане на възнаграждение. Той може да използва такива части или кадри за други цели само със съгласието на авторите по чл. 62, ал. 1 и срещу заплащане на възнаграждение. Други лица могат да използват части или кадри само със съгласието на авторите по чл. 62, ал. 1 и срещу заплащане на възнаграждение.

Раздел VI

Използване на произведения на изобразителното изкуство, архитектурата и фотографията

Предположение за отстъпване право за публично показване

Чл. 68. (1) (Предишен текст на чл. 68, изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) С прехвърлянето на собствеността върху произведения на изобразителното изкуство и произведения, създадени по фотографски или аналогичен на него начин, се отстъпва, ако писмено не е уговорено друго, и правото за публично показване на произведенията.

(2) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) С прехвърляне на правото за използване на архитектурен проект се отстъпва, ако писмено не е уговорено друго, и правото за публично показване на проекта.

Последващо използване на архитектурен проект

Чл. 69. За всяко последващо използване на архитектурен проект на вече построена сграда или друг създаден обект е необходимо писменото съгласие на автора.

Раздел VII

Използване на компютърни програми

Диспозитивни правила

Чл. 70. Ако не е уговорено друго, счита се, че лицето, което законно е придобило правото да използва компютърна програма, може да зарежда програмата, да я изобразява върху екран, да я изпълнява, предава на разстояние, да я съхранява в паметта на компютър, да я превежда, преработва и да внася други изменения в нея, ако тези действия са необходими за постигане на целта, заради която е придобито правото да се използва програмата, включително и за отстраняване на грешки.

Императивни правила

Чл. 71. Лицето, което законно е придобило правото да използва компютърна програма, може без съгласието на автора и без заплащане на отделно възнаграждение:

1. да изготвя резервно копие от програмата, ако това е необходимо за съответния вид използване, за който е придобита програмата;

2. да наблюдава, изучава и изпитва начина на действие на програмата за определяне на идеите и принципите, които са залегнали в който и да е неин елемент, ако това става в процеса на зареждането на програмата, изобразяването ѝ върху екран, изпълняването ѝ, предаването ѝ на разстояние или съхраняването ѝ в компютърната памет при условие, че той има право да извършва тези действия в съответствие с чл. 70;

3. (доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) да превежда програмния код от една форма в друга, ако това е безусловно необходимо за получаване на информация за постигане на съвместимост на създадена компютърна програма с други програми, при условие, че необходимата за тази цел информация не е била предоставена в готов вид и че това се извършва само по отношение на онези части от компютърната програма, които са необходими за постигане на съвместимостта. Получената информация не може да бъде използвана за създаване и разпространение на компютърна програма, несъществено отличаваща се от програмата, чийто програмен код се превежда, както и за каквото и да е друго действие, което може да накърни авторските права върху програмата.

Управление и контрол на софтуерни активи от органите на държавната власт

и местното самоуправление

Чл. 71а. (Нов - ДВ, бр. 77 от 2002 г., отм., бр. 99 от 2005 г.).

Дял втори
ПРАВА, СРОДНИ НА АВТОРСКОТО ПРАВО И
ДРУГИ ОСОБЕНИ ПРАВА
(Загл. доп. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.)

Глава осма
ОБЩИ РАЗПОРЕДБИ

Носители и обекти на сродни права

Чл. 72. (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Права, сродни на авторското, имат:

1. артистите-изпълнители върху своите изпълнения;
2. продуцентите на звукозаписи върху своите звукозаписи;
3. продуцентите на първоначалния запис на филм или друго аудио-визуално произведение върху оригинала и копията, получени в резултат на този запис;
4. радио- и телевизионните организации върху своите програми.

Колизия с авторски права

Чл. 72а. (Нов - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Сродните права не могат да бъдат упражнявани по начин, който би могъл да доведе до накърняване или ограничаване на авторските права.

Предположение за притежаване на сродни права

Чл. 72б. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) До доказване на противното за носител на право по чл. 72 се смята лицето, чието име, наименование или друг идентифициращ знак са посочени или упоменати по обичайния за това начин върху съответния запис, копия или екземпляри от него и/или техните опаковки, или в хода на показване на програмата.

Упражняване на сродни права чрез организации за колективно управление

Чл. 73. (Доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм. и доп., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Имуществените права на артистите-изпълнители, на продуцентите на

звукозаписи, на продуцентите на филми или други аудио-визуални произведения и на радио- и телевизионните организации могат да бъдат упражнявани от упълномощени от тях организации за колективно управление на права в съответствие с разпоредбите на чл. 40 - 40з и § 5 от преходните и заключителните разпоредби.

Глава девета

ПРАВА НА АРТИСТА-ИЗПЪЛНИТЕЛ

Носител на правото (Загл. изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.)

Чл. 74. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Артист-изпълнител е лицето, което представя, пее, свири, танцува, рецитира, играе, режисира, дирижира, коментира, озвучава роли или изпълнява по друг начин произведение, цирков или вариететен номер, номер с кукли или фолклорна творба.

Неимуществени права

Чл. 75. (1) Артистът-изпълнител има следните неимуществени права:

1. правото да изисква името му, псевдонимът или артистичното му име да бъде посочвано или съобщавано по обичайния за това начин при всяко негово изпълнение на живо и при всяко използване на записаното му изпълнение по какъвто и да е начин;

2. правото да изисква запазване целостта и неизменяемостта на записаното му изпълнение при възпроизвеждането или използването му по какъвто и да е друг начин.

(2) Правото по т. 1 от предходната алинея е неотчуждимо. Отчуждаването на правото по т. 2 може да става само изрично и в писмена форма.

Имуществени права

Чл. 76. (1) Артистът-изпълнител има изключителното право да разрешава срещу възнаграждение:

1. (изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) излъчването на неговото изпълнение по безжичен път, предаването и препредаването му по кабел, както и звукозаписването или видеозаписването на изпълнението, възпроизвеждането на записите върху звуконосители или видеоносители и тяхното разпространение;

2. (изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) публичното изпълнение, излъчването по безжичен път и предаването и препредаването по кабел на тези записи;

3. (нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 99 от 2005 г.) предлагането по безжичен път или по кабел на достъп на неограничен брой лица до неговото записано изпълнение или част от него по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрано от всеки от тях;

4. (нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г., доп., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) вноса и износа в трети държави на екземпляри от записа с изпълнението в търговско количество, независимо дали екземплярите са произведени законно или в нарушение на правата по т. 1.

(2) Правата по предходната алинея се отстъпват от артиста-изпълнител с писмен договор. Възнаграждението може да се уговори като част от приходите, еднократно заплащане или по друг начин.

(3) Ако в договора между артиста-изпълнител и продуцента на звукозаписи не е уговорено друго, артистът-изпълнител има право да разрешава и на други лица да записват и разпространяват негови изпълнения. Всякаква уговорка, която ограничава правото на артиста-изпълнител да дава такова разрешение, не може да има действие за повече от пет години.

(4) (Отм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.).

Вторично използване

Чл. 77. (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Размерът на възнагражденията на артистите-изпълнители и на продуцентите на звукозаписи за излъчване по безжичен път, предаване и препредаване по кабел или за публично изпълнение чрез апарати за озвучаване или по друг начин на техни изпълнения и звукозаписи, които са били вече разгласени, се определя по реда на § 5 от допълнителните разпоредби, като половината от сумата се предоставя на артистите-изпълнители, а другата половина - на продуцентите на звукозаписи.

Участие в заснемането на филм

Чл. 78. (1) (Доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 99 от 2005 г.) Ако в договора за изпълнение не е уговорено друго, смята се, че артистът-изпълнител, който участва в заснемането на филм или друго аудио-визуално произведение, е отстъпил на продуцента на произведението и правото за публично прожектиране на записаното изпълнение, за излъчването му по безжичен път, предаването и препредаването му по кабел, както и за възпроизвеждането му върху видеоносители и тяхното разпространение.

(2) Роля, изпълнена от артист-изпълнител във филм или друго аудио-визуално произведение, може да бъде озвучена на същия език от друго лице само със съгласието на артиста, изпълнил ролята.

(3) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Договорите по ал. 1 с артистите, изпълняващи главни роли, предвиждат и допълнително възнаграждение в процент от всеки бруто приход на продуцента от използването на произведението. Възнаграждението им се заплаща, съгласно уговореното, от продуцента или от съответните ползватели. Когато възнаграждението им се заплаща от съответния ползвател, продуцентът е длъжен да предвиди това в договорите, които сключва за използване на произведението. Ако възнаграждението не е било уговорено, то се определя съгласно споразумение между сдруженията на актьорите, от една страна, и продуцентите или техни сдружения, от друга страна.

(4) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Артисти, изпълняващи главни роли по смисъла на ал. 3, са, до доказване на противното, лицата, които са посочени в титрите на филма по начин, недвусмислено показващ, че са смятани за такива. Когато липсват такива указания, се вземат под внимание евентуални изрични уговорки по този въпрос в договора между продуцента и артиста-изпълнител, а ако такива уговорки там няма или договорът не е представен, се взема под внимание изричното мнение на сценариста, дадено писмено, независимо по кое време.

(5) (Нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) В случай че телевизионната организация е същевременно и продуцент на филм или на аудио-визуално произведение, лицата по ал. 3 имат право на допълнително възнаграждение при всяко използване на произведението от тази организация, като размерът на това възнаграждение се определя съгласно ал. 3, изречения второ и четвърто.

(6) (Нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) Лица, които изпълняват роля в аудио-визуално произведение с рекламно предназначение, имат право за срока, в който произведението се показва, на допълнително възнаграждение в процент от печалбата на рекламодателя от рекламираната дейност, изделие или услуга в страната. Това възнаграждение се уговаря в договора между продуцента и рекламодателя. Ако продуцентът и рекламодателят не се намират в пряка договорна връзка помежду си, продуцентът е длъжен да предвиди изплащането на това възнаграждение в договора си с лицето, което му е поръчало създаването на произведението.

(7) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Когато използването по ал. 3 се изразява в отдаване на екземпляри под наем или в заем, се прилагат и разпоредбите на чл. 22а.

Разрешение от колективни изпълнители

Чл. 79. Участниците в колективни изпълнения, като хор, оркестър, ансамбъл или друга артистична група, упълномощават писмено едно лице да дава разрешенията съгласно тази глава за използването на техните изпълнения. Солистите и диригентът, както и режисьорът на сценично произведение дават разрешение отделно.

Посочване на имената при колективни изпълнения

Чл. 80. При колективни изпълнения се посочват или съобщават по обичайния за това начин името на ансамбъла или групата като цяло и имената на солистите, диригента и на режисьора на сценичното произведение, ако с тези лица не е уговорено друго.

Изпълнение по трудово правоотношение

Чл. 81. Разрешение за използване по чл. 76, ал. 1 на изпълнение, осъществено в рамките на трудово правоотношение, се дава от работодателя, освен ако с артиста-изпълнител е уговорено друго.

Времетраене

Чл. 82. (Изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Правата на артистите-изпълнители продължават петдесет години. Срокът започва да тече от 1 януари на годината, следваща годината на изпълнението, но ако записът на изпълнението е бил законно публикуван или разгласен през този период, срокът започва да тече от 1 януари на годината, следваща годината на това събитие, а ако са настъпили и двете - от това, което е настъпило по-рано.

Закрила на наименованията на артистични групи

Чл. 83. (1) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 28 от 2005 г.) Наименованието на артистична група се регистрира от Министерството на културата по ред, определен от Министерския съвет. За подаване на искане за регистрация, за извършване на справка по регистъра и за издаване на документи за вписани в регистъра обстоятелства се събират такси в размери, определени с тарифа, одобрена от Министерския съвет.

(2) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Наименованията на артистичните групи се регистрират задължително на кирилица. По желание на заявителя в регистрацията може да бъде добавено същото наименование, изписано на друга азбука.

(3) (Предишна ал. 2 - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Регистрираното по ал. 1 наименование не може да се използва от друга група.

(4) (Предишна ал. 3 - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Ако друга група е използвала същото или подобно наименование преди регистрацията, тя може да поиска заличаване на регистрацията.

(5) (Предишна ал. 4 - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Споровете за сходство, както и коя от групите е започнала първа да използва наименованието, се решават от съда.

(6) (Предишна ал. 5 - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Правото на наименование по ал. 1 се закрива в продължение на десет години след прекратяване на дейността на

артистичната група. Срокът започва да тече от първи януари на годината, следваща годината на прекратяването.

Прилагане по аналогия

Чл. 84. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 77 от 2002 г., бр. 99 от 2005 г.) Разпоредбите на чл. 18, ал. 3, чл. 18а, 19, 21, 22, 22а, 23, чл. 24, ал. 1, т. 1, 6, 8, 12 и 14, чл. 25, ал. 1, т. 2, чл. 25а, 26, 32, 33, 34, 36, 37 и чл. 58, ал. 1 се прилагат съответно и относно правата на артистите-изпълнители, а на чл. 66 - относно правата на лицата по чл. 78, ал. 3.

Глава десета

ПРАВА НА ПРОДУЦЕНТИТЕ НА ЗВУКОЗАПИСИ

Носител на правото

Чл. 85. Продуцент на звукозапис е физическото или юридическото лице, което организира осъществяването на първия запис и осигурява финансирането му.

Имуществени права

Чл. 86. (1) Продуцентът има изключително право да разрешава срещу заплащане:

1. възпроизвеждането и разпространението на записа;
2. (доп. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) вноса и износа в трети държави на екземпляри от записа в търговско количество, независимо дали са произведени законно или в нарушение на правата по т. 1;
3. (изм. и доп. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) публичното изпълнение, излъчването по безжичен път и предаването и преработването на записа по кабел;
4. (нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) предлагането по безжичен път или чрез кабел или друго техническо средство на достъп на неограничен брой лица до записа или част от него по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрано от всеки от тях;
5. (нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) преработката и синхронизацията на записа.

(2) Продуцентът може да отстъпва с договор отделни свои права по ал. 1 на други лица, в т.ч. автори и изпълнители на записаните произведения.

Неимуществени права

Чл. 87. (1) Продуцентът има право да изисква при възпроизвеждането и разпространението на направените от него записи името му да бъде посочвано по обичайния за това начин върху звуконосителите, включително и върху техните обложки и кутии.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.).

Вторично използване

Чл. 88. (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Възнагражденията на продуцентите на звукозаписи за излъчване по безжичен път, предаване и препредаване по кабел или за публично изпълнение чрез апарати за озвучаване или по друг начин на техни звукозаписи, които са били вече разгласени, се определят и заплащат по начина и реда, предвидени в чл. 77.

Времетраене

Чл. 89. (Изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Правата на продуцентите по тази глава продължават петдесет години. Срокът започва да тече от първи януари на годината, следваща годината на осъществяването на записа. Ако записът е бил законно публикуван през този период, срокът започва да тече от първи януари на годината, следваща годината на това публикуване. Ако записът не е бил законно публикуван, но е бил разгласен по друг начин през този период, срокът започва да тече от първи януари на годината, следваща годината на това разгласяване.

Прилагане по аналогия

Чл. 90. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 77 от 2002 г., бр. 99 от 2005 г.) Разпоредбите на чл. 8, чл. 18, ал. 3, чл. 18а, 19, 21, 22, 22а, 23, чл. 24, ал. 1, т. 1, 3, 6, 8, 11, 12, 13 и 14, чл. 25, ал. 1, т. 2, чл. 25а, 26, 32, 33, 34 и 36 се прилагат съответно и относно продуцентите на звукозаписи.

Глава десета "а"

(Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.)

ПРАВА НА ФИЛМОВИТЕ ПРОДУЦЕНТИ

Съдържание на правото

Чл. 90а. (Нов - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) (1) Продуцентът на първоначалния запис на филм или друго аудио-визуално произведение има по отношение оригинала на филма и копията от него, получени в резултат на този запис, изключително право да разрешава срещу заплащане:

1. размножаването им;
2. публичното им прожектиране;
3. (изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) публичното им изпълнение и излъчването им по безжичен път;
4. (изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) предаването и препредаването им по кабел;
5. възпроизвеждането им;
6. разпространението им;
7. превеждането, дублирането и субтитрирането им;
8. (изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) предлагането по безжичен път или по кабел на достъп на неограничен брой лица до филма или част от него по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрани от всеки от тях;
9. (нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г., доп., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) вноса и износа в трети държави на копия от филма в търговско количество, независимо дали са произведени законно или в нарушение на правото по т. 1 или т. 5;
10. (нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) преработката и синхронизацията на записа.

(2) Продуцентът има право да изисква при използване на филма името или наименованието му да бъде посочвано по обичайния за това начин.

Времетраене

Чл. 90б. (Нов - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Правата на продуцента по тази глава продължават петдесет години. Срокът започва да тече от 1 януари на годината, следваща годината на създаването на произведението, но ако записът е бил законно публикуван или разгласен през този период, срокът започва да тече от 1 януари на годината, следваща годината на това събитие, а ако са настъпили и двете - от това, което е настъпило по-рано.

Прилагане по аналогия

Чл. 90в. (Нов - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 77 от 2002 г., бр. 99 от 2005 г.) Разпоредбите на чл. 8, чл. 18, ал. 3, чл. 18а, 19, 21, 22, 22а, 23, чл. 24, ал. 1, т. 1, 2, 3, 6, 8, 11, 12, 13 и 14, чл. 25, ал. 1, т. 2, чл. 25а, 26, 32, 33, 34 и 36 се прилагат съответно и за филмовите продуценти.

Глава единадесета

ПРАВА НА РАДИО- И ТЕЛЕВИЗИОННИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Съдържание на правото

Чл. 91. (1) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., бр. 77 от 2002 г.) Радио- и телевизионната организация, която е осъществила първоначалното излъчване или предаване на собствена програма, има изключително право да разрешава срещу заплащане:

1. (изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) преизлъчването по безжичен път или препредаването по електронни съобщителни мрежи на програмата;

2. записването, възпроизвеждането и разпространението на записите от програмата;

3. (изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) предлагането по безжичен път или по друга електронна съобщителна мрежа на достъп на неограничен брой лица до програмата или част от нея по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрани от всеки от тях;

4. (нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) публичното изпълнение на програмата.

(2) Разпоредбата на предходната алинея се прилага и когато програма, изпратена от радио- или телевизионна организация чрез сигнал до телекомуникационен спътник, се преизлъчва или препредава, записва, възпроизвежда и разпространява от друго лице.

(3) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Когато радио- и телевизионната организация по ал. 1 или упълномощеното от нея лице ограничи кръга от лица, приемащи нейната програма, като кодира сигнала, който я съдържа, съгласието се счита за дадено само при условие, че декодиращото средство се осигурява от излъчващата организация или с нейно съгласие.

(4) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) При всяко използване на програмата по смисъла на ал. 1 използващата организация е длъжна да съобщава по подходящ начин наименованието на организацията, която е осъществила първото излъчване или предаване на програмата.

(5) (Нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г., изм., бр. 99 от 2005 г., бр. 25 от 2011 г. , в

сила от 25.03.2011 г.) Когато радио- или телевизионна организация разрешава едновременното, изцяло и в непроменен вид предаване на програмата си чрез електронна съобщителна мрежа на друга организация, разрешението, дадено от радио- или телевизионната организация, включва изрично и правата за излъчване и предаване на произведенията, включени в програмата, ако тези права са ѝ надлежно отстъпени.

Времетраене

Чл. 92. Правата на радио- и телевизионните организации по тази глава продължават петдесет години. Срокът започва да тече от първи януари на годината, следваща годината на първото излъчване или предаване на програмата.

Прилагане по аналогия

Чл. 93. (Изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., бр. 99 от 2005 г.) Разпоредбите на чл. 8, чл. 18, ал. 3, чл. 18а, 19, чл. 21, ал. 1, чл. 22, 23, чл. 24, ал. 1, т. 1, 2, 3, 8, 12, 13 и 14, чл. 25а и 36 се прилагат съответно и за радио- и телевизионните организации.

Удостоверяване на правото за произвеждане и разпространение

Чл. 93а. (Нов - ДВ, бр. 10 от 1998 г., отм., бр. 28 от 2000 г.).

Глава единадесета "а" **(Нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г.)** **ПРАВА НА ПРОИЗВОДИТЕЛИТЕ НА БАЗИ** **ДАНИИ**

Носител на правото

Чл. 93б. (Нов - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) (1) Носител на правото е производителят на базата данни.

(2) Производител на база данни е физическото или юридическото лице, което е поело инициативата и риска за инвестиране в събирането, сверяването или използването на съдържанието на база данни, ако това инвестиране е съществено в количествено или качествено отношение.

Съдържание на правото

Чл. 93в. (Нов - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) (1) Производителят на база данни има право да забрани:

1. извличането чрез постоянно или временно пренасяне на съдържанието на

базата данни или на негова съществена в количествено или качествено отношение част върху друг носител по какъвто и да е начин и под каквато и да е форма;

2. повторното използване на съдържанието на базата данни или на негова съществена в количествено или качествено отношение част чрез разгласяване под каквато и да е форма, включително разпространение на копия, отдаване под наем или предоставяне по цифров път.

(2) Даването в заем не е извличане или повторно използване по смисъла на ал. 1.

(3) Правото по ал. 1 може да се отчуждава или да бъде отстъпвано на други лица.

(4) Производителят на база данни има право да забрани действията по ал. 1 и по отношение на несъществена част от съдържанието ѝ, когато тези действия се извършват повторно и систематично по начин, който противоречи на нормалното ѝ използване или може да увреди законните интереси на производителя.

Прекратяване на правото

Чл. 93г. (Нов - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) (1) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) Първата продажба на територията на държавите - членки на Европейския съюз на материално копие от база данни от носителя на правото по чл. 93в или с негово съгласие води до прекратяване на правото му да контролира по-нататъшните продажби на копието от нея на тази територия.

(2) Когато база данни се предава в цифрова форма, включително в комуникационна мрежа, правото по чл. 93в не се прекратява по отношение на материализираните копия от базата данни, направени от получателя със съгласието на носителя на това право.

Колизия с други права

Чл. 93д. (Нов - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) (1) Правото по чл. 93в възниква независимо от това, дали базата данни или частите от съдържанието ѝ се ползват от закрилата на авторско право или на сродни на него права.

(2) Правото по чл. 93в не може да бъде упражнявано по начин, който би могъл да доведе до накърняване или ограничаване на авторски или сродни на тях права върху съдържанието на базата данни.

Права и задължения на законните ползватели

Чл. 93е. (Нов - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) (1) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Лицето, което законно е придобило правото да използва база данни или копие от

нея, може свободно да извършва действията по чл. 18, ал. 2, т. 1, 2, 3, 4, 5, 7 и 8 с нея, както и действия, свързани с резултатите, евентуално получени от превода, преработката, обработката и каквито и да е други изменения, които е направило с нея, когато това е необходимо за достъп до съдържанието на базата данни и за нормалното ѝ използване. Когато това лице има право да използва само част от базата данни, тази разпоредба се прилага само по отношение на тази част.

(2) (Предишна ал. 1 - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Когато една база данни е била разгласена по какъвто и да е начин, производителят ѝ не може да възпрепятства извличането или повторното използване на несъществена част от съдържанието ѝ за каквито и да е цели от лице, което е придобило по законен начин достъп до нея. Ако законният ползвател има право да извлече или използва повторно само част от базата данни, тази разпоредба се прилага само по отношение на тази част.

(3) (Предишна ал. 2 - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Законният ползвател на база данни, която е била разгласена по какъвто и да е начин, не може да извършва действия, които противоречат на нормалното ѝ използване или увреждат законните интереси на производителя ѝ.

(4) (Предишна ал. 3 - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Законният ползвател на база данни, която е била разгласена по какъвто и да е начин, не може да уврежда правата на носителя на авторско право или сродно на него право върху произведенията или другите обекти, съдържащи се в нея.

(5) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Всяка договореност, противоречаща на разпоредбите на ал. 1, 2, 3 и 4, е нищожна.

Изключения

Чл. 93ж. (Нов - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) Законният ползвател на база данни, която е била разгласена по какъвто и да е начин, може без съгласието на производителя ѝ да извлече или да използва повторно по смисъла на чл. 93в съществена част от нейното съдържание в следните случаи:

1. извличане за лично ползване на съдържание на база данни, която не е в електронна форма;
2. извличане без търговска цел за илюстриране при обучение или при научни изследвания в обем, оправдан от целта, при посочване на източника;
3. извличане или повторно използване за целите на националната сигурност или в административно или съдебно производство.

Времетраене

Чл. 93з. (Нов - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) (1) Правата по чл. 93в продължават

петнадесет години. Срокът започва да тече от първи януари на годината, следваща годината, през която е завършено създаването на базата данни.

(2) В случай че базата данни е била разгласена по какъвто и да е начин преди изтичането на срока по ал. 1, срокът започва да тече от първи януари на годината, следваща годината на разгласяването.

(3) Всяка нова съществена инвестиция в базата данни, която води до съществено изменение в съдържанието на базата данни, поставя началото на нов самостоятелен срок на закрила по отношение на частта, която е резултат на тази инвестиция.

Дял трети

ЗАЩИТА НА АВТОРСКОТО ПРАВО И НА СРОДНИТЕ МУ ПРАВА

Глава дванадесета

ГРАЖДАНСКОПРАВНА ЗАЩИТА

Иск за обезщетение

Чл. 94. (Изм. и доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 72 от 2002 г., бр. 99 от 2005 г.) (1) Който наруши авторско право, сродно на него право или друго право по този закон, дължи обезщетение на носителя на правото или на лицето, на което той е отстъпил изключително право за използване.

(2) Обезщетение се дължи за всички вреди, които са пряка и непосредствена последица от нарушението.

(3) При определяне размера на обезщетението съдът взема предвид и всички обстоятелства, свързани с нарушението, пропуснатите ползи и неимуществените вреди, както и приходите, реализирани от нарушителя вследствие на нарушението.

(4) Съдът определя справедливо обезщетение, което трябва да въздейства възпиращо и предупредително на нарушителя и на останалите членове на обществото.

Особени случаи на иск за обезщетение

Чл. 94а. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) (1) Когато искът е установен по основание, но няма достатъчно данни за неговия размер, ищецът може да иска като обезщетение:

1. от петстотин до сто хиляди лева, като конкретният размер се определя по

преценка на съда при условията на чл. 94, ал. 3 и 4, или

2. равностойността на предмета на нарушението по цени на дребно на правомерно възпроизведени екземпляри.

(2) При определяне на обезщетението по ал. 1 се вземат предвид и приходите, получени вследствие на нарушението.

Други иски

Чл. 95. (1) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 77 от 2002 г., предишен текст на чл. 95, бр. 99 от 2005 г.) Когато произведение, обекти по чл. 72 или бази данни по глава единадесета "а" се използват в нарушение на разпоредбите на този закон, носителят на правото или лицето, на което той е отстъпил изключително право за използване, може да иска по съдебен ред:

1. (нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) установяване факта на нарушението;

2. (изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., предишна т. 1, бр. 99 от 2005 г.) преустановяване на неправомерното използване или забрана за извършване на дейността, която ще съставлява неправомерно използване;

3. (доп. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., предишна т. 2, бр. 99 от 2005 г.) изземване и унищожаване на неправомерно възпроизведените екземпляри от произведението, обектите по чл. 72 или базите данни по глава единадесета "а", както и на негативите, матриците, клишетата и други подобни, предназначени за възпроизвеждане на екземплярите;

4. (доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., предишна т. 3, бр. 99 от 2005 г.) изземване от употреба на презаписващите, декодиращите и възпроизвеждащите устройства, използвани изключително за извършване на нарушения;

5. (изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., предишна т. 4, изм., бр. 99 от 2005 г.) да му бъдат предадени вещите по т. 3;

6. (нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) разгласяване за сметка на нарушителя на диспозитива на решението на съда в два всекидневника и в определен от съда часови пояс на телевизионна организация с национално покритие.

(2) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Изземване по смисъла на ал. 1, т. 3 и 4 може да се иска както по отношение на предмети, намиращи се на определено място, така и по отношение на предмети, намиращи се в търговската мрежа като цяло.

Особени иски

Чл. 95а. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) (1) Право на иск по чл. 94, 94а и 95

освен носителите на съответното право и лицата, на които те са отстъпили изключително право за използване, имат и:

1. организациите за колективно управление на права съгласно чл. 40, ал. 7, и
2. професионалните защитни организации на правоносителите.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 59 от 2007 г.) Организациите по ал. 1 могат да предявяват иски и да искат мерки само по повод на права, които са им били поверени за управление, съответно - за защита. В тези случаи разпоредбата на чл. 26, ал. 4 от Гражданския процесуален кодекс не се прилага.

Носене на отговорност

Чл. 95б. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Юридическите лица и едноличните търговци носят гражданска отговорност за нарушаването на права по този закон, извършено виновно от лицата, които ги представляват, съответно от техни служители или от лица, наети от тях. В този случай вината се предполага до доказване на противното.

Осигуряване на доказателства по иски и обезпечителни производства

Чл. 95в. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) (1) Когато ищецът е представил доказателства в подкрепа на исканията си, но е посочил и други доказателства от значение за решаване на делото, които се намират под контрола на ответника, съдът може по искане на ищеца да задължи ответника да представи тези доказателства.

(2) Съдът може при условията на ал. 1 по искане на ищеца да задължи ответника да осигури възможност за запознаване с банкови, финансови и търговски документи, които се намират под негов контрол.

(3) Ищецът е длъжен да не разгласява съдържащата се в документите по ал. 2 информация.

(4) Представянето на доказателство за единично или еднократно неправомерно използване на закрилян по този закон обект се приема като достатъчно основание за прилагане на разпоредбите на ал. 1 и 2.

(5) Наличието на обстоятелствата, свързани с твърдяно нарушение, може да се установи и с представянето на доказателства за единично или еднократно неправомерно използване на закрилян по този закон обект.

Искане на информация за произхода и разпространителските мрежи при нарушение

Чл. 95г. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) (1) Съдът може по искане на ищеца да задължи ответника или трето лице да предостави информация относно обстоятелства, които са от значение за решаване на делото.

(2) Трето лице по смисъла на ал. 1 е всяко лице, което:

1. държи стоки - предмет на нарушение, или
2. предоставя услуги, водещи до нарушение, или
3. ползва услуги, които съставляват нарушение, или

4. е посочено от лице по т. 1 - 3 като участник в изработването, производството или разпространението на тези стоки или услуги.

(3) Информацията по ал. 2 може да включва:

1. имената и адресите на продуцентите, производителите, разпространителите, доставчиците и други лица, които са били преди това държатели на стоките или услугите, както и на предполагаемите разпространители на едро и дребно;

2. информация за продуцираните, произведените, доставените, получените или поръчаните количества, както и средствата, получени за въпросните стоки или услуги.

(4) Алинея 1 не се прилага, когато изпълнението ѝ може да доведе до нарушаване разпоредба на друг закон.

(5) Разпоредбите на ал. 1 - 3 се прилагат само за действия, които се извършват за пряка или непряка икономическа или търговска изгода.

Подсъдност на споровете

Чл. 96. Споровете по този закон са подсъдни на окръжните съдилища.

Обезпечителни или привременни мерки (Загл. доп. - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.)

Чл. 96а. (Нов - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) (1) (Изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., бр. 99 от 2005 г., доп., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) При нарушение на авторско право, сродно на него право или право по чл. 93в или когато има достатъчно данни да се смята, че такова нарушение ще се извърши или някое доказателство ще се изгуби, унищожи или укрие, съдът, по искане на носителя на съответното право или лицето, на което той е отстъпил изключително право за използване, може, без да уведоми лицето, по отношение на което се иска обезпечителната или привременната мярка за това, да допусне и някои от следните

мерки:

1. (изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) забрана за извършване на дейността, за която се твърди, че съставлява или ще съставлява неправомерно използване на произведение, обект по чл. 72 или база данни по глава единадесета "а";

2. (изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., изм. и доп., бр. 99 от 2005 г.) изземване на екземплярите от произведението, от обектите по чл. 72 или от базата данни по глава единадесета "а", за които се твърди, че са неправомерно възпроизведени негативите, матриците, клишетата и други подобни, предназначени за възпроизвеждане на екземплярите, както и други доказателства от значение за доказване на нарушението;

3. изземване от употреба или запечатване на оборудването, за което се твърди, че се използва или ще се използва за извършване на нарушения;

4. запечатване на помещението, в което се твърди, че се извършва или ще се извърши нарушение.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г., бр. 59 от 2007 г., доп., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Допускането, налагането и отменяването на обезпечителните или привременните мерки стават по реда на чл. 389 - 403 от Гражданския процесуален кодекс, с изключение на чл. 398, ал. 2, изречение първо и доколкото този закон не предвижда друго.

(3) (Доп. - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Обезпечителната или привременната мярка забрана за извършване на дейността се налага със съобщаването ѝ от съда.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 43 от 2005 г., бр. 99 от 2005 г., доп., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Обезпечителните или привременните мерки по ал. 1, т. 2, 3 и 4 се налагат от държавен или частен съдебен изпълнител, който извършва действието едновременно с връчването на съобщението за допускане обезпечението на ответника в тридневен срок от постъпването на молбата на ищеца до съдебния изпълнител. Обезпечителната или привременната мярка, допусната за предотвратяване на предстоящо нарушение, се налага в срок, съобразен с целта ѝ. Иззетото имущество се предава по опис за пазене на ищеца, който може да го използва единствено като доказателствено средство.

(5) (Доп. - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Ищецът или негов представител имат право да присъстват и съдействат при налагането на обезпечителните или привременните мерки.

(6) (Отм. - ДВ, бр. 43 от 2005 г.).

(7) (Доп. - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Ако се установи, че

наложена обезпечителна или привременна мярка е поискана неоснователно, ответната страна може да иска от лицето, което я е поискало, да ѝ заплати причинените вследствие на обезпечението вреди.

(8) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г., доп., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Обезпечителна или привременна мярка по ал. 1, т. 1 може да бъде наложена и по отношение на трети лица, за които има достатъчно данни, че способстват за извършването на дейността, за която се твърди, че съставлява или ще съставлява неправомерно използване.

(9) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Носителят на съответното право или лицето, на което той е отстъпил изключително право за използване, е длъжен да не разгласява информация, станала му известна при или по повод на мерките по ал. 1.

Глава дванадесета "а" **(Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.)** **МЕРКИ НА ГРАНИЦАТА**

Основания и приложно поле

Чл. 96б. (Нов - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) (1) (Изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) Носителят на авторско, сродно на него право или право по чл. 93в, както и лицето, на което той е отстъпил изключително право за използване, може да поиска от митническите органи да задържат стоки, пренасяни през държавната граница на Република България, за които има основание да се смята, че нарушават закриляно от този закон право. За покриване на разходите по задържането се дължи такса, чийто размер се определя с тарифа, одобрена от Министерския съвет.

(2) Когато молителят е с местожителство или седалище извън страната, той трябва да посочи съдебен адрес на територията на Република България.

(3) Разпоредбите на тази глава се прилагат и по отношение временния внос и износ.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Не се задържат стоки с нетърговски характер, пренасяни като част от багажа на пътници, при условие че са в количество, определено за безмитен внос или износ.

Процедура по задържането

Чл. 96в. (Нов - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) (1) Задържането се осъществява въз основа на писмена молба от лице по чл. 96б, ал. 1, придружена от доказателства относно правата на молителя и основанийето да се смята, че те са нарушени.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Когато установят, че са налице

обстоятелствата по чл. 96б, ал. 1, митническите органи задържат стоките.

(3) Митническите органи уведомяват незабавно молителя, изпращача и получателя на стоките за задържането. Същите лица имат право да огледат задържаните стоки и да получат информация за тях.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Ако в срок 10 работни дни, след като е бил уведомен съгласно ал. 3 за задържането, молителят не представи доказателства, че е започната процедура пред съответния съд за решаване на спора по същество или че е допуснато обезпечение, митническите органи освобождават задържаните стоки при условие, че са спазени всички изисквания за редовен внос или износ. По мотивирано искане на молителя срокът може да бъде продължен с още десет работни дни.

(5) (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Компетентните органи, пред които е започната законната процедура по ал. 4, решават по жалба на заинтересуваната страна дали мерките по задържането следва да бъдат потвърдени, изменени или отменени.

(6) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г., изм., бр. 30 от 2006 г.) Отказът на митническите органи да удовлетворят молбата за задържане на стоките подлежи на обжалване по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

(7) (Предишна ал. 6 - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Когато искането за задържане не е било последвано от процедура по ал. 4 или се е оказало неоснователно, засегнатата страна има право на обезщетение.

Действия по инициатива на митническите органи

Чл. 96г. (Нов - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) (1) Митническите органи могат по своя инициатива или по искане на друг държавен орган да задържат стоки, за които имат основание да смятат, че нарушават закриляно от този закон право.

(2) В тези случаи митническите органи уведомяват незабавно лицата по чл. 96б, ал. 1, изпращача и получателя на стоките и им дават възможност да огледат задържаните стоки. Митническите органи могат да поискат от носителя на авторски или сродни на него права всякаква информация за извършване на експертиза.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 30 от 2006 г.) Решението по ал. 1 може да бъде обжалвано по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

(4) Ако в срок 10 работни дни от задържането на стоките не последва процедура пред съответния съд за решаване на спора по същество или няма определение на съда за допускане на обезпечение, митническите органи освобождават задържаните стоки, при условие че са спазени всички изисквания за

редовен внос или износ.

(5) Митническите органи не носят отговорност за предприетите от тях добросъвестни действия по задържането на стоките.

Допълнителна регламентация

Чл. 96д. (Нов - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) По прилагането на тази глава Министерският съвет издава наредба.

Глава дванадесета "б" **(Нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.)** **ПРИНУДИТЕЛНИ АДМИНИСТРАТИВНИ МЕРКИ**

Принудителни административни мерки

Чл. 96е. (Нов - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) (1) За предотвратяване и преустановяване на нарушения по този закон, както и за предотвратяване или отстраняване на вредни последици от тях министърът на културата или определен от него заместник-министър има право:

1. да разпорежи писмено на нарушителя да преустанови нарушението на този закон;

2. да разпорежи писмено на нарушителя предприемането на конкретни мерки за отстраняване на нарушението в подходящ срок;

3. да изиска от нарушителя да декларира, че ще преустанови нарушението на този закон и ако е необходимо, да го задължи да направи декларацията обществено достояние;

4. да разпорежи прекратяване на всяко нарушение на този закон и ако е необходимо, да направи разпореждането за прекратяване на нарушението обществено достояние.

(2) Принудителните административни мерки по ал. 1 се прилагат с мотивирана заповед на министъра на културата или оправомощен от него заместник-министър. В заповедта се определят видът на принудителната административна мярка, както и подходящ срок, в който да се представят доказателства за нейното изпълнение.

(3) Заповедта по ал. 2 се връчва с препоръчано писмо с обратна разписка или чрез общинската администрация по постоянния адрес на лицето, а за едноличните търговци и юридическите лица - по седалище и адрес на управление, съгласно съдебната, съответно търговската регистрация.

(4) Заповедта, с която е приложена принудителна административна мярка, подлежи на обжалване по реда на Административнопроцесуалния кодекс.

Глава тринадесета **АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНИ** **РАЗПОРЕДБИ**

Наказания

Чл. 97. (1) (Изм. - ДВ, бр. 10 от 1998 г., доп., бр. 28 от 2000 г.) Който в нарушение разпоредбите на този закон:

1. (изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм. и доп., бр. 99 от 2005 г.) възпроизвежда или разпространява видеоносители с възпроизведени на тях филми или други аудио-визуални произведения, изпълнения, записи на филми или други аудио-визуални произведения;

2. (изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм. и доп., бр. 99 от 2005 г.) възпроизвежда или разпространява звуконосители с възпроизведени на тях произведения, изпълнения или звукозаписи;

3. организира, независимо по какъв начин, публично прожектиране на филми и други аудио-визуални произведения;

4. (изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) предоставя звукозаписни или видеозаписни услуги на други лица с цел изготвяне на единични копия от произведения или други обекти, защитени от този закон;

5. (изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) организира публично изпълнение на живо или чрез запис на произведения, на записани изпълнения, на звукозаписи, на записи на филм или друго аудио-визуално произведение или на части от тях, както и на радио- или телевизионна програма или на част от нея;

5а. (нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) организира публично представяне на произведение;

6. (изм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) излъчва по безжичен път, предава или препредава по кабел произведения, изпълнения, звукозаписи, записи на филми или други аудио-визуални произведения или радио- или телевизионни програми;

7. (изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., доп., бр. 99 от 2005 г.) издава, възпроизвежда или разпространява издадени произведения;

8. (изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) притежава компютърна програма, като знае

или има основание да предполага, че това е незаконно;

9. (нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 99 от 2005 г.) възпроизвежда, съхранява в паметта на компютър, разпространява или използва по друг начин компютърни програми;

10. (нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) възпроизвежда или разпространява произведения на приложното изкуство, дизайна и народните художествени занаяти, фотографски произведения и произведения, създадени по начин, аналогичен на фотографския;

11. (нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 77 от 2002 г.) използва неправомерно произведение по чл. 3, ал. 1, т. 6 и 8;

12. (нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) запамятава под цифрова форма в електронен носител филми или други аудио-визуални произведения, музикални произведения, изпълнения, звукозаписи, записи на филми или други аудио-визуални произведения;

13. (нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) предлага по безжичен път или по кабел достъп на неограничен брой лица до произведението, обекта по чл. 72 или до част от него по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрани от всеки от тях;

14. (нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., предишна т. 12, бр. 99 от 2005 г., отм., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.);

15. (нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г., предишна т. 13, изм., бр. 99 от 2005 г., отм., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.);

16. (нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г., предишна т. 14, бр. 99 от 2005 г., отм., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.);

(доп. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., изм., бр. 99 от 2005 г., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) се наказва с глоба или имуществена санкция в размер от две хиляди до двадесет хиляди лева, ако не подлежи на по-тежко наказание, и предмета на нарушението, независимо чия собственост е, се отнема в полза на държавата и се предава за унищожаване на органите на Министерството на вътрешните работи.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 10 от 1998 г., доп., бр. 28 от 2000 г., бр. 77 от 2002 г., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) При повторно и всяко следващо нарушение по ал. 1 в едногодишен срок от налагане на предишното наказание глобата или имуществената санкция е от три хиляди до тридесет хиляди лева и предметът на нарушението, независимо чия собственост е, се отнема в полза на държавата и се предава за унищожаване на органите на Министерството на вътрешните работи.

(3) При системни нарушения мястото, в което те се извършват, като магазин, студио, заведение, киносалон, театър, седалище на търговец и други подобни, се запечатва за срок от три до шест месеца.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 10 от 1998 г., бр. 99 от 2005 г., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) На организация за колективно управление на права, която упражнява дейност по колективно управление на авторски или сродни на тях права, без да е регистрирана по реда на този закон, или която не изпълни задължение или изискване по чл. 40г, ал. 3, чл. 40д, ал. 1 и чл. 40е, се налага имуществена санкция в размер от две хиляди до двадесет хиляди лв.

(5) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) На лице, което произвежда, разпространява, рекламира или внася, както и притежава с търговска цел декодиращо средство, което може да осигури достъп до кодиран сигнал на лица, извън определената от излъчващата организация аудитория, се налагат санкциите по ал. 1 или 2.

(6) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм. и доп., бр. 77 от 2002 г., доп., бр. 99 от 2005 г.) На лице, което умишлено премахне, повреди, унищожи или разстрои, или по друг начин заобиколи, без да има право на това, технически средства за защита, които използват носителите на права, закриляни от този закон, като знае или има основания да предполага, че тези средства имат именно такова предназначение, се налагат санкциите по ал. 1 или 2.

(7) (Нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г., изм., бр. 99 от 2005 г.) Санкциите по ал. 1 или ал. 2 се налагат и на лице, което произвежда, внася, разпространява, продава, дава под наем, предлага за продажба, рекламира с цел продажба или отдаване под наем или притежава с търговска цел устройства, изделия или съставни части, или предоставя услуги, които:

1. се предлагат или рекламират като средства за заобикаляне на технически средства за защита, или

2. имат само ограничено търговско предназначение, или приложение, различни от това да заобикалят технически средства за защита, или

3. са основно предназначени, произведени, пригодени или използвани да направят възможно или да улеснят заобикалянето на технически средства за защита.

(8) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., предишна ал. 7, бр. 77 от 2002 г.) Санкциите по ал. 1 или 2 се налагат и на лице, което, без да има право на това и като знае или има основание да предполага, че това действие ще причини, позволи, улесни или укрие нарушение на закриляно от този закон право:

1. премахне или измени представена в електронна форма информация за режима на правата върху обект на авторско или сродно на него право;

2. (изм. и доп. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) разпространява, включително и като внася с цел разпространение, публично изпълнява, излъчва по безжичен път, предава или препредава по кабел обект на авторско или сродно на него право, както и предлага достъп на неограничен брой лица до такъв обект по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрани от всеки от тях, знаейки, че представена в електронна форма информация за режима на правата върху този обект е била премахната или изменена без право на това.

(9) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., предишна ал. 8, бр. 77 от 2002 г., изм., бр. 99 от 2005 г.) Информация за режима на правата по смисъла на ал. 8 е информацията, позволяваща да се идентифицират обектът на авторско или сродно на него право, носителят на такова право, както и информация за условията за използване на такъв обект, а също и всякакъв номер или код, водещ до такава информация, при условие че който и да е от тези елементи на информацията фигурира върху екземплярите от обекта или се показва при неговото разгласяване.

(10) (Нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Санкцията по ал. 1 или 2 се налага и на лице, което не изпълни приложена принудителна административна мярка по чл. 96е.

(11) (Нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Санкцията по ал. 1 или 2 се налага и на лице, което възпрепятства изпълнението на обезпечителна или привременна мярка по чл. 96а.

(12) (Нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Санкцията по ал. 1 или 2 се налага и на лице, което не изпълнява свое задължение по чл. 20а, ал. 6, чл. 26, чл. 58, ал. 4, чл. 95в, ал. 3 или по чл. 96а, ал. 9.

(13) (Нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Санкцията по ал. 1 или 2 се налага и на лице, което наруши забрана по чл. 93в.

Установяване на нарушенията и правомощия на длъжностните лица

Чл. 98. (1) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 28 от 2005 г., бр. 99 от 2005 г.) (1) Нарушенията по чл. 97 се установяват с акт, който се съставя от длъжностни лица, определени със заповед на министъра, отговарящ за културата, след извършване на проверка със съдействието на органите на Министерството на вътрешните работи.

(2) Длъжностните лица по ал. 1 имат право да:

1. изискват достъп до подлежащите на контрол обекти и да извършват проверки;

2. изискват необходимите документи във връзка с осъществяваните проверки;

3. предприемат мерки за обезпечаване на доказателства чрез изземване на трайни материални носители, съдържащи закриляни от закона обекти, свързани с установяване на нарушението;

4. (нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) дават задължителни разпореждания за отстраняване на несъответствия и нарушения на закона;

5. (нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) дават заключения по възраженията във връзка с установените нарушения;

6. (нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) уведомяват съответния специализиран орган за контрол в случаите, когато смятат, че е налице нарушение на друг нормативен акт.

(3) Длъжностните лица по ал. 1 са длъжни да:

1. отразяват точно фактите при извършената проверка в акта за нарушение;

2. опазват служебната и търговската тайна, станала им известна във връзка с извършваните проверки;

3. не разгласяват данни от проверките;

4. използват информацията от проверките само за целите на производството по нарушението.

Протокол за изземване

Чл. 98а. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) (1) Трайни материални носители, съдържащи закриляни от закона обекти, свързани с нарушението, се изземват от длъжностните лица по чл. 98, ал. 1 с протокол.

(2) В протокола по ал. 1 се посочват: датата и мястото на действията; времето, когато са започнали и завършили действията; лицата, които са участвали; констатираните факти и обстоятелства; направените искания, бележки и възражения, ако има такива; събраните доказателства - брой, вид на носителите, както и други данни.

(3) Протоколът се подписва от лицето, извършило действията, от проверяваното лице и поне от един свидетел.

(4) В случаите, когато проверяваното лице откаже да подпише протокола или отсъства, той се подписва поне от още един свидетел.

Задължение за съдействие

Чл. 98б. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Лицата, при които се извършва проверката по чл. 98, ал. 1, са длъжни да:

1. осигурят безпрепятствен достъп до проверяваните обекти;
2. оказват съдействие на длъжностните лица по повод на извършваната проверка;
3. предоставят исканите от длъжностното лице документи и доказателства.

Налагане и изпълнение на административните наказания

Чл. 98в. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) (1) Наказателните постановления се издават от министъра, отговарящ за културата, или от упълномощено от него длъжностно лице.

(2) Наказанията глоба или имуществена санкция се изпълняват доброволно в 7-дневен срок от влизането в сила на наказателното постановление или решението на съда, с което са наложени. Петдесет на сто от сумите постъпват по сметката на Национален фонд "Култура", а останалите - по бюджета на Министерството на културата.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 105 от 2005 г., бр. 12 от 2009 г., в сила от 1.01.2010 г. - изм., бр. 32 от 2009 г.) След изтичането на срока по ал. 2 копие от наказателното постановление се изпраща на Националната агенция за приходите за принудително изпълнение на наложената глоба или имуществена санкция по реда на Данъчно-осигурителния процесуален кодекс.

(4) (Изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) След влизането в сила на наказателното постановление трайните материални носители, отнети в полза на държавата, се предават за унищожаване на органите на Министерството на вътрешните работи.

Прилагане на Закона за административните нарушения и наказания

Чл. 98г. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) Доколкото в тази глава не е предвидено друго, установяването на нарушенията, издаването, обжалването и изпълнението на наказателните постановления се извършват по реда на Закона за административните нарушения и наказания.

Дял четвърти ПРИЛОЖИМ ЗАКОН

Приложим закон при произведенията

Чл. 99. (1) Този закон се прилага за:

1. (изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) произведения, чиито автори са граждани на Република България или лица, които имат постоянен адрес в нея, независимо от това къде произведенията са били публикувани за първи път;

2. (нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) произведения, чиито автори са граждани на държава - членка на Европейския съюз, или лица, които имат постоянен адрес в такава държава, независимо от това къде произведенията са били публикувани за първи път;

3. (изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., предишна т. 2, бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) произведения, чиито автори са граждани на държава, с която Република България е обвързана с международен договор в областта на авторското право, или лица, които имат постоянен адрес в такава държава, независимо от това къде са били публикувани за първи път;

4. (предишна т. 3 - ДВ, бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) произведения, които са публикувани за първи път или реализирани като архитектурни проекти на територията на Република България или на територията на държава, с която Република България е сключила международен договор в областта на авторското право, независимо от гражданството на техните автори;

5. (предишна т. 4 - ДВ, бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) произведения, които са били публикувани за първи път на територията на държава, с която Република България не е обвързана с международен договор в областта на авторското право, но едновременно с това или в срок от тридесет дни след това са били публикувани на територията на Република България или на територията на друга държава, с която Република България има такъв договор.

(2) Когато този закон се прилага за произведения, създадени от граждани на чужди държави, или за произведения, които са били публикувани за пръв път в чужбина, носителят на авторското право се определя по съответния чуждестранен закон.

(3) (Нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., изм., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) За произведения, създадени от граждани на трети държави, които са били публикувани за първи път в трети държави, времетраенето на авторското право се определя по съответния чуждестранен закон, ако той предвижда срокове на закрила, които са по-кратки, отколкото в този закон.

Приложим закон при правото на отчисления по чл. 20

Чл. 99а. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) (1) Разпоредбите на чл. 20 се прилагат

при препродажба на произведения на автори, които са граждани на Република България или лица, които имат постоянен адрес в нея, когато мястото на препродажбата е на нейна територия.

(2) (В сила от 1.01.2007 г.) Член 20 се прилага и по отношение на всички автори и техни наследници, които са граждани или имат постоянен адрес в държава - членка на Европейския съюз.

(3) По отношение на автори, които са граждани на друга държава и нямат постоянен адрес в Република България, разпоредбите на чл. 20 се прилагат само при условие че съответната чужда държава допуска аналогично право за българските граждани.

Приложим закон при излъчването чрез спътник

Чл. 99б. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) (1) Този закон се прилага при излъчването на произведение чрез спътник, когато сигналът се изпраща към спътника:

1. от територията на Република България;

2. от територията на държава, нечленуваща в Европейския съюз, която не предвижда равнище на закрила на това право, отговарящо на този закон, при условие че:

а) възходящата връзка към спътника започва от станция, разположена на територията на Република България, или

б) възходящата връзка към спътника не започва от станция, разположена на територията на държава, членуваща в Европейския съюз, но излъчването е извършено по поръчка на организация, чието седалище се намира на територията на Република България.

(2) Отговорността за излъчването се носи: в случаите по ал. 1, т. 1 - от излъчващата организация; в случаите по ал. 1, т. 2, буква "а" - от оператора на станцията; в случаите по ал. 1, т. 2, буква "б" - от организацията, по чиято поръчка е извършено излъчването.

(3) Разпоредбите на ал. 1 и 2 се прилагат съответно и за правата по чл. 72.

Приложим закон при изпълненията

Чл. 100. (1) (Изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) Този закон се прилага за изпълненията на артистите-изпълнители, граждани на Република България или имащи постоянен адрес в нея, независимо къде са осъществени изпълненията.

(2) Този закон се прилага и за изпълненията на чуждестранни артисти-изпълнители, осъществени на територията на Република България.

(3) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) Този закон се прилага и за изпълненията на чуждестранни артисти-изпълнители, граждани на държава - членка на Европейския съюз, или имащи постоянен адрес в такава държава, независимо къде са осъществени изпълненията.

Приложим закон при записите, програмите и филмите (Загл. изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.)

Чл. 101. (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., бр. 77 от 2002 г., доп., бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) Този закон се прилага за обектите по чл. 72, т. 2, 3 и 4, осъществени от физически лица, граждани на Република България или имащи постоянен адрес в нея, от граждани на държави - членки на Европейския съюз, или имащи постоянен адрес в някоя от тях, или от юридически лица, чието седалище се намира на територията на страната или на територията на такава държава, независимо къде са били осъществени, както и за записите, осъществени или едновременно публикувани за първи път от чуждестранни лица на територията на Република България или на държава - членка на Европейския съюз.

Приложим закон при производителите на база данни

Чл. 101а. (Нов - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) (1) (Доп. - ДВ, бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) Този закон се прилага за производителите на бази данни, ако са граждани на Република България или имат постоянен адрес в нея, или са граждани на държава - членка на Европейския съюз, или имат постоянен адрес в такава държава.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) Разпоредбата на ал. 1 се прилага и за юридическите лица, учредени в съответствие със законодателството на Република България, които имат седалище, централно управление или основна дейност на територията ѝ, както и за юридическите лица, учредени в съответствие със законодателството на някоя държава - членка на Европейския съюз, които имат седалище, централно управление или основна дейност на нейна територия. Ако юридическото лице има само седалище в Република България или в държавата - членка на Европейския съюз, се изисква дейността му да има реална връзка с нейната икономика.

Приложения на международни договори

Чл. 102. (1) (Изм. и доп. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., предишен текст на чл. 102, бр. 77 от 2002 г., доп., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Правата на чуждестранните артисти-изпълнители, продуценти на звукозаписи, радио- и телевизионни организации и филмовите продуценти, извън тези, посочени в чл. 100, ал. 2 и 3 и чл. 101, се закрилят в съответствие с международните договори в

областта на правата, сродни на авторското, по които Република България е страна. Времетраенето на закрилата в такива случаи продължава не по-дълго от времетраенето на закрилата, предоставена в страната, на която е гражданин носителът на права, и не може да превишава сроковете, установени съответно в чл. 82, 89, 90б и 92.

(2) (Нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г., доп., бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) Чуждестранните производители на бази данни, извън тези по чл. 101а, се закрилят в съответствие с международните договори, по които Република България е страна.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. (1) Носителят на авторското право, както и лице, на което е отстъпено изключителното право за използване на произведение, закриляно от този закон, могат да поставят на подходящо място върху екземплярите от произведението латинската буква "С", заградена в кръгче, пред своето име или наименование и годината на разгласяването.

(2) Продуцентът на звукозапис, както и лице, придобило изключително право за възпроизвеждане на звукозапис, закрилян от този закон, могат да поставят на подходящо място върху екземплярите от записа и тяхната опаковка латинската буква "Р", заградена в кръгче, пред своето име или наименование и годината на първото публикуване.

§ 1а. (Нов - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) (1) Не могат да се придобиват, да се отчуждават и да се държат с търговска цел трайни материални носители, съдържащи закриляни от закона обекти, които са възпроизведени в нарушение на закона.

(2) Трайните материални носители по ал. 1 се отнемат в полза на държавата с акт на административнонаказващия орган или съда и се предават за унищожаване на органите на Министерството на вътрешните работи.

(3) (Нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г., изм., бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Унищожаване на предмета на нарушението по чл. 97, ал. 1, т. 8 и 9 е и неговото заличаване от електронния носител, на който е бил възпроизведен.

§ 2. По смисъла на този закон:

1. "разгласяване на произведение" е довеждането на произведението със съгласието на неговия автор за първи път до знанието на неограничен кръг лица, независимо от формата и начина, по който се осъществява това;

2. (изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) "публикуване на произведение" е довеждането на произведението до знанието на неограничен кръг лица посредством възпроизвеждане и разпространение на екземпляри от него,

включително като звукозаписи или записи на филми или други аудио-визуални произведения, в достатъчно количество в зависимост от естеството на произведението;

3. (изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., бр. 77 от 2002 г.) "възпроизвеждане на произведение" е прякото или непрякото размножаване в един или повече екземпляри на произведението или на част от него, по какъвто и да е начин и под каквато и да е форма, постоянна или временна, включително запаметяването му под цифрова форма в електронен носител;

4. (изм. - ДВ, бр. 77 от 2002 г., бр. 99 от 2005 г.) "разпространение на произведение" е продажбата, замяната, дарението, даването под наем, както и съхраняването в търговски количества, а също и предложението за продажба или даване под наем на оригинали и екземпляри от произведението;

5. (изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., бр. 99 от 2005 г.) "излъчване на произведение по безжичен път" е излъчването му по радио или телевизия по наземен път, както и включването му в непрекъсната съобщителна верига, водеща до спътник и оттам обратно до Земята чрез сигнали, носещи програми, под контрола и на отговорност на излъчващата организация с оглед да бъде то прието, било пряко и индивидуално от публиката, било чрез посредничеството на организация, различна от излъчващата;

6. (изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., доп., бр. 77 от 2002 г., бр. 99 от 2005 г., изм., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) "ползватели на произведения" са физическите и юридическите лица, като издателства, театри, организатори на концерти, радио- и телевизионни организации, предприятия, които осъществяват обществени електронни съобщителни услуги чрез електронна съобщителна мрежа за разпространение на български или чуждестранни радио- или телевизионни програми, заведения за обществено хранене и забава, продуценти на звукозаписи, филмови продуценти, доставчици на съдържание в Интернет и други, които довеждат произведението до знанието на читателите, зрителите и слушателите пряко или чрез други лица - разпространители;

7. (изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) "звукозаписване" е фиксирането върху траен материален носител на поредица от звуци по начин, позволяващ тяхното възприемане, възпроизвеждане, излъчване по безжичен път или предаване чрез кабел или друго техническо средство;

8. "звукозапис" е резултатът от звукозаписването;

9. (изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) "произведения на архитектурата" са проекти на сгради и съоръжения, устройствени планове и схеми, утвърдени по реда на действащото законодателство, сгради и други съоръжения и елементи от тях, трайните обекти на синтеза на архитектурата с другите изкуства, както и оформленията на интериори с траен характер, регистрирани от

организацията по чл. 40;

9а. (нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) "преработка на архитектурен проект" е приспособяването или използването му за създаване на нов проект и внасянето в него на всякакъв вид промени;

9б. (нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) "преработка на произведение на архитектурата" е неговото пристрояване, надстрояване, преустройство и промяна на предназначението му;

10. (нова - ДВ, бр. 10 от 1998 г., изм., бр. 28 от 2000 г.) "декодиращо средство" е всяко устройство, апарат, механизъм или декодираща карта, които са конструирани или специално приспособени, за да позволяват самостоятелно или в комбинация помежду си достъп до кодиран сигнал във вида му отпреди кодирането;

11. (нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) "кодиран сигнал" е всеки радио- и телевизионен сигнал, излъчван, предаван, преизлъчван и препредаван чрез каквито и да са технически средства, чиито характеристики са умишлено изменени с цел да се ограничи достъп до него само за определена аудитория;

12. (нова - ДВ, бр. 28 от 2000 г., отм., бр. 99 от 2005 г.);

13. (нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) "база данни" е съвкупност от самостоятелни произведения, данни или други материали, подредени систематично или методично и индивидуално достъпни по електронен или друг път; компютърните програми, използвани за създаването или функционирането на бази данни, записите на отделно аудио-визуално, литературно или музикално произведение, както и събирането на звукозаписи с музикални изпълнения върху компактдиск не са база данни по смисъла на този закон;

14. (нова - ДВ, бр. 77 от 2002 г.) "технически средства за защита" са всякаква технология, устройство или съставна част, които при обичайното им използване могат да попречат или да ограничат неразрешени от носителя на закриляно от този закон право действия по отношение на произведения или други обекти, защитени от този закон, ако чрез тези средства използването на такъв обект може да се контролира от носителя на правото чрез код за достъп, замъгляване или друго изменение на обекта или механизъм за контрол върху копието;

15. (нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) "наем на обекти на закрила" е предоставяне за ползване за определен период от време, за пряка или непряка икономическа изгода;

16. (нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) "заем на обекти на закрила" е предоставяне за ползване за определен период от време, не за пряка или непряка икономическа изгода, когато това се извършва чрез публично достъпни заведения; не е заем по смисъла на този закон:

а) предоставянето на произведения или други обекти на права по този закон, без те да напускат помещенията на заемащото заведение или между отделни публично достъпни заведения;

б) (изм. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) предоставянето на звукозаписи или филмови копия за целите на тяхното законно използване;

в) предоставянето на произведения на изобразителното изкуство и фотографски произведения за публично показване;

17. (нова - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) "професионални защитни организации на правноносителите" са неправителствени организации, чиято членска маса се състои изцяло или предимно от носители на авторски или сродни на тях права и които съгласно устава си са оправомощени от своите членове да защитават техните права срещу нарушаването им, както и юридическите лица, които представляват в страната международна организация с такъв характер;

18. (нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) "преработка на произведение" е изменението му с оглед създаването на ново, производно на него произведение, в т. ч. приспособяването му към друг жанр, както и внасянето на всякакъв вид промени в него;

19. (нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) "трети държави" са държави, които не са държави - членки на Европейския съюз, или не са държава - страна по Споразумението за Европейското икономическо пространство;

20. (нова - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) "информационни носители" са самостоятелни носители, предназначени преимуществено върху тях да бъдат съхранени обекти на авторското право и сродните му права и даващи възможност с помощта на подходящи технически средства тези обекти да бъдат след това възприемани слухово или визуално.

§ 3. (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г., доп., бр. 99 от 2005 г., изм., бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Дадените по § 2 определения се отнасят съответно и за обектите по чл. 72 и по глава единадесета "а".

§ 4. (1) Всеки екземпляр на произведение на изобразителното изкуство, върху който стои саморъчно поставен подпис на автора, се счита за оригинал. Броят на оригиналите се определя от автора и се обявява по подходящ начин при първото разгласяване на произведението, като не подлежи на последващо изменение. Всеки екземпляр трябва да носи пореден номер.

(2) (Отм. - ДВ, бр. 99 от 2005 г.).

§ 5. (1) (Доп. - ДВ, бр. 25 от 2011 г. , в сила от 25.03.2011 г.) Размерите на

възнагражденията, дължими на носителите на авторско и сродните му права, за използване на техни произведения, изпълнения, звукозаписи, записи на филми или други аудио-визуални произведения и радио- и телевизионни програми, се определят по договор между правоимащите и ползвателите.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.) Когато използването се договаря чрез организация за колективно управление на права, размерът на възнаграждението се определя по споразумение между нея и ползвателите или техните сдружения, при условията на чл. 40е.

§ 5а. (Нов - ДВ, бр. 77 от 2002 г., отм., бр. 74 от 2005 г.).

§ 5б. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г., в сила от 1.01.2007 г.) Разпоредбите на този закон, които се отнасят до държавите - членки на Европейския съюз, се прилагат и за другите държави от Европейското икономическо пространство.

§ 5в. (Нов - ДВ, бр. 99 от 2005 г.) (1) (Доп. - ДВ, бр. 73 от 2006 г.) Министерството на културата съвместно с Министерството на вътрешните работи, Министерството на правосъдието, Агенция "Митници" и Патентното ведомство и други ведомства, определени от Министерския съвет, изграждат и поддържат Национална система за обмен на информация в областта на авторското право и сродните му права и индустриалната собственост, която осигурява осъществяването на взаимодействие и обмен на данни, свързани със защитата на права върху произведения, обекти по чл. 72 и обекти на индустриална собственост.

(2) Управлението, контролът и използването на системата по ал. 1 се извършват по ред, определен от Министерския съвет.

(3) Средствата за внедряване, поддържане, експлоатация и развитие на системата се осигуряват от бюджетите на ведомствата по ал. 1.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 6. (1) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.) Този закон се прилага и за произведенията, изпълненията, звукозаписите, радио- и телевизионните програми, създадени или осъществени преди влизането му в сила, ако не са изтекли предвидените срокове на закрила.

(2) Авторските права, придобити до влизането в сила на този закон, се запазват.

§ 7. Авторите на литературен текст, който е бил използван без тяхно съгласие на основание чл. 7, буква "б" от Закона за авторското право от 1951 г. за свързване с музикално произведение, не могат да се противопоставят на по-нататъшното използване на музикалното произведение заедно с този текст, ако то е било вече разгласено с него.

§ 8. (1) Прекратява се дейността на Агенцията за авторско право.

(2) Имуществото на Агенцията за авторско право преминава към Министерството на културата.

(3) Министерският съвет определя условията и реда за разпределението на имуществото на Агенцията между организациите по чл. 40 от този закон.

§ 9. Този закон отменя:

1. Закона за авторското право (обн., Изв., бр. 92 от 1951 г.; попр., бр. 10 от 1952 г.; изм. и доп., бр. 55 от 1956 г.; изм., ДВ, бр. 35 от 1972 г. и бр. 30 от 1990 г.).

2. Член 270 до 278 от Закона за задълженията и договорите (обн., ДВ, бр. 275 от 1950 г.; попр., Изв., бр. 2 от 1951 г.; изм., бр. 69 от 1951 г., бр. 92 от 1952 г.; ДВ, бр. 85 от 1963 г., бр. 27 от 1973 г., бр. 16 от 1977 г., бр. 28 от 1988 г., бр. 30 от 1990 г. и бр. 12 от 1993 г.).

§ 10. Законът влиза в сила от 1 август 1993 г.

§ 11. Изпълнението на този закон се възлага на Министерския съвет.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНА РАЗПОРЕДБА към Закона за изменение и допълнение на

Закона за авторското право и сродните му права

(ДВ, бр. 10 от 1998 г.)

§ 4. (Отм. - ДВ, бр. 28 от 2000 г.).

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ към Закона за деноминация на лева

(ДВ, бр. 20 от 1999 г., доп., бр. 65 от 1999 г., в сила от 5.07.1999 г.)

.....

§ 4. (1) (Доп. - ДВ, бр. 65 от 1999 г.) С влизането в сила на закона всички числа в стари левове, посочени в законите, влезли в сила преди 5 юли 1999 г., се заменят с намалени 1000 пъти числа в нови левове. Замяната на всички числа в стари левове с намалени 1000 пъти числа в нови левове се прилага и за всички закони, приети преди 5 юли 1999 г., които са влезли или ще влязат в сила след 5 юли 1999 г.

(2) Органите, приели или издали подзаконовни нормативни актове, влезли в сила преди 5 юли 1999 г. и в които има числа в левове, да направят произтичащите от този закон изменения в тях така, че измененията да се прилагат от датата на влизането в сила на закона.

.....

§ 7. Законът влиза в сила от 5 юли 1999 г.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ към Закона за изменение и допълнение на

Закона за авторското право и сродните му права

(ДВ, бр. 28 от 2000 г., в сила от 5.05.2000 г., доп., бр. 107 от 2000 г., бр. 99 от 2005 г., в сила от 10.01.2005 г.)

§ 51. (1) Този закон се прилага и за произведенията и обектите по чл. 72, създадени или осъществени преди влизането му в сила, ако не са изтекли предвидените в него срокове за закрила.

(2) Носителите на права не могат да предявяват претенции по повод използвания, станали по време, когато срокът на закрила на тези права е бил изтекъл по смисъла на действащия по това време закон.

(3) (Нова - ДВ, бр. 107 от 2000 г.) Носители на авторско право върху филми и други аудио-визуални произведения, създадени преди влизането в сила на Закона за авторското право и сродните му права, са лицата по чл. 62, ал. 1.

(4) (Нова - ДВ, бр. 107 от 2000 г.) Лицата, носители на авторско право върху филми, на основание чл. 16, ал. 1 от отменения Закон за авторското право от 1951 г. се ползват само от правата по глава десета "а".

(5) (Нова - ДВ, бр. 107 от 2000 г., доп., бр. 99 от 2005 г.) Продуцентските права по глава десета "а" на лицата по ал. 4 върху филмите, произведени от Държавно предприятие (Главна дирекция, Държавно обединение, Творческо-стопанско обединение) "Българска кинематография", Студия за игрални филми "Бояна", Студия за анимационни филми "София" и Студия за научно-популярни и документални филми "Време", преминават към Националния филмов център.

(6) (Нова - ДВ, бр. 107 от 2000 г.) Лицата, носители на продуцентски права върху филми съгласно ал. 4 и 5, могат да използват тези филми без договор със съответните носители на авторски права в срок до 1 юли 2001 г., като им дължат възнаграждение за всяко използване в размер, определен и платим по договаряне чрез съответната организация за колективно управление на авторски права.

.....

§ 53. Навсякъде в закона думите "министерството, отговарящо за културата" се заменят с "Министерството на културата".

§ 54. (1) Законът влиза в сила един месец след обнародването му в "Държавен вестник", с изключение на § 8, който влиза в сила от 1 януари 2001 г.

(2) Министерският съвет приема наредбата по § 8 в шестмесечен срок от влизането на закона в сила и се прилага от 1 януари 2001 г.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ към Закона за изменение и допълнение на

Закона за авторското право и сродните му права

(ДВ, бр. 77 от 2002 г., в сила от 1.01.2003 г.)

§ 38. (1) Разпоредбите на чл. 93в се прилагат и по отношение на базите данни или частите от тях, чието създаване е завършено преди влизането в сила на този закон, ако не са изтекли сроковете по чл. 93з.

(2) Носителите на правата по чл. 93в не могат да предявяват претенции относно действия, извършени преди влизането в сила на този закон.

§ 39. (В сила от 9.08.2002 г.) Министерският съвет приема наредбите по § 14 и § 37, т. 2 в срок 1 януари 2003 г.

§ 40. Законът влиза в сила от 1 януари 2003 г., с изключение на § 39, който влиза в сила от деня на обнародването на закона в "Държавен вестник".

ЗАКОН за изменение и допълнение на Закона за авторското право и сродните му права

(ДВ, бр. 99 от 2005 г., в сила от 10.01.2006 г.)

.....

§ 56. Навсякъде в закона думите "Министерството на културата и туризма" се заменят с "Министерството на културата".

Преходни и заключителни разпоредби

§ 57. (1) Разпоредбите на § 1, относно чл. 6, и на § 21, относно чл. 72б, се прилагат и за произведенията и обектите по чл. 72, създадени или осъществени

преди влизането в сила на този закон.

(2) Разпоредбите на § 4, относно чл. 20, и на § 5, относно чл. 20а, се прилагат за препродажби, станали след влизането в сила на този закон.

§ 58. (1) Продажба или друга сделка, извършена на територията на държава - членка на Европейския съюз, извън Република България преди влизането в сила на § 3, т. 1 не води до прекратяване на правото на разпространение по чл. 18а, ал. 1.

(2) Искания, основаващи се на разпоредбите на § 37, относно чл. 94а, и на § 38, относно чл. 95, могат да бъдат предявявани, ако устните състезания в първата инстанция не са приключили до влизането в сила на този закон.

(3) Разпоредбите относно доказателствата и условията за тяхното допускане по чл. 95в и 95г се прилагат и по отношение на факти, възникнали преди влизането в сила на този закон.

§ 59. Административните и административнонаказателните производства, образувани до влизането в сила на този закон, се приключват по досегашния ред.

.....

§ 62. Законът влиза в сила един месец след обнародването му в "Държавен вестник", с изключение на:

1. параграф 12, който влиза сила 6 месеца след обнародването на закона в "Държавен вестник";

2. параграф 3, т. 1, § 34, § 46, § 47 - относно чл. 99а, ал. 2, § 48 - 52 и § 54, т. 4, които влизат в сила от датата на влизане в сила на Договора за присъединяване на Република България към Европейския съюз.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Към Закона за изменение и допълнение на

Закона за авторското право и сродните му права

(ДВ, бр. 25 от 2011 г., в сила от 25.03.2011 г.)

§ 42. (1) Организации за колективно управление на авторски или сродни на тях права, които до влизането в сила на този закон са били регистрирани в Министерството на културата по реда на чл. 40 и в периода след 1 януари 2005 г. са събирали, разпределяли и изплащали възнаграждения за носителите на права, подават заявление да се пререгистрират по реда по чл. 40б, ал. 2 в срок до три месеца от влизането в сила на този закон. Към заявлението се прилагат

документите по чл. 40б, ал. 2, т. 2 - 11 и по чл. 40д, ал. 1, т. 1, 3, 4 и 5.

(2) Организациите по ал. 1 продължават дейността си до издаване на удостоверение за регистрация или отказ за регистрация. Организации, регистрирани съгласно чл. 40 за събиране на компенсационни възнаграждения по реда на чл. 26, подават заявление за регистрация заедно с документите по ал. 1, изречение второ в предвидения в ал. 1 срок, без да преустановяват дейността си.

(3) Организации за колективно управление на авторски или сродни на тях права, които до влизането в сила на този закон са били регистрирани в Министерството на културата съгласно чл. 40 и не отговарят на изискванията на ал. 1, изречение първо, преустановяват дейността си по колективно управление на авторски и сродни права от датата на влизането в сила на този закон. В тези случаи чл. 40в, ал. 4 се прилага съответно.

§ 43. Организациите за колективно управление на права, които са регистрирани по реда на § 42, изпращат за утвърждаване на министъра на културата предложение за размерите на събираните от тях възнаграждения по чл. 40е в срок до два месеца след получаване на удостоверението за регистрация.

§ 44. Министърът на културата в срок до един месец от влизането в сила на този закон създава регистъра по чл. 40г.

§ 45. Уговорените между организациите за колективно управление на права и ползватели възнаграждения преди утвърждаване размерите на съответните възнаграждения по реда на чл. 40е не могат да бъдат оспорвани само за това, че не се базират на размери на възнаграждения, утвърдени по реда на този закон.

.....

ЗАКОН ЗА ЕЛЕКТРОННАТА ТЪРГОВИЯ

ПРЕДМЕТ, ПРИНЦИПИ, ОСНОВНИ
ПОЛОЖЕНИЯ

Предмет на регулиране

- Законът за електронната търговия урежда обществени отношения, свързани с осъществяването на електронна търговия.
- Електронна търговия по смисъла на закона е предоставянето на услуги на информационното общество.
- Услуги на информационното общество, това са услуги , които обикновено са възмездни и се предоставят от разстояние чрез използването на електронни средства след изрично изявление от страна на получателя на услугата.
- Извът предметния обхват на ЗЕТ са услуги на информационното общество, свързани със:
 - 1. установяването и събирането на публичните вземания;
 - 2. защитата на личните данни, включително в областта на електронните съобщения;
 - 3. споразуменията, решенията и съгласуваните практики по смисъла на чл. 9 от Закона за защита на конкуренцията;
 - 4. нотариалната дейност и други професионални дейности, свързани с осъществяване на публични функции;
 - 5. процесуалното представителство;
 - 6. хазартните игри.

Принципи на предоставяне на услуги на информационното общество

- Услугите на информационното общество се предоставят свободно, освен ако в закон е предвидено друго.

Доставчик и получател на услуги на информационното общество

- Доставчик на услуги е физическо или юридическо лице, което предоставя услуги на информационното общество.
- Получател на услуги е физическо или юридическо лице, което ползва услуги на информационното общество с професионална или друга цел, включително за нуждите на търсене на информация или предоставяне на достъп до нея.

Задължения на доставчика на информационни услуги

- Доставчикът е длъжен да предоставя безпрепятствен, пряк и постоянен достъп на получателите на услугите и на компетентните органи до следната информация:
 - 1. името или наименованието си;
 - 2. постоянния си адрес или седалището и адреса си на управление;
 - 3. адреса, на който упражнява дейността си, ако е различен от адреса по т. 2;
 - 4. данни за кореспонденция, включително телефон и адрес на електронна поща, за осъществяване на пряка и навременна връзка с него;
 - 5. данни за вписване в търговски или друг публичен регистър;
 - 6. информация за органа, осъществяващ контрол върху дейността му, когато тази дейност подлежи на уведомителен, регистрационен или лицензионен режим;
 - 7. когато осъществява регулирана професия - информация за камарата, професионалния съюз или организацията, в която доставчикът членува или е регистриран, професионалното звание и държавата, в която то е предоставено, както и препратка към приложимите разпоредби относно правото на упражняване на занаята или професията и указания за достъпа до тях;
 - 8. съответно указание, ако е регистриран по Закона за данък върху добавената стойност;
 - 9. друга информация, предвидена в нормативен акт.
- Когато при предоставянето на услуги на информационното общество се посочват цени, те трябва да се обозначават по ясен и разбираем начин. Доставчикът на услуги е длъжен да указва дали цените включват данъци, такси и разноски, които формират крайната цена.

Търговски съобщения

- Търговски съобщения по смисъла на ЗЕТ са рекламни или други съобщения, представящи пряко или косвено стоките, услугите или репутацията на лицето, извършващо търговска или занаятчийска дейност или упражняващо регулирана професия.
- Не представляват търговски съобщения самостоятелното използване на:
 - 1. информация, осигуряваща директен достъп до дейността на лицето, като наименованието на неговия домейн или адрес на електронна поща;
 - 2. съобщения за стоките, услугите или репутацията на лицето, информацията за които е събрана по независим начин, без за това да е заплатено.

Търговски съобщения

- Търговските съобщения, които са част от услуга или представляват услуга на информационното общество, трябва да отговарят на следните изисквания:
- 1. да бъдат лесно разпознавани като търговски;
- 2. да позволяват ясна идентификация на физическите или юридическите лица, от името на които са направени;
- 3. да определят ясно и недвусмислено условията за ползване на промоционни предложения, като отстъпки, премии и подаръци, ако включват такива;
- 4. да осигуряват лесен достъп до ясни и недвусмислени условия за участие в състезания и игри с обявени награди, ако съдържат такава информация;
- 5. да съдържат и информацията, предвидена в други нормативни актове.

Непоискани търговски съобщения/спам/

- Доставчик на услуги, който изпраща непоискани търговски съобщения по електронната поща без предварително съгласие на получателя, е длъжен да осигури ясното и недвусмислено разпознаване на търговското съобщение като непоискано още с постъпването му при получателя.
- Комисията за защита на потребителите води електронен регистър на електронните адреси на юридическите лица, които не желаят да получават непоискани търговски съобщения, по ред, определен с наредба на Министерския съвет.
- Забранено е изпращането на непоискани търговски съобщения на електронни адреси, вписани в регистъра, както и изпращането на непоискани търговски съобщения на потребители без предварителното им съгласие.

Задължение на доставчиците при сключване на договори с електронни средства

- **Задължение за предоставяне на информация**
- При предложение за сключване на договор чрез електронни средства доставчикът на услуги предварително информира получателя на услугата по ясен, разбираем и недвусмислен начин относно техническите стъпки по сключването на договора и тяхното правно значение, дали договорът ще бъде съхраняван от доставчика на услугата и какъв е начинът за достъп до него, техническите средства за установяване и поправяне на грешки при въвеждането на информация, преди да бъде направено изявлението за сключване на договора, езиците, на които договорът може да бъде сключен.
- **Задължения при изявление за сключване на договор**
- Доставчикът на услуги осигурява подходящи, ефективни и достъпни технически средства за установяване и поправяне на грешки при въвеждане на информация, преди получателят на услугата да направи изявление за сключване на договора.
- Доставчикът на услуги без неоправдано забавяне потвърждава чрез електронни средства получаването на изявлението за сключване на договора.

Защита на потребителите

- Комисията за защита на потребителите и сдруженията за защита на потребителите предявяват иски за преустановяване или забрана на действия и търговски практики по ЗЕТ, които са в нарушение на колективните интереси на потребителите, и иски за обезщетение при условията и по реда на глава девета, раздел III от Закона за защита на потребителите.

ЗАКОН за електронното управление

Обн., ДВ, бр. 46 от 12.06.2007 г., в сила от 13.06.2008 г., изм. и доп., бр. 82 от 16.10.2009 г., в сила от 16.10.2009 г.

Глава първа ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Предмет

Чл. 1. (1) Този закон урежда дейността на административните органи при работа с електронни документи, предоставянето на административни услуги по електронен път и обмена на електронни документи между административните органи.

(2) Този закон се прилага и по отношение на дейността на лицата, осъществяващи публични функции, и на организациите, предоставящи обществени услуги, доколкото в закон не е предвидено друго.

(3) Този закон не се прилага при работата с електронни документи, които съдържат класифицирана информация.

(4) Този закон не отменя правилата за работа с документи на хартиен носител, когато закон предвижда особена форма или особен ред за извършване на определени действия.

Еднократно събиране и създаване на данни

Чл. 2. (1) Административните органи, лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставящи обществени услуги, не могат да изискват от гражданите и организациите представянето или доказването на вече събрани или създадени данни, а са длъжни да ги съберат служебно от първичния администратор на данните.

(2) Първичният администратор на данни е административен орган, който по силата на закон събира или създава данни за гражданин или организация за първи път и изменя или заличава тези данни. Той предоставя достъп на гражданите и организациите до цялата информация, събрана за тях.

Служебно уведомяване

Чл. 3. Първичният администратор на данни изпраща служебно данните на всички административни органи, на лицата, осъществяващи публични функции, и на организациите, предоставящи обществени услуги, които въз основа на закон също обработват тези данни и са заявили желание да ги получават.

Автоматизирано предоставяне

Чл. 4. (1) Уведомяване и искане за предоставяне на данните по тази глава се извършва автоматично по електронен път като вътрешна електронна административна услуга.

(2) При липса на технологична възможност за автоматично подаване и в случаите, когато закон предвижда регистри да се водят на ръка, данните се изискват, съответно изпращат, като електронен документ във формат с неструктурирано съдържание или се предоставят на хартиен носител.

Задължения при идентификация

Чл. 5. (1) Задълженията по тази глава възникват, ако гражданинът, съответно организацията, са посочили уникален идентификатор, установен съгласно закон.

(2) Административните органи, лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставящи обществени услуги, са длъжни да осигурят възможност на гражданите и организациите да посочват уникален идентификатор при заявяването на съответната електронна административна услуга.

Единно време

Чл. 6. (1) Административните органи, лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставящи обществени услуги, са длъжни да използват информационни системи, които отчитат единно време, по стандарт, определен с наредба на Министерския съвет.

(2) Времето за настъпването на факти с правно или техническо значение се отчита и удостоверява с точност до година, дата, час, минута и секунда.

Секторни правила

Чл. 7. (1) Министрите могат да утвърждават с наредби особени правила за предоставяне на електронни услуги в съответния сектор, обмена на електронни документи между лицата и организациите в сектора и вътрешния обмен на електронни документи в рамките на отделните ведомства в сектора. Тези наредби се издават, когато организацията на работата и процесите изискват особени правила, завишени критерии за информационна сигурност или установени специални стандарти за оперативна съвместимост.

(2) Правилата по ал. 1 не могат да противоречат на установените с този закон общи правила.

(3) Въвеждането на особени правила не освобождава задължените по този закон лица да спазват установените общи правила.

(4) (Доп. - ДВ, бр. 82 от 2009 г. , в сила от 16.10.2009 г.) Министерският съвет приема с решение обща стратегия за електронно управление по предложение на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

(5) Министрите предлагат на Министерския съвет утвърждаването на секторни стратегии за електронно управление и приемат програми за изпълнението им.

Глава втора ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ЕЛЕКТРОННИ АДМИНИСТРАТИВНИ УСЛУГИ

Раздел I Общи изисквания

Електронни административни услуги

Чл. 8. (1) Електронни административни услуги са административните услуги, предоставяни на гражданите и организациите от административните органи, услугите, предоставяни от лицата, на които е възложено осъществяването на публични функции, както и обществените услуги, които могат да се заявяват и/или предоставят от разстояние чрез използването на електронни средства.

(2) Административните органи, лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставящи обществени услуги, са длъжни да предоставят всички услуги в рамките на своята компетентност и по електронен път, освен ако закон предвижда особена форма за извършване на отделни действия или издаване на съответни актове.

(3) Когато предписаната от закона особена форма има правно значение, но част от услугата може да се заяви или предостави по електронен път, административните органи, лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставящи обществени услуги, трябва да осигурят възможност за това.

Доставчик и получател на електронни административни услуги

Чл. 9. (1) Доставчик на електронни административни услуги е административен орган, лице, осъществяващо публични функции, или организация, предоставяща обществени услуги, които предоставят електронни административни услуги на гражданите и организациите в рамките на своята компетентност.

(2) Получател на електронни административни услуги е гражданин или организация, които ползват електронни административни услуги.

Задължение за разгласяване на предоставяните услуги

Чл. 10. (1) Доставчикът на електронни административни услуги разгласява предоставяните от него услуги по разбираем и достъпен начин.

(2) Доставчикът осигурява подробна информация относно всяка предлагана от него електронна административна услуга свободно и безплатно, включително в териториалните си звена и в общините. Тази информация се предоставя и чрез официалната интернет страница на доставчика.

(3) Доставчиците оповестяват публично официалната си интернет страница.

Задължение за приемане и издаване на електронни документи и за извършване на електронни административни услуги

Чл. 11. Доставчиците на електронни административни услуги не могат да отказват приемането на електронни документи, издадени и подписани съгласно изискванията на Закона за електронния документ и електронния подпис и на този закон, както и да отказват издаването на електронни документи и извършването на електронни административни услуги.

Достъпност на услугите

Чл. 12. (1) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията изгражда и поддържа единен портал за достъп до електронните административни услуги.

(2) Електронните административни услуги се предоставят по достъпен начин и в удобен за потребителите диалогов режим, включително за лица с увреждания.

(3) Доставчикът на електронни административни услуги осигурява достъп до текущото състояние на предоставяната услуга.

(4) Общите изисквания за предоставяне на услугите се определят с наредба за електронните административни услуги, приета от Министерския съвет.

(5) Начините за електронни разплащания по предоставянето на електронни административни услуги се определят с наредбата по ал. 4.

Задължение за предоставяне на информация

Чл. 13. (1) Доставчикът на електронни административни услуги предоставя безпрепятствен, пряк и постоянен достъп на получателите на услуги до следната информация:

1. наименование;
2. седалище и адрес;
3. адреси на териториалните звена, ако такива са установени и са различни от адреса по т. 2;

4. данни за кореспонденция, включително телефон, адрес на електронна поща и интернет страница с интерфейс за електронна кореспонденция;

5. актуален и действащ телефон, на който потребителят би могъл да получи информация за предоставяната услуга, консултация и помощ за необходимите действия, които трябва да предприеме за получаване на услугата;

6. уникален идентификатор;

7. информация за органа, осъществяващ контрол върху дейността му;

8. информация за подаване на предложения, сигнали и жалби;

9. информация за реда за обжалване на действията му и на издаваните от него актове;

10. друга информация, предвидена в нормативен акт.

(2) Когато за получаването на електронна административна услуга се дължат такси, те трябва да се обозначават ясно, разбираемо и недвусмислено, като се посочват цената на цялата услуга и начините на нейното заплащане.

(3) При предоставяне на електронна административна услуга доставчикът предварително информира получателя на услугата по ясен, разбираем и недвусмислен начин относно:

1. техническите стъпки по предоставянето на услугата, тяхното правно значение и срока за предоставянето ѝ;

2. възможността издаденият акт да бъде съхраняван в електронна форма от доставчика и начина за достъп до него;

3. техническите средства за установяване и отстраняване на грешки при въвеждането на информация, преди да бъдат направени изявленията във връзка с услугата;

4. езиците, чрез които услугата може да бъде ползвана.

Възможност за отстраняване на грешки и пропуски

Чл. 14. Доставчикът на електронни административни услуги осигурява подходящи, ефективни и достъпни технически средства за установяване и поправяне на грешки при въвеждане на информация, преди получателят на услугата да направи съответните изявления.

Достъп до издадените актове и изявления

Чл. 15. (1) Доставчикът на електронни административни услуги предоставя на получателя достъп до своите актове и до всички изявления и данни, събрани за получателя, във връзка с предоставяне на услугата по начин, който позволява тяхното съхраняване и възпроизвеждане.

(2) Доставчиците на електронни административни услуги предоставят достъп по електронен път до общите си административни актове и изявления.

Задължение за събиране, обработване и предоставяне на лични данни

Чл. 16. (1) Доставчиците на електронни административни услуги са длъжни да събират, обработват и предоставят лични данни само доколкото са необходими за предоставянето на електронни услуги по смисъла на този закон.

(2) Събраните данни не могат да се използват за цели, различни от посочените в ал. 1, освен с изричното

съгласие на лицето, за което се отнасят.

Технически стандарти и политики

Чл. 17. (1) Техническите изисквания за осигуряване на достъп до електронните административни услуги и политиките на доставчиците на електронни административни услуги за използваните графични и други интерфейси на информационните системи се определят с наредбата по чл. 12, ал. 4 .

(2) Техническите изисквания за осигуряване на достъп до електронните административни услуги и политиките за използваните графични и други интерфейси, както и типовете електронни документи, които се приемат от доставчиците на електронни административни услуги, се публикуват на интернет страницата на Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията и на единния портал за достъп до електронни административни услуги и са задължителни за всички лица при получаване, съответно при изпращане, на електронни документи от и до доставчиците.

Приложимост на задълженията към лицата, осъществяващи публични функции, и към организациите, предоставящи обществени услуги

Чл. 18. Разпоредбите на тази глава, отнасящи се до задълженията на административни органи, с изключение на задълженията по чл. 37 и 38 , се прилагат съответно и за лицата, осъществяващи публични функции, и за организациите, предоставящи обществени услуги.

Раздел II

Подаване на електронни документи

Ползване на електронни административни услуги

Чл. 19. Получателите на електронни административни услуги могат да извършват електронни изявления и да ги изпращат по електронен път, ако подаваните документи са издадени и подписани съгласно Закона за електронния документ и електронния подпис и са спазени изискванията на този закон.

Интерфейси за изпращане на електронни документи

Чл. 20. (1) Подаването на електронни документи от гражданите и организациите се извършва:

1. он-лайн по стандартизиран протокол чрез публично-достъпно уеб-базирано приложение;
2. чрез единната среда за обмен на документи;
3. по други начини за подаване на електронни документи, определени с наредбата по чл. 12, ал. 4 .

(2) Интерфейсите трябва да осигуряват извършването на електронните изявления и създаването на електронните документи в съответствие с изискванията на Закона за електронния документ и електронния подпис по лесен и разбираем начин за работа на потребителите, включително на лица с увреждания.

Формат и реквизити

Чл. 21. Министерският съвет определя с наредбата по чл. 12, ал. 4 форматите и задължителните реквизити, на които трябва да отговарят електронните документи.

Идентификация, интегритет и авторство

Чл. 22. (1) Получателите на електронни административни услуги и авторите на електронните изявления се идентифицират чрез уникалния си идентификатор, освен ако със закон се допуска за ползването на административна услуга да не се изисква идентификация.

(2) Интегритетът и авторството на подадените по електронен път изявления във връзка с електронните административни услуги се установяват чрез електронен подпис, създаден съгласно Закона за електронния документ и електронния подпис и при спазване на действащото в тази област законодателство, освен ако със закон е предвидено друго.

(3) Извън случаите по ал. 2 установяването на интегритета и авторството на електронните изявления се урежда с наредбата по чл. 12, ал. 4 за съответния начин на достъп.

Изискване към удостоверенията за електронен подпис

Чл. 23. За използването на електронни административни услуги удостоверенията за електронен подпис трябва да са издадени с точно посочване на името на автора на електронния подпис, а когато удостоверението съдържа данни за титуляр - и неговото име или наименование.

Овластяване

Чл. 24. (1) Когато в удостоверението за електронен подпис е посочено, че заявителят - "автор", действа от името на друго лице - "титуляр", основанията за овластяване трябва да бъде посочено в удостоверението. Ако овластяването на заявителя произтича от други овластени лица, удостоверението трябва да съдържа данни за тези лица.

(2) Когато се използва удостоверение, в което не се съдържат обстоятелствата по ал. 1, заявителят трябва да посочи в електронното изявление, че действа от името на получателя на електронната административна услуга. Когато представителната власт не произтича от закон, обемът ѝ се установява от текста на електронното изявление. Заявителят носи наказателна отговорност за деклариране на неверни обстоятелства.

(3) Доставчиците на електронни административни услуги осигуряват възможността авторите да посочват в електронните изявления качеството, в което ги извършват.

Задължение за приемане на електронни изявления

Чл. 25. (1) Получателят на електронната административна услуга е длъжен да приема електронните изявления от доставчика за потвърждаване на получаването и за резултата от проверката на редовността на подадените документи.

(2) Получателят на електронната административна услуга може да се съгласи да приема електронните изявления, свързани с исканата услуга, или всички електронни изявления от съответния доставчик.

Задължение за посочване на електронен адрес

Чл. 26. (1) Получателят на електронната административна услуга е длъжен да посочи адрес на електронна поща за получаване на електронни изявления от доставчика или друг електронен адрес, определен с наредбата по чл. 12, ал. 4 .

(2) Ако получателят е променил адреса, без да е уведомил доставчика, или е посочен неверен или несъществуващ адрес на електронна поща, съответно друг електронен адрес, определен с наредбата по чл. 12, ал. 4 , всички съобщения, изпратени на посочения адрес, се смятат за получени.

(3) С наредбата по чл. 12, ал. 4 Министерският съвет може да предвиди за нуждите на електронното управление използването на специална електронна пощенска кутия, създадена за всеки гражданин и организация в поддръжана от Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията информационна система за обмен на електронни изявления по електронна поща. В този случай всички съобщения, изпратени до получателя от административните органи, се смятат за получени с постъпването им в електронната му пощенска кутия в системата.

Промяна на заявените обстоятелства

Чл. 27. Получателят на електронната административна услуга е длъжен да съобщи на доставчика всички промени в заявените обстоятелства относно представителната власт, съгласието за приемане на електронни изявления и адреса на електронната поща. Промяната има действие от момента на съобщаването.

Проверка на самоличността на заявителя

Чл. 28. (1) Проверка на самоличността на заявителя при подаване на заявление по електронен път се извършва незабавно от доставчика чрез:

1. съпоставяне на името на заявителя, посочен в заявлението, и името на автора, съдържащо се в удостоверението за електронен подпис, и

2. проверка в съответната администрация, отговаряща за личната регистрация на граждани, дали на уникалния идентификатор на заявителя, посочен в заявлението, съответства име на гражданин с установеното по т. 1 име.

(2) Проверката на самоличността се извършва за всички граждани, относно които се заявяват обстоятелства и които са идентифицирани с уникален идентификатор. Проверката за идентичност на организациите се извършва чрез проверка в съответните регистри на организациите.

(3) При технологична възможност проверките по ал. 1 и 2 се извършват автоматизирано.

(4) Когато заявителят няма уникален идентификатор, проверка по ал. 1, т. 2 не се извършва.

(5) Когато достъпът за ползване на електронната административна услуга се осъществява чрез единната среда за обмен на документи или когато в наредбата по чл. 12, ал. 4 е предвиден друг начин за идентифициране за съответния вид достъп, проверка по ал. 1 не се извършва.

Предоставяне на електронни административни услуги без проверка за самоличност

Чл. 29. Когато закон допуска ползването на административна услуга да се извършва без идентифициране на заявителя, проверка за самоличност не се извършва.

Преобразуване на приети на хартиен носител заявления и актове

Чл. 30. (1) Когато заявления на граждани и организации, актове на съда, както и актове на административни и други органи постъпват на хартиен носител, те се въвеждат в информационната система на съответния административен орган чрез снемане на електронен образ от тях и от приложените към тях документи със сканиращо устройство във вид и по начин, позволяващи разчитането им. Пълното и точно съответствие на снетия електронен образ със снемания документ се удостоверява с електронен подпис от служителя, извършил снемането.

(2) Документите по ал. 1 се съхраняват от административния орган.

(3) Документите по ал. 1 могат да бъдат обменяни между административните органи и само в електронна форма.

Раздел III

Приемане на електронни документи

Лица, приемащи електронните изявления

Чл. 31. Документите, подадени по електронен път, се приемат от лица, овластени от съответните доставчици на електронни административни услуги.

Време за получаване на електронните изявления

Чл. 32. (1) Електронното изявление се смята за получено от доставчика на електронни административни услуги с постъпването му в неговата информационна система или в единната среда за обмен на документи.

(2) Рискът от грешки при предаване на изявлението към доставчика на услугата е за заявителя.

Проверка за съответствие

Чл. 33. (1) Когато документите, изпратени по електронен път, са в различен от установения по реда на чл. 22 формат или заявителят не може да се идентифицира, когато законът изисква това, на заявителя се изпраща съобщение, че получаването не се потвърждава и причините за това.

(2) Проверката по ал. 1 се извършва автоматизирано при наличие на технологична възможност.

Потвърждаване на получаването

Чл. 34. (1) След регистриране на постъпил в администрацията на административния орган входящ електронен документ се генерира и се изпраща потвърждение до заявителя за получаването му.

(2) Потвърждението е електронен документ, който съдържа:

1. регистрационен номер;

2. време на получаване на електронния документ;

3. информация за достъп до електронния документ и всички приложения към него документи и при изразено желание на заявителя се изпраща и самият електронен документ заедно с приложените документи.

(3) Текстът в потвърждението се изписва на български език, на кирилица и с транслитерация. В случаите по чл. 13, ал. 3, т. 4 потвърждението може да бъде и на някои от официалните езици, установени в Европейския съюз.

(4) Потвърждението се изпраща подписано на електронната поща на подателя по чл. 26 , освен ако изявлението се подава чрез единната среда за обмен на документи или по друг начин за съответния достъп, определен с наредбата по чл. 12, ал. 4 .

Проверка за редовност

Чл. 35. Доставчикът на електронната административна услуга прави проверка за редовността на искането и за пълнотата и верността на предоставените данни. При установяване на нередности на заявителя се изпраща електронно съобщение с указания и срок за отстраняването им.

Раздел IV

Изпращане и съхраняване на електронни документи

Изпращане на електронни документи до получателите

Чл. 36. (1) Електронните изявления на доставчиците, адресирани до получателите на електронни административни услуги, се изпращат на адреса на електронната поща по чл. 26 .

(2) Министерският съвет може да определи с наредбата по чл. 12, ал. 4 и други начини за изпращане на електронни изявления на доставчиците.

Правила за използване на електронните подписи

Чл. 37. Правилата за придобиване, използване, подновяване и прекратяване на удостоверения за

електронен подпис в администрациите се определят с наредба на Министерския съвет.

Съхраняване на електронните документи

Чл. 38. (1) Всички получени и изпратени електронни документи се съхраняват в информационната система на всяка администрация.

(2) Съхраняването на електронните документи се определя с наредбата по чл. 42, ал. 1 .

Глава трета **ОБМЕН НА ЕЛЕКТРОННИ ДОКУМЕНТИ**

Вътрешни електронни административни услуги

Чл. 39. (1) Вътрешни електронни административни услуги са вътрешни административни услуги, които могат да се заявяват и/или предоставят от разстояние чрез използването на електронни средства.

(2) Вътрешни електронни административни услуги са и услугите, които могат да се заявяват и/или предоставят от разстояние чрез използването на електронни средства, предлагани от лицата, осъществяващи публични функции, и от организациите, предоставящи обществени услуги, едни на други, както и на административните органи.

(3) Вътрешни електронни административни услуги могат да се предоставят и от административните органи на лицата, осъществяващи публични функции, и на организациите, предоставящи обществени услуги.

Задължение за обмен по електронен път

Чл. 40. (1) Административните органи са длъжни да предоставят помежду си вътрешни електронни административни услуги, свързани с осъществяването на правомощията им и с извършването на електронни административни услуги на гражданите и организациите.

(2) Задълженията по ал. 1 се прилагат и по отношение на лицата, осъществяващи публични функции, и на лицата, предоставящи обществени услуги, доколкото в закон не е предвидено друго.

Единна среда за обмен на документи

Чл. 41. (1) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията изгражда и поддържа единна среда за обмен на електронни документи.

(2) Министерският съвет издава наредба за изискванията към единната среда за обмен на електронни документи.

(3) Вътрешни електронни административни услуги се предоставят задължително чрез единната среда за обмен на електронни документи.

(4) Министерският съвет определя с наредбата по чл. 12, ал. 4 интерфейсите и правилата за подаване на електронни документи от гражданите и организациите за нуждите на ползването на електронни административни услуги.

Вътрешен оборот на електронни и хартиени документи

Чл. 42. (1) Общите правила за вътрешния оборот на електронни документи и документи на хартиен носител в администрациите се уреждат с наредба на Министерския съвет.

(2) Всяка администрация разработва въз основа на общите правила свои правила за вътрешен оборот на електронни и хартиени документи, съответстващи на спецификата и особеностите на дейността и структурата

Глава четвърта

ОПЕРАТИВНА СЪВМЕСТИМОСТ И ИНФОРМАЦИОННА СИГУРНОСТ

Раздел I

Оперативна съвместимост

Изискване за оперативна съвместимост

Чл. 43. (1) Предоставянето на вътрешни електронни административни услуги и обменът на електронни документи между административните органи се извършват в условията на оперативна съвместимост.

(2) Общите изисквания за оперативна съвместимост и информационна сигурност се определят с наредба на Министерския съвет.

(3) (Изм. - ДВ, бр. 82 от 2009 г. , в сила от 16.10.2009 г.) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията осигурява интеграция на националните информационни системи с тези на държавите - членки на Европейския съюз, с цел създаване на възможност за предоставяне на трансгранични електронни административни услуги.

Изискване за единни стандарти и правила

Чл. 44. Административните органи са длъжни да използват определените въз основа на този закон единни стандарти и правила, установяващи технологични и функционални параметри, които се поддържат от информационните им системи за постигане на оперативна съвместимост.

Семантична оперативна съвместимост

Чл. 45. (1) Семантичната оперативна съвместимост на обмена на електронни документи между административните органи се осигурява чрез:

1. уеднаквяване на наименованията на данните, подлежащи на съхранение в бази данни или в регистри;
2. формализиране на данните и на административните услуги за осигуряване на технологична възможност за автоматизиран обмен между административните органи и обработката на данни.

(2) Формализираните данни и формализираното описание на електронните административни услуги се вписват в регистъра на информационните обекти, съответно в регистъра на електронните услуги.

Приложимост към лицата, осъществяващи публични функции, и към организациите, предоставящи обществени услуги

Чл. 46. Задълженията на административните органи по тази глава се прилагат и по отношение на лицата, осъществяващи публични функции, и организациите, предоставящи обществени услуги, при предоставяне на вътрешни електронни административни услуги, освен ако в закон е предвидено друго.

Раздел II

Регистри за оперативна съвместимост

Регистър на стандартите

Чл. 47. (1) Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията води регистър

на стандартите като единна централизирана електронна база данни, управлявана от информационна система, съдържаща техническите стандарти и тяхната приложимост.

(2) В регистъра на стандартите се вписват техническите стандарти, които трябва да се прилагат от административните органи за предоставяне на електронни административни услуги и за осигуряване на оперативна съвместимост, информационна сигурност и автоматизиран обмен на информация и документи между административните органи.

(3) Воденето, съхраняването и достъпът до регистъра на стандартите се уреждат с наредбата по чл. 43, ал. 2.

Регистър на информационните обекти

Чл. 48. (1) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията води регистър на информационните обекти като единна централизирана електронна база данни, управлявана от информационна система, съдържаща описание на всички информационни обекти чрез определен технически стандарт.

(2) Информационен обект са единични или съставни данни, събирани, създавани, съхранявани или обработвани в изпълнение на правомощията на административен орган.

(3) Воденето, съхраняването и достъпът до регистъра на информационните обекти и определянето на стандарта по ал. 1 се уреждат с наредба за регистрите на информационните обекти и електронните услуги, приета от Министерския съвет.

Вписване в регистъра на информационните обекти

Чл. 49. (1) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията осигурява извършването на първоначалното техническо описание и вписването в регистъра на всеки информационен обект.

(2) Всеки административен орган заявява за вписване стандартизираните описания на всеки информационен обект, който се събира или създава от него.

(3) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията осъществява проверка за съответствието на стандартизираните описания по ал. 2 със стандарта по чл. 48, ал. 1, както и с описанията на съществуващите информационни обекти. При наличие на несъответствия министърът съвместно с административния орган, заявил вписването, отстранява несъответствията.

Регистър на електронните услуги

Чл. 50. (1) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията води регистър на електронните услуги като единна централизирана електронна база данни, управлявана от информационна система, съдържаща описание чрез определен технически стандарт на всички предоставяни чрез единната среда за обмен на данни електронни административни услуги и вътрешни електронни административни услуги и съобразно стандартизираните описания на информационните обекти, вписани в регистъра на информационните обекти.

(2) Воденето, съхраняването и достъпът до регистъра на електронните услуги и определянето на стандарта по ал. 1 се уреждат с наредбата по чл. 48, ал. 3.

Вписване в регистъра на електронните услуги

Чл. 51. (1) Всеки административен орган заявява за вписване в регистъра на електронните услуги на стандартизираните описания на всички предоставяни от него електронни административни услуги и вътрешни електронни административни услуги.

(2) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията осъществява проверка за съответствието на стандартизираните описания със стандарта по чл. 50, ал. 1 и с описанията на съществуващите електронни административни услуги и вътрешни електронни административни услуги. При наличие на несъответствия министърът съвместно с административен орган, заявил вписването, отстранява несъответствията.

Стандартизирано заявяване и предоставяне на услуги

Чл. 52. (1) Административен орган заявява вътрешна електронна административна услуга до компетентния административен орган чрез подаване на стандартизирана заявка въз основа на технологичното описание на услугата, вписано в регистъра на електронните услуги.

(2) Компетентният административен орган предоставя услугата незабавно в стандартизирания формат по чл. 50, ал. 1 .

Функционалност на информационните системи

Чл. 53. Всички информационни системи на административните органи трябва да поддържат функционалност и интерфейси за автоматизирано подаване, съответно обслужване, на стандартизирани заявки за административни услуги по електронен път.

Раздел III

Информационна сигурност

Задължение за осигуряване на информационна сигурност

Чл. 54. Административните органи осигуряват информационната сигурност на използваните от тях информационни системи.

Стандарти и мерки за информационна сигурност

Чл. 55. Изискванията и стандартите за сигурност, на които трябва да отговарят информационните системи за въвеждане, изпращане, обработка, достъп, обмен, съхраняване и архивиране на данни, както и общите мерки за сигурност, които трябва да се предприемат от административните органи, се определят с наредбата по чл. 43, ал. 2 .

Раздел IV

Сертифициране за оперативна съвместимост и информационна сигурност

Внедряване на информационни системи

Чл. 56. (1) Административните органи използват информационни системи, които са сертифицирани за съответствие с изискванията на този закон за оперативна съвместимост и информационна сигурност.

(2) При провеждане на обществени поръчки за внедряване на информационни системи административните органи задължително включват като изискване тези системи да са сертифицирани за оперативна съвместимост и информационна сигурност.

Оценка за съответствие

Чл. 57. (1) Съответствието на внедряваните от административните органи информационни системи с установените нормативни изисквания за оперативна съвместимост и информационна сигурност се удостоверява от акредитирани от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията лица.

(2) Методиката, правилата за извършване на оценката за съответствие, начинът на акредитация на лицата по ал. 1 и изискванията към тяхната дейност се определят с наредбата по чл. 43, ал. 2 .

(3) За извършване на акредитация по ал. 1 заинтересованите лица заплащат държавна такса, определена с тарифа, одобрена от Министерския съвет. Когато се акредитира държавен орган или администрация, те не заплащат държавна такса.

(4) За извършване на оценка за съответствие се дължи възнаграждение.

Списъци на акредитираните организации и на сертифицираните системи

Чл. 58. (1) Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията води списък на акредитираните по чл. 57, ал. 1 лица.

(2) Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията води списък на сертифицираните информационни системи.

(3) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията осигурява свободен и безплатен достъп до списъците по ал. 1 и 2.

Глава пета

КОНТРОЛ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ

Общ контрол

Чл. 59. (Изм. - ДВ, бр. 82 от 2009 г. , в сила от 16.10.2009 г.) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията упражнява контрол по спазването на този закон.

Контрол за оперативна съвместимост и информационна сигурност

Чл. 60. (1) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията упражнява контрол за спазване на изискванията за информационна сигурност и оперативна съвместимост.

(2) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията може да осъществява проверки на информационната сигурност и оперативната съвместимост на определена информационна система или на предприятиите от административния орган мерки чрез овластени от него лица и дава предписания за подобряването им.

Сътрудничество и взаимодействие

Чл. 61. Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията осъществява сътрудничество и взаимодействие по въпросите на електронното управление с компетентните органи на държавите - членки на Европейския съюз, и с Европейската комисия.

Публикуване на информация

Чл. 62. (1) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията организира и поддържа информацията, необходима за приложението на този закон, която се публикува на официалната интернет страница на Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията и съдържа:

1. обща информация относно правата и задълженията на доставчиците и получателите на електронни административни услуги, и

2. информация за органите и лицата, които могат да предоставят допълнителна информация или да

окажат практическо съдействие във връзка с ползването на електронни административни услуги.

(2) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията осигурява възможност за осъществяване на контакт с него по въпросите по ал. 1 чрез използване на електронни средства.

Глава шеста

АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Чл. 63. (1) Длъжностно лице, което извърши или допусне извършването на нарушение по чл. 2 , 3 , 4, чл. 5, ал. 2, чл. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 30, 40 , 44 , 46 и 56 , се наказва с глоба в размер от 50 до 250 лв., освен ако деянието не съставлява престъпление.

(2) При повторно нарушение глобата по ал. 1 е в размер от 150 до 750 лв.

(3) На лицето, осъществяващо публична функция, и на организацията, предоставяща обществени услуги, в случаите по ал. 1 се налага имуществена санкция в размер от 300 до 3000 лв.

(4) При повторно нарушение имуществената санкция по ал. 3 е в размер от 2000 до 7000 лв.

Чл. 64. (1) Длъжностно лице, което извърши или допусне извършването на нарушение по глава четвърта, раздел III, се наказва с глоба в размер от 250 до 1500 лв., освен ако деянието не съставлява престъпление.

(2) При повторно нарушение глобата по ал. 1 е в размер от 500 до 2500 лв.

Чл. 65. (1) (Изм. - ДВ, бр. 82 от 2009 г. , в сила от 16.10.2009 г.) Актовете за установяване на нарушенията се съставят от длъжностни лица, определени от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 82 от 2009 г. , в сила от 16.10.2009 г.) Наказателните постановления се издават от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията или от оправомощени от него длъжностни лица.

(3) Установяването на нарушенията, издаването, обжалването и изпълнението на наказателните постановления се извършват по реда на Закона за административните нарушения и наказания.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. По смисъла на този закон:

1. "Административен орган" е органът, който принадлежи към системата на изпълнителната власт, както и всеки носител на административни правомощия, овластен въз основа на закон.

2. "Административна услуга" е:

а) издаването на индивидуални административни актове, с които се удостоверяват факти с правно значение;

б) издаването на индивидуални административни актове, с които се признава или отрича съществуването на права или задължения;

в) извършването на други административни действия, които представляват законен интерес за физическо или юридическо лице;

г) консултациите, представляващи законен интерес за физическо или юридическо лице относно административно-правен режим, които се дават по силата на нормативен акт или които са свързани с

издаване на административен акт или с извършване на друга административна услуга;

д) експертизите, представляващи законен интерес за физическо или юридическо лице, когато нормативен акт предвижда тяхното извършване като задължения на администрацията на държавен орган или от овластена организация.

3. "Вътрешна административна услуга" е административна услуга, която един административен орган предоставя на друг за осъществяване на неговите правомощия.

4. "Гражданин" е физическо лице, което е български гражданин или чужденец.

5. "Единна среда за обмен на електронни документи" е управляема среда за стандартизиран обмен на документи, вписани в регистъра на информационните обекти, между информационните системи в администрацията за нуждите на електронното управление.

6. "Електронен документ с неструктурирано съдържание" е електронен документ, който не е регистриран в регистъра на информационните обекти.

7. "Електронна поща" е електронно средство за съхраняване и пренос на електронни съобщения през интернет мрежа чрез стандартизирани протоколи.

8. "Заявяване и/или предоставяне на услуги от разстояние" е заявяване, съответно предоставяне, на услуги, при което страните не се намират едновременно на едно и също място.

9. "Интегритет" е характеристика на електронния документ, изразяваща се в липсата на нарушаване на неговата цялост от момента на съставянето и/или подписването му от неговия автор до момента на проверката от адресата.

10. "Информационна сигурност" е защитата на информацията от неправомерен или случаен достъп, използване, правене достояние на трети лица, промяна или унищожаване.

11. "Лица, осъществяващи публични функции" са нотариусите, частните съдебни изпълнители, държавните и общинските учебни заведения, държавните и общинските лечебни заведения и други лица и организации, чрез които държавата упражнява своите функции и на които това е възложено със закон.

12. "Обществени услуги" са образователни, здравни, водоснабдителни, канализационни, топлоснабдителни, електроснабдителни, газоснабдителни, телекомуникационни, пощенски или други подобни услуги, предоставени за задоволяване на обществени потребности, включително като търговска дейност, по повод на чието предоставяне могат да се извършват административни услуги.

13. "Оперативна съвместимост" е способността на информационните системи да обработват, съхраняват и обменят електронни документи и данни помежду си, използвайки единни технологични стандарти и процеси.

14. "Организация, предоставяща обществени услуги" е всяка организация независимо от правната форма на учредяването ѝ, която предоставя една или повече услуги по т. 2.

15. "Особена форма" е форма за извършване на действия и актове, която по естеството си или по силата на нормативен акт не може да се осъществи по електронен път.

16. "Официална интернет страница" е публично оповестена интернет страница, чрез която административен орган осигурява информация за осъществяваната от него дейност и предоставяните от него електронни административни услуги.

17. "Предоставяне на услуги чрез електронни средства" е предоставянето на услуги, при което всяка от страните използва устройства за електронна обработка, включително цифрово компресиране и съхраняване на информацията, като услугата изцяло се осъществява чрез използването на проводник, радиовълни, оптически

или други електромагнитни средства.

18. "Повторно" е нарушението, извършено в едногодишен срок от влизането в сила на наказателното постановление, с което на нарушителя е наложено наказание за същото по вид нарушение.

19. "Семантична оперативна съвместимост" е елемент на оперативната съвместимост, означаващ способността за еднаква интерпретация на едни и същи данни от различни информационни системи.

20. "Транслитерация" е преобразуване (конверсия) на букви, срички или думи от една азбучна система в друга.

21. "Уеб-базирано приложение" е информационна система, осигуряваща чрез интернет страница или друг електронен интерфейс възможността на изпращане и/или получаване на електронни изявления от и към доставчиците на електронни административни услуги.

22. "Уникален идентификатор" е единният граждански номер на българските граждани, личният номер на чужденците, единният идентификационен код за търговците и клоновете на чуждестранните търговци и кодът по БУЛСТАТ за лицата, подлежащи на вписване в регистър БУЛСТАТ.

§ 2. Наредбите по чл. 6, ал. 1, чл. 12, ал. 4, чл. 37, чл. 42, ал. 1 и чл. 48, ал. 3 се приемат по предложение на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, наредбата по чл. 43, ал. 2 - по предложение на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията, а наредбата по чл. 41, ал. 2 - по предложение на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 3. В Закона за администрацията (обн., ДВ, бр. 130 от 1998 г.; бр. 8 от 1999 г. - Решение № 2 на Конституционния съд от 1999 г.; изм., бр. 67 от 1999 г., бр. 64 и 81 от 2000 г., бр. 99 от 2001 г.; попр., бр. 101 от 2001 г.; изм., бр. 95 от 2003 г., бр. 19 от 2005 г., бр. 24, 30, 69 и 102 от 2006 г.) в § 1 от допълнителната разпоредба се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова т. 3:

"3. "Вътрешна административна услуга" е административна услуга, която един административен орган предоставя на друг при осъществяването на неговите правомощия."

2. Досегашните т. 3 и 4 стават съответно т. 4 и 5.

§ 4. (В сила от 12.06.2007 г. - ДВ, бр. 46 от 2007 г.) Подзаконовите нормативни актове по прилагането на закона се приемат в срок 6 месеца от обнародването му в "Държавен вестник".

§ 5. (В сила от 12.06.2007 г. - ДВ, бр. 46 от 2007 г.) Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията извършва преглед на информационните системи, използвани във всяка администрация, и дава препоръки кои от тях трябва да бъдат сертифицирани за съответствие с изискванията на този закон, както и какви нови информационни системи трябва да се внедрят, в срок 6 месеца от обнародването на подзаконовите актове по прилагането на закона.

§ 6. Административните органи привеждат информационните си системи в съответствие с изискванията на този закон и препоръките на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията по § 5 в срок една година от обнародването на закона.

§ 7. Законът влиза в сила една година след обнародването му в "Държавен вестник", с изключение на разпоредбите на § 4 и 5, които влизат в сила от деня на обнародването.

§ 8. Изпълнението на закона се възлага на министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията.

Законът е приет от 40-то Народно събрание на 31 май 2007 г. и е подпечатан с официалния печат на Народното събрание.

ЗАКОН за изменение и допълнение на Закона за електронното управление

(ДВ, бр. 82 от 2009 г., в сила от 16.10.2009 г.)

.....
Допълнителна разпоредба

§ 5. В останалите текстове на закона думите:

1. "Министърът на държавната администрация и административната реформа" и "министъра на държавната администрация и административната реформа" се заменят съответно с "Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията" и "министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията".

2. "Министерството на държавната администрация и административната реформа" се заменят с "Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията".

3. "Председателят на Държавната агенция за информационни технологии и съобщения" и "председателя на Държавната агенция за информационни технологии и съобщения" се заменят съответно с "Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията" и "министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията".

4. "Държавната агенция за информационни технологии и съобщения" се заменят с "Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията".

Преходни и заключителни разпоредби

§ 6. Издадените до влизането в сила на този закон подзаконови нормативни актове запазват действието си, доколкото не му противоречат.

.....

АВТОРСКИ ПРАВА В ИНТЕРНЕТ

„Екстериоризацията на знанията на субекта, превърнати от технологиите в информация, техният превод на езика на машините, на които е достъпно само количествено измерение, правят от знанието стока. Вдъхновението, действително не можеш да продадеш, но можеш да продадеш информацията и отдавна вече не толкова във вид на ръкопис.”¹

В края на XX век, мащабите на развитие на Интернет като глобално явление поражда нови задачи пред авторското право, имащи исторически паралел с XV – XVI век, когато след широкото разпространение на книгопечатането, прогресивните държави в Европа се залавят да го “облекат” в правна рамка. Всъщност, в наши дни иновацията е не толкова в новите технологии, а в леснодостъпните, неограничени тиражи на обектите на авторски права. Ако преди векове за един калиграфски документ са били необходими огромно количество висококвалифициран труд и всяко ново копие става рядък артефакт (да си припомним как се е разпространявала Паисиевата “История славянобългарская”) имащ ограничено разпространение и висока самостоятелна ценност, то след печатната машина на Гутенберг и Интернет скоростта на книжния оборот и разпространението на информация придобива ново ниво на ефективност и нова архитектура.²

¹ Ж.Ф.Лиотар, “Состояние постмодерна”, Спб., 1998г.С.20., по цит. на Е.Войниканис и М. Якушев, Информация Собственост Интернет. Традиция и новеллы в современном праве. Wolters Kluwer, 2004.,с.48

² MacQueen, Hector, L., Charlotte Waeide and Graeme T Laurie (2007), Contemporaru Intellectual Property : Law and Policy. Oxford University Press, p.34

I. ОБЕКТИ, СУБЕКТИ И СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРСКОТО ПРАВО В ИНТЕРНЕТ.

1. Обекти на авторското право в Интернет

Правният режим на авторското право в националното ни законодателство е съобразен с изискванията на международните норми в областта на авторските права, като най – важните сред тях са Конституцията на Република България и Закона за авторско право и сродните права (ЗАПСП).

Съгласно чл.3, ал.1 от ЗАПСП, обект на авторското право е всяко произведение на литературата, изкуството и науката, което е резултат на творческа дейност и е изразено по какъвто и да е начин и каквато и да е обективна форма. Законът не дава легално определение на понятието "произведение". Приема се, че всеки обект на авторското право трябва да притежава едновременно три признака:

- да е резултат от творческа дейност.
- да е изразен по какъвто и да е начин и в каквато и да е обективна форма. В този смисъл под понятието „форма" се разбира „всяко външно изразяване на мисли, идеи, образи, по начин да могат да се възприемат от други лица".
- да е произведение на литературата, изкуството и науката.

Законът примерно изброява обектите на авторско право :

1. Литературни произведения, включително и произведения на научната и техническата литература, на публицистиката и компютърните програми. Всяко словесно произведение, независимо от неговата форма, е литературно произведение. Законодателят е уточнил, че произведенията на научната, техническата литература и на публицистиката също са литературни произведения.

2. Музикални произведения.

3. Сценични произведения - драматични, пантомимични, хореографски. Пантомимичните и хореографските произведения са самостоятелен обект на АП, отделно от либретото и музиката.

4. Филми и други аудио-визуални произведения.

Филмът включва различни други произведения - драматично, музикално, художествено. Обект на АП е всеки филм без оглед на съдържанието и предназначението му. Той може да бъде самостоятелно литературно произведение или негова преработка. Законът съдържа редица отделни разпоредби за носителите на авторски права върху аудиовизуални произведения.

5. Произведения на изобразителното изкуство, включително произведения на приложното изкуство, дизайна, народните художествени занаяти. Дизайнът заема особено място сред обектите на закрила. Понятието „дизайн“, използвано от закона, може да бъде преведено най-просто със синонима оформление.

6. Реализирани произведения на архитектурата и приложени устройствени планове. В Допълнителните разпоредби, ЗАПСП дава легално определение на понятието „произведение на архитектурата“ по следния начин: „сградите и други съоръжения и елементи от тях, трайните обекти на синтеза на архитектурата с други изкуства, както и оформлението на интериори с траен характер, които отговарят на общите условия по чл. 3, ал. 1. Произведенията на вътрешната архитектура се закрилят само ако имат „траен характер“. Според т. 8 от чл. 3, ал. 2 „проекти, карти, схеми, планове и други, отнасящи се до архитектурата“, са обект на авторскоправна закрила.

7. Фотографски произведения и произведения, създадени по начин, аналогичен на фотографския.

8. Проекти, карти, схеми, планове и др., отнасящи се до архитектурата, териториалното устройство, географията, топографията, музейното дело и която и да е област на науката и техниката.

9. Графично оформление на печатно издание.

10. Компютърните програми. Под влияние на хармонизираното АП на ЕС законът предвижда закрила като за литературни произведения.

Съгласно ЗАПСП, обекти на авторското право са също производни произведения като:

1. Преводи и преработки на съществуващи произведения и фолклорни творби. Превод се нарича новото произведение, което се създава в резултат на преводаческата дейност и може да се извърши само с разрешение на автора на оригиналното произведение.

2. Аранжimenti на музикални произведения и на фолклорни творби.
3. Периодични издания, енциклопедии, сборници, антологии, библиографии, бази данни и други подобни, които включват две или повече произведения или материали.

Законодателят прави изрично уточнение и кои произведения не попадат под режима на обектите на авторско право, а именно:

1. Нормативните индивидуални актове на държавни органи за управление, както и официалните им преводи.

Смисълът да бъдат изключвани е целта на тези актове. Те са предназначени да бъдат ползвани от широк кръг граждани, като регулират тяхното поведение. Въпреки че не са изрично посочени, към тази категория се отнасят актовете на органите на съдебната власт.

2. Идеите и концепциите. Идеите могат да бъдат използвани от различни творци като материал за художествено пресъздаване.
3. Фолклорните творби: народни приказки, песни, поговорки, гатанки, шевици, носии, танци и пр.
4. Новините, фактите, сведенията и данните от различен характер, които трябва да бъдат общодостъпни поради принципа на свободата на информацията, също са извадени от кръга на обектите.

Отчитайки природата на Интернет като универсално информационно поле, можем да твърдим, че в това поле се реализират всички посочени обекти, като начина на реализация, разбирана като способ за визуализация и представяне, е съвършено различен от досега познатите начини за формализиране на обекти на авторското право. Това съществено влияе върху ефективността на съществуващите правни механизми за защита на авторските права, съдържащи се в редица международни актове и националните законодателства на отделните страни. С част от тях ще имаме възможност да се запознаем във втората част на настоящата тема.

Освен традиционните обекти на закрила от авторското право, в Интернет откриваме нови обекти, типични само за виртуалното пространство, като сайт и домейн име. Интерес представлява и правната закрила на компютърните програми и бази данни.

Тъй като на домейн имената обърнахме специално внимание в тема №7, тук ще се спрем на другия характерен за Интернет обект – сайтът.

Сайтът – обект на авторското право от нов тип.

Най същественият и най – разпространен обект на авторското право в Интернет – това е сайтът. По принцип под сайт се разбира съвкупност от хипертекстови документи, обединени под обща цел. Природата на сайта като обект на авторското право е дуалистична, т. е. той се определя като сложен, съставен обект на авторското право, съчетаващ в себе си обособени произведения на интелектуалния труд като уеб дизайн, търговска марка, сървърни програми, съдържание и т. н. Това са резултати на интелектуалния труд от различни области: графичен дизайн, програмиране, литературно творчество, фотография, маркетингови изследвания и т. н.

Възможно е сайтът да се възприема като сбор от отделни обекти на авторското право, особено, ако всеки от тях се създава от отделен автор. Но по – скоро сайтът следва да се разглежда като съвкупност от отделни елементи, обекти на закрила от авторското право, които представляват единно цяло, или като комплексен обект на авторското право.

Този комплексен обект обикновено включва :

- средства за индивидуализация (домейн име, търговска марка, лого и т. н.)
- съдържание – текстове, графически, фото - , видео-, аудио – обекти на авторското право;
- свързване на набрания материал на страници HTML XML,CSS;
- оформление и интерфейс (интерактивност, функционалност на сайта);
- скриптова основа на сайта;
- база данни;
- маркетинг и реклама на сайта.

Според техния формат и задачи сайтовете могат да бъдат :

- сайтове на интернет магазини- предлагане на стоки и услуги с търговска цел;
- социални мрежи и други тематични форуми;
- мрежови игри;

- сайтове за съвместно попълване на съдържание, в рамките на зададен от собственика на сайта формат;
- официални сайтове на учреждения и организации;
- мрежови СМИ, развлекателни издания и т. н.

Очевидно е, че докато в традиционното авторско право всеки обект има свой автор, то в интернет сайта, като типичен обект на авторското право в Интернет се съдържат резултати от съвместен интелектуален труд на множество автори, което по смисъл на ЗАПСП представлява съавторство, уредено в чл. 8 на същия.

При усъвършенстване на законодателството, регулиращо авторските права в Интернет, е необходимо да се отчита появата на на подобни нови (полиморфни) обекти на авторското право с подчертана множественост на съавторството.

Това вече е направено по отношение на компютърните програми и базите данни.

Авторски права върху компютърни програми.

Както вече посочихме, ЗАПСП изрично посочва компютърните програми като обект на закрила на авторското право, заедно с литературните произведения. По този начин българският закон отговаря на международноправната уредба на защита компютърни програми /Повече за международните актове за защита на авторските права, ще намерите във втората част на темата/.

Използването на компютърни програми е уредено с диспозитивни и императивни правила, съответно в текстовете на чл.70 и чл.71 от ЗАПСП.

Съгласно чл. 70 от ЗАПСП, ако не е уговорено друго, се счита, че лицето, което законно е придобило правото да използва компютърна програма, може:

- да зарежда програмата;
- да я изобразява върху екран;
- да я изпълнява, предава на разстояние;
- да я съхранява в паметта на компютър;
- да я превежда, преработва и да внася други изменения в нея.

Посочените действия могат да се извършват само, ако са необходими за постигане на целта, заради която е придобито правото да се използва програмата, включително и за отстраняване на грешки.

Лицето, което законно е придобило правото да използва компютърна програма, може без съгласието на автора и без заплащане на отделно възнаграждение:

1. да изготвя резервно копие от програмата, ако това е необходимо за съответния вид използване, за който е придобита програмата;

2. да наблюдава, изучава и изпитва начина на действие на програмата за определяне на идеите и принципите, които са залегнали в който и да е неин елемент, ако това става в процеса на зареждането на програмата, изобразяването ѝ върху екран, изпълняването ѝ, предаването ѝ на разстояние или съхраняването ѝ в компютърната памет при условие, че той има право да извършва тези действия в съответствие с чл. 70;

3. да превежда програмния код от една форма в друга, ако това е безусловно необходимо за получаване на информация за постигане на съвместимост на създадена компютърна програма с други програми, при условие, че необходимата за тази цел информация не е била предоставена в готов вид и че това се извършва само по отношение на онези части от компютърната програма, които са необходими за постигане на съвместимостта. Получената информация не може да бъде използвана за създаване и разпространение на компютърна програма несъществено отличаваща се от програмата, чийто програмен код се превежда, както и за каквото и да е друго действие, което може да накърни авторските права върху програмата.

Авторски права върху бази данни

И тук, както по отношение на компютърните програми, законодателят не е дал легална дефиниция на понятието „база данни”. В синхрон с международното законодателство те са приравнени на литературните произведения от рода на периодичните издания, енциклопедиите, сборници, библиографии и т. н.

Носител на правото е производителят на базата данни.

Производител на база данни е физическото или юридическото лице, което е поело инициативата и риска за инвестиране в събирането, сверяването или използването на съдържанието на база данни, ако това инвестиране е съществено в количествено или

качествено отношение.

Производителят на база данни има право да забрани:

1. извличането чрез постоянно или временно пренасяне на съдържанието на базата данни или на негова съществена в количествено или качествено отношение част върху друг носител по какъвто и да е начин и под каквато и да е форма;

2. повторното използване на съдържанието на базата данни или на негова съществена в количествено или качествено отношение част чрез разгласяване под каквато и да е форма, включително разпространение на копия, отдаване под наем или предоставяне по цифров път.

Даването в заем не е извличане или повторно използване.

Първата продажба на територията на държавите - членки на Европейския съюз на материално копие от база данни от носителя на правото по чл. 93в ЗАПСП или с негово съгласие води до прекратяване на правото му да контролира по-нататъшните продажби на копието от нея на тази територия.

Когато база данни се предава в цифрова форма, включително в комуникационна мрежа, правото по чл. 93в ЗАПСП не се прекратява по отношение на материализираните копия от базата данни, направени от получателя със съгласието на носителя на това право.

Правната уредба на авторските права върху сайт, компютърна програма, база данни отново поставя въпроса за необходимостта от концептуална рамка, върху която да се приемат нормите за регулиране на отношенията, свързани с използването на Интернет и информационните технологии. Основно място в тази рамка следва да заеме развитието на единен понятиен апарат и легално дефиниране на новите понятия, свързани с развитието на технологиите. В контекста на настоящата тема, това се отнася до понятията „компютърна програма”, „софтуер” /Повечето международни актове използват този термин/, база данни, сайт и др.³

2. Субекти на авторското право.

³ За правния режим на компютърните програми и бази данни, виж повече : Костов, А., Хипотези в авторското право. Теория и практика., Феней, С.,2010г.

Автор

Според чл. 5 от ЗАПСП автор е физическото лице, в резултат на чиято творческа дейност е създадено произведение. Други физически или юридически лица могат да бъдат носители на авторско право само в предвидените от закона случаи. От това определение могат да се направят два основни извода: 1. автор, по смисъла на закона може да бъде само физическо лице; и 2. понятията “автор” и “носител на авторското право” не винаги съвпадат, защото след смъртта на автора авторските права не се прекратяват, а преминават за определен период от време върху наследниците на автора. В предвидените от закона случаи и юридическите лица могат да бъдат носители на авторското право, но не могат да бъдат автори, понеже творческата дейност е присъща само за физическите лица. В тези случаи авторското право за юридическите лица възниква по изключение, а именно:

1. чл. 10 от ЗАПСП - авторското право върху периодични издания и енциклопедии принадлежи на физическото или юридическото лице, което осигурява създаването и издаването на произведението;

2. чл. 11, ал.1 от ЗАПСП – авторското право върху сборници, антологии, библиографии, бази данни и други подобни принадлежи на лицето, което е извършило подбора или подредбата на включените произведения;

3. чл.14 от ЗАПСП - авторското право върху компютърни програми и бази данни, създадени в рамките на трудово правоотношение, принадлежи на работодателя.

Специфична уредба съществува и по отношение на обектите на авторско право създадени по поръчка или в рамките на трудово правоотношение.

При трудовото правоотношение основният принцип е уреден в чл. 41, ал. 1 от ЗАПСП, който предвижда, че авторското право върху произведение, създадено в рамките на трудово правоотношение, принадлежи на автора, освен ако в този закон не е предвидено друго. Това друго всъщност е в цитирания по-горе чл.14 от ЗАПСП, според който авторското право върху компютърни програми и бази данни, създадени в рамките на трудово правоотношение, принадлежи на работодателя.

Съгласно чл.41, ал.2 от ЗАПСП работодателят има изключително право без разрешение на автора и без заплащане на възнаграждение, доколкото в трудовия договор не е уговорено друго, да използва произведенията създадени в рамките на трудово правоотношение за свои цели. Работодателят може да упражнява това право по начин и до

степен, съответстващи на обичайната му дейност, като такава е дейността, която практически работодателят осъществява, а не всички дейности, които са официално регистрирани.

ЗАПСП въвежда оборима презумпция за авторство. Според нея до доказване на противното за автор на произведението се смята лицето, чието име или друг идентифициращ знак са посочени върху произведението по обичайния за това начин. Всеки, който има основание за това, може да докаже, че е автор на дадено произведение, независимо, че върху него е изписано друго име. Когато авторът на едно произведение не желае да разкрие истинското си име, ЗАПСП дава възможност на автора да си послужи с псевдоним или да остане анонимен. В тези случаи до разкриване личността на автора неговото авторско право се упражнява от физическото или юридическото лице, което със съгласието на автора е разгласило за първи път произведението. Това не се отнася за случаите, когато псевдонимът не поражда съмнение относно личността на автора.

Съавторство

Когато едно произведение е създадено от две или повече лица, те стават съавтори. Според чл. 8, ал.1 от закона авторското право върху произведение, създадено от две или повече лица, им принадлежи общо независимо дали произведението е неделимо цяло или се състои от части, които имат самостоятелно значение.

В резултат от съавторството възникват редица правни последици:

- За всяко използване на произведението и за преработването му е необходимо съгласието на всички съавтори. При липса на съгласие между съавторите въпросът се решава от съда;

- След като е дадено съгласие за използване на произведението по определен начин или има решение на съда за това, никой от съавторите не може без основателна причина да се противопостави на следващото му използване по същия начин;

- Възнагражденията, дължими на съавторите за използване на произведението, се разпределят помежду им в дялове, определени по съгласие между тях. При липса на съгласие смята се, че всеки от съавторите има равен дял. При спор дяловете се определят от съда съобразно приноса на всеки от съавторите.

- Когато произведението, създадено от съавтори, се състои от части със самостоятелно значение, всеки от съавторите може да разреши самостоятелното използване на своята част, ако между съавторите не е уговорено друго и това не пречи на използването на общото произведение.

С появата на Интернет възникват някои изменения в субектния състав на правните отношения по повод реализацията на авторските права. Така, например, допреди 30 - 40г. професията дизайнер се свързва с промишлен дизайн, вътрешен дизайн, художник. Към момента тази дума предизвиква повече асоциации с “уеб дизайн”. В авторското право се появяват нови обекти на интелектуалното творчество, а заедно с това и нови видове правни отношения.

Принципно новият кръг лица, участващи в състава на авторските отношения в Интернет се свързва с ролята, които тези лица играят в системата от отношения по повод упражняване и защита на авторските права в глобалното информационно пространство.

Субектите, участващи в реализацията на авторски права в Интернет могат да бъдат класифициране в следните групи:

1. автори – лица, създаващи обекти на авторско право, както в традиционните форми – литература, живопис и т. н., така и характерни за Интернет: сайт, цифрова живопис и графика, компютърни програми и бази данни и т. н.;
2. притежатели на права – кръг от ФЛ или ЮЛ, притежаващи изключителни права върху резултати от интелектуална дейност;
3. собственици на сайтове;
4. технически специалисти – информационни посредници, хостъри, администратори, регистратори и т.н.;
5. потребители – лица, които ползват резултатите от интелектуален труд в Интернет.

3. Съдържание на авторските права.

Съгласно ЗАПСП основание за възникване на авторското право е наличието на обект на авторското право в обективна форма, без значение дали е публикуван или не. За

осъществяване и защита на авторските право не се изисква регистрация или друг вид формалност.

Авторът може да предостави изключителното право върху резултат от интелектуална дейност на трето лице по силата на договор. То може да премине върху други лица по силата на различни основание (завещание, наследство по закон) предвидени в закона.

Важна особеност на авторските права е, че те не зависят от правото на собственост върху материалния носител (вещ), върху който е материализиран резултат от интелектуална дейност. Личните неимуществени права на автора са неразривно свързани с личността на автора и са неотчуждими. Те принадлежат на автора, независимо от имуществените права, които той може да предостави на трети лица (ст. 6 bis Бернска конвенция)⁴

Прието е авторското право да има следното съдържание:

Лични неимуществени права

Авторът има право:

1. да реши дали създаденото от него произведение може да бъде разгласено и да определи времето, мястото и начина, по който да стане това, с изключение на обектите по чл. 3, ал. 1, т. 4, 6 и 8, при които това право се уговаря по договор;
2. да иска признаване на неговото авторство върху произведението;
3. да реши дали произведението му да бъде разгласено под псевдоним или анонимно;
4. да иска името му, псевдонима му или друг идентифициращ го авторски знак да бъдат обозначавани по съответния начин при всяко използване на произведението;
5. да иска запазване на целостта на произведението и да се противопоставя на всякакви промени в него, както и на всяко друго действие, което би могло да наруши законните му интереси или личното му достойнство;
6. да променя произведението си, ако с това не се нарушават права, придобити от други лица;
7. на достъп до оригинала на произведението, когато то се намира във владение на

⁴ Бернска конвенция за защита на литературните и художествени произведения от 1886г.

друго лице и когато това е необходимо с оглед упражняване на неимуществено или имуществено право, предвидено в този закон;

8. да спре използването на произведението поради промени в убежденията си, с изключение на реализираните произведения на архитектурата, като обезщети за претърпените вреди лицата, които законно са придобили правото да използват произведението.

Имуществени права

Авторът има изключителното право да използва създаденото от него произведение и да разрешава използването му от други лица освен в случаите, за които ЗАПСП разпорежда друго.

За използване по смисъла на създадено произведение се смятат действия като:

1. възпроизвеждането на произведението;
2. разпространението сред неограничен брой лица на оригинала или екземпляри от произведението;
3. публичното представяне или изпълнение на произведението;
4. излъчването на произведението по безжичен път;
5. предаването и препредаването на произведението по кабел;
6. публичното показване на произведение на изобразителното изкуство и на произведение, създадено по фотографски или аналогичен на него начин;
7. превеждането на произведението на друг език;
8. преработката и синхронизацията на произведението. Преработка е и приспособяването и внасянето на всякакъв вид промени в произведението, както и използването на произведението за създаване на ново, производно от него произведение;
9. реализирането на архитектурен проект чрез построяване или изработване на обекта, за който той е предназначен;
10. предлагането по безжичен път или по кабел на достъп на неограничен брой лица до произведението или до част от него по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрани от всеки от тях;
11. вносът и износът в трети държави на екземпляри от произведението в търговско количество, независимо дали са произведени законно или в нарушение на правото по т. 1.

II. МЕЖДУНАРОДНИ И ЕВРОПЕЙСКИ АКТОВЕ В ОБЛАСТТА НА АВТОРСКОТО ПРАВО.

Историята на авторското право като правен отрасъл се отнася към 1709г., когато във Великобритания влиза в сила първият нормативен акт, даващ правна защита на авторите, познат под името “The Statute of Anne, Copyright Act” 1709. (Статут на кралица Ана).⁵ Оттук произлиза и термина “Copyright” – право да се създават печатни копия. Ключовите положения в Статута са две: първо - той делегира на авторите съществена част от обема права, които по – рано са се считали за притежание на издателите и търговците на книги и в този смисъл дава начало на разцвета на класическата британска литература; второ – той установява ограничен срок на действие на правото върху вече публикувани произведения, след изтичането на който, те стават обществено достояние, за разлика от преди, когато те са се установявали в безсрочна собственост на издателствата.

Така стигаме и до редица правни актове актове в областта на авторското право.

1. Международни споразумения и конвенции

Бернска конвенция

Бернската конвенция за защита на литературни и художествени произведения е приета през 1886г. в Берн. Тя е изменяна осем пъти, като последното изменение е от 1979г. Конвенцията е първият значим международен акт в областта на авторското право. Тя продължава да бъде в сила, като в момента се администрира от Световната организация по интелектуална собственост (СОИС).

Бернската конвенция установява редица принципи на международното авторско право:

⁵ Факсимиле и разшифровка на Copyright Act” 1709 на езика на оригинала : <http://copyrighthistory.com/anne.html>

- *Принцип на националния режим* в съответствие с който всяка страна, присъединила се към Конвенцията предоставя на гражданите на другите страни същия обем авторски права, както на своите граждани;
- *Принцип на независимост на защитата* – защитата на обектите на авторското право във всяка страна не зависи от тяхната защита в другите страни, в т.ч. и в страната на произход на обекта. От принципа има едно изключение: защитата на авторското право се прекратява, ако срокът за защита е изтекъл в страната, където е неговия произход;
- *Принцип на автоматична охрана*- за използването на авторското право не се изискват каквито и да е било предварителни формалности (регистрация, разрешение и т. н.) и възниква за автора в момента на фиксацията на резултата от интелектуална дейност в материална форма или първата публикация;
- *Презумпция за авторство* – при отсъствие на доказателства за обратното, за автор се счита този, чието име или псевдоним са указани на обложката.

Конвенцията установява минималното ниво на защита на авторското право, които държавите – членки по Конвенцията са длъжни да предоставят на автора през целия му живот от момента на създаване на произведението и 50 години след неговата смърт.

Съгласно Конвенцията, термините “литературни и художествени произведения” обхващат всички резултати/продукти в областта на литературата, науката и изкуството, независимо от способа и формата на тяхното изразяване.

Духа на това положение на Конвенцията подсказва, че обектите, специфични за информационната революция в края на ХХвек. и Интернет, също попадат под неговото действие. Потвърждение за това е и ст. 11bis от Конвенцията, който гласи: “Авторите на литературни и художествени произведения се ползват от изключителното право да разрешават излъчването на своите произведенияхв ефир или ... по всеки друг способ за безжично предаване на знаци, звук или изображение”

Международна конвенция за авторското право (Женевска конвенция)

Международната конвенция за авторското право е подписана през в Женева през 1952г. Действащата редакция на Конвенцията е от 1971г. в Париж.

Поради големия брой държави, които не са се присъединили към Бернската конвенция, заради нейните строги изисквания по отношение нивото на защита на авторското право, тя се превръща в алтернативна възможност за тези страни и им позволява да участват в международното споразумение. Конвенцията е под ръководството на ЮНЕСКО.

Конвенцията предвижда същите двустранни защитни механизми за чуждестранни произведения като Бернската. Минималният срок на защита на авторските права е 25г. след смъртта на автора. За първи път с Конвенцията е въведен символът „©“, както и изискването този символ, името на собственика на авторското право и годината на публикуване да се отбелязват върху произведението.

Договор на Световната организация за интелектуална собственост (СОИС) в областта на авторското право (ДАП).⁶

Договорът на СОИС, приет през 1996г. в Женева допълва традиционните международни споразумения в областта на защитата на авторското право и основно на Бернската конвенция. Появата му е предизвикана от бързите промени в дигиталните технологии и Интернет. В него за първи път се предвижда защита на компютърните програми, като те са отнесени към “литературните произведения, независимо от способа или формата на тяхното изразяване”, а на базите данни, като “резултати на интелектуалното творчество”.

В ДАП е дадена по – широка трактовка на понятието “право на публично съобщаване” като авторите на произведения на литературата и изкуството имат изключителното право да разрешават публичното съобщаване на техните произведения по жичен или безжичен път, включително да предоставят публично техните произведения по такъв начин, по който за неограничен кръг от лица да е възможно да имат достъп до тези произведения от място и по време, индивидуално избрани от тях.(чл.8 ДАП)

Трябва да отбележим, че понятието “достъп”, заложено в международните документи е слабо развито.

⁶ www.wipo.int

Споразумение за търговските аспекти на правото на интелектуална собственост (TRIPS).⁷

Световната търговска организация развива съществуващите в рамките на СОИС механизми, свързани с авторското право и сродните права. Споразумението ТРИПС е прието през 1994г. То се отнася не само за авторските права, а и за търговските марки, патентите и други права, свързани с интелектуалната собственост.

Приблизително две години преди Договора за авторското право на СОИС (ДАП), ТРИПС признава, че компютърните програми са литературни произведения, които трябва да бъдат защитени от Бернската конвенция. Споразумението също установява минимални стандарти в областта на защита на интелектуалната собственост, които предвиждат граждански, административни и наказателни мерки за защита.

Съвременни проекти на международни споразумения.

Не отдавна Интернет обществото беше провокирано сериозно от секретно подготвяното Международно споразумение за борба с нарушенията на авторското право (АСТА)⁸, което предлагаше безпрецедентни мерки, крайно тежки изисквания. в това число задължения на интернет доставчиците за частично разгласяване на информация, свързана с дейността на ползвателите в Интернет.

Многочислените съвременни спорове произтичат от нарушаването на баланса между равата на авторите и свободното движение на информация. На дадения етап не съществува еднозначен и ясен изход от този конфликт. В световен мащаб не е намерена точката на компромес, който да удовлетвори всички заинтересовани страни.

⁷ www.wto.org/english/stratop_e/trips_e/t_adm2_e.htm

⁸ През януари 2012 г. на специална церемония в Токио, Япония, 22 страни членки подписаха това споразумение. В това число влезе и България. Този акт доведе до вълна от протести в цяла Европа. Под техния натиск на 11 февруари страната ни замрази ратифицирането на документа, докато не стане ясна общоевропейската позиция по въпроса. На 4-ти юли Европейският парламент отхвърли приемането на АСТА при съотношение на гласовете - 478 "против", 146 "въздържали се" и едва 39 "за".

2. Право на ЕС в областта на закрила на авторското право в Интернет.

В правото на ЕС се съдържат няколко директиви, регулиращи едни или други отношения в областта на авторското право:

- Директива на Съвета 91/250/ЕИО относно правната защита на компютърните програми.

Целта на Директивата е да уеднакви защитата на компютърните програми в рамките на ЕС. За целите на директивата изразът „компютърни програми“ включва програми в каквато и да е форма, включително и тези, които са инкорпорирани в хардуер; като има предвид, че този израз също включва и подготвителната проектна дейност, водеща до създаването на компютърна програма, при условие че естеството на подготвителната дейност е такова, че на един по-късен етап може да се получи компютърна програма от нея.

Директивата посочва, че компютърните програми се защитават като литературни произведения, както е предвидено в Бернската конвенция. Защитата се прилага към всяка форма на компютърна програма, но не и към идеите, заложиени в програмата. Компютърните програми се защитават 50 години след смъртта на техния автор, когато той е ФЛ, и 50 години след като програмата е станала достояние на публиката, ако автор е ЮЛ.

- Директива на Съвета 96/9/ЕО на Европейския парламент и на Съвета за правна закрила на базите данни.

Директивата дефинира „база данни“ като съвкупност от литературни, художествени, музикални или други сбирки от произведения или сбирки от други материали като текстове, звуци, изображения, цифри, факти и данни;обхваща сбирки от самостоятелни произведения, данни или други материали, които са системно или методично подредени и могат да бъдат достъпни по индивидуален начин. Запис на аудиовизуално, филмово, литературно или музикално произведение като такова не попада в обхвата на директивата.

Директивата осигурява защита на авторските права върху базите данни както на литературните произведения. Директивата създава *sui generis* – изцяло нови права, които

защитават базите данни и които не са под защита на авторското право. Тя защитава базите данни от нелоялно използване за период от 15 години.

- Директива 2001/29/ЕС на Европейския парламент и Съвета за хармонизиране на някои аспекти на авторското право и сродните права в информационното общество.⁹

С тази Директива на практика ЕС, от името на своите държави – членки се присъединява към Договора на Световната организация за интелектуална собственост в областта на авторското право (ДАП). В Директивата се посочва, че е необходимо да се постигне справедлив баланс между интересите на собствениците на авторски права и потребителите.

В съответствие с разпоредбите на Директивата, държавите – членки са длъжни да предоставят на авторите и притежателите на сродни права изключителното право:

- *на възпроизвеждане* пряко или непряко, временно или постоянно, със всякакви средства и във всяка форма, изцяло или в части. В дадения случай под “възпроизвеждане” се разбира копиране;

- *на публично разгласяване* на техни произведения по жичен или безжичен път, включително предоставяне *на публично разположение* на техни произведения по такъв начин, че всеки може да има достъп до тях от място и във време, самостоятелно избрани от него.

- *на разпространение* по отношение на оригинала на техните произведения или на техни копия изключителното право да разрешават или забраняват всякаква форма на публично разпространяване чрез продажба или по друг начин. разпространение на произведението или негово копие във всякаква форма - чрез продажба или по друг начин.

Изключения и ограничения в Директивата са: временно копиране за технически цели или правомерно използване (fair use).

Държавите следва да предвидят изключения и за следните цели:

- възпроизвеждане на хартиен или сходен носител (без музика), при условие, че авторът получава справедлива компенсация;
- възпроизвеждане от ФЛ за лични цели, които нито пряко, нито косвено са търговски, при условие, че авторът получава компенсация за това;

⁹ Тези и други европейски документи и Директиви, във връзка със защита на авторските права и интелектуалната собственост могат да се открият на адрес: www.eur-lex.europa.eu

- възпроизвеждане в библиотеки, в случаи когато целите нито пряко, нито косвено са търговски по своя характер.
- дава се право на архивите за изработване на неограничен брой копия, ако копирането не носи икономически или търговски облаги и предимства и т. н..

Сред особеностите на Директивата можем да посочим отграничаването на понятията: “reproduction right” – възпроизвеждане на права, “right of communication to the public” – право на публично разгласяване, а така също и “making available to the public” – право на публично разположение. / Чл.3 от Директивата/. /Бел. Тук е цитиран официалният превод на документа на български език/

Положенията в Директивата са изцяло възприети в българския ЗАПСП.

Закон за авторското право в цифровата епоха (САЩ).

Посоченият закон, познат като DMCA (Digital Millennium Copyright Act)¹⁰, реализира положенията в посоченият ДАП, но той отива значително напред, като повишава отговорността за нарушаване на авторски права в Интернет и в същото време защитава информационните посредници от отговорност за действията на потребителите.

DMCA въвежда забрана за преодоляване системите за защита от копиране и искажение на информация за управлението на авторските права. Такова нарушаване на технологичната защита на обект на авторското право се разглежда в две форми: неавторизиран достъп и взлом на защитата от копиране. Забранява се създаването или продажбата на устройства или услуги, които позволяват да се преодолее защитата от копиране или да се осъществи неавторизиран достъп.

Също така, както в разглежданата директива на ЕС, са предвидени и редица изключения: библиотеки, архиви, образователни цели, изследвания в областта на криптографията, защита на непълнолетните и т. н.

За разлика от международните споразумения и в частност Договора на СОИС, съгласно DMCA, авторското право може да бъде предварително (преди публикуването) регистрирано с депониране на екземпляр в US Copyright Office, към библиотеката на Конгреса на САЩ. Регистрацията дава редица преимущества и преди всичко обезпечава

¹⁰ www.copyright.gov/legislation/dmca.pdf

доказателствата при евентуален бъдещ иск. DMCA изключва регистрацията на чуждестранни обекти на авторското право. Институтът за предварителна регистрация на авторското право, възприет от DMCA, все пак, остава необичаен.

За нарушаване на авторските права се установява гражданска и наказателна отговорност.

III. СВОБОДНА ЛИЦЕНЗИЯ В ИНТЕРНЕТ.

Тук ще разгледаме алтернативи на обичайното разбиране за авторските права, даващи не техните притежатели изключителните права върху своите произведения. (Бел. Тук откриваме саморегулацията в Интернет и организациите, способстващи за това. В контекста на авторското право ясно се очертава принципа на сърегулиране на виртуалното пространство).

1. Свободна лицензия GNU.

Въвеждането на свободните лицензии е тясно свързано с разработването и използването на т. нар. “свободен софтуер”, за който идеята се заражда през 70 г. на XX век. Автор на термина “free software” и основател на движението в негова подкрепа е Ричарт Столман, автор и на концепцията “copyleft”. През 1985г. е учреден Фонд за свободен софтуер (“ Free Software Fondation / FSF”). Едно от направленията в работата на Фонда е проекта GNU.¹¹

В рамките на проекта са разработени известните и използвани днес в Интернет свободни лицензии:

- GNU General Public License (GNU GPL);
- GNU Lesser General Public License (GNU LGPL);
- GNU Affero General Public License (GNU AGPL);
- GNU Free Documentation License (GNU FDL).

Една от най – известните лицензии е GNU GPL (Генерална публична лицензия). Тя се основава на следните четири свободи:

¹¹<http://www.gnu.org/gnu/manifesto.html>

- Свобода за пускане и действие на програмата за всякакви цели;
- Свобода за изучаване на програмата и нейните модификации (задължително условие се явява предоставянето на достъп до нейните изходни данни);
- Свободно разпространение на копие от програмата;
- Свобода за усъвършенстване/подобряване на програмата и разпространение

(разпространението на модифицираната програма задължително се извършва само при условията на GNU GPL.)

Трябва да отбележим, че свободният софтуер не означава, че той непременно е безплатен. Свободен софтуер може да се разпространява както безплатно, така и срещу заплащане. Това безспорно произтича от двусмисленото значение на английската дума “free”, която може да бъде преведена и като “свободно” и като “безплатно”.

До известна степен GPL има характера на “вирус”, поради факта, че резултатите от интелектуалната дейност, създадени с използването на разпространявани на основата на GPL интелектуални продукти, също се разпространяват при условията на дадената лицензия.

2. Creative Commons – лицензии разрешаващи свободното копиране.

Свободният софтуер се различава от програмите с отворен код (open source software). Автори на този термин са Ерих Реймънд и Брюс Перенс. Програмата с отворен код се разпространява на основата на лицензия Creative Commons, което може да се преведе като творчески общества.

Първите лицензии са разработени от едноименната организация.¹² За разлика от GNU GPL, лицензиите Creative Commons допускат превод на други езици и адаптация към законодателството. Лицензията е узаконена в повече от 70 страни. Засега, те остават извън рамките на българската правна система независимо от широкото им разпространение и използване.

Лицензиите Creative Commons са по – гъвкави в сравнение с GNU GPL и позволяват на авторите да запазят както изключителните права в пълен обем, така и напълно или

¹² <http://www.creativecommons.org>

частично да се откажат от тях. В следствие на това, не всички лицензии Creative Commons са свободни.

Сред свободните лицензии Creative Commons могат да се отделят следните:

- Attribution (by) – лицензия “с посочване на авторството”.

Лицензията позволява да се разпространява и преработва произведението (включително и с търговски цели), при условие, че се посочва авторът на произведението. Това е най – свободната лицензия, от гледна точка на това, възможностите, които имат ползвателите.

- Attribution – ShareAlike (by – sa) – лицензия “ с указване на авторството –и съхраняване на условията.

Лицензията позволява преработване на произведението, в това число за търговски цели, при условия на посочване на авторството и лицензиране на производните произведения при същите условия.

Несвободни лицензии Creative Commons са следните:

- Attribution – NonCommercial (by – nc) – лицензия “с посочване на авторството – нетърговска”.

Лицензията позволява преработване на произведението на нетърговска основа, със задължително посочване на автора. При това не се изисква лицензиране на производните произведения при аналогични условия.

- Attribution – Non –commercial- ShareAlike (by – nc-sa)- лицензия с “посочване на авторството – нетърговска – при съхраняване на условията”.

Лицензията позволява промяна на произведението на нетърговска основа, със задължението за посочване на автора, като производните произведения се лицензират при същите условия;

- Attribution –NoDerivs (by – nd)- лицензия с “посочване на автора – без производни”.

Лицензията изисква посочване на автора и препратка към него. Забранява се преработването и внасянето на изменения в произведението, но се позволява то да бъде разпространявано както за търговски, така и за нетърговски цели;

- Attribution – Non –commercial-No Derivatives (by – nc – nd) – лицензия “посочване на авторството – нетърговска- без производни”.

Тя позволява на ползвателите да загрузат произведение, като посочват автора и се позовават на него. Забранено е внасянето на изменение в произведението и използването му за търговски цели.

За софтуерът с отворен код са характерни следните 10 критерии:

- **Свободно разпространение** – лицензията не трябва да ограничава възможността софтуерът да бъде продаван.
- **Изходен код** – компютърната програма трябва да съдържа изходен код. В случай, че програмата се разпространява без изходен код е необходимо да се посочи източника, откъдето може да се получи изходният код. Работата с изходния код чрез Интернет трябва да се осъществява безплатно.
- Лицензията трябва да позволява внасяне на изменения и създаване на **производни произведения**, както и да разрешава тяхното разпространение при същите условия, както и изходната програма;
- **Цялостност на изходния код** – изразява се в това, че лицензията може да ограничава разпространението на изходния код, с внесените в него изменения само в случаите, когато лицензията позволява разпространение на “patch file” (спомогателна програма на системата UNIX, предназначена за пренос на изменения между различни версии на текстови файлове) с изходния код. Лицензията може да съдържа и изисквания за посочване на наименованията на производните произведения.;
- **Недопускане на дискриминация на лица или групи** – лицензията не може да съдържа положения с дискриминационен характер, насочени против отделни лица или групи;
- **Недопускане на дискриминация в отделни области на прилагането и** – например лицензията не може да ограничава възможността за прилагане на компютърната програма в сферата на генетичните изследвания и др.;
- **Действие на лицензията по отношение на всички** – правата, посочени в лицензията се отнасят до всички лица, на които програмата е предадена;

- **Лицензията не може да се отнася до определен продукт** – правата върху софтуера, посочени в лицензията не зависят от това, дали софтуерът е част от друг разпространяем такъв;
- **Лицензията не може да ограничава друг софтуер** – лицензията не може да налага ограничения на друг софтуер, който се разпространява отделно от лицензирания. Например лицензията не може да съдържа в себе си положения, съгласно които всички програми, разпространявани на подобен носител трябва да бъдат програми с отворен код.;
- **Лицензията трябва да бъде технологично неутрална** – тя не трябва да съдържа положения за конкретни технологии или стил на интерфейсът.

Каква е възможността за прилагане на свободните лицензии в България. Кое се очертава като проблем? Отговори на тези въпроси се надяваме да открием, поглеждайки към опитът на Европейския съюз тази посока.

Европейската комисия разработва Публична лицензия на Европейския съюз (ПЛЕС).¹³ Целта на дадената лицензия е защита интересите на авторите по пътя на защитата на техните авторските права, така и на интересите на ползвателите, като им се предоставят определени основни права, указани в лицензията.

ПЛЕС, версия 1.0 е приета от Европейската комисия през януари 2007г. на английски, френски и немски език. През януари 2008г. ПЛЕС, версия 1.0 е приета още на 19 езика. Лицензията е съвместима с известните свободни лицензии, например GPL и Creative Commons.

ПЛЕС, е договор между притежател на права и ползвател, съгласно който последния се дава правото да осъществява възпроизвеждане, преработка и разпространение на софтуерът. Използването на произведението, разпространявано на основата на ПЛЕС, без съгласието на ползвателя с условията на лицензията, е нарушаване на авторските права на техния притежател.

ПЛЕС е неизключителна, безплатна лицензия, без ограничения по територия и срок на използване на произведението.

¹³ European Union Public License v 1.1, 2007 <http://ec.europa.eu/idabc/servlets/Docbb6d.pdf?id=31979>

Необходимо е да се отбележи, че в случай, когато използването на софтуерът е за лични цели, без неговото разпространение, а така също и без внасяне на каквито и да е било изменения, ПЛЕС не предвижда никакви ограничения или задължения за ползвателя.

Ако в произведението са включени специфични части от кода на друг софтуер, който се разпространява на основата на обичайните (т.е. несвободни) лицензии, допускащи по – нататъшно разпространение на предоставените по лицензията кодове, преди да бъде разпространен софтуерът по силата на ПЛЕС, притежателят на авторското право трябва да провери условията на тази лицензия.

Съгласно п.8 ПЛЕС не се предоставят никакви гаранции по отношение качеството на програмата. Лицето, разпространяващо на основата на ПЛЕС, не носи отговорност за вреди, причинени от софтуера, в това число материални и морални, например: загуба на данни, неправилна работа на компютъра и т . н.

Тези положения имат своите изключения: разпространителят на софтуер може да бъде привлечен към отговорност на основание Закона за защита правата на потребителите.

Разпространителят може да бъде привлечен към отговорност и при следните случаи на причиняване на вреди:

- умишлено причинена вреда (например авторът включва в софтуера вирусна програма);
- причинени преки вреди при използването на софтуера (например при софтуер, използван за измерване на температурата за стерилизация на медицински инструменти, работи некоректно и отчита неправилно температурата).

Независимо от нарастващия интерес към свободните лицензии, съдебната практика е ограничена. Самата легитимност на свободните лицензии също остава съмнителна.

Обща концепция за Интернет от гледна точка на теорията на правото

I. Възникване и развитие на Интернет.

1. Исторически бележки и периодизация

Първото документално описание на социалното взаимодействие, което става възможно благодарение на съединяването на компютри са серия бележки написани от Дж. Ликлайдер (. . . е) от Масачузетският технологичен институт (I) през август 1962г. Тези бележки съдържат концепцията “Галактическа мрежа” (“ ” е ”).¹ В нея авторът предвижда създаването на глобална мрежа от взаимосвързани компютри, с помощта на която може да се получи достъп до данни и програми, разположени на всеки от компютрите. По дух тази концепция е много близка до съвременното състояние на Интернет. През октомври 1962г. Ликлайдер става първия ръководител на изследователският компютърен проект “Управление на перспективните разработки и изследвания” на Министерството на отбраната на САЩ. (е е е ” е е е ” е е ,).

Първата статия по теория на пакетната комутация с автор Леонард Клейнрок от I е публикувана през юли 1961г., а в първата си книга – през 1964г. Клейнрок теоретично обосновава същността на пакетната комуникация, което става важна крачка по пътя към създаването на компютърната мрежа.

Друг ключов момент в този процес е създаването на организация за реално междукомпютърно взаимодействие. През 1965г. за целите на изследването на този въпрос Робъртс съвместно с Томас Мерил (” е) свързва компютър TX -2, разположен в Масачузетс, с ЕВМ – 32, намиращ се в Калифорния. Връзката се осъществява по нискоскоростна комутируема телефонна линия като по този начин е създадена първата в

¹ I е е . // . 3.

историята нелокална компютърна мрежа. Като резултат от експеримента се утвърждава разбирането за това, че компютрите без оглед на времето могат успешно да работят заедно, изпълнявайки програми и осъществявайки подбор на данни от отдалечена машина. Става ясно и това, че телефонната система с комутационно съединение е абсолютно непригодна за построяването на компютърна мрежа. Убеждението на Клейнрок в необходимостта от пакетна комутация получава още едно потвърждение.

В края на 1966г. Робъртс започва работа в [] над концепцията за компютърна мрежа. Сравнително бързо се появява и плана ([] " [] е [] е " [] е [] е []), публикуван през 1967г. Мрежата [] е създадена за обмен на научна информация между сътрудниците на Агенцията за перспективни научни изследвания при Министерството на отбраната на САЩ. Тя е построена с отчитане на гаранциите за нейното функциониране в период на военни действия, което в частност се отразява в търсенето и постигане на високонадеждни технологии за доставка на съобщения при повреждане на части от връзките в мрежата или даже при физическо унищожаване на оборудването в тези връзки. В случай на повреда или унищожаване на отделни участъци от мрежата, действащите съединения автоматично пренасочват данните по функциониращите канали за връзка.

[] , [] организира открит конкурс за разработване на един от ключовите компоненти – пакетен комутатор, който получава наименованието “Интерфейсен процесор за съобщения” ([] е [] " [] е [] е [] " [] е [] , []).

Благодарение на това, че Клейнрок вече в течение на няколко години е известен като автор на теорията за пакетната комутация и като специалист по анализ, проектиране и измервания, неговия Мрежови измерителен център от Калифорнийския университет в Лос Анджелис ([]) е избран в качеството на първата връзка на [] . Тогава през септември 1969г. компанията [] , една от спечелилите конкурса на [] установява в Калифорнийския университет първият Интерфейсен процесор за съобщения и включва към него първият компютър. Втората връзка [] е образувана на базата на проекта на Дуг Енгелбарт ([]

е ") -“Увеличаване на човешкия интелект” в Станфордския изследователски институт”(I). Следва да се отбележи, че част от от проекта на Енгелбарт е ранната хипертекстова система . В I организират Мрежови информационен център, като във функциите на центъра влиза поддържане на таблици за съответствие между имената и адресите на компютрите , а така също обслужване на каталога от въпроси за коментари (е е е ,). След месец, когато I също се включва към , от лабораторията на Клейнрок е изпратено първото междукompютърно съобщение.²

През последващите години числото на компютрите включени към бързо нараства като за предаването на данни се използват обикновени и вътрешнофирмени телефонни линии.

През октомври 1972г. Робърт Кан организира голяма успешна демонстрация на на международната конференция по компютърни комуникации (I е " " е " е е е, I). Това е първото представяне на новата мрежова технология. Също през 1972г. се появява и приложението електронна поща. През март 1972г. Рей Томлинсън (") от , имайки предвид необходимостта от създаването за разработващите , опростени средства за координация, написва базови програми за пренасяне и четене на съобщения. През юли 1972г. Робъртс добавя към тези програми възможности за предаване на списък със съобщения, избиращо четене, съхраняване във файл, пренасяне и подготовка на отговор. От този момент, за десет години електронната поща става най – мащабното мрежово приложение, изключително мощен катализатор на ръста на всички видове междуперсонални потоци от данни.

Към средата на 70 –те години компютърните мрежи започват много бързо да се разпространяват навсякъде, където за тази цел е намерено финансиране.

² [:// . е -](#) е . / " " / е 1.

Размахът на мрежата е и размерите на финансиране на тази програма (200млн. дол. за период от 1986 до 1995г.) в съчетание с качеството на протоколите довежда до това, че към 1990г. когато окончателно се разкомплектова , протоколът /I стеснява значително голяма част от другите протоколи в глобалните компютърни мрежи., а I се установява като доминиращ за транспортиране на данни в глобалната информационна инфраструктура.³

Към 1993г. когато количеството на включените сървъри превишава милион, Интернет придобива очертания, близки до днешните и визира в качеството на цели на своето развитие всеобща информатизация на човечеството.

В настоящия момент мрежата Интернет обединява не толкова персонални компютри, но и целия спектър от преносими устройства. Ако първоначално в качеството на основен канал за предаване на данни в рамките на Интернет се използват телефонните линии, то в настоящия момент се използват такива видове връзка като кабелна, оптична, инфрачервена , а така също и радиовръзка , в това число с използването на спътници.

Към основните информационни ресурси на Интернет днес могат да се отнесат : е е (, или е), електронната поща (- "), службите за съхраняване на файлове и др. Материалният (визуален) способ за фиксация на данните в Интернет са т. нар. страници (или сайтове, от англ. е – местонахождение, местоположение), създадени на основата на езика на хипертекстовите препратки (съкр. от англ. е е " – " " е). страниците се разполагат на , или на е – сървъри (от англ. е е – служи, обслужва). е – сървърите се създават от големи организации, учреждения, компании– провайдери , осъществяващи на възмездна основа включване на към мрежата на Интернет на други ползватели (физически и юридически лица). Услугата по поместване на чужд уеб – сайт, даването

³ [://www.ietf.org/rfc/rfc1414.txt](http://www.ietf.org/rfc/rfc1414.txt) e1.14.1997174.

Самият термин “I е е ” се появява за пръв път в публикации през 1973г. като съкращение от I е е е е (“взаимодействащи мрежи”)

под аренда на части от сървърно пространство, поддържането на работоспособността на ползвателски сайт на уеб – сървър се нарича хостинг (от англ. – домакин, стопанин). Домейна (от англ. " – област, територия) е най – голямата структурна единица на Интернет. Домейните могат да се подразделят на поддомейни, . По международно споразумение на всяка страна е отделено кодово обозначение с дължина 2-3 букви, което се нарича домейн от първо ниво, или домейн на тази страна (например зоната " " или България). Всеки компютър присъединен към Интернет има I -адрес (от англ. I е е). Това е уникален адрес на компютъра в Мрежата, имащ дължина 4 байта. Обикновено първият и вторият байт определят адреса на мрежата, третият байт определя адреса на подмрежата, а четвъртият – адреса на компютъра в подмрежата. На свой ред – това е адреса на страницата в Интернет.

се състои от домейна, пътя към страницата на сайта и името на файла на страницата. Като правило файловете, съдържащи уеб – страници, имат разширения . или .

Ако историята на Интернет се търси не от 1969г., а от по-рано, то тя може да бъде разделена на няколко етапа:

- 1945 – 1960г. - теоретична работа по интерактивно взаимодействие между човека и машината; появяват се първите интерактивни устройства и изчислителни машини.
- 1961-1970г.- разработване на техническите принципи на пакетна комутация; въвежда се в действие на .
- 1971-1980г.- числото на връзките на нараства до няколко десетки; положени са специални кабелни линии, съединяващи няколко връзки; започва да функционира електронната поща.
- 1981-1990г. - приет е протоколът /I ; министерството на отбраната на САЩ решава да създаде собствена мрежа на основата на ; протича разделянето на и I е ;
- въвежда се системата на "домейн имената" – " " е е (); числото на хостовете достига до 100000.
- 1991 - най – нова история.

При проведената периодизация на развитие на Интернет интерес представляват етапите на многофункционално използване и нейното

установяване като общодостъпна мрежа, тъй като именно с тях е свързано превръщането на последната в мащабно , не толкова техническо, но и социално явление.

2. Структурни особености на Интернет

Предвид посочените особености на възникване и развитие на Мрежата, не може обосновано да се говори за правно регулиране на Интернет , без да се посочат априори зададените параметри на регулация вътре в самата структура , а така също и за редът по който тя е изградена и функционира. Очевидно след преминаването на Мрежата в частни ръце нейното развитие и функциониране протича по определени правила, създадени от собствениците на отделните мрежи в техен интерес. Дали тези правила са създадени и съвместими с националните правни системи или изключват правно- нормативното регулиране. Възможността и способите за формализация на отношенията в мрежата изобщо зависи до голяма степен от особеностите на структуриране и зададените механизми за въздействие върху мрежата.

За изясняване на тези особености е необходимо да се обърне внимание и на съществуващия ред за управление на глобалната телекомуникационна мрежа Интернет и формите на осъществяване на контрол върху нейната работа и развитие.

В действителност Интернет не е просто мрежа, а структура обединяваща обикновени мрежи. Какво е съдържанието на тази структура. Отговорът на този въпрос както вече беше отбелязано се променя с времето. Първоначално тя включва всички мрежи, използващи протокола IP. Това са различни ведомствени мрежи, множество регионални мрежи, мрежи на учебни звена и такива изградени извън пределите на САЩ. По – късно към тях се включват и други не - IP мрежи, които разработват свои методи за включване към мрежата . Първоначално тези включвания се наричат “шлюзове” и служат за предаване само на електронна поща. На съвременния етап обаче Интернет се състои от повече от 12 хиляди обединени помежду си мрежи. Всяка мрежа има свой собствен експлоатационен център (). Основният принцип върху който се обединява функционирането на тези мрежи се

отразява в надежността на предаваната информация, посредством механизма на автоматично пренасочване на информационните потоци по функциониращи канали за връзка.

Някои автори в своите изследвания по въпросите на Интернет отбелязват, че е безполезно да се разглежда структурата на Мрежата, защото на практика тя се оказва не съвсем това, което се описва понякога в различни статии и книги. “ Конкретната структура на мрежата много зависи от региона, в който живее конкретния ползвател, от възможностите на доставчика, предоставящ услуги в Интернет и т.н. Може да се отбележи, че Интернет има редица големи възли, обединени от високоскоростни канали за връзка – в основата си оптични, кабелни и спътникови. Тези възли се състоят от компютри, сървъри, модеми и концентратори. От тях мрежата се разгръща и обхваща хиляди всевъзможни мрежи в различни градове и учреждения. Всичко това е твърде разпръснато и функционира като едно цяло благодарение на специални протоколи (правила за предаване на данни).”⁴

Т.е съвременните мрежи са построени на многостепенен принцип . За да бъдат свързани два компютъра, се изисква отначало да бъдат създадени правила за тяхното взаимодействие, да се определи езика на общуване, и както беше отбелязано тези правила се наричат протоколи. За работата на мрежата са необходими множество различни протоколи : например за управление физическата връзка, установяване на връзки по мрежата, достъп до различни ресурси и т. н.

Архитектурата на мрежовите протоколи /I , на базата на които е построена Интернет е предназначена специално за обединени мрежи. Мрежата може да се състои от съвършено разнородни национални, регионални и специализирани мрежи. Към тези мрежи могат да се включват машини от различен тип. Всяка от тези подмрежи работи в съответствие със своите специфични изисквания. Всяка подмрежа може да приема пакет информация и да го доставя на посочен (зададен) адрес. Всичко това не изисква подмрежата да гарантира доставката на пакети чрез определен протокол, който да има качеството на посредник при

⁴ е е . I е е : " е " е . . 1999. . 23-25

предаването на съобщения. Такъв посредник е необходим при обмяната на пакети информация между различни подмрежи. Освен това е важно да се отбележи, че в Интернет се предават не пълни съобщения, а пакети – части от съобщения. Те се снабдяват с адреси и се разпространяват по различни направления, докато не бъдат събрани в едно цяло. Един и същ пакет може дублирано да се разпространява по няколко разклонения на мрежата, което гарантира неговата доставка, даже при прекъсване на някои от тях. Разбира се пакетите притежават данни, указващи как да бъдат съединени, за да се получи съобщението в неговия първоначален вид. От технологична гледна точка в такава мрежа например компютъра А, изпраща съобщение до компютъра В, всъщност го изпраща до компютрите, и т. н. Съобщението се отбелязва на адресатите като предназначено за компютъра В. Всички компютри, получили такова съобщение, по своите канали за връзка го отправят към компютъра В. Ако пряката връзка между А и В е прекъсната или невъзможна, адресираното до В съобщение може да премине през, или.

Многостепенната структура на проектиране цели упростяване и подреждане на това голямо множество от протоколи и отношения.

Взаимодействието между нивата в тези модели е субординарно. Всяко ниво може реално да взаимодейства само със съседните му нива (по-високо и по-ниско) и виртуално – само с аналогично ниво на другият край на линията.

Под реално взаимодействие се подразбира непосредствено взаимодействие, непосредствено предаване на информация, например пренасяне на данни в оперативната памет от област на една програма, в област на друга програма. При непосредственото предаване, данните остават неизменни през цялото време.

При виртуалното взаимодействие обаче, предаването на данни е опосредствано. В процеса на предаване данните могат вече по определени, по-рано уговорени начини да се видоизменят и това е съществена особеност, която влияе на формирането на методите на правно регулиране по отношение на Мрежата, тъй като обективните изменения настъпват без субективна намеса.

В този смисъл от юридическа гледна точка се проявява процес на мултиплициране на юридически факти, осъществяван на основата на програми за трансформация на данни, чиито параметри са предварително зададени само в началото на системата. Това е предизвикателство за правната наука, която свързва конкретни юридически факти с конкретни правни отношения. В този смисъл юридическите факти в мрежата са до голяма степен абстрактни в контекста на възникването и изменението на правните връзки и отношения, в логически зададената от протоколите за връзка среда .

3. Административно устройство и ред на управление на Мрежата

Структурата на Интернет определя нейното административно устройство. Както беше отбелязано Интернет не е саморазвиваща се стихийно структура, което предполага съществуването на определен ред на нейното управление.

На практика мрежата Интернет е планирана и създадена със силите и средствата на: Правителството на САЩ; подразделения на министерството на отбраната на САЩ (, е " е е е); Национален фонд на науките на САЩ (, " " е е "), при участието на редица американски университети, а така също и американски и транснационални корпорации, произвеждащи компютърна техника. Проектирането се осъществява от представители на големи институти и университети на САЩ. (I – " " е I е е , I I- е е " " I " е е I е , университет Беркли , Харвардски, Колумбийски университети), на базата на редица от тези проекти се провеждат конструктурски работи.

Първоначално те се осъществяват от американската търговска компания (е " е " е "), изпълняваща поръчка на (. . е е е е " е ' " е е е " е е)- Агенция по перспективни проекти на министерството на отбраната на САЩ. Разработваната мрежа тогава се нарича е .

През 1969г. тя е обединяваа четири компютъра, като използването на протокола /I започва едва с неговото въвеждането през 1983г.

Главния център, осигуряващ координацията на работата в Мрежата – I ,I e e e e e , е основан и разположен на територията на САЩ . Дейността на I се контролира от висшестоящи държавни структури на САЩ : държавната корпорация I (I e e " e " e *), основана през 1998г. и I , " " e e " I " " – Национално управление на САЩ по телекомуникация и информация.

За координиране на работата по внедряването на Интернет в други държави, в средата на 80-те г. в САЩ е създадена Федерална комисия по изчислителните мрежи (, e e " e) , в която влизат 18 членове, представляващи ,а така също американския Департамент по енергетика (e " e e) и Националните институти по здравеопазване (" " I e e").

Включването към програмата на представители именно от енергетиката и здравеопазването не е случайно. Тези два сектора са с висока степен на обществена значимост. Основната цел на Интернет – глобализация на световната икономика чрез стандартите на Интернет не трябва да създава опасност или непредвидено въздействие върху тях, защото в противен случай Мрежата би нарушила обществения интерес .

оказва влияние на дейността на I и I (виж по- долу),а по- късно през 1990г. е реорганизирана.По договор с и сътрудничейки в I (от 1998г.), работят големи регионални обединения (I - e " I e e e e) , намиращи се в относително подчинено на I положение. I са отговорни за техническото обезпечаване на функционирането на мрежата на Интернет в отделни региони- за предоставяне на определените от I диапазони на I - адреси, идентификатори за специалните домейни на големите местни доставчици и техни обединения* .

Три от тях - I , I , I - отговарят съответно за европейския, северноамерикански и азиатско – тихоокеански региони. Очаква се създаването на I I и I отговарящи за африканските и латиноамерикански региони .

* Тези обединения, наречени I (" I e e e e) формират структурата на всеки от I .

** При това е известно, че I като пример е създадена при открито спонсориране от страна на големи американски и транснационални корпорации, заети в сферата на производството на компютърна техника и телекомуникационни системи.

Техническата стандартизация на работата на Интернет, нейното развитие в обществото се осъществява от I (I e e e), създадено в началото на 90-те години. Негови членове са преди всичко корпорации, работещи в сферата на производство на компютърна техника и обезпечаване на телекомуникационните услуги, при участието на Министерството на отбраната на САЩ (e e e I " e e) и корпорацията I .

Мрежата се управлява от общество с доброволно членство – I (I e e e). Неговата цел е да способства за глобалния обмен на информация. В рамките на I има няколко обособени групи. Най-важната от тях е – I (I e e e e "), която отговаря за техническата политика, поддръжка и управление на Интернет, обезпечават ръководните и изборни функции и представлява I в другите организации, определя различните видове стандарти и разпределя различните ресурси, като например адресното пространство. Интернет работи доколкото съществуват стандартни способности за общуване между компютрите и приложните програми. I е отговорен за тези стандарти, той решава кога един стандарт е необходим и какъв следва да бъде. Друга доброволна организация е Оперативният инженерен отдел на Интернет (I), която отговаря за текущи експлоатационни и технически проблеми.

Трябва да отбележим, че още преди създаването на I нейните бъдещи основни организатори работят по доказване на ползата от проекта за мрежа от мащаба на Интернет, за глобализацията на световната икономика и необходимостта от неговата поддръжка от страна на Световната търговска организация (, " e " " , тогава се нарича още).

Най-известен и популярен в Мрежата е информационния модел e e (или съкратено), техническата база за който е разработена, по официална версия през 1989 – 1991г. от сътрудника на

(Европейски център по изследване на елементарните частици)
Тим Бърнърс Ли (е е – ее) . Към настоящия момент развитието
и техническата стандартизация на изцяло се осъществява от
консорциума 3 , основан от Том Бърнърс – Ли през 1994г. 3
обединява американски и транснационални корпорации , работещи
преимуществено в сферата на производството на компютърна техника,
телекомуникационно оборудване и битова техника. Свои представители в
3 имат също американски, европейски, японски университети, фирми ,
работещи в сферата на банковото обслужване, а така също НАТО, (
" " е е) , като най- големите филиали са във Франция и
Япония.

До 1995г. практически достъпът до Интернет се осъществява чрез
американската мрежа , изградена от - е чрез американски
компани – доставчици: е , I и " като
последната от тях отговаря за всички международни съединения

През 1997г. около 80% от трафика в Интернет се осигурява от пет
големи американски корпорации – доставчици, влизащи в т. н. група е
-1 : I (сега), , е , I (купила компанията ,
изпълняваща поръчки на за строителство на мрежата е) ,
(новото име на е , продадена от американските държавни
структури през 1995г. на е " – е,). Тези пет корпорации
остават основни и сега. Но докато по- рано малките доставчици обменят
интернет трафика с тези големи доставчици безплатно , сега те са
задължени да заплащат свързането към техните комуникации при
ежегодна сума от порядъка на 250хил. дол .

Създадената през 1998г. в САЩ държавна корпорация I , се
заема със системата на издаване на имената на домейни. Правата на
администриране на различните – зони, както на създаваните , така и
на вече съществуващите (обединени от понятието - е е -
е е " " е ; съществуват национални –зони, или -
- е - е е " " е),се предоставят на големи
търговски компании. Така например за администрирането на –
зоните “ . ”, “ . е ” и “ . ”, отговаря американската корпорация
е

До създаването на I за организационната част от работата свързана с домейни в – зоните отговарят и наетата от тях американска търговска корпорация е ,I (I).

През 1997г. е обявено , че няма да продължи договора с I, и за по-нататъшните функции I натоварва I , която създава за тази цел специален комитет I (I е е ee), по-късно преименуван в I (I е е е ee). В него влизат представители от указаните структури, в това число I , I и други. В работата на неговите дъщерни структури, активно участие взема Световната организация за интелектуална собственост (СОИС).

Проведеният анализ на съществуващата организационна структура в сферата на информационните технологии и в частност на Интернет дава основание да бъдат констатирани няколко основни факта. На първо място това е абсолютното лидерство на високотехнологичните страни. Това от своя страна обособява един съществен проблем в рамките на световното информационно пространство , а именно непропорционалното използване на възможностите на Интернет и информационно – телекомуникационните технологии като цяло. Съгласно последните данни на компанията “ ” I е е е ”,⁵ числото на ползвателите на Мрежата по света съставлява 580.78млн. човека. От тях 32% се падат на жителите на европейските страни, още 31.45% на САЩ и Канада, около 29 - та страните от АТР, примерно 6%- но страните от Латинска Америка. На Африка с 800- милионно население се падат 1% от общото число на ползватели на Мрежата, като 90% от тях живеят в ЮАР.

Подобно положение предизвиква сериозни опасения, доколкото ако развитието на Мрежата продължи да бъде неравномерно, извън международната комуникационна система ще остане значителна част от световното общество, която няма достъп до комуникационните и компютърни технологии.

Термина “ цифрово неравенство” (или “цифров разрыв”- ” е) започва да се употребява в Съединените щати, с цел да обозначи проблема за неравенството в достъпа към новите технологии, който остро

⁵ [:// . ". e/ e / " e/ .](http://www.internic.net/e/ /)

стои не толкова на международно ниво ,но и на микроравнище във всяка отделно взета държава. От това произтича и своеобразно разделение на обществото на ползватели на информационно – комуникационни ресурси и на неползватели, като една от причините за това се състои в изложената схема на управление на тези ресурси.

В основата на това стои фактът, че по своя произход Интернет представлява мрежа, която към момента на проектиране и създаване има важно стратегическо значение за доктрината на американската безопасност. Предвид това, че особеностите на дадената доктрина по това време се състои не толкова в съхраняване на териториалната цялост , но разширяване на икономико – информационния потенциал и икономическо доминиране.

Както беше посочено, особеностите на функционирането на мрежата , априори изключват правното регулиране от съответните национални и международни юрисдикции и предполага прилагането на определени правила, които се налагат от собствениците на отделните ресурси. При такава хипотеза, на правно регулиране следва да подлежат отношенията, свързани с използването на инфраструктурата на телекомуникациите, преминаващи през територията на отделните държави. Отчитайки тези особености на мрежата в своята дейност международните концерни се насочват към постигане на максимален икономически ефект, за сметка на стесняване кръга на регулация от страна на действителност държавите.

МЕЖДУНАРОДНО ВИСШЕ БИЗНЕС УЧИЛИЩЕ
БОТЕВГРАД

ЗАДОЧНО ОБУЧЕНИЕ

Бакалавърска програма

Учебна дисциплина „Право и Интернет“

КУРСОВА РАБОТА

Тема: 1/2

Разработил:

Фак. №

Проверил:

Доц. д-р Ирина Цакова

София

Ноември 2014 г.

СЪДЪРЖАНИЕ:

УВОД

1.....

2.....

3.....

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

United Nations
**E-Government
Survey 2012**

Международно
Висше Бизнес Училище
International Business School

E-Government for the People

МЕЖДУНАРОДНО ВИСШЕ БИЗНЕС УЧИЛИЩЕ БОТЕВГРАД

ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ

Бакалавърска програма

Учебна дисциплина “Право и Интернет”

КУРСОВА РАБОТА

**Тема: „Електронно правителство на България – интегрирано
електронно управление на национално и местно ниво”**

Разработил:
Ирина Стойчева Пъргава
Фак. № 13071

Проверил:
Д-р Ирина Цакова

Декември 2012 г.

Appendix

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Въведение.....	/3/
2. Изложение.....	/3/
2.1. Анализ на понятията „електронно правителство” и „електронно управление” ...	/3/
2.2. Етапи на изграждане на електронно правителство в България.....	/5/
2.3. Сравнителен анализ на предлаганите електронни услуги между България и Англия.....	/6/
2.4. Насоки на развитие в електронното правителство на България за 2010г-2015г....	/8/
3. Заключение.....	/9/
4. Използвана литература.....	/10/

1. Въведение

В един модерен свят, свят на технологиите, телекомуникациите и неограничения и бърз достъп до глобална информация се налага модернизация и в държавната администрация. Използването на информационните и комуникационни технологии (ИКТ) от правителството дава възможност да се предоставят по-добри услуги за потребителите. Електронното правителство е важна част от политиката на всяка държава, тъй като „успешното му прилагане дава възможност на всички граждани, предприятия и организации да извършват дейността си с правителството по-лесно, по-бързо и на по-ниска цена.”¹

2. Изложение

2.1. Анализ на понятията „електронно правителство” и „електронно управление”

Понятието „електронно правителство” (е-правителство; е-е-е) „в българските условия се възприема предимно като услуги, които държавата предоставя на гражданите и бизнеса по електронен път чрез използването на постиженията на ИКТ (информационни и комуникационни технологии)”². Е-правителството е част от по-широкото понятие „електронно управление”.

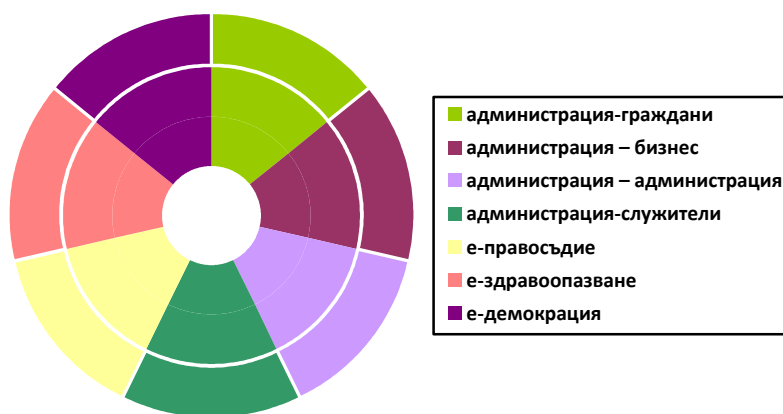
¹ ://e .e "e

² ://e " . . / / / e " "e "-
e " " e " e e " " ee " e e.

„Електронното управление (е-управление) представлява трансформацията на държавните структури чрез използването на информационни и комуникационни технологии, насочена изцяло към потребителите”³. Е-управлението отразява визията за:

- демократично ръководене на процесите и явленията в обществото и утвърждаване на принципите на правовата държава;⁴
- засилва ролята на индивидуалните права в обществения живот – правото да се търсят, получават и разпространяват информация и идеи, защитата на лични данни и неприкосновеността на кореспонденцията;⁵
- интегриране на хора в неравностойно положение;⁶
- подобряване на взаимодействията между публичната власт и гражданското общество;⁷
- за подобряване на качеството на обществените услуги и ефективността на държавното управление.⁸

Е-управлението включва следните компоненти, изобразени на Фигура 1 като отношения между⁹:

Фиг.1 Компоненти на е-управлението

³ Цакова, И., „Интернет и право”, Тема 6,

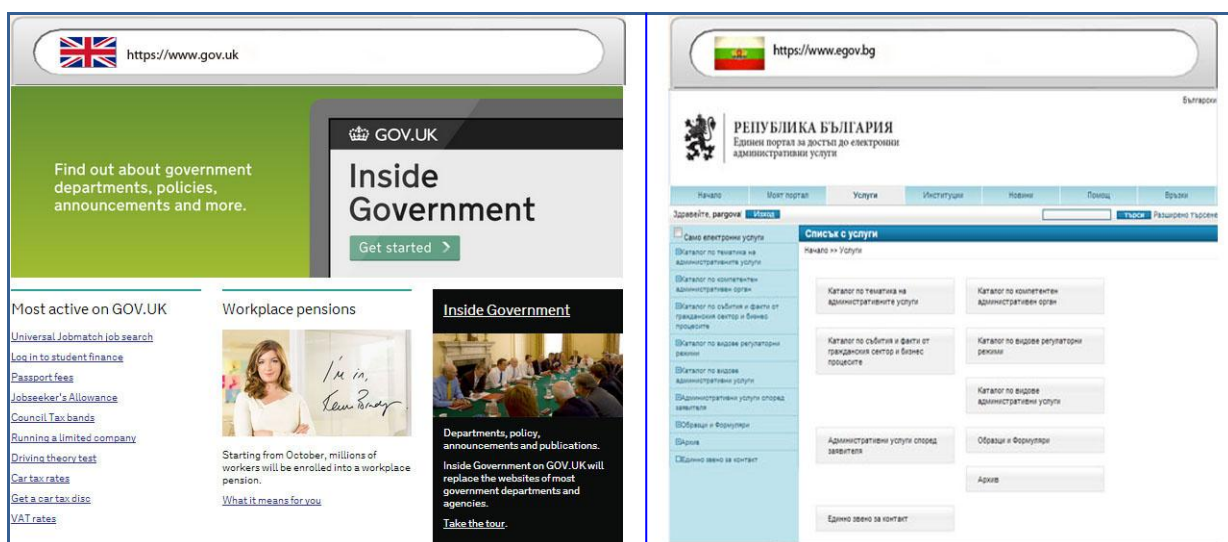
^{4,5,5,7,8} <http://e.government.bg/>

⁹ Виж бележки 3,4,5,6 и 7

➤ Наредба за изискванията към алгоритмите за усъвършенстван електронен подпис (и трите в сила от 08. 02. 2002 г.)¹⁸

В последствие „през март 2010 г. е разработена и публикувана **Концепция за е-управление в България 2010 – 2015 г.** Този документ е основа за разработване на Национална стратегия и пътна карта за електронно управление. Разработена е обща стратегия за електронно управление в България 2011 – 2015 г., която описва модела за изграждане на електронно управление (организационен, информационен и технологичен).”¹⁹

2.3. Сравнителен анализ на предлаганите електронни услуги между България и Англия

„С една обща рамка за електронно правителство, страните от ЕС се насърчават да използват напредналите технологии за постигане на по-голяма прозрачност, ефективност и приобщаване. Независимо от това, различия между отделните региони в Европа остават на лице. Ключови европейски страни отбелязват повече от дна пъти по-високо от средното за ЕС размер на глава от населението в областта на ИКТ, а други страни, около половината от него.

¹⁸ Виж бележка 15

¹⁹ Цакова, И., „Интернет и право”, Тема 6, стр.5

Холандия (0,9125) постига съществени печалби и заема най-горната позиция в Европа и 2-ро място в световната ранглиста, следвана от Обединеното Кралство (0,8889) и на 3-то място Дания (0,8889).²⁰

Електронното правителство и електронните услуги предлагани в България са значително по-малко в сравнение с втората по рейтинг държава в Европа – Англия.

В Таблица 1 са изброени основните предлагани електронни услуги за всяка от държавите в различните области.

е-услуги България²¹	е-услуги Англия²²
Каталог по тематика на административните услуги	Транспорт и пътуване
Каталог по събития и факти от гражданския сектор и бизнес процесите	Бизнес и самостоятелна заетост
Административни услуги според заявителя	Образование и обучение
Единно звено за контакт	Жилщни и местни услуги
Каталог по компетентен административен орган	Пари и данъци
Каталог по видове регулаторни режими	Раждания, смърт, бракове и грижи
Каталог по видове административни услуги	Хора с увреждания
Образци и формуляри	Ползи
Архив	Наемане на хора
	Работа, работни места и пенсии
	Гражданство и живот във Великобритания

Таблица 1 Сравнителен анализ на е-услугите в България и Англия

Всяка една от тези основни категории е-услуги предлага максимално много отделни електронни услуги, така че гражданите и ЮЛ да са максимално улеснени.

²⁰ [:// " 1. . / " / / / е / / " 048065.](#) , стр. 29 (1.3.4 - е е е)

²¹ [:// .e . .](#)

²² [:// . . . /](#)

2.4. Насоки на развитие в електронното правителство на България за 2010г-2015г

Според „Концепция за електронно управление в България 2010-2015 г.” принципите за развитие на електронното управление са следните:

1) Ориентация към потребителя²³:

- Познаване на потребителя;
- Удобство за потребителя;
- Равни възможности за достъп;
- Стимулиране на гражданите и бизнеса;
- Осигуряване на публичност и прозрачност;
- Иновации.

2) Партньорство и сътрудничество:²⁴

- Партньорство в бизнеса;
- Ефективно партньорство с гражданите и НПО;
- Политическо лидерство и координация и сътрудничество между администрациите;
- Партньорство в рамките на ЕС.

3) Архитектура, ориентирана към услугите²⁵:

- Технологична неутралност;
- Максимално използване на наличните технологии и знания;
- Разработване и прилагане на референтни модели;
- Пълна цифровизация на данни;
- Оперативна съвместимост;
- Внедряване и многократно използване на ИКТ решения;

^{23, 24, 25} Цакова, И., „Интернет и право”, Концепция за електронно управление 2010-2015 г.

- Гъвкавост на технологичните решения;
 - Използване на съвременни архитектури за отдалачен достъп до споделените ресурси;
 - Споделяне и интеграция на съществуващите технологии и решения;
 - Сигурност и защита.
- 4) Критични фактори за успех²⁶:
- Подход за развитие на електронните услуги;
 - Референтна архитектурна рамка и технологични принципи;
 - Модел на управление;
 - Програмно управление;
 - Активно участие на гражданите и структурите на „гражданското общество“;
 - Електронна идентификация;
 - Адекватна правна рамка;
- 5) Политика
- е-Образование;
 - е-Правосъдие;
 - е-Здравеопазване;
 - е-Правителство/е-Услуги;
 - е-Обществени поръчки;
 - е-Демокрация/е-Гласуване;
 - е-Екология;
 - е-Регион;
 - е-Бизнес/е-Търговия;
 - е-Идентификация;

3. Заключение

Напредъкът в онлайн предоставянето на услуги е важна част от правителствената политика на все повече държави в цял свят. България е една от тези държави, които се стремят чрез ИКТ да се улеснят гражданите, както и за по-нататъшното развитие на публичния сектор с ефективност и устойчиво развитие.

²⁶ Цакова, И., „Интернет и право”, Концепция за електронно управление 2010-2015 г.

Разширяването на обхвата на електронното правителство го осъвременява и подобрява. Е-правителството е ориентирано към хората и бизнеса и е необходима част от съвременния начин на живот на всяко общество.

4. Използвана литература

- 1) Цакова, И., „Интернет и право”, електронен формат за МВБУ, София;
- 2) [://e .e " .e ;](#)
- 3) [://e " . . / / / e " " e "-
e " " e " e e " " ee " e e. ;](#)
- 4) [:// . /850 e " e e " " " " " e;](#)
- 5) [:// " 1. . / " / / / e / / " 048065. ,](#) стр. 29
(1.3.4 - e e e);
- 6) [:// .e . . ;](#)
- 7) [:// . . . /](#)

Международно висше бизнес училище
Център за дистанционно обучение – София
Бакалавърска програма
Специалност „Бизнесадминистрация”

Курсова работа

**„Електронно правителство в България – интегрирано
електронно управление на национално и местно ниво”**

Изготвил:
Фердинанд Георгиев Николов
Фак.№ 12 925

Проверил:
д-р Ирина Цакова

2012 г.
гр.София

Съдържание:

1. Въведение
2. За понятието „електронно управление” (е-управление)
3. За понятието „електронно правителство” (е-правителство)
4. Кратко представяне на основни политики и практики на ЕС в областта
 - 4.1 eЕвропа
 - 4.2 2010
5. Етапи на изграждане на електронно правителство в България
6. Актуално състояние на електронните правителства в България и Румъния
7. Насоки за развитие

Използвана литература

1. Въведение

Все по-нарастващата динамиката на обществения живот през последните десетилетия неминуемо доведе до промени и в организацията му. За някои държави в Европа този процес започна много по-рано, за България-по-осезаемо едва през последните десетилетия.

Част от настъпващите промени са свързани с навлизането на информационните технологии в държавната администрация и предлагането на все повече електронни услуги за гражданите и бизнеса на национално и местно ниво. Обединени под понятието „електронно правителство” в България тези услуги нарастват все повече, нормативната база се разширява, волята на държавата е в администрацията да работят все повече обучени кадри в областта на ИТ.

В исторически план България винаги е имала свой уникален път на развитие и политически, и икономически, това е така и по отношение на въвеждането на „електронното правителство”, което е и обект на представяне в настоящото изложение.

2. За понятието „електронно управление” (е-управление)

Съгласно „Общата стратегия за електронно управление в Република България 2011 – 2015 г.” „електронно управление” представлява: „трансформация на държавните структури чрез използването на информационни и комуникационни технологии, насочена изцяло към потребителите. То се извършва паралелно с организационни промени и придобиване на нови знания с цел подобряване на обществените услуги и демократичните процеси и улесняване създаването и провеждането на държавната политика. Електронното управление включва постоянна актуализация на нормативната и технологична рамка, в която оперира администрацията, за постигане на пълно изпълнение на поставените цели, по-рационално използване на публичните средства и по-високо качество на предлаганите услуги.”¹

Понятието „е-управление” включва като компоненти отношенията: администрация–граждани; администрация–бизнес; администрация–администрация; администрация–служители; е-управление на равнище общини; е-достъп до информация, образование, квалификация и услуги; е-здравеопазване; е-демокрация и е-механизми за граждански контрол върху дейността на публичните власти.²

Отново съгласно Общата стратегия за електронно управление основаната цел на е-управление е предоставянето на по-качествени и достъпни услуги за гражданите и

¹ [:// . . . е е . / " / / " "е " е е е 2011 2015.](#)

² [" е " "е -Konceptiata_'Elektronno_pravitelstvo е " " е е " е е.](#)

бизнеса, подобряване на ефикасността и ефективността на администрацията, повишаване на прозрачността и отчетността, което ще доведе до намаляване на корупцията, и ще се предоставят нови възможности за участие на структурите на гражданското общество в управлението.³

Моделът на е-управление, който трябва да бъде завършен до 2015 г., съгласно Стратегията, е представен схематично в следната Графика 1:⁴

Граф. 1

Както е видно от графиката, един от основните елементи на е-управлението е електронното правителство.

3. За понятието „електронно правителство” (е-правителство)

Концепцията за компютъризацията на публичните функции води своето начало от 1978 г., когато за първи път е представена теорията на Пол Бредли и Алберт Хол за т.нар. е-Country (електронна държава), предложена в „Трансформация на формите на държавните системи: публична принуда и административна юрисдикция”. Скоро след това тя получава широко разпространение. По-късно този термин търпи развитие и днес се използва понятието „електронно правителство”.⁵

³ [:// www.e-gov.bg/](http://www.e-gov.bg/) "e" e e e 2011 2015.

⁴ Пак там

⁵ [:// www.e-gov.bg/](http://www.e-gov.bg/)

В книгата си „Електронното правителство” Вихър Кискинов разглежда произхода на термина и съставните му части поотделно в търсене на най-точната дефиниция. Според него е-правителството е осъществяване на функции на държавната администрация посредством информационни и комуникационни технологии. В своите анализи той стига го извода, че стратегиите на отделните държави по отношение на електронното правителство, както и практическите разработки, следват логиката на правомощията на държавните органи и функционалните взаимодействия между тях.⁶ Оттук следват и различията в съдържанието на понятийния апарат, който използва всяка държава.

Европейската комисия определя електронното правителство като: „система, съчетаваща използването на информационните и комуникационните технологии от държавната администрация с организационни изменения и новопридобити умения, водещи до подобряването на обществените услуги и демократичния процес”⁷.

Както е видно от представените тълкования, към настоящия момент няма абсолютно единно определение за съдържанието на понятието е-правителство.

В своята книга „Пътеводител за електронно правителство” авторите Божил Добрев и Елеонора Гецова представят няколко от най-често срещаните определения за е-правителство:⁸

1. Определение на ЕС: ”Електронното правителство е постоянна оптимизация на начина за предоставяне на публични услуги и административно управление чрез промяна на вътрешните и външните за администрацията отношения посредством използването на информационни технологии, Интернет и нови средства за комуникация вътре в администрацията, между администрациите и нейните външни клиенти”;⁹

2. „Е-правителството е използване на ИКТ в публичната администрация, комбинирано с организационни промени и нови умения с оглед предоставянето на по-ефективни публични услуги с по-добро качество, укрепване на демократичните процеси и подпомагане на обществената политика”;¹⁰

⁶ Кискинов, В., „Електронно правителство”, изд. „Сиби”, София, 2003 г.,

⁷ Добрев, Б., Гецова, Е., „Пътеводител за електронно правителство”, изд. „International university”, София, 2005

⁸ Пак там

⁹ Каменова, Н., Попова, М. (2003) Електронно правителство – същност и насоки на развитие, сп. Публична администрация, 1/2003, стр. 7

¹⁰ - е 2005, .ее е2005.

3. "Е-правителството се определя като транзакции (дейности), които включват правителството (администрацията), и се извършват напълно или частично с използването на електронни средства." ¹¹

4. Кратко представяне на някои основни политики и практики на ЕС в областта

4.1. eЕвропа

Инициатива, която се счита за основополагаща в политиката на ЕС за електронното правителство. Тя е част от стратегията, приета на срещата на високо равнище на Европейския съюз в Лисабон през 2000 г. Нейната основна цел е да спомогне за превръщането на Съюза в най-конкурентноспособната и основана на знанието икономика в света. Усилията чрез тази програма са да се осигури достъп на всички в ЕС, особено на хората със специални нужди, достъп до новите информационни технологии и възможност за тяхното максимално използване. Тя се състои от няколко компонента, които представляват и самостоятелни програми: електронно обучение (e e"), електронно здравеопазване (e e"), електронно правителство (e e e), електронен бизнес (e e). За да се постигнат заложените цели са предвидени и приети няколко Плана за действие, които да гарантират изпълнението им. ¹²

eЕвропа е следвана от eЕвропа за страни в преход по пътя им към интеграция в Съюза, която предвижда специфични дейности.

Планът за действие eЕвропа 2002 е приет през 2000 г. с основна задача да се постигне по-евтин, по-бърз и по-сигурен Интернет, както и да се стимулира използването му посредством електронната търговия. В тази връзка ЕС прие Директивите за защита на данните, електронната търговия, авторските права и повторното използване на обществена информация. ¹³

eЕвропа 2005 има надграждаща роля като поставя акцент върху усилията за стимулиране на предоставянето на електронни услуги и инфраструктура с цел създаването на нови пазари, намаляване на разходите и увеличаване на производителността във всички сфери на икономиката. В тази насока ЕК се стреми да подпомогне страните-членки със съгласуване на обща рамка за подкрепа на пан-европейското електронно правителство. Целта ѝ е да се разработи информационното

¹¹ I I (2003) - e e e , 8, I -2000-26-276

¹² Добрев, Б., Гецова, Е., „Пътеводител за електронно правителство”, изд. „International university”, София, 2005

¹³ Добрев, Б., Гецова, Е., „Пътеводител за електронно правителство”, изд. „International university”, София, 2005

съдържание и определени технически политики за свързване на държавните администрации в целия съюз.¹⁴

Съпътстващи инициативи в подкрепа за реализацията на еЕвропа са:

1. - - форум за европейски електронни административни услуги, създаден 2001 г.¹⁵;

2. " - портал с много полезна информация за граждани и фирми в страни от ЕС, възможности за финансиране, за работа в друга държава, да получи информация за законодателството във всяка държава и др., създаден 2002 г. Порталът е опит за предоставяне на единни електронни услуги за всички граждани на ЕС.¹⁶

3. Програмата за Оперативно съвместимо предоставяне на услуги на европейското електронно правителство на държавните администрации и гражданите (I) – основните цели на програмата са да насърчава и подкрепя предоставянето на трансгранични услуги на гражданите и бизнеса в ЕС, да подобри ефективността на комуникацията между публичните администрации в различните държави и превръщането на Европа в притегателно място за живеене, работа и инвестиции. Програмата приключва своето съществуване през 2009 г.¹⁷

4. I - дава достъп до най-важната информация относно обществените поръчки в Европа.¹⁸

4.2. i2010

2010 е петгодишна стратегия, която надгражда еЕвропа 2005, и се базира на три основни стълба, т.нар. три :

а). " " е;

б). " " е е ;

в). .¹⁹

2010 насърчава положителния принос на информационните и комуникационните технологии за развитие на икономиката, на обществото и за подобряване на стандарта на живот в ЕС.²⁰

За изпълнение на поставените задачи от 2010 и в подкрепа на реализацията на Европа 2020 са създадени следните програми: „Цифровите технологии за Европа”

¹⁴ ://e .e " .e / " e /ee e/ 2010/" e/ee e/ e e .

¹⁵ :// .e - . /

¹⁶ ://e " .e / e e/ e / e .

¹⁷ ://e .e " .e / " /e / " e /3.

¹⁸ :// " .e " .e / e .

¹⁹ Добрев, Б., Гецова, Е., „Пътеводител за електронно правителство”, изд. „International university”, София, 2005

²⁰ ://e .e " .e / " e /ee e/ 2010/ e e .

()²¹; програмата е е (приключила през 2008г.), но продължила изпълнение на задачите си като I " " " е е " е ("I ") – за стимулиране на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж чрез ускоряване на по-широкото навлизане и възможно най-доброто използване на иновативни цифрови технологии от гражданите и бизнеса в ЕС²²; други програми като: " е I е е , е е .

5. Етапи на изграждане на електронното правителство в България

В своята разработка „Концепцията за „електронното правителство” в контекста на „електронното управление” гл.ас. д-р Светла Михалева посочва, че терминът “е-правителство” в българските условия се възприема предимно като услуги, които държавата предоставя на гражданите и бизнеса по електронен път чрез използване на постиженията на съвременните информационни и комуникационни технологии.²³

Етапите на изграждане на електронното правителство в България до 2005 г., представени в настоящото изложение, са съгласно „Доклад за състоянието и развитието на електронното правителство в България”, изготвен от Координационния център по информационни, комуникационни и управленски технологии (КЦИКУТ) към Министерския съвет и Програмата за развитие на ООН. Докладът е приет на заседание на Координационния съвет за информационно общество на 30 март 2006г. по предложение на Министъра на държавната администрация и административната реформа.²⁴

5.1 Подготвителен етап (2002 - началото на 2003 г.)

Този етап се характеризира с изграждане на основополагащи структури и разработка на основополагащи документи, както следва:

- разработена е “Стратегия за модернизация на държавната администрация – от присъединяване към интеграция”, приета с Решение на Министерския съвет № 465 от 2002 г.;
- създаден е Координационен център за информационни, комуникационни и управленски технологии (КЦИКУТ) с подкрепата към Министерския съвет на

²¹ //e .e " .e / " -" e "/ e/1584

²² //e .e " .e / " e /" e /e e /" / e e .

²³ [e " " e " Konceptciata 'Elektronno pravitelstvo v konteksta na elektronното upravlenie.pdf](#)

e (((2003) 567 ")) e , e e" " " e " " ee e

²⁴ // . " . " / / /2005 20 20 0 94 0 0 0 0 0 0 4 20 0 7
 0 0 20 1 81 1 8 1 81 1 82 0 1 8 0 0 8 0 5 1 82 0 20 0
 0 0 20 0 5 0 1 80 0 0 0 2 0 8 1 82 0 5 0 1 81 1 82 0 2 0
 20 0 2 20 0 91 1 8 0 0 3 0 0 1 80 0 8 1 8 .

Програмата за развитие на ООН (ПРООН) в съответствие с Меморандум за разбирателство между двете страни, подписан на 06.02.2002 г.;

- разработена е “Стратегия за електронно правителство”, приета с Решение на Министерския съвет № 866 от 2002 г.;
- разработен е “План за изпълнение на Стратегията за електронно правителство до 2005 г.”, приет с Протоколно решение № 10 т. 37 на Министерския съвет от 11.03.2004 г.;
- разработен е “Базисен модел за обслужване на едно гише”, приет с Решение на Министерския съвет № 878 от 2002 г.
- създаден е “Съвет по модернизация на държавната администрация” под ръководството на Вицепремиер с Решение № 146 на Министерския съвет от 2003 г. Съветът включва Работна група “Административно обслужване и електронно правителство“ за координиране изпълнението на Стратегията за електронна правителство.
- приета е «Визия за Единна национална база данни за територия, население и ресурси – основа на електронното управление на България» с Решение № 761 на Министерския съвет от 24.09.2004 г.
- нормативни актове, приети през периода – Закон за достъп до обществената информация (2000), Закон за авторското право и сродните му права (2001, доп.2005), Закон за електронния документ и електронния подпис (2001), Закон за защита на личните данни (2002), Закон за защита на класифицираната информация (2002), Закон за далекосъобщенията (2003).²⁵

5.2.Етап на начално развитие (2003 – средата на 2005 г.)

Началото на този период е свързано с приемането на Стратегия за изграждане на електронно правителство (2003г.) През този етап политиката по изграждането на Електронното правителство е съсредоточена в две основни направления:²⁶

1. Стимулиране създаването на “критична маса” от приложения и се натрупване на опит както за разработването на такива приложения в административните звена, така и

²⁵ :// . " . - " . / / /2005 20-
 20 0 94 0 0 0 0 0 0 4 20 0 7 0 0 20 1 81 1
 8 1 81 1 82 0 1 8 0 0 8 0 5 1 82 0 20 0
 0 0 20 0 5 0 1 80 0 0 0 2 0 8 1 82 0 5 0 1 81
 1 82 0 2 0 20 0 2 20 0 91 1 8 0 0 3 0 0 1 80
 0 8 1 8 .

²⁶ :// . " . " . / / /2005 20 20 0 94 0 0 0 0 0 4 20 0 7
 0 0 20 1 81 1 8 1 81 1 82 0 1 8 0 0 8 0 5 1 82 0 20 0
 0 0 20 0 5 0 1 80 0 0 0 2 0 8 1 82 0 5 0 1 81 1 82 0 2 0
 20 0 2 20 0 91 1 8 0 0 3 0 0 1 80 0 8 1 8 .

за промяна в нагласите на ползвателите на тези приложения (граждани и бизнес). Основните усилия са насочени към разработка и внедряване на отделни решения (понякога и частични) в отделни звена на Администрацията (министерства, агенции, областни администрации, общини);

2. Едновременно с това се осъществиха някои основополагащи разработки на централно ниво.

Основните усилия през този период са фокусирани към т.н. “индикативни електронни административни услуги”, дефинирани от Европейската комисия. Основният идея е преминаването от конкретни услуги, предоставяни от националните администрации, към унифицирани трансгранични (или пан-Европейски) електронни услуги.

С приемането на Стратегията за електронно правителство, българското правителство се ангажира с реализирането на 20 индикативни административни услуги, изпълнявани по електронен път – 12 за гражданите и 8 за бизнеса. В Плана за изпълнение на стратегията са предвидени конкретни проекти, които са свързани с изпълнението на индикативните услуги. Идентифицирани са администрациите, които са отговорни за изпълнението на всяка една от услугите. Отговорните администрации се задължаваха да предприемат конкретни действия за популяризиране на предлаганите от тях услуги в Интернет и за стимулиране на ползването на услугите през Интернет.

Въвеждането на посочените от Европейската комисия 20 индикативни електронни услуги за бизнеса и гражданите предвижда следните четири степени на предоставяне на услугите:

- първа степен - Информация: институциите публикуват в интернет информация, която е достъпна за гражданите и фирмите;
- втора степен - Еднопосочно взаимодействие: институциите публикуват в интернет информация и предоставят възможност за изтегляне на бланки и формуляри, свързани с услугите;
- трета степен - Двупосочно взаимодействие: потребителят на услугата освен получаването на информация и изтеглянето на бланки може да изпраща писма, формуляри и др. по електронен път, но администрацията не е задължена да му отговори в реално време или по същия начин;

- четвърта степен - Транзакция: гражданите и фирмите комуникират с администрацията по електронен път и обратно “онлайн”. Съществува механизъм за потвърждаване на действителността на транзакцията.²⁷

5.3. Етап на динамично развитие (2005 -2008г.)

По време на този етап настъпва доразвиване и преформатиране на електронните услуги, предлагани от администрацията, предвид присъединяването на България към ЕС. Вече са факт предлаганите трансгранични услуги в рамките на европейския единен пазар. Извършени са и необходимите законодателни промени: приет е Закон за електронната търговия (2006), изменения са направени в Закона за достъп до обществената информация, приет е и Закон за електронното управление (2008). В практиката се прилагат множество пилотни проекти на национално, регионално и общинско ниво. Стартиран е единен портал за предоставяне на електронни административни услуги, в който да се интегрират услугите предоставяни от различни държавни и общински институции: справки и запитвания, свързани със социалното и здравно осигуряване на гражданите, промяна на адресна регистрация и др.²⁸

Важен тласък в развитието на електронното правителство в България е приемането на Национална рамка за оперативна съвместимост на информационните системи в изпълнителната власт през 2006 г. Документът е в съответствие с „Европейската рамка за оперативна съвместимост” (2005), в изпълнение на инициативата „Европа 2005”. Фокусът е върху постигане на оперативната съвместимост чрез приемането на програмата IDABC за насърчаване и подкрепа на трансграничните електронни услуги и подобряване на ефективността и сътрудничеството между европейските администрации на Европейската комисия, която е представена по-горе.²⁹

Действията през този период могат да се обобщят в три основни направления: задачи, свързани с развитието на централизирани системи за електронно правителство; техническа и методическа помощ за регионалните и общински администрации; и обучение по информационни технологии на служители в администрацията на всички равнища за прилагане и използването на възможностите на електронните услуги.

5.4. Етап на реализация на електронното правителство (2009 -)

²⁷ :// . " . " / / /2005 20 20 0 94 0 0 0 0 0 0 4 20 0 7
 0 0 20 1 81 1 8 1 81 1 82 0 1 8 0 0 8 0 5 1 82 0 20 0
 0 0 20 0 5 0 1 80 0 0 0 2 0 8 1 82 0 5 0 1 81 1 82 0 2 0
 20 0 2 20 0 91 1 8 0 0 3 0 0 1 80 0 8 1 8 .

²⁸ :// .e " e.e /e / e /5303500

²⁹ :// .e " e.e /e / e /5303500

Този период може да бъде определен като най-важен за изграждането и реализацията на електронното правителство в България. Приети са два важни документа в тази посока: „Концепция за електронно управление в България 2010 – 2015г.”³⁰ и „Обща стратегия за електронно управление в Република България 2011 – 2015”.³¹

През 2010 г. Министерския съвет приема документ наречен „Политика в областта на електронните съобщения на Република България”, чиято цел е да осигури лесен достъп на населението и бизнеса до съвременни, ефективни, качествени и сигурни електронни съобщителни услуги, чрез създаване на условия за развитие на сектора на електронни съобщения, насърчаване на инвестиционната политика и внедряване на технологични нововъведения. Тези електронни съобщителни услуги трябва в максимална степен да задоволят нуждите на потребителите от гледна точка на начина, по който те се предоставят, цената и качеството им.³²

Значителна стъпка към координиране и насърчаване на инициативите за електронното правителство е направена през 2009 г. със създаването на Изпълнителна агенция „Електронни съобщителни мрежи и информационни системи” (ECNIS), която работи под юрисдикцията на Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията. Тя е натоварена с разработване, интегриране, поддръжка, администриране и управление на електронни съобщителни мрежи за нуждите на изпълнителната и местната власт.³³

„Концепция за електронно управление в България 2010 – 2015г.” и „Обща стратегия за електронно управление в Република България 2011 – 2015” са две важни крачки, които приближават България до крайната цел, а именно успешното функциониране на системата на електронно управление в България и в частност на електронното правителство.

6. Актуално състояние на електронните правителства в България и Румъния

Официалният старт на електронното правителство в България се очаква да бъде в началото на 2013 г. Към момента (м.ноември 2012г.) услугите, които се предлагат на Единния портал за достъп до електронни административни услуги ([e.gov.bg](#), фиг.1) са свързани преди всичко с подаване на заявления и извършване на справки по отношение на социално и здравно осигуряване, издаване на удостоверения за

³⁰ :// . . е е . / " / / е 2 .
³¹ :// . . е е . / " / / " " е " е е е 2011 2015.
³² :// . " е . / " е е / е . " " - I 663
³³ :// . е . е е . / " е. 1

постоянен адрес, промяна на адресна регистрация, гражданско състояние т.е. услуги, които се предоставят основно от Национален осигурителен институт(НОИ) и

Фиг.1

Национална агенция за приходите(НАП). Като това важи най-вече за НАП, които предоставят сравнително повече електронни услуги за гражданите и фирмите.

Значително повече са сферите, в които Единния портал не предлага никакви електронни услуги. Такива са например: Здравеопазване; Образование и народна просвета; Екология и околна среда; Обществени поръчки; Съобщения, радио и телевизионна дейност; Финанси и ценни книжа и други.

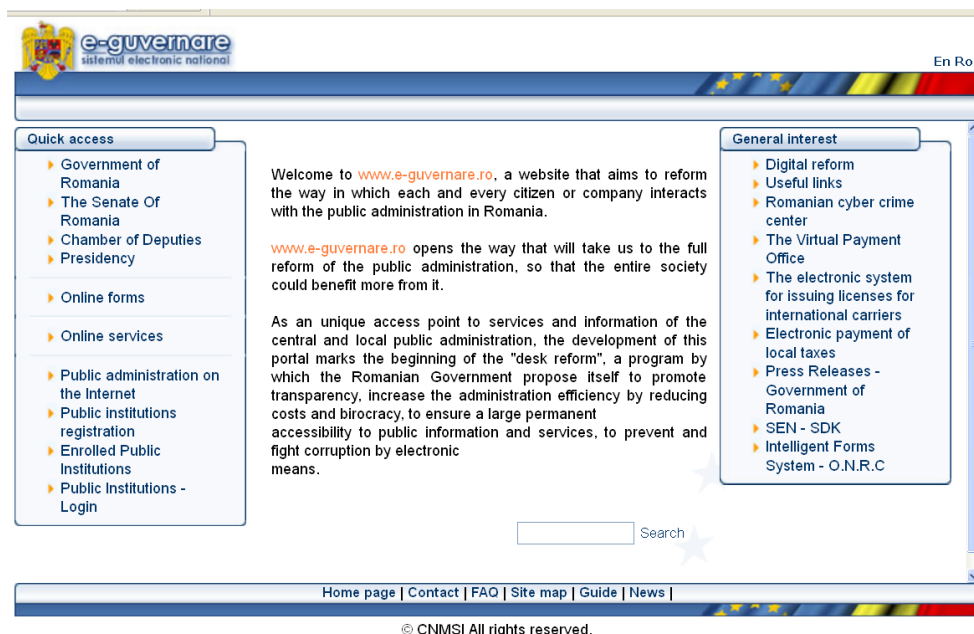
Част от образците и формулярите, които са качени на сайта са в неудобен формат (.) за онлайн или офлайн попълване на компютър.

Със стартирането на е-правителството в България през 2013 г. се очаква заложените цели в официалните документи и заявеното от компетентните лица обещание за интегриране на 235 публични регистъра да се реализира. Оптимистичните нагласи са свързани с наличието на необходимите предпоставки това да се случи и България да има добре функциониращо и полезно е-правителство, а именно добра нормативна база, политическа воля и вече подготвени кадри за работа с информационните технологии.

Целите на електронното правителство в България не се различават от тези на Румъния – намаляване на бюрокрацията, ограничаване на корупцията, предоставяне на достъп до информация и предоставянето на по-удобни и бързи административни услуги, подобряване на взаимодействието и ефективността в комуникацията между различните административни структури.

Започнали едновременно процеса на административна реформа, за периода 2001 – 2003 г. Румъния има 30 стартирали пилотни проекта за електронно правителство. За да популяризира използването на съвременни информационни технологии, през 2001 г. в страната е приет закон за освобождаване на ИТ специалистите от подоходен данък, което оказва силен стимулиращ ефект върху обществото и обществените нагласи.³⁴

През 2003г. в северната ни съседка стартира Национална електронна система (<http://www.e-guvernare.ro>, Фиг.2), която представлява правителствен портал с достъп до информация и услуги на държавната администрация.³⁵ Той е само входната точка, която отправя към други интернет портали и страници със съответната информация и документи. Документите, които могат да се ползват или свалят от него, са достъпни само ако сайтът е в режим на румънски език.³⁶ Към 2005 г. порталът е предоставял над 160 формуляра, 7 онлайн услуги за фирми в режим 24/7. В дейността на портала участват над 465 държавни институции.³⁷

Фиг.2

³⁴ Добрев, Б., Гецова, Е., „Пътеводител за електронно правителство”, изд. „International university”, София, 2005

³⁵ <http://www.e-guvernare.ro>

³⁶ <http://www.e-guvernare.ro>

³⁷ Добрев, Б., Гецова, Е., „Пътеводител за електронно правителство”, изд. „International university”, София, 2005

През 2002 г. Румъния стартира Електронна система за обществени поръчки, която функционира на национално ниво. Системата се използва от над 1050 държавни структури и вече над 9000 доставчици. Към 2005 г. с помощта на системата са извършени 240 000 сделки и са спестени повече от 70 млн. евро.³⁸

През 2003 г. стартира Електронната система за издаване на разрешения за международен транспорт, а транспортните оператори притежават цифрови сертификати за удостоверяване на самоличност.³⁹

Съществено постижение Румения има по отношение на онлайн плащанията. По Интернет могат да се направят редица плащания, сред които и плащането на местни данъци. Тя включва онлайн информационна система за гражданите и плащане, което се базира на онлайн банкирането, както и на и разплащания (Фиг.3).⁴⁰

Направеното от Румъния в областта на електронните услуги към момента не може да се сравни с направеното в Естония, която е пример за всички нови страни-членки (след 2000 г.) на ЕС. България също има какво да желае по отношение на електронното правителство, но, както казахме и по-горе, налице са всички предпоставки за значително развитие на предоставяните електронни услуги.

7. Насоки за развитие

Предпоставките за успех на електронното управление и в частност на електронното правителство в България са налице. През годините е създадена нормативната база, необходима за създаването и функционирането на едно съвременно,

³⁸ Добрев, Б., Гецова, Е., „Пътеводител за електронно правителство”, изд. „International university”, София, 2005

³⁹ Пак там

⁴⁰ :// . e . / e /

достъпно и полезно електронно правителство. Политическата воля е налична, все по-сериозно перо в националните и общински бюджети се отделя за създаване, поддържане и управление на електронни услуги. Десетки са вече форумите, на които е обсъждана темата за формата, начина на функциониране и предимствата на електронното правителство, където са представените и трите страни – държавните институции, гражданите и бизнеса. Към момента можем да кажем, че усилията са били фокусирани преди всичко за изграждане на база (нормативна, финансова, кадрова), оттук насетне са очакванията за реализацията на всички заложиени идеи. Както бе анонсирано в публичното пространство преди няколко дни, очакваният старт на електронното правителство ще бъде началото на 2013 г. Заедно с това се подготвя и обновен сайт за електронни услуги на Столична община.

Всички тези показатели са положителни. Гражданите и представителите на бизнеса все повече използват възможностите на електронните услуги, те оценяват предимствата, като намаляване на разходите и ограничаването на бюрокрацията. Поради тази причина, личното ми мнение, че обществото ни е готово да се възползва от предоставените му опции за електронно управление. Разбира се, изключително важно условие за това е начина на предоставяне на услугата чрез потребителски ориентиран интерфейс, удобство за ориентиране и използване на услугите и скъсяване на техническото време за извършване на дадената процедура или консултация.

Както казах и по-горе, предпоставките за успех са налице, оставаме с очакването те да се реализират.

Използвана литература:

Книги:

1. Добрев, Б., Гецова, Е., „Пътеводител за електронно правителство”, изд. „I e " " university”, София, 2005
2. Кискинов, В., „Електронно правителство”, изд. „Сиби”, София, 2003 г.

Статии:

Каменова, Н., Попова, М. (2003) Електронно правителство – същност и насоки на развитие, сп. Публична администрация, 1/2003, стр. 7

Интернет източници:

[:// . e .](#)
[.e .](#)
[Svetla Mihaleva_Koncepciata_'Elektronno_pravitelstvo_v_kontektsta_na_elektronното_управление.p](#)
— " e e , e e" " " e " " ")
ee e e (((2003) 567 "))
[:// . . e e . / " / / e 2 .](#)
[:// . . e e . / " / / " " e " e e e 2011 2015.](#)
[:// . " e . / " e e / e ." " - I 663](#)
[://e.e "e / " e /ee e/2010/" e/ee e/ e e .](#)
[:// .e - . /](#)
[://e "e / e e/ e / e .](#)
[://e.e "e / " /e / " e/3.](#)
[:// " .e "e / e .](#)
[://e.e "e / " -" e "/ e/1584](#)
[://e.e "e / " e /" e/e e /" / e e .](#)
[:// . " . " / / /2005 20 20 0 94 0 0 0 0](#)
[0 0 0 4 20 0 7 0 0 20 1 81 1 8 1 81 1 82 0](#)
[1 8 0 0 8 0 5 1 82 0 20 0 0 0 20 0 5](#)
[0 1 80 0 0 0 2 0 8 1 82 0 5 0 1 81 1 82 0](#)
[2 0 20 0 2 20 0 91 1 8 0 0 3 0 0 1 80 0](#)
[8 1 8 .](#)
[:// . e . / e /](#)
[:// .e- e "e. / e" ." " I 4](#)
[:// " " . " e.e- e " e. /](#)
[:// .e " e.e /e / e /5303500](#)
[:// .e . e e . / " e. 1](#)
- e 2005, .ee e2005.
I I (2003) - e e e , 8, I -2000-26-276

**МЕЖДУНАРОДНО ВИСШЕ БИЗНЕС УЧИЛИЩЕ
БОТЕВГРАД**

ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ

Бакалавърска програма

Учебна дисциплина “Право и Интернет”

КУРСОВА РАБОТА

**Тема: Електронно правителство на България – интегрирано
електронно управление на национално и местно ниво**

**Разработил:
Иванка Иванова – Флорова
Фак. №12874**

**Проверил:
д-р Ирина Цакова**

**Ботевград
декември 2012 г.**

Съдържание:

Въведение	стр.3
Същност на понятията „електронно правителство” и „електронно управление”	стр.3
Основни етапи на изграждане на електронно правителство в България	стр.6
Сравнителен анализ на състоянието на електронните услуги в България и Австрия	стр.7
Насоки за развитие на електронното правителство в България	стр.11
Заключение.....	стр.12
Използвана литература.....	стр.13

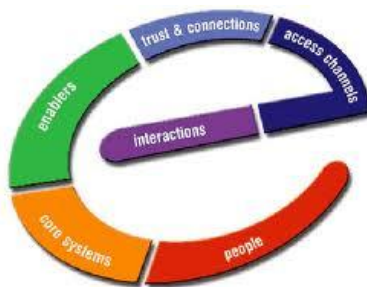

ВЪВЕДЕНИЕ

В днешното динамично и технологично време е съвсем нормално да се появи нуждата от електронно правителство. Създаването му ще допринесе за по-качественото и ефективно обслужване на гражданите. Едва ли има човек, на който да не му е омръзнало от безкрайното чакане по опашки и прехвърлянето от гише на гише, само за да ви съобщят, че вашата документация е непълна. Електронното правителство или е-правителство представлява използване на информационна технология, в частност Интернет, за доставяне на обществени услуги по-далеч, по-удобен, ефективен като разходи и напълно различен начин.

Идеята за електронно правителство се появява още през 1978г., но по-силно развитие получава през 90-те години на миналия век. Концепцията е била за изграждане на единен правителствен портал, чрез който гражданите или юридическите лица ще могат да получават административна услуга. В България има решение за внедряване на естонския модел на електронно правителство, като Естония е една от водещите страни в света в областта на е-правителството, от началото на септември 2011.

Същност на понятията „електронно правителство” и „електронно управление”

Електронното правителство представлява съвкупност от органи на национално и местно ниво, средства и методи, които са насочени към по-висока ефективност на

правителството в достъпа на гражданите до информация и услуги.¹ Създаването му следва да премине през няколко етапа. Като начало трябва да се осъвремени законовата уредба, което се осъществява със Закона за електронния документ и електронния подпис през 2001г. В него се разглеждат основно идентификацията на страните във виртуалното пространство, потвърждаване съдържанието на електронния документ и установяване на гаранции за сигурността при обмяна на данни по електронен път, чрез възможността за използване на електронен подпис. В допълнение към закона са приети и редица Наредби, които да спомагат неговото изпълнение.

Електронното правителство е един от основните елементи на електронното управление. То представлява „свкупност от стратегически и тактически мерки, политики и технологични решения, определящи рамката за развитие и функциониране на информационното общество“². Въвеждането на електронното управление е дълъг и сложен процес. Пречка би била ниската информационна култура, както на голяма част от гражданите, така и на администрацията. Консерватизмът и психологическата неподготвеност на обществото да търси и получава административни услуги по електронен път, нуждата от инвестиции от страна на държавата. От друга страна електронното управление има и своите положителни черти. Благодарение на него вече ще можем бързо и лесно да получаваме нужната ни административна информация. Повишаване качеството на предлаганите услуги и намаляване на тежката бюрократична система. Всичко това ще ни спестява много време и енергия, които можем да вложим в създаването на нещо полезно.

В България началото е поставено през 2002г. с приемане на Стратегия за електронно правителство. С нея се поставя началото по създаването на електронни услуги за гражданите и бизнеса. Заедно с нея се създава и междуведомствен съвет за координиране и подобряване на дейностите по изграждането и въвеждането на електронно правителство. В тази стратегия е отбелязана степента на готовност на България за внедряване на такова управление, целите и начините за постигането им.

¹ Електронно правителство, д-р Ирина Цакова

² Концепция „Електронно правителство“ в контекста на електронното управление, гл.ас.д-р Св. Михалева

Посочен е и метода за оценяване на постигнатото – въвеждане на 12 административни услуги за граждани и 8 за бизнеса.³

Административни услуги за граждани:

- ✓ Подходни данъци: декларации, уведомяване.
- ✓ Услуги по търсене на работа при бюрата на труда.
- ✓ Социални осигуровки
 - помощи за безработни,
 - семейни помощи за деца
 - стипендии.
- ✓ Лични документи
 - Лични карти, паспорти
 - Шофьорски книжки
 - Проверка за валидността на лични карти и шофьорски книжки
- ✓ Регистрации на МПС (нови, използвани, внесени МПС).
- ✓ Подаване на документи за строителни разрешения.
- ✓ Декларации към полицията (например при кражба).
- ✓ Обществени библиотеки (каталози, машини за търсене).
- ✓ Свидетелства (за раждане, брачни и др.).
- ✓ Дипломи за средно и висше образование.
- ✓ Смяна на адресна регистрация.
- ✓ Услуги, свързани със здравеопазването
 - Здравно осигуряване
 - Услуги, свързани със здравеопазването

Административни услуги за бизнеса:

- ✓ Социални осигуровки за заетите
 - Справки за социални осигуровки на заетите
 - Данни за социалното и здравното осигуряване на заетите

³ Електронно правителство, д-р Ирина Цакова

- ✓ Корпоративни данъци: декларации, уведомяване.
- ✓ Данък върху добавената стойност: декларации, уведомяване.
- ✓ Регистрация на нова фирма.
- ✓ Изпращане на данни до Националния статистически институт.
- ✓ Митнически декларации.
- ✓ Разрешения, свързани с екологични изисквания (вкл. докладване).
- ✓ Обществени поръчки.
- ✓ Регистър на поканите за малки обществени поръчки
- ✓ Регистър на обществените поръчки⁴

Разработена е Концепция за електронно управление в България 2010-2015г. Има също разработена обща стратегия за електронно управление 2011-2015г., в която се описва схемата на изграждане. Предприети са редица законови инициативи до момента за внедряване и функциониране на електронното управление. Основните са Закона за електронния документ и Закона за електронния подпис.

Основни етапи на изграждане на електронно правителство в България

Както всяко нещо, така и електронното правителство в България се реализира на етапи. Основните са формиране и усъвършенстване на законодателството, създаване на инфраструктура и съответните административни структури за реализацията на електронно правителство. Въвеждането на технологиите се концентрира върху четири основни групи – правителство и граждани, правителство и правителство. В първия случай става дума за създаване на лесен и достъпен портал за висококачествени услуги на правителството. Във втория – администрациите да опростят начините за получаване на информация и услуги и да подобрят своята ефективност. Повишената ефективност и ефикасност ще бъдат постигнати, чрез оптимизиране на разходите и увеличаване на възвращаемостта на вложените средства.⁵ Целите на електронното управление в България са няколко.

- ✓ Първо – широк спектър от качествени административни услуги;

⁴ <http://estoyanova.blog.bg/technology/2008/05/18/>

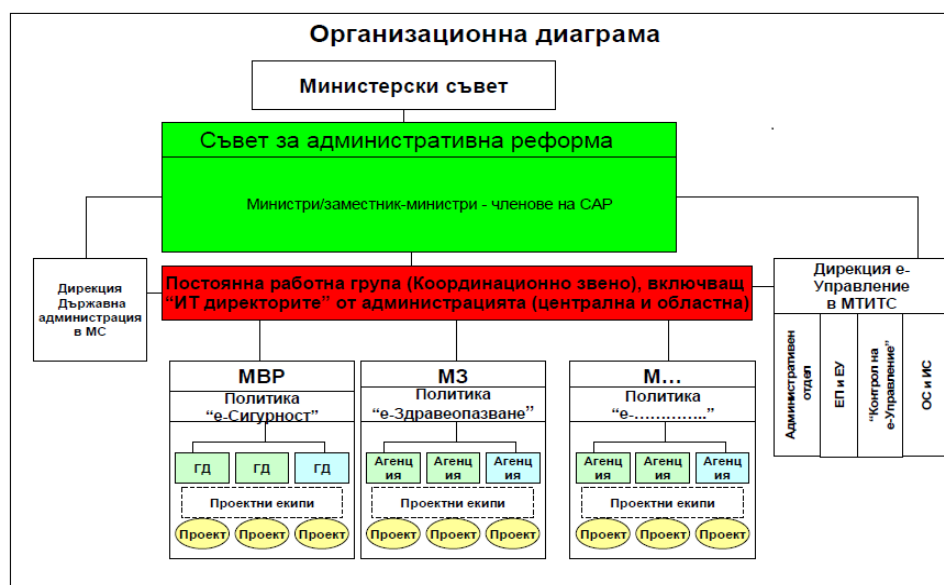
⁵ Обща стратегия 2011-2015г.

- ✓ Второ – отворено и прозрачно управление;
- ✓ Трето – ефективно и ефикасно управление;

Развитието на електронното управление трябва да е ориентирано към потребителя. То трябва достатъчно добре да познава потребителското поведение, да е удобно и лесно за ползване, както от обикновения гражданин, така и от хората със специфични потребности. Да стимулира гражданите и бизнеса да използват предоставяните им възможности от електронното правителство. Да осигурява публичност и прозрачност на действията на администрацията и да прилага иновативни средства за усъвършенстване на услугите.

Всички тези неща няма как да се осъществят без взаимно сътрудничество и партньорство – с бизнеса, с гражданите и неправителствените организации, с администрацията. Сътрудничество с Европейската комисия и държавите членки на ЕС за реализиране на трансгранични електронни услуги за гражданите и бизнеса.⁶

Изпълнението на Общата стратегия за електронно управление е в пряка зависимост от координацията между държавните институции и власти.

Сравнителен анализ на състоянието на електронните услуги в България и Австрия

България, чрез постоянното развитие на инфраструктурата на информационните технологии и разширяването на съответните услуги, успя да покаже значително развитие в областта на електронното правителство.

⁶ КОНЦЕПЦИЯ ЗА ЕЛЕКТРОННО УПРАВЛЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ 2010 – 2015 г.

Основните дейности на електронното правителство се фокусират върху:

- ✓ Развитие на централните системи на е-правителство, включваща създаването на уеб портал на електронното правителство, както и създаването на комуникационна стратегия за информиране на обществеността за електронно правителство и безопасност при използване на тези системи и услуги.
- ✓ Подкрепа за регионалните и местните администрации.
- ✓ Обучение на персонала на администрациите в сферата на информационните технологии и използването на услугите на електронното правителство, обучението може да бъде разделено на обучение за ИТ специалисти, както и обучение на служителите в администрацията.

Към днешна дата има много готови услуги, които гражданите могат да ползват. Те са преди всичко в сайтовете на НАП и НОИ. Към първите има три вида е-услуги – с електронен подпис КЕП, с ПИК или със свободен достъп. С КЕП могат да се подават различни декларации, искане за издаване на документи, ДДС документи, справки и др. С ПИК също може да се подаде искане за издаване на документи, различни справки – ДЗПО, осигурителен доход, актуално състояние на трудовите договори, задължения. При сводният достъп до е-услуги можем да направим различни справки – за банковите сметки на ТД, за кодовете по вид плащане /които след 01.01.2013г. ще отпаднат/, различни образци на документи.

Към НОИ има четири вида е-услуги – по ЕГН и ПИК, по булстат и ИКО, със сертификат и със свободен достъп. По ЕГН и ПИК могат да се направят различни справки за социално и здравно осигуряване, за парични обезщетения и др. И съвсем новата услуга – изчисляване на прогнозна пенсия. По булстат и ИКО – справки за осигурителен стаж и доход и справки за парични обезщетения и помощи. Със сертификат – справки от информационната система на НОИ за притежатели на валиден цифров потребителски сертификат за универсален и усъвършенстван електронен подпис. Със свободен достъп може да се направи справка за прекратени осигурители.

От февруари 2013г. ще заработи още една нова услуга. Гражданите ще могат да си извадят свидетелство за съдимост удобно, чрез е-услуга. Електронно свидетелство за

съдимост може да си извади всеки, стига да е с чисто съдебно минало и да има електронен подпис.

Австрия

Електронното правителство в Австрия има ранен старт. От самото си начало, държавните органи и екипи за проекти на е-правителство непрекъснато работят с цел разширяване и подобряване на обществените услуги и свързаните с тях процеси.

През 1995г. федералното правителство създаде работна група за информационно общество, натоварена с идентифициране на възможностите и заплахите, произтичащи от развитието на информационното общество. През 1998г. ИТ Споразумението за сътрудничество бе подписано между федералната държава и отделните региони. През май 2003г. австрийското федерално правителство стартира инициатива на електронното правителство, е-правителство офанзива, с цел координиране на всички дейности за електронното правителство в страната. На следващата година краткосрочна цел на електронното правителство офанзива е постигане на място в топ 5 на лидерите на ЕС на е-правителство е изпълнено, тъй като Австрия е номер 4 в годишното проучване за сравнителен анализ на електронното правителство. Австрия е първата държава-членка, която прилага Директива 1999/93/ЕО на ЕС за електронните подписи.

Австрийската правна рамка за електронното управление определя следните принципи за австрийската стратегия за електронно управление:

- ✓ Близостта до гражданите
- ✓ Удобство чрез ефективност
- ✓ Доверие и сигурност
- ✓ Прозрачност
- ✓ Достъпност
- ✓ Ползваемост
- ✓ Сигурност на данните
- ✓ Сътрудничество
- ✓ Устойчивост
- ✓ Оперативна съвместимост
- ✓ Технологичната неутралност

Ключът към процеса на развитието на електронното правителство в Австрия е въвеждането на електронни системи за обработка на данни, въз основа на граждански

карти. Доставчиците на услуги от публичния и частния сектор могат да предоставят електронни съобщителни услуги, които използват гражданските карти за идентификация.⁷

За сравнителен анализ избрах Австрия, защото е една от любимите ми държави, която ако имам възможност бих искала да посетя. Като площ и население тя е много близо до нас, като природа, забележителности и история също. Австрия влиза в Шенгенското пространство още през 1995г. и същата година става членка на ЕС. От 1999г. е член и на еврозоната. Ние за сега сме само членки на ЕС, но с постъпки за приемане и в Шенген и в еврозоната. Много ми допада също Австрийската правна рамка за електронно управление. Там се залага на изключително важни неща като доверие и сигурност, прозрачност, достъпност и сигурност на данните.

Според списък на ООН за подготовка на електронно управление Австрия е на 24 място с индекс 0,6679. За сравнение България е на 44 място с индекс 0,5590. Трудностите пред Австрия за въвеждане на електронно правителство са, че тя е федерална република, което означава, че тя е съставена от 13 федерални министерства, 9 провинции, 80 областни администрации и 2357 общини. Това означава, че по-голяма част от държавната администрация се осъществява на местно, а не на федерално ниво. Нужно е било да се създаде проект „Дигитална Австрия“, с който да се организира сътрудничество между федералните и местните власти. В момента 100% от услугите са на пълно разположение онлайн, което означава, че през портала може да има достъп до електронни формуляри, достъп чрез електронно плащане и в края на процеса и електронна доставка на съобщенията. Сега дейностите са концентрирани върху това всеки гражданин да има еднакво ниво на достъп до услуги във всяка община.⁸

Австрия наред с Естония служи за образец на българското електронно правителство. Интернет-услугите са електронни от край до край. е -базирано е общуването, както с гражданите и бизнеса, така и между самите ведомства. Наложен е принципът, че една услуга трябва да е електронна от край до край: по електронен път се подава заявката за нея, електронно се плаща държавната такса за реализацията, искът се обработва електронно в бек-офис системата, през Интернет се връща съответният документ на гражданина или фирмата.

⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/EGovernment_in_Europe&ei=3A_HUJGsL_Pa4QTogIHICQ

⁸ <http://www.etimes.bg/articles/1164/%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B0%.html>

Насоки за развитие на електронното правителство в България

Реализацията на общата стратегия за електронно управление ще бъде извършена при централизирано определяне на политиката и децентрализирано изпълнение. Политическото лидерство и приемственост ще бъдат гаранция за успешна реализация на дългосрочната политика, одобрена от управляващите, неправителствените организации и администрациите. Налагането на единен подход ще спре преразхода на средства за припокриващи се, нецелесъобразни и недовършени проекти, като ще осигури повече стойност за потребителите, инвестиционна ефективност, бързи и реални резултати.

Ще се реализират приоритизирани услуги и проекти с ясен за обществото ефект, на база публично достъпна методика. Ще бъдат извършвани постоянен контрол и оценка на изпълнението. Резултатите ще се измерват, чрез система от ключови показатели (KPI). Най-важният критерий за оценка е дългосрочната обществена полза. В този процес ще бъдат прилагани добри практики, като изискване за сертификация на изпълнителите, обективни професионални оценки на база peer-review, самоконтрол от страна на индустрията.

Националната политика за развитие на електронното управление е свързана с постигането стратегически цели, групирани в четири теми:

- ✓ Електронни услуги за гражданите и бизнеса;
- ✓ Цифрова администрация;
- ✓ Популяризиране, достъп и участие;
- ✓ Институционално изграждане;⁹

От друга страна е необходимо изготвянето на списък с всички услуги, които се предлагат, както и да е известно колко хора ползват тези услуги, след което приоритетно да се развият именно тези услуги, от които гражданите се нуждаят най-много.

Според министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията Ивайло Московски дългоочакваното електронно правителство на България ще заработи през пролетта на 2013 г. Тогава ще бъдат готови 235 публични регистъра за интегриране, както и електронната идентификация.

⁹ Обща стратегия 2011-2015г.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Едва ли ще има човек, който да не е доволен от създаването на електронно управление и електронно правителство в България. Много по-удобно ще е с един клик на компютъра вкъщи или в службата да можем да получим исканата от нас услуга, която иначе би ни отнела много време и нерви. Всичко това има й друга страна – ЕКО. В съвременния развиващ се свят все повече хора мислят и говорят за екологичната катастрофа, до която можем да доведем планетата с прекомерното ѝ експлоатиране и замърсяване. Може би интернет не е в състояние да спаси планетата, но е средство, което хората могат да използват, за да я направят по обитаема. За съжаление системата не може да стане от днес за утре, но чакането наистина си заслужава.

Използвана литература:

1. Право и Интернет, д-р Ирина Цакова;
2. Стратегии за електронно правителство, Дъглас Холмс;
3. :// . е ". / / 0 95 0 0 5 0 1 82
1 80 0 0 0 0 0 1 80 0
0 0 2 0 8 1 82 0 5 0 1 81 1 82
0 2 0
4. :// . . е е . / " е. " е 454
5. :// . е . /e " / " " е / " / " е
" е е е е 1 е е е 1 " е е 2
е 2 е е 2 е е 2 е е е е
6. ://e ". . / / / е " " е "-
е " " е " е е " " е е " е
е.
7. :// " " е. е. / " " е " " е 7 ://e .
е ". / / е е е е 3 "4 I I
8. ://e " е /" -e / е / е е - е /" "/ е .
9. :// . е. / e" 0 5 0 0 5 0 1
82 1 80 0 0 0 0 0 1 80
0 0 0 2 0 8 1 82 0 5 0 1 81 1 8
2 0 2 0 1024 616 е
" е 3 I 7 54 I 2 е 0
10. :// е . /13472 е " е " " " е
" " е " е " " "
11. :// . /e e е /e /e е
12. :// е е . ". /e e е .
13. :// е . / " "/ " - "- " е- "- е е - "- .

МЕЖДУНАРОДНО ВИСШЕ БИЗНЕС УЧИЛИЩЕ
БОТЕВГРАД

ДИСТАНЦИОННО ОБУЧЕНИЕ

Бакалавърска програма

Учебна дисциплина „Право и Интернет“

КУРСОВА РАБОТА

**Тема: Електронно правителство на България –
интегрирано електронно управление на
национално и местно ниво**

Разработил:

Пламен Иванов Иванов

Фак. № 12944

Проверил:

д-р Ирина Цакова

София

Ноември 2012 г.

Съдържание:

Въведение.....	3
1. Същност на понятията „електронно правителство” и „електронно управление”.....	4
2. Основни етапи на изграждане на електронно правителство в България.....	6
3. Сравнителен анализ на състоянието на електронните услуги в България и Естония.....	7
4. Насоки за развитие на електронното правителство в България.....	12
Заключение.....	13
Използвана литература.....	14

Въведение

Постигането на обществено развитие е свързано с икономически растеж, повишаване на заетостта и развитие на човешките ресурси, осигуряване на прозрачно управление и намаляване на корупционните практики, създаване на по-конкурентна бизнес-среда и подобряване на административното обслужване. Тези фактори създават едно сериозно предизвикателство пред държавната машина в България и са предпоставка за изграждане на концепцията за е-правителство, т.е. административният апарат с целия набор от властови, човешки и технологичен ресурс следва да подпомага общественото развитие, като създаде адекватна информационна, комуникационна и управленска среда и прилага съвременни ИТ с цел гарантиране на административната ефективност.

Целта на настоящата разработка е да се анализира електронното правителство на Р. България.

За изпълнение на целта се поставят следните *задачи*:

1/Да се изясни същността на понятията „електронно правителство” и „електронно управление” и основните различия между тях.

2/Да се анализират основните етапи на изграждане на електронно правителство в България.

3/Да се анализира състоянието на предлаганите електронни услуги в България и Естония.

4/Да се дадат насоки на развитие на електронното правителство в България.

1. Същност на понятията „електронно правителство” и „електронно управление”

Новите информационни и комуникационни технологии в епохата на обществото на знанието постепенно се превръщат в необходим елемент на правителствената дейност в различни страни. Те променят подходите и отношенията на държавните органи към гражданите, бизнеса и самата административна среда. Актуалността на електронното правителство отразява съвременното състояние на информационното общество, позволява административно-държавната дейност и структури да станат реално по-открити, прозрачни и ефективни.

Инициативите в областта на електронното правителство се появяват в края на 90-те години на миналия век, а първите резултати се проявяват през 2004-2005г. Електронното правителство, се появи като резултат от необходимостта да се повиши ефективността на предоставянето на услуги на гражданите и бизнеса, за развитие на публичното управление по модела на новия държавен мениджмънт. Впоследствие обаче започна да се разглежда в много по-широкия контекст на демократичното управление. В това отношение Интернет пространството, използвано за електронно правителство, започна да се изпълва с различни публични форми. В терминологичен аспект това намери израз в прехода от концепцията за електронно правителство (e-government) към концепцията за електронно управление (e-governance)¹. Ако в центъра на концепцията за електронно правителство има понятия като откритост на информацията и предоставяне на публични услуги, то новото разбиране включва в себе си компоненти като сътрудничество, участие, координация, демократични процеси, човешки права.

Съществуват множество определения на понятието електронно правителство. ЕС дава следното определение: „Електронното правителство е постоянна оптимизация на начина за предоставяне на публични услуги и административно управление чрез промяна на вътрешните и външните за администрацията отношения посредством използването на информационни технологии, Интернет и нови средства за комуникация вътре в администрацията, между администрациите и нейните външни клиенти”².

Е-правителството се отнася до използването от правителствени агенции на ИТ (като широкообхватни мрежи, Интернет и мобилна обработка на данни), които имат възможностите да реализират връзки (взаимоотношения) с граждани, бизнес и други правителствени институции³.

Електронното управление е по-широко понятие от електронното правителство, което от своя страна се дефинира като „система, съчетаваща използването на информационните и комуникационните технологии от държавната администрация с

¹ Върбанов, Р., Ролята на електронното управление в съвременното общество на знанието, Народностопански архив, 3/2008, <http://www.npa.bg/>, с.9-10

² Каменова, Н., М. Попова, Електронното правителство – същност и насоки на развитие, сп. Публична администрация, 1/2003, с.7

³ Върбанов, Р., Електронното правителство – същност и насоки на развитие, сп. Публична администрация, 1/2004, с.5

организационни изменения и новопридобити умения, водещи до подобряването на обществените услуги и демократичния процес”⁴.

Електронното управление е „съвкупност от стратегически и тактически мерки, политики и технологични решения, определящи рамката за развитие и функциониране на „информационното общество”⁵.

Електронното управление отразява визията за: демократично ръководене на процесите и явленията в обществото и утвърждаване на принципите на правовата държава; засилване ролята на индивидуалните права в обществения живот – правото да се търсят, получават и разпространяват информация и идеи, защита на личните данни; подобряване на взаимодействието между публичната власт и гражданското общество; за подобряване на качеството на обществените услуги и ефективността на държавното управление. Е-управлението включва като свои компоненти: отношенията администрация-граждани; администрация-бизнес; администрация-администрация; администрация-служители; е-управление на равнище общини; е-достъп до информация, образование, квалификация и услуги; е-здравеопазване; е-демократия и е-механизми за граждански контрол върху дейността на публичните власти⁶.

2. Основни етапи на изграждане на електронно правителство в България

Изграждането на ефективно електронно управление в България е важна част от процеса на модернизиране на държавната администрация, повишаване качеството на административното обслужване и гарантиране ефективното функциониране на администрацията в условията на пълноправно членство в ЕС.

Основните нормативни документи, уреждащи отношенията във връзка с електронното правителство в България, са: Административно-процесуален кодекс⁷ (АПК); Закон за електронния документ и електронния подпис⁸ (ЗЕДЕП); Закон за

⁴ " е е , е е" " " е " " е е е
е ((2003) 567 ")

⁵ Доклад за състоянието и развитието на електронното правителство в България, КЦИКУТ, София, 12.2005, с.4

⁶ Михалева, С., Концепцията „Електронно правителство” в контекста на електронното управление, ://e " . . /

⁷ Административно-процесуален кодекс, В сила от 12.07.2006 г., Обн. ДВ, бр. 30 от 11.04.2006 г.

⁸ Закон за електронния документ и електронния подпис, В сила от 06.10.2001 г., Обн. ДВ, бр. 34 от 6.04.2001 г.

защита на личните данни⁹. Важна предпоставка за прехода от електронно правителство към електронно управление в българската администрация е приетият през 2007г. Закон за електронното управление¹⁰.

Според Европейската комисия при изграждане на електронното правителство могат да се обособят четири основни етапа¹¹: 1/Предоставяне на онлайн информация; 2/Интерактивен еднопосочен достъп; 3/Интерактивен двупосочен достъп; 4/Транзакции – възможност за плащане цената на услугата по Интернет и нейното получаване по електронен път.

Развитието на електронното правителство в България може да бъде проследено чрез условното му разделяне на три основни етапа¹²:

1/Подготвителен етап (2002 - началото на 2003г.)

Подготвителният етап се свързва с приемането на програмните документи, очертаващи пътя на развитие на електронното правителство: „Стратегия за модернизиране на държавната администрация – от присъединяване към интеграция”; „Стратегия за електронно правителство”; „План за изпълнение на Стратегията за електронно правителство до 2005г.”; „Базисен модел за обслужване на едно гише”.

За управление на процеса на изграждането на електронното правителство е създаден „Съвет за модернизиране на държавната администрация”, в рамките на който е изградена работна група „Административно обслужване и електронно правителство” за координиране изпълнението на Стратегията за електронно правителство.

2/Етап на начално развитие (2003 - средата на 2005г.) - свързан с дейности, съсредоточени в две основни направления:

- Дейности, насочени към разработка и внедряване на отделни решения в отделни звена на с цел стимулиране на създаването на „критична маса” от приложения и натрупване на опит, както у разработчиците на такива приложения в административните звена, така и у ползвателите на тези приложения (гражданите и фирмите);

- Осъществяване на някои основополагащи разработки на централно ниво.

⁹ Закон за защита на личните данни, В сила от 01.01.2002 г., Обн. ДВ, бр. 1 от 4.01.2002 г.

¹⁰ Закон за електронното управление, В сила от 13.06.2008 г., Обн. ДВ. бр.46 от 12.06.2007 г.

¹¹ е" I " е е " , 2002

¹² Доклад за състоянието и развитието на електронното правителство в България, КЦИКУТ, София, 12.2005, с.7

3/Етап на целенасочено развитие (от средата на 2005г.), чиито основни характеристики са:

- Европейски измерения (преди всичко създаване на условия за развитие на транс-граничните услуги за гражданите и бизнеса като общоевропейски пазар);

- Интегрален подход към функциите на електронното правителство като елементи от електронното управление;

- Въвеждане на „интелигентни“ методи в оценките за функциониране на администрацията;

- Развитие на многоканалния достъп към електронните услуги;

- Приоритет на разработките, свързани със системната интеграция и оперативната съвместимост.

Електронното правителство стартира от 1 октомври 2007г. с приключването на първия етап от изпълнението на проектите за „Интеграционна система на електронното правителство” и „Пилотна интеграционна система за електронна област” и въвеждането в активна експлоатация на системите на електронното правителство.

3.Сравнителен анализ на състоянието на електронните услуги в България и Естония

По данни от Доклада за състоянието на администрацията за 2011 г.¹³ от общо 515 администрации само 152 предоставят административни услуги по електронен път.

Предоставянето на административни услуги по електронен път има четири нива в зависимост от достигнатото ниво на развитие и възможностите за електронно представяне:

Ниво 1: Информация: предоставяне на онлайн информация за обществените услуги.

Ниво 2: Едностранна комуникация: електронен достъп до формуляри.

Ниво 3: Двустранна комуникация: електронна обработка на формуляри, вкл. електронна – персонална идентификация.

Ниво 4: Извършване на сделки, вкл. разплащане и доставка.

¹³ Доклад за състоянието на администрацията, 20.06.2012, <http://www.government.bg/>, с.28

За 2011 г. все още преобладава предоставяне на услугите от ниво 2, което представлява 75,25% от общия брой. В действителност обаче едва 3,54% от тях могат да приключат услугата, без да трябва да се ходи на място, тъй като само те могат да приемат заплащането й. 15,5% от тези 152 администрации само дават информация за предоставяните от тях услуги. 75% качват на страниците си в интернет формулярите си, но само 5,7% могат да ги обработят електронно.

Таблица 1. Ниво на представяне на услуги по електронен път, 2011 г.

	I	II	III	IV
Брой услуги	481	2335	177	110
	15.50	75.25	5.70	3.54

Според доклада около 44% от структурите на администрацията все още не са предприели дейности, свързани с електронното управление. Все пак 405 структури използват интернет страницата си, за да предоставят информация на гражданите.

Администрациите с най-голям брой административни услуги на ниво 4 са общинските администрации Свиленград (28 услуги), Габрово (25 услуги), Баните (14 услуги) и Агенцията по геодезия, картография и кадастър (19 услуги).

Основните възможности, които предлага правителствения онлайн портал www.egov.bg са предоставяне на информация за публичните услуги, отнасяща се до:

- правното основание за извършване на услугата, компетентния орган за нейното извършване, характеристиката и процедурата по извършването й;
- осигуряване на еднопосочно взаимодействие, изразяващо се във възможност за изтегляне на формуляри;
- създадени са и условия за реализиране на форма на двупосочно взаимодействие, по отношение на определени административни услуги.

Все още не е осигурено цялостно реализиране на административните услуги, включващо доставка и разплащане, каквато е и идеята на електронното правителство. Логичен е и въпроса, доколко рентабилно на този етап би било за гражданина да

закупи и ползва универсален електронен подпис за да може само да заявява онлайн достъпните административни услуги¹⁴.

Няма изграден комуникационен механизъм между отделните държавни администрации в контекста на осъществяването на административни услуги и това затруднява и натоварва от една страна административния апарат, а от друга създава предпоставки за реализиране на измами чрез предоставяне на подправени/неистински документи от страна на недобросъвестни граждани, на база на които съответната администрация извършва услугата или пък неизпълнение на законови изисквания.

Към момента в България са сертифицирани общо 25 системи и продукти използвани в държавната администрация. Този факт дава отговор на въпроса за „липсата на чуваемост“ между администрациите.

Друг проблем е липсата на практика на унифициране на предлаганите административни услуги в България. Въпреки, че е създаден и утвърден списък на унифицираните наименования на административните услуги той не се прилага и голяма част от общинските администрации например предлагат едни и същи като вид и характеристики услуги под различни наименования.

Основният извод, който може да се направи за състоянието на електронното правителство в България е следния: създадена е законова рамка за реализиране на е-правителство, като са разписани и изискванията и условията за участие на администрациите в електронното управление и предлагане по електронен път на административни услуги. Въпреки това все още липсва обвързаност между тях в контекста на обмена на данни и информация, необходимо е по-сериозно наблюдение на напредъка по отношение на електронното правителство. На този етап всяка администрация самостоятелно развива идеята за електронно управление, която без обвързаност не би дала необходимия резултат.

Естония се възприема като лидер в областта на електронното правителство. От 2005 г. във всички библиотеки, училища, университети, обществени сгради, централни части и паркове на по-големите градове има безплатен интернет достъп.

¹⁴ Вутова, В., Правителство онлайн по света и в България – достижения и перспективи, 20.06.2011, :// . /3899

Използвайки специални лични карти, естонците получават достъп до почти всички публични услуги чрез интернет на специален сайт www.eesti.ee. Личната карта на всеки естонец не само го идентифицира във физическия свят, но и работи в електронна среда, осигурявайки му достъп до почти всяка електронна услуга, включително тези на банките, компаниите за комунални услуги, полицията и системите на училищата и здравеопазването.

За успеха на електронното правителство в Естония от съществено значение е финансовия стимул. Разликата между онлайн и офлайн цените е драстична.

Проектът за е-правителство в Естония обхваща¹⁵:

1/*Единна информационна система X-Road*¹⁶ – чрез нея се осъществява обмен на данни и информация (в реално време), както между държавните организации и служби, така и между държавата и гражданите (аналог на българската Единна среда за обмен на електронни документи – ЕСОЕД). Включва над 1500 услуги с повече от 80 бази данни. За предоставяне на услугите чрез X-Road, към системата са свързани над 500 организации и институции, както и информационните системи на частния сектор (банки, застрахователни компании, телекомуникационни компании и др.).

2/*Електронна лична карта (ID card)*¹⁷ – може да се използва за криптиране на документи и за добавяне на електронен подпис. Всеки притежател на лична карта получава официален адрес за електронна поща, предназначен за кореспонденция с държавата. Повече от 80% на естонските граждани имат лична карта.

Чрез *И-И* се осигурява достъп до почти всяка електронна услуга в Естония (банки, държавен портал, среда на обслужване на клиентите, на компаниите за комунални услуги и т.н.).

3/*Мобилна лична карта (Mobile ID)*¹⁸ – за използване в електронна среда като нейните функции са подобни на електронните функции на личната карта. С *е-I* хората имат достъп до информационните системи, използвайки своите мобилни телефони. Повече от 3000 души в Естония имат Mobile ID карта.

¹⁵ Естония – номер едно в света за електронно управление, 6.10.2011, <http://www.eesti.ee>.

¹⁶ www.eesti.ee.

¹⁷ www.eesti.ee.

¹⁸ www.eesti.ee.

4/*Електронно училище (eSchool)*¹⁹ – свързва родители, студенти, учители и училищни администратори по Интернет, като предава цялата училищна информация. Така се пестят много време и средства в образователния процес. 65% от естонските училища използват е системата.

5/*Електронна полиция (ePolice)* – с помощта на компютър и Интернет, полицейските служители имат достъп до системата на полицията, в която информацията е свързана с X- ". Това позволява на полицията бързо да реагира в различни ситуации.

6/*Електронно гласуване по интернет (eVoting)* – системата eVoting следва всички принципи, характерни за традиционното гласуване като предимството ѝ е, че с електронния вот по трудно може да се влияе на избирателите и да се манипулират резултатите. В парламентарните избори от март 2007 г. повече от 90% от всички естонски избиратели са имали възможност да гласуват чрез Интернет.

7/*Интернет банкиране (eBanking)*²⁰ – естонските банки предлагат цялостно решение, което позволява на клиентите да завършат всички видове сделки с парите си от техния дом, офис или всяко друго място, където има компютър и достъп до Интернет. Благодарение на Интернет банкирането, с помощта на лична карта и Mobile ID, около 98% от банкови сделки в Естония се осъществяват по електронен път. Това води до рязък спад на броя на банковите офиси.

8/*Данъчна служба (eTax office)*

Системата идентифицира лицата с помощта на лична карта, Mobile ID или eBanking. Така не е нужно потребителите многократно да въвеждат своите данни.

В България за електронното правителство до ноември 2011 г. са похарчени около 224 млн. лв. от държавния бюджет и въпреки голямата инвестиция, има малко работещи услуги. За разлика от нас, естонците успяват да направят електронно правителство за малко пари и за кратко време, като са похарчили около 42 млн. лв., от които 70% са за хардуер. Използвани са почти изцяло безплатни софтуерни програми с отворен код. Системата работи изключително добре и се използва от почти всички граждани на Естония.

¹⁹ e , :// .e e " . /e / e e e/e

²⁰ e " , :// .e e " . /e / e e e/e "

4.Насоки за развитие на електронното правителство в България

Преминаването от конвенционалния начин за предоставяне на обществени услуги към електронен е възможно при създаване на адекватна организация, обвързаност и комуникация в административните структури, създаване на законодателна рамка за осъществяване на административните процеси и използване на съвременни информационни технологии. В условията на икономика, основана на знанието, адекватната организация на дейността предполага не само повишаване на човешкия потенциал, но и създаване на „обществен капитал“, необходим за реализиране на бизнес и социални взаимоотношения, от които има директни икономически ползи²¹. Прилагането на съвременни ИКТ позволява управление на натрупания информационен ресурс съобразно потребностите на всички субекти в процеса по предоставяне и получаване на електронна административна услуга.

В България е взето решение за внедряване на естонския модел на електронно правителство. Естония е пример за това как в една малка и не много богата страна се прави успешно електронно правителство.

От 21 септември 2011г. вече има нова структура към Министерския съвет – Съвет за електронно управление. Приета е и обща стратегия за електронното управление в България за периода до 2015г. Активно се заговори за ускорено развитие на електронното управление.

Във връзка с по-нататъшното развитие на е-правителство, по идея на транспортното министерство е предложението за закупуване на чип карта с идентификационен номер, от всеки, който иска да ползва онлайн услугите на институциите. Той ще напомня за електронно ЕГН и ще се ползва като опознавателен белег при общуване с администрацията, но ще може да служи и за електронен подпис.

Заклучение

Електронното правителство в България е елемент от прехода от индустриално към информационно общество и е средство за повишаване конкурентоспособността на българската икономика и за цялостно подобряване на бизнес климата. То е процес на

²¹ " " , „ . е е , " е е е е " е е е : " " " е , е : " " е " , 2004, ://e .e " .e / " е

промяна, който позволява да се разширят възможностите на гражданите и бизнеса за участие в една нова, базирана на знанието икономика.

Основната роля на електронното правителство е да отговори на нуждите на обществото от качествени и леснодостъпни административни услуги. Реализирайки електронното правителство се постига:

- намаляване на времето, усилията и цената за ползване на административни услуги от гражданите и бизнеса, както и за намиране и достигане до лични и публични данни;

- повишаване ефективността и намаляване себестойността на предоставяните от администрацията услуги.

През последните години в България е постигнат значителен напредък в развитието на електронното правителство и предоставяне на електронни административни услуги. Наред с положителните стъпки в тази насока има и редица проблеми в процеса на предоставяне на електронни административни услуги в контекста на електронното правителство: липсва устойчивост на реализираните проекти; последните не се мултиплицират; липсват финансови средства за реализиране на подобни проекти; не е налице системност в обучението на служителите от държавната администрация за работата им в условията на е-правителство; липсва приемственост на постигнатото в държавната администрация.

Използвана литература:

1. Върбанов, Р., Ролята на електронното управление в съвременното общество на знанието, Народностопански архив, 3/2008, [:// . - . /](#)
2. Вутова, В., Правительство онлайн по света и в България – достижения и перспективи, 20.06.2011, [:// . /3899](#)
3. Естония – номер едно в света за електронно управление, 6.10.2011, [:// е " . /](#)
4. Каменова, Н., М. Попова, Електронното правителство – същност и насоки на развитие, сп. Публична администрация, 1/2003
5. Михалева, С., Концепцията „Електронно правителство” в контекста на електронното управление, <http://ejournal.vfu.bg/>
6. Само 152 администрации предоставят услуги по електронен път, 07.17.2012, [:// . "" е . / " / " -152-" " - е " " - - е е е -](#)
7. Финашкова, Н., Е-правителство или краят на бюрокрацията, 23.03.2012, [:// . . /" е 331535](#)
8. Доклад за състоянието на администрацията, 20.06.2012, [:// . е е . /](#)
9. Административно-процесуален кодекс, В сила от 12.07.2006 г., Обн. ДВ, бр. 30 от 11.04.2006 г.
10. Закон за електронния документ и електронния подпис, В сила от 06.10.2001 г., Обн. ДВ, бр. 34 от 6.04.2001 г.
11. Закон за електронното управление, В сила от 13.06.2008 г., Обн. ДВ, бр. 46 от 12.06.2007 г.
12. Закон за защита на личните данни, В сила от 01.01.2002 г., Обн. ДВ, бр. 1 от 4.01.2002 г.
13. Концепция за електронно управление в България 2010-2015, [:// . " е . /](#)
14. Обща стратегия за електронно управление в Република България 2011-2015, 04.02.2011, [:// . . е е . /](#)

15. , ., . " , - e e - " " " e e e " e ,
ee " e ,2004
16. " e e , e e" " " e
" ee e e ((2003) 567 ")
- 17.e " , :// .e e " . /e / ee e/e "
- 18.e , :// .e e " . /e / ee e/e
19. e" I " e e " ,2002
20. " , ., . e e , " e e e e e " e e e :
" " " e , e : " " e " " , 2004,
://e .e ".e / " e
- 21.I " , :// .e e " . /e / ee e/I - "
22. eI , :// .e e " . /e / ee e/ e-I
23. " , :// .e e " . /e / ee e/ "
24. :// .e . /

II. Нормативно – правни източници във виртуалното пространство

1. Обща характеристика и специфични особености

Регулирането на обществените отношения осъществявано от правните норми е ефективен и резултативен способ, тъй като тези норми произтичат от цялото общество и регулират негови основни базови отношения. Позитивното право се гарантира от страна на държавата. Това означава, че държавата притежава в случай на нарушаване на обективното право възможността за легална принуда, чиито механизми се използват за целите на възстановяване на нарушените права или неизпълнени задължения. Чрез тези механизми се осъществяват охранителни, а също така и възпитателни функции.

Формално правните източници във виртуалното пространство съдържат редица особености. Към настоящият момент сравнителният анализ на българското и международното законодателство показва на първо място, че значителна част от тези норми не е разработена и не е приета, а там където са изработени определени норми (България, Франция, Англия, Русия – по въпросите на електронната търговия, защита на авторски права, отговорност на информационните посредници и др.), те не са систематизирани.

На второ място, правните норми във виртуалното пространство обхващат или могат да обхванат със своето въздействие разнородни отношения, в съответствие с които може да се построи всяка система от норми, регулиращи сферата на това пространство и тези раздели от законодателството, с които тя е свързана.¹

Като друга съществена особеност на формалноправните източници регулиращи отношенията във виртуалното пространство може да се посочи това, че отделните норми, регулиращи отношенията във виртуалното пространство се формулират във вид на отделни проблеми в отрасловото законодателство – електронни договори, електронни пари, реклама, маркетинг.

¹ " е .I е е : е е е е . " е е .2000

Създаването и формулирането на отделни норми в съответното отраслово законодателство е закономерен процес на развитието на самото законодателство, който се проявява при формирането на качествено нови фактически реалности от обективната

Нормативното регулиране на обществените отношения и връзки в тяхната многообразност и специфика е дълъг и самостоятелен процес. Този процес следва историческото развитие на самите отношения със своя собствена логика, което от своя страна води до това, че законодателното регулиране на дадени отношения настъпва дълго време след тяхното фактическо възникване и установяване. Правното регулиране често се предшества от обичаи, от традиции на деловия оборот, норми от морален характер, корпоративни правила. Освен това то не винаги може да обхване всички страни на обществените отношения и често пъти се ограничава само с частично уреждане. Затова в началния етап на регулиране, негов предмет са конкретни отношения (например електронен обмен на данни, автентификация на субектите на електронните отношения) и този процес продължава до момента на преодоляване на конкретиката и постигане на абстрактност при интерпретацията на явленията. Това е вторият етап на нормативното регулиране, който следва продължителен период на установяване на определен вид обществени отношения, както и повтаремостта на определени правила на поведение.

Предвид посочените особености, все още е трудно да бъде очертан кръга от норми регулиращи интернет пространството.

Все пак такъв опит може да се направи отчитайки факта, че виртуалното пространство има международен характер. В този смисъл формалните източници на право, могат да се разделят на вътрешноправни и международноправни (в основата си това са източниците на международното частно право и международното публично право, регулиращи както конкретен тип правни отношения, така и тези, които установяват международно-правните принципи на глобалното информационно общество).

2. Международно - правни източници

2.1 Принципът на свободен достъп до информация и виртуалното пространство

Една от основните черти характеризиращи виртуалното пространство е неговата глобалност. Със своите архитектурни и функционални характеристики то стимулира развитието на социално взаимодействие, което надхвърля териториалния суверенитет на отделните държави. В този смисъл източници на правно регулиране във виртуалното пространство следва да бъдат източниците на международното право – международните договори, актове на международните органи и организации, като израз на съгласуваната воля на държавите, респективно на волята на международната общност.

В този смисъл ще отбележим Всеобщата декларация за правата на човека от 1948г. като първият документ защитаващ основни човешки права.

Първоначално тази декларация е препоръчителен акт, но по силата на нейното широко прилагане, тя става задължителен документ, чието действие не зависи от държавните граници и е универсално. Значението на този акт по отношение развитието на виртуалното пространство е голямо, тъй като правото на информация е принцип, който вероятно следва да се възприема като основополагащ за регулиране на социалното взаимодействие в това пространство.

“Декларацията” провъзгласява правото на човека “да иска, получава и разпространява информация и идеи със всякакви средства и независимо от държавните граници”. Това право може да бъде ограничено със закон с цел гарантиране правата на другите, морала и обществения ред. Ограничаването на това право е допълнено в Международния пакт за граждански и политически права от 1966г., за целите на “охрана на държавната безопасност”, “здравето и нравствеността на населението”. Около тези ограничения се водят споровете между привържениците на теорията за “свободния поток на информацията” и тези, които смятат, че тя трябва да бъде по някакъв начин цензурирана. В тази връзка е вярно разсъждението, че правото на информация следва да е гарантирано от

държавата и всякакви ограничения трябва да бъдат изключения от правилото в разумни предели.

2.2 Източници на международно частно право във виртуалното пространство.

Особено значение с оглед наднационалното развитие на отношенията от частен характер във виртуалното пространство имат нормите на международното частно право. Като отрасъл международното частно право е част от националната правна система на държавите. Негова специфична особеност е това, че той съдържа предимно колизионни норми. Тези норми позволяват при съхраняване различията в правните системи на държавите да се регулират отношения между субекти от различни държави. Затова представляват интерес за настоящото изследване.

В този смисъл като основни актове могат да се посочат Виенската конвенция отнасяща се до договорите за международна продажба на стоки, в сила за България от 01.08.1991г., Парижката конвенция за закрила на индустриалната собственост от 20 март 1883г.(ратифицирана през 1970г.), Бернската конвенция за защита на литературните и художествени произведения от 1886г,ратифицирана през 1972г., Конвенцията относно съдебната компетентност и екзекватурата на решения в гражданската и търговска материя от 1988г., Конвенция за приложимо право към договорните задължения и много други.

От съществено значение за правното регулиране във виртуалното пространство са нормите на международното частно право, свързани с юрисдикционната компетентност, приложимо право по спорове , възникнали по правни отношения с международен елемент, каквито често са отношенията във виртуалното пространство, общите правила, дефиниции и принципи, както и въпросите свързани с тяхното тълкуване.

В тази посока е необходимо да бъде отбелязан приетият през 2005г от българският парламент Кодекс на международното частно право, който регулира основни отношения от международен частноправен характер, като международна компетентност на българските съдилища, приложима

право във връзка с правни сделки, правно положение на субектите, вещни права, договорни и извъндоговорни отношения.

При изследване на юридическите проблеми във връзка с функционирането на мрежата от гледна точка на международното правотворчество и правоприлагане, следва да се признае, че виртуалното пространство представлява сериозно предизвикателство пред традиционното международно частно право. Възможните усложнения в този контекст се състоят в това, че от гледна точка на колизионния метод, изходен пункт за юридически анализ на правните отношения с чуждестранен елемент и за целите на определяне на юрисдикционната компетентност на националните съдилища е преди всичко териториалния аспект. Като правило колизионните норми в националното право и международните конвенции пряко или косвено задават въпроси от типа “Място на причиняване на вредата?” или “Към какво място може да бъде свързано дадено правно отношение?”. При което в тези въпроси също, както и в колизионните привръзки се предполага наличието на “място” позволяващо да се локализира дадено правно отношение в реално географско пространство. Но в условията на виртуално пространство такива категории като територия, място, граница, са лишени от реално съдържание и на практика лишават от смисъл колизионното право като цяло.

Нерешените юридически проблеми свързани с Интернет стават стимул за създаване на различни концептуални модели, с помощта на които се предлага да бъдат решени колизионните проблеми в Интернет, а именно :

- унификация на колизионните норми;
- унификация на материалните норми – в ситемата на т. нар. “интернет право”;
- признаването на Интернет в качеството на особена юрисдикция и създаването на система от специални Интернет – арбитражи за решаването на спорове във връзка с използването на Интернет.

Унификацията на колизионните норми представлява най- малко радикалния способ за решаване на колизионни проблеми в Интернет.

По принцип унификацията на нормите на международното право не е нов проблем, свързан с развитието на виртуалното. Отдавна вече този проблем е поставен и търси своето разрешение в международноправната доктрина. Това което следва да се избегне в случая е свръхгъвкавата система от правила, които избират правото в съответствие с “най – значимите отношения” (“ е ”).²

Независимо от това, че подхода към унификация на националните норми е достатъчно приспособим и превалира в настояще време като разбиране на правните теоретици, не географската природа на виртуалното пространство го прави неприемлив за решаването на спорове, свързани с колизията на норми в Интернет. Налага се мнението, че следва да се изработят лесно приложими правила с цел определяне компетентното право, приложимо по спорове във виртуалното пространство по пътя на приемането на конвенции или следването на “Ръководства” на наднационален съвещателен орган. Заедно с това се предлагат два варианта за създаване на подобна система от единообразни материални норми. Чрез постепенното създаване на своеобразно “общо право” по отношение на Интернет по аналогия на “ е ” , от една страна и разработване на съответстващи международни споразумения от универсален характер по подобие на Виенската конвенция за международна покупко – продажба на стоки от 1980г.³

Следва да се отбележи, че предвид съществените различия в подходите към Интернет, създаването на подобна международна конвенция в близкото бъдеще представлява трудно осъществима задача. Що се отнася до признаването на виртуалното пространство в качеството на особена юрисдикция и създаването на система от “интернет съдилища”, то реализацията на този проект представлява още по – отдалечена перспектива. В същото време този модел не трябва да бъде изцяло отричан, доколкото вече съществуват експерименти в дадената насока. Американски университет създава специален виртуален

² “ ” е . “ ” “ е ” е е
е // “ . . “ ” , “ № 26. 1994. . 940-941.

³ Рассолов, И.М. Право и интернет, 2003, С.75

арбитраж, целта на който е решаване на спорове, отнасящи се дейността във виртуалното пространство.⁴ Интересно е да се отбележи, че всички основни етапи в съдопроизводството като избор на арбитър, подаването на иск, предоставянето на доказателства, произнасянето на решение, се осъществява изключително чрез Интернет.

Значението на механизмите на регулиране на международното частно право не е проява само на спецификата на виртуално пространство и развиващите се в него обществени отношения и връзки. Това е тенденция, която се наблюдава в националните позитивни правни системи на основание факта, че международното частно право успява да осъществи в значителна степен синтеза между динамизма на естественото право и целерационалността на позитивното право. И в този смисъл международните актове с общочовешко значение, влияят върху националните правни системи и способстват за тяхната унификация.

2.3. Международни договори

В сферата на виртуалното пространство като източници на правното регулиране, наред с останалите източници на международното право особено важно място заемат международните договори.

Един от основните документи със значение не само за правното регулиране на виртуалното пространство, а за развитието на информационното общество като цяло е приетата в Окинава на 22 юли 2000г. от т. нар. “осморка” Харта за глобално информационно общество.

Хартата е безспорно отражение и отговор на напредналите държави на глоболизиращото въздействие на информационните технологии.

Тя има целеформиращо влияние за развитието на националните законодателства като подписалите я държави декларират два базови принципа – максимално пълна реализация на преимуществата на информационните технологии (ИТ, “открити цифрови възможности”) и преодоляване на неравния достъп до тях (преодоляване на цифровия разрив)

⁴ :// " . .

Базирайки се на общите концепции за информация и право , договарящите се страни се задължават да осъществяват ръководство в усилията на правителствата по установяване на съответстваща политика и нормативна база, стимулираща конкуренцията и новаторството, обезпечаваша икономическа и финансова стабилност, съдействащи в сътрудничеството по оптимизиране на глобалната мрежа, борба с престъпността и т.н.

Както се отбелязва в Хартата, целта на водещите държави е не толкова в стимулирането и съдействието при прехода към информационно общество , но същото така и в пълната реализация на неговите икономически, социални и културни преимущества.

Очевидно Хартата има пожелателен и препоръчителен характер (както в държавния, така и в частния сектор) за ликвидиране на международния разрыв в областта на информацията. Тя е солидна основа за ефективно партньорство между участниците, включвайки политическо и правно сътрудничество и в този смисъл се възприема като ключов момент за рационалното развитие на информационното общество въобще.

Окинавската харта предшества Правителствената декларация на икономическия и социален съвет на ООН, за ролята на информационно – комуникационните технологии в контекста на глобалната икономика (приета юли 2000г.), в която се поставя акцент на позитивното влияние на информационните технологии за излизането на малкия и среден бизнес на развиващите се страни на световните пазари и се подчертава необходимостта от предприемане на съгласувани усилия на национално, регионално и международно ниво, за целите на създаване на благоприятен климат за електронна търговия.

2.4. Актове на международни организации

Като важна категория международно – правни източници на правно регулиране във виртуалното пространство могат да бъдат обособени документите, действащи в сферата на правното регулиране на информационните технологии, приети от различни международни организации.

В системата на ООН работата по правното регулиране на отношенията в областта на електронната търговия е съсредоточена в Комисията по международно търговско право I . От нея са разработени Закон – модел за електронната търговия () от 1996г. и Закон – модел за електронния подпис () от 2001г. В тях се признава юридическия статус на електронните документи, премахват се юридическите бариери за използването на електронни споразумения, отменя се “монопола на книжните документи”. Първите сериозни стъпки в тази посока правят международните организации с разработването на типови закони.

На 30 януари 1997г. с Резолюция на Генералната Асамблея на ООН е приет разработеният през 1996г. от Комисията на ООН по международно търговско законодателство (УНСИТРАЛ) Типов закон “За електронна търговия”. Това е първата стъпка в областта на развитието на международното право регулиращо сферата на електронната търговия. Даденият документ носи рамков и препоръчителен характер и е предназначен на първо място за използване от държавите като основа за разработване на националните законодателства.

В него са заложили правните основи на дейността в сферата на електронната търговия, дадени са определения на основни понятия като “електронен документ”, “ електронен подпис”, “ автор на електронен документ”, “ информационна система”, призната е юридическата и доказателствена сила на документите в електронна форма, предявени са условията, към електронните подписи като средство за потвърждаване на автентичността и целостта на електронния документ, разграничени са етапите на сключване на електронен договор и т. н.

Наред с нормотворческата дейност на ООН, във формирането на международното право в областта на регулиране отношенията в информационното пространство активно участие взема и ЕС.

С развитието и институционализирането на европейската интеграция значимо място като източник на нормативно регулиране на виртуалното пространство заема европейското право (право на Общността) и в частност законодателните актове, свързани с развитието на информационното общество.

Правната система на ЕС е създадена чрез съдебни решения на Европейския съд, което я прави уникална. В мотивите на тези решения се провъзгласяват три нови доктрини: за възникването на нова правна система, за прякото действие на част от нормите на правото на Европейския съюз, за предимството на правните норми на правото на Европейския съюз по отношение на националното право на държавите – членки⁵

Правото на Общността се характеризира с прякото му действие във вътрешния правов ред. Интерес представлява и мястото, което заемат източниците на правото на Общността по отношение на международноправните източници. В йерархията на правото на ЕО, както отбелязва К.Цакер, международноправните източници стоят по ранг под източниците на първичното право на ЕО, но имат по – висша юридическа сила от актовете на вторичното право.⁶ Авторът осочва и още един принцип : правото на Общността дерогира диспозитивните норми на общото международно право, но императивните разпоредби на международното право обвързват ЕО и в йерархията на общностното право стоят над актовете на първично и вторично право на Общността.⁷

Един от основните законодателни инструменти, използвани от ЕС са Директивите. В тях се съдържа задължителния резултат, който държавите- членки следва да постигат в установен срок, при което формите и методите за постигане на този резултат са оставени на свободната преценка на самите държави.

В този смисъл Директивите са предписания, които уреждат конкретни видове обществени отношения и формулират основни принципи, които страните- членки следва да вземат предвид при нормирането на идентични отношения в националните си законодателства.

Тяхното изчерпателно изброяване също е невъзможно, но следва да се отбележат по- важните от тях , сред които са Директива 97/7ЕС на Европейския парламент и Съвета за защита на потребителите при

⁵ Ташев, Р. Цит. съч. , С. 170

⁶ Цакер, К. Европейско право, 1998, С. 69

⁷ Цакер, К. Цит. съч. С. 71

договорите за дистанционна продажба на стоки (1997г.), Директива 1999/93ЕС от 1999г. за рамката на Общността за електронните подписи, Директива 2000/31ЕС на Европейския парламент и Съвета от 2000г. за някои правни аспекти на услугите на информационното общество, в това число на електронната търговия, на вътрешния пазар (Директива за електронната търговия), Директива 2002/58ЕС от 2002г. , отнасяща се до обработката на персонални данни и защита на тайната на частния живот в сектора на електронните комуникации и т. н.

Както беше отбелязано Директивите не са пряк източник на право, тъй като имат препоръчителен характер, но факта на тяхното интензивно разработване в сферата на електронните комуникации показва, че тези въпроси фокусират вниманието на европейския законодател и установените в тях принципи ще намират място в националните законодателства на отделните страни.

През 1998г. е прието Предложение за Директива на Европейския парламент и Съвета на ЕС “ За някои аспекти на електронната търговия на вътрешния пазар”.

Основна задача на дадената Директива е гарантиране на условията за надлежно функциониране на международната електронна търговия между държавите – членки на ЕС. В сравнение Типовия закон на УНСИТРАЛ дадената Директива представлява достатъчно обширен документ, определящ насоките за правно регулиране на значителен кръг обществени отношения в сферата на електронната търговия. Освен общите положения документът съдържа комплекс от норми детайлно регулиращи отделни аспекти на електронната търговия. В частност е регламентирана дейността на доставчиците на информационни услуги, установени са правилата за отговорността на информационните посредници и условията при които органите на съответните национални съдебни власти могат да възлагат задължения по контрол и изискване на факти , указващи незаконен характер на дейността. Достатъчно детайлно е установен механизма на сключване на електронни договори, определени са изискванията, на които трябва да отговарят, установени са правила за определяне момента на сключване на договора.

Вторият , но не по- малко важен документ формиращ европейското право за електронна търговия е приетата през декември 1999г. Директива на ЕС за “ Правните аспекти на Обществото за използване на електронни подписи”. В документа се установяват изискванията по отношение на електронните подписи, определят се принципите за тяхното използване, регулирана е дейността на сертифициращите органи, определен е редът за предоставяне на сертификационни услуги.

Международните модели оставят много въпроси. Въведеният принцип на технологична неутралност не позволява да бъде гарантирана адекватно достоверност и затова много национални законодателства приемат по- регулативна система. Оставащите неуредени въпроси се предоставят за решаване от съдебните, от регулативни органи, или от саморегулиращи отраслови органи, които ще установяват стандарти.

Освен Директивите, можем да отбележим и други актове на ЕС, свързани непосредствено с регулиране отношенията във виртуалното пространство, като ръководства , регламенти (например Регламент № 733/2002 за въвеждането на домейна “e ”) и т. н.

Следва да се отбележат и редица актове на Съвета на Европа в същата посока като Конвенцията за защита на физическите лица при автоматична обработка на персонални данни от 1981г.(Страсбург), Конвенция за информационно и правно сътрудничество, отнасящо се до “услугите на информационното общество”от 2001г., Конвенция за киберпрестъпността от 2001г. и др.

Извън рамките на ЕС значителен брой документи имащи отношение към регулиране на виртуалното пространство са приети и от Световната организация за интелектуална собственост (СОИС), Международната търговска организация (МТО), Международна търговска палата, Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (разработила Общи принципи за защита правата на потребителите в контекста на електронната търговия) и др.

3 Вътрешно- правни източници на регулиране.

През последните няколко години в България също се активизира процеса на създаване на законодателна уредба в областта на информационните технологии. Особено важно значение в този смисъл има Законът за електронния документ и електронен подпис(ДВ, бр.34 от 6 април 2001г., в сила от 5 февруари 2002), който е първа стъпка към осъвременяване на българското законодателство в съответствие с изискванията на новите икономическите процеси .

Отношенията регулирани от закона са свързани основно с идентификацията на страните във виртуалното пространство, потвърждаване съдържанието на електронния документ, установяване гаранции за сигурността при обмяна на данни по електронен път чрез правната възможност за използването на електронен подпис като средство за автентификация.

Във връзка с прилагането на закона МС приема подзаконовни актове – Наредба за реда за регистрация на доставчиците на удостоверителни услуги; Наредба за дейността на доставчиците на удостоверителни услуги, реда за нейното прекратяване и изискванията за предоставяне на удостоверителни услуги; Наредба за изискванията към алгоритмите за усъвършенстван електронен подпис (и трите в сила от 8 февруари 2002г.).

Основните принципи и цели за развитие на българската политика за изграждане на информационно общество, част от която са и проблемите свързани с регулиране на виртуалното пространство, са изложени в приетата с Решение № 679 на МС от 1999г. – “ Стратегия за развитие на информационно общество в РБ”.

Една от основните формулирани цели за преход към информационно общество е създаването на правна и регулаторна рамка за предоставянето на услуги в новата информационна среда, хармонизирана с тази на ЕС.

В изпълнениена тази програма са приети редица нормативни актове, имащи отношение към развитието на информационното общество – Закон за далекосъобщенията (с последните либерализирани положения, съобразени с новата регулаторна рамка на ЕС в областта на телекомуникациите), Закон за защита на личните данни, Закона за достъп

до обществена информация и т. н. В редица други нормативни актове е дадена възможност определени действия да бъдат извършвани по електронен път чрез електронно подписани документи – Закон за обществените поръчки, Закон за сделките с ценни книжа, подаване на документи в НОИ, митнически декларации и т. н.

Необходимо е да бъде отбелязана и приетата с Решение № 866 на МС от 28 декември 2002г. – Стратегия за прилагане на информационните технологии в държавната администрация (Стратегия за създаване на електронно правителство), Стратегия за развитие на електронната търговия в РБ , както и Закон за електронната търговия.

IV. ПРАВНИ ОТНОШЕНИЯ ВЪВ ВИРТУАЛНОТО ПРОСТРАНСТВО

1. Особенности на правните отношения като част от механизма на регулиране на виртуалното пространство.

Правното отношение е условие за движение и способ за конкретизация на обществените отношения. Опосредстввайки в този смисъл обществените отношения, правните отношения встъпват и в качеството на способ за конкретизация както на субектния състав на тези отношения, така и на функциите, които участниците са задължени да изпълнят един пред друг. “Специфичното за всяко правно отношение се състои в обстоятелството, че при него общия и абстрактен мащаб на поведение, заключаващ се в правната норма, се конкретизира и по лица, и по съдържание на прамомощията на правните субекти”.¹ Едновременно с това правното отношение е средство за установяване на обществени отношения, приемливи за гражданското общество като цяло.

В този смисъл правното регулиране във виртуалното пространство, както и в традиционното, също е свързано с характера на фактическите отношения по същество. “То е резултат от специфичното правно въздействие върху съзнателното поведение на хората, което се състои в предоставяне на субективни права и възлагане на юридически задължения на участниците в него”.²

Поради това, изследването на спецификата на правните отношения във виртуалното пространство е уместно да бъде извършено основавайки се на вече създадените и утвърдени общи положения за правните отношения, изработени в цивилистичната наука.

Съгласно теорията за правните отношения, те са особен вид социална връзка между субектите, възникващи и съществуващи на основата на правни норми.³ Безспорно е значението за българската

¹ Колев Т. Въведение в правото, 2005, С. 127

² Колев, Т. Цит. съч. , С. 127

³ Йоффе О.С. Избранные труды по гражданскому праву, М. , 2003

юридическа наука и общата теория на правото изследването на проф. Т.Колев посветено на правните отношения и правните връзки.⁴

Разглеждайки правното отношение като “специфична юридическа форма на фактическо обществено отношение”, авторът подчертава концептуалната връзка между общественото отношение и правното отношение като предпоставящи се и допълващи се “форми на взаимозависимости в обществената действителност”. “Обществените отношения са една от формите на човешка дейност, която се характеризира с непрекъснато създаване на продукти за задоволяване на определени потребности и интереси, поддават се на нормативно регулиране чрез различни видове социални норми и в своята съвкупност и единство съставят обществото на даден етап от неговото развитие”.⁵

Проф Т.Колев въвежда най – краткото и безспорно определение за правното отношение. То е вид обществено отношение, уредено от правна норма.⁶

Правните отношения във виртуалното пространство са вид обществени отношения, които възникват в определена част от виртуалното пространство и по повод на неговото използване, и като такива те съответстват на възприетите от теорията формални признаци и специфични свойства на всяко правното отношение.⁷

Т.е правното отношение във виртуалното пространство винаги съществува като отношение между конкретни лица. То юридически установява взаимното поведение на субектите на правните отношения , които винаги са точно определени. Правните отношения във виртуалното пространство са регулирани от нормите на правото, установени или санкционирани от държавата.

От друга страна правните отношения във виртуалното пространство имат своя специфика. Тя се изразява в няколко насоки, но всички те са последица от това, че поведението, реалното взаимодействие между

⁴ Колев, Т. Правни отношения и правни връзки”, С., 2000

⁵ Колев, Т. Цит. съч. С.13

⁶ Колев, Т. Цит. съч. С.13

⁷ <http://www.e-justice.europa.eu>

субектите се опосредства от заложените характеристики на средата създадена посредством технически средства.

Част от особеностите на правните отношения във виртуалното пространство се свързват със субектния състав, с дуализма при установяването на взаимно поведение на субектите, нееднородността на нормативните актове, които ги регулират, с ограничената възможност за държавна намеса. Субекти на правните отношения във виртуалното пространство могат да бъдат само лица, допуснати при спазване на определени формалности. За разлика от физическото пространство, в което хората са непосредствена негова част, във виртуалното пространство (поддържана с технически средства и специално програмно обезпечение среда), те влизат осъществявайки предвидени правни стъпки по допускане до мрежата или непосредствено участие в нейните вътрешни връзки. Във връзка с това участниците в дадените правни отношения могат да бъдат само лица, получили правния статут на “ползвател”, “доставчик” и т. н. Дадената особеност е обусловена от спецификата на функциониране на Интернет като форма на предаване на информационни данни.

Под дуализъм в установяване на взаимно поведение на субектите на правните отношения във виртуалната среда следва да се разбира от една страна юридическото установяване на възникващите обществени отношения, посредством съществуващите норми на правото чрез установяване на права и възлагане на задължения, а от друга – посредством разработените етични норми реализирани чрез техническа самозащита в рамките на възможностите и ограниченията диктувани от средата.

Другата посочената особеност на правните отношения във виртуалното пространство - нееднородността на нормативните актове, се изразява от една страна в отсъствието на специално отраслово правно регулиране и от друга в същественото значение на международно – правните актове.

Ограничената възможност за държавна намеса от своя страна се свързва със замяната на ограниченото физическо пространство с неограниченото виртуално такова.

В тази връзка въпросът за прилагането на правните норми към обществените отношения във виртуалното пространство е тясно свързан с проблема за фиксацията на извършваните от субектите правно значими действия, представляващи реализация на субективни права и задължения в рамките на правното отношение.

Друга характеристика е високата степен на алгоритмизация на отношенията между субектите, както и възможността да се извършват юридически значими действия, насочени към субекти и обекти, които се намират извън пределите не само на непосредствения контрол на действащия субект, но и сферата на разпространение на националното законодателство.

Всяка от указаните особености следва да бъде отразена във формулировките на конкретни правни норми.

Спецификата на правните отношения във виртуалното пространство е обект на внимание сред научните среди, занимаващи се с проблемите на правното регулиране във виртуалното пространство. Различните изследователи формулират сходни отличителни черти на тези отношения. С. В. Малахов, например отделя следните особености на правните отношения във виртуалното пространство. На първо място той поставя наличието на нетрадиционни предпоставки, в смисъл, че субектите могат да бъдат само лица, притежаващи достъп до виртуалното пространство.

На второ, това е виртуалността на правните отношения. Те съществуват само при използването на специално програмно и техническо оборудване и в изкуствено създадена и поддържана среда. И на трето, правните отношения във виртуалната среда съществуват в неопределено с физически граници пространство, което може да предпостави отсъствие на действителен механизъм на правно регулиране.⁸

Други автори говорят за проблемите, свързани с неопределеността на юрисдикцията на държавите. “Въпроса за юрисдикцията на държавите (за правото на държавите да установяват общозадължителни правила за поведение и да прилагат в случай на тяхното нарушаване на предвидените в закона мерки за отговорност) в различните отрасли на

⁸ Малахов, С.В., Гражданско – правовое регулирование отношений в глобальной компьютерной сети Интернет, 2001, С. 14

съвременното право се решава преди всичко на основата на териториалния принцип”.

На основание тези и други изследвания могат да се формулират (без претенция за изчерпателност) особеностите на правните отношения във виртуалното пространство, които имат юридическо значение.

Неопределеността на местоположението на страните обуславя възможните проблеми с приложимото право, а така също и с реалното изпълнение на задълженията.

Друг аспект на този проблем е сложността за идентификация на субектите във виртуалното пространство.

Характерна особеност на правните отношения в това пространство е и зависимостта на отношенията между субектите от отношенията им с доставчиците на услуги.

Като съществена особеност следва да се отбележи и електронния характер на документите в Мрежата, което обуславя необходимостта от прилагането на специално програмно оборудване.

Могат да се отделят и редица други признаци, които нямат пряко юридическо значение, но са важни за разбирането на същността на характеристиката на правните отношения във виртуалното пространство: бързина и удобство на обмена на информация, високата скорост на обновяване на информация и използваното програмно оборудване, проблемите от технически характер водещи до загуба или изтичане на информация.

За да бъде установена същността на посочените особености на правните отношения във виртуалното пространство, с оглед разкриване спецификата на правното регулиране в това пространство през призмата на реализацията на субективните права е уместно тези особености и тяхното отражение върху последните, да бъдат изследвани на основата на тяхното съотнасяне към елементите, съставляващи структурата на правните отношения.

Това предполага да бъде разкрита спецификата на дейността на субектите на правните отношения във виртуалното пространство и особеностите при тяхното взаимодействие, да бъдат разгледани самите

Съществуващото в неопределени физически граници пространство възпрепятства реализацията на действителен механизъм на правно регулиране, ако не бъде отчетена посочената специфика.

Затова при регулирането на правните отношения във виртуалното пространство особено важен става въпроса за действието на правните норми в пространството и по отношение на лицата. Проблемът за действието на правните норми по отношение на лицата не е предизвикан от възможността за фактическо голямо разстояние между страните, защото тези въпроси са решени от международното частно право, а от неопределеността на тяхното местонахождение. Неопределеността на местоположението на страните обуславя освен възможни проблеми с приложимото право и такива, свързани с реалното изпълнение на задълженията.

Други въпроси като тези за подведомствеността и подсъдността по възникващи спорове също са важни, но те са производни от въпросите за приложимо право.

Връзката на правното отношение, установено във виртуалното пространство с правния ред на различни държави може да има множество предпоставки. Такива могат да бъдат в частност местонахождението на сървъра, националността на доставчика и т. н.

В този смисъл и предвид това, че виртуалното пространство е правна среда изменяща установените принципи за действието на правните норми в пространството се предпоставя виждането, че тези отношения е необходимо да бъдат разглеждани на плоскостта на международното частно право. В теорията на международното частно право се възприема, че гражданскоправното отношение с международен елемент навлиза в сферата на проява на суверенитета на повече от една държава, като може да се прояви във всяка една от съставните части на правното отношение.

Но спецификата на правните отношения във виртуалното пространство предполага различен отговор на тези въпроси от този при аналогични случаи, когато предмет на разглеждане са традиционни отношения с чуждестранен елемент.

Очевидно към момента в правната доктрина и практика са повече въпросите, отколкото отговорите. Нито един от посочените проблеми не

може да бъде характеризирани с някаква степен на определеност. Резултатите от такава неопределеност са, че решенията на съда по разглеждани спорове свързани с виртуалното пространство, ще зависи от осведомеността на съда по въпросите на спецификата на правните отношения и способността при отчитането на тази специфика да се даде адекватно тълкуване на закона на съда и приложимото право.

Правилата, по които се решават въпросите за юрисдикцията, т.е. приложимо право и органите, които имат правомощия по регулирането на дадени отношения в рамките на всяка национална юрисдикция са строго индивидуални. При процесуалните норми в международното частно право традиционно се прилага е, т.е. съдът прилага своето право. Във всяка държава правилата за определяне на международната подсъдност имат своите особености. Но могат да се отделят и общи за различните правни системи критерии, от които се ръководят съдилищата при решаването на въпросите за наличието на компетентност за разглеждане на даден спор.

Исторически основанието за възникване и формиране на правилата за решаване на юрисдикционни проблеми, служи фактора физическо присъствие или физическа досегаемост на ответника за съда. Развитие на глобалното виртуално пространство, както беше отбелязано, вече не позволява този фактор да играе решаваща роля. Все повече е очевидно, че за да се нарушат законите на една или друга държава, лицето не трябва непременно физически да бъде свързано с дадената територия.

Поради това фактът физическо местоположение не може да бъде възприеман като абсолютен за отношенията във виртуалното пространство и в този смисъл е необходимо разширяване правилата на подведомствеността, като за основа бъде взет принципа на фактическото въздействие на спорното отношение с държавата на съда. Какво обаче е допустимото съдържание на този принцип.

Ако се разгледа съдебната практика на различните страни, на първо място е необходимо да се отбележат изводите от съдебната практика в САЩ. Най-често споровете по отношения, свързани с виртуалното пространство са предмет на разглеждане от съдилищата именно в тази

държава , което е обусловено от бързите темпове на развитие на американския пазар на телекомуникациите.

Основният принцип за решаване на юрисдикционните проблеми на територията на САЩ е т. нар. “ персонална юрисдикция” (е “ ”). Неговото начало се корени в концепцията за териториалния суверенитет и федерализма. Американският съд има компетентността да разглежда спорове между лица, ако едно от тях физически присъства на негова територия. Комерсиализирането на различните средства за връзка и особено Интернет довежда до някои изменения в правилата за определяне на подведомствеността в американското право. Принципът на персоналната юрисдикция е допълнен от принципа на “минималните контакти”, според който връзката на ответника с определена територия може да служи за оправдаване юрисдикцията на съда на тази територия и физическото присъствие (домицилия) на ответника не е необходимо условие за юрисдикцията на американския съд. Критерия за наличие на минималните контакти са установени в т. нар. “закони на дългата ръка” (“ ” е). Те се отнасят до : сключването на сделки, доставка на стоки, предоставяне на услуги, причинени вреди на съответната територия.

По дела свързани с Интернет като отчитат наличието на определена връзка на правното отношение с нейната територия, американските съдилища могат да признаят наличието на своя юрисдикционна компетентност и дори факторите на връзката да са минимални. Обикновеното поместване в уеб- сайта на информация за стоки и услуги може да бъде разглеждано като основание за наличие на юрисдикция. Широка известност получава делото “ е / ” . В това дело на ответникът- италианска компания, е забранено да разпространява и продава издаваното от тях списание ” ” е ” в САЩ. Доводите на ответника за това, че неговия сървър, на който са поместени илюстрации от списанието се намира в Италия не са приети от съда, доколкото неговата дейност от този сървър е привлякла купувачи от САЩ и разпространението се е осъществявало на тяхна територия. В този смисъл американският съд се отказва да следва логиката на ответника и да разглежда дадената ситуация като разпространение в Италия.

Посоченото дело свидетелства , че така възприетите критерии могат да се окажат твърде минимални. Заедно с това оперирането на уеб- сайт не може да служи като основание за наличието на връзка с държавата на съда . Ако лицето ограничава достъпа до поместените в Интернет съобщения или публикуваната информация не е достъпна на английски език, то не може да се намери съответстваща връзка със САЩ , оправдаваща наличието на юрисдикцията на американските съдилища.

Така в делото . " , калифорнийския федерален окръжен съд постановява, че фактът на създаването на уеб-сайта не е достатъчно основание за възприемане на решение за наличие у съда на компетентност да разглежда спора (в САЩ разпределението на компетентността между съдилищата в отделните щати е на принципите на международната подсъдност). Съдът стига до извода, че е необходимо да се увери в това, че чрез уеб- сайта са установени съответните контакти с държавата на съда (т.е. с лицата, намиращи се на неговата територия).²⁴

В редица съдебни решения за основа на оправдаване на юрисдикцията е използвано правилото, че ако сайта е досегаем на територията на съда , то той е компетентен да разгледа спора (тук показателно е делото е е.I . . " е , в което въпросът за наличието на юрисдикция е бил решен положително). В такъв смисъл юрисдикцията на американските съдилища по дела, свързани с Интернет може да се избегне само в случаите, когато поместената информация в Интернет носи чисто пасивен, а не интерактивен характер.

За съжаление съдебната практика не винаги е способна да се справи с означените трудности, което поражда различия при разглеждането на колизионната проблематика във виртуалното пространство. Очевидно тя не е в състояние да създаде система от непротиворечиви и еднообразни норми за решаването на колизионни проблеми в Интернет.

В европейските страни въпросите за международната подведомственост се решават на основата на критерия за физическата досегаемост на ответника и не са радикално преразглеждани както в САЩ.

Условно могат да се отделят три основни системи за определяне на подведомствеността : по закона на гражданството- е " "е (Франция), по закона на местожителството- е (Германия), и по признака

на физическото присъствие на ответника на територията на държавата на съда (Великобритания).

Заедно с това и правото и съдебната практика на европейските страни предвиждат възможността за съдебно споразумение в отношенията между лица, които не са граждани и не се намират на тяхната територия, ако спорното правно отношение по един или друг начин е свързано с държавата на съда. Например в качеството на такъв критерии може да бъде местонахождението на имуществото на ответника на територията на държавата на съда.

По какъв начин спецификата на правните отношения във виртуалното пространство може да повлияе на измененията в основните правила за определяне на подсъдността в европейските държави. Като пример може да се постави въпросът доколко местонахождението на сървъра, посредством който една компания оперира в Интернет може да повлияе на определянето на нейното местонахождение.¹¹

В Европа съдебната практика не е толкова богата на прецеденти по разрешаване на въпросите, свързани с Интернет, както в САЩ. Но юрисдикционните проблеми на виртуалното пространство също предизвикват широки дебати в европейското право. Широк резонанс получава процеса по преразглеждането на системата на Брюкселската конвенция за юрисдикцията и привеждане в изпълнение на съдебните решения по граждански и търговски въпроси от 1968г. (Брюкселска канвенция), който се осъществява от органите на ЕС.

Базовото правило на Брюкселската конвенция, установено в чл.2 гласи, че исковете срещу лицата с местожителство в една от договарящите държави, се предявяват пред съдилищата на тази държава, независимо от тяхното гражданство. Ако ответникът няма местожителство в някоя от договарящите страни, компетентността на съдилищата на всяка от тях се определя от националното и законодателство, в съответствие с разпоредбите за изключителната компетентност , визирани в чл.16 от Конвенцията.

¹¹ " е е е . " е " " е е " е. [://](#) .
" е . / " / е / I . - е .

От основното правило на подведомственост “домицилий на ответника” Брюкселската конвенция предвижда редица изключения. Основните от тях са визирани в чл 5 от Конвенцията , който посочва хипотезите при които срещу лице с местожителство в една договаряща държава може да бъде предявен иск в друга договаряща държава (например при изпълнение на задължения по договор иска може да се подаде в държавата, където се изпълнява договора)

Други отклонения от общото правило са свързани със защита правата на потребителите (чл14) и с дадената възможност за сключване между страните на пророгационни споразумения (чл.17 предвижда, че страните могат до или след възникване на спора да изберат мястото на неговото разглеждане и заедно с това лица, които нямат местожителство на територията на договарящите държави , също могат да изберат съд на една от тях и такива пророгационни споразумения ще бъдат признавани). На 19 януари 1999г. Съвета на ЕС приема Резолюция ” Потребителско измерение в информационното общество”, в която се изразява мнение, че потребителите трябва да имат възможност да използват съдебни средства за защита в страната, където е тяхното постоянно местожителство и призовава Комисията на ЕС да предприеме всички възможни мерки по обезпечаване на необходимите правни средства при отчитане на действащите положения в Брюкселската конвенция .

На 14 юли 1999г. Комисията на ЕС предлага Ръководство по приетия от Съвета на ЕС Регламент “За юрисдикцията, признаването и привеждането в изпълнение на съдебните решения по граждански и търговски въпроси.”¹²

Планираният регламент трябва да замени в отношенията на страните- членки на ЕС Брюкселската конвенция като отчете нюансите в правните отношения по повод електронната търговия. Така, основното правило за юрисдикцията по място на домицилия на потребителя е оставено. Но отчитайки измененията, внесени от Интернет в маркетинговите технологии, предлаганият регламент трябва да измени правилото чл.13 (3) от Брюкселската конвенция, в съответствие с която

¹² [://e ".e . /e e /e / / /e 599 0348.](http://ec.europa.eu/justice/599_0348/)

потребителят има право на избор на юрисдикция, ако отговаря на едно от условията визирани в посочената разпоредба , а именно – поканата за сключване на договор за доставка на стоки или услуги да е направено по пътя на рекламата в страната домицилий на потребителя или в тази държава потребителят е предприел необходимите стъпки към сключване на договор.

В съответствие с предложенията на Комисията потребителят следва да има право на избор на юрисдикция по отношение на договорите , сключени с лица занимаващи се с търговска или професионална дейност в държавата домицилий на потребителя.

Последният също ще има право на избор, ако тези лица със всякакви средства адресират такава дейност в държавата домицилий на потребителя или няколко държави включително и тази (правилото се доближава до принципа провеждан в американската практика).

Тези предложения предизвикват отрицателно отношение от страна на лицата, професионално занимаващи се с електронна търговия. Негативно е възприета перспективата за предявяване към тях на искове от потребители във всяка страна член на ЕС, където може да бъде получено съобщение по Интернет за едни или други стоки или услуги (става дума за възможен достъп до уеб- сайт).

През ноември 1999г. в рамките на оисията на ЕС се състоят слушания по този въпрос.¹³ Комисията изразява принципно съгласие , че такива правила могат да се отразят негативно на развитието на електронната търговия и особено отрицателно да повлияе на положението на малките и средни фирми на електронен бизнес. Затова Комисията призовава да бъде продължена дискусията и обективното обсъждане на тези проблеми.

Към момента може да се предположи, че правните отношения, в които встъпват българските ползвателите на Интернет , са в повечето случаи с международен елемент. Това положение може да се обясни с факта, че интернет технологиите в България не са получили още необходимото развитие и пазара на услуги в този сектор е все още

¹³ [://e . "e . / / e e/e e / e e .](http://ec.europa.eu/electronic_trade_home/legislation/electronic_trade_home.htm)

сравнително тесен. С въвеждането на електронното администриране в държавния сектор тези процеси следва да получат по- активно развитие.

В българското законодателство основните правила за компетентността на българските съдилища да решават граждански спорове с международен елемент се съдържат в разпоредбите на глава II “Подведомственост“ на ГПК. Кръгът на международните граждански дела ,подведомствени на българският съд са очертани на принципа териториална или лична връзка, в която те се намират с българската държава.

Отчитайки тенденциите на развитие на правни отношения, осъществявани във виртуалното пространство, решаването на въпросите свързани с преодоляване на посочените проблеми , следва да намери адекватно отражение в бъдещото им законодателно решаване. В тази връзка може да се предложи разрешаване на проблемите за определяне приложимото право за отношения във виртуалното пространство и юрисдикцията по спорове свързани с тях по пътя на международно съгласуване на приложимите критерии.

Преодоляването на указаните проблеми обикновено се извършва на равнището на международните договори. Пример за реализация на този подход е посочената Брюкселска конвенция от 1968г. Дж. Третчман отстоява виждането, че въпросите за колизията на правните норми могат да бъдат решени чрез преговорен процес и последващо споразумение на междуправителствено ниво.¹⁴

Решаването на колизионните въпроси във виртуалното пространство следва да се търси от една страна в сключването на международни споразумения определящи приложимо право към различни ситуации (например право на страната по местонахождение на сървъра, на който е разположен дадения информационен ресурс), при което е необходимо да се определи критерия за отнасяне към определена юрисдикционна компетентност за всеки разпространен тип отношения, а от друга, в последователната унификация на правните норми. Смята се, че ако еднородни обществени отношения във виртуалното пространство се

¹⁴ " " е . " " " е " е е
е // " . . " " , " 1994. .990-991

защитават в еднаква степен в различните държави, изборът на юрисдикция няма да бъде принципен. Към момента този процес се развива достатъчно активно както в рамките на ООН и ЕС, така и в неправителствените организации на международното “интернет общество”.

Въпреки усилията в тази посока обаче, все още не съществуват ефективни способи за преодоляване на неопределеността на за приложимото по отношение на субектите право в посочените аспекти и следователно проблема за неопределеността на местоположението на субектите продължава да играе значителна роля в процеса на осъществяване на субективните права и изпълнението на задълженията във виртуалното пространство.

III. Понятие, основни черти и форми на проява на виртуалното пространство

1. Терминологични бележки.

Както беше отбелязано, като съвкупност от обществени отношения Интернет се свързва често с понятието “информационно пространство”. Характеризирайки Интернет като информационно пространство, отделни изследователи говорят за него като за особена сфера на обитаване на обществото или съвкупност от обществени отношения, осъществявани във виртуална среда.

В литературата се използват различни термини в контекста на обозначаване на това пространство. Среща се термина “единно информационно виртуално пространство,” “киберпространство”, в което протичат глобални процеси на социална комуникация. Във връзка с това многообразие е необходимо да се разгледат категориите “виртуалност”, “виртуална среда”, “киберпространство” и да бъдат съпоставени с процесите и отношенията, които протичат в глобалната телекомуникационна мрежа Интернет.

Понятието “виртуалност” получава широка употреба през последните години във връзка с разпространението на компютърните технологии. Този термин нерядко се употребява в средствата за масова информация, научни статии и т. н. Появяват се и взаимосвързани с тях словосъчетания като “виртуално общество”, “виртуален офис” и т.н.

Сложността на явлениято предизвиква различни гледни точки към проблема “виртуалност” или “виртуална реалност”, които могат да бъдат отделени в три групи.

Към първата група могат да се отнесат разбирането за термина виртуалност като синоним на потенциална възможност, в отрицателен смисъл на илюзорност, близко до буквалното значение на латинската дума “*possibilis*”, т.е. възможен. В речниците се срещат две значения на понятието “виртуален”: 1) възможен, който може или трябва да се прояви при определени условия; 2) условен, привиден;

Като термин “виртуалност” отдавна се използва и във физиката за обозначаване на мнимост, вероятност на съществуване на частици, експериментално доказателство, наличието на което в реалния свят е невъзможно.

Към втората група се отнася виртуалността от гледна точка на възприемането му като термин, синоним на термините “ електронен “ и “компютърен”. В този смисъл се говори за виртуална библиотека, музей и други аналози, предоставящи информация в електронен вид по каналите за връзка (мрежата Интернет , локални връзки и т.н.).

Към третата група се отнася подхода към виртуалността , като към съвкупност от програмно – технически средства имитиращи пространството и поведението на субектите в него , създаващи у човека илюзия за местонахождение в моделирано от компютъра пространство. Или с други думи в тази хипотеза под виртуалност се разбира тримерно, компютърно генерирано имитационно обкръжение, предявявано на ползвателите в реално време на тяхното поведение.

Някои изследователи смятат, че такава трактовка на понятието “виртуалност” получава подкрепа в масовата и преди всичко в младежката култура.

Съобразно посочените подходи към понятието “виртуално” се появяват и различни определения за него. Този популярен термин се появява, за да описва новият цифров свят, създаден на екрана и за екрана. Той се разглежда и като “другата реалност”.¹

Очевидно е, че понятието “виртуално пространство” обозначава сложно явление, създадено от световната компютърна мрежа за предаване на електронни съобщения, доставяни и отправяни чрез инфраструктурата на телекомуникациите.²

Според друг автор, виртуалното пространство е създадено от компютърната система обозначение на целия диапазон от информационни ресурси, достъпни чрез компютърната мрежа.³

¹ Розин В.М. Новые информационные технологии и судьбы рациональности в современной культуре. Вопросы философии. 2003. №12. С.30М.2002.С.32

² , . е – е е I е е I е е . .21.

³ , . : " , " е I е е : " " " - " е " е. .14

Многобройните и взаимозаменяеми термини показват сложността и многостранността на самото понятие, както и на явлението, чието съдържание носят. Въпреки многобройността си обаче самите термини очертават по идентичен начин основните характеристики на явлението Интернет като съвкупност от технически средства, осигуряващи възможността за нов, качествено различен начин на социално битуване на обществото, опосредствано от високотехнологична среда.

Изследвайки възприетите значения на понятието “виртуалност” може да бъде направен извода, че употребяването на термините “виртуално пространство”, “виртуална среда” е не особено адекватно. Като основание за такъв извод може да послужи факта, че в Интернет протича обмен основно на документи, съдържащи текстова и графична информация, като технологията на виртуалната реалност “подразбира” действия на субектите в моделирано пространство. Съответно от техническа гледна точка в Интернет на сегашния етап е невъзможно масово разпространение на виртуална реалност и създаване на единно виртуално пространство. Заедно с това по – нататъшното развитие на технологиите може да доведе в бъдеще до възникването на глобални виртуални пространства, които ще представляват среда за обитаване на определени социални групи.

Но дадената гледна точка би била правилна само в контекста на третия подход към понятието виртуалност, въпреки че съществуват и други подходи, посочени по-горе. Изводът за това, че даденият подход получава разпространение в масовата култура и особено в младежката носи субективен характер и освен това не означава приоритет на даденото разбиране за виртуалността по отношение на другите два подхода.

Затова е възможно използването на термина “виртуалност“ в съвременната юридическа литература при разглеждането на въпросите свързани с регулирането на функционирането на Интернет.

Другия термин, с който често се отъждествява Интернет е “киберпространство”. В страни с високо равнище на развитие на компютърните технологии, при разглеждане на теоретичните въпроси, отнасящи се до функционирането на Интернет се използват различни думи и словосъчетания с приставката “кибер-“ (е ” , е , ”

е " е).⁴ Официално определение за киберпространство е дадено от Върховния съд на САЩ. То е определено като "Уникален носител, известен на неговите ползватели като киберпространство, който не се намира на определена територия, но е достъпен от всеки във всяка точка по света, чрез Интернет"⁵

В посоченият източник авторът създава цялостна концептуална теория, която той нарича " Теория на интернационалните пространства " . Такива пространства сега са Антарктика, Космосът и открито море. Авторът предлага киберпространството да бъде разглеждано като четвъртото интернационално пространство, върху което не се разпространява държавния суверенитет .

Такава постановка на въпроса не може да бъде основа за построяване на единна теоретична концепция за киберпространството и най- малкото за определяне правилата на юрисдикцията, които следва да се прилагат към съответните обществени отношения.

Използването на понятието "киберпространство" е не съвсем удачно с отчитане на неговата широка трактовка. Ако вземем предвид разбирането за кибернетиката (от гр. – изкуство за управлението) като наука за управлението, връзките и преработка на информацията, Интернет следва да се разглежда като абстрактна киберсистема, независима от материалната природа. В такъв смисъл указаният термин не отразява нито формата на предаваната информация, нито предаващите я субекти.

Понятието "киберпространство" не се разглеждат в българската юридическа литература и затова е трудно да бъде дадено еднозначно

⁴ Терминът "киберпространство" е въведен от Уилям Гибсън, който в своя роман " е " е " (1984г.) обозначава с тази дума " светът на компютрите и обществото, което се образува около тях". Действието на романа се развива в бъдещето, когато хората намират способ за включване на компютрите непосредствено към своята нервна система и да пътешестват във виртуалния свят, на практика откъснат от действителния, физически свят. В свое интервю през 1994г. по повод излизането на романа "Виртуален свят" , Гибсън определя "киберпространството" като метафора, която визуализира всичко, което в нашия живот е свързано с цифровите технологии и на първо място с Интернет. С други думи, виртуалния свят съществува извън географското пространство, а термина "киберпространство" позволява да се говори за него така, като за някаква територия.

⁵ " е е е, I е " е : е I е " " " е 4
. . е . е . е .3 (23,1998) :
// . " . . е / / / е е .

Интернет и в частност на виртуалното пространство, както и разликата между него като явление и реалните комуникации.

1. Най- характерната особеност на това ново пространство е обстоятелството, че то **няма географски и геополитически граници.**

Традиционите териториални граници ограничават определени зони, където се прилага система от разнообразни юридически, етични и други норми, които въздействат върху обществените отношения. Развитието на Интернет прави общодостъпни комуникациите, поставяйки под въпрос строгото прилагане на законите в рамките на физическите и географски граници. Това позволява да се направи извода , че транснационалния характер на информационното пространство трудно може бъде приспособен към националните географски граници, влияещи например на компетентността на съда.

Световната мрежа разрушава връзките между географските места (физическо местонахождение) и в резултат на това оказва влияние върху:

- способността на националните органи на власт да въздействат на поведението на субектите в мрежата;
- резултатите от въздействието онлайн – поведението на субектите;
- законността на предприетите от националните органи мерки за защита на законните права и интереси на субектите;
- възможността да се определи режима от нормативни правила, който трябва да бъде приложим в един или друг случай.

Новите правила, които нямат отношение към доктрината, свързана с понятието териториална компетентност се появяват в различните държави, за да регулират цялата гама от нови явления, за които няма очевиден еквивалент в друг освен виртуалния свят, без обаче да доведат до нейното изключване. Тези правила трябва да изпълняват ролята на право, определяйки правосубектността, решавайки въпросите за собствеността, а така също и конфликти, активно привличайки вниманието към широко обсъждане на тези фундаментални ценности, които е необходимо да бъдат защитавани.⁷

⁷ [http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2002/18/schedule/1/0025](#) I

С оглед на това е важно да се отбележи ролята на Международното частно право за определяне на границите на териториална компетентност на нормативните актове, както и решаването на споровете относно това кой е приложимия закон.

2. Следващата особеност на виртуалното пространство това е **анонимността**.

Ползвателите на Интернет могат да не посочват своето физическо или юридическо име, а да се ползват от псевдоними (") е) или или въобще да действат анонимно.

Дадената характеристика подменя традиционното разбиране за прилагане и развитие на правото и е един от най – съществените фактори, определящи регулирането в Мрежата. Интернет позволява на субектите да остават анонимни, както и да бъдат абсолютно мобилни. Субектите на интернет отношенията могат да осъществяват своята информационно- правна дейност от всяка точка на света, изпращайки или получавайки правна или друга информация. При това източникът за произхода на съобщението може да бъде скрит.

Потребителят на Мрежата може да има псевдоним или пък електронна идентификация на личността, различна от неговата реална идентификация.

Това дава възможност за заобикаляне на закона (регистриране на сайт в офшорни зони за избягване на данъци), за да избягва законова отговорност. Това особено се проявява в нарушенията на авторското право, воденето на информационни войни и позволява да се избира юрисдикционната компетентност с оглед по- благоприятни норми, т. е. да се подчиняват на по- изгодни правила и режим на контрол.

Изложената характеристика може да се сведе до това, че виртуалното пространство е в известна степен абстрактно явление, доколкото субектите на отношенията в мрежата имат възможност да избегнат контрола.

По такъв начин ползвателите на мрежата могат да заобиколят режима на определен закон, за да може например правонарушението, което извършват да не се прояви, избягвайки предвидените изисквания от страна на която и да е държава, установила юридическа отговорност за

подобни противоправни деяния. Субектите на тези нарушения се стараят обикновено да се “разполагат” извън нормативната компетентност на такива държави.

3. Виртуалното пространство допуска **йерархия и структурни зони в мрежата.**

Интернет представлява пространствена структура, включваща йерархия от различни участници: фирми, организации, регистратори на домейни, множество посредници (оператори на системи, удостоверителни органи и др.). Всички те осигуряват възможността за достъп към мрежовите протоколи и уеб сървърите на крайните ползватели. Мрежата е разделена и на ”зони”, посредством които нейната архитектура позволява или забранява на субектите достъпа до някои стоки или услуги или способства/ не способства за тяхното разпространение.⁸

Отбелязаните структурни черти на информационното пространство са съществени за разработването и развитието на бъдещото интернет законодателство. В действителност функционалната структура и архитектура на Интернет обяснява проявата на “полицентрично” или децентрализирано право.

Във връзка с това Д. Пост смята, че е необходимо да бъде взет под внимание този съществен принцип на построяване на дадената система, ако искаме да разберем по какъв начин се установяват юридическите правила в нея. Очевидно е, че следва да се прави разлика между Интернет като цяло и различните мрежи, от които се състои, тъй като взаимодействието между съставлящите го мрежи е важно и съществено влияе на ефективността на нормативните концепции.⁹

4. Информационното пространство предполага нарастващо взаимодействие, **интерактивност и динамизъм на явленията в мрежата.**

⁸ ... е ... е" ... С е " е.
://e e . . /" / e / . e . . ;

⁹ е " е . . . е . . е е " е . е е . . . " .1996. ://
. . /e " . . .4

Интерактивният диалогов характер на мрежата и динамиката на комуникацията във виртуалното пространство съществено влияят на начина на възникване, изменение и прекратяване на цялата съвкупност от отношения в мрежата.

Използването на интерактивните диалогови електронни документи например, се основава на други принципи, различни от тези при книжните. Тези документи са лишени от определени качества в пространствено- времеви смисъл, които характеризират хартиения документ. Високата скорост на електронния обмен, постоянното обновяване на информацията и интересът към интерактивността водят до широко използване на новите способи за комуникация, но и предизвикват нови въпроси. Мигновеността на информационния обмен, решаването на правните конфликти и възстановяването на нарушени права ще бъдат може би по- важни, отколкото определяне на намеренията, които са послужили като основание за възникване на права и задължения.

Освен посочените особености, виртуалното пространство се характеризира и с такава черта като наличие на свободни електронни връзки като нов способ на осъществяване на комуникацията.

Смята се, че един от характерните елементи на средата е електронния договор, който представлява хипертекстови цифров документ, установяващ съгласието между два или повече субекти на интернет отношението по съществените условия на сделката.

Предвид посочените особености можем да обобщим, че при определяне същността на виртуалното пространство е необходимо да се отчете проблемът “разграничаване на същностите”, който се състои в това, че информационното пространство е едновременно сложен технически обект (набор от технически и програмни средства) и многочислени информационни потоци.

Виртуалното пространство на Интернет има техническа и социално – информационна страна. От тази позиция може да се говори, за включване в понятието “виртуално пространство” и на тези отношения, които възникват по повод на техническите обекти. Смята се, че те (техническите елементи) носят служебен, зависим характер по отношение на информационните такива.

3. Виртуално пространство и правно регулиране

Виртуалното пространство като специфичен обект на правно регулиране засега трудно намира отражение в действащото законодателство. Това е обусловено от редица причини, една от които е недостатъчното равнище на теоретичния анализ на информационните отношения, свързани с функционирането и използването на компютърната мрежа.

Създадена на междуведомствено ниво, за сравнително кратък период от време Интернет се превръща в международна телекомуникационна мрежа за общо ползване, предназначена за непосредствена обработка и обмен на данни от обкръжаващият свят, неговите процеси и явления.

Отличителните черти на Интернет като техническа система и особеностите на организацията на информационната среда показват, че системата и организационната структура на информационното пространство априори изключват правното регулиране на равнище национално и международно право, но предполагат прилагането на такива правила за функциониране, които са изгодни за собствениците на отделните мрежи.

Хипервързките, високата скорост на комуникацията, отмяна на разстоянията, способността за пренасочване на информационни пакети са част от посочените особености на виртуалното пространство, които в качеството на базови и ключови параметри влияят на концепцията за правното регулиране на това пространство.

Архитектурата и йерархията на Интернет е децентрализирана и многомерна, затова самото виртуално пространство предполага определени специфики на юридическите рамки, които е необходимо да бъдат установени. Самата природа на комуникацията поощрява прилагането на саморегулирането. Това доказват и потребителите на Интернет, със своята мобилност и способността за избягване на контрола и юридическите санкции. Тези специфични характеристики на Мрежата правят актуални въпросите за въвеждането на модели на централизирано управление.

Въвеждането на юридически рамки, основани на колективното взаимодействие, предполагащи доброволно приемане и изпълнение на приложимите норми, санкционирани от националните законодателства е един вероятно възможен път за решаване на тези проблеми. Това може да стане с въвеждане на юридически процедури, вече известни на международното частно право, което не изключва възможността за изработване на нови механизми за решаване на възникващите интернет спорове и конфликти.

Според някои автори възприемането на децентрализирано решение би могло да бъде най-логичния и ефективен способ за регулиране на виртуалното пространство. Във връзка с това дори те говорят за "децентрализирано право".¹⁰ Това от своя страна предполага изследване на целите и основанията за разработване на възможните модели на регулиране, приложими към мрежата, а така също и фундаменталните ценности и обществена воля, отразени в създаваните закони.

Проблемът включва различни аспекти. Правилото за поведение произтичащо от реалното пространство, установявано във виртуалното пространство, не винаги има за източник акт, контролиран от органите на държавна власт. Това правило може да се установи вътре в определена група субекти на интернет отношенията. Тогава как тази дейност ще бъде съотнесима с предписанията, установени с различни закони. Действително това позволява да се обоснове съществуването на децентрализирана система на управление, където фундаменталната цел на закона се състои в това, най-ефективно и пълно да се отчете индивидуалния избор на голяма част от субектите. Друг аспект на тази проблематика е се състои в това, че за голяма част от правните отношения в Мрежата е характерна висока степен на диспозитивност и саморегулация. Приоритетно значение в тази сфера имат законите на пазара и конкуренцията, свързани с динамиката на търсене и предлагане на различни стоки, услуги, работа и т. н. Съвместно с това съществуват други сфери и видове дейности, които са по-детайлно регулирани (отношенията в публичната сфера).

¹⁰ . . . " " е – е е " е " е.

Взаимодействието на отношенията в информационното пространство включва елемент на съгласие. Това може да бъде потвърдено от две обстоятелства. На първо място правейки съзнателен избор в Интернет и ползвайки правото на изход от мрежата, ползвателите сами играят определяща роля във формиране на правила на поведение, които имат място в това пространство и се прилагат при тези условия.

В този смисъл децентрализацията на процесите в Интернет предпоставят решаването на проблемите, свързани с правното регулиране със специфичен способ, различен от класическия законодателен път, установявайки действени норми на поведение и съчетавайки регулацията посредством норми на правото със саморегулацията на субектите. Дейността в Мрежата трябва да се опира на гъвкава и логически свързана юридическа среда, която се установява на национално равнище, а в случай на необходимост от нормативни актове, изработени от международното общество.

Развитието на Интернет поражда правни проблеми, нивото на които е пропорционално със степента на неговото разпространение. Докато на първия етап правното регулиране се осъществява на ведомствено равнище, доколкото основни ползватели са служители на министерството на отбраната на САЩ, на втория и третия етап, при разширяването и придобиването на международен характер на Интернет възникват проблеми за правното регулиране на трансграничното предаване на данни, което остава актуално и до днес и изисква международно правно регулиране на въпросите за сътрудничеството между държавите по обезпечаване на ограниченията и забраните на предаване на определени видове информация.

С увеличаването на ползвателите, Интернет започва да играе ролята на социален фактор, което прави възможно включването на проблемите свързани с нейното използване в предмета на хуманитарните науки.

В такъв смисъл развитието на Интернет поставя пред правната наука необходимост от формиране на съответстващ правен механизъм, който да регулира обществените отношения, възникващи и реализиращи се в, и посредством Интернет.

Обща концепция за Интернет от гледна точка на теорията на правото

II. Понятие и правна същност на Интернет

1. Терминологични бележки

Ефективността на всеки правен механизъм се обуславя от единна и адекватна терминология. Появата и развитието на Интернет внася в езиковия оборот многочислени понятия и термини, преди неизвестни или употребяващи се в други, най-различни значения. Въпреки, че основният език на общуване в Мрежата е английският, лингвистичната карта на Интернет придобива все по – нови очертания. Разбира се, за ползвателите на Интернет е по – удобно да общуват на родния си език. От друга страна на практика цялата документация на Интернет, включително техническите и “етикетните” правила е съставена на английски език и изисква адекватно разбиране и единообразно тълкуване от всички ползватели. Някои понятия са нови и за английската терминология (домейн, сайт, хипертекст и т.н.).

Проблемът свързан с терминологията в Интернет е особено актуален на законодателно равнище при регулиране на различни аспекти от “мрежовата дейност. В много законодателни актове се избягва употребата на самото понятие Интернет, като се замества например с “по електронен път”. Това може да се обясни както с общото “недоверие” на законодателните органи към това все още ново явление като глобалната информационна мрежа, така и със затрудненията, които авторите на проектите срещат при опитите да се даде юридическо определение на това понятие. Ако се игнорира самото понятие “Интернет” обаче, то предметът на регулиране, в закон като този за електронната търговия например, ще звучи неопределено и абстрактно.

За разлика от голяма част от другите професионални подезици, езикът на информатиката и изчислителната техника в голяма степен е нееднороден. Наличието на независими една от друга организации, разработващи програмно – изчислителни системи, обуславя и много

аспектното развитие на различни терминологични “диалекти”, отразяващи една и съща предметна област, в която едно и също понятие често се обозначава с различни термини, а един и същ термин се използва с различни значения.

В контекста на понятийното разнообразие, голямо значение придобиват и социалните различия в Мрежата. Това са различия, обусловени от ролята на човека в отношенията с информационните технологии. В зависимост от това каква е ролята на човекът – програмист, краен потребител или специалист по теоретично програмиране у него се натрупват съвършено различни представи за технологичните системи. Освен това широкото разпространение довежда до това едни и същи проблеми и въпроси да се разглеждат както в академични издания, така и в популярната литература, предназначена за масовия читател. Естествено, че при това се използва различна лексика. Езикът за масовия ползвател носи разговорен характер. В същото време термините, приети от организациите, разработващи стандартите, често имат строго формално определение.

Бързото развитие на Мрежата и широкото прилагане на нейните възможности във всички сфери на обществения живот довежда до бързото развитие и на терминологията на програмирането, а социалния характер на Интернет предизвиква необходимостта не толкова от правилен и точен избор на конкретен еквивалент, а най – вече от неговото тълкуване. Преди всичко това поставя проблема за научната разработка и практическа унификация на терминологията в сферата на изучаването на глобалната информационна мрежа и установяване на еднообразно тълкуване на основните понятия и институти в разглежданата сфера.

На съвременния етап съществуват много и разнообразни термини и дефиниции, обозначаващи Интернет, които се използват и в редица нормативни актове, но еднозначно определение на това понятие все още няма. Констатирайки този факт е уместно да се направи уточнението, че единно разбиране за същността на Интернет е само условна възможност, като се има предвид динамиката и многоаспектността на явлението носещо социално – технически характер, което не би могло да се вмести в която и да е известна досега или новосъздадена константна категория.

При това всяко формулиране на понятието на един или друг етап от историческото развитие на Мрежата може да се окаже несъстоятелно или непълно и затова да изисква уточняване и усъвършенстване в съответствие с новите достижения на науката и практиката. С еволюиране на Мрежата, еволюира и самото разбиране за нея като понятие и като структура. Нейното развитие не отрича едно или друго определение, дадено в предходен етап, а го доразвива като обуславя акцента върху една или друга страна на обективната проява на Интернет.

През последните години като правило под “Интернет” се разбира самата мрежа и целият комплекс от функциониращи в нея приложения, превръщащи я в икономическа и социална среда на комуникация.

Въпросите за терминологията и изобщо за разбирането за същността на Интернет, довеждат до признаването на факта, че исторически, на базата на достъпни технически средства Мрежата се оформя като определена техническа политика, актуална за своето време. С течение на времето обаче, техническата основа на Интернет придобива различни форми, но и добавя безспорно още един елемент – формирането на ново информационно пространство, нова социална среда на обитаване на обществото, което изисква разглеждането на неговия генезис като социална система образувана от обединяването на милиони компютри.

Тази двuasпектност на явлението (ако могат така да бъдат интерпретирани посочените две основни форми на проява на Интернет: социално- икономическо пространство и техническа система) се отразява и в научните среди, където Интернет се разглежда на основата на различни позиции, поляризирани към едната или другата от тези форми на проява. Смятаме, че тези форми са свързани и взаимообуславящи се, като между тях има причинно – следствена връзка. Доминирането на едната или другата се предпоставя от целите и насоки на интерпретацията за самото явление и научният подход към неговото изследване.

Често при определянето на Интернет на преден план се извежда нейната техническата структура. Следва да се отбележи, че в този смисъл се употребяват няколко термина, обозначаващи мрежата за предаване на данни. Така освен термина “ компютърна мрежа”, се използва и словосъчетанието “ информационна мрежа”.

По правило Интернет се определя като “компютърна мрежа”, но както вече имахме възможност да отбележим тази характеристика не отразява съвременните тенденции на обединение в мрежи не толкова на компютри, но и на други устройства .

Другият възприет термин който се използва за обозначаване на Интернет е “информационна мрежа”.¹

Често тя се определя и като “глобална информационна система”, която съставлява основа за формиране и развитие на информационното общество, като уникална съвкупност от локални, регионални, национални и международни компютърни мрежи с универсална технология за обмен на информация. Терминът “информационна мрежа” обобщава едно от качествата на мрежата , но също така той не може да бъде използван еднозначно. Мотивите за това следва да се търсят и в контекста на неговата широка трактовка, която не уточнява нито формата на предаваната информация, нито предаващите я субекти. В категорията “информационна мрежа” също така могат да бъдат обхванати както технически, така и социални образувания, осъществяващи предаване на информация. Предвид тези съображения, по- близък до същността на Интернет е термина “телекомуникационна мрежа” (от англ. термин е е " е , обозначаващ мрежа за предаване на данни).

2. Понятие за Интернет

Ако се обобщи посоченото до тук общо формулиране на понятието “Интернет”, може да се сведе до два взаимосвързани аспекта, съгласно които Мрежата е съвкупност от автоматизирани телекомуникационни системи , гарантиращи възможността за предаване, съхраняване и търсене на информация от една страна и екстериториално виртуално пространство от друга.

Смисълът на първият аспект разкрива технологичната страна на явлениято: множество взаимосвързани и в същото време независими една от друга телекомуникационни линии, които и да не носят винаги

¹ Така я наричат изследователите в областта на информационното право, определяйки я като мрежа за създаване, обработка, пренос, съхранение на информационни потоци

мрежови характер , притежават способност да предават “мрежова информация” в разпределени пакети с помощта на стандартни протоколи /1 .

Несъмнено, за юридическата наука по-голям интерес представлява определянето на Интернет като “информационно виртуално пространство”. За разлика от всяка друга социална среда Мрежата не е териториално обособена и централизирано управлявана система, което позволява тя да бъде разглеждана като качествено ново явление, което предлага нови правила и условия за взаимодействие между субектите в правното пространство. В това си качество, Интернет е катализатор на социално преустройство, принуждавайки човечеството да се адаптира към новите отношения във времето и пространството.

В подкрепа на това е и факта, че главното предназначение на Интернет е връзката между хората, а не между присъединените помежду си компютри.

В този смисъл Мрежата обединява разнообразни обществени отношения в единна социално – техническа система, създадена в процеса на развитие на глобалната компютърна мрежа и предназначена за осъществяване на масова информация и комуникация.

И двата аспекта на Интернет имат своите специфични характеристики. Съществувайки като уникална по своята същност “техническа система”, Мрежата се разглежда като се отчитат, но не се включват в това понятие съвкупността от обществени отношения по повод обмена на данни. Същевременно при изследването на тази страна на Интернет следва да се отчете и факта, че в конкретния случай задачата не се състои в определяне на нейните технологични характеристики.

2.1 Интернет като техническа система

Като техническа система за обмен на информация Интернет притежава редица признаци, от които могат да бъдат посочени следните:

а. Като технологична система, осигуряваща обмена на информация между компютърни устройства, Интернет представлява разновидност на телекомуникационните мрежи.

Но Интернет се различава коренно от традиционните телекомуникационни услуги. Мрежата работи едновременно като механизъм за публикуване и като средство за комуникация. Във всеки момент получателя може да стане доставчик на информация, която той иницира, или чрез ”препращане” на информация към трета страна. Преминването от ”режим на публикуване”, към ”режим на частна комуникация” – два режима, които традиционно се управляват от съвсем различни правни режими, е едно от основните предизвикателства на регулирането на Интернет.

в. Една от особеностите на Интернет, придаващи му наред с други признаци уникалност в сравнение с други мрежи на връзка е това, че тя има глобален характер, като признака глобалност е вътрешно зададено, неотменимо свойство на системата

с. Интернет е открита за ползване от всички физически и юридически лица и представлява комуникационна мрежа за общо ползване. Тези два признака обаче, не са достатъчни с оглед определянето на специфичните признаци на Интернет, отличаващи я от други международни мрежи за връзка като телефонната или телеграфната например.

д. Ключовата разлика в този случай е това, че Интернет е средство за предаване на машинночитаемы съобщения – данни.

Във връзка с това определение е необходимо да се уточни, че под машинна обработка се разбира не само обработката на информация с помощта на персонални или промишлени компютри, но и с помощта на други програмируеми устройства, способни да получават данни и да ги преобразуват във форма, достъпна за непосредствено възприятие на информацията от човека.

ф. Като техническа мрежа Интернет представлява глобална автоматизирана система , която е част от световното информационно пространство.

Следователно Интернет представлява глобална информационна структура, международна технологична система за общо ползване, предназначена за обмен на сведения за обкръжаващия свят, неговите обекти, процеси и явления, обективирани във форма, позволяваща да се

проведе тяхната непосредствена обработка с помощта на спомагателни технически средства. При това под спомагателни технически средства се разбира не само компютри, но и други програмируеми устройства, способни да получават данни и да ги преобразуват във форма, достъпна за непосредствено възприятие от човека (например мобилни телефони, е - и т.н.) С други думи, като техническа система Интернет представлява телекомуникационна мрежа за общо ползване.

2.2 Интернет като социална среда

Според съществуващо мнение на компютърни специалисти, мрежата представлява глобално логически, а не географски организирано пространство, където всеки опит да се ограничи разпространението на информацията или достъпът до нея от определена географска точка е неизпълним (има се предвид способността за пренасочване на пакетите информация). Такова разсъждение би било правилно, ако Мрежата се разглежда от техническа гледна точка. Ако се разглежда като определено социално – икономическо пространство, защитено от законите на логиката, то съществува вероятност за неговото ограничаване спрямо определен кръг лица.

Интернет безспорно е информационно пространство. Това определение позволява да се прояви такава характеристика на Интернет като встъпването му в качеството на базирана на действията на компютърните програми форма (от гледна точка на физическите характеристики на средата) на съществуване на информацията – “информационно пространство”. Това информационно пространство е среда за обитаване на субектите на обществото, проявяваща се от правна гледна точка като съвкупност от обществени отношения.

В такъв смисъл следва да се внесе уточнението, че правните отношения и изобщо обществените отношения осъществявани в Мрежата се пораждаат не от Интернет, като компютърна мрежа, а от обектите в нея, които по един или друг начин са свързани с тази мрежа. Тези обекти в голямата си част не са новосъздадени, но съществуването им във виртуалната, логическа среда на Интернет е качествено различно. Това

ново качество от своя страна е източник на спецификата на тези отношения във виртуалната среда, което и характеризира социалната страна на Интернет като явление, обуславящо възникването и развитието на социални връзки.

В зависимост от това върху коя от страните на обективна проява на Мрежата се поставя акцента, Интернет може да бъде характеризирана като съвкупност от имущество от техническа гледна точка и като обществено образувание от гледна точка на правното регулиране.

В този аспект двете форми на проява на Интернет трябва да се разглеждат като взаимно допълващи се, като се отчита функционалния характер на информацията от една страна и информационната инфраструктура от друга. Т.е. спецификата на Интернет се състои в нейната дуалистична природа, която не е характерна за никое друго обективно явление.

Ако приемем подхода, основаващ се на признаването на двойствената същност на Мрежата, то на първо място Интернет може да се определи като екстериториално информационно пространство, “разпределено” между собствениците (владелците) на информационните ресурси разположени в него, т.е. виртуално множество от саморегулиращи се социални системи и на второ – в технически смисъл Интернет е съвкупност от телекомуникационни мрежи, разположени на територията и под юрисдикцията на конкретна държава и в собственост на определени субекти, държавата или частни лица, които мрежи са свързани по определен начин помежду си за целите на предаването по тях информация.

3. Правна природа на Интернет

За целите на формулиране на научно определение на Интернет е необходимо да се изследва нейната правна природа. Дали дадената мрежа е обект на правото (по – точно на правни отношения), субект на тези отношения, или представлява съвкупност от обществени отношения. Ако се предположи, че по своята гражданско – правна природа Интернет е

съвкупност от обществени отношения, то следва тя да притежава признаците на обект или субект на правни отношения

От гледна точка на качеството обект на гражданското право Интернет може да се разглежда като технически комплекс, отделни вещи, които са в собственост на голям брой хора. Но по своята природа Интернет като цяло (като съвкупност от мрежи) не може да бъде предаден от един субект на обществени отношения на друг. Определянето на битността на Интернет в собственост на който и да е едноличен собственик не представлява реална възможност.²

На пръв поглед може да се направи извод за това, че Интернет не притежава имуществена обособеност, тъй като няма и не може да има строго определен собственик, отсъства организационно единство, тъй като е трудно да се говори за Мрежата като за обособена организация и в този смисъл не може да бъде обект на правни отношения. В подкрепа на това виждане може да бъде приведено решението на Върховния съд на САЩ от 11 юни 1996г., анулиращо " " е е – един от първите сериозни актове, посветени на правното регулиране на съдържанието на информацията в мрежата. В този съдебен акт е дадено едно от първите в цивилистичната наука определения за Интернет. Текстът гласи, че Интернет е “глобално обединение на компютърни мрежи и информационни ресурси, които нямат строго определен собственик и служат за интерактивно съединяване на физически и юридически лица”. Действително днес трудно може да си представим, че цялото оборудване, поддържащо функционирането на Интернет, може да бъде концентрирано в ръцете на един собственик въпреки, че юридическо препятствие за това няма.

В дадения случай обаче, протича подмяна на икономически и фактически категории с юридически такива.

² По принцип в САЩ известно време просъществува компания с името “Интернет”, която се занимава с консултантски услуги в Мрежата, но тя не е имала никакво отношение към нейното управление. Не се явяват собственици на Интернет нито федералното Правителство на САЩ, което прекратява субсидирането на магистралните мрежи на територията на САЩ, нито Министерството на отбраната, владеещо собствена, засекретена информационно – компютърна мрежа. Споровете по повод на това, кой има право да разпределя адресното пространство на Интернет все още продължават. Както вече беше посочено към настоящия момент с това се занимава корпорацията I по договор с Министерството на търговията на САЩ.

Представената по – горе структура на Интернет говори, че тя е построена по федерален проект на САЩ комерсиална организация, която има свое обособено имущество. Това са различни технически съоръжения, телекомуникационни, спътникови канали, т. е . структурни единици, обединени на организационен и функционален принцип от един център - Федералното правителство на САЩ и други неправителствени структури и частни субекти. Освен това друга характерна особеност е, че голяма част от инфраструктурата на Интернет в повечето държави е концентрирана в собственост на компании монополисти като ”Франс телеком” във Франция; “Буиг- телеком” владеят цялата инфраструктура на телефонните връзки в страната, във Великобритания “Бритиш – телеком “ притежава мощности, осигуряващи пропускане на около 70 % от международния трафик .

В дадения случай става дума не за признаване на възникването в гражданското право на нов обект, а за потенциалната възможност за наличие у Интернет ,като разновидност на имуществен комплекс, признаци на обект на правото.

Интернет представлява съвкупност от оборудване, използвано на основание договорни отношения между обществото на ползвателите и доставчиците на връзки. Това от своя страна позволява да бъде разгледан въпросът за наличието у това общество на признаците на субект на правни отношения (но не и на Интернет като компютърна мрежа).

Достатъчно спорно с оглед правната концепция за Интернет би било да се възприеме, че електронната мрежа може да встъпи като субект на правото, тъй като институциите в Интернет се намират на етап на своето формиране и тяхната правна природа е достатъчно неопределена. Освен това субектът на правото трябва да притежава редица съществени признаци (например правосубектност), които електронната мрежа не притежава. Трудно би било да се характеризира Интернет и като юридическо лице, тъй като мрежата не притежава признаци , характеризиращи тази правна категория, благодарение на която се осъществява персонификация на имуществото. В този смисъл Интернет не притежава организационно единство, не се инкорпорира в нито една страна по света и не е създаден като международна организация. Интернет

няма собствено обособено имущество, тъй като материалните и информационни ресурси в нея са в собственост на различни субекти (мрежите за връзка – на телекомуникационните компании, компютрите, осъществяващи съединяването с мрежата – на доставчиците, компютрите на ползвателите, апаратно и програмно оборудване на магистралните мрежи – на собствениците на тези мрежи и т. н.).

Следователно, Интернет не може еднозначно да бъде възприета нито като обект, нито като субект на правни отношения. На съвременния етап от своето развитие Мрежата встъпва като обект на правно въздействие опосредствано, като съвкупност от имущество и информационна среда, в която се формират , развиват и реализират голямо число обществени отношения.

В този смисъл самата мрежа Интернет не може да бъде определена като съвкупност от обществени отношения, защото тези отношения, различни по своя характер са предмет на правно регулиране, както обектите и субектите на тези отношения. Естествено правното регулиране на Мрежата се опосредства от регулирането на правните отношения в Мрежата, от една страна и техническата система, от друга, но от това не следва, че може да се идентифицира с тях.

От гледна точка на разбирането за правната природа на Интернет, позволява тя да бъде разглеждана като техническа система, но отчитане социалния аспект на даденото явление, а обществените отношения, възникващи в процеса на функциониране на дадената мрежа, в качеството на предмет на правно регулиране от съществуващите норми на правото.

Като съвкупност от обществени отношения, включващи конкретно поведение на субектите, насочено към едно или друго благо, може да бъде определено създаденото с помощта на техническите елементи , структурни единици и протоколи за връзка мрежово пространство, или т. нар. “виртуално пространство”.

От тази гледна точка синтезираното понятие за Интернет често се свежда и до определянето му като “виртуално пространство”, характеризиращо се със специфичен способ за възникване на правни отношения , както и със специфичен способ за реализация на права и задължения, свързано с големите възможности за извършване на

юридически релевантни действия. Съществуването на това пространство е обусловено от постоянното и взаимосвързано функциониране на множество телекомуникационни системи.

Може би то не съвсем точно отразява правната същност на Интернет, но дава възможност тя да се разглежда от общонаучни позиции, което за самото право е важен момент. Поради това, за да бъде формулирано общото понятие за Интернет е уместно да се изследват основните характеристики на това пространство, като среда за обективизиране на правни отношения посредством информационно – комуникационните технологии.

III. Правен обичай и съдебна практика

1. Правният обичай във виртуалното пространство

Особено значение за съвременния етап на развитие на правното регулиране на отношенията във виртуалното пространство има правният обичай. Той встъпва в ролята на специфичен регулатор на поведение на различните субекти, установен в следствие на фактическото му прилагане в течение на продължителен период от време (обичай да се разменят благодарствени писма след сключване на сделки в Интернет) като социалните норми на обичая се установяват тогава, когато по силата на продължително прилагане се трансформират в поведенческа привычка. Обичаят допълва, развива един или друг закон, като отразява продължителната и еднообразна практика, както в действията, така и бездействията на субектите и въплъщава неотложна и разумна потребност от правно регулиране на ситуациите.

Държавното санкциониране на обичая се осъществява или в съдебен процес или в административната дейност, когато обичаят служи като основание за разрешаване на спорове (Англия) или по пътя на включването на обичая в издаваните нормативни актове. Той не се презюмира в съда, а е необходимо да бъде доказан.

При отсъствието на необходими законови разпоредби, регулиращи в цялост виртуалното пространство е необходимо да бъде признато важното значение, което има правният обичай като източник на право в това пространство, основан на последователното и продължително прилагане на едни или други правила.

В българското право обичаят заема ограничено място като правен източник. Проф. Р.Ташев го определя като “правило за поведение, намиращо се в социална среда, действащо в рамките на ограничена територия или социална група, установено и придобило задължителност по пътя на дълготрайна употреба и притежаващо правна санкция”¹

В българската правна система обичаят като неписано право, скрепено с правна санкция е субсидиарен по отношение на закона

¹ Ташев, Р. Цит. съч. С. 78

източник на право. Законът препраща към обичайното правило за поведение, което по силата на препращането става част от правната система.²

С последните изменения на Закона за задълженията и договорите от (ДВ,бр.19, от 2003г.) е създадена нова “Част трета”, в която се уреждат въпросите свързани с приложимо право към договори с международен елемент. Тези разпоредби допускат прилагане на обичая, който е известен на страните или би трябвало да им е известен, ако е широко известен в международната търговия и постоянно спазван от страните по договори от същия вид в съответната област на търговия. Ако не е уговорено друго се смята, че страните са приели за приложим обичая (чл.437,ал.2 ЗЗД). Позоваване на обичая има в чл. 20 на ЗЗД във връзка с тълкуването на договорите.³

Друг случай на субсидиарна приложимост на правните обичаи е уреден в чл.300 от ТЗ при допълване на търговски договор от съда, той се съобразява и с “ търговския обичай”.

Според Правилника на арбитражния съд при БТПП: “арбитражният съд решава споровете въз основа на правилата на приложимото материално право, като се имат предвид условията на договора и търговските обичаи”.

Правният обичай е основен източник на правото в системата на международното право, чиито източници, разгледани по – горе заемат особено важно място в правното регулиране на отношенията във виртуалното пространство. Правилото съдържащо се в международния обичай, действа само за тези държави, които в определена форма (например със споразумение или деловия оборот) са го признали. Той се прилага дотолкова, доколкото отделна държава го е възприела по един или друг начин. Обичаите в основата на които стоят принципите на суверенитета и равенството на държавите, по принцип са задължителни за всички страни. Що се отнася до други обичаи, те могат да бъдат обвързващи спрямо една или друга държава в случаите, когато в една или друга форма са признати.

² Пак там , С. 82

³ Кутиков, В., Международно частно право на РБ,1993г., ред. Тодоров,Т.,стр137-140;

Освен международноправните обичаи, във виртуалното пространство имат място и *обичаите на информационния обмен*. Възприетите в информационната практика обичаи могат да се използват в арбитражните съдилища в случаите, когато това е указано в договора, от който възниква интернет спора и тогава, когато към обичая препраща правна норма, подлежаща на прилагане в спорното дело, или ако обичая се основава на положения в международен договор, действащ в отношения между държави, към които принадлежат страните в спора. Освен това в арбитражната практика се допуска прилагането на информационни обичаи в случаите когато в нормите на правото, подлежащо на прилагане в спорното дело не се съдържат необходими указания и препратката към обичая произтича от характера на условията, отнасящи се към спора.

С оглед задачите на настоящото изследване е необходимо да се разгледа и определи мястото, което има обичайното право при регулирането на виртуалното пространство. Характерно за обичайните норми е това, че при тях липсва правна санкция. Санкцията при тях, като вид социални норми се осъществява от социалната група като цяло. Предвид характера и спецификата на виртуалното пространство поведенческите модели създадени от обичайните норми следва да имат общоприложим и масов характер.

Виртуалното пространство може да се разглежда като свободен пазар на блага, отразяващ определени ценности и изразяващ следните предпочитания на различни социални групи. На първо място на тези, които управляват неговата архитектура при помощта на мрежовите протоколи и технически спецификации. На второ, на ползвателите при избора на мрежата, към която те се обръщат съблюдавайки съответните правила за поведение. На трето, на тези, които не попадат под никоя форма на регулиране (това произтича от децентрализираното управление на Мрежата и възможността да бъде избегната териториалната власт).

Предвид моделите на децентрализирано регулиране и собствените за виртуалното пространство електронни документи, може да бъде проведена аналогия с обичайното право, в частност с е е с" ".

Д.Пост вижда в това пример за свободно и спонтанно създаване на правила, освободени от всякакъв контрол от страна на държавата.⁴

Известно е, че в териториално отношение исторически обичайното право встъпва като право в определен град и се развива спонтанно и корпоративно. Образуването на обичаите носи стихийен характер. Социалните норми на обичая се установяват тогава, когато по силата на продължително прилагане се трансформира в поведенческа привичка. Обичаите се санкционирани с решения на съда. Увеличаването на ролята на съда произтича най-вече във връзка с разширяването на търговията и необходимостта от намирането на средства за регулиране на разногласията по друг начин, освен позовавайки се на локалното местно обичайно право.

Необходимо било общо и унифицирано признание на някои правила на поведение. Постепенно се появява юридическия прецедент и статутното право. Съществува и още един способ за санкциониране на обичаите- чрез закрепването им или препращане към тях в текстовете на закона. "e s" " се разглежда като един от моделите на обичайното право. Тук става дума за право, основано на обичаите, ползващо се с признание и достатъчен авторитет, за да му бъде придадена обвързваща(задължителна) сила в сферата на стоково- паричните отношения. Заедно с това неговия нормативен характер е бил ограничен в рамките на определена територия.⁵

За признаването на обичая е било необходимо широка подкрепа от населението и продължително съществуване.

Обичайното право отдава значение на договора в качеството на механизъм на фиксиране на съгласието на субектите и му придава юридическа сила. Неговото възникване, изменение и прекратяване не се свързва с необходимостта от съществуване на централна власт. Международното публично право, което признава обичая в качеството на източник на правото, потвърждава това. Процесът на сключване на

⁴ . . " , " e, " e I e e : " " " - " e " e.P

⁵ . . , e . e " " " e. [:// . " . e / " / e / . . 2](#)

международни договори, илюстрират формиране на широко съгласие, което се отразява често в нормите на международното обичайно право.⁶

Възниква въпросът може ли да се установи правно регулиране без законодателстване . В тази връзка Голдсмит и Лесиг казват “ за да притежават реална изпълнителна сила, юридическите рамки на виртуалното пространство трябва да черпят своята власт и авторитет от правото на реалното пространство”. Или иначе казано от вече съществуващите и признати норми на международното договорно право.⁷ Този механизъм обаче, трябва да съответства на позитивисткото изискване – наличието на фундаментална власт и формални източници на право. В този смисъл задължението при правния обичай получава своята сила от това, че то е самоустановено от една страна и от друга страна за това , че то придобива своето значение от възможността за принудително изпълнение.⁸ В традиционната правната доктрина се приема, че обичаят в съвременното общество загубва своето значение като правен източник. “Той е обективен и неорганизиран източник на правото, който се обляга на съзнателна или несъзнателна традиция на социалната група, а не на вилевия акт на една власт”.⁹

Проф Т. Колев отбелязва , че като интуитивен и спонтанен източник, обичаят не може да бъде прецизно формулиран и формално определен. “Това е причина той да не може да постигне сигурност при уреждане на обществените отношения, а оттук – и стабилност при утвърждаване на правния ред.”¹⁰

За разлика от традиционно правната мисъл, теоретиците изследващи въпросите, свързани с регулиране на отношенията във виртуалното пространство приемат, че при формиране на новата правна култура свързана с това пространство и особено в неговия преходен период именно обичаите могат да придобият съществено значение при отчитане

⁶ е е . е " е: е I е " " " е . " ,1998

⁷ :// . " .e / / e e. .42

⁸ :// . " .e / " / e / " " " " е.

⁹ :// . " .e / " / e / . 2

¹⁰ :// . " .e / " / e / . 2

⁹ Бержел, Ж.Л., *Обща теория на правото* , 1993, с. 69-70

¹⁰ Колев, Т., *Въведение в правото*, 2005, С.47.

на факта, че исторически правният обичай предшества нормативното регулиране.

2. Съдебна практика

Позитивното право има за свои основни източници закона, като общонормативен акт установен от държавата, правният обичай и прецедента (съдебното решение). Какво е мястото на последния като източник на регулиране на отношенията във виртуалното пространство.

По принцип под съдебна практика като източник на право се разбира провежданите в постановените решения възгледи на съда по какъвто и да е правен въпрос, имащи ръководно значение при решаването от съдилищата на аналогични въпроси в бъдеще. Този източник на право е характерен за страните от Общото право (Великобритания и частично САЩ).

В българската правна наука няма единно становище по въпроса дали съдебната практика да се разглежда като източник на правото. Като цяло не се приема, че тя представлява източник на право в прекия смисъл на думата.¹¹

Проф Р.Ташев определя съдебната практика като “новите правни мотиви от влезлите в юридическа сила в дадена правна система съдебни решения, които са придобили известност сред практикуващите юристи”.¹² Съдебната практика от една страна се приема като съвкупност от съдебни актове, а от друга – трайно тълкуване от съдилищата или определен съд на дадена правна норма.¹³

Според проф. М. Павлова тълкувателните съдебни актове по конкретни спорове, както и трайната съдебна практика не могат да се считат за източници на право. Източници на право могат да бъдат решенията на Конституционния съд и тълкувателните решения на ВКС и ВАС, тъй като съдържат общи и абстрактни правила за поведение, които

¹¹ Кутиков, В. Международно частно право на РБ, Обща част, ред.

¹² Ташев, Р. Обща теория на правото, 2005, С. 92 Тодоров, Т., 1993г.

¹³ Таджер, В., Гражданско право, Обща част.

са задължителни за всички или по отношение на неопределен кръг правни субекти.¹⁴

В този смисъл в България не може да се говори за съдебна практика при решаването на спорове, свързани с Интернет. Необходимо е да бъде приета нормативната база за използване на електронния документ в съдилищата въпреки, че ЗЕДЕП дава реална възможност да бъдат използвани като доказателства в процеса на документи подписани с усъвършенстван или универсален електронен подписи и съдът не може да откаже да ги допусне като доказателства в процеса на основание на това, че са съставени в електронна форма (правило инкорпорирано в българския закон от Директива на ЕС 1999/93 за електронния подпис)

По принцип съдебната практика не е източник и на международното частно право, но тя има значение при тълкуването на нормите , в процеса на тяхното прилагане, а в областта на “интернет – сделките”, значението на арбитражната практика е несъмнено. Към момента значителен дял от “интернет – споровете, създаващи арбитражната практика в тази област имат тези, свързани със защита на интелектуалната собственост в Интернет и по- специално спорове за регистрация и използване на домейни.

От изнесената статистика на I " " е " е е 1 упълномощена от I организация¹⁵, за разглеждане на спорове за домейни зони – по- нататък подробно I ; I (I е е " е " ")- за периода 1999г. – март 2003г. е разгледал над 4000 спора.

Съдебната практика по мнението на различни теоретици, изследващи правото на виртуалното пространство не представлява особен интерес за изследването на този феномен по силата на това, че основната цел е разработване на нова правна доктрина.

¹⁴ Павлова, М. За ролята на съдебната практика. Съвременен право, 1998, кн.3, С.85

¹⁵ <http://www.ee.org.uk/ee/11>

Правна същност на домейн имената като обект на правото.

Търсенето на отговор на въпроса за същността на домейн имената и техните функционални характеристики, дали те притежават само функцията адресация или са средство за индивидуализация е не по – малко сложно занимание от определянето на самото понятие за домейн име.

Проблемът се състои в това, че посочените тези се изграждат на основата на съпоставка между домейн имена и други съществуващи обекти на интелектуалната собственост и най – вече с търговските марки, на което сходство и аз, признавам, се изкуших да обърна специално внимание, като причините за това посочих по - горе.

Това се оказва на практика не най - точният подход, тъй като сме изправени пред обект на гражданското право, който до появата на Интернет не е съществувал. Може да се предположи, че домейн името е едно от тези елементи, които свързват „виртуалния свят” на международната компютърна мрежа и „реалния свят” на отделните държави, всяка от които със свое национално законодателство. Домейн имената се намират на границата на две области на човешкото знание: техника и юриспруденция (каквото впрочем и е цялото виртуално пространство) и основавайки се на това, следва да се подходи към определяне понятието за тяхната същност.

Очевидно е, че основният теоретичен въпрос по отношение на домейн имената е тяхната правна природа. Съществуващите позиции варират от разглеждането на имената на домейни само като средство за адресация, до утвърждаването на това, че домейн имената са начин, способ за въвеждане в гражданския оборот на различни средства за индивидуализация – търговски марки, фирмени имена, имена на лица и др. Последната гледна точка е очевидно погрешна, доколкото на практика домейн имената може въобще да не са свързани с регулиран от правото обект. Домейн името концептуално може да се разглежда като разновидност на средствата за индивидуализация, но в широкия смисъл на това понятие.

Разнообразието на представените тези потвърждава нееднозначността на подходите към определянето на такъв специфичен обект като домейн имената и като че ли предпазва от прибързани опити да бъде дадена дефиниция на

изследвания обект, на основание само на факта на неговото присъствие в обществените отношения.

Както отбелязват Е. Войниканис и М. Якушев¹, свидетели сме на усвояване и осмисляне на философията на това, което носи със себе си информационния век, което от своя страна не трябва да води до прибързани изводи, както и до необосновано екстраполиране на въпроса.

Легалното определение за домейн имената може да бъде неутрално и да допускат сравнително широко тълкуване, позволяващо да се реформира законодателството, без да се засягат негови основни положения. Безспорно домейн имената са особени информационни обекти в Интернет, които имат социална и техническа страна, което е характерно за всички обекти Интернет и се подчиняват на комплексно правно регулиране.

От друга страна следва да се отбележи, че домейн имената са предназначени за индивидуализация на домейна и разположения в този домейн информационен ресурс, но той обективно погледнато не може да бъде приравнен към резултатите от интелектуална дейност, поне докато не се състои промяна в действащото към момента законодателство. А трябва ли да бъде осъществена такава. Надявам се настоящото изследване на даде отговор на този въпрос.

Тук е необходимо да се посочи, че домейн имената, за разлика от признатите от гражданското право средства за индивидуализация имат двойствена природа. “Те често изпълняват едновременно две функции – индивидуализират информационния ресурс в мрежата и косвено индивидуализират лицата, публикували дадена информация в Интернет”² Докато търговските марки, фирмени наименования служат за индивидуализиране на субекти, на стоки, услуги, т.е носят информация за тях, домейн имената служат за индивидуализиране на масива информация и косвено за индивидуализация на субектите, публикували тази информация. Т.е. домейн имената едновременно индивидуализират както информацията, така и субектите, като същевременно служат като средство за адресация.

¹ Цит. Съч,с.6;

² Я.Б.Пискунов, Понятие доменного имени и возможности юридической защиты от киберсквоттинга, // . " . / / . ;

Ако от техническа гледна точка домейнът трябва да осигури достъпа до определен сървър, чрез конкретна протокол, то неговото словесно обозначение в гражданския оборот вече има имуществена ценност, благо по повод на която се осъществява реално взаимодействие между правни субекти и се реализира определен субективен интерес.

Това не променя виждането, че домейн името е единен обект, който притежава както технически, така и социални характеристики, но правилното разбиране и определяне на подхода към неговото правно регулиране следва да се основава на тяхното ясно разграничение. Домейнът осъществява техническата индивидуализация на компютъра, а домейн името- гражданскоправната индивидуализация на лицата, стоките, услугите. Обект на правно регулиране е домейн името, а домейна се регулира с технически протоколи правила, създадени по пътя на саморегулацията. Доколкото домейн името влиза в социалния оборот, то е обект на правото, чиято същност е предмет на правния интерес, а домейна само до долкова, доколкото допълва функционалните характеристики на самото домейн име.

И така, следва ли за новите информационни обекти в Интернет да бъде установен механизъм за правно регулиране и домейн имената да бъдат възприети като нов, самостоятелен вид изключителни права или да бъдат използвани съществуващите механизми за регулация, които могат да се окажат не по – малко ефективни от новосъздадените, като се подчинят на комплексно правно регулиране, в това число посредством нормите на вещното право и правото на интелектуалната собственост.³

На този въпрос предстои да се отговори. Проведения до тук анализ на функционалната същност на домейн имената дава основание да се смята, че домейн имената изпълняват функции, които надхвърлят функцията „адресация”, разбрана в контекста на маршрутизация на информационни ресурси.

В този смисъл, ако се приеме, че домейн името не изпълнява функции, които надхвърлят адресацията на информационния ресурс в чисто технически аспект, то тогава субективния избор ще бъде лишен от обективен критерий.

³ Вече такъв подход съществува при правната охрана на друг информационен обект – програмните продукти, който съчетава кумулативна охрана както от нормите на авторското, така и на патентното право.

Последното заключение логично отправя към следващата част на изследването, а именно за същността на субективните права върху домейн имената. Абсолютно или относително е правото върху домейн име - въпрос от голямо значение за формиране на общотеоретична концепция не само за домейн имената, но и други обекти на виртуалното пространство, които имат информационен характер и откриване на работещ подход за тяхното законодателно регулиране.

Тук се изкушавам да очертая предварително въпросите, които са в кръга на разглежданата тема, като отправната точка на тези въпроси ще си позволя да представя чрез един интересен пасаж от книгата “Состояние постмодерна”, на Ж.Ф.Лиотар, излязла през 1979г. „Екстериоризацията на знанията на субекта, превърнати от технологиите в информация, техният превод на езика на машините, на които е достъпно само количествено измерение, правят от знанието стока. Вдъхновението, действително не можеш да продадеш, но можеш да продадеш информацията и отдавна вече не толкова във вид на ръкопис.”⁴

⁴ Ж.Ф.Лиотар, “Состояние постмодерна”, Спб., 1998г.С.20. Книгата ми стана известна по цит. на Е.Войниканис и М. Якушев, цит. съч.,с.48

IV. ПРАВНИ ОТНОШЕНИЯ ВЪВ ВИРТУАЛНОТО ПРОСТРАНСТВО

1. Правонарушения във виртуалното пространство

Правните отношения придобиват реална характеристика тогава, когато бъдат установени гаранции за това, че задълженията по тях ще бъдат изпълнени от субектите, а така също и ако е установена отговорност за тяхното неизпълнение или ненадлежно изпълнение.

Основание за възникване на юридическа отговорност във виртуалното пространство, както и в традиционните правни отношения е правонарушението, извършено от субектите. Т. е. противообществено, противоправно, виновно извършено деяние на конкретен субект, забранено с юридически санкции.¹ Юридическата отговорност произтича от нарушение на нормативно установени правила на поведение.

За реализацията на юридическата отговорност във виртуалното пространство също е важно да се установи наличието на причинно – следствена връзка между негативните последици и извършените действия, нарушаващи правните предписания за дължимо поведение, действащи в Интернет. Характерът на юридическата отговорност, главната цел на нейното прилагане не може да бъде сведена само до наказването на виновното лице. Водещата цел на прилагането и е поддържане на ред и сигурност във виртуалното пространство, основано на следването от субектите на установени норми на материалното право. В този смисъл установяването на юридическата отговорност има още факултативно, нравствено – възпитателно въздействие.

В разглежданата сфера отговорността също може да бъде разграничена по видове, в зависимост от характера на извършеното правонарушение -административна, гражданска, наказателна отговорност.

Във връзка с характеристиката на обществените отношения, осъществявани чрез Интернет, може да се направи извод, че най- често към правонарушителите (и може би най- адекватна към спецификите на тези отношения) се прилагат мерките на гражданската отговорност, като

¹ Бойчев, Г. Правонарушение, 1998, трето преработено и допълнено издание

тя може да бъде реализирана и в двата си вида – договорна и деликтна отговорност, произтичаща от общото задължение да не се вреди другиму.

Да бъдат разгледани всички видове правонарушения в Интернет на практика е невъзможно. Поради това, при изследване особеностите на юридическата отговорност на информационните посредници във виртуалното пространство следва да се постави акцента върху тези видове правонарушения, които са най- съществени и характерни на този етап на развитие на правните отношения в Интернет.

Техническите характеристики на Мрежата правят въпросите, свързани с контрола върху информацията до голяма степен условни. При специфичния начин, по който могат да се пренасочват съобщенията, контролът върху тях може да бъде упражняван само на точките вход и изход на мрежата (сървър, чрез който потребителя има достъп или терминала, използван за четене или сваляне на информация и сървър, на който е публикуван документът). Дори и да се премахне даден публикуван документ от един сървър, той може бързо и лесно да се прекопира, така че да продължи да бъде достъпен, ако и докато тези места не бъдат също блокирани. Това обаче не е основание въпросите, свързани с отговорността да не бъдат поставяни.

При използването на услугите в Мрежата, потребителят носи отговорност за съдържанието на предаваната от него информация, за нейната достоверност, чистота с оглед претенции за права на трети лица и правилата за нейното разпространение. Той отговаря за вредите , които могат да настъпят от неговите действия върху личността или имуществото на други лица или нравствените принципи на обществото.

Могат да бъдат приведени различни примери за неправомерни действия в Интернет. Такива могат да бъдат: нарушаване от страна на ползвателите на общо приетите правилата за използване на услугите, на общоприетите норми на използване на Интернет (правилата за използване на общодостъпните ресурси се определят от притежателите или администраторите на тези ресурси и са задължителни за всички ползватели), използване за достъп до мрежата на компютърно оборудване , програмно обезпечение, което не е сертифицирано по надлежния ред; разпространяване на материали, оскърбяващи човешкото достойнство , за

пропаганда на насилие, расова или национална вражда, с хулигански цели; използване на предоставените услуги за предаване по мрежата на информация, която противоречи на действащото българско или международно законодателство; публикуване, предаване, изпращане или използване на информация или програми, които съдържат в себе си компютърни “вируси” или могат да нарушат нормалното функциониране на компютрите, достъпни чрез мрежата; публикуване, изпращане, предаване, възпроизвеждане или разпространяване, независимо от способа, посредством достъпа до Мрежата на програмно обезпечение или други материали, защитени от авторски права без съответното разрешение за това; използване на предоставения достъп до мрежата за създаване на т. нар. спам, който може да се изразява в:

- поместване в различни форуми или електронни списъци на статии, които не съответстват на зададената тематика (), поместване на реклами в същите, освен в случаите когато тя е разрешена с конкретни правила;
- масово разпращане на несъгласувани предварително електронни писма, (" ") превишаващи по обем 10 Кб и/или съдържащи приложени файлове. Под масово разпращане се разбира както разпращане към множество получатели, така и масирано изпращане на съобщения към един получател;
- несъгласувано изпращане на електронни съобщения с рекламен или агитационен характер, а така също и писма , съдържащи груби и оскърбителни изрази и предложения;
- изпращане на информация към получатели, изразили несъгласие за получаване на такава;
- използване на собствени и/или предоставени информационни ресурси (адреси на електронна поща, уеб- страници ит. н.) в качеството на координати за контакт при извършване на гореописаните действия;
- използване на несъществуващи адреси за обратна електронна поща, извън случаите когато е разрешена анонимността.

Осъществяване на опити за несанкциониран достъп до ресурсите на доставчика и други системи, достъпни чрез мрежата. Тези действия могат да се изразяват в :

- използването на специални средства , насочени към нарушаване на нормалното функциониране на елементи в мрежата , непринадлежащи на ползвателя;
- използване на специални средства , за неправомерно получаване на достъп, а така също и последващо използване на вече осъществен такъв достъп;
- предаване чрез Мрежата на безсмислена или безполезна информация, създаващи паразитна натовареност на компютрите или оборудването;
- унищожение или модификация на програмно обезпечение или данни, които не принадлежат на ползвателя, без съгласието на притежателя или администратора на това програмно обезпечениеили данни;
- неправомерна промяна на собствен IP адрес при предаване на данни в Мрежата, а така също и на информация за контакт с ползвателя;
- използване на псевдоними или анонимност , извън случаите, когато правилата на ползване на съответните ресурси разрешават анонимността при тяхното използване;
- Подправяне на служебна информация в заглавията на съобщенията,отправени например посредством електронна поща, IP , и други подобни средства за личен обмен на информация;

Трябва да се отбележи, че съдилищата са поставени пред определени трудности при решаването на спорове относно указаните нарушения, свързани с Интернет. Сред множеството проблеми, които се очертават пред съдебната практика могат да се отделят два, непосредствено отнасящи се до механизмите на разпространение на информацията:

На първо място това е сложността при определяне на кръга от лица, които трябва да носят юридическа отговорност и са задължени да обезщетят нанесените морални и материални вреди. И на второ , въпросите за събиране и представяне на доказателствата, тяхната допустимост и достоверност.

Процесът на разпространение на информацията в този случай може да се опише като процес , в който участват основно два субекта – собственика на сайта (наричан още доставчик на информационен ресурс, доставчик на съдържание) и собственик на сървъра (хост – доставчик). В

тази хипотеза потенциални ответници в евентуално съдебно производство могат да бъдат както хост – доставчиците, разположили информационния ресурс на своя сървър, така и собствениците на ресурса.

Възможността за анонимен достъп до Мрежата обаче, позволява да остане скрито истинското име на автора, източника и лицето, поместило информацията. В тази връзка проблема се усложнява и от наднационалния характер на виртуалното пространство, позволяващ да се разполага незаконна информация на територията на друга държава (например като се сключи договор за хостинг с доставчик, намиращ се извън пределите на дадената държава).

Това прави необходимо да се уточнят понятията “български сегмент в Интернет” и “българскоезичен информационен ресурс”.

Под първото в практиката е възприето да се разбира съвкупността от информационните ресурси на сървърите, намиращи се на територията на една страна (регистрацията в зоната “ ” е указание, но не и доказателство).

Под българоезични ресурси следва да се разбира съвкупността от информационни потоци, предоставени на български език, независимо от мястото на разположение и регистрацията на съдържащите ги сървъри.

Ако приемем, че субекта на определено отношение, разпространяващ незаконната информация е установен, то пред ищеца по евентуален съдебен спор възниква проблема за събирането и предоставянето в съда на необходимите доказателства.

Възприемайки, че сървъра, в паметта на който е разположена незаконната информация е идеалното веществено доказателство в съда, следва да бъдат отчетени следните трудности. Да бъде прегледан целият обем от съхраняваната в сървъра информация е сложно поради големият обем на неговата памет, защото при изземване на сървъра ще бъдат нарушени правата на третите ползватели и практически ще бъде нарушена цялата работа на доставчика.

Такива възможности на доставчика като въвеждане на протоколи за достъп, отчетни записи, а така също и ползването на лог-файл, позволяващ да се фиксират всички осъществявани на него действия, могат да бъдат използвани в помощ на правосъдието. Затова е

необходимо доставчикът да бъде обвързан регулярно да копира информацията от лог- файла, надлежно да я съхранява и да я предоставя при първо поискване от компетентните държавни органи.

Такива доказателства се считат допустими и в съответствие с гражданско – процесуалното законодателство се приемат в съда в качеството на писмени .

Европейското законодателство възприема идеята, записана в Директива 1999/93ЕС (Директива за електронния подпис), че съдът не може да откаже допускането като доказателства в съдебния процес на електронни документи , на основание на това, че са представени в електронен вид.

Счита се, че в качеството на обезпечаване на такива искове, на основата на съдебен акт, може да бъде блокиран достъпа от страна на доставчика с т. н. филтри (програми за филтриране, съдържащи списък от интернет адреси, към които не може да бъде осъществен достъп)

Като група във виртуалното пространство могат да бъдат обособени правонарушенията, свързани с качеството на информацията, представяна в рамките на електронната търговия.

Сделките, осъществявани по електронен път стават все по – популярни. Търговията чрез Интернет по своята природа е интернационална.

На този етап България няма собствен опит в развитието на широкомащабна електронна търговия, но за това има редица причини, една от които е отсъствието доскоро на собствена правна база.

Към момента търговската информация в Интернет се разполага в две форми: във вид на общи сведения за продавача и стоките(услугите) , които той предлага, или във вид на конкретни сведения за стоката (количество, цена, условия на доставка и заплащане) с предложение в случай на съгласие с указаните условия да бъде попълнен формуляр за поръчка . Т. е. разликата между тях се състои в това, че в първия случай конкретната сделка се състои извън рамките на Мрежата. Във втория информацията се разглежда като публична оферта за сключване на договор и затова тя е обвързваща за предложителя.

Възниква въпроса за правната природа на тази информация и последиците за нейната недостоверност.

Разглеждането на тази тематика може да стане в контекста на разпоредбите, относящи се до защитата на потребителските договори в Интернет, попадащи под дефиницията на чл. 69, ал.1 ЗЗППТ.

Въпреки, че приложното поле на закона по отношение на субектния състав е ограничен и влиза в рамките на легалните определения, той съдържа редица гаранции за правата на потребителите при осъществяване на сделки дистанционно, посредством електронен обмен на данни и използване на поместена в Интернет информация за продажба на стоки и услуги.

В два самостоятелни раздела законът отделя внимание на разпространяваната информация в Интернет под формата на реклама, като се посочват случаите обхванати от понятията заблуждаваща и непочтена реклама.

Тези общи разпоредби по отношение на рекламата могат да се отнесат към първият от посочените форми на предоставяне на търговска информация, с уговорката че те не са достатъчна гаранция за търсене и подвеждане под отговорност .

Що се отнася до втората форма, към нея могат да бъдат приложени правилата установени в чл.69 ЗЗППТ по отношение на съдържанието на предложението за сключване на потребителски договор. Офертата трябва да съдържа гаранции за адекватна защита на потребителя. В този смисъл тя трябва да съдържа като минимум информация за търговеца, за основните характеристики на стоката(услугата), въпросите за доставката ,за времето в което предложителя се счита обвързан с офертата и т.н. Съгласно чл.3 посочената информация трябва да бъде вярна, точна и ясна.

Може да се обособи и проблема за отговорността за разпространяването на информация, нарушаваща авторските права.

Известно е, че въпросът за правното регулиране и защита на изключителните права в Интернет в последно време придобива особена актуалност, тъй като Мрежата е препълнена с материали, нарушаващи авторските права. Всяка една държава се стреми да защити интелектуалния си потенциал , тъй като това е залог за

конкурентоспособността на нейната икономика и в този смисъл са създадени редица законодателни актове на международно и национално ниво.

Правонарушенията в тази област могат да бъдат представени в две форми:

На първо място е преобразуването на произведение в електронна версия и последващо публикуване в Интернет без съгласието на неговия автор;

На второ е копирането на материали от даден сайт за разпространение или поместване в друг сайт без уведомлението и съгласието за това на автора на материала.

2. Юридическа отговорност на доставчиците и защита на личните данни

На съвременния етап от развитие на законодателството в областта на обществените отношения, развиващи се във виртуалното пространство, проблемите свързани с отговорността за разпространяваната в Мрежата информация се разглеждат не в общ вид, а в контекста на дейността на информационните посредници като основни доставчици на услуги.

Обикновено доставчика не инициира информационното отношение, не избира съдържанието на предаваната информация и нейния получател, не влияе на съдържанието на информацията и осъществява съхранение на същата за време, определено от техническите стандарти и протоколи с оглед нуждитена предаване на информацията.

В този смисъл, доколкото Интернет е доброволно обединение на различни мрежи, доставчикът не носи отговорност за нормалното функциониране и достъпност на отделните сегменти в мрежата.

Доставчикът не може да гарантира възможността за нормален информационен обмен с тези сървъри, които временно или постоянно са недостъпни. Също така той не може да носи отговорност за неизправности по време на работа, произтичащи пряко или косвено извън сферата на разумния контрол от страна на доставчика.

Изучаването на законодателството в различните страни показва, че в тях проблема за отговорността на информационните посредници се решава различно, като могат да бъдат отделени три основни подхода:

Според първият от тях доставчикът във всички случаи носи отговорност за действията на ползвателите, независимо от това дали е знаел за тях;

Съгласно втория подход доставчикът не носи отговорност в случаите, когато е изпълнил определени условия, свързани с характера на предоставяната услуга, взаимодействието със субектите на информационния обмен и третите лица, чиито права са нарушени;

И на трето място доставчикът не отговаря за действията на ползвателите.

Първият подход се използва в Китай и страните от Близкия Изток където интернет доставчиците носят отговорност за всички действия на ползвателите, без значение за това дали са знаели за извършените действия или биха могли да знаят за тях.

Вторият подход е най-възприетия в европейското законодателство.

В европейската Директива за електронна търговия 2000/31/ (е е е е е е, е" е ,28 е " 2000), са предписани указания към страните членки по въпросите за задълженията на интернет доставчиците (е е е) и границите на тяхната отговорност по отношение информационния поток като са разработени детайлно решения на основните проблеми. Подходът в Директивата съчетава два елемента: 1) установяване на гаранции за свободно предоставяне на услугите на информационното общество (ст.3), отсъствие на общи задължения за мониторинг върху информацията от страна на доставчиците (ст.15); и 2) възможност за въвеждане на ограничения на национално равнище.

Спрямо интернет доставчиците не е наложено общо задължение за наблюдение на информацията, която те прехвърлят или складираат, нито да следят за факти или обстоятелства, указващи наличие на незаконна дейност, с изключение на временни и изрично посочени дейности по

наблюдение, инициирани от съответните държавни органи, съгласно националното законодателство.

Основанията за отговорност на доставчиците са формулирани с оглед видът на извършваната от тях дейност : просто предаване на информация , “кеширане”, “хостинг”.

1. Доставчикът на достъп до комуникационна мрежа не носи отговорност за прехвърлената информация при условие, че:
 - не инициира прехвърлянето;
 - не избира получателя на прехвърлената информация; и
 - не избира и не изменя информацията , която се прехвърля.
2. Когато услугата на доставчика включва прехвърляне в комуникационната мрежа на информация, той не носи отговорност за временно и автоматично складиране на информацията, с оглед целите на прехвърлянето(кеширане), направено по молба на получателя на услугата, при условие, че:
 - не изменя информацията;
 - съблюдава изискванията за достъп до информацията;
 - не се намесва в технологии, съответстващи на индустриалните стандарти, използвани за придобиване на данни за употреба на информацията;
 - действа незабавно за отстраняване или установяване на забрана за достъпа до информацията при узнаване на следното:
 - информацията при първоначалния източник на прехвърляне е била отстранена от мрежата;
 - достъпът до информацията е бил забранен;
 - компетентна организация е наредила такова отстраняване или забрана.
3. Когато доставчикът на достъп предоставя услуги по складиране на информация (hosting) на получателя на услугата, той не носи отговорност, ако:
 - не знае, че дейността е незаконна и не са му известни факти и обстоятелства, от които да е видно, че дейността е незаконна;
 - доставчикът, при узнаване на това действа незабавно за отстраняване или прекратяване на достъпа до информация;

- получателя на услугата не е под контрола на доставчика.

Визираните задължения на доставчика кореспондират с основно извършваната от него дейност в качеството му на посредник при осъществяване на електронна комуникация в мрежата. Доставчикът не носи отговорност за съдържанието на информацията, предоставена от трети лица, но при узнаване за такава той е задължен да предприеме съответните действия, ако това е технически възможно, като отстрани на дадената информация или достъпа до нея.

Подобно е решението и в редица предметни закони, отнасящи се до отговорността на доставчиците.

На практика съществува възможност за “узнаване”(откриване) на незаконни материали, но тя не може да бъде абсолютизирана. Това може да стане като се използват различни критични материали от ползватели, наблюдение на най- често посещаваните страници и на пряко свързаните с тях сайтове, автоматично откриване на подозрителни думи (използване на програмни продукти , наречени” " е ”)

Законодателно тези въпроси се свързват преди всичко със задълженията на доставчиците да съхраняват комуникационни данни за определен период от време. Този подход е възпроизведен в приетия във Великобритания Закон за противодействие на тероризма, престъпността и безопасността (- е , е " е 2001) от 14.12.2001г., които съдържа специална част 11 “ Съхранение на комуникационните данни”.

Нейните положения се отнасят до задълженията спрямо доставчиците за съхраняване на комуникационни данни, направено на основание кодекс, споразумение или разпореждане от страна на Държавния секретар.

Тези задължения могат да се отнасят както до всички доставчици , така и до определен тип или даже до конкретен доставчик. Неспазването на тези задължения не носи само по себе си отговорност на доставчика, но независимо от това, така съхранените данни се признават в качеството на доказателства в съдебното производство(чл.102).

Възможно е този подход да бъде възприет в европейското право, където е започнало разработването на директиви, предвиждащи

задължения на доставчиците на услуги , свързани с електронните комуникации, да съхраняват записи на всички съобщения в течение на 12-14 месеца, по искане на правоохранителните органи. Съхраняваните данни следва да бъдат достъпни от всяка точка на територията на ЕС.

След събитията от 11 септември в американското право също се забелязва тенденция към засилване на държавния контрол по отношение задълженията на доставчиците. Характерен пример за това е приетия на 26 октомври 2001г. " (предвиждащ редица предохранителни мерки за пресичане и възпрепятстване на тероризма) и по- точно неговия Раздел II” Усилени процедури за наблюдение”. Съгласно чл.210 на доставчиците се възлага задължението да съхраняват подробни записи на електронните съобщения включително име, адрес, тип и продължителност на услугата, средства за заплащане на услугата, номера на кредитната карта или банковата сметка. Тази информация може да бъде разкрита по реда на чл.112, с цел защита на живота и здравето доброволно – ако доставчика обосновава предполога, че разкриването на информацията е оправдано , или по искане на държавен орган.

Санкциите по този закон могат да бъдат налагани от съдилищата на цялата територия на САЩ без оглед пределите на териториалната юрисдикция. Тези мерки имат временен характер и са установени за период от четири години.

На този етап в българското законодателство не е определена в яснота границата на юридическата отговорност на информационните посредници. За съдебна практика в тази област все още не може да се говори. Затова са необходими редица законодателни решения.

Отделни положения, засягащи тези въпроси се съдържат в Закона за електронния документ и електронен подпис от 2001г., където в чл.6, ал.2 са визирани основни задължения на посредника при електронно изявление. Той е длъжен да разполага с техническо и технологично оборудване, което да осигурява надеждност на използваните системи ; да поддържа персонал ,притежаващ необходимите експертни знания, опит и квалификация; да осигури условия за точно определяне на времето и източника на предаваните електронни изявления; да използва надеждни системи за съхраняване на тази информация в срок от шест месеца.

Посредникът отговаря за причинените вреди от неизпълнение на задълженията му. Той ще носи наказателна отговорност, съгласно новите текстове в НК, отнасящи се до компютърните престъпления.

Положенията в ЗЕДЕП са твърде принципни, тъй като текстовете ясно визират задължения на доставчика по създаване на условия и използване на надеждни системи за съхраняване на информацията, но в разпоредбите липсват указания в кои случаи доставчикът извършва тези действия и кой е органът който може да ги инициира. Така създадените текстове не дават правомощия на доставчиците в тази насока и предприемането на действия от тяхна страна може да наруши основни конституционни права на ползвателите. В този смисъл тези текстове е необходимо да бъдат законодателно допълнени и прецизирани.

Текстовете на посочената Директива 2000/31/ЕС, отнасящи се до въпросите за отговорността на информационните посредници са пряко транспонирани в смислово и структурно отношение от българския законодател в приетия Закон за електронната търговия (обн. ДВ.бр.51,изм.доп.ДВ. бр.105/2006г., в сила от 24.12.2006г.)

Въпросите, свързани с незаконната информация и контрола върху нейното разпространение са регулаторни въпроси, засягащи информационното общество като цяло, които трябва да бъдат уредени на базата на административно сътрудничество както между страните – членки на ЕС , така и на международно равнище , при възприемани на принципа за баланс между свободата на информацията и нейното придвижване и защитата на обществените интереси.

От съществено значение за характеристиката на юридическата отговорност на информационните посредници са въпросите , свързани със защитата на личните данни и неприкосновеността на личността.

В тази посока е издаденото Проектно- ръководство на Работна група по защита на данните към Съвета на Европа във връзка със защитата на личната неприкосновеност по Интернет.²

Документът поставя началото на “справедлива практика във връзка с личната неприкосновеност по отношение на потребителите и

² ://e ".e / .e e /e / / /e 599 0348.

доставчиците на услуги по Интернет”. В него е отбелязано, че договора за доставка на интернет услуги е необходимо да бъдат отбелязано какви данни на своите абонати събира, обработва и съхранява доставчика, по какъв начин и с каква цел. Той трябва да използва наличните технологии за защита на личната неприкосновеност, чрез осигуряване на неделимост на данните и конфиденциалност, както и физическа и логическа защита на мрежата. Доставчикът носи отговорност за правилното използване на личните данни. Той не може да използва такива данни за собствени рекламни или маркетингови цели, освен ако лицето, което е засегнато е дало явно съгласие за това.

Задълженията на доставчика в качеството му на администратор на лични данни, по тяхното правомерно обработване се съдържат и в българския Закон за защита на личните данни. Законът изисква обработваните данни : да са получени законосъобразно; да са събрани за определените в закон цели и да се използват само за изпълнението им; да съпътстват по обхват целите, за които се обработват; да са точни и актуални; да се съхраняват за период, не по- дълъг от необходимия, съгласно целите, за които се обработват.

Правото на информационните посредници да обработват лични данни на потребителите се предпоставя от тяхното изрично съгласие или изпълнение на клаузите на договор между страните (например при сключване на договор за откриване на електронна поща).

Основните разпоредби на ЗЗЛД са взимствани от текстовете на Конвенция 108 от 1981г. на Съвета на Европа за защита на лицата при автоматизирана обработка на лични данни и Директива 95/46 на Европейската общност за защита на личността срещу обработка на лични данни и свободното движение на тези данни. Тези актове са допълнени от Директива 2002/58/ЕС на ЕП и ЕС за обработване на личните данни и защита неприкосновеността в електронно съобщителния сектор, която унифицира разпоредбите в областта на защитата на личните данни, като ги хармонизира в съответствие с Общата регулаторна рамка на общността за електронните съобщителни мрежи и услуги.

В нея европейския законодател въвежда понятието “ трафични данни”, за означаване на всякакви данни, обработени за целите на

преноса на съобщения посредством електронна съобщителна мрежа или за съответно таксуване.

Едно съобщение може да включва информация за име, номер или адрес, предоставени от изпращача на съобщения. Трафичните данни могат да се състоят от данни за маршрута, продължителността, времето и обема на съобщенията, за използвания протокол, за местоположението на крайното съоръжение, за началото, края и продължителността на връзката.

Доставчиците на услуги трябва да предприемат необходимите мерки за защита сигурността на своите услуги и да информират абонатите за всеки специфичен риск от нарушаване сигурността на мрежата, особено за тези рискове, които са извън обхвата на възможните обезщетения от доставчиците на услуги. Доставчиците трябва да разяснят възможността за използване на специфични видове софтуер или технологии за криптографиране. Изискването за информиране на абонатите не освобождава доставчика от задължението да предприеме за своя сметка подходящи мерки за осигуряване на ниво на “ нормална сигурност на услугата”.

Доставчиците на услуги трябва да предприемат и мерки по защита тайната на съобщенията, както на тяхното съдържание, така и на данните свързани с тези съобщения. Директивата допуска автоматично, междинно или транзитно съхраняване на такива данни от доставчиците на услуги и без изричното съгласие на потребителите доколкото това става единствено с цел осъществяване на преноса и при условие , че:

- информацията се съхранява за период не по- дълъг от необходимото за преноса и за целите на управление на трафика;
- през времето на съхранение тайната остава гарантирана.

Моментата на завършване на преноса на съобщение, след което трафичните данни трябва да бъдат изтрети, освен за целите на таксуването зависи от вида на предоставената електронна съобщителна услуга. При електронната поща , например, преносът завършва в момента, в който получателят изтегли съобщението от сървъра на своя доставчик на услуги.

Доставчиците на услуги могат да обработват трафични данни за абонати и потребители, когато е необходимо в определени случаи, за да установят технически недостатъци или грешки в преноса на съобщенията.

Директива 2002/58/ЕС съдържа и текст, визиращ условията за съхраняване на съобщения в хода на бизнес практиката. Когато е необходимо и законосъобразно такива съобщения могат да се записват с цел предоставяне на доказателство за търговска сделка . Необходимо е страните на съобщението да бъдат информирани за записа, неговата цел и родължителността на неговото съхранение още преди записването. Записаните съобщения трябва да бъдат изтрети най- късно до изтичане на времето, през което сделката може да бъде оспорена.

Посочените положения на Директивата , е уместно да бъдат възприети от българския законодател по отношение регулиране на отношенията, свързани с защитата на данните в електронните съобщителни мрежи и в частност допълване и конкретизиране на текстовете на чл.6, ал.1 на ЗЕДЕП , в смисъла, отбелязан по- горе, с оглед синхронизирането им с нормите на европейското законодателство и внасяне на яснота по посочените въпроси.

В този смисъл са и принципите, записани в Декларацията на Съвета на Европа за свободата на съобщенията по Интернет , приета от Комитета на министрите на заседание на постоянните представители(Страсбург, 28.05.2003г.).

Възприема се позицията за ограничена отговорност на доставчиците на услуги по Интернет в смисъл ,че страните – членки не следва да налагат общо задължение за наблюдаване съдържанието на Интернет, до който осигуряват достъп, което пренасят или съхраняват, нито да търсят активно факти и обстоятелства, указващи за незаконна дейност.

Отговорността на доставчиците се определя съобразно характеристиките на техните функции. Изразената принципна позиция е , че страните – членки ни трябва да подвеждат под отговорност за съдържанието на информацията в Интернет доставчиците на услуги , когато тяхната функция се свежда до пренасяне на информация или доставка на достъп.

В случаите, когато техните функции са по- широки и включват услуги по съхраняване на съдържание, те следва да носят солидарна отговорност, ако не свалят информацията или деактивират достъпа до нея веднага щом научат за незаконния и характер.

Във всички случаи ограниченията на отговорността не трябва да се отразяват на възможността за налагане на възбрани, когато от доставчиците на услуги бъде поискано да прекратят или предотвратят до възможната степен нарушаване на закона.

ПРИМЕРЕН ТЕСТ 1

1. Една от особеностите на регулирането на виртуалното пространство е, че :
 - a) се осъществява на наднационално равнище;
 - b) липсва нормативно регулиране;
 - c) има централизиран характер;
2. Под „децентрализация” на правното регулиране във виртуалното пространство се разбира:
 - a) регулиране на наднационално равнище;
 - b) регулиране от неструктуриран масив от норми;
 - c) регулиране от националните законодателства;
3. Регулирането на виртуалното пространство съчетава:
 - a) класическо правно регулиране и норми на саморегулация;
 - b) международно – правно регулиране и норми на националните законодателства;
 - c) морално – етични норми и обичаи;
4. Под термина „виртуално взаимодействие” се разбира:
 - a. взаимодействие между субектите в реално време;
 - b. опосредствено предаване на данни;
 - c. непосредствено предаване на данни;
5. Една от функционалните особености на виртуалното пространство е, че:
 - a) липсват географски и геополитически граници;
 - b) дава възможност за достъп от всяко място по всяко време;
 - c) няма глобален характер;
6. Принципът на свободен достъп до информация е въведен с:
 - a) Международен пакт за граждански и политически права през 1966г.;
 - b) Всеобща декларация за правата на човека през 1948г.;
 - c) с развитието на информационната мрежа интернет през 1973г.;
7. Като източник на регулиране във виртуалното пространство могат да се определят:
 - a) Нормативни актове, обичаи, прецеденти и саморегулация;
 - b) Изключително и само нормативни източници;
 - c) Изключително и само механизми на саморегулация;
8. Регулирането на отношенията във виртуалното пространство посредством нормите на саморегулация и нормативно – правно въздействие се нарича:
 - a) сърегулиране;
 - b) киберрегулация;
 - c) международно – правна регулация;
9. Съгласно Закона за електронния документ и електронен подпис електронното изявление може да съдържа:
 - d) само словесна информация;
 - e) словесна и несловесна информация;
 - f) само несловесна информация;
10. Това, което отличава електронния от хартиения документ е:
 - a) функциите, които изпълняват;
 - b) доказателствената тежест;
 - c) носителят на информация и начина на записване, обработка и възпроизвеждане на информацията;

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) №874/2004 НА КОМИСИЯТА
от 28 април 2004 година
относно определяне на правила на обществената политика за
въвеждането и функциите на .eu домейн от най-високо ниво и
принципите, които ръководят регистрирането

като взе предвид Договора за създаване на Европейската общност,

като взе предвид Регламент (ЕО) №733/2002 на Европейския парламент и на Съвета от 22 април 2002г. за въвеждането на .eu домейн от най-високо ниво^[1], и по-специално член 5, параграф 1 от него,
след консултации с Регистъра в съответствие с член 5, параграф 1 от Регламент (ЕО) №733/2002,

ПРИЕ НАСТОЯЩИЯ РЕГЛАМЕНТ:

ГЛАВА I
ПРЕДМЕТ

Член 1

Предмет

Настоящият регламент установява правилата на обществената политика относно въвеждането и функциите на .eu домейна от най-високо ниво и принципите на общата политика по отношение на регистрирането, посочени в член 5, параграф 1 от Регламент (ЕО) №733/2002.

ГЛАВА II
ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖИМИ ПРИ РЕГИСТРИРАНЕТО

Член 2

Право на избиране и общи принципи, свързани с регистрирането

Лице, което може да бъде избрано, както е посочено в член 4, параграф 2, буква б) от Регламент (ЕО) №733/2002, може да регистрира едно или повече имена на домейни в домейна от най-високо ниво .eu.

Без да се засягат разпоредбите на глава IV, определено име на домейн може да бъде предоставено на лицето, което може да бъде избрано, чиято заявка е била получена първа от Регистъра, оформена е технически правилно и е в съответствие с настоящия регламент. За целите на настоящия регламент този критерий за приоритет в зависимост от датата и часа на получаване се означава като принцип „първи дошъл – първи обслужен“.

След като едно име на домейн е регистрирано, то не може да бъде предмет на друга регистрация, докато не изтече първата регистрация, без да е била подновена, или докато името на домейна не бъде отнето.

Освен ако в настоящия регламент не е предвидено друго, имената на домейни се

регистрират директно в домейна от най-високо ниво .eu.

Регистрацията на име на домейн е валидна само след внасяне на съответната такса от заявителя.

Имената на домейни, регистрирани в домейна от най-високо ниво .eu, могат да бъдат прехвърляни само на лица, които имат право да получат регистрацията на имена на домейни .eu.

Член 3

Заявки за регистриране на име на домейн

Заявката за регистриране на име на домейн включва следните елементи:

- а) наименование и адрес на заявителя;
- б) декларация в електронен вид, с която заявителят декларира, че изпълнява общите критерии за право да бъде избран съгласно член 4, параграф 2, буква б) от Регламент (ЕО) №733/2002;
- в) декларация в електронен вид, с която заявителят декларира, че според него заявката за регистриране на име на домейн е направена добронамерено и не нарушава правата на трети лица;
- г) декларация в електронен вид, с която заявителят се задължава да спазва всички условия на регистрирането, включително свързаните с политиката на извънсъдебно решаване на спорове, предвидени в глава VI.

Всяка материална неточност в елементите, определени в букви от а) до г), представлява нарушение на сроковете за регистриране.

Всяка проверка от Регистъра на валидността на заявките за регистриране се извършва след регистрирането, по инициатива на Регистъра или в рамките на спор, свързан с регистрирането на въпросното име на домейн, с изключение на заявките, получени по време на изпълнението на процедурата по етапи съгласно членове 10, 12 и 14.

Член 4

Акредитиране на регистраторите

Само регистратори, акредитирани от Регистъра, имат право да предоставят регистриращи услуги за имена в домейна от най-високо ниво .eu.

Процедурата по акредитиране на регистраторите се определя от Регистъра и е справедлива, прозрачна и недискриминационна, и гарантира ефективни и лоялни условия за конкуренция.

От регистраторите се изисква да имат достъп до автоматизираните системи за регистриране и да ги използват. Регистърът може да установи и други основни технически изисквания за акредитирането на регистратори.

Регистърът може да поиска от регистраторите да заплащат предварително регистрационните такси, които се установяват всяка година на базата на основателна оценка на пазара.

Регистърът осигурява публичен достъп до процедурата, условията за акредитиране на регистраторите и списъка на акредитираните регистратори, в лесно достъпна форма.

Всеки регистратор се обвързва договорно с Регистъра да спазва изискванията за акредитиране и по-специално да се съобразява с принципите на обществената политика, установени в настоящия регламент.

Член 5

Разпоредби за регистраторите

Без да се засягат които и да било правила, ръководещи определянето на компетентна юрисдикция и приложимия закон, договореностите между регистратора и титуляра на регистрацията на име на домейн не могат да предвиждат като приложим закон друг закон, освен закона на една от държавите-членки, нито могат да определят като компетентен орган за решаване на спорове друг орган, освен избрания от Регистъра в съответствие с член 23, нито пък арбитражен съд или съд, разположен извън Общността.

Регистратор, който получава повече от една заявка за регистрация за едно и също име, препраща такива заявки към Регистъра в хронологичния ред, по който ги е получил.

На Регистъра се изпращат само заявки, получени след датата на акредитиране.

Регистраторите изискват от всички кандидати да предоставят точни и надеждни данни за контакт на най-малко едно физическо или юридическо лице, отговарящо за техническата експлоатация на исканото име на домейн.

Регистраторите могат да разработват етикети, схеми за автентичност и доверителни марки, за да насърчат доверието на потребителите в надеждността на информацията, предоставяна под името на домейн, регистрирано от тях, в съответствие с приложимото национално право и правото на Общността.

ГЛАВА III ЕЗИЦИ И ГЕОГРАФСКИ ПОНЯТИЯ

Член 6

Езици

Регистрирането на имена на домейни .eu започва само след като Регистърът е информирал Комисията, че попълването на заявки за регистриране на имена на домейни .eu и съобщенията на решения, свързани с регистрирането, може да се прави на всички официални езици на Общността, наричани по-долу „официални езици“.

За всяко съобщение от Регистъра, което се отнася за правата на лице, свързано с регистрирането, като предоставяне, прехвърляне, спиране на действието или отнемане на домейн, Регистърът гарантира, че тези съобщения са направени на всички официални езици.

Регистърът извършва регистрирането на имена на домейни на всички букви от азбуките на официалните езици, когато са налице съответните международни стандарти.

От Регистъра не се изисква да изпълнява функции, които изискват използването на други езици, освен официалните езици.

Член 7

Процедура за запазване на географски и геополитически имена

За целите на процедурата по възражения, повдигнати към списъците на широко известните имена съгласно член 5, параграф 2, трета алинея от Регламент (ЕО) № 733/2002, възраженията се нотифицират на членовете на Комитета по регулиране на съобщенията, създаден съгласно член 22, параграф 1 от Директива 2002/21/ЕО, и на генералния директор на Генерална дирекция на Комисията „Информационно общество

и медии“. Членовете на Комитета по регулиране на съобщенията и генералният директор могат да определят други контактни точки за тези нотификации. Възраженията и определянето на контактни точки се нотифицират във вид на електронна поща, доставят се от куриер или лично, или чрез пощенска пратка, извършена чрез препоръчано писмо с обратна разписка. Когато за положителното разрешаване на което и да е възражение са направени разпоредби за приемането му, Регистърът публикува на своята интернет страница два списъка с имена. Единият списък съдържа имената, които Комисията е нотифицирала като „неподлежащи на регистриране“. Вторият списък съдържа имената, които Комисията е нотифицирала на Регистъра като „подлежащи на регистриране само в домейн от второ ниво“.

Член 8

Наименования на страни и кодове алфа-2, представящи страни

Държавите-членки (и страните кандидатки) могат да поискат официалните им имена и наименованията, под които те са общоизвестни на един или повече от официалните езици (на Общността след разширяването ѝ през май 2004г.) да не могат да бъдат регистрирани в домейна от най-високо ниво .eu от друго лице, освен от националното им правителство. За тази цел всяка държава-членка (или страна кандидатка) изпраща до Комисията в рамките на два месеца след влизането в сила на настоящия регламент списък на имената, които желае да бъдат запазени, и едновременно с това определя организацията, която ще представлява националното правителство при регистрирането на имената.

Комисията нотифицира Регистъра за имената, които се запазват, и органите, които представляват националните правителства при регистрирането на имената.

Страните кандидатки, които няма да се присъединят към Европейския съюз през май 2004г. и страните членки на Европейското икономическо пространство, които не са държави-членки на ЕС, могат да поискат техните официални имена и наименованията, под които са общоизвестни на собствения си език и на който и да е от официалните езици към май 2004г., да не бъдат регистрирани директно в домейна от най-високо ниво .eu. За тази цел тези страни могат да изпратят на Комисията в рамките на два месеца след датата на влизане в сила на настоящия регламент списък на имената, които да не се регистрират.

Комисията нотифицира Регистъра за имената, които не се регистрират.

Кодовете алфа-2, които представят страни, не се използват за регистрирането на имена на домейни директно в домейна от най-високо ниво .eu.

Член 9

Имена на домейни от второ ниво за географски и геополитически имена

Регистрирането на географски и геополитически понятия като имена на домейни съгласно член 5, параграф 2, буква б) от Регламент (ЕО) №733/2002 може да бъде осъществено от държавата-членка, която е нотифицирала имената. Това може да бъде направено под всяко име на домейн, което е било регистрирано от тази държава-членка. Комисията може да поиска от Регистъра да въведе имена на домейни директно в домейна от най-високо ниво .eu за използване от институциите и органите на Общността. След влизането в сила на настоящия регламент и не по-късно от една седмица преди началото на поэтапното регистриране, предвидено в глава IV,

Комисията нотифицира Регистъра за имената, които не са запазени, и организациите, които представляват институциите и органите на Общността при регистрирането на имената.

ГЛАВА IV ПОЕТАПНО РЕГИСТРИРАНЕ

Член 10

Страни, които могат да бъдат регистрирани и имена, които те могат да регистрират

1. Титулярите на права от преди, признати или установени от националното право или от правото на Общността и обществените органи, имат право да поискат регистрирането на имена на домейн през определен период, съгласно процедура за поетапно регистриране, преди да е започнало общото регистриране в домейна .eu. Терминът „права от преди“ включва, *inter alia*, регистрирани национални и търговски марки и търговски марки на Общността, географски указания или означения за произход, и доколкото те са защитени от националното право на държавите-членки, където се поддържат, имената на нерегистрирани марки, търговските наименования, идентификаторите на предприятия, имената на компании, фамилните имена и точните заглавия на защитени литературни и художествени творби.

„Публични органи“ включва: национални институции и органи на Общността, национални и местни правителства, държавни органи, правителствени организации, общности, органи и организации, управлявани от публичното право, както и международни и междуправителствени организации.

2. Регистрирането въз основа на право от преди се състои в регистрирането на пълното име, за което съществува правото от преди, както е записано в документацията, която доказва, че съществува такова право.

3. Регистрирането от обществен орган може да се състои от регистрирането на пълното наименование на обществената организация или акронима, който обикновено се използва. Обществените органи, които отговарят за управлението на определена географска територия, могат също да регистрират пълното наименование на територията, за която отговарят, както и наименованието, под което тя е общоизвестна.

Член 11

Специални знаци

За регистрирането на пълни имена, съставени от повече думи или текстови елементи или думи, отделени една от друга с интервал, името на домейн, образувано чрез обединяването на частите на пълното име чрез тире или чрез сливането им, се счита за пълно име.

Когато името, за което се претендира за права от преди, включва специални знаци, интервали или пунктуация, тези знаци изцяло се елиминират от съответното име на домейн, като се заменят с тире или когато това е възможно, се пренаписват с нормални знаци.

Специалните знаци и знаци за пунктуация, както е посочено във втори параграф, включват следното:

@ # \$ % ^ & * () + = < > { } [] \ : ; ' , . ?

Без да се засягат разпоредбите на член 6, трети параграф, когато името с права от преди съдържа букви, които имат допълнителни елементи, които не могат да се възпроизведат в код ASCII, като ã, é или ñ, съответните букви се възпроизвеждат без тези елементи (като a, e, n) или се заместват от конвенционално приета графика (като ae). За всичко останало името на домейна е идентично с текстовите елементи или елементите на думата на името, защитено с права от преди.

Член 12

Принципи на поетапното регистриране

1. Поетапното регистриране започва най-рано на 1 май 2004г. и само ако е изпълнено изискването на член 6, първи параграф, а срокът, предвиден в член 8, е изтекъл. Регистърът публикува датата, на която започва поетапното регистриране, най-малко два месеца предварително и съответно информира за това всички акредитирани регистратори.

Два месеца преди началото на поетапното регистриране Регистърът публикува на своята интернет страница подробно описание на всички технически и административни мерки, които ще използва, за да гарантира съответното лоялно и технически издържано администриране на поетапното регистриране.

2. Продължителността на поетапното регистриране трябва да бъде четири месеца. Общото регистриране на имена на домейни не започва преди края на периода за поетапно регистриране.

Поетапното регистриране протича на две фази, всяка от които по два месеца. По време на първата фаза от поетапното регистриране само регистрираните национални търговски марки и търговските марки на Общността, географските означения и наименования и акронимите, посочени в член 10, параграф 3, могат да бъдат предлагани за регистриране като имена на домейни от носителите и лицензиантите на права от преди върху тези имена и от публичните органи, посочени в член 10, параграф 1.

По време на втората фаза от поетапното регистриране имената, които могат да бъдат регистрирани по време на първата фаза, както и имената, свързани с всички други права от преди, могат да се предлагат за регистриране като имена на домейни от титулярите на права от преди върху тези имена.

3. Заявката за регистриране на име на домейн, основаваща се върху право от преди по смисъла на член 10, параграфи 1 и 2, включва позоваване на правното основание по националното право или от правото на Общността за право върху името, както и друга релевантна информация, като номер на регистрацията на търговската марка, информация за публикуване в официален вестник или в правителствен вестник, информация за регистриране в професионални или бизнес асоциации и търговски камари.

4. Регистърът може да въведе плащане на допълнителни такси за заявките за регистриране на имена на домейни, които трябва да служат единствено за покриване на разходите, свързани с прилагането на настоящата глава. Регистърът може да начислява различни такси в зависимост от сложността на процеса, необходим за утвърждаване на предишни правата.

5. При приключване на поетапното регистриране за сметка на Регистъра се извършва независим одит, заключенията от който се докладват на Комисията. Целта на одита е да се потвърди лоялното, адекватно и стабилно работно и техническо администриране на

периода на поетапното регистриране от страна на Регистъра.

6. Споровете за име на домейн се решават съгласно правилата, предвидени в глава VI.

Член 13

Подбор на агенти по утвърждаването

Агентите по утвърждаването са юридически лица, установени на територията на Общността. Агентите по утвърждаването притежават добре установена репутация със съответстваща компетентност. Регистърът подбира агентите по утвърждаването по обективен, прозрачен и недискриминационен начин, като гарантира най-голямото възможно географско разнообразие. Регистърът изисква агентите по утвърждаването да извършват потвърждаването по обективен, прозрачен и недискриминационен начин. Държавите-членки осигуряват потвърждаването на имената, посочени в член 10, параграф 3. За тази цел държавите-членки изпращат на Комисията в двумесечен срок след влизането в сила на настоящия регламент ясно съобщение за адресите, на които се изпращат документите за проверка. Комисията нотифицира Регистъра за тези адреси. Регистърът публикува информация относно агентите по утвърждаването на своята интернет страница.

Член 14

Утвърждаване и регистриране на заявките, получени по време на поетапното регистриране

Всички претенции за права от преди, съгласно член 10, параграфи 1 и 2, трябва да могат да се проверяват чрез наличието на документи, които показват правото по закона, и силата на който то съществува.

От момента на получаване на молбата Регистърът блокира въпросното име на домейн, докато се извърши утвърждаването или докато изтече срокът за получаване на документите. Ако Регистърът получи повече от една молба за един и същи домейн по време на поетапното регистриране, тези заявки се обработват в хронологичния ред, по който са постъпили.

Регистърът осигурява достъп до база данни, съдържаща информация за заявените имена на домейни по време на процедурата на поетапно регистриране, заявителите, регистраторите, внесли молбите, сроковете за подаване на документите за утвърждаване и следващите молби за тези имена.

Всеки заявител представя доказателствени документи, които показват, че той или тя е предишен титуляр на право върху въпросното име. Доказателствените документи се предоставят на агентите по утвърждаването, определен от Регистъра. Заявителят предоставя тези документи на агентите по утвърждаването по такъв начин, че да достигнат до него в рамките на четиридесет дни от предоставянето на заявката за име на домейн. Ако документните доказателства не са получени в този срок, заявката за име на домейн се отхвърля.

Агентите по утвърждаването подпечатват документните доказателства с печат за час и дата при получаването им.

Агентите по утвърждаването разглеждат заявките за което и да е име на домейн по реда на получаването им от Регистъра.

Съответният агент по утвърждаването проверява дали заявителят, който е първи по ред на разглеждане за име на домейн и който е предоставил доказателствените документи в

предписания срок, има права от преди върху името. Когато агентът по утвърждаването не е получил доказателствените документи навреме или когато прецени, че тези документи не показват наличието на предишно право, той информира Регистъра за това.

Ако агентът по утвърждаването прецени, че съществуват права от преди, отнасящи се до заявката по регистриране на определено име на домейн, която е първа по реда на разглеждане, той нотифицира Регистъра за това.

Разглеждането на всяка молба по хронологичен ред на получаването им продължава до получаването на първата заявка, за която правата от преди за въпросното име са потвърдени от утвърдени агент.

Ако Регистърът прецени, че заявителят е доказал предишно право в съответствие с втори, трети и четвърти параграф, той регистрира името на домейна на принципа „първи дошъл – първи обслужен“.

ГЛАВА V РЕЗЕРВАЦИИ, ДАННИ WHOIS И РЕГИСТРИРАНЕ НА НЕПОЗВОЛЕНИ ИМЕНА

Член 15

Споразумение ескроу

1. Регистърът сключва за своя сметка споразумение с довереник с добра репутация или друг ескроу агент, установен на територията на Общността, като определя Комисията като бенефициер по споразумението ескроу. Комисията дава съгласието си преди сключването му. Регистърът ежедневно предоставя на ескроу агента електронно копие от текущото съдържание на .eu базата данни.

2. Договорът предвижда данните, съхранявани от ескроу агента, да бъдат в следното състояние:

- а) данните се получават и съхраняват в доверителен архив, без да преминават през друга процедура, освен тази, която се състои от проверка дали са пълни, последователни и в подходящ формат, до момента, в който се предоставят на Комисията;
- б) данните се изваждат от архива след изтичането без подновяване или приключване на договора между Регистъра и Комисията, независимо по коя от описаните тук причини и независимо от евентуалните конфликти и спорове между Комисията и Регистъра;
- в) в случай на приключване на ескроу Комисията има изключителното неотменно право да упражни или да предостави да бъдат упражнени от нейно име всички права, необходими за определяне на нов Регистър, без да има задължения;
- г) ако договорът с Регистъра е изтекъл, Комисията, със съдействието на Регистъра, предприема всички мерки, необходими за прехвърляне на административната и оперативната отговорност за домейна от най-високо ниво .eu и евентуалните резервни фондове на трето лице, което Комисията може да определи; в този случай Регистърът прави всичко, за да се избегне прекъсване на услугата, като по-специално продължава да актуализира информацията, предмет на споразумението с доверителния архив, докато приключи трансферът.

Член 16

База данни WHOIS

Базата данни WHOIS служи за предоставяне на достатъчно точна и актуална информация за техническите и административните контактни точки, администриращи имената на домейни под домейна от най-високо ниво .eu.

Базата данни WHOIS съдържа информация за титуляра на име на домейн, която е релевантна и не излишна по отношение на целите на базата данни. Ако информацията не е строго необходима за целите на базата данни и ако титулярът на името на домейн е физическо лице, информацията, която трябва да стане обществено достъпна, подлежи на недвусмислено одобрение от титуляра на името на домейн. Свободното предоставяне на неточна информация представлява причина да се счита, че регистрирането на името на домейн не съответства на условията за регистриране.

Член 17

Имена, запазени от Регистъра

Следните имена са запазени за оперативни функции на Регистъра:

eurid.eu, registry.eu, nic.eu, dns.eu, internic.eu, whois.eu, das.eu, coc.eu, eurethix.eu, eurethics.eu, euthics.eu

Член 18

Неподходящи регистрации

Когато име на домейн се разглежда от съда на държава-членка като дискредитиращо, расистко или противоречащо на обществения ред, то трябва да бъде блокирано от Регистъра от момента, в който последният е нотифициран за решението на съда, и да бъде отнето след нотифицирането на окончателното решение на съда. Регистърът блокира срещу бъдещо регистриране имената, които са били предмет на такова съдебно решение дотогава, докато това решение е валидно.

Член 19

Прекратяване и ликвидация

1. Ако титулярът на име на домейн почине през периода на регистрация на името на домейн, изпълнителите на неговото/нейното завещание или законните му/й наследници могат да поискат това име да бъде прехвърлено на наследниците, като внесат съответните документи. Ако при изтичане на периода на регистрация не е започнало никакво прехвърляне, действието на името на домейн се спира за период от четиридесет календарни дни и се публикува на интернет страницата на Регистъра. През този период изпълнителите или законните наследници могат да кандидатстват за регистриране на името, като представят съответните документи. Ако наследниците не са регистрирали името през 40-дневния период, името на домейна остава на разположение за обща регистрация.
2. Ако титулярът на име на домейн е предприятие, физическо или юридическо лице или организация, обявена в несъстоятелност, ликвидация, спиране на дейността, ликвидация по съдебно решение или друга процедура от подобно естество, предвидена в националното законодателство, по време на периода на регистрация на името на домейн съдебно утвърденият администратор на титуляра на името на домейна може да поиска прехвърлянето му на този, на когото се прехвърлят активите на титуляра на

името на домейн, заедно с предоставянето на съответните документи. Ако до изтичането на периода на регистрация не е започнало никакво прехвърляне, действието на името на домейна се спира в продължение на четиридесет календарни дни и се публикува на интернет страницата на Регистъра. През този период администраторът може да кандидатства за регистриране на името, като приложи съответните документи. Ако администраторът не е регистрирал името в продължение на 40-дневния период, след изтичането му името на домейна остава на разположение за обща регистрация.

ГЛАВА VI ОТНЕМАНЕ И РЕШАВАНЕ НА СПОРОВЕ

Член 20

Отнемане на имена на домейни

Регистърът може да отнеме име на домейн по своя собствена инициатива и без да преминава през процедура за извънсъдебно решаване на спорове, единствено със следните мотиви:

- а) неизплащане на задължения към Регистъра;
- б) титулярът не удовлетворява общите критерии за право да бъде избран съгласно член 4 параграф 2, буква б) от Регламент (ЕО) № 733/2002;
- в) титулярът не спазва условията за регистриране, предвидени в член 3.

Регистърът установява процедура, в съответствие с която той може да отнема имена на домейни на тази основа. Тази процедура включва изпращането на съобщение до титуляра на име на домейн, за да му се даде възможност да вземе съответните мерки. Отнемането на име на домейн и когато е необходимо, последващото му прехвърляне, може да бъде осъществено и в изпълнение на решението на орган за извънсъдебно решаване на спорове.

Член 21

Спекулативни и неправомерни регистрации

1. Регистрирано име на домейн се отнема в рамките на съответната извънсъдебна или съдебна процедура, когато това име е идентично или объркващо подобно на име, по отношение на което е признато или установено право от националното законодателство и/или от законодателството на Общността, като правата, посочени в член 10, параграф 1, и ако:

- а) е било регистрирано, без титулярът му да е имал право или законен интерес върху името, или
- б) е било регистрирано или използвано недобросъвестно.

2. Наличие на легетимен интерес по смисъла на параграф 1, буква а) може да има, когато:

а) преди каквото и да е известие по процедура за извънсъдебно разрешаване на спорове титулярът на името на домейн е използвал това име или име, съответстващо на името на домейн в рамките на предлагане на стоки или услуги, или може да се докаже, че се е подготвил за това;

б) титулярът на име на домейн, в качеството му на предприятие, организация или физическо лице, е бил известен под това име на домейн даже и при отсъствието на права, признати или установени от национално право и/или правото на Общността;

в) титулярът на име на домейн осъществява законно нетърговско или правилно използване на име на домейн, без намерение да заблуждава потребителите или да вреди на репутацията на име, върху което е признато или установено право от националното законодателство или от законодателството на Общността.

3. Непочтено използване по смисъла на параграф 1, буква б) може да има, когато:

а) обстоятелствата показват, че името на домейн е било регистрирано или придобито предимно за продажба, отдаване под наем или прехвърляне по друг начин на името на домейн на титуляра на име, върху което е признато или установено право от националното законодателство и/или законодателството на Общността или публична организация; или

б) името на домейн е било регистрирано, за да се попречи на титуляра на такова име, върху което е признато или установено право от националното законодателство и/или законодателството на Общността или обществена организация, да отрази това име в съответното име на домейн, при положение че:

i) това поведение от страна на регистрацията може да бъде доказано;

ii) името на домейн не е било използвано по съответен начин в продължение на най-малко две години след датата на регистрирането; или

iii) в момента, в който започва процедура за извънсъдебно решаване на спорове, титулярът на име на домейн, върху което е признато или установено право от националното законодателство и/или от законодателството на Общността, или титулярът на име на домейн от обществена организация е декларирал намерението си да използва името на домейн по съответния начин, но не е успял да направи това в рамките на шест месеца от деня, в който е започнала процедурата за извънсъдебно решаване;

в) името на домейн е регистрирано, с цел предимно да се попречи на професионалните действия на конкурент; или

г) името на домейн целенасочено е било използвано, за да привлече Интернет потребители за търговска печалба към интернет страницата на титуляра на име на домейн или към друго онлайн-място, като се създава вероятност за объркване с името, върху което е признато или установено право от националното законодателство и/или от законодателството на Общността или името на обществена организация, като такава вероятност за объркване по отношение на източника, спонсорирането, присъединяването или утвърждаването на интернет страницата или местонахождението, или на стока или услуга на интернет страницата или местонахождението на титуляра на името на домейна; или

д) регистрираното име на домейна е собствено име, за което не може да се покаже, че съществува връзка между името на титуляра на домейна и регистрираното име на домейна.

4. Разпоредбите на параграфи 1, 2 и 3 не могат да се използват за отхвърляне на оплаквания пред националните съдебни власти.

Член 22

Процедура за извънсъдебно решаване на спорове

1. Процедурата за извънсъдебно решаване на спорове може да бъде започната от която и да е от страните, когато:

а) регистрирането е спекулативно или неправомерно по смисъла на член 21, или

б) решението, взето от Регистъра, противоречи на настоящия регламент или на

Регламент (ЕО) № 733/2002.

2. Участието в процедурата за извънсъдебно решаване на спорове е задължително за титуляра на име на домейн и за Регистъра.
 3. Тъжителят заплаща такса за процедурата за извънсъдебно решаване.
 4. Освен ако не е постигнато друго споразумение между участниците или не е указано в съглашението за регистриране между регистратора и титуляра на име на домейн, езикът на административната процедура е езикът, на който е сключено споразумението за регистриране. Това правило може да бъде променено, ако комисията от експерти реши друго, за да държи сметка за особеностите на дейността, която ѝ е възложена.
 5. Жалбите и отговорите на жалбите трябва да бъдат подадени до доставчик на услуги за извънсъдебно решаване на спорове, избран от тъжителя от списъка, посочен в член 23, първи параграф. Подаването се извършва в съответствие с настоящия регламент и по процедурните правила, публикувани допълнително от доставчика.
 6. След като искането за извънсъдебно решаване е надлежно подадено пред доставчика и е платена съответната такса, доставчикът информира Регистъра за личността на тъжителя и съответното име на домейн. Регистърът спира действието на всяка възможност за анулиране или прехвърляне на въпросното име на домейн, докато не завърши започнатата процедура за извънсъдебно решаване или съдебната процедура, започната след това, и решението не бъде нотифицирано на Регистъра.
 7. Доставчикът на услугата за извънсъдебно решаване разглежда проверява жалбата за съответствие с обявените от него процедурни правила и с разпоредбите на настоящия регламент и на Регламент (ЕО) № 733/2002 и ако не е установил несъответствие, изпраща жалбата на ответника в рамките на пет работни дни след получаването на таксата, платена от тъжителя.
 8. В рамките на тридесет работни дни от датата на получаването на жалбата ответникът предава отговора си на доставчика.
 9. Всички писмени съобщения към тъжителя или ответника се изпращат по начина, обявен за предпочитан от тъжителя или ответника респективно, или при липса на такова предпочитание, електронно, чрез Интернет, при положение че се запазва копие на изпратеното съобщение.
- Всички съобщения, свързани с процедурата за извънсъдебно решаване, адресирани до титуляра на името на домейн, което е предмет на посочената процедура, се изпращат на адреса, посочен в информацията за адреса, с която разполага регистраторът, който се занимава с регистрирането на името на домейна, в съответствие с условията на регистрирането.
10. Отсъствието на отговор от една от страните — участнички в процедура за извънсъдебно решаване, в рамките на предоставените срокове, или фактът, че не са се явили на изслушване, могат да служат за мотив за приемане на претенциите на ответната страна.
 11. В случай на процедура срещу титуляр на име на домейн, комисията за извънсъдебно решаване на спорове решава, че името на домейна трябва да бъде отнето, ако намери регистрацията за спекулативна или злонамерена, както е определено в член 21. Името на домейна се прехвърля на тъжителя, ако той иска регистрирането на това име и ако отговаря на общите критерии за право на регистрация, предвидени в член 4, параграф 2, буква б) от Регламент (ЕО) № 733/2002.

В случай на процедура срещу Регистъра комисията за извънсъдебно решаване на спорове решава дали решението, взето от Регистъра, противоречи на настоящия регламент или на Регламент (ЕО) № 733/2002. Комисията за извънсъдебно решаване на

спорове се произнася дали това решение да бъде анулирано и може да реши, че разглежданото име на домейн, в зависимост от случая, трябва да бъде прехвърлено, отнето или предоставено, при положение че, когато е необходимо, са изпълнени общите критерии за право на регистриране съгласно член 4, параграф 2, буква б) от Регламент (ЕО) № 733/2002.

Решението на комисията за извънсъдебно решаване на спорове определя датата, от която то започва да се прилага.

Решенията на комисията се вземат с обикновено мнозинство. Тя обявява решението си в рамките на един месец от датата на получаването на отговора от доставчика на услугата за извънсъдебно решаване на спорове. Решението трябва да бъде надлежно мотивирано. Решенията на комисията се публикуват.

12. В рамките на три работни дни след получаване на решението доставчикът нотифицира за пълния текст на решението всяка страна, съответните регистратори и Регистъра. Решението се нотифицира на Регистъра и на тъжителя чрез препоръчана поща с обратна разписка или други еквивалентни електронни средства.

13. Резултатите от процедурата за извънсъдебно решаване на спорове са задължителни за участниците, освен ако не е започнало съдебно действие в рамките на 30 календарни дни след обявяването на резултата от процедурата за извънсъдебно решаване на спорове на страните.

Член 23

Подбор на доставчици и на членове на комисиите за извънсъдебно решаване на спорове

1. Регистърът може да избира доставчици на услуги за извънсъдебно решаване на спорове, които трябва да бъдат организации с добре установена репутация и със съответната компетентност, по обективен, прозрачен и недискриминационен начин. Списък на доставчиците на услуги за извънсъдебно решаване на спорове се публикува на интернет страницата на Регистъра.

2. Спор, предоставен за процедура за извънсъдебно решаване, се разглежда от арбитражна комисия в състав от един до трима членове.

Членовете на комисията се определят в съответствие с вътрешните правила на избраните доставчици. Те трябва да притежават съответната компетентност и опит и трябва да се избират по обективен, прозрачен и недискриминационен начин. Всеки доставчик осигурява обществено достъпен списък на експертите, които могат да заседават в комисиите и тяхната квалификация.

Експертите, участващи в заседанията на една комисия, трябва да предоставят доказателство за безпристрастност и независимост, както и преди да приемат назначението си, да разкрият на доставчика всички обстоятелства, които могат да подложат на съмнение тяхната безпристрастност и независимост. Ако в някаква степен по време на административните процедури се появят нови обстоятелства, които могат да предизвикат съмнения за неговата безпристрастност или независимост, участникът в комисията трябва да разкрие незабавно тези обстоятелства на доставчика.

В този случай доставчикът определя негов заместник.

ГЛАВА VII ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

Член 24

Влизане в сила

Настоящият регламент влиза в сила в деня на публикуването му в Официален вестник на Европейския съюз.

Настоящият регламент е задължителен в своята цялост и се прилага пряко във всички държави-членки.

Съставено в Брюксел на 28 април 2004 година.

За Комисията

Erkki LIKANEN

Член на Комисията

[1] ОВ L113, 30.4.2002г., стр.1.

[2] ОВ L128, 24.5.2003г., стр.29.

[3] ОВ L 108, 24.4.2002г., стр.33.

Този документ е средство за документиране и не обвързва институциите

► **V** РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 733/2002 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА
от 22 април 2002 година
относно въвеждането на .eu домейн от най-високо ниво
(текст от значение за ЕИП)
(ОВ L 113, 30.4.2002 г., стр. 1)

Изменен със:

Официален вестник

№ страница дата

► **M1** Регламент (ЕО) № 1137/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2008 година L 311 1 21.11.2008 г.

**РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 733/2002 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ
ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА**

от 22 април 2002 година

относно въвеждането на .eu домейн от най-високо ниво

(текст от значение за ЕИП)

ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТЪТ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ,

като взеха предвид Договора за създаване на Европейската общност, и по-специално член 156 от него,

като взеха предвид предложението на Комисията ⁽¹⁾,

като взеха предвид становището на Икономическия и социален комитет ⁽²⁾,

след консултации с Комитета на регионите,

в съответствие с процедурата, предвидена в член 251 от Договора ⁽³⁾,

като имат предвид, че:

- (1) Създаването на .eu домейн от най-високо ниво (TLD) е включено като една от целите за ускоряване на електронната търговия в инициативата е-Европа, както е одобрена от Европейския съвет на срещата в Лисабон на 23 и 24 март 2000 г.
- (2) Съобщението на Комисията до Европейския парламент и Съвета относно организацията и управлението на Интернет се отнася за създаването на .eu домейн от най-високо ниво, а Резолюцията на Съвета от 3 октомври 2000 г. относно организацията и управлението на Интернет ⁽⁴⁾ възлага на Комисията да поощрява координацията на политиките по отношение на управлението на Интернет.
- (3) TLD е интегрална част от инфраструктурата на Интернет. Те са основен елемент от глобалната интероперативност на World Wide Web (Световната глобална мрежа) („WWW“ или „Web“). Връзката и присъствието, позволено от разпределянето на имена на домейните и свързаните адреси, разрешава на потребителите да откриват местоположението на компютри и уебсайтове в мрежата. TLD е също интегрална част от всеки Интернет e-mail адрес.
- (4) .eu домейнът от най-високо ниво следва да стимулира използването и достъпа до мрежите на Интернет и виртуалния пазар, основан в Интернет, в съответствие с член 154, параграф 2 от Договора, посредством осигуряване на допълнителна възможност за регистрация на домейна към съществуващите национални домейни от най-високо ниво (ccTLD) или глобална регистрация по браншове в домейни

⁽¹⁾ ОВ С 96, 27.3.2001 г., стр. 333.

⁽²⁾ ОВ С 155, 29.5.2001 г., стр. 10.

⁽³⁾ Становище на Европейския парламент от 4 юли 2001 г. (ОВ С 65 Е, 14.3.2002 г., стр. 147), Обща позиция на Съвета от 6 ноември 2001 г. (ОВ С 45 Е, 19.2.2002 г., стр. 53) и Решение на Европейския парламент от 28 февруари 2002 г. (все още непубликувано в *Официален вестник*). Решение на Съвета от 25 март 2002 г.

⁽⁴⁾ ОВ С 293, 14.10.2000 г., стр. 3.

▼B

от най-високо ниво, и следователно следва да увеличи избора на потребителите и конкуренцията.

- (5) .eu TLD следва да подобри интероперативността на транс-европейските мрежи в съответствие с членове 154 и 155 от Договора, като осигури възможност за достъп до .eu сървъри за наименования в Общността. Това ще засегне топологията и техническата инфраструктура на Интернет в Европа, която ще се облагодетелства от допълнителна серия от именни сървъри в Общността.
- (6) Посредством .eu TLD вътрешният пазар следва да придобие по-висока видимост във виртуалното място за пазаруване, което се намира в Интернет. Eu TLD следва да предостави ясно идентифицирана връзка с Общността, свързаната правна рамка и европейското място за пазаруване. Той следва да дава възможност на предприятия, организации и физически лица в Общността да се регистрират в специален домейн, което ще направи тази връзка видима. Като такъв .eu TLD ще бъде не само ключов блок за изграждане на електронна търговия в Европа, но ще бъде също подкрепа на целите на член 14 от Договора.
- (7) .eu TLD може да ускори ползите за информационното общество в Европа като цяло, може да играе роля в интеграцията на бъдещите държави-членки в Европейския съюз и може да подпомогне борбата с риска от дигитално разделяне със съседни страни. Следователно следва да се очаква, че обхватът на настоящия регламент ще бъде разширен в Европейското икономическо пространство и могат да се търсят поправки в съществуващите договорености между Европейския съюз и трети европейски страни по отношение на съгласуване на изискванията на .eu TLD, така че институциите в тези страни да могат да участват в него.
- (8) Настоящият регламент не засяга законодателството на Общността в областта на защитата на личните данни. Настоящият регламент следва да се прилага съгласно принципите, свързани с личната сфера и защитата на личните данни.
- (9) Управлението на Интернет обикновено се базира на принципите на ненамеса, самоуправление и саморегулиране. Тези принципи следва също да се прилагат към .eu ccTLD във възможната степен и без да се нарушава законодателството на Общността. Прилагането на .eu TLD може да вземе предвид най-добрите практики във връзка с това и може да бъде подкрепено от доброволни насоки или кодове за поведение (codes of conduct), когато е подходящо.
- (10) Създаването на .eu TLD следва да допринесе за популяризиране на образа на Европейския съюз в глобалните информационни мрежи и да осигури по-голямо значение на Интернет системата за наименования в допълнение към националните TLD.
- (11) Целта на настоящия регламент е да създаде условията за прилагане на .eu TLD, за да осигури обозначаване на службата по регистрация и да създаде рамка за обща политика, в чийто обсег ще работи службата по регистрация. Националните TLD не са обхванати от настоящия регламент.
- (12) Службата по регистрация е институцията, на която е възложена организацията, администрирането и управлението на .eu TLD, включително поддръжката на съответната база данни и свързаните обществени служби за проучване, акредитацията на регистраторите, регистрацията на наименованията на домейните, прилагани от акредитирани регистратори, функционирането на наименованието на TLD

▼B

сървърите и разпространение на файловете в зоната на TLD. Обществените служби за проучване, свързани с TLD, се причисляват към „Who is“ („Кой е“) въпроси. Базите данни от типа „Who is“ трябва да бъдат в съответствие със законодателството на Общността относно защитата на личните данни и личната сфера. Достъпът до тези бази данни предоставя информация за наименованието на притежателя на домейна и е основен инструмент при повишаване на доверието на потребителя.

- (13) След публикуване на покана за изразяване на интерес (call for expressions of interest) в *Официален вестник на Европейските общности*, Комисията следва, на базата на открита, прозрачна и недискриминационна процедура за избор, да посочи служба по регистрация. Комисията следва да сключи договор с избраната служба по регистрация, като следва да уточни условията, приложими за службата по регистрация относно организацията, администрацията и ръководенето на .eu TLD, които следва да бъдат ограничени във времето и подлежащи на подновяване.
- (14) Комисията, действайки от името на Общността, изисква делегиране на ЕС код за целите на създаването на Интернет ccTLD. На 25 септември 2000 г. Интернет корпорацията за присвояване на имена и адреси (ICANN) издаде резолюция, предвиждаща, че „alpha-2 кодове се делегират като ccTLD само в случаите, когато Агенцията за поддръжка ISO 3166 в нейния извънреден списък за резервиране е издала резервация за кода, който обхваща всяко прилагане на ISO 3166-1, което изисква кодирано представяне на името на страната, включената територия или област“. На такива условия отговаря кодът на ЕС, който следователно „може да бъде делегиран“ на Общността.
- (15) Понастоящем ICANN е отговорна за координация на делегирането на кодове, изобразяващи ccTLD в службите по регистрация. Резолюцията на Съвета от 3 октомври 2000 г. поощрява изпълнението на принципите, приложими към ccTLD служби за регистрация, одобрени от Правителствения консултативен комитет (GAC). Службата по регистрация следва да сключи договор с ICANN по отношение на принципите на GAC.
- (16) Одобряването на обществена политика по отношение на спекулацията и злоупотребата с регистриране на наименования на домейн трябва да осигури, че притежателите на предходни права, признати или установени от националното законодателство и/или от законодателството на Общността, и обществените органи ще се възползват за определен период от време („sunrise period“), през който регистрирането на наименованията на техните домейни е запазено изключително за такива притежатели на предходни права, признати или установени от националното законодателство и/или от законодателството на Общността и обществените органи.
- (17) Наименованията на домейните не следва да бъдат отзовавани произволно. Все пак може да се направи отзоваване, особено ако наименованието на домейна явно е в противоречие с обществения ред. Въпреки всичко политиката за отзоваване следва да осигурява подходящ и ефикасен механизъм.
- (18) Следва да бъдат одобрени разпоредби по въпроса за *bona vacantia*, отнасящи се до статута на наименования на домейни, чиято регистрация не е подновена или които, например, поради правото на наследяване са останали без собственик.

▼B

- (19) Новата .eu TLD служба по регистрация не следва да бъде упълномощена да създава домейни от второ ниво, като използва alpha-2 кодове за означаване на страни.
- (20) Когато се формулира политиката за регистрация, следва да се вземе предвид структурата, установена в настоящия регламент, разпоредбите за обществена политика относно изпълнението и функциите на .eu TLD и принципите на обществена политика при регистрацията на различни възможности, включително метода „първият дошъл е първи обслужен“.
- (21) Когато се прави позоваване на заинтересовани страни, трябва да се създадат условия за включване в консултации, по-специално на обществени органи, предприятия, организации и физически лица. Службата по регистрация може да създаде консултативен орган, за да организира тези консултации.
- (22) Мерките, необходими за изпълнение на настоящия регламент, включително критериите за избор на процедура от службата по регистрация, обозначаването на службата по регистрация, както и одобряването на разпоредби за обществена политика, трябва да бъдат одобрени в съответствие с Решение 1999/468/ЕО на Съвета от 28 юни 1999 г. за установяване на процедурите за упражняване на изпълнителните правомощия, предоставени на Комисията ⁽¹⁾.
- (23) Тъй като целта на предложеното действие, а именно да приложи .eu TLD, не може да бъде напълно постигната от държавите-членки и затова може да бъде по-добре постигната на общностно равнище, поради мащаба и последиците от действието, Общността може да приеме мерки в съответствие с принципа на субсидиарност, както е определено в член 5 от Договора. В съответствие с принципа на пропорционалност, както е определено в споменатия член, настоящият регламент не излиза извън необходимото, за да се постигне тази цел,

ПРИЕХА НАСТОЯЩИЯ РЕГЛАМЕНТ:

Член 1

Цел и обхват

1. Целта на настоящия регламент е да приложи националните домейни (.eu country code Top Level Domain – ccTLD) в Общността. Регламентът установява условията за такова прилагане, включително обозначението на службата по регистрация, и установява структурата на общата политика, в която ще действа службата по регистрация.
2. Настоящият регламент се прилага, без да нарушава разпоредбите на държавите-членки по отношение на националните TLD.

Член 2

Определения

За целите на настоящия регламент:

- а) „служба по регистрация“ означава образуване, на което е възложено организирането, администрирането и ръководенето на .eu TLD, включително поддържането на съответните бази данни и свързаните обществени служби за въпроси, регистрация на наименованията на домейните, функциониране на службата

⁽¹⁾ ОВ L 184, 17.7.1999 г., стр. 23.

▼B

по регистрация на наименования на домейни, функционирането на службата по регистрация за наименованието на TLD сървърите и разпространението на TLD зоновите файлове;

- б) „регистратор“ означава лице или институция, което/ято посредством договор със службата по регистрация предоставя услуги по регистриране на наименование на домейни на регистриращите се.

*Член 3***Характеристики на службата по регистрация**

1. Комисията:

▼M1

- а) установява критерии и процедура за определяне на службата по регистрация. Тази мярка, предназначена да измени несъществени елементи на настоящия регламент чрез допълването му, се приема в съответствие с процедурата по регулиране с контрол, посочена в член 6, параграф 3. Поради императивни причини за спешност Комисията може да използва процедурата по спешност, посочена в член 6, параграф 4;

▼B

- б) обозначава в съответствие с процедурата, посочена в член 6, параграф 2, службата по регистрация, след публикуване на покана за изразяване на интерес в *Официален вестник на Европейските общности* и след като е била завършена процедурата по такава покана;
- в) сключва договор в съответствие с процедурата, посочена в член 6, параграф 2, който определя условията, според които Комисията осъществява надзор върху организирането, администрирането и ръководенето на .eu TLD от службата по регистрация. Договорът между Комисията и службата по регистрация е ограничен във времето и подлежи на подновяване.

Службата по регистрация няма да приема регистрации, докато не бъде въведена политика по регистрация.

2. Службата по регистрация трябва да бъде организация с нестопанска цел, създадена в съответствие със законодателството на съответната държава-членка и имаща регистриран офис, централна администрация и основно място на стопанска дейност в Общността.

3. След като е получила предварително съгласие от Комисията, службата по регистрация трябва да сключи подходящ договор, предвиждащ делегирането на .eu ccTLD код. В резултат на това се вземат под внимание съответните принципи, одобрени от Правителствения консултативен комитет.

4. Самата служба по регистрация на .eu TLD не действа като регистратор.

*Член 4***Задължения на службата по регистрация**

1. Службата по регистрация спазва разпоредбите, политиката и процедурите, установени в настоящия регламент и договорите, посочени в член 3. Службата по регистрация трябва да съблюдава прозрачни и недискриминационни процедури.

2. Службата по регистрация:

▼B

- а) организира, администрира и ръководи .eu TLD в общ интерес и на базата на принципите за качество, ефективност, надеждност и достъпност;
- б) регистрира наименованията на домейните в .eu TLD посредством всеки акредитиран .eu регистратор при поискване от:
 - i) предприятие, което има регистриран офис, централна администрация или основно място на стопанска дейност в Общността, или
 - ii) организация установена в Общността, без да засяга прилагането на националното законодателство, или
 - iii) всяко физическо лице, пребиваващо в рамките на Общността;
- в) налага такси, непосредствено свързани с направените разходи;
- г) прилага извънсъдебното споразумение като политика при конфликт въз основа на възстановяване на разходите и процедура за точно решаване на спорове между собствениците на наименование на домейн относно правата за наименования, включително правата за интелектуална собственост, както и спорове по отношение на индивидуални решения на службата по регистрацията. Тази политика се приема в съответствие с член 5, параграф 1 и взема под внимание препоръките на Световната организация за интелектуална собственост. Политиката предоставя адекватни процедурни гаранции за засегнатите страни и се прилага, без да засяга което и да е съдебно производство;
- д) приема процедури за и провежда акредитация на .eu регистратори, и гарантира ефективни и честни условия за конкуренция между .eu регистраторите;
- е) гарантира интегритет на базите данни за наименования на домейни.

*Член 5***Политическа рамка****▼M1**

1. След консултация със службата по регистрацията Комисията приема правила за обществена политика относно изпълнението и функциите на.eu TLD и принципите на обществена политика при регистрацията. Тези мерки, предназначени да изменят несъществени елементи на настоящия регламент чрез допълването му, се приемат в съответствие с процедурата по регулиране с контрол, посочена в член 6, параграф 3.

Обществена политика включва:

- а) политика по извънсъдебно решаване на спорове;
- б) обществена политика при спекулативно регистриране и регистриране с цел злоупотреба на наименования на домейн, включително възможност за регистриране на наименования на домейн по етапи, за да се гарантират подходящи временни възможности за притежателите на съществуващи права, признати или установени от националното законодателство и/или от законодателството на Общността, и за обществените органи, да регистрират техните наименования;

▼M1

- в) политика за възможно отнемане на наименования за домейни, включително по въпроса за *bona vacantia*;
- г) езикови въпроси и географски понятия;
- д) отношение към интелектуалната собственост и други права.

▼B

2. В рамките на три месеца от влизането в сила на настоящия регламент държавите-членки могат да нотифицират Комисията и другите държави-членки с ограничен списък за широко признати наименования по отношение на географски и/или геополитически понятия, които засягат тяхната политическа и териториална организация, които могат или:

- а) да не бъдат регистрирани, или
- б) да бъдат регистрирани само на второ ниво домейн съгласно разпоредбите за обществена политика.

Комисията нотифицира незабавно службата по регистрация за списъка с нотифицираните наименования, за които се прилагат такива критерии. Комисията публикува списъка по същото време, когато нотифицира службата по регистрация.

Когато държава-членка или Комисията в 30-дневен срок от публикуването, повдигне възражение спрямо включена точка в нотифицирания списък, Комисията предприема мерки в съответствие с процедурата, посочена в член 6, параграф 3, за подобряване на ситуацията.

3. Преди започване на дейността по регистрация, службата по регистрация одобрява политика по първоначалната регистрация на .eu TLD след консултация с Комисията и други заинтересовани страни. Службата по регистрация прилага в регистрационната политика правилата за обществена политика, одобрени съгласно параграф 1, като взема под внимание списъка с изключенията, посочен в параграф 2.

4. Комисията периодично информира Комитета, посочен в член 6, относно дейностите, посочени в параграф 3 от настоящия член.

▼M1*Член 6***Процедура на комитет**

1. Комисията се подпомага от Комитета за регулиране на съобщенията, създаден съгласно член 22, параграф 1 от Директива 2002/21/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 7 март 2002 г. относно общата регулаторна рамка за електронните съобщителни мрежи и услуги (Рамкова директива) ⁽¹⁾.

2. При позоваване на настоящия параграф се прилагат членове 3 и 7 от Решение 1999/468/ЕО, като се вземат предвид разпоредбите на член 8 от него.

3. При позоваване на настоящия параграф се прилагат член 5а, параграфи 1—4 и член 7 от Решение 1999/468/ЕО, като се вземат предвид разпоредбите на член 8 от него.

4. При позоваване на настоящия параграф се прилагат член 5а, параграфи 1, 2, 4 и 6 и член 7 от Решение 1999/468/ЕО, като се вземат предвид разпоредбите на член 8 от него.

⁽¹⁾ ОВ L 108, 24.4.2002 г., стр. 33.

Член 7

Запазване на права

Общността запазва всички права, свързани с .eu TLD, включително, по-специално, правата върху интелектуалната собственост и други права за базата данни на службата по регистрация, необходими, за да се гарантира изпълнението на настоящия регламент и правото за повторно назначаване на службата по регистрация.

Член 8

Доклад за изпълнение

Една година след приемането на настоящия регламент и след това на всеки две години Комисията представя доклад пред Европейския парламент и пред Съвета за изпълнението, ефективността и функционирането на .eu TLD.

Член 9

Влизане в сила

Настоящият регламент влиза в сила в деня на публикуването му в *Официален вестник на Европейските общности*.

Настоящият регламент е задължителен в своята цялост и се прилага пряко във всички държави-членки.

Източници на регулиране във виртуалното пространство

I. Регулаторни механизми във виртуалното пространство.

1. Съотношение на социалните регулатори във виртуалното пространство

В теорията на правото регулаторите на социално поведение се разделят на нормативни и ненормативни. Нормативните регулатори и в частност правото като най – важен нормативен феномен, установяват строги рамки на поведение на участниците в обществените отношения, въвеждайки общи мярки на поведение, приложими към всички без изключение, т.е. правни норми. Тези норми носят неперсонифициран характер, те са формулирани като общо правило за поведение, притежават многократно действие, имат задължителен характер и реализацията им се гарантира от механизмите на социално регулиране, включвайки възможността за държавна принуда.¹

Към ненормативните регулатори следва да се отнесат ценностните, директивни и информационни регулатори.

Напоследък в областта на интернет регулацията се заговори за система на “полицентрично право”, съвместяваща децентрализираното правно регулиране на ниво национални законодателства и саморегулиране на обществените отношения, развиващи се в интернет пространството.

Смята се, че в перспектива правното регулиране на отношенията във виртуалната среда ще се състои от многочислени решения. Сред тях са самоустановилите се и използвани от субектите в Интернет “стихийни регулатори”, установени правила на общностите, и традиционно – правови , които отдавна са признати в теорията на правото, в отрасловите юридически науки и встъпват в качеството на действени способности на въздействие върху поведението на субектите на правните отношения. Отчитайки факта, че става дума за различни видове нормативни системи,

¹ Колев, Т., Въведение в правото, С.2005,С.97

то възниква въпроса за тяхното съотношение в процеса на регулиране на тези отношения. Този въпрос може да означава на първо място , какво е фактическото съотношение между дадените форми на социално регулиране, и на второ, какво следва да бъде това съотношение.

С оглед решаване на въпроса за това какъв тип регулатори е най – адекватно да бъде използван за регулиране на отношенията във виртуалната среда, Л.Лесиг отбелязва две основни свойства, които характеризират природата на различните способности за регулиране на отношенията.²

Първото свойство – това е възможността за пряко и непосредствено действие на регулатора. В този аспект нормативното регулиране ще бъде по- резултатно от ненормативното, тъй като обхваща голям кръг отношения и има по- големи възможности за ефективно регулиране.

Второто свойство – това е пластичността, т. е. възможността даден регулатор да бъде повлиян и модифициран, като към това се отнася и способността за възприемането му от участниците в мрежата.

Тук Лесиг отнася всички регулатори на социално поведение , които се съдържат в правото като произтичаща от дейността на обществото обективна необходимост от мярка на социално поведение , изразена в границите на личната свобода и обществения интерес. Обосноваването на подхода към проблема за правното регулиране на виртуалното пространство и избора на адекватни средства за въздействие следва да се осъществи при съчетаване на тези две свойства, присъщи на различен тип регулатори.

Този подход не излиза извън рамките на традиционализма на европейската правна мисъл, възприемаща правото не само като институционализирана нормативност , но и като динамично явление, отразяващо обществените изисквания. Интерпретирано в посочения по-горе смисъл това означава съчетаване статиката на нормативизма с динамиката на останалите регулатори на социално поведение.

От тази гледна точка правното регулиране на виртуалното пространство ще се основава на позиции, изградени при отчитане на

² е . е " е е: " е " е" .3 .

следните обстоятелства: единство и системност на използваните за регулиране средства от една страна и спецификата на регулираните отношения, произтичаща от децентрализирания характер на инфраструктурата на виртуалното пространство и на процесите на регулиране, от друга.

2. Нормативно – технически регулатори

Детайлизацията на инфраструктурата на социалните регулатори, установени и действащи в Интернет, предполага да бъдат отбелязани и такива регулаторни механизми и способности за регулация, които произтичат от архитектурните или функционални характеристики на самата Мрежа. Това са нормативно- технически изисквания за програмно обезпечение, мрежови протоколи или т. нар. технически норми, както и механизмите на кодирането. Такива правила от технически характер се прилагат не само заедно със съответстващите им правни норми, но много често, при отсъствие на разработена нормативна база, и вместо тях.

В този контекст една от особеностите на виртуалното пространство се състои в това, че то позволява отношенията реализиращи се в него да бъдат регулирани непосредствено с помощта на технически норми. Могат да се приведат многочислени примери за регулация , осъществявана по пътя на кодирането като: въвеждане на пароли, възможност за ползване на псевдоними, а така също и използването методите на криптографията, различни механизми за филтрация и системи за предупреждение за нарушаване на авторски права. Този тип регулатори установяват определени рамки на поведение на субектите и влияят на динамиката на тяхната правна и друга активност във виртуалното пространство, поради което следва да бъдат разгледани.

Следва да бъде отбелязано, че изследването в тази посока ще се основава на възприетото от автора разграничение между социалните и техническите норми, проведено от проф. Р. Ташев, според който първите представляват правила за поведение, а вторите изразяват “правила за установени съотношения при протичащи природни и технологични процеси”. Т.е техническите норми не регулират непосредствено поведението на хората. Те съществуват обективно и не са задължителни,

доколкото тяхното нарушаване не води до социална санкция. Техническите норми са свързани непряко с поведението на хората, тъй като в известна степен служат за предвиждане на очаквани резултати от технологични процеси, доколкото протичат с участието на хората.³

В тази връзка възниква въпросът за определяне природата на юридико – техническите и нормативно – техническите норми в качеството на регулатори на социално значимо поведение на субектите.

От гледна точка на традиционните дефиниции социалните, а в това число и правните норми регулират отношенията между хора и групи от хора. Техническите норми от своя страна определят отношението на човека към техниката, а юридико – техническите норми въздействат както по отношение на субектите, така и определят отношението им спрямо техниката, т. е. в тях са съчетани както правни, така и технически норми. Ако се определят тези групи отношения във вид на модели, то те ще изглеждат по следния начин: социални регулатори – “субект – субект”; нормативно – технически регулатори – “субект – обект”; юридико – технически регулатори – “субект – субект” и “субект – обект”

Целта на нормативно- техническите регулатори е със специални методи да се защитят и гарантират определени ценности в мрежата. Например кодирането гарантира такава възможност. Службите на различните доставчици могат да задължават членовете на дискуссионните форуми да имат една единствена електронна идентификация и тя да съвпада с настоящата идентификация на личността (в реалността). Това в определен смисъл помага да се регулира поведението на субектите в информационното пространство, ограничавайки диапазона на обсъжданите теми и установявайки някои бариери, тъй като индивидите в дадения случай са свързани със своята фактическа репутация . В рамките на компетентността на доставчиците се предлагат устройства за блокиране. Това са различни програми, позволяващи посредством специална блокировка да не се допуска достъп до една или друга информация.

³ Ташев, Р. Обща теория на правото. Основни правни понятия. С.2005, С. 114

Указаните средства за контрол (кодиране) дават възможност да се създадат граници на възможно поведение, каквото само посредством нормите на правото трудно би могло да се осъществи. Следователно програмното оборудване и техническите норми фактически определят необходимите ограничения и възможности на поведение на субектите. В този смисъл техническите норми могат да защитават определени ценности, а техническите кодове във виртуалното пространство могат в известна степен да заменят социалните норми на реалния свят.

В тази връзка Л. Лесиг отбелязва, че такъв тип регулатори са по-пластични във възможността си да “дисциплинират” участниците в отношенията и са инструмент, способен благоприятно да замени другите способности на регулиране.⁴

Ако се предположи, че Лесиг е прав и регулирането с технически кодове в информационната среда ще встъпи като регулатор, наравно със законите и други социални норми, то идентификацията на личността на авторите на кодирането ще бъде в този случай ключов момент. Определен технологичен процес може да бъде извършен чрез множество операции, като човека задава началните параметри. От този момент до изхода на програмата по начало липсва взаимодействие между човека и извършваните операции, всяка от които от гледна точка на юридическата наука може да бъде юридически факт, предполагащ определени правни последици, които само индикативно могат да бъдат свързани с определен субект. Посочените възможности се състоят от редица особености. Дадените параметри на възможно поведение следва да бъдат залагани от конструкторите в системите на изкуствен интелект така, че да не излизат извън контрола на човека при реализиране на акта “вземане на решение”.

Тук на първо място възниква въпросът не противоречат ли ценностите, защитавани с подобен способ на принципите на правото и морала. Смята се, че към такива ценности се отнасят преди всичко частни, а не публично – значими действия. Затова в контекста на този регулатор е трудно да се определи отговарят ли винаги съхраняваните и

⁴ e . e " e e: " e " e" .8

предавани през Мрежата данни на съответните норми на правото и морала.

На второ място конституциите на правовите държави защитават чрез правните системи частният живот на гражданите. Тогава защо това да не може да се осъществи посредством използването на технически средства. От тук следва, че ценностите защитавани посредством технически норми, променят своя регулатор само тогава, когато се нарушава баланса на публичните интереси. Ако бъдат взети под внимание особеностите на съществуващото виртуално пространство, допустимо ли би било да се предположи хипотезата за “квазиправното пространство”, регулирано от обществения и частичен държавен контрол, а така също и от технически средства.

Независимо, че някои правни аспекти на Интернет все още се намират в стадий на разработка, голяма част от тях вече попада в сферата на регулиране от различни нормативни актове (Закон за достъп до обществена информация, Закон за защита на личните данни)

На практика много правителства оценяват като сериозна опасност факта за невъзможност от цялостно въздействие върху виртуалното пространство и субектите в него посредством централизирани законодателни средства.

От друга страна все повече теорията отрича хипотезата, че е възможно да се прилага само национално законодателство към виртуалното пространство. Особените характеристики на Интернет се противопоставят на регулирането само посредством териториални закони, приети от централната власт.

Но въпреки това определени териториални законодателни намеси имат място в юридическото регулиране на инфосферата и се явяват закономерни. Като пример за това може да се посочи телекомуникационния сектор, където специалното законодателство оказва косвено въздействие и на видовете дейност в Интернет (в този смисъл е приетият от Конгресът на САЩ закон, изискващ от телефонните компании да избират такава мрежова архитектура, която да облекчава радиопрехващанията, което е акт на законодателна намеса в Мрежата, стремяща се да измени правилата, установени в нея).

Могат да се приведат и други примери в тази връзка. В частност немският Закон за защита на данните в сферата на телеинформатиката от 1997г, който отговаря на изискванията за системни мерки по съхраняване на данните в течение на определено време.⁵

Посочените примери предполагат извода, че за да преобладават общопризнатите принципи на правото, фундаменталните ценности на обществото и да се осъществява определена политика във виртуалното пространство, то е необходимо да се прибегва към известна законодателна намеса в изследваната област.

Следователно намесата на държавната власт в преобразуването на отношенията в Мрежата чрез разработването на законодателни положения, регулиращи процесите на кодиране е необходимо във връзка със защитата на публичните интереси на обществото.

3. Метод и средства на правно регулиране

Разгледаните механизми на регулация позволяват да се очертае основния кръг от проблеми, свързан с регулиране на виртуалното пространство на Интернет. Имайки предвид посочените вече особености много изследователи считат, че в новата среда се установява децентрализирана (полицентрична) система на регулиране, която не изключва функционирането на установени правни модели. Понятието децентрализация не е ново за теорията на правната наука.

Разглеждайки въпроса за източниците на съвременното право, проф. Р. Ташев отбелязва, че “съвременните системи на правото показват ясна тенденция към децентрализация. Тя съответства на съвременното общество, което от централистично се превръща в плуралистично и все повече правила за поведение, включително и правни норми се създават и действат в рамките на отделни социални групи”⁶

⁵ ... е е " . е е " е " е: е е " 1998. :// . " . е ." /" /" е / / е " / 1998/ 21 2/ е е " .

⁶ Ташев, Р. Обща теория на правото. Основни правни понятия, 2005, С. 86

При такава хипотеза за системата на правно регулиране на отношенията във виртуалната среда ще разгледаме възможните методи и средства за регулиране на това пространство.

Традиционно в качеството на средства на правно регулиране се използват юридически възможности, изразяващи се в различни предписания, разрешения, забрани. Как могат да се характеризират указаните средства на правно въздействие.

Преди всичко предписанията възлагат преки задължения на субектите да извършват едни или други действия. Разрешенията встъпват като правна възможност на субектите да извършат едни или други действия в условията, предвидени в нормите на правото, или да се въздържат от тяхното извършване. Забраните фактически са също предписания, но различни по същност и съдържание, в смисъл да не се извършват едни или други действия при условията, предвидени в правните норми.

Приведените средства за правно регулиране се използват от различни отрасли на правото – гражданското, международно, информационно и т.н, при отчитане спецификата на регулираните отношения. Това се отнася в пълна степен и за отношенията, които реализират във виртуалното пространство. Така например може да бъде установяван определен ред за действие, чрез предписания за действия в съответни условия и ред, предвидени в една или друга норма на правото. Тяхното неспазване не води до юридически последствия, предвидени в самата правна норма (пр.чл.5 от Конвенцията за киберпрестъпността установява, че за противозаконно използване на устройства, всяка страна приема необходими законодателни мерки към правонарушителите, като такива мерки самата норма не съдържа). В други случаи се установява забраната за определени действия под страх от прилагане на съответни юридически средства за въздействие (чл.9 от Закона- модел за електронен подпис на УНСИТРАЛ от 2001г., под заплахата от отговорност предоставящият удостоверителни услуги действа в съответствие с изискванията предвидени в неговите разпоредби). Или се предоставя възможност за избор на един от множество варианти дължимо поведение, предвидено в нормите на правото. Това дава основание за проява на

самостоятелност при решаването на много юридически въпроси (използван в информационното законодателство на Франция, Германия).

В този смисъл във виртуалното пространство може да се приложи цялата съвкупност от способности за регулативно въздействие.

Доколкото във виртуалното пространство се развиват отношения от различни области на човешката дейност, както в частната, така и в публичната сфера, то възниква въпросът за приложимият метод на правно регулиране на тези отношения. “Чрез метода на правно регулиране се формира правното предписание...Същността на метода определя възможността за определено поведение. Той очертава границите на правомерно поведение.”⁷

Известно е, че в основата на частното право стои диспозитивния метод на правно регулиране, с присъщите му свойства на децентрализация и координация, а в публичното право действа императивния метод, за който е характерно централизирано осъществяване на властнически пълномощия и строга субординация на субектите в правните отношения.⁸

Регулирането на виртуалното пространство, неговият механизъм на въздействие са определена форма на юридическо опосредстване на отношенията в това пространство, където има относително свободни субекти (мениджъри, управители, собственици на информация, потребители и др.). Такъв род отношения обичайно предполагат равенство между субектите. Например сключването на електронни сделки, както и сключването на обикновени сделки се основава на принципите на юридическо равенство на участниците, свободата на договаряне и гарантирана съдебна защита.

Правните субекти придобиват и осъществяват правата и задълженията по своя воля и в свой интерес. Те са свободни да установяват своите права и задължения на основата на договор и да определят различни условия на договора, които могат да бъдат ограничавани само с разпоредби на закона.

От друга страна във виртуалното пространство в качеството

⁷ Колев, Т., Введение в правото, 2005, С. 72

⁸ Алексеев С.С. Общая теория права. М., 1981, Т. 1, С. 294- 303

на правни субекти чрез своите органи действат и държавите, осъществявайки властнически правомощия.

В този смисъл възниква въпросът могат ли да бъдат противопоставяни във виртуалното пространство двата метода на правно регулиране: свободният, основан на нормите на международното частно право и националното гражданско право и строгия, базиращ се на публичното (административно и наказателно) право.

Подобно противопоставяне се счита за неуместно. Посочените методи обективно съществуват и системно проявяват свои признаци при регулиране на обществените отношения във виртуалното пространство с норми от различни отрасли на правото в зависимост от вида и характера на поведението на субектите и възникващите отношения.

Затова по – скоро може да се говори за действието в рамките на виртуалното пространство на механизъм на правно регулиране, основаващ се на прилагането на диференциран “двуметоден” подход, който включва както норми на частното, така и на публичното право.

4. Принципи на правно регулиране във виртуалното пространство

При определяне правните основи на регулиране на Интернет е необходимо да се вземат предвид посочените собености на регулаторните механизми във виртуалното пространство и тяхното взаимодействие, както проблемите, свързани с децентрализирания характер на регулиране. Това предпоставя необходимостта от очертаване на изходните положения, обуславящи и установяващи обективните закономерности на проява на механизмите на правно регулиране във виртуалното пространство и гарантиращи тяхното единство и системност.

На първо място концепцията за правно регулиране във виртуалното пространство следва да се основава на **необходимостта от отчитане на колективните ценности.**

П о какъв начин могат да бъдат отразени колективните ценности или иначе казано публичният интерес във виртуалното пространство.

Като се отчетат различните самостоятелни характеристики на Мрежата, определени норми на поведение могат да бъдат установени и недопустимите актове да бъдат пресечени с появата на определен етикет, определено съгласие между ползвателите. Това се свързва на първо място с възможността за регулиране на Интернет с помощта на архитектурата на мрежата и различни технически спецификации, а също така и посредством кодирането, но при разработени от страна на държавите законодателни положения, регулиращи тези процеси. Към това може да се добави възможността ползвателите самостоятелно да избират между различните нормативни режими предложени от операторите на системи и другите посредници.

На второ място следва да се отграничи **потребността от идентификация на субектите** във виртуалното пространство.

От гледна точка на инфраструктурата и функционалните характеристики на Мрежата в настоящия момент се обсъжда важният въпрос за разработване на ефективни механизми за идентификация на лицата и отделните актове на поведение на субектите.

В зависимост от това как тези механизми се развиват, новите версии заменят предшестващите и се увеличава възможността за решаване на редица важни проблеми. Автори като К. Орловски дори застъпват позицията за необходимостта в близко бъдеще да бъде съединена електронната идентификация на личността на ползвателя с неговата реална идентификация.¹⁴ Това би било твърде крайно решение, което ще противоречи на общата психология на Мрежата, изградена на принципа на анонимния достъп на ползвателите.

На трето място стои принципа на **необходимост от търсене и прилагане на оптимални нормативни режими.**

Средствата на икономическо регулиране и конкуренция във виртуалното пространство като ненормативни регулатори съществено влияят на процеса на формиране на правото в тази среда. В този смисъл се заговори за отсъствие на обективен критерий, позволяващ да се определи, че една или друга съвкупност от правила тук ще бъде оптимална.

На следващо място в контекста на разработване на концептуалните основи за правно регулиране на отношенията във виртуалното пространство може да се обособи **необходимостта от намеса на държавите в Мрежата с цел защита на права и законни интереси.**

В смисъл ще се вменят ли държавите в тази среда, за да забраняват или ограничават една или друга дейност. Положителното решение на този въпрос зависи до голяма степен от качеството на самоуправлението съществуващо в Мрежата и от бъдещата практика на самото право във виртуалното пространство.

В тази връзка следва да отбележим някои принципи, установени в Устава на ООН 1945г. и в Преамбюла на Декларацията за принципите на международното право, отнасящо се до отношенията и сътрудничеството между държавите от 24 октомври 1970г.

Това е преди всичко принципа за суверенно равенство между държавите(чл.1 ст.2 Устав на ООН) и принципа за не намеса във въпроси, отнасящи се до вътрешната компетентност на всяка държава (п.7 ст.2 Устав на ООН). Тази доктрина се основава на положението, че определена държава може да осъществява своята юрисдикционна власт в пределите на своята територия. Реализацията на тази власт в друга държава няма основание. В случай на “законови конфликти “ всяка държава е длъжна да оценява едновременно своя собствен интерес и интересът на другите страни съразмерно. Също така в чл.7 от Заключителният акт на съвещанието по безопасност и сътрудничество в Европа 1975г. се отбелязва, че държавите ще се въздържат от всяка намеса, пряка или косвена във вътрешните или външни работи , влизащи във вътрешната компетентност на друга държава участник, независимо от техните взаимоотношения.

Дадените положения имат съществено значение за правното регулиране на виртуалното пространство, доколкото идеите, които стоят в основата на тези правила на международната вежливост, разкриват въпросите за подсъдността и подведомствеността на интернет споровете . Тези принципи не пречат на териториалните власти да защитават интересите на субектите, намиращи се в границите на тяхната

компетентност, но заедно с това те провокират по-голямо внимание в дадената област.

От друга страна действията и опитите на националните власти, насочени към управление на интерактивното поведение на участниците в мрежата (ако става дума за агресивно регулиране) могат да принудят ползвателите да пренасочват своята активност, разполагайки се извън определена териториална компетентност.

Такава практика може да доведе до "изключване" на дадена територия или регион от новите световни информационни обмени.⁹

И не на последно място стои принципът на **възможност да се максимализира индивидуалната способност за съзнателен избор на всеки участник в мрежата.**

Идеята за създаване на съгласувано приети юридически норми, оформящи поведението на субектите във виртуалното пространство може да се сблъска със сериозни и справедливи аргументи, че тези норми могат да бъдат само правила на етиката и обичая.

Именно новото интернет право би могло да максимализира индивидуалната способност на осъзнат и авторитетен избор на всички, предоставяйки ясни направления за приложимите правила в даденото пространство.¹⁰

Моделът на децентрализирано управление не изключва съгласувана политика на различни държави в тази сфера, тъй като тяхна функция е да се гарантира обществена безопасност и защита на базови интереси обществото. Международната договорна работа и международните преговори в тази сфера все повече ще се явяват част от правото във виртуалното пространство и юридическото обезпечаване на Мрежата, които е необходимо да се развиват даже, ако осъществяваната по отношение на нея практика се сблъсква с препятствия, свързани с вътрешни проблеми на самите държави.

⁹ ... е ... е" ... е ... С е " е.
://е е . . /" / е / . е . . ;
¹⁰ ... " " е - е е " е " е.

IV. Норми на саморегулиране и сърегулиране във виртуалното пространство

1. Саморегулацията като източник на право във виртуалното пространство.

В зависимост от вида на правната система и степента на развитие на отношенията във виртуалната среда изброените източници на позитивното право заемат различно място в отделните държави .

Освен тях обаче като особен източник на регулиране във виртуалното пространство могат да бъдат посочени нормите и поведенческите модели, създадени в процеса на саморегулация.

При анализа на юридическата природа на виртуалното пространство беше отбелязано, че правото като санкционирана от държавата система от нормативни правила не е единствения социален регулатор.

Проф. Р. Ташев посочва, че източниците на правото и формираното понятие за източник на право претърпява изсторическо развитие като редица фактори от социално и културно естество се отразяват и водят до тяхната еволюция. През втората половина на XX век се наблюдава значително усложняване на правния живот като “съвременните системи на правото изгубват своя строго йерархизиран и централизиран характер.Децентрализацията означава , че се появяват нови видове източници на правото “. ¹

Към тях авторът отнася и масовите договори, нормативни съглашения и вътрешните регламенти на корпоративните сдружения.

Социалните норми представляват предписания, изисквания, с които са свързани определени очаквания за съответстващо поведение. Към социалните норми се пречисляват нормите на правото, на морала, религиозни, корпоративни норми, обичая и т. н. В същото време въпросът за това какво е съотношението на социалните норми и неофициалните норми на поведение, приети във виртуалното пространство до сега не е получил еднозначно решение.

¹ Ташев, Р. Обща теория на правото. Основни правни понятия, 2005, С.16

В такава динамична и комплексна сфера като виртуалното пространство внедряването в рамките на действащото законодателство на механизмите на саморегулиране е приоритетно, доколкото те отговарят на интересите на субектите на съответните отношения, регулират част от съществуващите празноти в сферата на регулирането на Интернет и способстват за оперативното разрешаване на конфликтите между частни и публични субекти във връзка с използването на информационните технологии.

Какво е саморегулирането по своето съдържание и дали то може самостоятелно в адекватна степен да осигури регулиране на отношенията във виртуалната среда.

2. Понятие за саморегулиране

2.1. Саморегулиране и правна култура във виртуалното пространство.

Постъпките на човека, от съвкупността на които се образуват обществените отношения, придобиват позитивен характер произтичащ от неговата отговорност пред другите и обществото като цяло. Такава саморегулация може да се разглежда като висш тип на правомерно поведение на личността. Но на какъв етап от своето развитие обществото може да си “позволи” това.

Както беше отбелязано виртуалното пространство е единна социокултурна среда, в която се реализират различни обществени отношения и връзки. Всяка култура е органично единство от утвърдените в съзнанието и поведението на субектите, добре усвоени повтарящи се поведенчески актове. Правната култура от своя страна е съществена съставна част от общата култура на едно общество наред с материалната и духовната култура. Тя се определя като съвкупност от стереотипи на правното съзнание и правомерно поведение, присъщи на даден субект или социална група.² Глобализацията на компютърните мрежи, създаването на виртуалното пространство оказват дълбоко въздействие на процеса на

² Рассолов, И.М., Право и Интернет, 2003, С. 300

социализация, в това число и на правната социализация, способствайки за формирането на определени ценности и образци на поведение. Формирането на правната култура на личността в условията на постоянно изменяща се технологична среда на правно въздействие с установени по отношение на виртуалното пространство правни регулатори и механизми е процес за полезността на който може да съди по реализираните в него социални ценности.³

Като социокултурни основания и механизми за формиране на съвременната правна култура се сочи новата култура на информационното общество като цяло. Това се свързва от една страна с процесите на изменение на отношенията между държавата и обществото, държавата и личността, а от друга с появата на нови обществени отношения, възникващи във връзка с функционирането на Интернет, както и трансформацията на отношенията в основни сфери на обществения живот (производство, потребление, образование, общуване). Освен това влиянието на Интернет се свързва и с измененията в способите за съхранение, предаване и използване на правна информация. В този случай изменението на правната култура е свързано с процесите на функциониране на Интернет като източник на правна информация.

Както и самото информационно общество, така и правната култура във виртуалното пространство се намират в процес на формиране и представляват нееднородна маса. Смята се, че завършекът на този процес е възможен в средата на XXI век.⁴

2.2. Понятие за саморегулиране

Саморегулирането е способ за самостоятелно (без участието на държавните органи) въздействие на субектите върху поведението във виртуалното пространство т.е. самоустановяване на правила. Под саморегулиране се разбира влиянието на субектите сами върху себе си при помощта на цялата система от социални действия. Саморегулирането

³ Лебедева, Н. Право. Личност. Интернет.,2004, С. 57

⁴ Лебедева, Н. Право. Личност. Интернет.,2004, С. 57

може да включва правно регулиране и регулиране с помощта на технико-социални норми.⁵

Освен общите правила за регулиране виртуалното пространство поражда многочислени и разнообразни системи за регулация, които доброволно се избират от определена група ползватели.

В този смисъл саморегулирането предполага наличието на определени правила, прилагани на основата на общо съгласие на участниците (членовете) на едно или друго общество, социална група.

Механизмите за контрол за спазването на тези правила също се разработват и прилагат от членовете на това общество или група , без привличане на методи на въздействие отвън.

За практическото прилагане на саморегулирането в такова нееднозначно, пространствено разпределено общество, се изисква определена степен на самоорганизираност. Самоорганизацията във виртуалното пространство съществува в специфични мрежови форми. В този смисъл саморегулацията е възможна когато общността от интереси на различни общества и групи доведе до съгласувано прилагане на такива правила на поведение, които ще стават общи за всички.

В структурата на саморегулирането значимо място заемат общата култура, морални и нравствени принципи, правосъзнание и юридически знания. Тези елементи образуват цялостна система като помагат на субектите да намерят необходимите способности за въздействие върху поведението на участниците в Мрежата.

Особено място в саморегулирането на отношенията виртуалното пространство играят нормите или правилата на морала. Това е така, доколкото моралът във виртуалното пространство се възприема като съвкупност от действащи и общопризнати в различните държави норми и правила на поведение, съгласно които едни постъпки и действия на субектите се възприемат като правилни, а други като недопустими и в този смисъл служат като оценка на поведението на субектите. Нормите на морала се съдържат в съзнанието на субектите и се коренят в

⁵ Рассолов, И.М., Право и Интернет, 2003, С. 158

материално-икономическите условия на живот на съответното общество и държава.

Развитието на Интернет провокира различни концепции за саморегулиране на обществото във виртуалното пространство.

Такава концепция е тази за "свободните информационни общества", определени като нов тип свободни общества, създадени на основата на компютърните мрежи, които ще станат основна организационна единица на информационното общество.⁶

Тези свободни общества се представят не като утопически организации, а като притежатели на реални възможности. Те ще бъдат свързани с виртуалното пространство (чрез мрежа), което означава глобализъм, съвместни достижения и функционалност. В тези общества ще се наблюдава нарастване на съсредоточеността и сложността на връзките.⁷ В такъв смисъл това са многомерни, взаимосвързани общества, гражданите на които притежават качеството множествена принадлежност. Като доминираща форма на поддържане на обществения ред в тези общества се посочва не нормативния порядък установен от държавата, а автономни ограничения създавани от самите субекти, т.е. чрез самоорганизация.

Посочената концепция развива идеята за това, че свободният сектор ще стане основната социална форма на доброволно гражданско общество, определено с понятието футуризирано общество ("

е"). Това общество от своя страна може да бъде разделено на два типа: местни информационни общества ("") и информационни доброволни ("") общества. Тяхна фундаментална характеристика е свободата от привързаност към конкретно място. Хората, обединени в такива общества са свързани с обща философия и цели, а компютърните мрежи представляват материалната база правеща възможно такова единство. В рамките на настоящото изследване такава материална база е Интернет и създаденото от нея виртуално пространство.

⁶ " ", . е I " е " I " е . е е .
, . . . 1983. .139

⁷ Пак там, Р. 142

Безспорно Интернет влияе на структурата на съвременното общество като провокира създаването на различни теории за връзката между обществото и държавата, държавата и личността, но представената концепция за саморегулиране на обществото е твърде крайна и неприложима поне на съвременния етап от развитие на натовареното с очаквания в тази посока информационно общество.

От тази гледна точка по - реалистично е саморегулирането да се определи като целенасочено формиране на общественото мислене по отношение целесъобразността на осъществяване във виртуалното пространство на едни или други форми на социален контрол под формата на легитимирани от самия социум в мрежата норми на поведение, което не изключва съществуването и на институционализиран контрол .

3. Принципи на саморегулирането

За да бъдат запазени интересите на обществото дейността по внедряване на механизми на саморегулиране във виртуалното пространство следва да се базира на общовъзприети принципи.

Първият принцип обвързва осъществяването на съответните саморегулиращи инициативи само в случаите, когато те не противоречат на действащото законодателство, а за определени видове отношения - изключително когато саморегулирането е пряко указано в закона.

Вторият принцип определя необходимостта от саморегулиране в случаите, когато за това съществува потребност у лицата, развиващи и използващи виртуалното пространство.

И, третият принцип на диспозитивността се проявява в свободата на субектите да определят съдържанието и характера на отношенията във виртуалното пространство, а също така способите и средствата за защита на правата и интересите на участниците в съответните отношения.

Освен посочените принципи при създаване на механизми за саморегулиране във виртуалното пространство следва отчита опита на саморегулиране , определени изработени правила на браншови организации и социални групи, а така също и националните практики във връзка със саморегулирането на други отрасли на икономиката.

4. Форми на саморегулация във виртуалното пространство

4.1. Препоръчителни документи и “Етични кодекси” на поведение

Една от формите на саморегулация във виртуалното пространство се свързва с разработване на документи с препоръчителен характер, способстващи за унификация на договорната практика като разработване на типови договори или примерни договорни условия, формиране на обичаи на деловия оборот и добросъвестна делова практика.

В този смисъл могат да се посочат създаваните на международно равнище актове като “Глобален план за действие на електронната търговия” (" " е е), разработен с участието на международни организации, “Ръководство по осъществяване на рекламна и маркетингова дейност в Интернет “.

Също така особено внимание заслужава проекта Глобална Инициатива за Политика в Интернет (I I), която е международна обществена инициатива в областта на Интернет. Проектът е учреден от I е е е съвместно с Центъра за демокрация и технологии (), с подкрепата на Института Отворено Общество, е " е като в момента този проект се реализира в шестнадесет страни в света. Основна цел на проекта е оказване съдействие на държавите с преходна икономика при изграждането на открито информационно общество и преодоляване на т. нар. цифрово неравенство. Една от основните задачи на проекта е насърчаване на държавните политики на тези страни към развитие на гражданско общество, основано на принципите на децентрализиран, саморегулируем и достъпен Интернет.

Несъмнен интерес представляват и финансираните от Европейската Комисия проект в съответствие с Плана за Действие в Интернет. Такъв проект е “Саморегулиране” (е е " . / № 27180- I), осъществен в рамките на програмата на Оксфордския университет , посветена на сравнителен анализ на законодателството и държавните политики по отношение на средствата за масова информация. Целта на проекта се състои в изследване на Кодексите на поведение, създавани от

свързани с отговорността. Предвиждат се механизми за осъществяване на контрол както за неспазване на нормите в кодекса, така и за нарушаване на законоустановените норми на поведение и дейност в съответната държава. Възприемат се вътрешни процедури за неспазване на Кодекса от даден член.

Трябва да се отбележи обаче, че действието на тези кодекси и саморегулацията като механизъм на въздействие върху отношенията, осъществявани във виртуалното пространство е една правна възможност, чиято сфера на действие зависи от връзката и с възприетите държавни механизми за регулиране.

4.2. Дейност на саморегулиращите организации

Като друга форма на саморегулиране във виртуалното пространство се разбира дейността, осъществявана от саморегулиращите организации. Възможността за появата на такъв институт и формите на неговото правно съществуване, както беше посочено и по отношение на етичните кодекси, зависят от държавната политика в областта на информационните технологии.

Все повече се налага мнението, че участието на неправителствените структури в процеса на нормотворчеството вече не е изключението от правилото, когато се отчита влиянието на съвременните технологии върху гражданското и политическо мислене.

Терминът “неправителствена организация” () се използва за пръв път при създаването на ООН през 1945г. като тези организации получават консултативен статут към Икономическия и Социалния съвет. Своето развитие неправителствените организации получават в началото на 90-те години и не на последно място благодарение на Интернет, чиито транснационален характер способства за нови възможности не само в сферата на световната икономика, но и на световната политика. На 1 януари 1991г. влиза в сила Европейската конвенция “ За признаване на правосубектността на международните неправителствени организации”, приета по инициатива на Съвета на Европа.

Саморегулиращите организации са нестопански организации и се образуват на доброволна основа. Освен централизираното държавно регулиране на една или друга предметна сфера, те установяват задължителни за своите членове правила и стандарти за осъществяване на съответна дейност. Всичко това има за цел да обезпечи добросъвестното осъществяване на професионалната дейност на членовете на саморегулиращата се организация, защита на правата и интересите на юридическите и физическите лица, ползващи услугите на последните и защита на интересите на самите членове на тези организации.

Ролята на нестопанските организации може да бъде активна при разработването на технически стандарти, операционни процедури, типови договорни условия, а така също и разрешаване на спорове между участниците вътре в организационната система и между тях и потребителите.

В частност сред последните могат да се посочат [e](#) [e](#) [e](#) [e](#)" и [e](#).¹²

Първата разработва [e](#) [e](#) [e](#) " [e](#)¹³, в чието съдържание се включват изисквания за защита на [e](#), а втората създава разгърнатата система за доброволна сертификация (лицензиране) на ресурсите и търговската дейност, даваща информация на ползвателите на мрежата за степента на защита на техните информационни права.

Особено важна за развитието на Интернет е международната неправителствена организация Интернет общество ([I](#) [e](#) [e](#) [e](#) / [I](#)), която има за цел да обезпечи потребностите на нарастващото глобално общество и да способства за ефективното използване на Интернет. Като друг пример може да послужи и интернет корпорацията занимаваща се с разпределение на имена на домейни [I](#), която е неправителствена организация и в същото време осъществява квазирегулативни пълномощия. Към нея е създадена процедура за специални административни разбирателства, осъществявани в рамките на единната политика по регулирането на спорове в областта на домейните ([e](#)). Тази процедура е разработена с цел досъдебно регулиране на

¹² [://](#) [e](#).
¹³ [://](#) [e](#). / [e](#) " / [e](#) / [e](#)."

споровете в указаните зони, свързано с нарушаване на правата на трети лица при регистрацията и използването на домейните. Нормите, указани в се включват в договора при регистрацията на домейните и са задължителни за владелеца на домейна. На тяхно основание със заявлението на трето лице в упълномощените организации владелецът на домейна встъпва в качеството на ответник при административното разглеждане на характера на нарушението на правата на заявителя при регистрацията и използването на съответен домейн. Ако в резултат от указаното разглеждане се установи, че правата на заявителя са нарушени, то се приема решение за предаване на домейна, което задължително се изпълнява от регистратора, който е регистрирал конкретното име, предмет на спора.¹⁴ В сферата на саморегулацията активно се развиват и инициативите на организационно – техническо равнище. Предприеманите от консорциума 3 действия по създаването на формати за защита на персоналните данни (" " е е е е е – 3), съгласно които в рамките на веб- ресурса се изработва и описва политиката в областта на " , позволяват на техническо равнище да обезпечи необходимата степен на защита на интересите на субектите на отношенията.¹⁵

5. Сърегулиране във виртуалното пространство

Саморегулирането във виртуалното пространство, както вече беше отбелязано не може да бъде правно безпределно и не е в състояние да се справи с многообразието от действия на субектите, които често водят до колизии или престъпления.

В този смисъл саморегулирането е възможно при определена законодателна и обществена подкрепа и е изключено в областта на борбата с престъпността, освен в случаите когато има характер на превенция. Поради това специалистите предлагат саморегулирането на Интернет да се съчетава с неговото законодателно регулиране, което

¹⁴ ://e ".e . / / е e/e e / е е .

¹⁵ <:// . 3 . />

съставя системата на т. нар. сърегулиране (създаване на комплекс от норми).

Сърегулирането може да се определи като регулиране на виртуалното пространство с помощта както на неправови, така и на законодателни средства. Това е нормативно – организационно въздействие върху отношенията, като специална система от правни средства.

Т.е. структурата на сърегулирането освен пречислените компоненти на саморегулирането може да включва съответните правни норми, правното съзнание на субектите на отношенията, тяхната правна култура и правните принципи, които ръководят субектите във виртуалното пространство, правотворческия процес, отнасящ се до Интернет и самите отношения.

Сърегулирането може да включва освен саморегулиране и нормативно- организационно влияние върху отношенията както със специална система от собствени правни средства отнасящи се до виртуалното пространство (норми на правото), така и с други правни явления (правосъзнание, правна култура, правни принципи).

В този смисъл сърегулирането се възприема като правно въздействие върху този вид обществени отношения, което не е еднозначно с правното регулиране.

6.Кибернорми във виртуалното пространство

В научните изследвания посветени на саморегулацията във виртуалното пространство, много често тя се отъждествява с термина “кибернорми”, с който се обобщава цялото съдържание от задължителни за изпълнение неформални социални стандарти в това пространство, като се отделя значително място на техния произход и развитие.

Един от основните тезиси в изследването на Е. Мейджър¹⁶ “Произход и развитие на нормите в киберпространството : модели на

¹⁶ " " " - известен специалист в областта на “цифровото право”, член на изследователската група за изучаване на Интернет към американската Федерална комисия по търговия.

еволюция на кибернормите”¹⁷ е, че виртуалното общество не представлява никакъв особен субект, а се състои от ползватели, т.е хора, които осъществяват обикновено социално взаимодействие помежду си в обикновена социална среда. В същото време обаче, не може еднозначно да се определи, че отношенията установени вътре в това общество са напълно идентични с традиционните. Очевидно е, че субектите в една или друга степен пренасят общоприетите социални норми вътре във виртуалното пространство, но “самото развитие на това пространство става по пътя от хомогенна социална група , сформирана извън неговите предели, към квазинезависимо хетерогенно общество, което се установява непосредствено във виртуалната среда “. ¹⁸

Това се обяснява с факта, че първите членове на това общество са неговите създатели, т.е. учените, които принадлежат към затворено и в определена степен с елитарна субкултура традиционно общество. На този първоначален етап зависимостта от социалните норми е била максимална. Когато обаче Интернет се превръща в средство за комуникация от глобален мащаб, системата от “кибернорми” започва да се разширява и включва в себе си подсистеми (групови норми), възпроизвеждайки структурата на социалните норми в традиционното общество. Но това съвсем не означава тяхната тъждественост. Доколкото Интернет встъпва в качеството на посредник (заедно с телефона или факса) в човешката комуникация е естествено редица кибернорми да бъдат пряко взаимствани от живата комуникация (например изискването за съхранение на конфиденциалността). От друга страна обаче, Мрежата предоставя средства за информационен обмен, които нямат еквивалент в нецифровата среда. Осъществяването на определени действия във виртуалното пространство насочени към възникване на определени права и задолжения често са изцяло формализирани и алгоритмизирани, което ги отлечава от традиционните средства за пренос на информация. Във връзка с това значителна част от социалните норми или се лишават от своята

¹⁷ " . . . " е е е е " е : е е
¹⁸ " // " е " " е е . 2000. . 70
. . . .76.

функционална значимост, или се нуждаят от модификация, за да съответстват на изискванията на Мрежата.

Мейджър прави интересна графична съпоставка на функционалната зависимост на кибернормите от социалните норми и обратно, зависимостта на социалните от кибернормите. От това съпоставяне става ясно, че докато с течение на времето зависимостта на кибернормите от социалните норми намалява, зависимостта на социалните норми се увеличава. В определен момент, наречен от автора точка на равновесие, различията между двете системи се заличават. Мейджър предполага, че така разгледано развитието на Интернет има свой естествен предел, а именно интеграцията в обществения живот, разбрана като цялост от всички видове дейност и отношения, включително и тези във виртуалното пространство.

IV. ПРАВНИ ОТНОШЕНИЯ ВЪВ ВИРТУАЛНОТО ПРОСТРАНСТВО

1. Особенности на субектния състав на правните отношения във виртуалното пространство

Вторият структурен елемент на правните отношения са неговите субекти. Включването на правните субекти в структурата на правното отношение означава, че то винаги има конкретен характер.¹

В общата теория на правото под субекти на правото се разбират “отделната човешка личност или друго емпирично единство (от хора, дейност или имущество), на които правният ред признава правото да участват в правния живот”²

Като явление от правната действителност, правните субекти са част от механизма на правно регулиране. Те са свързващото звено между проявените юридически факти и породените правни последици под формата на субективни права и юридически задължения.³

Правните субекти във виртуалното пространство, както и правните субекти в аналоговия свят трябва да отговарят на изискванията на международното и националното законодателство по отношение на тяхната правосубектност, т. е на способността на индивидите и техните общности във виртуалното пространство да бъдат правни субекти в системата на обществените отношения, регулирани от правото.

Понятието правоспособност като способността на лицата да имат юридически права и да носят юридически задължения във виртуалното пространство до известна степен се отличава от общоприетото. Правоспособността на субектите в Интернет има свои особености, които се отнасят до режима на регистрация на информационните посредници например, на доставчиците на удостоверителни услуги и т. н.

Дееспособността възниква при достигане на определена възраст, която е предвидена от нормите на правото. Дееспособността във

¹ Колев, Т., Правни отношения и правни връзки, 2000, С.44-45

² Ташев, Р., Обща теория на правото, Основни правни понятия, 2005, С.282

³ Колев, Т., Въведение в правото, 2005, С.142

виртуалното пространство е способността на субектите на правните отношения със своите действия да осъществяват лично права и задължения в Интернет.

На практика установяването на дееспособността на субектите е един от основните проблеми, свързани с използването на Интернет . Той се свързва с възможността за анонимен достъп до виртуалното пространство, едновременно с това с въпросите за личната неприкосновеност и защита на личните данни в мрежата , както и с търсенето на механизми за недопускане на незаконна информация в мрежата.

Както беше посочено един от съществените признаци на правните отношения във виртуалното пространство, отличаващ ги от аналоговите правни отношения се проявява в спецификите на техния субектен състав.

Част от въпросите, свързани с правосубектността на лицата във виртуалното пространство могат да бъдат разгледани в контекста на правния режим на информационния посредник като специфичен субект, характерен за правните отношения във виртуалното пространство.

В този смисъл изработването на подхода изобщо за правното регулиране на отношенията във виртуалното пространство не може да бъде в достатъчна степен обективен , без да бъдат решени въпросите, свързани с правния режим на информационните посредници като основен субект в правните отношения осъществявани в електронна среда или по повод на нея.

Различните изследователи посочват отделни прояви на спецификата на правните отношения във виртуалното пространство от гледна точка на техния субектен състав.

Основните проблеми, свързани с участието на доставчиците в отношенията по използване на виртуалното пространство, се обуславя от тяхната възможност “ във всеки момент да въздействат на обществените отношения на своите ползватели. Формите на това въздействие могат да бъдат разнообразни: от блокиране на информационния обмен до информиране на трети лица за съдържанието на предаваната

информация”.⁴ От тази гледна точка, въпреки че информационния посредник не е страна в отношенията между ползвателите, той може съществено да влияе върху тези отношения, както умишлено, така и случайно (в случаи на технически разрив).

Това от своя страна позволява да се говори за двустепенен характер на тези отношения, при които база за отношенията между ползвателите са отношенията между тях и собствениците на програмно – техническо оборудване. За едни изследователи структурата на компютърните мрежи предполага наличието между крайните ползватели като минимум един посредник – доставчик на достъп, осигуряващ достъп до мрежата. Условно субектите във виртуалното пространство се делят и на : оператори на трансгранични информационни мрежи и други технически средства, съставлящи инфраструктурата на Интернет (т.н. доставчици на инфраструктура), специалисти, произвеждащи и разпространяващи информация в Интернет и предоставящи различни услуги (доставчици на достъп, на хостинг) и ползватели – физически и юридически лица, използващи мрежата (реклама, сключване на сделки и т. н.)

Като съществена особеност е, че тези субекти могат да се намират в различни части на света.

Развитието на информационните технологии увеличава числото на тези посредници, като на практика това е свързано и с усложняването на техните функции. Всъщност следва да се направи уточнението, че информационните посредници не са изключителен продукт на интернет епохата, но именно във виртуалното пространство създадено от Интернет по настоящем предпоставя увеличаване и разширяване на техните функции , като ги превръща в характерен и структуроопределящ субект на отношенията във виртуалната среда.

2. Информационни посредници

В теорията и практиката се използват различни понятия за определяне на информационните посредници. Най- често се разглежда

⁴ Наумов, В.Б. Право и Интернет, С. 18

правното положение на два типа информационни посредници – интернет доставчици (Internet Service Providers – ISPs) и доставчици на приложения (Application Service Providers – ASPs). Като основна функция на първите се определя предоставяне на услуги по достъп в Интернет, а на вторите предоставяне на програмни приложения, разположени на техническите средства на доставчика и позволяващи осъществяване на различен вид услуги – хостинг на уеб-сайтове, експлоатация на системи за управление на ресурси, електронни търговски площадки и т.н.

Тези терминологични различия са породени от комплексния характер на дейността, която осъществяват информационните посредници - далекосъобщителна, информационно посредничество, администриране на лични данни.

Затова според типа на основно развивана дейност тези субекти се определят също като : доставчици на достъп, доставчици на текстове, доставчици на сайтове, доставчици на инфраструктура, като наименованията насочват към основния вид услуги, които извършва конкретния доставчик.

Този подход се налага в американската практика, където се използват термините – Internet Service Provider, Application Service Provider, Content Service Provider. Съществуват и други модели за терминологично означаване - например с общ термин, без детайлизация на функциите (Индия), с подразделяне на видове в един законодателен акт (Закон за сделките с компютърна информация от 2000г. на щата Вирджиния).

В европейското законодателство, в частност в Директива 2000/31/ЕС за електронната търговия се възприема общото понятие “доставчик на услуги“ (Service Provider), определен като “физическо или юридическо лице, предоставящо услуги, свързани с информационното общество”.

В посоченият акт се използва и друг термин - “Internet Service Provider”, което визира услугите на интернет доставчика в качеството му на посредник при предаване и съхраняване (складиране) на електронни изявления. Този термин се използва в Закона модел за електронната търговия от 1996г. разработен от Комисията по международно търговско

право (I). Той се определя като : “всяко лице, което от името на друго изпраща, получава или съхранява електронно съобщение или извършва по отношение на него други действия”.

Българският Закон за електронния документ и електронен подпис (обн.ДВ, бр.34 от 2001г.) реципира понятието “посредник при електронно изявление”. В чл.6 ал.1 той е определен като”лице, което по възлагане от титуляра изпраща, получава, записва или съхранява електронно изявление или извършва други услуги свързани с него”.

Най- често използвано от самите доставчици е понятието “доставчик на интернет услуги” (I е е е е е /I /) , като съдържанието му включва общо предоставяните услуги , без да се отграничава доставката на достъп до Интернет от информационните услуги, като услуга за предоставяне на място за разполагане на информация (е е), изготвена от тях, от потребителя или от трети лица.

Съществена особеност е, че при осъществяването на своите услуги доставчиците извършват дейност и по администриране на лични данни по смисъла на Закона за защита на личните данни от 01.01.2002г., тъй като индивидуализиращите белези на клиентите, които стават достояние на доставчика, по повод сключването на договора и извършваните услуги представляват лични данни по смисъла на чл.2, ал.1 ЗЗЛД. Доставчика определя вида на обработваните данни, целта на обработване, начините на обработване, като администратор на лични данни съгласно определението дадено в чл.3 ал.1 от закона, със съответните права и задължения произтичащи от това.

В този смисъл качеството администратори на лични данни, би могло да се разглежда като допълнително по отношение на доставчиците, но е необходимо да бъде отбелязано с цел изясняване на основните въпроси свързани с регулирането на осъществяваната от тях дейност.

Особеностите при осъществяване на услугите на интернет доставчиците обуславят техните специфични характеристики като субекти на правни отношения във виртуалното пространство, което предполага различието в терминологията по повод тяхното обозначаване

, както и разнообразието от актове, предметно регулиращи съответната дейност.

По принцип тези различни подходи не противоречат на общата теория на правото. Затова те могат лесно да бъдат обобщени и да бъде отделено главното. То се състои в това, че всички указани субекти са носители на определени права и задължения във виртуалното пространство.

Ролята на информационните посредници и в частност на доставчиците по осигуряване на достъпа до мрежата е причина част от усилията на правителствата на отделните държави за овладяване на механизмите за регулиране на интернет пространството, с цел защита на лични данни, защита на потребители, охрана на авторски права и т. н., да бъдат насочени към тях. Контролът се свързва преди всичко с въвеждане на лицензии за тяхната дейност. За да бъдат решени обаче тези въпроси е необходимо да се изясни същността на извършваната от тях дейност.

В основата на опитите тези правни отношения да бъдат предпоставяни от лицензионни режими по отношение дейността на информационните посредници стои виждането, че по вид и характер доставката на интернет услуги представлява извършване на далекосъобщителна дейност и като такава нейната регулативна уредба се обхваща от Закона за далекосъобщенията и подзаконовите му актове. В зависимост от конкретния начин, по който информационните посредници осъществяват своята дейността се предвиждат три режима със всички специфични задължения, произтичащи от това - въз основа на индивидуална лицензия, общо лицензиране и свободен режим, като и в трите случая посредниците се възприемат като далекосъобщителни оператори, съгласно дефиницията дадена в §17 на ДР на ЗД. Единствената хипотеза, при която се предвижда свободен режим на дейност това са случаите, в които информационният посредник не изгражда собствена далекосъобщителна мрежа, а ползва такава на друг далекосъобщителен оператор.

Законодателната уредба на далекосъобщителните дейности има за основен предмет на регулиране предоставяне на права върху среда за пренос на информация, т. е. физическа среда. Интернет услугите се

осъществяват в следствие използването на тази среда. Възприемането на подхода на дефинитивно идентифициране на дейността на интернет доставчиците, с тази на далекосъобщителните оператори, води до прилагане на лицензионни режими спрямо разнородни явления , а това е ограничителен подход към регулиране взаимоотношенията в една преди всичко свободна глобална среда като Интернет.

Регулирането на правния режим на дейността на интернет доставчиците трябва да се разглежда ,като се отчита функционалния характер на информацията от една страна и информационната инфраструктура от друга. Характерът на Интернет като технологически феномен , обуславя неговото комплексно правно регулиране, изхождайки от спецификата на възникващите правни отношения и техния обект.

До каква степен дейността на интернет доставчиците може бъде подчинена на режима на регулиране в областта на телекомуникациите.

През последните години ЕС следва твърда политика на либерализация на далекосъобщителния сектор. Това намира отражение в правната и регулаторна рамка на Общността, която очертава основните насоки на регулиране на електронните мрежи и услуги. Тя се състои от Директива 2002/21/ЕС на Европейския парламент и Съвета за обща регулаторна рамка за електронни и съобщителни мрежи и услуги, и от четири специални Директиви: Директива 2002/20/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 07.03.2002г. за лицензиране на електронните съобщителни мрежи и услуги (Директива за лицензирането); Директива 2002/19/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 07.03.2002г. за достъп и взаимно свързване на електронни далекосъобщителни мрежи и свързаните с тях възможности(Директива за достъпа); Директива 2002/22/ ЕС на ЕП и ЕС от 07.03.2002г. за универсалната услуга и правата на потребителите, свързани с електронните далекосъобщителни мрежи и услуги (Директива за всеобщо предлаганата услуга); Директива 2002/58/ЕС на ЕП и ЕС за обработване на личните данни и защита неприкосновеността в електронно съобщителния сектор.

Директива 2002/21/ЕС определя “електронна съобщителна мрежа “, като преносна система и при необходимост съоръжения за комутация или пренасочване и други ресурси, които позволяват преноса на сигнали

посредством кабел, радио, оптични или други електромагнитни средства, включително спътникови мрежи, фиксирани (с комутация на канали или с пакетна комутация, включително Интернет), до степента, при която те се използват за преноса на сигнали”. По-нататък е определена “електронна съобщителна услуга” като- “услуга, обикновено предоставяна срещу заплащане, която изцяло или отчасти включва пренос на сигнали по електронни съобщителни мрежи и пренос на услуги в мрежи, използвани за разпръскване, с изключение на съдържанието, пренасяно с електронни съобщителни мрежи и услуги, не включва услуги на информационното общество, така както са определени в чл.1 на Директива 98/34/ЕС, която не се отнася изцяло или частично до преноса на сигнали по електронни съобщителни мрежи”. Възприема се позицията, че “Достъп до Интернет” е електронна съобщителна услуга и едно и също предприятие, например информационният доставчик може да я предоставя заедно с други услуги, които не се уреждат от Директивата като зареждане/поддържане на е-пространство например.

Следователно:

Доколкото Интернет е среда за пренос на сигнали (преносна система), тя е регулативно обхваната от разпоредбите, отнасящи се до електронните съобщителни мрежи и услуги, така както те са определени в Директива 2002/21/ЕС. Като информационна среда Интернет мрежата и разнообразието от дейности и услуги, свързани с нея, не могат да бъдат абсолютно дефинитивно отнесени към нито едно от съществуващите понятия и дейности (в частност далекосъобщителните такива) и не могат да бъдат обект на регулиране изцяло или единствено от норми, които обхващат правоотношения в една конкретна област.

В този смисъл Интернет следва да се възприема като особен вид електронна съобщителна мрежа, а осигуряването на достъп като електронна съобщителна услуга, осъществявана в специфична информационна среда.

Дейността по доставка на достъп, като вид електронна съобщителна услуга следва да бъде уредена съобразно препоръките на ЕС, които са в посока опростяване лицензионните режими, даване приоритет на режима на издаване на обща лицензия спрямо режима за индивидуална лицензия,

прилагане на принципа за възможно най-лек и необременителен режим , при липсата на каквито и да е било ограничения за достъп до пазара, освен на основание на обективни, пропорционални и недискриминационни критерии, отнасящи се до използването на ограничените ресурси.

Както предвижда новата Директива 2002/20/ЕС за лицензиране на електронните съобщителни мрежи и услуги на Европейския Парламент и Съвета от 7 март 2002г. промените в регулирането на лицензионните режими трябва да е приключило до 24 юли 2003г.

В Директива за лицензирането се предвижда силно облекчена лицензионна система, за да се стимулира развитието на нови електронни съобщителни мрежи и да се позволи на доставчиците на услуги и потребителите да се възползват максимално от привилегиите на единния пазар. Тези цели могат да бъдат най- добре постигнати чрез въвеждането на общо лицензиране за всички електронни съобщителни мрежи и услуги, като всички процедурни изисквания да се ограничат единствено до регистрационно производство.

В Директивата издаването на индивидуални лицензии отпада, като се ограничава единствено до предоставяне на операторите на специфични права на ползване на ограничени ресурси , например право на ползване на радиочестотите. В текста се съдържат и указания, когато електронните съобщителни мрежи и услуги не са обществени, изискванията да са по- леки и по- малко на брой, в сравнение с тези за обществените такива.

Заявленията за регистрация на доставчици на електронни съобщителни мрежи и услуги, които започват своята дейност, могат да се подават освен във ведомството на Националния регулаторен орган (НРО), по пощата и по електронен път. Удостоверението, което НРО издава за извършената регистрация по своята същност вече не е административен акт на Националния регулаторен орган. Т.е. то не е елемент от фактическия състав , обуславящ правосубектността.

Посочените до тук разпоредби се отнасят до дейности, които могат да извършват интернет доставчиците по изграждане и поддържане на мрежи или доставяне на достъп -мрежови оператори, доставчици на инфраструктура, доставчици на достъп.

Други услуги, които доставчиците извършват самостоятелно или паралелно с посочените по-горе дейности, са обхванати от специалната по отношение Общата регулаторна рамка - Директива 2000/31/ЕС на Европейския парламент и Съвета от 08.06.2000г.(Директива за електронната търговия) ,която се отнася пряко до услугите на информационното общество и в частност търговската комуникация. В “Основните положения” на Директивата е посочено императивно задължението на държавите- членки да предвидят в националните си законодателства, че достъпът до дейността на доставчиците на информационни услуги не трябва да бъде предмет на разрешителен режим от страна на държавните им органи (е е " "). Текста визиращ достъпа до многообразието от дейности и услуги , спрямо които доставката на достъп е предпоставяща.

Законодателството на различните страни предлага различни решения на въпроса за правния режим на интернет доставчиците.

В Китай, Сингапур и страните от Близкия изток е въведен режим на лицензиране на дейността на интернет доставчиците – това не е необичайно за тези държави , тъй като по принцип те подхождат рестриктивно по отношение регулирането на услугите на информационното общество и информационния поток въобще.

В Швейцария обща лицензия се използва за доставчици, които наемат ресурси от телекомуникационен оператор, и индивидуална лицензия за доставчици, които използват своя собствено инфраструктура. На свободен режим тази дейност е в Дания, Франция, Германия, Норвегия.

В немското законодателство въпросът е решен по категоричен начин в Закона за телематичните услуги (е е е е е - е е е е е), издаден като член 1 от Закона за информационните и съобщителните услуги (I " - " е е) 1997/11870. В него телематичните услуги са определени като вид услуги, различни от далекосъобщителните такива съгласно § 3 от Немския Закон за далекосъобщенията. Съгласно § 2(1) от Закона за телематичните услуги – такива услуги са всички електронни , информационни и съобщителни услуги, които са предназначени за

индивидуално използване на комбинирани данни като знаци, образи или звуци, и се предават по далекосъобщителен път. Като такава услуга изрично се посочва в §2(2) т.3 – предоставяне на достъп до Интернет. Телематичните услуги не подлежат на лицензиране или регистрация (§4).

Безспорно този изричен текст е в синхрон с европейското законодателство и то в страна, където по принцип е характерен строгия контрол от страна на държавата по отношение осъществяването на различни видове дейности, свързани с електронния обмен на данни (Сравнение немският закон за цифровите подписи- " е е - в сила от 21 май 2001г.)

България следва основните принципи, възприети с Общата регулаторна рамка на Общността. След приемането на Закона за далекосъобщенията през 1998г., със Заповед РД 09-235/98г. на КПД се установява режим на лицензиране на дейността на доставчиците на интернет услуги, при това са включени не само услугите по предоставяне на достъп, а и многообразието от дейности и услуги, като уеб, ФТП, електронна поща и др. Тази Заповед среща остра реакция от страна на професионално занимаващите се в тази сфера, които предизвикват дискусия по темата." Интернет общество- България" внася жалба срещу заповедта до ВАС. Образованото Дело №723/99г. е прекратено с постигане на споразумение между страните, като със Заповед РД 09-230/99г. на КПД се отменя обжалваната заповед в частта отнасяща се до лицензирането на интернет доставчиците и контрола върху информацията в Интернет.

Съгласно Стратегия за развитие на информационното общество в РБ приета с решение № 679 от 29.10.1999г. на МС, регулирането на интернет базираните услуги не трябва да създава пречки за по-нататъшното развитие на конкурентен пазар на тези услуги. Като основни приоритети са посочени насърчаване на широко използване на Мрежата, при формулирани основни принципи на политиката за ИО – подкрепа на конкуренцията, насърчаване на частните инвестиции, създаване на гъвкава регулаторна рамка, предоставяне на отворен достъп до мрежите. Правната и регулаторна рамка за предоставяне на услуги в новата информационна среда е необходимо да се основава на правен

минимализъм, осигуряващ свободно движение на стоки и услуги в единния либерализиран европейски пазар.

В този смисъл тясното прилагане на нормите, отнасящи се до определен вид дейност, и в частност далекосъобщителна такава не съответства на общите насоки на развитие на телекомуникационния сектор като цяло и същността на правните отношения, осъществяващи във виртуалното пространство.

Режимът на Общо лицензиране, както и какъвто и да е било друг разрешителен режим се смятат за неподходящи за такава бързоразвиваща се и всеобхватна област като Интернет и свързаните с нея услуги, и не могат да обслужват нито интересите на държавата, нито на нейните граждани. Това би създавало неравнопоставеност между субектите при извършването на еднакви по естеството и характера си дейности и услуги. От друга страна голяма част от интернет услугите имат своя аналог в традиционните сфери на човешка дейност и вече са регулирани от правото.

Затова регулирането на отношенията във виртуалното пространство, без отчитане правния статус на информационните посредници може да направи много норми неефективни. При това следва да се отчита, че отношенията в мрежата и отношенията с информационните доставчици са различни по своите юридически характеристики. Отношенията с доставчиците на достъп във виртуалното пространство, представляват интерес, както беше разгледано по – горе, от гледна точка на публичното право. От гледна точка на гражданското право това е обикновен договор за услуга, който няма особена специфика, свързана с неговата форма или съдържание.

Особеностите на отношенията във виртуалното пространство се обуславят от отношенията с информационните посредници (в частност с доставчиците на достъп) опосредствано, предвид възможностите на тези субекти да въздействат на кръга от способности за осъществяване на права и изпълнение на задължения, достъпен на ползвателите.

Въпреки отчитането на тази специфика, при опитите за правно регулиране на виртуалното пространство дейността на доставчиците обикновено не се взема предвид и обратно изискванията към доставчиците често не отчитат особеностите на отношенията в Интернет.

Затова особен въпрос се явява проблема за отговорността на информационните посредници за собствени действия и действията на ползвателите, доколкото мярата на отговорност е пряко свързана с правата и задълженията на посредниците, а следователно и със способността им да влияят на отношенията във виртуалното пространство.

Същност на Интернет правото

I. Концептуални въпроси.

1. Правно регулиране и Интернет. Обща постановка на въпроса.

На съвременния етап на цивилизационно развитие на социума, значението на формираното от Интернет информационно пространство и неговото влияние върху отделни елементи на общественото битие не предизвикват съмнение. Интернет представлява ефективен инструмент за осъществяване на социално значимо поведение чрез използването на нетрадиционни технологии.

Интензивното развитие на новите реалности протича в условия на значително изоставане на тяхното нормативно – правно осмисляне и законодателно регулиране. При липсата на действен механизъм на правно регулиране нормативните актове не са в състояние реално да гарантират защита на правата и законните интереси на субектите в информационното пространство. Динамичното развитие на тези отношения от своя страна изисква тяхното теоретично осмисляне и създаване на адекватни механизми за регулация.

Формирането на единно световно информационно пространство и задълбочаване процесите на информационна и икономическа интеграция на страните и хората протича по пътя на установяването и по-нататък в доминирането в икономиката на най-напредналите страни на новите технологични възможности, базиращи се на масовото използване на съвременните информационно – телекомуникационни технологии. Темповете на формиране на това общество, скоростта на внедряване на компютърна и друга информационна техника в общественото и държавно функциониране определят и темповете на развитие на механизма на регулиране на обществените отношения и тяхната структура.

Информационните технологии внасят някои изменения в принципите на организация на обществото. Често на мястото на вертикалната йерархия се установяват хоризонталните връзки, установявани от хората по техен собствен избор. Това е трансформирана системата от социални връзки на индивида, между него и държавата, като от друга страна придава на процеса на развитие на социалната структура на съвременното общество наднационално измерение тъй като информационното общество по принцип има за своя основа транснационалната идея.

Тези особености поставят редица въпроси сред които този за влиянието на новата информационно – комуникационна среда върху формално – правното положение на държавата и на регулирането на обществените отношения, доколкото обществото може нормално да функционира само при условията на уреденост на обществените отношения и следване на обществена дисциплина.

Историята на правото като единен и възходящ процес на развитие свидетелства за това, че новите направления на организация на обществените отношения, които съставят обществото на дадения етап от неговото развитие не винаги могат да бъдат облечени в старите, устояли на времето правни норми. Формирането на правните основи за безопасно развитие на информационната виртуална среда Интернет в частност е обусловено от потребността от повишаване на регулативните възможности на системата на правото.

Регулацията на информационно – електронната среда и въобще единното световно информационно пространство като технологичен феномен е пряко свързан с появата на глобалната компютърна мрежа Интернет.

По своята същност Интернет е програмиран да съществува без право, подчинен на правилата на собствениците на мрежата. Това е една от предпоставките за неговата глобалност, изразяваща се в динамизъм и широкомащабност на развитието. Тази особеност логически не предполага национално правно регулиране. Мрежата е изградена да съществува и се развива самостоятелно със строго изградена йерархична структура, без географски граници. Но в

същото време следва да се отбележи и факта, че Интернет не може да избегне правно регулиране изобщо, тъй като противното би нарушило държавния суверенитет и значими за самото общество принципи и интереси, които правото е призвано да защитава.

В този смисъл отказът от регулиране на Интернет би означавал непризнаване на самите обществени отношения, които обективно съществуват в Мрежата, което безусловно няма да съответства на тяхното бързо разпространение.

Темата Интернет и право е широко дискутирана днес в юридическото общество. Освен конкретни частни аспекти на интернет правото, които са предмет на анализ в хода на редица обсъждания, нерядко се засягат и проблеми от по – общ характер като например - образуват ли правните норми, свързани с регулирането на Интернет самостоятелна област на правото? Доколко съществени и принципни са измененията, които следва да се внесат в правната теория във връзка с особеностите на Интернет като нова сфера на регулиране? Какво следва да се разбира под Интернет за целите на правното регулиране? Тези и много други въпроси могат да бъдат сведени до един и при това фундаментален – какво следва да бъде правото във века на високите технологии.

Въпросите свързани с регулирането на Интернет стават все по-актуални и на първо място това е свързано с отсъствието на единен общотеоретичен подход към осъзнаване на виртуалното пространство от правна гледна точка. Причина за това е и недостатъчната разработка на отделни фундаментални нормативни положения. Заедно с това проблемите в правното регулиране на информационните процеси са свързани и с малкото практика и научни изследвания по въпроса. Това до известна степен влияе на структурата на формиране на информационното общество, дейността на участниците в информационния обмен и управлението на информационните ресурси.

На този фон активно върви процеса на формиране на българското информационно общество. В България той се усложнява от липсата на законодателни традиции в регулирането на отношенията в сферата на информатиката и електронната икономика. Действащото

законодателство е явно недостатъчно да гарантира и съдейства за стимулирането на конкуренцията и гарантиране свобода на инициативата в сферата на създаване и предаване на информация в електронен вид. Появилите се в информационните системи неизвестни по-рано на правото субекти и обекти, методи на технологично – правно въздействие, изменят общопризнати и създават нови обществени отношения и връзки.

Развитието на Интернет в нашата страна, както и в други държави поставя нови за теорията на правото и юридическите науки проблеми: определяне на държавната политика по отношение развитието на националния сегмент на мрежата; създаване на нормативна база за електронен обмен на данни (“електронни волеизявления”, “електронен документ”), в това число законодателно установяване на принципите на електронната търговия; охрана на авторските и други изключителни права върху обекти на интелектуалната собственост, включително и върху домейн имената; осигуряване на информационна безопасност, прилагане на средства за криптозащита, защита на персоналните данни, електронни пощенски кутии, сървъри и сайтове от информационни атаки; предотвратяване на общественоопасни деяния; определяне на юрисдикцията на държавата при разрешаване на правни спорове в мрежата и т. н.

2. Особености при изграждане механизма на правно регулиране на виртуалното пространство.

Въз основа на методологията на общата теория на правото и традиционните правни категории следват редица особености и принципни положения при изграждането на концептуалните основи за правно регулиране на виртуалното пространство, а именно:

а. Глобалното информационно пространство се формира на базата на два взаимобулавящи се фактора- технологичен и социален, като адекватното регулиране е възможно само при съчетаването на тези два фактора. Това се предпоставя от обективната реалност, която диктува определени правила на поведение, предопределени от конкретни технологични стандарти. Ако в реалния

свят правилата на поведение на личността се установяват от обществото и се базират на причинно – следствени връзки между различни явления, установени в процеса на развитие на обществото , то във виртуалния свят взаимодействието между хората се осъществява на основата на формални правила на обработка, съхранение и предаване на информация, установени от човека и базиращи се на законите на логиката.

б. В Интернет се развиват широк кръг отношения, които са разнородни по своя характер и субектен състав. Тяхната специфика се състои в наличието на нетрадиционни предпоставки –поддържана с технически средства среда, с неопределени в пространствено отношение физически граници и субекти, които могат да бъдат само ползватели на Интернет. Особеностите на механизма на реализация на субективни права във виртуалното пространство произтичат от архитектурните и функционални характеристики на средата, предоставяща нови механизми за осъществяване на права. Във виртуалното пространство предписаното в хипотезата на правната норма поведение и конкретните форми на неговата проява се опосредстват от технически средства. Затова способите за реализация на субективни права и изпълнение на юридически задължения са иманентно предпоставени и обективирани от елементите и функциите на средата.

В този смисъл техническите средства са елемент от механизма на реализация на субективните права и изпълнението на юридическите задължения. Като част от този механизъм, те са основна предпоставка за трудностите, свързани с правното регулиране на виртуалното пространство, тъй като създават условия за несъответствия на мярката на свобода, предоставена от обективното право и фактически достъпните способности за поведение.

с. Децентрализираният и глобален характер на Интернет като вътрешно иманентно свойство на системата променят връзката между правно – релевантните факти и тяхната физическа локализация, пренебрегвайки ефекта на подчиняване на приложимото право по мястото, където са локализиран и се развиват юридическите

ситуации (Бержел, Ж. Обща теория на правото, ЮЗУ „Неофит Рилски, 1993г.). Следователно правни категории като “пространство” и “време” могат да придобият нови характеристики, съотнесими с характеристиките на новата среда. Тези особености от своя страна следва да бъдат отразени във формулировките на конкретни правни норми, като „извъндържавността” на Мрежата предизвиква достатъчно сложни проблеми за държавните юрисдикции.

d. Правното регулиране на виртуалното пространство се осъществява преимуществено на наднационално равнище . Съхранявайки своята идентификация традиционните социални общности формират нова “извънтериториална “ идентичност. Затова особено място в регулирането на “мрежовите” отношения заемат колизионните норми и множество въпроси от теоретичен характер, свързани с приложимата право.

e. Регулирането на отношенията в информационната среда се базира на нови за теоретичната наука понятия- “Интернет”, “ интернет право”, “интернет отношение”, “ виртуално пространство”, “ сайт”, “ домейн” , “ саморегулиране в мрежата” и т. н. Създаването на еднообразна и адекватна терминология съставя минималното изискване , което предпоставя ефективността на всеки правен механизъм.

f. Интернет диктува съвместимост на съвременните правни системи с еволюиращите механизми, стандарти и принципи на развитие на обществените отношения. Развитието на информационно – електронната среда ще наложи свой отпечатък на правните норми и ще обуслови до известна степен тяхната технизация.

g. Определено число нормативни проблеми, свързани с Интернет, може и трябва да бъде решено без използване на методите на държавно – правно регулиране, на равнището на организационно взаимодействие на участниците в интернет отношенията, а така също на равнището на алгоритмизация и автоматизация на използваните в Интернет процедури. Технологиите, обезпечавачи движението към информационно общество потвърждават, че прилагането на организационно – технически норми (правила от организационно –

технически характер – протоколи, процедури) се характеризират с изключително високо равнище на ефективност.

h. Нормативно – правните актове регулиращи мрежата са нееднородни. В правното регулиране на мрежата се включват различни норми от отрасловото законодателство, включително норми за интелектуалната собственост, нормативен масив условно именуван телекомуникационно право и др.. Многообразието и разнородността на правните отношения, по един или друг начин свързани с Интернет, не позволяват при разработването на съответстващата правна база тя да бъде ограничена до създаването на относително изолиран, “специален масив” от правни норми. Едновременно с разработването на нови правни норми, свързани със спецификата на функциониране на мрежата, се изисква внасяне на изменения във вече действащото национално законодателство с цел гарантиране възможността за неговото пряко използване.

i. Формирането на правните основи за безопасно развитие на тази среда е обусловено от потребността за повишаване на регулативните възможности на системата на правото от вертикала към хоризонтала. Регулирането в мрежата съчетава класическото правно регулиране (което следва да се разглежда в качеството на средство за гарантиране на свободата на личността в условията на поддържане на динамично равновесие между нейните интереси и обществената необходимост) и саморегулирането като на мястото на вертикалната йерархия се установяват хоризонтални връзки, установявани от хората по техен избор, установявайки определен модел на поведение. В рамките на такъв модел на регулиране се проявява защитната функция на правото, охранявайки нерегулираните отношения съобразно нормативната воля на обществото, съдържаща се в закона.

Посочените особености са основание да бъде направен извода, че Интернет като информационно виртуално пространство и сфера на човешко битуване не може да се възприема като някакво извънправно пространство. Но въпреки, че фундаменталните принципи на правото тук са напълно приложими, то внася известни корекции в постоянното предметно съдържание на правния опит изменяйки

средата на правно въздействие и последващите от това специфични особености на механизмите на правореализация.

II. Същност на интернет правото

1. Понятие и съдържание на интернет правото.

Темата Интернет и право е широко дискутирана в юридическото общество. Същевременно анализът на съвременната юридическа наука показва, че в правната теория проблемите на Интернет и правото, тяхната взаимовръзка и взаимодействие са поставени най-общо, с отделяне на незначителна съвкупност от аспекти и задачи.

Откъде се е появило понятието “интернет право”? Какво означава то? Съществува ли такова право и ако да, какво е неговото съдържание? На всички тези и други подобни въпроси юридическата наука все още не дава еднозначен отговор.

Самото понятие “интернет право” все още не се е наложило в юридическата лексика. По правило този термин от научно – теоретичен аспект много автори свързват с информационното право като формиращ се нов отрасъл на юриспруденцията, с естествено – научната същност на виртуалната среда или с правното регулиране на отношенията в информационното общество като цяло.

Редица автори обозначават интернет правото като “ е ” ” , “ ” е ” е”¹

Интернет правото се намира в процес на установяване и затова е разбираемо многообразието от термини и научни опити за тяхното обосноваване, с което специалистите се опитват да определят неговото съдържание. Трудностите произтичат от факта, че Интернет като система не може да бъде обособена като обект на правно регулиране по отношение или във връзка с който възникват обществени отношения, подлежащи на правно регулиране. В този смисъл Интернет правото

¹ е , . е ” е е : ” е ” е” ” ” е е
” е . 1997

регулира обществени отношения с разнороден обект, които се осъществяват в и по повод виртуалното пространство.

Отсъствието на фундаментална законодателна база и това, че някои отраслови правни актове съдържат норми без пряко регулативно въздействие върху Мрежата, но отнасящи се в определена степен до съдържанието на отношенията в нея, насочват правната мисъл към това, че съществува обективна тенденция за формиране на комплексен отрасъл на правото, в чиято основа стои Интернет и за необходимостта от приемане на предметни закони, които да формулират общи понятия на Интернет и основните нейни елементи, да се определи обекта, субектите на отношенията във виртуалната среда, целите, задачите, а също така и принципите на правно регулиране.

Смята се, че все още е рано да се говори за интернет правото като за отделен отрасъл или дори институт на правото. Правният отрасъл встъпва винаги като обективно обособена в системата на правото съвкупност от взаимосвързани помежду си норми, обединени от общността на предмета и метода на правно регулиране на обществените отношения.

Към момента е нереалистично от групата правни норми регулиращи отношенията в мрежата да се отдели предмета и метода на правно регулиране. Определянето на предмета и метода на правно регулиране е възможно само при съществуването на предметна правно – нормативна база. Поради това на сегашния етап на развитие може да се говори за наслагващи се тенденции, за отделни доктринални разработки, но не и за завършен факт на създаване на нов комплексен отрасъл на правото.

От казаното до тук може да се съгласим, че интернет правото в съвременните условия представлява самостоятелно направление в юридическата наука, в това число и в теорията на държавата и правото.

То е значима част от структурата на международното частно и публично право и формиращото се информационно право, въпреки, че очевидно интернет правото е свързано с цялата система на правото и се отнася по същество до всички отрасли на юридическата наука. Негов предмет на изучаване е съвкупността от норми на правото (както и съвкупността от морално – етични и др. норми), регулиращи отношенията

във виртуалното пространство и съдържащи предписания, които се отнасят до дейността в Интернет като цяло.

В този смисъл интернет правото е несистемно, децентрализирано обединение от норми и правила, които въздействат на глобалната съвкупност от компютърни мрежи и информационни ресурси, принадлежащи на множество различни субекти – държавата, физически и юридически лица.

Пред интернет правото се поставят редица задачи за изследване на правните проблеми на функциониране на световното виртуално пространство, методологията на изграждане и работа на Мрежата и правното въздействие на виртуалната среда върху отношенията възникващи и развиващи се в нея.

2. Място на интернет правото в системата на юридическата наука.

Както беше посочено, интернет правото, съхранявайки своето своеобразие, взаимодейства с други юридически науки и съответно заема сред тях определено място. Като ново направление, естествено интернет правото използва изходни теоретични положения на тези науки, както и техни норми в хода на правното регулиране на отношенията във виртуалната среда.

На първо място за формирането на своя научно – теоретичен капацитет интернет правото използва общите концептуални положения на теорията на държавата и правото – фундаментална наука, която изучава държавата и правото в цялост, изработвайки изходни понятия и конструкции като понятие и функция на държавата, държавен суверенитет, правни норми, реализация и тълкуване, правни отношения, механизъм на правно регулиране, правонарушения и др.

Сред отрасловите юридически науки интернет правото е тясно свързано с международното частно и публично право, с формиращото се информационно право.

Международното частно право представлява интерес за интернет правото преди всичко поради това, че то позволява при съхраняване на различията в правните системи на държавите с помощта на колизийните

норми да бъдат регулирани отношения между субекти от различни държави, протичащи в електронното пространство. Интернет правото се ползва и от източниците на този отрасъл на правото (международни договори, вътрешно законодателство, обичаи др.), нормите на международното частно право (видове колизионни норми, тяхното прилагане, тълкуване), понятия за гражданско – правното положение на чужденците, юридическите лица и т. н.

Интернет правото е взаимосвързано и с международното публично право, изследващо системата от международни договорни и обичайни норми, създадени от държавите и други субекти за поддържане на мира, укрепването на международната безопасност и сътрудничество между различните страни.

От гледна точка на връзката на интернет правото с международното частно и международното публично право е интересна гледната точка представена от Джоил П. Тречтман², според който все повече нормите на международното частно право отразяват публично- правни ограничения, налагани върху държавния суверенитет. Своего виждане той обосновава с това, че когато суверенитета “пресича” собствените национални граници, той се сблъсква с прерогативите на друг суверенитет.

Във връзка с това колизионните норми следва да се разглеждат като взаимно признаване на правото и обичаите на различните суверенни държави, като защита на суверенната власт на всяка от тях. Тречтман защитава позицията, че най – доброто решение за колизионни ситуации е преговорния процес и споразумение на междуправителствено ниво.

С други думи механизмите на международното публично право в дадения случай са оптимално средство за изменение на нормативното съдържание на международното частно право и тази тенденция особено се проявява в подходите към регулиране на световното информационно пространство на Интернет.

Особено тясно интернет правото е свързано с информационното право, като нов и все още формиращ се отрасъл на правото. Редица изследователи в областта на информационното право включват в неговия

² " " е . " " " е " е е
е // " . " " ' " № 26. 1994.Р. 990 – 991.

предмет правните проблеми на Интернет (т.е. интернет правото) и това е обосновано по редица причини. На първо място информационното право изучава съвкупността от норми на правото, регулиращи информационните отношения в обществото. С изследване на тези проблеми се занимава и интернет правото. Второ, информационното право изработва предписания, които се отнасят до информационната дейност като цяло. И трето, информационното право пряко е свързано с правните аспекти на функционирането на Интернет.

Затова интернет правото най- тясно взаимодейства с информационното право и умело оперира с неговия научен категориен апарат и практически разработки. Сред тях могат да бъдат назовани: използване на понятието за информация, нейните характеристики във виртуалното пространство, изучаване на информационните системи при анализа на Интернет, характеристика на нормите на информационното право във виртуалната среда, процеса на тяхното прилагане, анализът на информационните правни отношения, отговорност за правонарушения в информационната среда и др.

Безспорно интернет правото е тясно свързано с международното частно право и формиращото се информационно право и това има своите основания, но то не се “влива” в тях, а взаимодейства формирайки свой научен апарат, като се обогатява и развива като самостоятелно направление в юридическата наука.

От тази гледна точка интернет правото е признато като самостоятелна учебна дисциплина във Франция, Белгия, Нова Зеландия и други страни.

Следва да отбележим, че във връзка с появата на информационното право и Интернет в научната литература все по – на заден план остава съществуването на правната информатика, правната кибернетика и компютърното право.

Все повече се налага мнението за обединяване на тези направления на научните знания или за включването им в предмета на информационното право и това се обяснява с факта, че между правната информатика, правната кибернетика, компютърното право и информационното право има много общо и тяхното разединение не е в

полза за развитието на теорията на правната наука и учението за информацията в правната сфера.

В този смисъл информационното право би могло да включи в себе си тези отрасли на знанията, което би способствало за по – скорошното формиране на неговия предмет, а така също и интернет правото като ново теоретико – приложно направление на юриспруденцията.

Но казаното не може да измести заключението, че интернет правото е специфично и ново направление на юридическата наука. Като нова област на правни знания, то събира и изучава цялата съвкупност от норми, регулиращи отношенията във виртуалното пространство. При това интернет правото не претендира за “чужди” норми и няма за цел да включи в сферата на своето влияние проблеми на международното частно или информационното право, а в тясна връзка с тях способства за усъвършенстване на правното регулиране на отношенията във виртуалното пространство.

Заедно с това, изследвайки проблемите на правното регулиране на виртуалното пространство интернет правото взаимодейства и с други отраслови юридически науки, използвайки техния категориен апарат и разработки.

В частност субектите на отношенията във виртуалното пространство, встъпвайки чрез мрежата в гражданско правни отношения оперират с понятия субекти и обекти на гражданското право, собственост, давност, упълномощени лица, сделки.

Те извършват и определени действия, свързани с органите на държавно управление, които отношения се регулират от норми от организационно – разпоредителната дейност на тези органи (административно право). А в процеса на борбата с престъпността в Интернет субектите ползват понятията престъпление, наказание, умисъл, вина и т. н (наказателно право).

При изследването на теоретичните проблеми на Интернет, не могат да не се вземат под внимание и изводите на правната информатика за закономерностите и особеностите на информационните процеси в сферата на юридическата дейност, за тяхната компютъризация, за принципите на изграждане и използване на информационните системи,

създаването на експертни и консултационни системи на основата на съвременните информационни технологии, методи на формализация и управление.

В този смисъл правната информатика встъпва като важна основа в анализа на информационните процеси във виртуалното среда.

Очевидно е, че интернет правото произтичайки от теорията на правото, информационното, международното право и други отрасли, подхожда към изследването на правните аспекти на функциониране на на Интернет с нови, самостоятелни позиции.

Съществена особеност в подхода на интернет правото към обясняването на правните явления се състои в това, че теоретичните проблеми на правото се изследват през призмата на характеристиките на виртуалното пространство и във връзка с правното въздействие на това пространство върху поведението на субектите в тази среда.

От тази гледна точка правното регулиране на виртуалното пространство (интернет правото) може да бъде обособено като самостоятелно направление в юридическата наука, децентрализирано обединение от норми и правила, което е различно от традиционните класически правни възгледи.

В контекста на такава трактовка Интернет правото удовлетворява потребността от повишаване на регулативните възможности на системата на правото, което предполага не само разработка на системи от правни хипотези, които ще представляват желаното виждане за развитие на обществените процеси в бъдеще и ще се изразяват в обособена съвкупност от правни норми , но и включване в нея на механизъм, пряко насочен към своевременно изграждане на съответстващи изменения.